

LAIVIŲ KAPINYNAS

EUGENIJA GINTAUTAITĖ-BUTĖNIENĖ, EUGENIJUS BUTĖNAS

PRATARMĖ

Gerbiamam skaitytojui pristatomas Lietuvos archeologijos tomas, kuriame pateikiama informacija ir apie Kretingos r. esantį Laivių kapinyną. Jis pradėtas tirti prieš 60 metų (pirmas kapinyno tyrimų sezonas – 1940 m.), o 5–6 dešimtmetyje buvo vykdyti nuodugnūs archeologiniai kasinėjimai. Pagrindinis šio darbo tikslas – supažindinti skaitytoją su kapinyno tyrinėjimų istorija, laidosena, etnine priklausomybe, aptarti bei susisteminti rastąsias gana gausias įkapes (Lietuvos muziejuose: LNM, VDKMK, ŠAM, Kr. KM šiuo metu saugoma 2874 radinių).

Pastebėtina, kad Laivių kapinynas Lietuvos archeologinių tyrimų istorijoje užima svarbią vietą tiek savo tyrinėjimų apimtimi (ištirtas 3268 m² plotas), tiek kapų skaičiumi – 374, tiek, kaip jau minėta, įkapių skaičiumi.

Negalima pamiršti, kad tyrinėjant Laivių kapinyną lauko archeologijos „gudrybių“ mokėsi daugelis dabartinių vyresniosios kartos mūsų krašto archeologų. Rastoji Laivių medžiaga ilgus dešimtmečius buvo naudojama ir tebenaudojama Lietuvos archeologijos moksle.

Pakliuvusi į muziejų, aptariamo kapinyno medžiaga, ne tik praturtina ekspozicijų sales, bet ir tampa akstinu muziejininkams tobulinti inventorinimo, saugojimo, panaudojimo bei eksponavimo metodus.

Norėjęsi pažymėti ir šio darbo atsiradimo aplinkybes. Tiriant Laivių kapinyną 1949–1951 m. čia archeologinę praktiką atlikdavo Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto studentai. Viena iš daugelio tuometinių studentų praktikantų buvo ir mano mama Eugenija Gintautaitė-Butėnienė (1927–1997). Ši praktika, atlikta Laivių kapinynė, ją pastūmėjo pasirinkti archeologės kelią. Ma-

ma prisimindavo, kad tyrinėdama Laivių kapinyną ji pamatė tikrą kasdienį archeologo triūsą ekspedicijos metu be įsivaizduojamos egzotikos ir romantikos, patyrė įvairiausių nepatogumų, o dažnai ir nepriteklių.

E. Gintautaitė-Butėnienė baigus universitetą ir pradėjus dirbti tuometinio LTSR MA Istorijos instituto Archeologijos sektoriuje, pasirodė jos straipsnis apie Laivių kapinyno laidoseną (Butėnienė, 1964, p. 83–99). Vėliau, jau dirbdama Istorijos ir etnografijos muziejaus (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus) Archeologijos skyriuje ji jautė savotišką skolą Laiviams, todėl rinko ir sistemino medžiagą apie šį kapinyną, planavo išleisti darbą. Deja, pirmesni buvo kasdieniai muziejiniai darbai. Jie atimdavo daug laiko, o jis taip greit bėga.

Pateikiamame darbe stengiasi prisilaikyti E. Butėnienės sumanytos planinės struktūros.

Rengiant šį darbą spaudai kilo ir tam tikrų nenumatytų sunkumų. Pirmiausia – rastosios tyrinėjimų medžiagos saugojimas bent keliuose muziejuose. Tai neleido pateikti daugiau iliustracijų, kai kurių konkrečių tekste minimų radinių piešinių. Teko pasitenkinti jų išsamesniu aprašymu, o iliustracinę medžiagą daugiausia imti iš Lietuvos nacionalinio muziejaus. Beje, šiame muziejuje saugoma didžioji dalis Laivių kapinyno radinių, kurie atstovauja visoms įkapių grupėms. Taip pat kilo keblumų ir dėl tyrinėjimų metu darytų brėžinių – dalies nepavyko aptikti (ypač kapų planų).

Tačiau, manau, skaitytojas supras ir atleis šiuos bei kitus trūkumus. Juoba kad tenka naudotis (ir skelbti) kelių dešimtmečių senumo medžiagą, ir dar ne savo tyrinėjimų, o tai nėra lengva.

Tekste yra naudojami seni (tuometiniai) įvairių įstaigų pavadinimai, darbo pabaigoje pateikti dabartiniai atitikmenys.

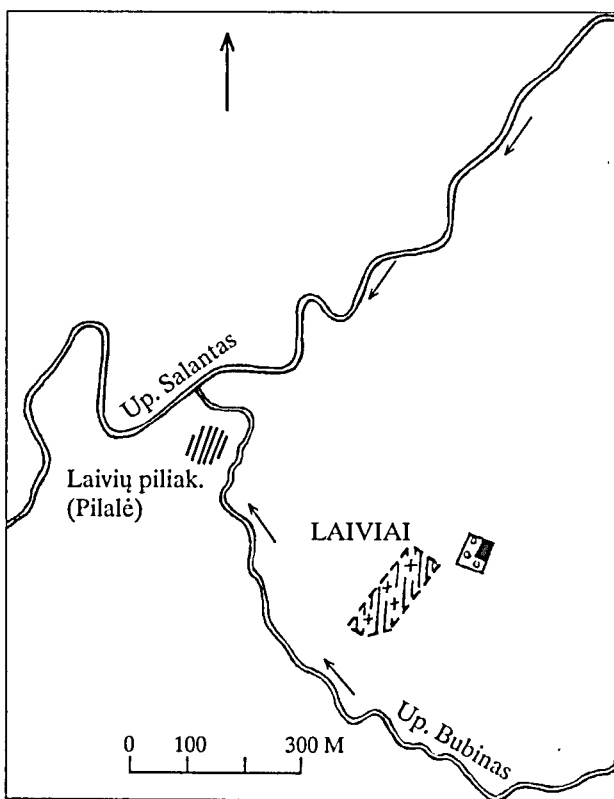
KAPINYNŲ VIETA IR JO TYRINĖJIMŲ ISTORIJA

Laivių plokštiniis kapinynas yra Kretingos rajone, Imbarės apylinkėje, Laivių kaime. Kapinynas išsidėstęs netoli Bubino ir Salanto upelių santakos (apie 450 m į PR) Bubino dešiniajame krante. Kapinynas yra kiek pakilęs lygioje vietoje. Aplinkiniai gyventojai jo vietą vadina „Markapiais“ arba „Maro kapeiliais“, nes vakarinėje kapinyno dalyje buvo XVIII–XIX a. kaimo kapinaitės (pav. 1, 2).

Plokštiniis kapinynas nėra vienintelis Laivių kaimo archeologinis paminklas. Apie 350 m į šiaurės vakarus nuo kapinyno, kairiajame Bubino krante, yra dar netyrinėtas piliakalnis (pav. 1, LLA, 1977, p. 92).

Laivių plokštiniis kapinynas aptiktas kasant žvyrą. Kapinyno vietoje kelis dešimtmečius buvo kasamas žvyras, todėl dalis kapinyno sunaikinta. Greičiausiai ne visame žvyryno plote, kuris užima apie 5 ha, būta kapų. Manoma, juos buvus tik šiaurinėje ir pietinėje žvyruobės dalyje.

Pirmą kartą Laivių plokštiniis kapinynas pradėtas tyrinėti 1940 m. (tyrinėjo tuometinis Kauno valstybinis kultūros muziejus, vad. P. Baleniūnas). Buvo ištir-

1 pav. Laivių archeologinio komplekso planas.

tas 1250 m² plotas, kuriame rasti 102 kapai: 101 griautinis ir 1 degintinis kapas. Antrojo pasaulinio karo metais kapinynas nebuvo kasinėjamas. 1948 m. Lietuvos istorijos instituto archeologinės žvalgomosios ekspedicijos metu buvo atkastas vienas labai įdomios laidosenos degintinis kapas. Kadangi kapinynas, kasant žvyrą, buvo ardomas toliau, nutarta šio kapinyno tyrinėjimus tęsti.

Trejus metus iš eilės (1949–1951 m.) Laivių kapinyną tyrinėjo Lietuvos istorijos instituto ir Vilniaus universiteto archeologijos–etnografijos katedra. Per tuos metus buvo iširtas 1844 m² plotas, kuriame atidengti 143 griautiniai ir 103 degintiniai kapai.

Iš kapinyno teritorijos žvyras buvo kasamas ir toliau, todėl vis dar buvo ardomi atskiri kapai.

1952 m. Šiaulių „Aušros“ muziejaus darbuotojai (vad. M. Černiauskas), apkanę šį archeologinį paminklą, atkasė du griautinius kapus, o 1956 m. vasarą, vykdydami nedidelius kasinėjimus, atidengė dar 22 griautinius kapus.

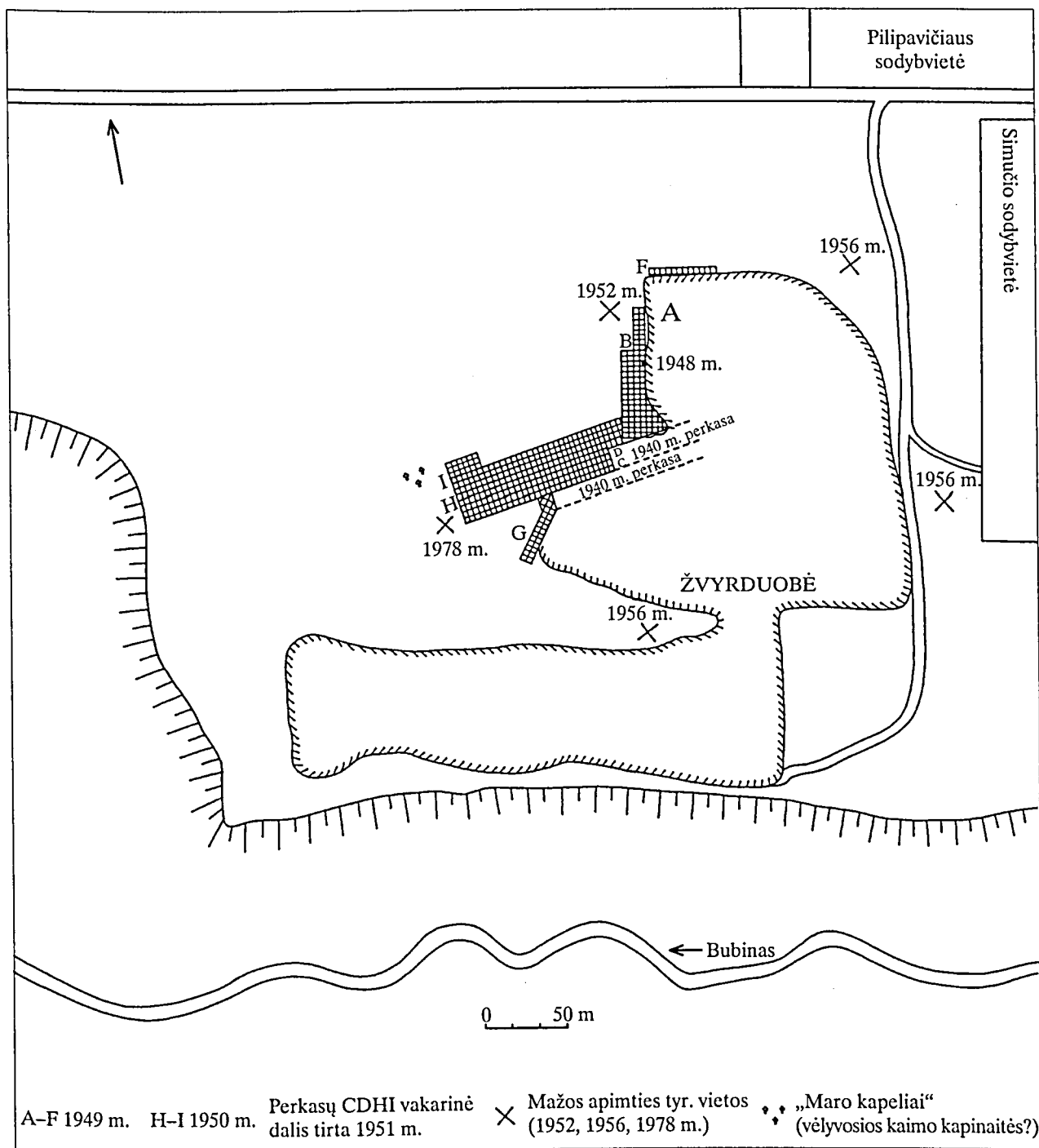
1978 m. Lietuvos istorijos instituto archeologas V. Daugudis atkasė dar vieną degintinį kapą (pav. 2).

Taigi Laivių plokštiniis kapinynas buvo tyrinėtas daugelį metų. Šių tyrinėjimų metu atidengtas gana didelis – 3268 m² – plotas, kuriame rasti 374 kapai: 268 iautiniai ir 106 degintiniai. Kiekvienas tyrinėtojas saptirtus kapus numeravo iš naujo. Susidarė po kelis vienodus numerius. Norėdami viso kapinyno kapus sunumeruoti iš eilės, daugumą kapų teko pernumeruoti (žr. lent. 1, 2).

Laivių plokštiniis kapinynas yra vienas iš didžiausių kapinynų, tyrinėtų Vakarų Lietuvoje. Jis ypač vertingas dėl to, kad jame matyti, kaip viena laidojimo forma keičia kitą, kaip pereinama nuo griautinių prie degintinių kapų.

Kapinyno daiktinė medžiaga taip pat įdomi. Ją sudaro įvairūs papuošalai, daugybė darbo įrankių bei ginklų. Šalia kapų, kuriuose šios medžiagos rasta daug, yra dalis kapų su negausiomis įkapėmis arba visai be jų.

Informaciją apie Laivių kapinyną daugiausia sudaro tik paskelbti atskiri radiniai arba trumpai aprašyta kapinyno tyrinėjimų istorija. Alseikaitė-Gimbutienė M. 1946, p. 194–195; Bliujienė A., 1999; Budrytė S., 1997, p. 8–13; 1998, p. 17–23; Butėnienė E., 1964, p. 83–99; Kazakevičius V., 1996, p. 18–21, 44–53, 95, 102, 109; Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A., 1961, p. 360–520; Kuncienė O., 1972, p. 167, pav. 7:4, 206–212, pav. 28:5, 243–246; Nakaitė L., 1964, p. 53–73; Navickaitė O., 1961, p. 66–100; Simniškytė A., 1998,

2 pav. Kapinyno situacinis ir perkasų išsidėstymo planas.

p. 217, 227–229; Tautavičius A., 1996, p. 85–91; Volkaitė-Kulikauskienė R., 1964, p. 197–226; 1964a, p. 41–51; 1970, p. 281, pav. XXI, XXIV, LV, LVI, LXI, LXII, LXIII, 21:13, 23:8–13, 24:8, 28, 35, 36:3, 37, 38:3, 4; 1981, p. 6–48; 1997, p. 59–60, pav. 48.

LAILOSENA

Laivių plokštiniame kapinyne mirusieji pradėti laidoti nedeginti, vėliau įsigalėjo deginimo paprotys. Griautiniai kapai buvo aptikti daugiau kapinyno pietrytinėje dalyje, o degintiniai – šiaurės vakarinėje.

Reikia pasakyti, kad šiaurės vakarinėje kapinyno dalyje sudeginti mirusieji buvo laidojami labai netvarkingai. Šioje vietoje anksčiau buvo griautiniai kapai. Laidojant sudegintus mirusiuosius, ankstyvieji griautiniai kapai buvo perkasami ir dažniausiai suardomi.

1. Griautiniai kapai

Didesnę Laivių kapinyno tyrinėtų kapų dalį sudaro griautiniai kapai – iš viso jų atidengta 268. Griautiniai kapai buvo išsidėstę gana tvarkingomis eilėmis. Tiesa, pasitaiko, kad dalis kapo suardyta (lent. 5) laidojant kitą mirusįjį. Kapai Nr. 204, 205 ir 230 buvo perkasti vienas per kitą, ir visų trijų kryptis yra priešinga viso kapinyno kapų kryptims, t. y. PV 230°–240°. Gali būti, kad šie kapai yra kiek vėlyvesni, ir duobės buvo kastos tada, kai ankstyvesnių kapų nebuvo nė žymės.

Atstumas tarp kapų įvairus: kartais pasitaiko tik keliolika centimetrų, bet būna ir 0,75 m, 1 m ir 1,75 m, o kartais siekia net 6 m.

Mirusieji laidoti nevienodo gylio duobėse. Dauguma mirusiųjų palaidoti 60–80 cm gylyje. Tačiau kai kurie palaidoti 90 cm (kapai Nr. 18, 135, 163, 212, 215 ir kt.), o kape Nr. 114 mirusysis aptiktas net 110 cm gylyje. Grupė kapų (Nr. 56, 58, 162, 167, 176, 181, 189) buvo 40 cm gilumoje, o kapai Nr. 72, 76, 157, 158, 161, 174 ir 191 – tik 30–35 cm gilumoje, t. y. iškart po velėna. Vaikai buvo laidojami daugiausia negiliai (lent. 5).

Kapo duobės žemė iš aplinkinės žemės išsiskiria tamse ne spalva. Duobių dydis įvairus. Daugiausia duobės 230–280 cm ilgio ir 70–90 cm pločio. Mažesnės buvo vaikų kapų duobės – maždaug 120–180 cm ilgio ir 40–60 cm pločio. Didžiausi – dvigubi kapai. Laivių kapinyne tarp griautinių kapų rasti du tokie kapai – Nr. 79–80 ir Nr. 150. Jų dydis maždaug 230x150 cm.

Kapo duobės užpilde beveik visuomet būna daugiau ar mažiau anglių bei suodžių. Kartais daugiau anglių pačiame kapo duobės dugne (kapai Nr. 11, 12, 23). Kape Nr. 58 labai daug stambių anglių buvo virš griaučių, o po griaučiais nepastebėta jokių degusių pėdsakų.

Degėsiai, randami griautiniuose kapuose, be abejo, turi ryšį su laidojimo apeigomis. Kadangi degusių randama ne tik virš mirusiojo, bet ir po juo, galima daryti išvadą, kad degėsiai bei angliukai būdavo išbars-tomi duobėje dar prieš laidojimą.

Virš griaučių arba kapo duobės dugne degusių ir anglių randama ir kituose to paties laikotarpio Vakarų Lietuvos plokštiniuose kapinyuose (Gintališkė, Plungės r.; Girkaliai, Klaipėdos r.; Palanga; Vilų Kam-pas, Silutės r.).

Kartais kapo arba karsto dugnas būdavo išklotas, pavyzdžiui, kapo Nr. 113 duobės dugne rasti nežymūs

degusių pėdsakai ir organinės medžiagos, tarsi žolių ar šiaudų liekanos, o kape Nr. 193 skobtinis karstas buvo išklotas beržo tošimi (rasta jos liekanų).

Laivių kapinyne dalis mirusiųjų buvo laidoti skobtiniuose ir lentiniuose karstuose. Medienos išlikę labai mažai. Kapuose Nr. 9, 96, 170 rasti menki, atrodo, lentinių karstų fragmenteliai. Apie skobtinius karstus sprendžiama daugiausia iš apvalaus kapo dugno. Būtent pagal šį požymį ir išlikusius mažus medžio gabaliukus spręsta, kad kapuose Nr. 43, 82, 144, 193 mirusieji buvo palaidoti skobtiniuose karstuose.

Skobtinių karstų liekanų rasta ir kituose Lietuvos teritorijoje tyrinčiuose kapinyuose (Kurmaičiai, Kretingos r.; Seredžius, Jurbarko r.; Sandrausiškė, Raseinių r.; Veršvai, Kauno m.; Gintališkė ir kt.). Skobtiniai karstai Lietuvoje buvo naudojami jau pirmaisiais šimtmečiais po Kristaus ir pasitaiko iki XVI–XVII a. (Vaškevičiūtė I., 1995, p. 317).

Mirusiųjų griaučiai Laivių plokštiniame kapinyne išsilaikę labai blogai. Nėra nė vieno kapo, kuriame būtų išlikę visi kaulai. Dažniausiai randami pavieniai kojų arba rankų kaulai, kartais – dar kaukolių fragmentai. Daugelyje kapų kaulai visiškai sunykę, todėl labai sunku nustatyti mirusiojo palaidojimo kryptį. Tokiu atveju ji daugiausia nustatoma pagal įkapių išdėstymą.

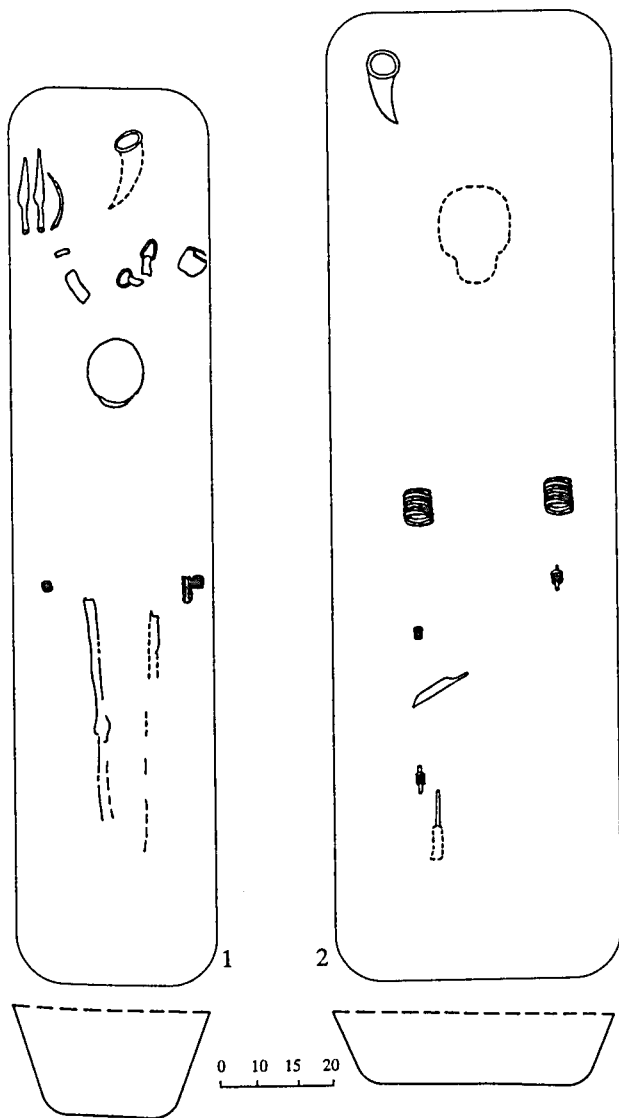
Mirusieji galvomis laidoti gana vienoda – PR 140°–170° – kryptimi. Tik atskiri kapai buvo orientuoti kitaip: PV 230° kryptimi – kapai Nr. 204, 205, 230; PV 260° – kapai Nr. 199, 121; ŠV 320° – kapai Nr. 239, 240.

Iš atskiruose kapuose išlikusių kaulų matyti, kad mirusieji laidoti aukštiekninkai, ištiestomis, daugiau ar mažiau suglaustomis per kelius kojomis ir ištiestomis prie šonų rankomis. Tik viename vaiko kape (Nr. 164) iš išlikusių dešinės rankos kaulų matyti, kad ranka buvusi nežymiai sulenkta per alkūnę.

Laivių kapinyne, kaip ir kituose kapinyuose, laidojant mirusius buvo įdedama į kapą tam laikotarpiui būdingų darbo įrankių, ginklų ir papuošalų. Beveik visuose griautiniuose kapuose yra daugiau ar mažiau įkapių (be jų yra tik keliolika kapų). Darbo įrankiai ir ginklai daugiau būdingi vyrų kapams, o papuošalai ir smulkesni darbo įrankiai – moterų kapams.

Vakarų Lietuvos kapinynams jau nuo pirmųjų amžių po Kr. būdinga nusistovėjusi įkapių dėjimo tvarka, būtent: darbo įrankiai ir ginklai dedami galvos srityje, o papuošalai – pagal savo paskirtį (pav. 3:1).

Daugelyje griautinių kapų įkapių fragmentai randami maždaug 15–20 cm virš mirusiojo. Tai daugiausia įvairių sulaužytų papuošalų dalys, kartais geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Galbūt tai – artimųjų dovanos, kurios į kapą būdavo metamos sulaužytos, sunaikintos – „negyvos“. Jas mesdavo ant karsto, jau užberiant mirusįjį žemėmis.

3 pav. Griautinis kapas Nr. 62 (1) ir griautinis kapas Nr. 15 (2).

Kaip jau minėta, vyrų kapams būdingos įkapės yra darbo įrankiai ir ginklai. Iš darbo įrankių randami dalgiai, kirviai ir peiliai. Ginklus daugiausia sudaro vienas arba du ietigaliai ir, rečiau – geležinis kalavijas (kapai Nr. 195, 216, 361). Ietigaliai visada būna vienoje ar kitoje galvos pusėje padėti išilgai mirusiojo. Keliuose kapuose rasta po du ietigalius (kapai Nr. 62, 83, 113, 145); abu ietigaliai buvo padėti vienas šalia kito. Kape Nr. 240 greta ietigalio buvo padėtas žeberklas su viena užbarzda, kuris greičiausiai priskirtinas ginklams. Kape Nr. 269 rastas vien žeberklinio tipo ietigalis, o kape Nr. 216, šalia dviejų įmovinių ietigalių, galvos srityje, buvo ir kalavijo rankena (pats kalavijas, matyt, sunykęs). Kape Nr. 195 gražus vienašmenis kalavijas su skersiniais ir buožele rankenos srityje buvo rastas prie šlaunų. Kalavijas buvęs įdėtas į medines makštis.

Galvos srityje dažniausiai būna padėti ir darbo įrankiai – natūralaus dydžio (kapai Nr. 34, 54, 190, 251) ir miniatiūriniai dalgiai, kapliukai (?) ar skapteliai (?) bei kirveliai (kapai Nr. 139, 152, 216).

Prie mirusiojo galvos šalia kitų įkapių kartais randamas padėtas ir galštuvus (kapai Nr. 54, 62), nors dažniausiai galštuvus aptinkamas šlaunų srityje, kadangi jis, greičiausiai, buvo pritvirtintas prie diržo (kapai Nr. 51, 90, 99).

Mirusiojo galvos gale tiek vyrų, tiek moterų ir vaikų kapuose padėti vienas arba du geriamieji ragai, kurių išlikę tik žalvariniai apkalai, kiek rečiau – miniatiūriniai moliniai puodeliai (kapai Nr. 21, 35, 54, 62, 94, 98, 134). Kape Nr. 54 puodelyje buvo rastas žalvarinis įvijinis žiedas, o kape Nr. 98 miniatiūrinis molinis puodelis, įvijinis žalvarinis žiedas ir žalvarinė įvija buvo sudėti į tošinę dėžutę, kurios išlikę tik fragmentai.

Kape Nr. 62 mirusiojo galvos gale, be kitų įkapių, dar rastas ir geležinis skiltuvas.

Stambesnis darbo įrankis, randamas vyrų kapuose, yra geležinis įmovinis kirvis. Jų aptikta nedaug, tik kapuose Nr. 74, 89, 99, 191 ir 249. Kirvis nuolatinės vietos neturi. Pavyzdžiui, kape Nr. 74 jis buvo po dešinės rankos žastikauliu, kapuose Nr. 89 ir 249 – galvos gale, kape Nr. 99 – prie dešinėsios šlaunies, o kape Nr. 191 buvo padėtas statmenai prie dešinės kojos blauzdikaulio.

Gana dažnai randama įkapė tiek vyrų, tiek moterų kapuose yra geležinis tiesus arba lenktas peilis. Vyrų kapuose jų kartais būna po du (kapai Nr. 51 ir 99). Peiliai daugiausia, atrodo, būdavo pritvirtinti prie diržo, nes jie dažniausiai randami virš šlaunikaulių arba šalia jų (pav. 3:2). Tik kapuose Nr. 67, 68, 114 peilis rastas prie kairės rankos, o kape Nr. 62 lenktas peilis padėtas drauge su ietigaliais dešinėje galvos pusėje. Dalis peilių, be abejo, buvo dedami ne kaip darbo įrankiai, bet kaip ginklai, kadangi jie turėjo gražias odines, žalvariu puoštas makštis (kapas Nr. 171).

Rečiau pasitaikanti Laivių griautinių kapų vyrų įkapė yra geležiniai žąslai. Jų rasta kapuose Nr. 62, 74, 98, 99, 184 ir 193. Jie taip pat neturi nuolatinės vietos: kape Nr. 74 buvo padėti dešinėje galvos pusėje šalia dalgio, kapuose Nr. 99 ir 193 rasti prie šlaunikaulių, o kape Nr. 184 – kojų srityje.

Taip pat vyrų kapams būdinga įkapė yra geležiniai ir žalvariniai pentinai. Jie daugiausia rasti po vieną prie dešinės ar kairės kojos, tik kapuose Nr. 21 ir 94 buvo po pentiną prie abiejų kojų.

Beveik visuose vyrų kapuose randama odinių diržų liekanų. Diržai buvo naudojami kaip vyro papuošalas ir kaip drabužio dalis. Jie padėti pagal paskirtį – juosmens srityje. Kad diržas buvo laikomas papuošalu, matyti iš kapų Nr. 99, 145, 195, 217 ir 226.

Kape Nr. 145 vienas diržas, puoštas žalvarinėmis keturkampėmis pailgomis plokštelėmis, buvo padėtas virš blauzdikaulių, o antras – platus dvigubas odinis diržas, perpintas žalvarinių įvijų išilginėmis eilėmis, su žalvarine sagtimi, – buvo susuktas ir įdėtas į medinę dėžutę, kuri rasta šlaunikaulių srityje. Kape Nr. 217 taip pat susuktas puošnus odinis diržas rastas įdėtas į medinę dėžutę, o ši aptikta dubens srityje. Medinė dėžutė dar buvusi išklota storu vilnoniu audiniu. Labai puošnus odinis diržas, taip pat įdėtas į apvalią medinę dėžutę, buvo kape Nr. 99. Šis diržas skersai apkaltas žalvarinėmis skardelėmis ir trimis eilėmis kūgelių, o diržo galo apkalas padengtas net sidabrine plokšte, ornamentuota metaloplastiniu būdu.

Kape Nr. 266, be ratu susukto odinio diržo, puošto žalvarinėmis plokštelėmis (deja, jos labai sunykusios), rastos ir kitos gana gausios įkapės. Jas sudarė: žalvariniai dirbiniai – antkaklė, tordiruotu lankeliu daugiakampiais galiukais (buoželėmis), keturios pasaginės segės, įvijinis žiedas bei pentinas.

Antkaklė ir segės rastos padėtos galvos srityje, diržas šlaunų srityje, o prie blauzdikaulio fragmentų – pentinas.

Vyrų kapuose odinių diržų, įdėtų į medines dėžutes, randama ir kituose Vakarų Lietuvos kapinyuose (Gintališkė; Kiauleikiai, Kretingos r.).

Dėžutės vyrų kapuose nebūdingos įkapės. Be minėtų kapų Nr. 99 ir 145, dėžutės rastos ir kituose kapuose (Nr. 98, 120, 195, 202, 215, 217). Kapuose Nr. 202 ir 215 rastosios dėžutės palyginti su moterų kapuose randamomis gana paprastos, padarytos iš beržo tošies. Viena jų (kape Nr. 215) dar buvo apsiūta pluoštiniais siūlais. Vienoje dėžutėje (kape Nr. 202) įdėta žalvarinių įvijų apvara ir žalvarinis praplatinta priekine dalimi žiedas, kitoje (kape Nr. 215) – trys žalvariniai įvijiniai žiedai. Kape Nr. 215 dėžutė buvo padėta galvos srityje, prie ietigalių, kape Nr. 202 – ties kapo viduriu, matyt, ant mirusiojo.

Vyrų kapuose tošinių dėžučių rasta ir netolimame Gintališkės plokštiniame kapinyne.

Be minėtų įkapių, vyrų ir moterų kapuose randama ir įvairių žalvarinių papuošalų. Jie kape išdėlioti pagal savo paskirtį: antkaklės ant kaklo, segės – krūtinės srityje, o apyrankės ir žiedai – ant rankų.

Daugelyje vyrų kapų randama įvairių dydžių įvijų. Įvijomis buvo puošiami darbo įrankių (pavyzdžiui, kape Nr. 190 – dalgio kotas) ir ginklų (kape Nr. 34, 145 – ieties kotas) mediniai kotai. Be to, rasta smulkių žalvarinių įvijų, suvertų ant odinio dirželio. Pavyzdžiui, kape Nr. 145 buvo net dvi atskirai suvertos žalvarinių įvijelių aparos. Įvijų aparas vartojo, be abejo, kaip papuošalus. Dažnai randamos įvijos, o jose – medžio liekanos (kapai Nr. 9, 11, 14), šie radiniai – neiškios paskirties.

Daugiau įkapių yra moterų kapuose. Įkapių gausumą nulemia ne darbo įrankiai, bet papuošalai – jų moterų kapuose yra daug daugiau ir įvairesnių. Prie galvos aptinkama smeigtukų, kurie greičiausiai buvo įsegami į kokį nors galvos apdangalą, arba žalvarinių įvijelių (kapas Nr. 67) – jomis buvo puošta galvos danga. Mirusiųjų kaklus puošė antkaklės ir karoliai. Karolių būta stiklinių arba gintarinių, o kartais tarp karolių įmaišyta žalvarinių įvijų (kapas Nr. 143). Krūtinės srityje sutinkamos tam laikotarpiui būdingos segės ir smeigtukai, kuriais buvo susegami drabužiai, bei įvairių kabučių. Rankas puošė žalvariniai žiedai ir apyrankės. Kape Nr. 211 mirusiajai ir ant kairės kojos piršto buvo užmautas žalvarinis įvijinis žiedas.

Darbo įrankiai moterų kapuose yra smulkūs. Tai peiliai, ylos, žalvarinės ir geležinės adatos, žalvariniai juostų vijimo miniatiūriniai įrankėliai ir verpstukai.

Peiliai randami ant krūtinės (kapas Nr. 33) arba palei šoną, prie rankos, maždaug alkūnės srityje (kapai Nr. 67, 211). Ylos, adatos, juostų vijimo įrankiai ir verpstukai daugiausia būna padėti mirusiosios galvos gale. Išimtį sudaro kapas Nr. 172, kur yla buvo rasta kojų srityje, ir kapai Nr. 12 ir 93, kur geležinės adatos rastos ant krūtinės. Minėti darbo įrankiai sudėti mirusiosios galvos gale, vienas šalia kito be jokios ypatingos tvarkos. Labai dažnai (kapai Nr. 18, 28, 57, 211 ir kt.) šie įrankiai ir dar vienas kitas papuošalas (apyrankės, žiedai, įvairios įvijos), o dažnai ir miniatiūrinis molinis puodelis būna sudėti į paprastą tošinę dėžutę. Neretai mirusiosios galvos gale, be tokios didesnės dėžutės, dar būna padėta ir maža tošinė dėžutė (kapai Nr. 18, 33, 43, 57 ir 67), apjuosta dažniausiai septyniais odiniais dirželiais, kurie apvynioti žalvarine viela. Šone dėžutė turi puošnų, žalvario apkaliukais papuoštą užsegimą. Šios dėžutės paprastai tuščios.

Moterų ir vyrų, kapuose, mirusiųjų galvos gale beveik visada randama geriamųjų ragų žalvarinių apkalų. Dažniausiai jų būna po vieną, rečiau po du, o kartais – net trys (kapas Nr. 192).

Iš kitų išsiskiria kapas Nr. 211, kurio kairėje mirusiosios galvos pusėje buvo rastas įmovinis plačia plunksna ietigalis. Kiti kapo priedai yra būdingi tik moters kapui. Gale galvos aptikta labai sunykusi dėžutė, o joje įdėtos žalvarinės juostų vijimo miniatiūros, žalvarinis įvijinis žiedas ir žalvarinė įvija su medžio likučiu joje. Mirusiosios galva papuošta žalvariniu rateliu 25 cm ilgio smeigtuku, kaklo vietoje rasta geležinė antkaklė. Kairiojo raktikaulio srityje gulėjo geležinė pasaginė segė cilindriniais galais, o toje pat pusėje, ant petikaulio, – dar vienas žalvarinis smeigtukas, tik kryžinis. Kairioji velionės ranka ties riešu papuošta žalvarine įvijine apyranke, o du pirštai – žalvariniais įvijiniais žiedais. Įvijinio žiedo būta ir ant kairės kojos piršto.

Griautiniuose vaikų kapuose įkapes daugiausia sudaro papuošalai. Dalis papuošalų pritaikyti vaikams, maži. Gale vaikų galvų taip pat buvo dedami vienas arba du geriamieji ragai su žalvariniais apkalais.

Darbo įrankių bei ginklų randama labai nedaugelyje vaikų kapų. Pavyzdžiui, mergaitės kapui būdingų įkapių rasta tik kape Nr. 50. Mergaitės galvos gale buvo padėtas molinis miniatiūrinis puodelis ir gintarinis verpstukas, o palei šoną, ties ranka – geležinis peiliukas. Kitas įkapes sudaro vaikiški papuošalai: miniatiūrinė pasaginė segelė, apyrankėlė, žiedas ir du gintariniai karoliukai.

Berniukų kapuose kartais randama vyrų kapams būdingų įkapių, tik mažų matmenų – miniatiūrinių, pavyzdžiui, kape Nr. 58 gale galvos išliko miniatiūrinių geležinių žaslių fragmentai, o ant krūtinės gulėjo 8 cm geležinis peiliukas. Kapo Nr. 82 viduryje rastas geležinis miniatiūrinis dalgelis, kape Nr. 183 buvo miniatiūrinis geležinis dalgelis ir geležinis peiliukas, o kape Nr. 17 galvos srityje buvo natūralaus dydžio du įmoniniai geležiniai ietigaliai.

Dalis vaikų kapų, kaip ir suaugusių, yra visai be įkapių.

Laivių plokštiniame kapinyne rasti du dvigubi kapai, tai kapas Nr. 79–80 ir Nr. 115–115 a.

Kapas Nr. 79–80 yra vaiko ir vyro. Vaikas, matyt, buvo paauglys, nes jo griaučių ilgis – 133 cm. Kape negausu įkapių. Prie vaiko griaučių rasta: ant krūtinės žalvarinė lankinė ilgakojė segė, ant rankos – juostinė apyrankė, ant kairės rankos piršto – žalvarinis įvijinis žiedas, juosmens srityje – šešios, plokščios vielos, žalvarinės įvijos. Galvūgalyje buvo miniatiūrinis molinis puodelis ir du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai. Prie vyro griaučių buvo: galvos gale miniatiūrinis molinis puodelis, klubų srityje, dešinėje pusėje, skersai kapo padėtas geležinis peilis, ant dešinės kojos – geležinis pentinas. Šis dvigubas kapas pagal lankinę lietinę ilgakoję segę datuotinas IX a. po Kr.

Dvigubo kapo Nr. 115–115a mirusiųjų lytis nenustatytos, nes čia griaučiai buvo beveik visai sunykę. Įkapių rasta mažai, ir tos pačios necharakteringos kokiai nors lyčiai: prie vieno mirusiojo galvos buvo padėti tik du geriamieji ragai, o prie antrojo – tik žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinių dvigubų kapų yra ir kituose Lietuvos kapinyuose. II a. po Kr. dvigubas kapas žinomas Sargėnų kapinyne, Kauno m.; iš IV a. po Kr. – trys dvigubi kapai rasti Upytėje, Panevėžio r., vienas – Veršvuose; iš I tūkstantmečio vidurio vienas atidengtas Upytėje, vienas – Reketėje, du – Tūbausiuose, Kretingos r.; iš I tūkstantmečio pabaigos ir II tūkstantmečio pradžios – vienas dvigubas kapas Juodsodės kapinyne, Telšių r., trigubas kapas – Palangoje, du dvigubi ir vienas trigubas – Žasine, Šilalės r., ir kt.

2. Degintiniai kapai

Laivių plokštiniame kapinyne ištirti 106 degintiniai kapai, kurie daugiausia buvo aptikti kapinyne šiaurės vakarinėje dalyje. Anksčiau čia buvo laidoti nedeginti mirusieji, todėl labai dažnai griautiniai kapai yra perkasti degintinių kapų, jų įkapes susimaišiusios. Be to, pasitaiko, kad dvi degintinių kapų duobės yra perkastos viena per kitą, jų pakraščiai susilieję, todėl sunku atskirti jų kontūrus. Tai ypač pastebima didelėse duobėse. Degintinių kapų kontūrai nėra tokie apibrėžti, taisyklingi kaip griautinių. Dalis degintinių kapų aptikta visai negiliai, iškart po velėna, daugelis jų ariant buvo apardyti.

Atstumai tarp kapų yra labai nevienodi: vieni kapai susilieja su kitais, tarp kitų yra net kelių metrų tarpai.

Pagal įkapių išdėstymą kapuose bei kapo duobių formas visus Laivių plokštinio kapinyne degintinius kapus galima suskirstyti į kelias grupes.

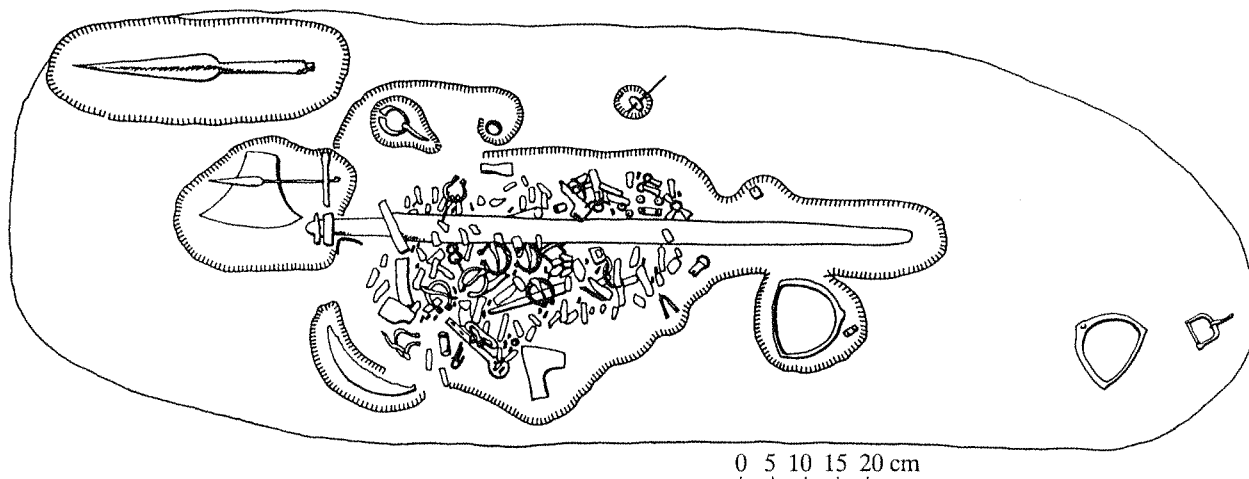
Chronologiniu atžvilgiu, ankstyviausi (I grupė), yra tie degintiniai kapai, kuriuose įkapes yra išdėstytos tokia pat tvarka, kaip prie nedegintų mirusiųjų. Tai pereinamieji kapai. Tokių kapų rasti tik keli (Nr. 268, 269, 270, 275 ir 361). Šių degintinių kapų duobės yra lygiai tokio pat dydžio ir formos, kaip ir griautinių kapų (pav. 4). Duobių gylis 60–80 cm. Sudegę kaulai bei degėsiai supilti karsto arba duobės viduryje, o įkapes išdėliotos pagal paskirtį, kaip ir griautiniuose kapuose. Pavyzdžiui, kape Nr. 269 įkapes buvo išdėliotos taip: galvos vietoje buvo padėtas geriamasis ragas ir maža tošinė dėžutė, į kurią įdėta sidabrinė žieduotoji segė, krūtinės vietoje buvo žalvarinis trikampis galvute (IV tipo) smeigtukas, rankų vietose – po žalvarinę platėjančiais trikampiškais gaubtais galais apyrankę. Tarp apyrankių, kapo viduryje, ant sudegintų kaulų, skersai kapą buvo padėtas geležinis peiliukas.

Tokiuose ankstyviausiuose degintiniuose kapuose visos įkapes nepalietos ugnies.

Tai rodytų, kad kūnų deginimo paprotys atsirado ne iš karto. Ilgą laiką – iki II tūkstantmečio pradžios – buvo gajos griautinio kapo tradicijos, kol galiausiai persiorientuota į mirusiųjų deginimo paprotį.

Tokių degintinių kapų rasta ir artimuose Palangos, Genčių II, Gintališkės, Lazdininkų bei Rūdaičių kapinyuose. Jie būdingi tik Vakarų Lietuvai. Tačiau Laivių kapinyne šios rūšies degintiniai kapai yra ankstyviausi – priskirtini VIII a. pab. – IX a., o kitur šie kapai yra iš X a.

Kita (II grupė) degintinių kapų grupė irgi dar artima griautinio kapo tradicijoms, tik jie yra šiek tiek vėlyvesni. Čia kapo duobė dar pailga kaip ir griautinio kapo, bet degintiniai kauliukai ir įkapes

4 pav. Degintinis kapas Nr. 361.

jau neišdélioti visame kapo duobės plote arba dideliame karste, o sudėti į mažą medinę arba tošinę dėžutę. Laivių kapinyne rasti devyni tokie kapai (Nr. 317, 321, 348, 352, 360, 364–366, 372). Šių kapų duobės yra 80–100 cm gylio. Kapo duobės užpildas su degėsių priemaiša bei pasitaikančiais paskirais degintiniais kauliukais. Didesnis degėsių kiekis susikaupęs pačiame duobės dugne. Čia būna ir degintinis palaidojimas, kurį sudaro dalis degintų kauliukų bei degėsių ir įkapės. Kartais randamos net dvi dėžutės. Pavyzdžiui, moters kape Nr. 321 abi dėžutės buvo padėtos pačiame kapo duobės dugne ant nejudinto smėlio. Vienoje dėžutėje buvo pats kapas, t. y. sudeginti kauliukai, degėsių liekanos ir apdegusios įkapės, o 20 cm atstumu nuo pirmosios dėžutės – karstelio padėta kita dėžutė, kurioje įkapės, ugnies nepaliestos ir nesulaužytos. Ši dėžutė, matyt, įdėta kaip dovana mirusiajai, nes joje buvo vien tik papuošalai. O štai pirmojoje dėžutėje, be papuošalų, buvo ir darbo įrankių: geležinis peiliukas ir yla.

Kapų, kada sudeginto mirusiojo likučiai supilami į nedidelę dėžutę, kuri greičiausiai turėjo anksčiau buvusio didelio karsto prasmę, žinoma ir kitose Vakarų Lietuvos vietovėse (Ramučiai ir Anduliai, Klaipėdos r.).

Tai pačiai grupei priskirtinas degintinis kapas Nr. 333. Jis buvo 30x70 cm dydžio, įrengtas ovalioje dubens formos duobutėje maždaug 30–40 cm gylyje. Palaikų likučiai, kuriuos sudarė degintiniai kauliukai ir degėsiai, buvo rasti 30 cm gilumoje sudėti į kaklo papuošalo vidurį. Papuošalas buvo iš geležinių vielų, ant kurių suverti mėlyno stiklo karoliukai. Kitos įkapės: geležinių ir žalvarinių smeigtukų adatos, žalvarinio kryžinio smeigtuko fragmentas ir juostų vijimo įrankių plokštelės – buvo įvairiose kapo duobės vietose. Daugiausia anglių buvo kapo duobės dugne.

Be minėtų pereinamųjų degintinių kapų, Laivių kapinyne randame chronologiniu atžvilgiu vėlyvesnių degintinių kapų. Tai trečia degintinių kapų grupė (III grupė). Jų dauguma buvo didelėse duobėse, kuriose buvo išmėtytos įkapės visame sampile (pav. 156) (kapai Nr. 289, 295, 298, 299, 300, 302, 305, 307, 311, 315, 316, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 328, 330, 338, 339, 343, 345, 356, 362, 370). Kapų dydis labai įvairus – nuo 125x75 cm iki 300x200 cm. Šių kapų duobės daugiausia yra pailgos, tik žinoma, platesnės negu griautinių kapų. Paviršiuje jos dažnai susiliejusios, todėl labai sunku nustatyti tikrą dydį. Kapų duobių gylis maždaug 60–150 cm, gilyn nežymiai siaurėjančios. Skersiniame pjūvyje jos panašios į didžiulį plokščiu dugnu dubenį. Kapo duobės žemė (užpildas) tamsi, joje gausu degėsių. Daugelyje kapų 10–15 cm storio sluoksnis, kuriame labai gausu degėsių, būna pačiame duobės dugne, po juo – švarus smėlis. Matyt, iškasus duobę jos dugnas buvo išbarstomas grytais degėsiais, atneštais iš laužavietės. Kiti degėsiai su visais kapo priedais buvo išbarstomi po kapo duobės užpildą, užkasant duobę. Sudegę kaulai taip pat būna išbarstyti visame kapo duobės užpilde.

Įkapės randamos visame kapo duobės užpilde. Tokiuose degintiniuose kapuose įkapės palyginti nėra gausios. Tai galima paaiškinti tuo, kad didžioji įkapių dalis, ypač žalvariniai papuošalai, ugnyje susilydę arba sulaužyti. Daugelyje kapų aptinkami tik atskiri susilydžiusio žalvario gabaliukai.

Iš aptariamų kapų išskirtini keturi, tai Nr. 302, 305, 307, 335. Jie yra didesni už kitus. Kapas Nr. 335 buvo net 500x300x200 cm dydžio, netaisyklingos formos. Šių kapų duobėse labai gausu degėsių, visos įkapės smarkiai apsilydžiusios, todėl iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tokiose didžiulėse duobėse mirusysis buvo sudegina-

mas vietoje – toks reiškinys yra pastebėtas Rytų Lietuvos pilkapių rajone (Didžiuliai, Šalčininkų r.) (Tautavičius, 1958, p. 78–81); Šveicarai, Vilniaus r. (Покровский, 1895, c. 215–218); Žvirbliai, Vilniaus r. (Jakimowicz, 1929, p. 145–146) ir kai kuriuose Vidurio Lietuvos plokštiniuose kapinyuose (Sargėnai ir Veršvai, Kauno m.). Tačiau Laivių kapinyne šie kapai sukelia abejonių, nes įkapės, degintiniai kauliukai ir degėsiai randami ne tik kapo duobės dugne, bet ir sampile. Greičiausiai čia yra kolektyviniai kapai, kuriems reikėjo didesnės duobės (Griežė, Mažeikių r.; Varnas, 1982, p. 75–78; 1984, p. 108–111).

Paskutinę (IV grupę) degintinių kapų grupę sudaro tie kapai, kuriuose laužo likučiai supilti į mažą duobutę (kapai Nr. 285, 286, 288, 289, 291–294, 296, 304, 310, 325, 332, 340). Šie kapai aptikti labai negiliai, dažniausiai po velėna (kapai Nr. 284, 286 ir 291) arba 30–40 cm gylyje (kapai Nr. 294, 296), todėl jie apardyti arba visai suardyti ariant žemę. Kapų duobės buvo maždaug 60x80 cm dydžio, nedidelio ovalo (kapai Nr. 30 ir 340) arba apskritos formos (kapas Nr. 311). Šiame kape duobutė gilyn nežymiai susiaurėja, dugnas yra gaubtas. Įkapės, degėsiai bei degintiniai kauliukai randami visame kapo duobės užpilde. Įkapės daugiau ar mažiau apdegusios, didesnė jų dalis smarkiai susilydžiusi arba sulaužyta. Degėsiai ir degintiniai kauliukai gana smulkūs. Išimtį sudaro tik anglys, rastos kape Nr. 294, kurios buvo gana stambios (apie 3–4 cm ilgio ir 2 cm storio gabalai).

Atskirai paminėtini du dvigubi degintiniai kapai (Nr. 354–354a ir 363–363a). Abiejuose palaidota po vyrą ir moterį. Kape Nr. 354–354a abiejų mirusiųjų kauliukai bei degėsiai išbarstyti visame kapo duobės užpilde, neapdegusios gana gausios įkapės, be jokios tvarkos sudėtos pačiame dugne (100 cm gylyje) ant žemio. Abiejų mirusiųjų įkapės sumaišytos. Dauguma įkapių, matyt, buvo suvyniotos į kažkokių plaušinių arba sudėtos į kelias tošines dėžutes. Tik vyro kapui charakteringos įkapės buvo: geležinis įmovinis ietigalis, 3 geležiniai miniatiūriniai kirvukai, 3 geležiniai miniatiūriniai dalgėliai, 3 geležiniai kovos peiliai su žalvariu apkaustytomis makštimis ir žalvarinis miniatiūrinis pentinas. Moters kapui priklausytų juostų vijimo miniatiūriniai įrankiai ir žalvarinės adatos dalis bei papuošalai: antkaklės, apyrankės ir segės. Tačiau sunku atskirti, kurie iš papuošalų (ypač segės) priklausė vyrui, kurios – moteriai.

Kape Nr. 363–363a tarp moters ir vyro kaulų buvo 35 cm tarpas. Abu kapai buvo vienodame 90 cm gylyje, pačiame duobės dugne. Degintiniai kauliukai ir dalis degėsių išrinkti ir supilti tarp įkapių. Visos įkapės ugnies nepaliestos. Moters kapui priklauso: žalvarinė vytinė įvijinė antkaklė, trys žalvarinės įvijinės

apyrankės (viena sulaužyta į dalis), dvi žalvarinės plokštelinės kryžinės segės, žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė, žalvarinis įvijinis žiedelis, gintarinis ir kalkakmenio karoliukai, juostų vijimo įrankėliai ir geležinis peiliukas. Vyro kape buvo geležiniai dalgis ir miniatiūriniai žąslai, žalvariniai diržo apkalai, labai primityvi, padaryta iš žalvarinės vielos, sukabinama antkaklė ir dvi žalvarinės pasaginės segės. Dalis įkapių, kaip antai geriamojo rago žalvarinis apkalas, vytinė antkaklė, geležinė yla bei žalvariniai apkaliukai, buvo rasti atskirai arčiau žemės paviršiaus. Matyt, šios įkapės buvo metamos jau užkasant kapą kaip artimųjų dovanos. Kuriam mirusiajam jos priskirtinos, neaišku.

Įkapių išdėstymą degintiniuose kapuose sunku sisteminti, nes juose nėra nusistovėjusios tvarkos, išskyrus pirmuosius degintinius kapus, kur įkapės buvo išdėliotos taip pat, kaip ir griautiniuose kapuose.

Sunku nustatyti, ar įkapių buvo daug, nes jos daugiausia susilydžiusios arba sulaužytos. Be to, yra grupė kapų, kuriuose, išskyrus degintinius kauliukus ir degėsius, jokių įkapių nebuvo rasta (kapai Nr. 283, 285, 309, 342, 347). Dalis sulaužytų įkapių randama ir kituose Vakarų Lietuvos plokštinių kapinytų degintiniuose kapuose (Palanga ir Girkaliai, Kretingos r.; Paulaičiai, Šilutės r.; Jazdai, Kretingos r.; Dimitravai, Kretingos r.). Su tokiu pat reiškiniu susiduriama ir Latvijos kuršių X–XIII a. degintiniuose kapuose (LA, 1974, p. 195). Kodėl dalis įkapių buvo laužoma, tiksliai pasakyti sunku. Galbūt šis paprotys siejamas su pačiu mirusiuoju: kadangi tų daiktų savininkas yra miręs, norėdami tai pabrėžti, žmonės laužydavo jam priklausiusius daiktus. Sulaužyti daiktai tarytum tampa „negyvi“. Vienintelė įkapė, kuri visame degintinių kapų laikotarpiu nebuvo nei deginama, nei laužoma – geriamieji ragai. Jie dažniausiai randami arčiau kapo duobės paviršiaus. Taigi atrodo, kad geriamieji ragai buvo įmetami į kapą laidotuvių apeigų metu ir, galimas dalykas, pripilti gėrimo.

Įkapės degintiniuose kapuose daugiausia tokios pačios, kaip ir griautiniuose, keičiasi tik jų formos.

Ir šio tipo vyrų kapuose, be papuošalų, randami darbo įrankiai ir ginklai. Pastebima, kad kai kurie vyrų kapai išsiskiria savo turtingumu. Greta visai be įkapių arba su negausiomis įkapėmis kapų randami tokie turtingi kapai, kaip Nr. 335, 337, 354, 361. Tai ypač ryšku vėlyvesniuose – XI–XII a. – kapuose. Daugelyje to meto vyrų kapų visai neberandama ginklų. Jie aptinkami tik turtinguose kapuose. Be to, ir patys ginklai jau įvairesni ir brangesni. Be anksčiau buvusių iečių antgalių, dabar atsiranda kalavijai, kurie pasitaiko tik turtingų karių kapuose, ir kovos peiliai su puošniomis žalvariu apkaustytomis makštimis. Vyrų kapuose labai dažnai susiduriama su miniatiūriniais darbo

įrankiais bei arklio balnojimo reikmenimis (kapai Nr. 276, 358, 361, 371, 372 ir kt.). Peršasi mintis, kad darbo įrankius tuo laikotarpiu imta branginti, dėl to juos pakaitė nerūpestingai, greitomis pagamintomis miniatiūromis. Antra vertus, galbūt šis faktas rodo socialinius pokyčius kuršių visuomenėje, t. y. dalies žmonių nusikurdimą ir priklausomumą nuo turtingųjų. Pavyzdžiui, degintinį kapą Nr. 361 galima laikyti didiko, kariovado kapu. Čia virš sudeginto mirusiojo kaulų ir laužo likučių buvo sudėtas turtingas ir įvairus inventorių: trijų iečių ietigaliai, kalavijas, plačiaašmenis kovos kirvis, greičusiai balnas, kurio buvo išlikusios tik geležinės balnakilpės, žaslai, devynios žalvarinės pasaginės segės, odinis diržas, puoštas žalvariu. Rasta ir buities reikmenų, kaip geležiniai skiltuvas, raktas, žalvarinės svarstyklės ir svarelis. Greta šių natūralaus dydžio įkapių, kape rasta ir geležinių miniatiūrinių dirbinių: kirvukas, kapliukas (?) (skaptukas), žasleliai (pav. 4, 47a:2, 3).

Moterų ir vaikų kapų inventorių toks pats. Pagrindiniai moters kapo priedai – papuošalai, tik, žinoma, didelė jų dalis sulaužyta arba ugnyje deformuota. Iš darbo įrankių daugiausia randama miniatiūrinių juostų vijimo įrankių, žalvarinių bei geležinių adatų, ylių ir peilių.

Degintinių kapų, kuriuos būtų galima laikyti vaikų kapais, rasta tik keli (Nr. 285, 292, 293, 317, 336). Vaikų kapuose darbo įrankiai maži – miniatiūriniai. Daugumą įkapių sudaro tik keli papuošalai arba jų dalys, tik kape Nr. 317 buvo gausiau įkapių. Be papuošalų – juostinių apyrankių, antkaklių dalių ir devynių žalvarinių pasaginių segių, – rastas geležinis dalgelis, geležiniai dvinariai miniatiūriniai žaslai, žalvarinis miniatiūrinis pentinas bei geležinis kirvukas.

ĮKAPĖS

Mirusieji Laivių plokštiniame kapinyne, kaip ir kituose to meto kapinyuose, laidoti su gausiomis ir įvairiomis įkapėmis. Jie buvo laidojami aprengti su nekasdieniais drabužiais ir gausiai papuošiami įvairiais žalvariniais papuošalais.

Visas kapinyne rastas įkapes galima suskirstyti į šias grupes: 1) darbo įrankiai, 2) ginklai, 3) papuošalai, 4) raitelio ir žirgo aprangos reikmenys, 5) įvairi buitinė medžiaga ir keramika.

1. Darbo įrankiai

Darbo įrankių, palyginti su papuošalais, Laivių plokštiniame kapinyne negausu. Didelė jų dalis, kaip antai kirvių, kapliukų (?) (skaptelių), dalgių, yra pakaita miniatiūromis. Visi stambieji darbo įrankiai yra geležiniai, išskyrus keletą adatų bei juostų vijimo mi-

niatiūrų, kurios yra žalvarinės. Geležiniai darbo įrankiai yra taip sunykę, kad kartais net sunku suprasti, kokios formos jie buvę.

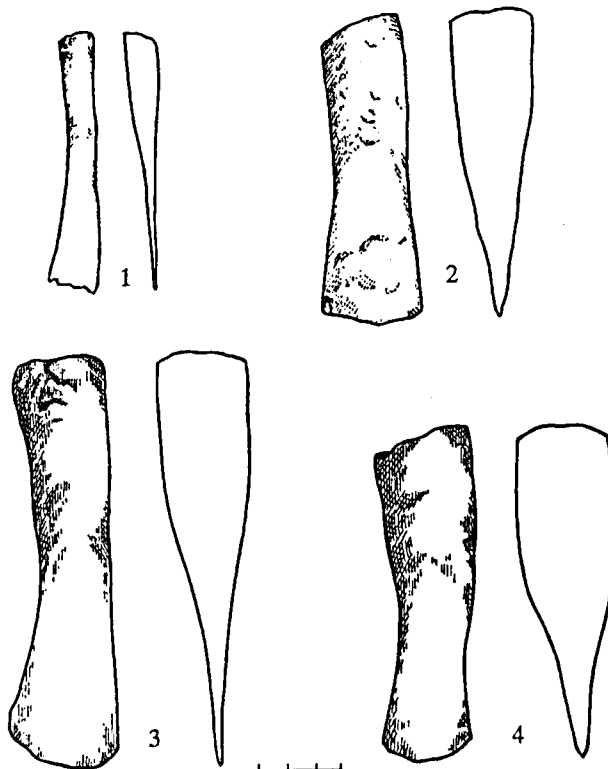
1.1. Kirviai

Laiviuose kirvių rasta nedaug, dauguma jų yra miniatiūriniai. Visi kirviai yra geležiniai, rasti tik vyrų kapuose. Laivių kapinyne rasti kirviai dvejopi: įmoviniai ir pentiniai.

1.1.1. Įmoviniai kirviai (pav. 5). Jų Laiviuose rasta tik tai septyni, kapuose Nr. 74, 89, 99, 191, 249 ir du rasti atsitiktinai (ŠAM 250:50, 52). Visi yra iš griautinių vyrų kapų. Jie šiek tiek skiriasi ir nėra vienalaikiai.

Ankstviausias įmovinis kirvis yra iš kapo Nr. 191. Jis nedidelis – 14,4 cm ilgio, įmovos skersmuo – 3,6 cm. Ašmenų link šis kirvis labai nedaug praplatėja, šonuose dar neturi vėlyviesiems kirviams būdingo įsmaukimo. Ašmenys tiesūs, jų plotis 4,7 cm (pav. 5:2). Gaila, kad šiame kape nieko daugiau nerasta. Tačiau, sprendžiant pagal kituose kapinyuose (Reketė, Kretingos r.; Raginėnai, Radviliškio r.; Bandužiai, Klaipėdos m.) rastus labai panašius įmovinius kirvius iš V–VIII a., ir ši Laivių kirvį galima skirti maždaug V a. po Kr.

Kiek vėlyvesnis, jau maždaug VI–VII a. po Kr., yra įmovinis kirvis, rastas atsitiktinai (ŠAM 250:50).

5 pav. Įmoviniai kirviai: 1 – atsitiktinis (ŠAM 250:52), 2 – kapas Nr. 191 (EM 2:583), 3 – kapas Nr. 249 (ŠAM 250:7), 4 – atsitiktinis (ŠAM 250:50).

Kirvio ilgis – 16,5 cm, ašmenų plotis – 4,5 cm, įmovos plotis – 4,5 cm. Įmova, palyginti su ašmenimis, gana masyvi, kirvis link ašmenų labai nežymiai įsmauktas, ašmenys nuapvalinti (pav. 5:4).

Kirvis iš kapo Nr. 74 yra gana didelis, jo ilgis 16,8 cm. Ties ašmenimis smarkiai įsmauktas, ašmenų plotis – 5,4 cm, įmovos skersmuo – 4,3 cm. Be kirvio ir kitų įkapių, kape buvo rasta žalvarinė plātėjančiais trikampio pjūvio gaubtais apyrankė, pagal kurią kirvį galima datuoti VIII a.

Didelių matmenų yra kirvis iš kapo Nr. 249 (pav. 5:3). Jo ilgis – 19,5 cm, ašmenų plotis 5,8 cm, įmova – 4 cm skersmens. Kirvio šonai taip pat smarkiai įsmaukti. Kitos kape rastos įkapės sunkiai datuojamos, tačiau pagal bendrą formą šis kirvis skirtinas VIII a.

Įmovinis kirvelis iš kapo Nr. 99 nedidelis, jo ilgis – 13,4 cm. Pats kirvis siauras, ties ašmenų pradžia smarkiai įsmauktas, ašmenys plātėja ir daugiau išgaubti į vieną pusę. Ašmenų plotis – 4,2 cm, įmovos skersmuo – 2,7 cm. Kirvis labai apnykęs, rastas kartu su žalvarine lankine gyvuline kojėle sege, pagal kurią datuotinas VIII–IX a.

Atskirai paminėtinas kirvis, rastas atsitiktinai (ŠAM 250:50; pav. 5:1). Jis yra dar mažesnių matmenų, ypatingai siauras. Ilgis – 12,5 cm, o ašmenų plotis tesiekia vos 2,7 cm. Kirvelis per vidurį nežymiai įsmauktas.

Geležiniai įmoviniai kirviai Lietuvoje pasirodė II a. ir buvo naudojami iki VIII–IX m. po Kr. Jie plačiausiai buvo paplitę Vidurio ir Vakarų Lietuvos rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 113–117).

1.1.2. Natūralaus dydžio pentiniai kirviai rasti tik du (kapai Nr. 360 (EM 2:1306) ir Nr. 370 (EM 2:1446). Daugiau rasta miniatiūrinių [kapai Nr. 212 (EM 2:501), 317 (EM 2:752), trys rasti Nr. 354 (EM 2:1507–1509), 358 (EM 2:1263), 361 (EM 2:2192), 371 (EM 2:1456), 372 (EM 2:1467). Dar du pentiniai kirviai rasti atsitiktinai (EM 2:1921, 1922)]. Dalis šių kirvių turbūt buvo pagaminti specialiai dėti į kapą, nes padaryti labai atmetinai (pav. 6).

Visi pentiniai kirviai yra iš degintinių vyrų kapų, išskyrus vieną, kuris yra iš griautinio kapo Nr. 212.

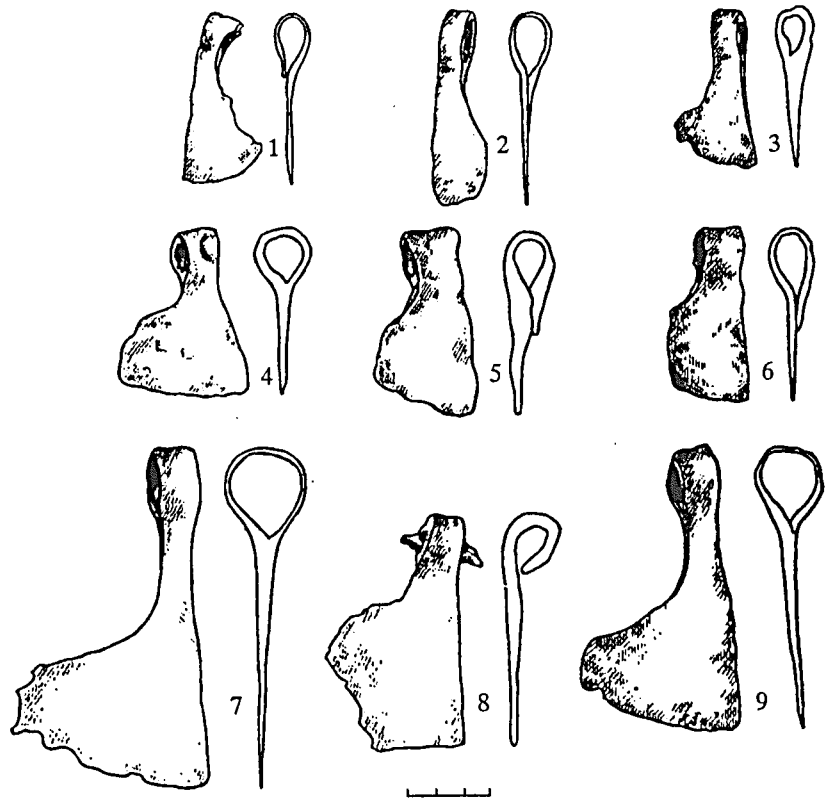
Į kapą mirusiajam buvo dedama tik po vieną kirvį, išskyrus dvigubą kapą Nr. 371, kuriame aptikti trys.

Natūralaus dydžio pentiniai kirviai palyginti labai nedideli – 10–13 cm ilgio, ašmenys – 6–7 cm pločio. Kirvių pentys yra labai siauros – 1,9–2,5 cm pločio, skylė kotui ovali (pav. 6:7, 9).

Vizualiai miniatiūriniai pentiniai kirveliai padaryti labai paprastai ir nekruopščiai. Jie nedideli – 5–7 cm ilgio, ašmenys – 2–3 cm pločio. Pentis padaryta užlenkiant suplotą vieną galą (pav. 6:4–6). Labai savotiškos formos yra kirvukas iš kapo Nr. 317. Jis visas yra 8,8 cm ilgio, pentis – 3,6 cm pločio, turi plačius ašmenis – 6,8 cm. Tarp penties ir ašmenų yra labai didelė išėma, todėl ašmenys – tik 1,5 cm skersmens.

Dalis miniatiūrinių kirvelių buvo naudojami buitėje, kasdieniame gyvenime. Tokią išvadą leidžia daryti dr. J. Stankaus geležinių įrankių technologiniai tyrimai. Pavyzdžiui, kirvelio iš kapo Nr. 354–354a ašmenys suvirinti iš keletu plieninių ir geležinių juostų, gautas vadinamasis „paketas“ (Stankus, 1970, p. 126).

Miniatiūriniai kirveliai taip pat buvo su mediniais kotais. Kirvelio iš kapo Nr. 354 pentyje rasta dar išlikusių medinio koto liekanų (pav. 6:8).

6 pav. Pentiniai kirviai: 1 – kapas Nr. 372 (EM 2:1467), 2 – kapas Nr. 212 (EM 2:801), 3 – kapas Nr. 358 (EM 2:1263), 4–5 – atsitiktiniai (EM 2:1921, 1922), 6, 8 – kapas Nr. 354 (EM 2:1507, 1509), 7 – kapas Nr. 370 (EM 2:1446) ir 9 – kapas Nr. 360 (EM 2:1306).

Tiek natūralaus dydžio, tiek miniatiūriniai pentiniai kirviai kapuose rasti kartu su papuošalais, datuotinais IX–XII a., būtent – žalvarinėmis pasaginėmis segėmis cilindriniais, aguoniniais, pastorintais bei gyvuliniais galais, kryžiniais smeigtukais ir juostinėmis gyvulinėmis apyrankėmis. Remiantis minėtais papuošalais, ir Laivių pentinius kirvius galima laikyti buvus iš to paties laikotarpio.

Daug geležinių pentinių kirvių randama I tūkstantmečio pabaigos ir II tūkstantmečio pradžios Vakarų, Vidurio bei Rytų Lietuvos laidojimo paminkluose (LAB, 1961, p. 401), o štai miniatiūrinių pentinių kirvių daugiausia yra iš vakarinės Lietuvos plokštinių kapinynų (Nakaitė, 1964, p. 54–55). Tik atskiri egzemplioriai yra iš Vidurio, Šiaurės ir Rytų Lietuvos (Nakaitė, 1964, p. 55).

1.2. Kapliai / skaptai

Dėl šių dirbinių paskirties nėra vieningos nuomonės. Senesnėje literatūroje (Nakaitė, 1964, p. 55–56, pav. 2:3) jie skiriami miniatiūriniais kapliukams, o to paties regiono Bandužių kapinyne rastieji dirbiniai skiriami skaptukams (Stankus, 1995, p. 77, 79, pav. 67:2, 7).

Laivių plokštiniame kapinyne natūralaus dydžio kaplių, neaptikta, yra rasta tik trylika miniatiūrinių kapliukų (?) ar skaptelių (?), kapuose Nr. 99, 134, 139, 152, 163, 166, 185, 216, 218, 262, 300, 361. Jie pagaminti labai nerūpestingai ir paprastai (pav. 7). Kapliukai (skapteliai) randami po vieną ir tik vyrų kapuose.

Šie darbo įrankiai nedidelių matmenų – 5–9 cm ilgio, ašmenys vienodai į abi puses daugiau mažiau plėtėja, jų plotis 2,9–4,4 cm. Vienų įmovos yra visai uždaros, tokios kaip įmovinių kirvių (kapai Nr. 138, 166), kitų padarytos labai paprastai, užlenkiant išplotą įmovinę dalį iš abiejų pusių (kapai Nr. 216, 185).

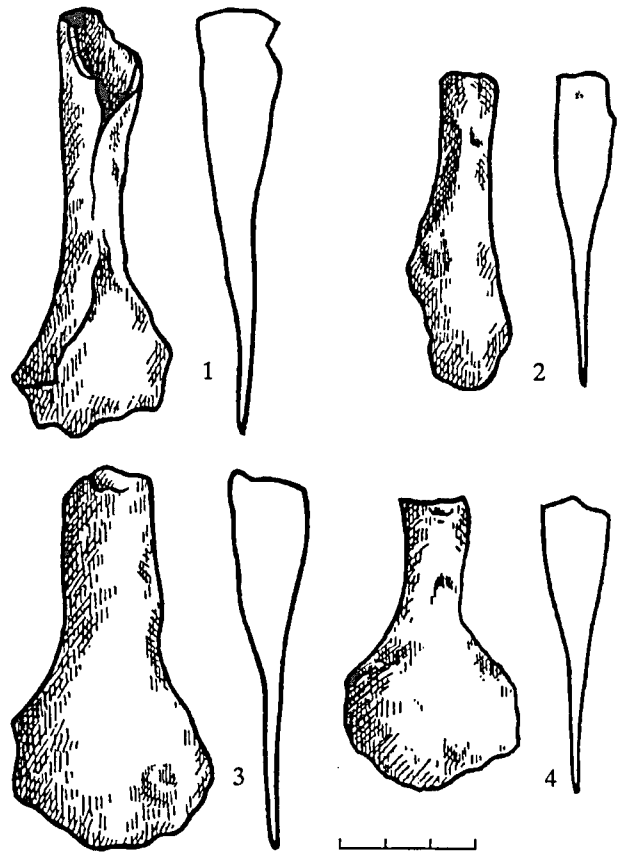
Tokios formos miniatiūriniai dirbiniai rasti tik Vakarų Lietuvos plokštiniuose kapinyuose (Nakaitė, 1964, p. 57).

Panašių geležinių miniatiūrinių dirbinių rasta ir Latvijoje – Kurše (KA, 1930, lent. 22:17).

Drauge su aptartais dirbiniais kapuose rastos žalvarinės pasaginės cilindriniais galais vėlyvesnės segės, vėlyvosios žalvarinės lankinės aguoninės segės, žalvarinės masyvios storagalės apyrankės ir kiti IX–XI a. papuošalai.

1.3. Dalgiai

Dalgių (lent. 10) Laivių plokštiniame kapinyne rasta gana daug, bet, deja, dauguma jų, kaip ir visi Laivių geležiniai dirbiniai, labai sunykę – likę tik atskiri gabalai. Didesnė dalis dalgių yra miniatiūriniai. Kapai Nr. 134, 139, 152, 183, 212, 216, 218, 228, 232, 317, 354, 363, 370, 372, du rasti atsitiktinai (EM 2:1920 ir KVIM 1689:430) ir dviejų rastų atsitiktinai dalys

7 pav. Įmoviniai kapliukai / skapteliai: 1 – kapas Nr. 218 (EM 2:869), 2 – kapas Nr. 166 (EM 2:366), 3 – kapas Nr. 262 (ŠAM 250:39) ir 4 – kapas Nr. 185 (EM 2:544).

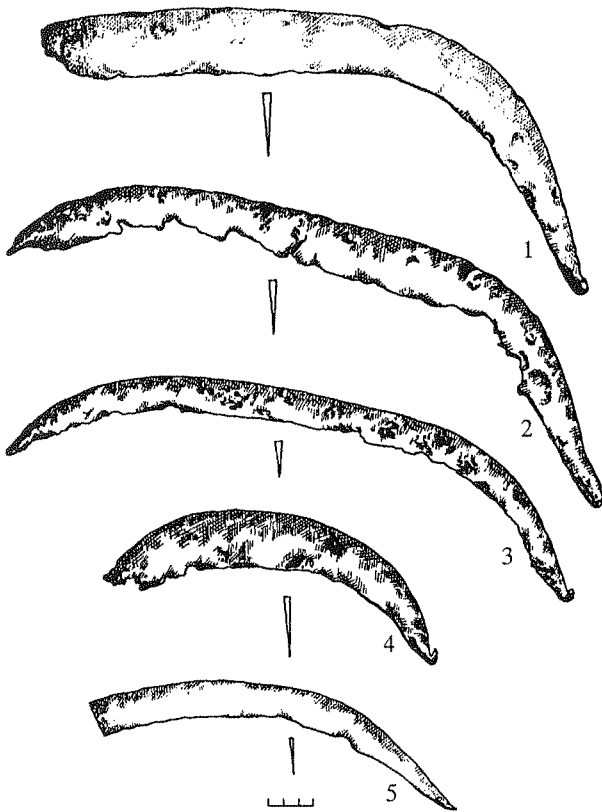
(EM 2:1947 ir KVIM 1689:436). Neabejotinai natūralaus dydžio dalgių (arba jų dalių) rasta tik devyni. Kapai Nr. 74, 78, 129, 190, 249, 360, 361, dviejų dalys, rastos atsitiktinai (ŠAM 250:74, 75). Visi šie radiniai aptikti tik griautiniuose vyrų kapuose. Miniatiūriniai dalgiai daugiausia jau yra iš degintinių kapų. Dalgis, tiek natūralaus dydžio, tiek miniatiūrinis, į kapą buvo dedamas tik vienas, išskyrus dvigubą kapą Nr. 354, kuriame rasti net trys miniatiūriniai dalgiai.

Natūralaus dydžio ir miniatiūriniai dalgiai skiriasi chronologiškai.

Natūralaus dydžio dalgiai irgi nėra didelių matmenų: jų ilgis – 37–43 cm, geležtė – 2,5–3,7 cm pločio. Visų dalgių įkotė baigiasi mažesniu ar didesniu užlenkimu (pav. 8:1, 2) įtvėrimui į medinį kotą.

Natūralaus dydžio dalgiai kapuose rasti kartu su žalvarinėmis trikampaiais plėtėjančiais tuščiaviduriais galais apyrankėmis bei geležiniais įmoviniais kirviais. Pagal šias įkapes ir dalgius galima skirti maždaug VIII a.

Miniatiūriniai dalgiai yra įvairaus dydžio: vieni visai trumpi – 11–12 cm ilgio ir 1–1,2 cm pločio geležtė (atsitiktinis radinys, EM 2:1920), kiti – net 20–23 cm

8 pav. Dalgiai: 1 – kapas Nr. 190 (EM 2:582), 2 – kapas Nr. 74 (KVIM 1689:292), 3 – kapas Nr. 232 (EM 2:1039), 4 – kapas Nr. 361 (EM 2:2196) ir 5 – kapas Nr. 360 (EM 2:1307).

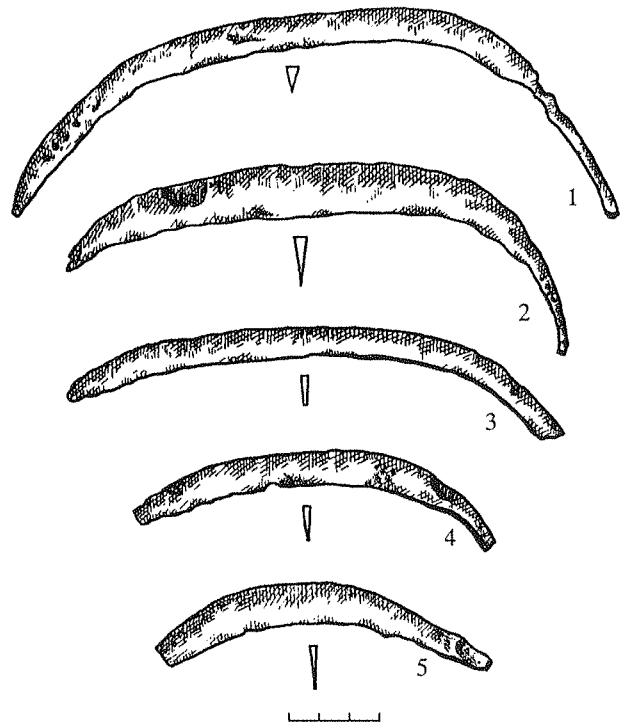
ilgio ir 2 cm pločio geležte (kapas Nr. 354, EM 2:1498). Jie visi labai nežymiai išlenkti, o daugumos įkotė taip pat baigiasi užlenkimu į priešingą pusę, įtvėrimu (pav. 9).

Įdomu tai, kad tuose kapuose, kur yra miniatiūriniai dalgėliai, rasti ir miniatiūriniai dirbiniai: pentiniai kirvukai bei kapliukai (skapteliai).

Miniatiūriniai dalgėliai rasti jau kartu su vėlyvesnio laikotarpio papuošalais: žalvarinėmis pasaginėmis cilindrinėmis gyvuliniais ir pastorintais galais segėmis, vėlyvesniais žalvariniais kryžiniais smeigtukais, juostinėmis gyvuliniais galais apyrankėmis ir kt. X–XII a. papuošalais.

Mūsų respublikos kapinynuose dalgiai rasti iš II a. Pirmiausia jie buvo aptikti vakarinėse Lietuvos srityse, kur ir yra labiausiai išplitę. Mažiau jų rasta Vidurio ir visiškai nerasta Rytų Lietuvos laidojimo paminkluose. Rytų Lietuvoje dalgiai žinomi tik iš piliakalnių (LAA, 1978. T. 4, p. 118–119).

Nemažai miniatiūrinių dalgelių rasta ir kituose I tūkstantmečio pabaigos ir II tūkstantmečio pradžios Vakarų Lietuvos plokštiniuose kapinynuose (Nakaitė,

9 pav. Miniatiūriniai dalgėliai: 1, 3 – kapas Nr. 354 (EM 2:1497,1498), 2 – kapas Nr. 152 (EM 2:240), 4 – kapas Nr. 372 (EM 2:1468), 5 – kapas Nr. 212 (EM 2:803).

1964, p. 57). Jų taip pat sutinkama ir to paties laikotarpio Kuršo kapinynuose (Моора, Лиги, 1964, рис. 6).

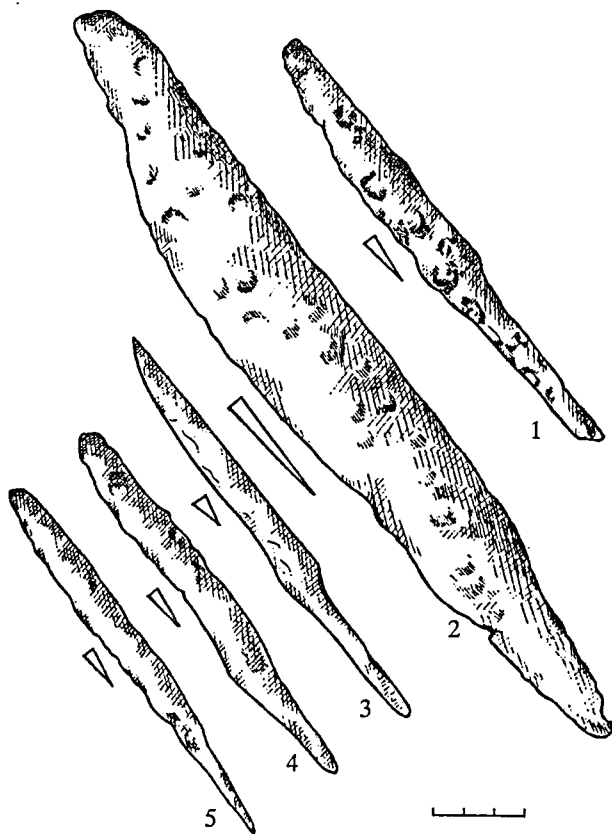
1.4. Peiliai

Pačią gausiausią darbo įrankių grupę sudaro peiliai. Jie rasti kapuose Nr. 10, 13, 18, 21, 29, 34, 41, 44, 47, 50, 51, 52, 54, 55, 58, 62, 64, 68, 74, 77, 84, 91, 99 (du), 105, 107, 111, 113, 114, 121, 124, 13 (du), 132, 137, 138, 152, 145, 157, 167, 168, 171, 182, 183, 184, 186, 201, 202, 207, 210, 211, 217, 218, 221, 241, 244, 255, 261, 266, 269, 276, 281, 302, 310, 321, 324, 325, 335, 352, 354, 358 (du), 359 (du), 361 (du), 363, 365, 366, 369 (du), 370 ir du rasti atsitiktinai (ŠAM 250:53 ir neinventorintas). Jų rasta griautiniuose ir degintiniuose kapuose. Peiliai buvo moterų bei vyrų darbo įrankiai. Kapuose daugiausia rasta po vieną peilį, nors yra keletas kapų, kur buvo įdėta po du (kapai Nr. 99, 131, 211, 358, 359, 361). Didesnė dalis peilių yra labai sunykę, rasti tik jų gabaliukai. Geriau išlikę peiliai yra iš degintinių kapų.

Iš geriau išlikusių peilių matome, kad dauguma jų buvo nedideli – 10–14 cm ilgio (matuojant ir įtvėrimą, tiesia nugarėle, o daugelio ašmenys labai išdilatę). Taigi į kapą dedami peiliai buvo asmeniniai, vartoti kasdieniame gyvenime, o ne specialiai pagaminti

kaip įkapė (pav. 10, 11). Dauguma peilių visai nepuošti. Tik trys peiliai iš kapų Nr. 359 ir 370 (pav. 12:3, 4) palei nugarėlę turėjo įbrėžtą griovelį ir trumpų įkartėlių eilutes arba retų taškelių eilutę (iš kapo Nr. 358) (pav. 12:5). Peiliai buvo įtvieriami į medinius kotus (pav. 11:2), kurie prie pat geležtės dar suveržti, apvynioti plona žalvarine viela (pavyzdžiui, peilis iš kapo Nr. 111).

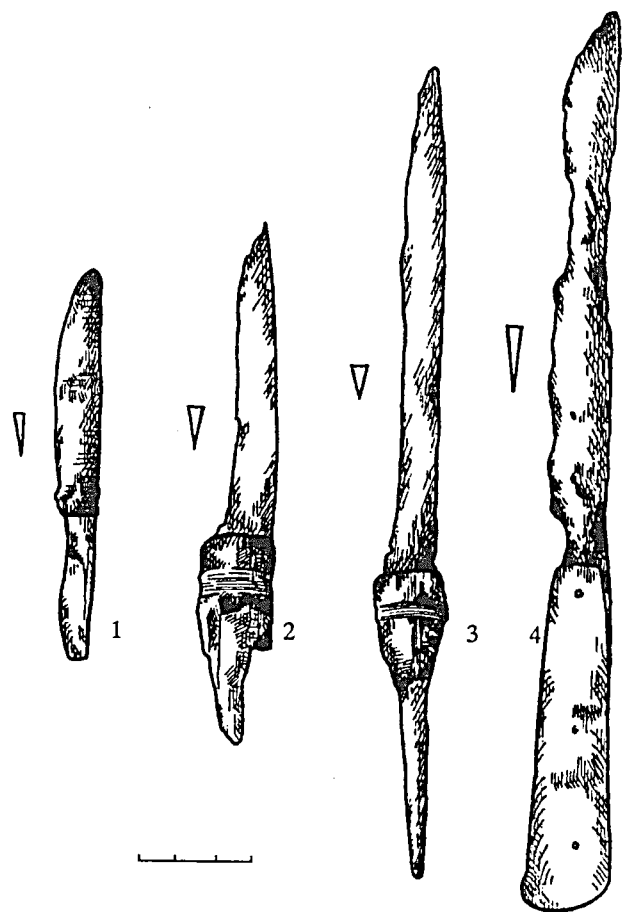
Rasta keletas ilgesnių gana plačiomis geležtėmis peilių (kapai Nr. 21, 29, 64, 58, 202). Sveikas išlikęs peilis iš kapo Nr. 64 (pav. 10:2), jis – 28 cm ilgio ir 4 cm pločio. Peilio nugarėlė tiesi, viršūnė nežymiai smailėdama nuapvalėja. Tokie didžiuliai peiliai, matyt, buvo

10 pav. Peiliai: 1 – kapas Nr. 131 (EM 2:136), 2 – kapas Nr. 64 (KVIM 1689:261), 3 – kapas Nr. 281 (EM 2:318), 4 – kapas Nr. 41 (KVIM 1689:116) ir 5 – kapas Nr. 211 (EM 2:782).

vartojami kokiam nors specialiam darbui. Jie rasti tik griautiniuose kapuose – tiek vyrų, tiek moterų ir vaikų.

Šeši peiliai (kapai Nr. 10, 13, 51, 62, 91, 99) arba jų dalys rastos su nežymiai išlenkta nugarėle ir kiek smarkiau į vidaus pusę palenкта įtvieriamąja dalimi. Deja, visi šios rūšies peiliai yra daugiau ar mažiau apnykę. Jie buvę apie 15–20 cm ilgio, geležtės plotis – 1,7–2,5 cm, įtvieriamoji dalis gana trumpa. Šie peiliai taip pat turėjo medinius kotus, nes prie kai kurių yra dar

11 pav. Peiliai: 1 – kapas Nr. 366 (EM 2:1411), 2 – kapas Nr. 111 (EM 2:63), 3 – kapas Nr. 210 (EM 2:797) ir 4 – kapas Nr. 369 (EM 2:1436).

išlikusių medienos žymių. Penki tokie peiliai rasti griautiniuose vyrų kapuose, o vienas – griautiniame mergaitės kape (Nr. 91).

Lenkti peiliai rasti chronologiniu atžvilgiu ankstyvesniuose kapuose. Jie aptikti drauge su žalvarinėmis platėjančiais trikampaiais gaubtais galais apyrankėmis, lankinėmis gyvuline kojele segėmis bei geležiniais įmoviniais kirviais. Tai maždaug VIII–IX a. kapai.

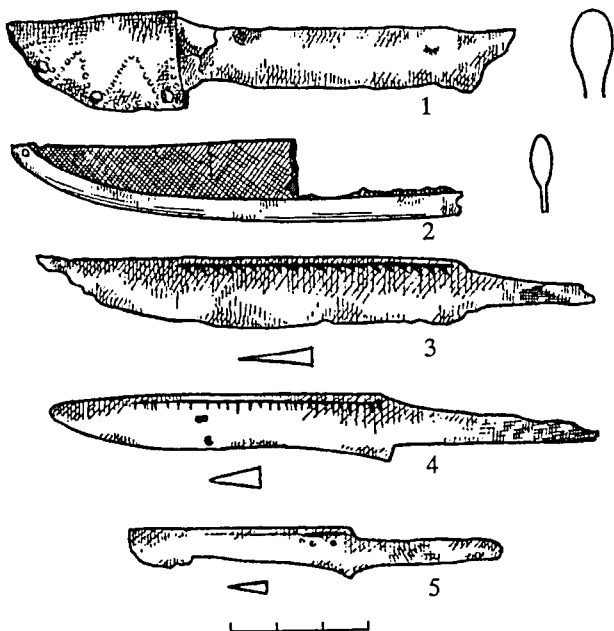
Archeologinėje literatūroje nėra nusistovėjusios tvirtos nuomonės dėl lenktų peilių paskirties. Vieni archeologai (Шмидехельм, 1955, c. 195) mano, kad šios rūšies peiliai yra darbo įrankiai, vartoti lydininėje žemdirbystėje, – jais buvę nuvalomi dirvonai. Kiti autoriai (Ericc, 1948, p. 124–133, pav. 105–112) juos laiko pašaro ruošimo įrankiais. Manoma, kad įrankiais nugenėdavo plonas lapuočių medžių šakeles, nupjaudavo ežerų meldus, balų žoles ir pan.

Lenkti peiliai daugiausia aptinkami šiaurinėje Vidurio Lietuvos dalyje (LAB, 1961, p. 404), nors žino-

mi ir kituose Vakarų Lietuvos kapinyuose (Kiauleikiai, Bandužiai, kapo Nr. 36, 43B).

Dalis peilių turėjo odines makštis. Išliko tik tų odinių makščių, kurios buvo apkaustytos žalvario plokštelėmis, liekanos (kapai Nr. 52, 168, 171, 184, 221, 302). Daugiausia buvo kaustyta tik pati makštų viršūnė (pav.12:1). Apkaustai puošti įkartėlių eilėmis (kapas Nr. 302) arba sietelinio raštu (kapas Nr. 171) (pav. 12:2). Vieno peilio makštis buvo apkalta geležinėmis plokštelėmis (kapas Nr. 52), tik jos labai sunykusios.

Peiliai, kurie turėjo odines makštis, be abejo, buvo nešiojami prie diržo ar juostos ir galbūt kai kurie galėjo atlikti ginklo funkcijas.

12 pav. Peiliai ir maketų apkaustai: 1 – kapas Nr. 335 (EM 2:1051), 2 – kapas Nr. 171 (EM 2:442), 3 – kapas Nr. 370 (EM 2:1447), 4 – kapas Nr. 359 (EM 2:1284) ir 5 – kapas Nr. 358 (EM 2:1264).

Atskirai paminėtinas kriauninis geležinis peilis iš degintinio kapo Nr. 369 (pav. 11:4). Jis yra kiek ilgesnis – 20,1 cm ilgio, geležtė – 1,7 cm pločio. Peilis tiesus, ašmenys labai išdilatę. Rastas su gana gerai išlikusiomis kaulinėmis kriaunomis. Atrodo, kad šis peilis yra jau gana vėlyvas, XVI–XVII a., ir į degintinį kapą bus patekęs atsitiktinai, iš vėlyvų palaidojimų. Be to, šiame kape buvo ir antras, bet ankstyvesnis, nedidelis geležinis tiesus peiliukas, kuris tikrai turėtų priklausyti minėtam degintiniam kapui.

Geležinis peilis tiesia nugarėle yra toks paprastas ir reikalingas darbo įrankis, kad jis, mažai pakitęs, išskyrus koto konstrukciją, randamas kapuose visoje Lietuvos teritorijoje nuo pirmųjų amžių po Kr. iki XVI–XVII a.

1.5. Galastuvai

Kirviams, peiliams, dalgiams ir kitiems darbo įrankiams bei ginklams galasti buvo naudojami akmeniniai galastuvai, todėl juos į kapus dėjo drauge su kitais darbo įrankiais. Laiviuose jų rasta tik šeši, kapuose Nr. 51, 54, 62, 74, 99 ir 249, visi – iš griautinių vyrų kapų. Rasti galastuvai padaryti iš smiltainio akmens (pav. 56). Jų forma – netaisyklingo keturkampio, kartais vienas galas yra daug siauresnis (kapas Nr. 74), o kai kurių – ištęsto keturkampio formos (kapas Nr. 99). Jie 7–11 cm ilgio, 3–5 cm pločio ir 2–3 cm storio. Per vidurį iš vienos arba iš abiejų pusių yra daugiau nugalasti.

Akmeniniai galastuvai Lietuvoje labiausiai išplito V–VI a. Laivių galastuvai rasti kapuose drauge su VIII–IX a. papuošalais, t. y. žalvariniais platėjančiais gaubtais galais apyrankėmis, rombinėmis plokščiomis galvutėmis smeigtukais, lankinėmis gyvuline kojele segėmis ir kt.

Mūsų respublikos tyrinėtuose kapinyuose, pilialkniuose bei gyvenvietėse tokios pat formos akmeninių galastuvų yra rasta gana daug.

1.6. Ylos

Ylų Laivių plokštiniame kapinyne būta daugelyje kapų. Tai kapai Nr. 38, 56, 86, 97, 118, 121 (trys), 122, 13, 132, 169, 176, 188, 190, 241, 250, 284, 310 (dvi), 321, 338, 339, 358, 361 ir šešios rastos atsitiktinai (EM 2:1864–1870), tik jos labai sunykusios, ir daugumos likę mažyčiai fragmenteliai. Ylos rastos griautiniuose ir degintiniuose kapuose. Yla tradiciškai laikoma labiau moters darbo įrankiu, jos daugiausia ir rastos moterų kapuose. Dažniausiai mirusiajai buvo įdėta tik viena yla, nors yra kapų, kur rastos dvi (kapas Nr. 310) ar net trys (kapas Nr. 121) ylos.

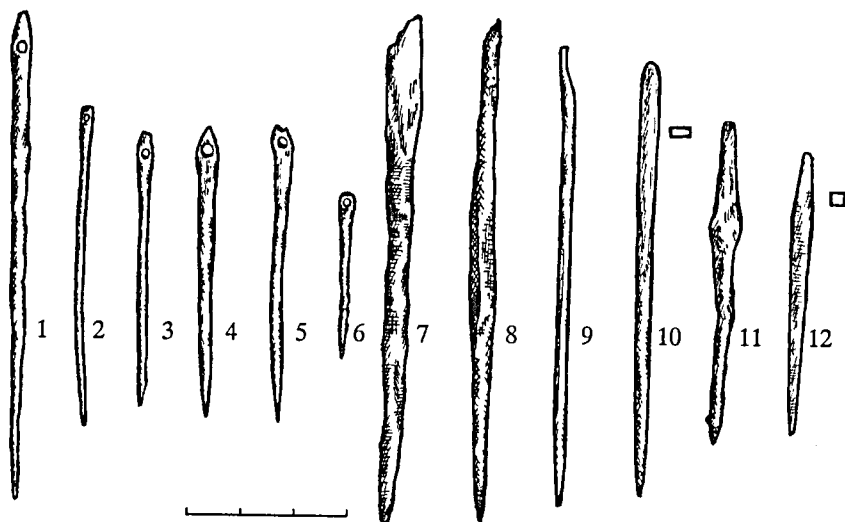
Visos rastos ylos yra geležinės (pav. 13:7–11), išskyrus vieną žalvarinę, aptiktą atsitiktinai (EM 2:1870). Ši yla yra neilga – 5,3 cm ilgio, jos įkotė – keturkampė, į galą smailėja (pav. 13:12).

Geležinės ylos, kaip jau minėta, yra labai sunykusios. Iš geriau išlikusių dalių galima spręsti, kad jos buvo padarytos iš maždaug 0,5 cm skersmens, apie 10–15 cm ilgio apvalaus virbo. Ylos buvo įtvėriamos į medinį kotelį, kai kur dar matyti jo liekanų (kapas Nr. 190, pav. 13:7).

Ylos – dažna įkapė kapinyuose ir pilkapinyuose, taip pat gyvenvietėse. Pradedant pirmaisiais amžiais po Kr. iki II tūkstantmečio po Kr. pradžios jos dažnai dėtos į moterų kapus.

1.7. Adatos

Kaip ir ylos, adatos laikytinos labiau moterų darbo įrankiais. Jų daugiausia ir rasta moterų kapuose Nr. 7, 8, 12, 33, 38, 43, 57, 93, 154, 169, 172, 176, 179, 188, 197, 225, 275, 356, 359 ir penkios atsitiktinės (EM 2:1872–1876). Tik trijuose vyrų kapuose rasta po

13 pav. Adatos (1–6) ir ylos (7–12): 1 – kapas Nr. 225 (EM 2:916), 2–5 – atsitiktinės (EM 2:1872–1875), 6 – kapas Nr. 359 (EM 2:1301), 7 – kapas Nr. 190 (EM 2:577), 8 – kapas Nr. 361 (EM 2:2218), 9 – kapas Nr. 310 (EM 2:684), 10–12 – atsitiktinės (EM 2:1869, 1870 ir neinventorintas).

adatą (kapai Nr. 89, 212 ir 360). Daugiausia adatų aptikta griautiniuose kapuose. Matyt, degintiniuose kapuose jų neliko, nes toks smulkus įrankėlis ugnyje galėjo lengvai sunykti arba likdavo kremavimo vietoje nepaimtas.

Dauguma adatų – žalvarinės, geležinės tik aštuonios.

Adatos įvairaus ilgio (nuo 3 iki 10 cm), pagamintos iš apvalios vielos – vienas galas nusmailintas, antiras išplotas, jame padaryta didesnė ar mažesnė skylutė (pav. 13:1–6).

1.8. Verpstukai

Tai labai populiari, tipiška moterų kapų įkapė. Jų Laiviuose rasta aštuoniolikoje griautinių moterų kapų (Nr. 8, 26, 28, 37, 42, 43, 50, 56, 57, 67, 75, 91, 92, 93, 97, 249, 258, 283). Visi verpstukai yra gintariniai, išskyrus du, kurie – iš smiltainio akmens (kapai Nr. 249 ir 258).

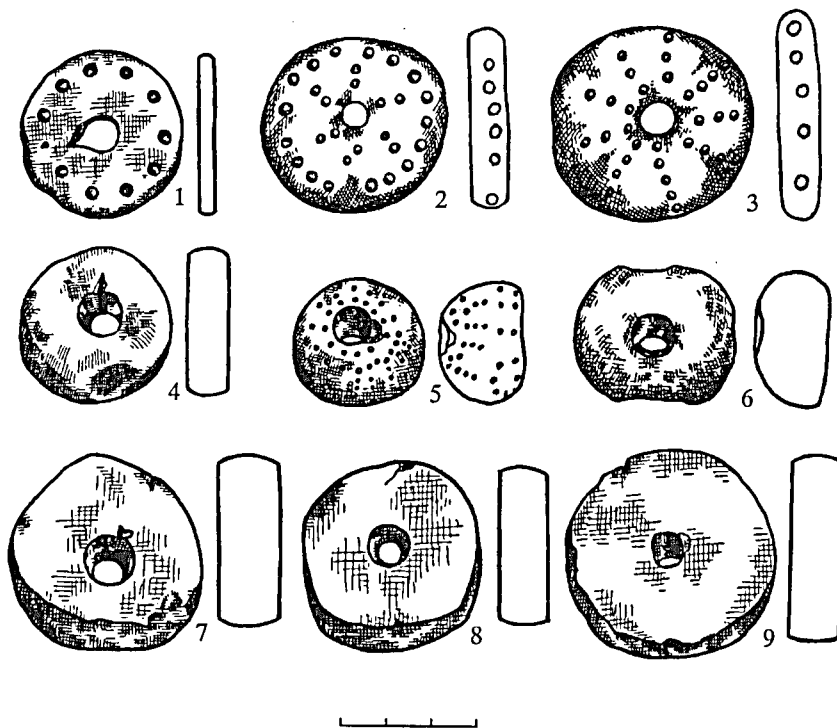
Formos atžvilgiu rasti verpstukai yra gana vienodi: visai plokščio arba aukštesnio ritinio formos (pav. 14:1–7). Verpstukai nėra labai taisyklingai apskriti – akmeniniai yra gana gerai apšlifuoti, o gintarinių didesnė dalis visai negludinta. Gintarinių verpstukų paviršius dažnai puošiamas duobutėmis, kurios išdėstytos spinduliais (pav. 14:3), aplink viena cilu-

te (pav. 14:1) arba be jokios tvarkos, padrikai (pav. 14:2). Verpstukų dydis nevienodas. Jų skersmuo svyruoja tarp 2,5–5 cm, storis irgi gana įvairus: yra visai plonų, 0,4–0,7 cm (kapai Nr. 50, 90) ir 1,2–1,7 cm (kapai Nr. 26, 37, 93, 214).

Gintariniai verpstukai rasti kapuose drauge su VIII–X a. papuošalais: smeigtukais įvijinėmis galvutėmis, apskritimniais kabučiais, tuščiavidurėmis, plátėjančiais išgaubtais trikampaiais galais apyrankėmis ir pan.

Gintariniai verpstukai daugiausia sutinkami Vakarų Lietuvoje (Kiauleikiai, Pryšmančiai, Kretingos r.; Ugučiai, Plungės r.; Stragnai, Klaipėdos r.; Palanga, Kretingos r.).

Akmeniniai verpstukai rasti kapuose, be kitų radinių, kuriais remiantis juos būtų galima datuoti, tačiau tokios pat formos akmeniniai ir moliniai verpstukai plačiai sutinkami I tūkstantmetyje

14 pav. Verpstukai: 1 – kapas Nr. 92 (KVIM 1689:366), 2 – kapas Nr. 43 (KVIM 1689:133), 3 – kapas Nr. 75 (KVIM 1689:299), 4 – kapas Nr. 56 (KVIM 1689:199), 5 – kapas Nr. 36 (KVIM 1689:109), 6 – kapas Nr. 47 (KVIM 1689:147), 7 – kapas Nr. 249 (ŠAM 250:10), 8 – kapas Nr. 258 (ŠAM 250:29), 9 – kapas Nr. 26 (KVIM 1689:85).

po Kr. kituose mūsų respublikos archeologiniuose paminkluose.

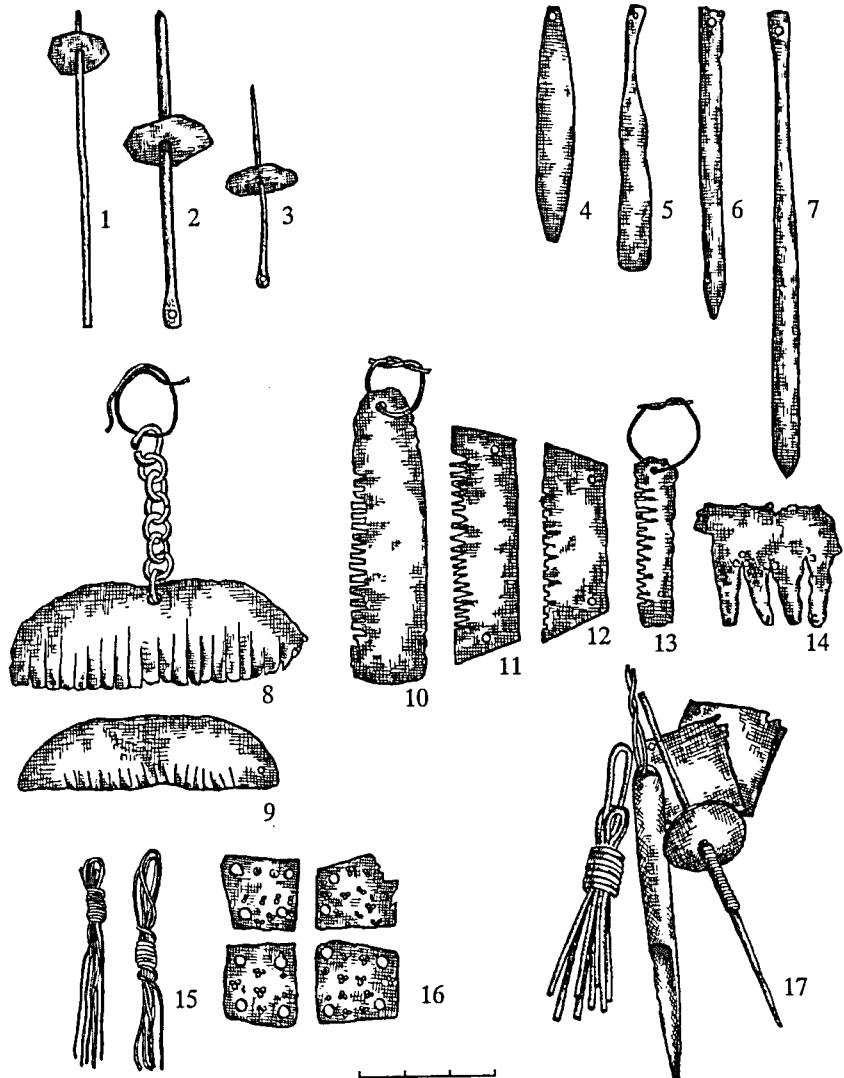
1.9. Juostų vijimo įrankių miniatiūros

Tai, matyt, tik Vakarų Lietuvos kapinynų moterų kapuose sutinkama įkapė. Miniatiūrinių įrankėlių komplektą sudaro keturios žalvarinės plokštelės, kurių kampuose yra po skylutę, žalvarinis miniatiūrinis verpstukas, žalvarinis mažas peiliukas, žalvarinių vielų šluotelė arba tarsi miniatiūrinės šukelės, kartais yla ar adata (pav. 15:17). Laivių kapuose pilnų komplektų rasta labai nedaug (kapai Nr. 321, 354, 359, 363, 366 ir vienas kompletas rastas atsitiktinai), daugiausia būna arba tik plokštelės ir verpstukas, arba tik peiliukas. Kapai Nr. 207 (peiliukas ir dvi plokštelės), 211 (verpstukas), 275 (dvi plokštelės), 298 (šukų pavidalo plokštelė), 310 (šukų pavidalo plokštelė, dvi plokštelės ir du verpstukai), 315 (dvi plokštelės ir verpstukas), 318 (dvi plokštelės, šukų pavidalo plokštelė), 320 (verpstukas), 321 (dvi plokštelės, peiliukas, verpstukas), 323 (plokštelė ir du verpstukai), 324 (plokštelė), 333 (plokštelė), 338 (peiliukas ir penkios plokštelės), 339 (plokštelė, šukų pavidalo plokštelė ir verpstukas), 341 (dvi plokštelės, peiliukas, verpstukas ir šukų pavidalo plokštelė), 348 (šluotelė, verpstukas), 352 (verpstukas), 354 (trys plokštelės, dvi šluotelės), 355 (penkios plokštelės, verpstukas ir dvi šukų pavidalo plokštelės), 358 (dvi plokštelės), 359 (keturios plokštelės, du verpstukai, peiliukas, adata, šukų pavidalo plokštelė), 360 (dvi plokštelės), 363 (keturios plokštelės, peiliukas ir verpstukas), 364 (verpstukas, keturios plokštelės ir verpstukas), 366 (keturios plokštelės, peiliukas bei į vieną vietą susilydę geležinė yla, žalvarinis verpstukas ir žalvarinių vielų šluotelė), 367 (plokštelė, verpstukas ir šukų pavidalo plokštelė), 368 (peiliukas), 369 (vielų šluotelė), 370 (verpstukas, šukų pavidalo plokštelė), 373 (plokštelė ir adata) ir atsitiktinai rasti – visas komplektėlis, suvertas ant žalvarinės vielos, kurį sudaro keturios skardelės,

peiliukas ir šluotelė, taip pat vienuolika peiliukų (EM 2:1885–1894), šešiolika keturkampių plokštelių (EM 2:1871, 1877, 1878), trys verpstukai (EM 2:1871, 1877, 1878), trys šluotelės (EM 2:1882–1884) ir keturios šukų pavidalo plokštelės (EM 2:1879, 1880, 1881, 1916).

Juostų vijimo įrankių miniatiūros Laiviuose buvo rastos daugiausia degintiniuose kapuose, išskyrus tris, kurios rastos griautiniuose kapuose (Nr. 207, 211, 315).

Žalvarinės keturkampės plokštelės visos yra labai panašios. Jos iškirstos iš plonos skardelės ir kampuose turi po skylutę. Jų dydis 1,5–2,2x1,3–2,2 cm. Skirtingos

15 pav. Juostų vijimo įrankių miniatiūros: 1 – kapas Nr. 323 (EM 2:934), 2 – kapas Nr. 321 (EM 2:817), 3 – kapas Nr. 211 (EM 2:781), 4 – kapas Nr. 366 (EM 2:1418), 5 – kapas Nr. 359 (EM 2:1298), 6 – kapas Nr. 321 (EM 2:814), 7 – kapas Nr. 338 (EM 2:1112), 8 – kapas Nr. 355 (EM 2:1242), 9 – atsitiktinis (EM 2:1880), 10 – kapas Nr. 354 (EM 2:1534), 11 – kapas Nr. 370 (EM 2:1454), 12 – kapas Nr. 318 (EM 2:716), 13 – kapas Nr. 354 (EM 2:1536), 14 – kapas Nr. 348 (EM 2:1185), 15 – kapas Nr. 354 (EM 2:1532,1533), 16 – kapas Nr. 338 (EM 2:1072–1075), 17 – atsitiktiniai s(ncinventorinti).

plokštelės yra iš kapo Nr. 338. Visos jos sidabrinės (?), paviršius puoštas įspaustais trikampėliais su trimis taškučiais viduryje (pav. 15:16). Įdomu tai, kad Palangos kapinyne tokios plokštelės buvo rastos gintarinės (Nakaitė L., 1964, p. 59, pav. 5).

Verpstukai padaryti paprastai: per nedidelę apskritą plokštelę perkištas nestoras vielos virbas, kurio dažniausiai vienas galas suplotas, ir padaryta kilpelė įkabinimui (pav. 15:1–3). Kape Nr. 365 verpstukas padarytas ne iš apskritos plokštelės, bet iš keturkampės, kuri kampuose turi skylutes, o per vidurį pervertas virbas.

Žalvariniai peiliukai, kurie skirti juostų siūlams primušti, yra nedideli – 7–10 cm ilgio, be ašmenų, į viršų šiek tiek smailėja. Gale visi turi skylutę kabinimui (pav. 15: 4–7). Vienas peiliukas (kapas Nr. 368) buvo puoštas smulkių įkartėlių eilutėmis.

Žalvarinės šukų pavidalo plokštelės yra neaiškios paskirties (pav. 15:8–14). Vienos jų keturkampės (kapai Nr. 298, 354), kitos pusapskritimio formos (kapai Nr. 310, 355), dar kitos trapecinės (kapai Nr. 319, 339, 370). Kartais jos turi gerai iškirstus dantelius (kapai Nr. 339, 354, 370), bet daugiausia dantų vietoje yra tik įbrėžti grioveliai (kapai Nr. 310, 319). Visos šios šukų pavidalo plokštelės turi po vieną arba dvi skylutes kabinimui, kartais dar įvertą kelių grandelių grandinėlės gabiliuką (kapas Nr. 355). Pastarosios, galimas dalykas, yra ne iš miniatiūrinių juostų vijimo įrankių komplekto, o miniatiūrinės šukos, kurios buvo kabinamos prie diržo ar juostos. Šią mintį galėtų patvirtinti ir tas faktas, kad šukų pavidalo plokštelės kapuose buvo rastos ir drauge su vyrų kapams būdinga medžiaga (pentiniais, balno kilpomis, ietigaliais ir pan.). Vyrų kapuose žalvarinių šukų miniatiūrų aptikta ir kituose Vakarų Lietuvos plokštiniuose kapinyuose (Gintališkė; Palanga, Prysmančiai, Kretingos r.).

Juostų vijimo įrankių miniatiūros yra grynai moters įkapės. Jos randamos išimtinai tik Vakarų Lietuvos IX–X a. kapuose (Nakaitė, 1964, p. 58–62).

Miniatiūriniai juostų vijimo įrankėliai randami ir vakarinėje Latvijos dalyje, tiksliau Kurše (KA, 1930, pav. 22:5, 15, 17).

2. Ginklai

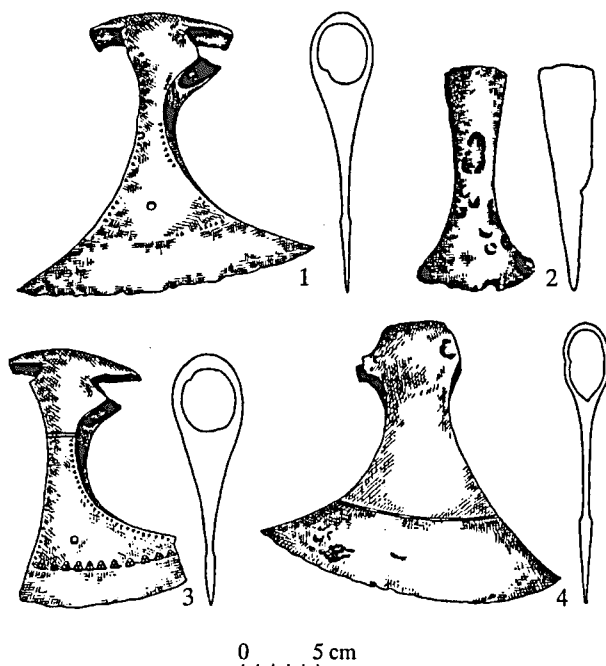
Be darbo įrankių, Laivių kapinyne aptikta ir ginklų. Jie rasti ir griautiniuose, ir degintiniuose kapuose. Ginklas – vyro įkapė. Laiviuose rastus ginklus aptarsime tokia tvarka: kovos kirviai, ietigaliai, kalavijai, kovos peiliai.

2.1. Kovos kirviai

Rasti tik keturi [kapai Nr. 120 (EM 2:91), 335 (EM 2:1062), 337 (EM 2:1069) ir 361 (EM 2:2192)].

Tai trys *pentiniai* ir vienas *įmovinis kovos kirviai*. Visi skirtingų formų.

Du panašūs savo *vėduokliniais ašmenimis kirviai* rasti kapuose Nr. 337 ir 361 (pav. 16:1, 4). Pirmasis skirtinas *M* tipui (pagal Peterseną), o antrasis – jau plačiaašmenis vėduokliniais ašmenimis su ataugomis penties viršuje. Abiejų kirvių pentys siauros ir nedidelės, jų plotis su ataugomis – 6,5 ir 8,3 cm. Kirvių ilgis – 16 cm. Abu kirviai žemiau penties yra labai siauri ir įsmaukti – tik 1,5 cm pločio, ašmenų link labai stambiai plėtėja, patys ašmenys yra išgaubti, jų plotis – 18–18,5 cm. Kirvis iš kapo Nr. 361 nuo ašmenų link penties turi tarsi išėmą, o kirvio iš kapo Nr. 337 pakraščiai ir palei ašmenis yra puošti įmuštų trikampėlių eilute (pav. 16:4). Be to, pastarasis kirvis 4,5 cm atstumu nuo ašmenų turi nedidelę apskritą skylutę.

16 pav. Kovos kirviai: 1 – kapas Nr. 337 (EM 2:1069), 2 – kapas Nr. 120 (EM 2:91), 3 – kapas Nr. 335 (EM 2:1062), 4 – kapas Nr. 361 (EM 2:2192).

M tipo kirviai paplitę gana apibrėžtoje baltų teritorijoje – Vakarų Latvijoje ir Vakarų Lietuvoje, taip pat žinomi pavieniai egzemplioriai iš Rytprūsių (Sambijos pusiasalyje), dabar jų priskaičiuojama apie 200 vienetų (Kazakevičius, 1996, p. 233, pav. 2). Aptariamasis *M* tipo kirvis iš Laivių remiantis analogijomis ir kitu kapo inventoriu datuotinas XI a.

Kirvis iš kapo Nr. 337, kaip minėta, panašus į *M* tipo kirvį, tik turi ataugas penties viršuje. Šie ginklai labiausia mėgti kuršių, manoma, kad tai – vietinė kovos kirvių forma naudota taip pat XI a.

Kiek kitoks kirvis rastas kape Nr. 335. Jis yra nedidelių matmenų: pentis 7,8 cm pločio, kirvio ilgis – 15,2 cm, ašmenų plotis – 10,2 cm. Jo ašmenys, nors ir išgaubti, bet neilgi, o vienas galas nukirstas tiesiai. Be to, ašmenys iš abiejų pusių puošti įmuštų trikampelių, į kuriuos, savo ruožtu, dar įmušta po tris akutes, eilute. Mažesniais trikampėliais puošti ir kirvio pakraščiai (pav. 16:3). Panašūs kirviai žinomi iš Palangos ir Vilkumuižos (Latvija).

Kape Nr. 120 rastas įmavinis kirvis, greičiausiai skirtinas taip pat prie kovos kirvių. Jo ašmenys yra būdingi kovos kirviams, t. y. vėduoklės formos, tik, deja, labai aptrupėję. Išlikęs kirvio ilgis 13 cm, įmavos skersmuo – 3,3 cm, ašmenų plotis – 7,1 cm (pav. 16:2).

Geležiniai kovos kirviai yra būdingas ginklas Vėlyvajam geležies amžiui (LAB, 1961, p. 430; Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 208–217). Laivių kapinyne rasti kovos kirviai pagal drauge kapuose aptiktas kitas įkapes (žalvarines pasagines vyniotais ir aguoniniais galais seges, žalvarines vytines iš dviejų vielų su kabliuku ir kilpele galuose antkakles, ietigalius trikampe plunksna) skirtini X a. pab. – XI a.

2.2. Ietigaliai

Pačią didžiausią ginklų dalį sudaro geležiniai ietigaliai. Dauguma ietigalių labai smarkiai sunykę, bet yra ir geriau išlikusių (lent. 8).

Daugelyje kapų buvo įdėta po vieną ietigalį, tačiau keliolikoje kapų, rasta po du (kapai Nr. 17, 55, 62, 83, 120, 133, 145, 152, 184, 185, 195, 212, 215, 216, 218, 228, 347) ar net po tris (kapai Nr. 359, 361).

Ietigaliai pagal tvirtinimą prie koto skirstomi į dvi grupes: įmovinius ir įtvieriamuosius.

Įmaviniai ietigaliai sudaro didžiausią grupę. Pagal plunksnos formą jie skirstomi į tipus bei potipius.

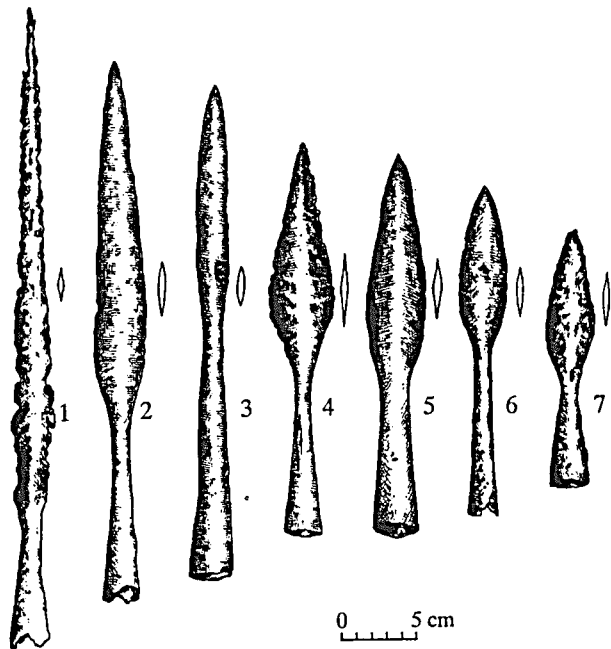
2.2.1. Populiariausi *įmaviniai ietigaliai* karklo lapo formos plunksna. Jų rasta daugelyje griautinių ir degintinių kapų (Nr. 17(du), 62(du), 63, 83 (du), 94, 107, 120 (du), 129, 133(du), 134, 152 (du), 166a, 184 (du), 185 (du), 211, 212 (du), 215 (du), 216, 218 (du), 22, 228, 253, 310, 347, 350 ir 9 rasti atsitiktinai (KVIM 1689:426, 431, 432, 433, 435), (EM 2:426), (ŠAM 250:67, 68, 79).

Šios grupės ietigaliai dažniausiai turi ilgą siaurą plunksną ir trumpą įmovą. Įmavos ir plunksnos santykis daugiausia yra 1:2, o kartais net 1:4 (kapas Nr. 120). Mažesnis skirtumas tarp įmavos ir plunksnos yra trumpesniuose ietigaliuose. Trumpesnių ietigalių dydžiai yra 16–20 cm, ilgesniųjų – 25–33 cm. Visų šios rūšies ietigalių įmova yra apskrita, plunksna nuo įmavos atskiria ne staigiai, o nuolaidžiai. Plunksna siaura, per vidurį nežymiai platesnė ir turi žymesnę arba mažiau iškilį briaunculę (pav. 17:2–7).

Šeši šios grupės ietigaliai (kapai Nr. 133, 211, 212, 253, 310 ir vienas rastas atsitiktinai (ŠAM 250:67)) šiek

ties skiriasi savo santykiu tarp plunksnos ir įmavos – santykis yra maždaug 1:1. Šie ietigaliai yra irgi įvairaus ilgio – nuo 16 cm iki 26 cm. Jų plunksnos yra kiek platesnės ir daugiau primena lauro lapą (pav. 17:3, 4, 7).

Pagal drauge kapuose rastas kitas įkapes, kaip antai žalvarinius smeigtukus plokščia trikampe ir rombine galvute, žalvarinius smeigtukus rateline galvute, žalvarines lankines aguoniniais galais seges bei žalvarines pasagines vyniotais ir aguoniniais galais seges šiuos ietigalius galima skirti VIII–X a.

17 pav. Įmaviniai (karklo lapo formos plunksna) ietigaliai: 1, 6 – kapas Nr. 120 (EM 2:93 ir 92), 2 – atsitiktinis (ŠAM 250:79), 3 – kapas Nr. 212 (EM 2:800), 4 – kapas Nr. 211 (EM 2:783), 5 – kapas Nr. 310 (EM 2:709), 7 – kapas Nr. 253 (ŠAM 250:17).

Ietigalių karklo lapo formos plunksna rasta ir daugelyje kitų Vakarų Lietuvos plokštinių kapinynų (Reketė, Pryšmančiai, Kiauleikiai, Gintališkė, Tūbaisiai; Palanga; Anduliai, Klaipėdos r. ir kt.). Be to, jų randama ir Šiaurės bei Rytų Lietuvoje (LAB, 1961, p. 427).

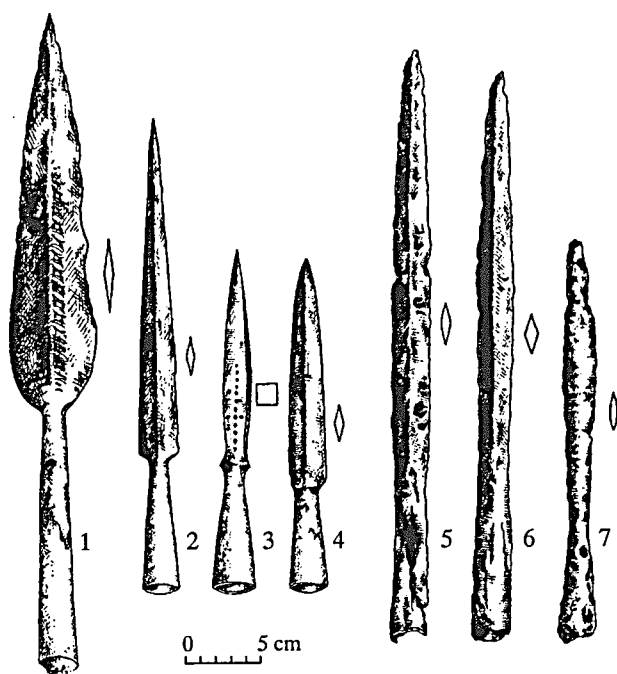
Šios formos ietigalių taip pat aptinkama Latvijos (LA, 1974, lent. 54:1) ir Estijos (Tallgren, 1925, p. 20, lent. 38) teritorijose.

Tai viena iš ilgaamžiškiausių ietigalių formų baltų genčių ginkluotėje.

2.2.2. Antrą tipą sudaro *juostiniai ietigaliai* arba E tipo ietigaliai pagal Europoje priimtą J. Peterseno sudarytą klasifikaciją. Jie taip pat rasti ir griautiniuose, ir degintiniuose vyrų kapuose Nr. 145 (du), 139, 195 (du), 202, 216, 238, 291, 354, 276 ir vienas

atsitiktinai (KVIM 1689:427). Šio tipo ietigaliai turi visai nežymų perėjimą iš įmotos į plunksną, skirtumo tarp plunksnos ir įmotos skersmenyje beveik nėra. Ietigalių ilgis labai įvairus – nuo 15 iki 39 cm. Įmova labai trumpa (pav. 18:5–7).

E tipo ietigaliai yra kiek vėlyvesni, maždaug I–II tūkstantmečio riboje, atsirado Vakarų Europoje ir buvo ypač populiarūs Skandinavijoje. Laivių kapuose jie rasti drauge su žalvarinėmis pasaginėmis aguoniniais galais segėmis ir žalvarinėmis juostinėmis gyvuliniais galais apyrankėmis.

18 pav. Įmoviniai (juostiniai, trikampio formos plunksna bei Damasko plieno) ietigaliai: 1 – kapas Nr. 361 (EM 2:2190), 2 – kapas Nr. 335 (EM 2:1061), 3 – kapas Nr. 336 (EM 2:1065), 4 – kapas Nr. 359 (EM 2:1283), 5 – kapas Nr. 238 (EM 2:1482), 6 – kapas Nr. 195 (neinventorintas) ir 7 – kapas Nr. 145 (EM 2:193).

Šios formos ietigaliai gerai žinomi iš vakariniuose Lietuvos rajonuose tyrinėtų kapinynų (Kiauleikiai, Prysmančiai, Kretingos r.; Nikėlai, Šilutės r.). Pavieniai egzemplioriai rasti šiaurinėje Vidurio Lietuvos dalyje bei Rytų Lietuvoje (LAB, 1961, p. 427., Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 226–231).

Visai tokie pat juostiniai ietigaliai sutinkami Latvijoje (LA, 1926, p. 113, lent. 72:1) ir Estijoje (Talgren, 1925, p. 129, pvz., 161 ir p. 130, pvz., 162).

2.2.3. Laiviuose rasti keli ietigaliai (kapai Nr. 345, 349) ir du rasti atsitiktinai (KVIM 1689:428, 434), kurių perėjimas iš įmotos į plunksną yra staigus, ir plunksna įgauna tarsi *trikampio* formą (pav. 18:2). Šių ietiga-

lių įmova taip pat yra trumpa, bet platesnė – tokio pat pločio, kaip plunksna. Ietigalių ilgis įvairus – nuo 18,5 iki 35 cm.

Ietigaliai trikampės formos plunksna yra iš to paties laikotarpio, kaip ir juostiniai, kapuose jie rasti kartu su žalvarinėmis pasaginėmis cilindriniais ir aguoniniais galais segėmis.

Ši ietigalių forma yra labiausiai būdinga vakarinėms Lietuvos sritims (Prysmančiai, Reketė; Anduliai; Nausodis, Plungės r.; Siraičiai, Telšių r.).

Jų sutinkame ir Latvijos archeologinėje medžiagoje (LA, 1974, lent. 54:5, 6).

Trys ietigaliai (kapai Nr. 229 (EM 2:1001), 359 (EM 2:1283) ir 361 (EM 2:2190)) išsiskiria gamybos technologija, tai vadinamojo *damaskinio* plieno gaminiai. Dviejų iš jų (kapai Nr. 229 ir 361) plunksnos yra daugiau lauro lapo pavidalo, per vidurį eina nežymus iškilimas. Pačios plunksnos labai plonos ir ornamentuotos zigzagais bei banguotu raštu (pav. 18:1). Plunksnų plotis 4,5–5 cm. Šių ietigalių plunksnos ir įmotos santykis yra maždaug 1:1. Ietigaliai gana didelių matmenų, bendras ietigalių ilgis – 26,5 cm (kapas Nr. 229) ir 36 cm (kapas Nr. 361).

2.2.4. Skirtingos formos ir neornamentuota plunksna yra ietigalis iš kapo Nr. 359. Šis ietigalis mažesnis, jo ilgis su įmova – 18,5 cm, įmotos ir plunksnos santykis maždaug 1:2. Šio ietigalio plunksna yra storesnė, *rombinio* pjūvio, siaura – 2,3 cm pločio ir staigiai užsikerta prie įmotos. Lygiai tokios pat formos ietigalių yra rasta Nausodžio kapinyne.

Šio tipo ietigaliai skirtini XI–XII a.

2.2.5. Sunkiai telpa į tipologinius rėmus du Laivių kapinyne rasti ietigaliai.

Vienas iš griautinio kapo Nr. 249 (EM 250:11) yra 19 cm ilgio, o plunksnos ilgis lygus įmotos ilgiui. Įmova gana plati, tokio pat pločio, kaip ir plunksna. Šis ietigalis skiriasi nuo aptartų tuo, kad per visą plunksną siaurėdama į viršūnę eina įmotos taša. Tuo būdu plunksnos pjūvis pasidaro *rombinis su viduryje smarkiai iškilusia briaunele*.

Šis ietigalis yra ankstyvesnis, ne vėlyvesnis kaip VIII a., kadangi jis kape buvo su geležiniu, dar įmoviniu kirviu.

Lygiai toks pat ietigalis rastas Tūbausiuose.

Antras išskirtinis ietigalis rastas degintiniame kape Nr. 336 (EM 2:1065). Jis yra ne tik skirtingos formos, bet ir iš skirtingos medžiagos, atrodo, alavinis. Ietigalio plunksna keturkampė, prie įmotos baigiasi iškilium rantele. Visas plunksnos paviršius puoštą įmuštais rombeliais, einančiais išilgai ir skersai plunksną (pav. 18:3). Ietigalio matmenys tokie: bendras ilgis – 18,8 cm, plunksnos ilgis – 11,8 cm, plunksnos plotis – 1,1 cm, įmotos skersmuo ties pagrindu – 2,1 cm.

Analogiškas ietigalis, kurio tiksli radimo vieta nežinoma, yra buvusiuose J. Žiogo rinkiniuose (dabar ŠAM). Toks pat ietigalis yra žinomas ir iš Darznickio vietovės Latvijoje (LKS, 1937, lent. XL:6), kur jis laikomas strėlės antgaliu.

Minėtas Laivių ietigaliukas kape rastas su sunkiai datuojamomis įkapėmis, tarp kurių buvo žalvarinės pasaginės tordiruotu lankeliu segės mažytis lankelio fragmentas, skirtinas II tūkstantmečio pradžiai.

2.2.6. *Įtveriamieji ietigaliai* nuo įmovinių skiriasi tuo, kad jų plunksna baigiasi ne įmova, o aukšta įkote, kuri buvo įkalama į medinį ieties kotą. Pagal plunksnos formą šie ietigaliai taip pat skirstomi į tipus. Nebejotinai įtveriamiems ietigaliams skirtini tik trys geležiniai ietigaliai, rasti kapuose Nr. 325, 361, vienas – atsitiktinis (EM2:1918). Vienas ietigalis turi tiesią įtveriamąją dalį (pav. 19:1), kitų dviejų įtveriamoji dalis baigiasi stačiu užlenkimu (pav. 19:2, 3). Visi trys įtveriamieji ietigaliai turi karklo lapo formos siaurą plunksną. Įtveriamosios dalies ir plunksnos santykis maždaug 1,5:1. Ietigalių ilgis su įkote yra 16,5–29 cm.

Pradėję plisti Lietuvoje apie VI–VII a., įtveriamieji ietigaliai tebebuvo naudojami net ir II tūkstantmečio pradžioje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 222). Aptariami ietigaliai nebuvo tokie populiarūs kaip įmoviniai. Įtveriamų ietigalių priskaičiuojama Lietuvoje apie 70 vienetų (Kazakevičius, 1978, p. 41). Laivių šio tipo ietigalius tenka skirti II tūkstantmečio pirmiesiems amžiams, nes jie kapuose rasti su žalvarinėmis pasaginėmis keturkampiais, daugiakampiais ar pastorintais galais segėmis, miniatiūrinėmis geležinėmis įkapėmis, damaskinio plieno ietigaliais ir pan.

Geležiniai įtveriamieji ietigaliai nėra būdingi Vakarų Lietuvai, jie daugiausia buvo paplitę šiaurinėje Vidurio Lietuvos dalyje ir Rytų Lietuvos pilkapių rajone (Kazakevičius, 1978, pav. 2).

Ypač būdingi įtveriamieji ietigaliai Latgalai, kur jie buvo naudojami visą Vėlyvąjį geležies amžių (KA, 1930, lent. 23:12, 15 ir LA, 1974, lent. 64:24).

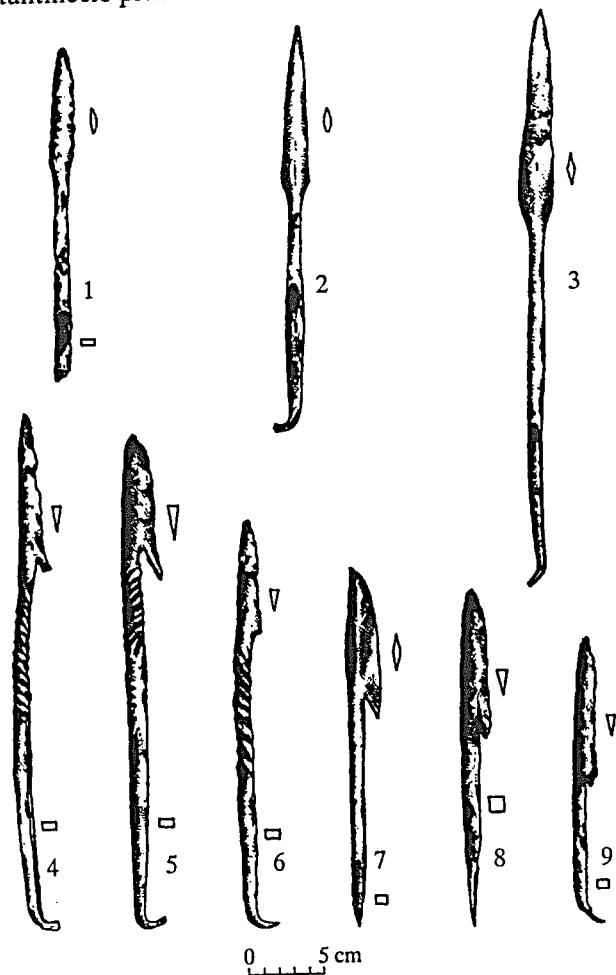
2.2.7. *Žeberklinio tipo įtveriamieji ietigaliai*. Šis pavadinimas yra sąlyginis, nes dar nėra vieningos archeologų nuomonės dėl šio įrankio paskirties. Kadangi šie dirbiniai kapuose aptinkami padėti greta ietigalių, galima manyti, kad jie buvo naudoti vietoj ietigalių.

Šių žeberklinio tipo ietigalių Laivių kapinyne rasta nemažai – iš viso aštuoni. Kapai Nr. 229, 233, 347, 349, 355, 359 (du) ir vienas rastas atsitiktinai (EM 2:1919).

Šie ietigaliai tarp savęs mažai kuo skiriasi. Visi yra geležiniai, turi po vieną užbarzdą, kai kurių įkote (kapai Nr. 233, 347, 349) yra daug ilgesnė už plunksną – maždaug santykiu 1:2, 5. Šie ietigaliai ir patys yra ilgesni – 24–26 cm ilgio. Kiti (kapai Nr. 355, 359) yra trumpesni – 14–16 cm, jų įtvaros ir plunksnos santykis 1:1.

Vienų ietigalių įtvara yra keturkampio pjūvio ir lygi (kapai Nr. 355, 359), kitų – pradžioje, žemiau už barzdą, yra apskrita ir tordiruota, o į patį galą – lygi (pav. 19:4–9). Dažnai įtvaros pats galiukas, kaip ir įtveriamųjų ietigalių, yra užlenktas.

Geležiniai žeberklinio tipo ietigaliai rasti drauge su karklo lapo formos plunksna bei juostiniais ietigaliais, taigi skirtini I tūkstantmečio pabaigai – II tūkstantmečio pradžiai.

19 pav. Įtveriamieji ietigaliai: 1 – atsitiktinis (EM 2:1918), 2 – kapas Nr. 361 (EM 2:2191), 3 – kapas Nr. 325 (EM 2:956), 4 – kapas Nr. 233 (EM 2:1251), 5 – kapas Nr. 349 (EM 2:1189), 6 – kapas Nr. 347 (EM 2:1179), 7 – kapas Nr. 229 (EM 2:1002), 8 – kapas Nr. 355 (EM 2:1250) ir 9 – kapas Nr. 359 (EM 2:1286).

Panašių ietigalių turime ir iš kitų Vakarų Lietuvos teritorijoje tyrinėtų plokštinių kapinynų (Nausodis, Plungės r.; Gintališkė, Prysmančiai, Kretingos r.).

2.3. Kalavijai

Kalavijas – tai tik turtingo, išskirtinę padėtį visuomenėje turėjusio kario – profesionalo ginklas. Laiviuose kalavijas buvo randamas padėtas išilgai kapo duobės. Visi

kalavijai, be abejo, buvo nešiojami makštyse. Makštys, matyt, buvo medinės, nes prie kai kurių kalavijų geležčių yra rasta medžio liekanų (kapai Nr. 105, 195), be to, rasta makštų viršūnių apkalų (apie šiuos apkalus bus kalbama toliau).

Deja, turime tik tris gerai išlikusius kalavijus iš Laivių (griautinis kapas Nr. 195 (EM 2:622a), degintinis kapas Nr. 361 (EM 2:2189), vienas rastas atsitiktinai (ŠAM 250: 80). Kadangi jie skirtingi, tai aptarsime kiekvieną atskirai.

Pats ankstyviausias, sprendžiant pagal formą, yra atsitiktinai Laiviuose rastas kalavijas. Jis geležinis, vienašmenis. Matyt, yra buvęs su medine rankena, nes išlikusi 7 cm ilgio įkote, kurios paviršiuje dar matyti šiek tiek medžio liekanų. Geležtės nugarėlė yra tiesi ir storesnė, į ašmenis plonėja (skerspjūvis – aukštas, siauras trikampis). Kalavijo ašmenys labai aptrupėję, išlikęs jų plotis ties viduriu – 4 cm. Bendras kalavijo kartu su įkote ilgis – 48,5 cm. Kalavijo geležtė smailėjanti, bet pats smaigalys apvalus (pav. 20:1).

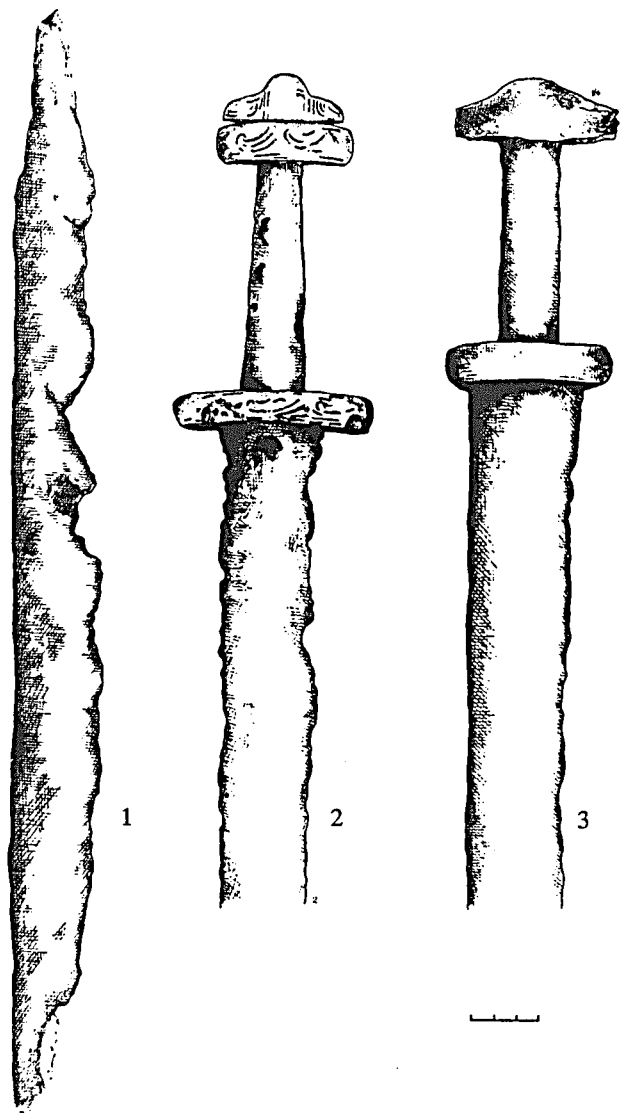
Tokios formos kalavijai buvo naudojami VIII–IX a. (LAB, 1961, p. 419).

Šios formos kalavijų daugiausia rasta vakariniuose Lietuvos rajonuose (Kiauleikiai; Anduliai; Nikėlai, Šilutės r.), nors paskiri rasti ir Vidurio bei Rytų Lietuvos pilkapynuose (Sargėnai, Kauno m., Šukioniai, Pakruojo r.; Lieporiai, Joniškio r.; Pamusiai, Varėnos r.; Orliškės, Trakų r.).

Tokios pat formos kalavijai yra žinomi ir iš Latvijos teritorijos (LA, 1974, lent. 64:16; LKS, 1937, p. 67).

Antras kalavijas buvo rastas griautiniame kape Nr. 195 (pav. 20:3). Jis yra taip pat vienašmenis, tačiau turi rankeną su skersiniu ir buožele viršuje, skirtinas B tipui, tai retas tipologiškai ginklas, žinomi tik 5 egzemplioriai (Kazakevičius, 1996, p. 18–21, 102). Bendras kalavijo ilgis su rankena yra 70 cm. Buoželės skersmuo – 5,8 cm, aukštis – 3,6 cm. Skersinio, kuris užbaigia rankeną, ilgis – 7,2 cm, storis – 1,9 cm. Tarpas tarp buoželės ir skersinio – 9,5 cm. Kalavijo geležtės plotis – 4,2 cm. Pagal dienoraštį kalavijas turėjęs medinę makštį. Idomu tai, kad jis pagamintas iš raštuoto (damaskinio) plieno (Антейн, 1973, c. 60).

Trečias kalavijas buvo rastas turtingiausiame Laivių degintiniame kape (Nr. 361). Šis kalavijas yra jau dviašmenis ir turi puošnią rankeną. Jis pagamintas taip pat iš raštuoto (damaskinio) plieno, skiriamas T tipui (Kazakevičius, 1996, p. 48–51), geležtėje turi įkaltą ženklą. Šio tipo kalavijai buvo populiarūs baltų kraštuose, žinomi 65 vienetai. Aprašomo kalavijo rankena apačioje baigiasi 8,8 cm ilgio ir 1,5 cm storio skersiniu, o viršuje buožele, kuri yra nedidelė 5,5 cm ilgio, ir antru skersiniu (6,1 cm ilgio ir 2 cm storio). Buoželė ir abu skersiniai yra padengti sidabru ir ornamentuoti

20 pav. Kalavijai: 1 – atsitiktinis (ŠAM 250:80), 2 – kapas Nr. 361 (EM 2:2189) ir 3 – kapas Nr. 195 (EM 2:622a).

(pav. 20:2). Šio kalavijo bendras ilgis yra 97 cm, rankenos su visais skersiniais ilgis 14,2 cm, geležtės plotis – 4,3 cm. Jis taip pat turėjęs medinę makštį, nes yra išlikęs makštų galo žalvarinis apkalas, tik ugnyje apsilydęs.

Kalavijas iš kape Nr. 361, sprendžiant pagal kitas įkapes (žalvarinės pasaginės keturkampiais ir pastorintais galais segės, damaskinio plieno ietigalis, miniatiūriniai geležiniai darbo įrankiai, geležinė spyna su raktu bei žalvarinės svarstyklės), skirtinas ne ankstesniam kaip XI a.

Kalavijas iš kape Nr. 195 yra kiek ankstyvesnis – jį dar galima skirti VIII–IX a., nes jis yra vienašmenis ir rastas griautiniame kape.

Tokių kalavijų taip pat daugiausia rasta Vakarų Lietuvoje (Gintališkė, Kretingos r.; Stragnai, Klaipė-

dos r.; Jonišķiai, Klaipėdos m.; Palanga, Apuolė, Skuodo r. ir kt.), nors pavieniai egzemplioriai sutinkami ir Rytų Lietuvos pilkapiuose (LAB, 1961, p. 421).

Šio tipo kalavijų yra ir Latvijoje (LA, 1974, lent. 64:17). Apskritai, jie sutinkami visoje Šiaurės ir Vidurio Europoje (Nerman, 1929, p. 83–84, Kazakevičius, 1996, 43 pav., p. 45).

Be šių aprašytų kalavijų, dviejuose kapuose rasta po vieną geležinį kalavijo rankenos skersinį (kapai Nr. 210 ir 216). Jų ilgis 5–6 cm, storis 1,4–5 cm. Be abejo, ir šiuose kapuose yra buvę kalavijai, tik jie visai sunykę.

Be to, kape Nr. 105 (muziejuje yra išlikę tik beformiai geležies gabaliukai (EM2:37–42)) buvo aptikta maždaug 35 cm ilgio sunykusi geležinė juostelė, prie kurios buvo medžio liekanų. Manoma, kad tai būta geležinio kalavijo medinėse makštyse.

Atskirai paminėtini kapuose (kapai Nr. 205 (EM 2:717), 229 (EM 2:1003), 361 (EM 2:2189)) rasti kalavijų makštų galų žalvariniai apkalai. Apkalų viduje yra išlikę medžio liekanų, matyt, makštys yra buvusios medinės. Apkalai labai sunykę, tik kape Nr. 205 yra išlikęs gana geras apkalas. Jis viršuje turi lyg trilapį išsikišimą, o iš abiejų pusių ataugas. Apkalas puoštas bet kaip susikertančiomis linijomis. Apkalo ilgis – 5,9 cm, plotis plačiausioje vietoje – 3,3 cm.

Šitokie apkalai plačiai aptinkami visoje Lietuvoje bei gretimuose kraštuose ir, manoma, jie yra nuo dvišmenių kalavijų siauromis, ilgomis geležtėmis, nes yra lygiašoniai (LAB, 1961, p. 424). Apkalai yra priskiriami V tipo b potipiui, apkalams su kryžiumi (Kazakevičius, 1998, p. 309, 319).

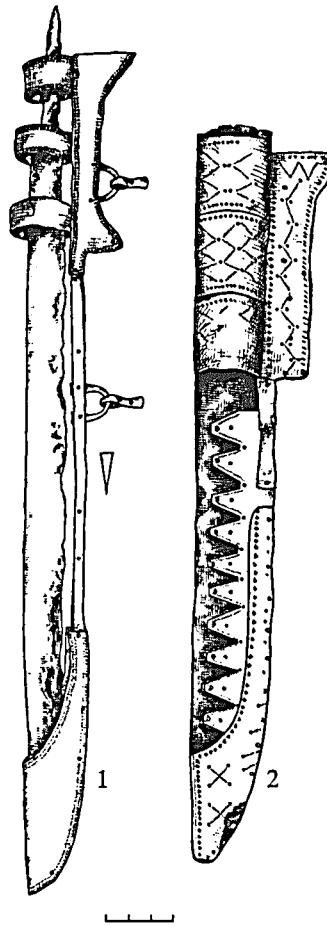
2.4. Kovos peiliai

Kovos peiliai, kaip ginklas Lietuvoje sutinkamas jau nuo IV–V a. Manoma, kad jie išsirutuliojo į vienašmenius kalavijus (Kazakevičius, 1981, p. 45, pav. 1).

Laivių kapinyne šių ginklų iš IV–V a. nėra, jie rasti gerokai vėlyvesniuose (X–XI a.) kapuose, t. y. iš to laikmečio, kai jie buvo labai populiarūs.

Kovos peiliai, kaip ir visi ginklai, rasti tik vyrų kapuose. Laivių kapinyne jų rasta trijuose degintiniuose kapuose (kapai Nr. 335 (EM 2:1051), 337 (EM 2:1070) ir du 354 (EM 2:1493, 1494)). Du kovos peiliai (kapas Nr. 335, vienas iš kapo Nr. 354) visai sunykę, rasti tik paskiri fragmentėliai, o kiti du išilaikę gana gerai.

Sprendžiant pagal pastaruosius, kovos peiliai būvę gana didelių matmenų – 37,5–40 cm ilgio, geležtės plotis 2,3–4 cm, labai smailomis viršūnėmis. Jie buvo nešiojami odinėse makštyse, kurios gausiai apkaustytos žalvariu (pav. 21:1–2). Peilio iš kapo Nr. 354 makštys ašmenų srityje buvo apkaustyta žalvarine dantyta skardele. Makštų viršūnė (peilio smaigalio vietoje) apkalta žalvariu visai uždarai, kotas taip pat apkaltas

21 pav. Kovos peiliai: 1 – kapas Nr. 337 (EM 2:1070), 2 – kapas Nr. 354 (EM 2:1493).

Estijoje (Tallgren, 1925, p. 114–115, lent. 146), buvusiuose Rytprūsčiuose (Gaerte, 1929, p. 337, lent. 271:C), Suomijoje ir net Švedijoje (Tallgren, 1925, p. 114–115).

3. Papuošalai

Laivių plokštiniame kapinyne buvo rasta daug ir įvairių papuošalų. Gausiausiai papuošalų aptinkama moterų kapuose, nors jų yra ir vyrų bei vaikų kapuose.

Visus Laiviuose rastus papuošalus pagal jų paskirtį skirstysime į tris pagrindines grupes: 1) kaklo papuošalai, 2) krūtinės papuošalai, 3) rankų papuošalai.

3.1. Kaklo papuošalai

Laivių kapinyne nepasizymi kaklo papuošalų gausumu bei įvairumu. Surastuosius kaklo papuošalus galima grupuoti į: antkakles, kaklo aparas, pavienius karolius. Tokia tvarka juos ir aptarsime.

Antkaklės blogiausiai išilaikiusios ir negausiausios iš visų papuošalų šiame kapinyne. Jos randamos

žalvarinėmis skardelėmis, kurios apačioje sujungtos jungiamąja žalvarine dviguba ilga skardele (pav. 21:2). Visos žalvarinės dalys yra gausiai ornamentuotos: rombeliais, kryželiais, trikampėliais ir įvairiais taškučiais bei duobutėmis.

Kovos peiliai rasti X–XI a. kapuose. Jie aptinkami daugiausia tik Vakarų Lietuvos rajonuose, nors vienas atsitiktinis peilis rastas Veršvų kapinyne (Kau-no m.), bei Visėtiškėse, Anykščių r. (šiuo metu žinoma apie 220 šių ginklų egzempliorių (Kazakevičius, 1998, p. 53).

Kovos peiliai yra charakteringi visam Pabaltijui, kur jie buvo naudojami tuo pačiu metu. Jie sutinkami Latvijoje (LA, 1974, lent. 49:26 ir lent. 60:28; LKS, 1937, lent. XLIX:10),

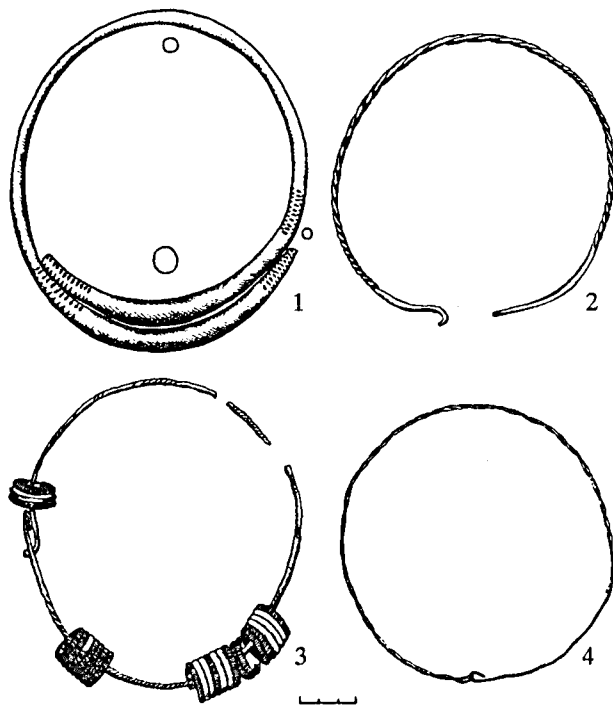
tiek vyrų, tiek moterų kapuose. Daugiau antkaklių rasta degintiniuose kapuose, dėl to daugelio antkaklių išliko tik fragmentai, nes šiuose kapuose jos dažnai buvo sulaužomos į gabalus.

Pagal lankelio sudarymą bei galų užbaigimą Laivių plokštinio kapinyno antkaklės skirstytinos į antkakles užkeistais pastorintais galais, antkakles tordiruotu lankeliu, vytines antkakles.

3.1.1. *Antkaklė pastorintais galais* Laiviuose rasta tik viena (griaustinis kapas Nr. 46 (KVIM 1689:142)). Ji yra žalvarinė, padaryta iš apvalios lazdelės, kuri striausiose vietoje yra 1,4 cm, o ploniausioje – 0,5 cm storio. Galai užkeisti. Jie pradžioje ir pabaigoje puošti įkartelių eilėmis. Bendras antkaklės skersmuo yra 16,5 cm (pav. 22:1).

Šio tipo antkaklės buvo nešiojamos pradedant VIII a. ir baigiant X–XI a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 146) ar net nuo V a. (Puzinas, 1938, p. 257–277).

3.1.2. *Antkaklių tordiruotu lankeliu* rasta jau daugiau. Kapai Nr. 76, 84, 170, 354, atsitiktinė (EM 2:2004) ir 17 fragmentų, rastų atsitiktinai – neinventorinti. Jų buvo ir griautiniuose, ir degintiniuose kapuose. Antkaklių vidurinė lankelio dalis dažniausiai rombinio, kartais – keturkampio skerspjūvio, nesukta arba sukama rečiau (pav. 22:2), šonai sukami visada, pats lankelis į galus plonėja ir baigiasi kabliuku ir kilpele.

22 pav. Antkaklės (užkeistais pastorintais galais, tordiruotu lankeliu ir vytinė): 1 – kapas Nr. 46 (KVIM 1689:142), 2 – kapas Nr. 354 (EM 2:417–420) ir 4 – kapas Nr. 362 (EM 2:1333).

Išskirtina antkaklė iš kapo Nr. 170. Jos visas lankelis yra suktas, galai baigiasi kabliuku ir kilpele, o ant lankelio užvertos keturios įvijos. Jos padarytos iš pusapvalės vielos, į galus plonėja, puoštos vietomis įbrėžtais skersiniais grioveliais. Antkaklės skersmuo yra 15,2 cm, įvijų skersmuo 3,2–3,4 cm (pav. 22:3).

Antkaklės su rombinio lankelio viduriu ir tordiruotais šonais pasirodė maždaug VII a. ir buvo dėvimos net XI a. Prie ankstyvųjų šios rūšies papuošalų tenka skirti antkakles iš kapų Nr. 76 ir 84, kurios buvo rastos kartu su VIII a. žalvarinėmis laiptelinėmis segėmis. Kitos šios rūšies antkaklės yra jau vėlyvos, maždaug iš XI a., kadangi drauge su jomis rasti kiti X–XI a. skirtini papuošalai, pasaginės segės daugiakampiais ir gyvuliniais galais, juostinės gyvuliniais galais apyrankės ir pan.

Šios formos antkaklės paplitusios Klaipėdos, Kretingos, Šiaulių, Pakruojo ir Joniškio rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 22; Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 144). Kaimyniniuose kraštuose jų daug randama buvusiuose Rytprūsioje ir Latvijoje, ypač Žiemgaloje ir Estijoje (Moora, 1930, p. 31).

3.1.3. *Vytinių antkaklių* Laivių kapinyne rasta gausiausiai, kapai Nr. 4, 122, 157, 159, 210, 131 (dviejų gabalai), 233, 302, 303, 306, 308, 310, 312, 321 (dvi), 355, 337, 338, 339, 350, 351, 354 (dvi), 355, 362, 363 (dvi), 364, 367, 368 (dviejų gabalai), 369, 370, 372, dėmė C perkase I (EM 2:636) ir atsitiktiniai gabalai (EM 2:1968–2003, 2005 ir KVIM 1689:444). Kai kuriuose kapuose buvo po dvi vytines antkakles (kapai Nr. 310, 321 ir 367).

Antkaklių lankelis dažniausiai vytas iš dviejų arba trijų apvalių įvairaus storio žalvarinių vielų. Nuo vielų storio priklauso ir paties lankelio storis. Vienu antkaklių lankelis suvytas labai tankiai (kapas Nr. 312), kitų, ypač iš dviejų vielų, visai retai ir labai nekruopščiai (kapas Nr. 363). Dvi antkaklės, kurių išliko tik fragmentai, buvo suvytos iš keturių vielų. Pirmoji antkaklė iš kapo Nr. 369 vyta iš dviejų žalvarinių ir dviejų tokių pat geležinių vielų. Fragmentas yra iš lankelio vidurio, todėl galų forma neaiški. Antroji antkaklė suvyta iš keturių žalvarinių vielų (rasta atsitiktinai, likę tik trys gabaliukai, irgi iš lankelio vidurio). Antkaklės lankelis vytas taip: atskirai tankiai suvyta po dvi vielas, o paskui tos dvigubos vielos suvytos tarpusavyje.

Vienas visai nedidelis gabaliukas vytas net iš šešių plonų žalvarinių vielučių (kapas Nr. 359), kurios irgi pradžioje suvytos po dvi, paskui – visos trys dvigubos vielos suvytos į vieną.

Vytinės antkaklės turi nevienodus galus. Pagal galų formą jos skirstomos į: dviejų vielų antkakles su kilpele ir kabliuku galuose, antkakles kilpiniais galais.

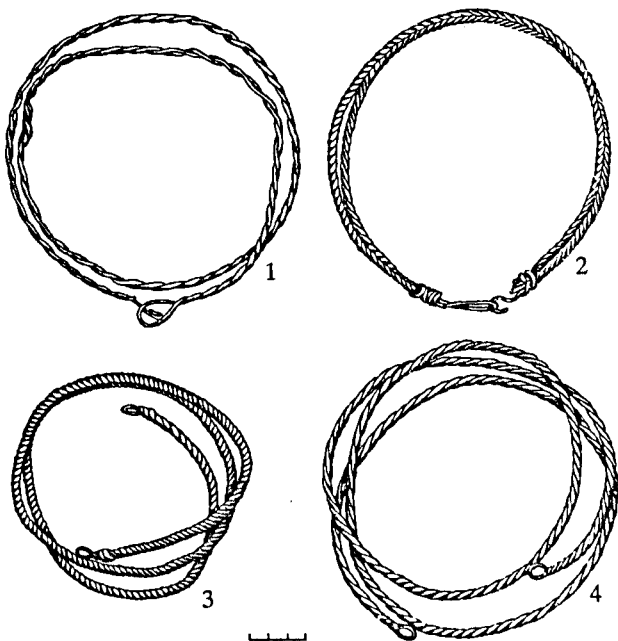

3.1.3.1. *Vytinės dviejų vielų antkaklės su kilpele ir kabliuku galuose* rastos tik degintiniuose vyrų kapuose. Neaišku, ar jos iš tikrųjų buvo nešiojamos kaip papuošalas, ar pagamintos specialiai mirusiajam, nes jos pasižymi ypatingai paprastu darbu: laisvai suvytos iš dviejų labai plonų žalvarinių vielučių, kurios vos persuktos viena per kitą. Antkaklės lankelio galai baigiasi kabliuku ir kilpele (pav. 22:4). Šių antkaklių rasta palyginti nemažai, bet daugiausia tik gabalai (kapai Nr. 159, 230, 303, 335, 338, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 370, 372 ir atsitiktiniai).

Iš šios grupės atskirai paminėtinos dvi antkaklės (kapai Nr. 337 ir 350). Pirmoji yra įvijinė ir turi dvi apvijas. Ji yra kiek kruopščiau ir tankiau suvyta, negu kitos šios grupės antkaklės. Galai, kaip ir visų, baigiasi kabliuku ir kilpele (pav. 23:1). Antroji vyta taip pat iš dviejų žalvarinių vielų. Lankelis suvytas gana tankiai. Be to, šios antkaklės lankelis yra dvigubas, o galai baigiasi kabliuku ir kilpele (pav. 23:2).

Datuojant šios rūšies antkakles tenka remtis kitomis įkapėmis, kaip antai pasaginėmis kampuotais, aguoniniais bei gyvuliniais galais segėmis, juostinėmis gyvuliniais galais apyrankėmis, plokštelinėmis kryžinėmis segėmis ir pan. Pagal drauge rastus minėtus papuošalus, vytinės iš dviejų vielų su kabliuku ir kilpele antkaklės priskirtinos X–XII a.

3.1.3.2. *Vytinės antkaklės su kilpele ir kabliuku galuose* daugiausia paplitusios Vakarų Lietuvoje: Šilutės, Klaipėdos ir Kretingos rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 28).

23 pav. Antkaklės (vytinės): 1 – kapas Nr. 337 (EM 2:1068), 2 – kapas Nr. 350 (EM 2:2188), 3 – kapas Nr. 312 (EM 2:713) ir 4 – kapas Nr. 321 (EM 2:831).

Vytinės antkaklės kilpiniais galais daugiausia suvytos iš trijų apvalių žalvarinių vielų, tik dvi yra iš dviejų vielų kapai Nr. 312 ir 321. Lankelis yra 0,13–0,5 cm storio, abu galai baigiasi viengubomis kilpelėmis ir yra šiek tiek sukeisti. Jos yra gana vienodos. Kelių antkaklių galai sukeisti taip, kad susidaro dvi arba trys apvijos kapai Nr. 312, 321, 354 ir 363 (pav. 23:3, 4).

Šios antkaklės randamos kape drauge su žalvarinėmis pasaginėmis aguoniniais ir kampuotais galais segėmis, žalvarinėmis juostinėmis apyrankėmis ir kitais X–XI a. papuošalais.

Kelių apvijų vytinės antkaklės kilpiniais sukeistais galais charakteringos Vakarų Lietuvai (LAA, 1978. T. 4, p. 30).

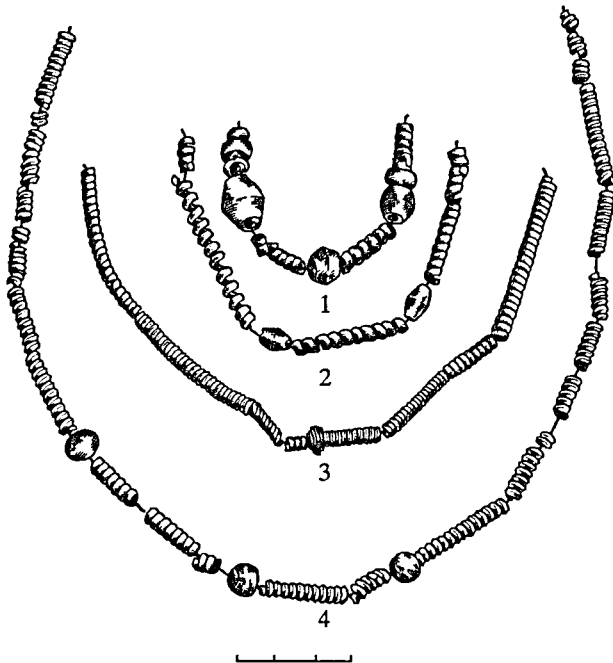
Vytinių antkaklių kilpiniais galais labai daug randama buvusiuose Rytprūsčiuose, Latvijoje, Estijoje ir net Suomijoje (Moora, 1930, p. 148).

Laivių plokštiniame kapinyne rastos dvi antkaklės (kapas Nr. 389 (EM 2:1288) ir atsitiktinė (EM 2:1966)), kurios tikriausiai nebuvo nešiojamos kaip papuošalas, o pagamintos specialiai įdėti į kapą. Jos padarytos labai paprastai: žalvarinė apvali viela sulenkta ir galai sukabinti užlenkiant abu galus kaip kabliukus arba kaip kabliuką ir kilpelę. Jų gamyba labai primena Laiviuose gausiai randamas žalvarines pasagines miniatiūrines segeles. Šių antkaklių tiksliai datuoti negalima, nes viena yra rasta atsitiktinai, o kita – kape su darbo įrankiais ir ginklais. Greičiausiai jos yra vėlyvesnės – X–XII a.

3.1.4. *Kaklo apvarų* Laivių plokštiniame kapinyne rasta tik kelios (kapai Nr. 43 (KVIM 1689:132), 68 (KVIM 1689:282), 92 (KVIM 1689:361), 143 (EM 2:191), 326 (EM 2:967–982) ir 333 (EM 2:1021)). Jos yra iš moterų ar vaikų kapų. Didžioji dalis apvarų yra sudarytos iš žalvarinių plonų pusapvalaus arba trikampio skerspjūvio vielučių įvijų ir karolių. Karoliai daugiausia buvo veriami kaip skiriamoji dalis tarp paskirų įvijų (pav. 24:1, 2, 4), tik kape Nr. 92 ties apvaros viduriu buvo vienas žalvarinis įvijinis karolis (pav. 24:3). Karoliai apvarose įvairūs: gintariniai, žalvariniai ir mėlyno stiklo. Jos būna įvairaus ilgio: nuo 10–15 cm (kapai Nr. 68, 143) iki 40 cm (kapas Nr. 43). Kape Nr. 92 kaklo apvaros kai kurios įvijos yra sidabrinės (?).

Dabar šiek tiek apie Laiviuose rastas įvijas. Nedidelio skersmens žalvarinių įvijų (1,4–0,6 cm ir 5–7 cm ilgio), kapinyne buvo rasta labai daug (kapai Nr. 6, 28, 52, 59, 79, 82, 85, 86, 89, 91, 93, 113, 120, 131, 136, 145, 150, 158, 194, 207, 235, 298, 300, 302, 310, 332, 334 ir rastos atsitiktinai (EM 2:1744–1792)). Jos daugiausia buvo naudojamos kaip jungiamosios arba skiriamosios dalys galvos ir kaklo bei krūtinės papuošaluose. O nedidelė dalis – tos, kurios buvo rastos vyrų kapuose ir suvertos ant odinės juostelės, – tikriausiai yra nuo diržo.

Degintiniame kape Nr. 326 kaklo apvara, atrodo, buvo sudaryta vien iš įvairių karolių, kurių rasta 14: vienas, nedidelis, dvigubo nupjauto kūgio, – gintarinis, vienas padarytas iš suplotos į juostelę žalvarinės vielos, vienas keturgubas, mėlyno stiklo, trys maži žalio stiklo ir aštuoni maži neaiškios geltonos masės. Kadangi jie visi buvo išbarstyti, tai neaišku, kokia tvarka buvo suverti.

24 pav. Kaklo apvaros: 1 – kapas Nr. 143 (EM 2:191), 2 – kapas Nr. 68 (KVIM 1689:282), 3 – kapas Nr. 92 (KVIM 1689:361) ir 4 – kapas Nr. 43 (KVIM 1689:132).

Įdomi kaklo apvara rasta kape Nr. 333 (EM 2:1021). Ji užima tarsi tarpinę vietą tarp antkaklių ir karolių apvarų. Padaryta iš geležinės penkių apvijų įvijinės antkaklės, kurios galai baigiasi mažomis kilpelėmis, o ant lankelio suverti mėlyno stiklo dvigubi ir trigubi karoliai (pav. 25). Kadangi ši apvara yra iš degintinio kapo, ji smarkiai apsilydžiusi. Apvaros skersmuo yra 16,5 cm.

Panaši apvara turėjo būti ir kape Nr. 360 (EM 2:1322). Tačiau čia likęs tik mažas gabaliukas geležinės vielos, ant kurios tankiai priverta trigubų žalvarinių karolių.

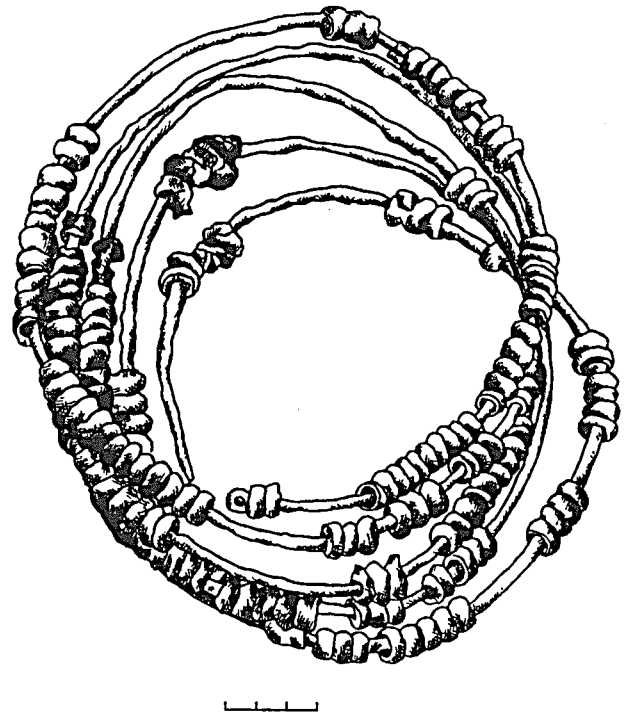
Pora gabaliukų rasti atsitiktinai (EM 2:2172–2173), kur irgi ant geležinės vielos suverti dvigubi arba keturgubi žalvariniai karoliai.

3.1.5. Pavienių *gintarinių karolių* Laiviuose rasta nemažai. Kapuose jie aptinkami dažniausiai po vieną. Daugiausia jų yra moterų, tačiau keli gintariniai karoliai rasti ir vyrų kapuose (Nr. 60, 62, 74 ir 83). Vyrų

kapuose jie rasti ne kaklo srityje, o prie diržo, taigi jų buvo visai kita paskirtis – jie puošė diržą.

Karolius, atsižvelgiant į medžiagą, iš kurios jie yra padaryti, galima skirstyti į tris pagrindines grupes: gintarinius, žalvarinius, stiklinius.

3.1.5.1. *Gintarinių karolių* Laivių kapinyne, palyginti su kitais karoliais, rasta daugiausia (kapai Nr. 32, 36, 47, 53, 58, 60, 62, 74, 83, 107, 118, 122, 139, 148 (du), 176 (du), 185, 189, 192, 193, 195, 212, 214, 236, 237, 265, 276, 281, 321 (du), 339, 354 (keturi), 362 (du), 365 (du) ir du atsitiktiniai (EM 2:1862, 1863)). Kapuose jų buvo daugiausia po vieną, tik viename kape – keturi. Rasta ir griautiniuose, ir degintiniuose kapuose. Laivių gintariniai karoliai, palyginti su kitų Vakarų Lietuvos kapinynų gintariniais karoliais (Paulaičiai, Švėkšna, Stragnai), yra labai menki ir paprasti. Aptikti tik šių formų: dvigubo nupjauto kūgio, kūgio, plokšti.

25 pav. Kaklo apvara iš kape Nr. 333 (EM 2:1021).

3.1.5.2. *Dvigubo nupjauto kūgio karoliai* rasti tik šeši. Jie yra nedideli, 1,2–1,6 cm skersmens, ir 0,7–1 cm storio. Kai kurie šlifuoti, bet dauguma – visai negludintų (pav. 26:19). Išskirtinas karolis, rastas kape Nr. 265 – jo visas paviršius ir galai puošti įbrėžtais koncentriniais ratais.

3.1.5.3. Savotiški yra *kūgio formos gintariniai karoliai*. Jų rasta septyni. Kartais karolių abu galai nupjauti (pav. 26:15, 16), kiti yra pusrutulio formos (pav. 26:17).

Jie yra didesni, plačiojo galo skersmuo – apie 2–3 cm, aukštis – nuo 1,5 iki 2,8 cm. Kartais paviršius

ir platusis galas puoštas didesnėmis ar mažesnėmis be jokios tvarkos išdėstytomis duobutėmis. Visi šlifuoti. Tokie karoliai rasti tik griautiniuose kapuose (ankstyvesnė gintarinių karolių forma) drauge su smeigtukais įvijinėmis galvutėmis, platėjančiomis tuščiaavidurėmis trikampio pjūvio gaubtais galais apyrankėmis ir kitais VIII–X a. papuošalais.

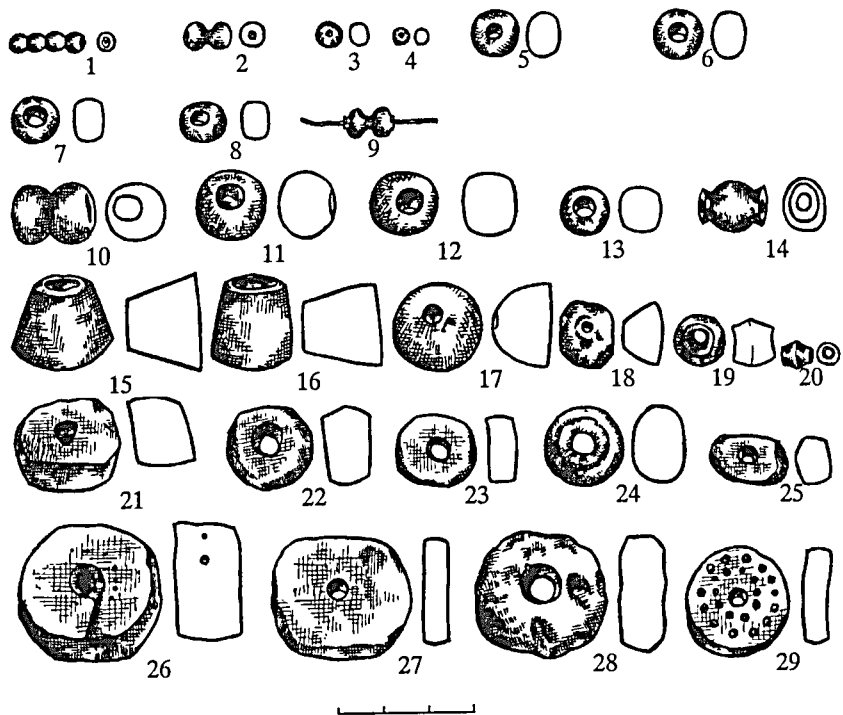
3.1.5.4. Pačią didžiausią grupę sudaro *plokštieji gintariniai karoliai* (jų rasta dvidešimt aštuoni). Dauguma jų pagaminti labai paprastai (apskaldytas gintaro gabaliukas ir padaryta skylutė) gana netaisyklingų formų ir nešlifuoti. Jie yra įvairaus dydžio: nuo 0,9 iki 3,2 cm skersmens, daugiausia 0,3–0,8 cm storio, tik vienas (kapas Nr. 214) rastas 1,4 cm storio. Vieno karolio (kapas Nr. 214, lent. 26, 29) briauna ir viena pusė buvo puošta keliomis netaisyklingai išdėstytomis duobutėmis. Plokštieji gintariniai karoliai aptikti tiek griautiniuose, tiek degintiniuose kapuose.

Gintariniai karoliai iš I tūkstantmečio antrosios pusės ir II tūkstantmečio pradžios labai gausiai randami vakariniuose Lietuvos rajonuose (Lazdininkai, (KVIM), Kiauleikiai, (KVIM), Gintališkė, (KVIM ir IEM), Jazdai, Kretingos r. (KVIM), Nikėlai, Šilutės r. (KVIM), Švėkšna, (KVIM), Stragnai, (IEM), Palanga (IEM)).

3.1.6. Pavienių *žalvarinių karolių* Laivių kapinyne rasta keturiolika, tai kapai Nr. 303 (du), 345, 348, 355, 367 ir septyni atsitiktiniai (EM 2:2161–2170). Visi šie karoliai rasti tik degintiniuose kapuose. Dalis jų yra ugnyje apsilūdę. Karoliai – vidutinio dydžio, įvairių formų: apvalūs (pav. 26:11), apvalūs dvigubi arba trigubi (pav. 26:10) ir kamuoti viengubi arba dvigubi.

Panašių žalvarinių karolių rasta ir kituose Vakarų Lietuvos kapinyuose (Dimitrava, Prysmančiai, Kretingos r.; Nausodis ir kt.).

3.1.7. Negausiai *stiklinių karolių* aptikta griautiniuose ir degintiniuose kapuose, (Nr. 21, 50 (du), 66 (du), 118 (trys), 175, 182, 208 (trys), 211 (trys), 236 (septyni), 319 (du), 334). Daugiausia aptikta nedidelių mėlyno stiklo apvalių karoliukų, pasitaiko gelsvų

26 pav. Karoliai: 1–4 – kapas Nr. 208 (EM 2:735–737), 5–6 – kapas Nr. 107 (EM 2:48,49), 7–9 – kapas Nr. 118 (EM 2:80–82), 10 – kapas Nr. 348 (EM 2:1183), 11 – kapas Nr. 367 (EM 2:1422), 12 – kapas Nr. 345 (EM 2:1170), 13–14 – kapas Nr. 303 (EM 2:659, 660), 15 – kapas Nr. 74 (KVIM 1689:291), 16 – kapas Nr. 53 (KVIM 1689:184), 17 – kapas Nr. 58 (KVIM 1689:218), 18 – kapas Nr. 32 (KVIM 1689:100), 19 – kapas Nr. 212 (EM 2:805), 20 – kapas Nr. 107 (EM 2:50), 21 – kapas Nr. 192 (EM 2:584), 22 – kapas Nr. 193 (EM 2:587), 23 – kapas Nr. 118 (EM 2:79), 24 – kapas Nr. 265 (ŠAM 250:44), 25 – kapas Nr. 281 (EM 2:320), 26 – kapas Nr. 214 (EM 2:855), 27 – kapas Nr. 237 (EM 2:1479), 28 – kapas Nr. 42 (KVIM 1689:120), 29 – kapas Nr. 50 (KVIM 1689:159).

bei šviesiai melsvų. Pagal formą dar yra randami statnaitės pavidalo (pav. 26:7, 8) ir rantiyti. Keli karoliukai buvo iš baltos masės, apvalūs, puošti raudonos emalės dėmelėmis (kapai Nr. 107 (du) (EM 2:48, 49), 122 (du) (EM 2:103, 104)).

Vakariniuose Lietuvos rajonuose stiklinių karolių daugiausiai rasta iš I tūkstantmečio antrosios pusės. Tik čia iš stiklinių stambių karolių buvo sudarytos ilgos apvaros, to Laiviuose nepastebėta. Minėti karoliai greičiausia kilę iš Bizantijos (Kuncienė, 1972, p. 246).

3.2. Krūtinės papuošalai

Pačią gausiausią Laivių plokštinio kapinyne papuošalų dalį ir sudaro krūtinės papuošalai. Šiuos papuošalus aptarsime tokia tvarka: segės, smeigtukai, kabučiai ir grandinėls.

3.2.1. *Segės*. Laivių plokštinis kapinyne gana turtingas segių. Kapuose jų randama po vieną ir po kelias. Pavyzdžiui, kape Nr. 349 jų buvo septynios, o kape Nr. 317 – net devynios. Gausiausiai jų rasta

degintiniuose kapuose. Griautiniuose kapuose jų buvo tik po vieną. Beveik visos segės yra žalvarinės, tik kai kurios – sidabrinės (?) arba dengtos sidabro (?) plokštelėmis. Segės buvo naudojamos ir kaip papuošalas, ir drabužiams susegti.

3.2.1.1. *Laiptelinių segių* Laivių plokštiniame kapinyne rasta tik penkios: dvi griautiniuose kapuose (Nr. 76, 84), trys – atsitiktinai (KVIM 1689:438, 439 ir EM 2:2149).

Atsitiktinai rasta segė (EM 2:2149, pav. 27:2) turi platų, kiek išlenktą lankelį, kuris kojėlės link nežymiai siaurėja, ir tris neilgus laiptelius. Segė nepuošta. Užsegamoji dalis lietinė. Segė – 6,2 cm ilgio, viršutinis laiptelis – 5,1 cm ilgio, apatinis – 4 cm.

Ši segė, pagal prof. H. Mooros suskirstymą, priklauso klaipeđietišų segių grupei ir yra skirtina III–IV a. (Moora, 1938, p. 94–97).

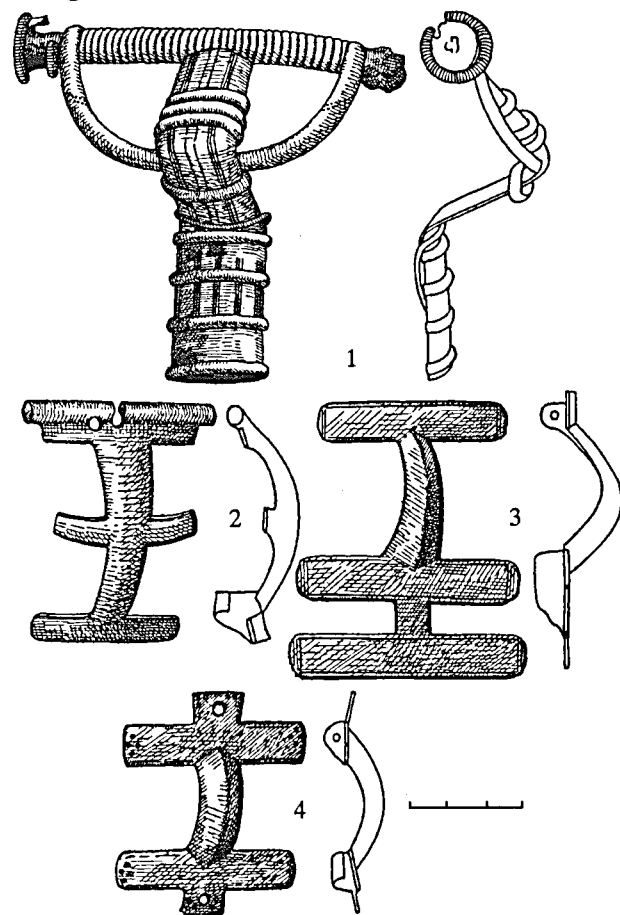
Likusios trys laiptelinės segės yra gerokai vėlyvesnės ir jau „išsigimusios“. Jos turi smarkiai išgaubtą liemenėlį ir palyginti ilgus ir plačius laiptelius. Laiptelių skaičius nevienodas: du, trys ar keturi. Segė iš kapo Nr. 84 kojėlės gale ir įvijos viršuje dar turi keturkampes ataugėles, kuriose yra skylutės. Be to, šios segės ataugėlės ir laiptelių galai puošti įmuštomis mažomis duobutėmis (pav. 27:4). Segės (KVIM 1689:439) laipteliai puošti koncentriniais ratais ir palei kraštus einančiais grioveliais. Kadangi dvi pastarosios segės rastos atsitiktinai, sunku jas datuoti. Segės iš kapų Nr. 76 ir Nr. 84 rastos su VIII a. antkaklėmis tordiruotu lankeliu, pagal kurias ir laiptelinės segės skiriamos maždaug VIII amžiui (Tautavičius, 1996, p. 214–217).

3.2.1.2. *Lankinių segių* Laivių kapinyne rasta nemažai. Jos yra žalvarinės, išskyrus vieną sidabrinę, kuri yra iš degintinio kapo Nr. 269. Segės buvo rastos ir griautiniuose, ir degintiniuose kapuose. Šiuos papuošalus pagal formą galima suskirstyti į kelis pogrupius: lankinės žieduotosios segės; lankinės gyvuline kojėle segės; lankinės ilgakojės segės lietine užkaba; lankinės aguoninės segės; lankinės laiptelinės segės.

3.2.1.2.1. *Lankinių žieduotųjų segių* rasta tik keturios, tai kapai Nr. 81, 91 (tik segės buoželė), 269 ir viena atsitiktinė (ŠAM 250:77) – visos daugiau ar mažiau sunykusios.

Viena žieduotoji segė buvo sidabrinė (?). Ji rasta degintiniame moters kape, sulūžusi į gabalus. Kitos žieduotosios segės yra žalvarinės, tik ploteliai tarp žiedelių buvo padengti sidabro plokštelėmis, kurios puoštos sietelinio raštu (pav. 27:1). Segės iš kapo Nr. 269 liemenėlis padarytas iš žalvarinės sulenktos skardos, į kojėlę platiškančios, o žiedeliai apvalūs, puošti ranteiliais. Šios rūšies segės gana didelės – 12–13 cm ilgio, kojėlės plotis – 3–4 cm.

Lankinės žieduotosios segės buvo mėgiamos ilgą laikotarpį – nuo III–IV a. iki IX a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 158; Michelbertas, 1986, p. 120–121). Laivių lankines žieduotąsias seges galima datuoti VIII a. pab. – IX a., nes jos yra labai suplokštėjusios, be to, rastos su vėlyvomis tuščiavidurėmis gaubto trikampio skerspjūvio į galus platiškančiomis apyrankėmis bei didžiule trikampe galvute smeigtuku.

27 pav. Segės (lankinė žieduotoji, laiptelinės): 1 – kapas Nr. 269 (EM 2:28), 2 – atsitiktinė (EM 2:2149), 3 – atsitiktinė (KVIM 1689:439) ir 4 – kapas Nr. 84 (KVIM 1689:331).

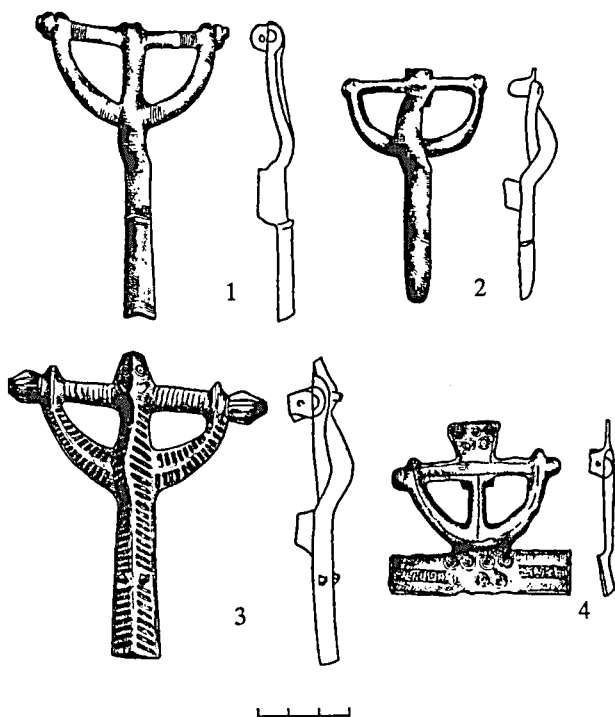
Jeigu ankstyvosios lankinės žieduotosios segės randamos ne tik visoje Lietuvos teritorijoje, bet ir Latvijoje, Estijoje ir net Suomijoje (Moora, 1938, p. 138–144), vėlyvosios šios rūšies segės sutinkamos daugiausia Vakarų ir iš dalies Vidurio Lietuvos srityse (LAA, 1978. T. 4, p. 40–41), o labiausiai mėgtos kuršių moterų (Tautavičius, 1996, p. 196).

3.2.1.2.2. *Lankinė gyvuline kojėle segė* Laiviuose rasta tik viena (kapas Nr. 99 (KVIM 1689:414)). Žalvarinė segė, kuri buvo griautiniame vyro kape, turi gaubtą nugarėlę ir kojėlę, kuri baigiasi lyg gyvulio snu-

kučiu. Lankelis ovalinio pjūvio, o įvijos galai baigiasi tarsi suplotomis aguonėlių galvutėmis. Įvijos viduryje, ties nugarėle, yra lygus keturkampis plotelis, puoštas pakraščiuose įbrėžtais lygiagrečiais grioveliais. Segės ilgis yra 10,9 cm, įvijos ilgis – 10 cm.

Lankinių gyvulinių segių randama VIII–IX a. pradžios vyrų kapuose vien pajūrio rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 44).

3.2.1.2.3. *Lankinių ilgakojų segių* lietinė užkaba rasta tik dvi (kapai Nr. 50, 79), abi buvo griautiniuose vaikų kapuose. Rastosios segės nėra grynai lankinės ilgakojės, jos užima tarpinę vietą tarp lankinių gyvulinių ir lankinių aguoninių segių. Segės nedidelės, 7,2–8,5 cm ilgio, įvijų ilgis – 4,6–6,1 cm. Jų kojėlė ir lankelis yra išgaubto trikampio pjūvio. Lankelis yra platus ir didelis, taip, kaip aguoninių segių. Segės iš kapo

28 pav. Segės (lankinės ilgakojės, aguoniniais galais, laiptelinė): 1 – kapas Nr. 79 (KVIM 1689:311), 2 – kapas Nr. 50 (KVIM 1689:161), 3 – kapas Nr. 91 (KVIM 1689:360) ir 4 – kapas Nr. 3 (KVIM 1689:20).

Nr. 79 visas lankelis puoštas įbrėžtais grioveliais, kojėlė taip pat puošta – pačiame gale ir kiek aukščiau – griovelėlių grupėmis (pav. 28:1). Segės iš kapo Nr. 50 kojėlė tarsi atkirsta nuo liemenėlio dviem grioveliais – tai labai primena gyvulinės segės kojėlę (pav. 28:2). Įvijos baigiasi pusapvaliais pumpurėliais (kapas Nr. 50) arba aguonėlių galvutėmis (kapas Nr. 79).

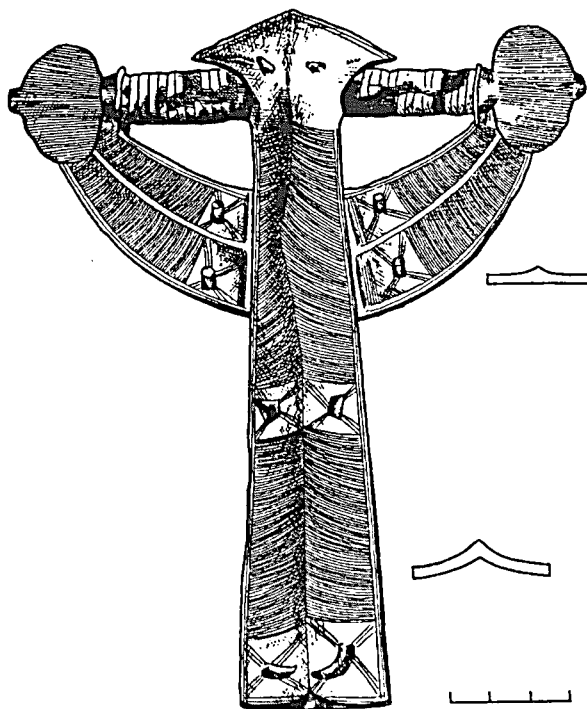
Šias seges, kaip tarpines tarp gyvulinių ir aguoninių lankinių, galima skirti VIII–IX a.

3.2.1.2.4. *Lankinių aguoninių segių* Laiviuose rasta vien griautiniuose vyrų kapuose Nr. 4, 49, 91, 170, 185, 202, 217, 219, 270 ir trys atsitiktinės (KVIM 1689:440), (ŠAM 250:69), (EM 2:2178). Išimtį sudaro tik mergaitės kapas Nr. 91. Visos šios segės yra žalvarinės, lankelis ir liemenėlis yra išgaubto trikampio pjūvio, abu gana platūs ir skersai ranti. Ant kojėlės ir galvutės, spiralės srityje, yra po dvi ataugėles, o segės iš kapo Nr. 91 galvutė baigiasi gyvulio snukučiu su dviem įbrėžtomis akutėmis (pav. 28:3) – tai dar aiškus sekimas lankinėmis gyvulinėmis segėmis. Vėlesnių aguoninių segių ataugėlių skaičius padidėja, ir jos jau būna ne tik ant pačios kojėlės, bet ir ant lankelio abiejose kojėlės pusėse. Tokia ir yra segė iš kapo Nr. 170 (pav. 29).

Segių įvijos yra geležinės ir apvyniotos žalvarine viela, jų galai užsibaigia didelėmis išplotomis tarsi aguonų galvutėmis, kurios visos išilgai ranti. Segės gana didelės – 16–17 cm ilgio.

Atskirai paminėtina segė iš kapo Nr. 49. Segės paviršius, skirtingai nuo kitų šios rūšies segių, yra puoštas ne skersiniais ranteliais, bet visas ruplėtas. Prie segės lankelio buvo prikabinta grandinė iš dvigubų žalvarinių grandelių, kurios gale kabo žalvarinis plačiu galu pincetas – kabutis. Segė nedidelė, 8,1 cm ilgio, įvijos ilgis – 7,1 cm, kabučio ilgis – 6,7 cm, plotis gale – 2,7 cm.

Lankinės aguoninės segės pasirodė pačioje VIII a. pabaigoje – IX a. pradžioje, buvo nešiojamos IX–X a.

29 pav. Segė iš kapo Nr. 170 (EM 2:415).

(Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 160). Jos paplitusios Vakarų, Vidurio ir Vidurio-Šiaurės Lietuvos rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 45).

Lankinės aguoninės segės taip pat paplitusios Latvijoje, ypač pietinėje ir pietvakarinėje jos dalyje (SM, I, 1936, pieš. 7, pav. 6; LA, 1974, lent. 63:21).

3.2.1.2.5. *Lankinė laiptelinė segė* rasta tik viena (apardytas griautinis vyro kapas Nr. 3, KVIM 1689:20) (pav. 28:4). Ji žalvarinė, visai plokščia. Apačioje turi vieną laiptelį, kuris papuoštas šešiomis akutėmis ir tinkliniu raštu. Galvutė irgi papuošta penkiomis akutėmis. Įvija ir lankelis plokšti, puošti įkartelių eilėmis. Segė – 5,3 cm ilgio ir 5,6 cm pločio. Ji rasta kape tik su žalvariniais diržo apkalais ir įvijos fragmenteliais, todėl sunkoka datuoti. Supaprastėjusios lankinės laiptelinės segės buvo ypač plačiai nešiojamos IX–XI a. ir net XII a. Šios segės daugiausia aptinkamos vakariniuose Lietuvos rajonuose, tačiau paskirų egzempliorių yra žinoma ir Vidurio, Vidurio-Šiaurės Lietuvoje, net Užnemunėje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 160).

Lankinės laiptelinės segės buvo mėgstamos ir Latvijoje (Moora, 1952, p. 130; LKS, 1937, lent. VII:5).

3.2.1.3. *Pasaginių segių* Laivių kapinyne ypač gausu. Jos rastos tiek vyrų, tiek moterų bei vaikų kapuose. Gausiausiai randamos degintiniuose kapuose, bet nemaža yra ir iš griautinių kapų. Išskyrus porą geležinių, beveik visos pasaginės segės yra žalvarinės. Pagal skirtingus galus jos yra skirstomos į paskiras grupes: cilindriniais galais, kampuotais galais, aguoniniais galais, gyvuliniais galais, pastorintais galais.

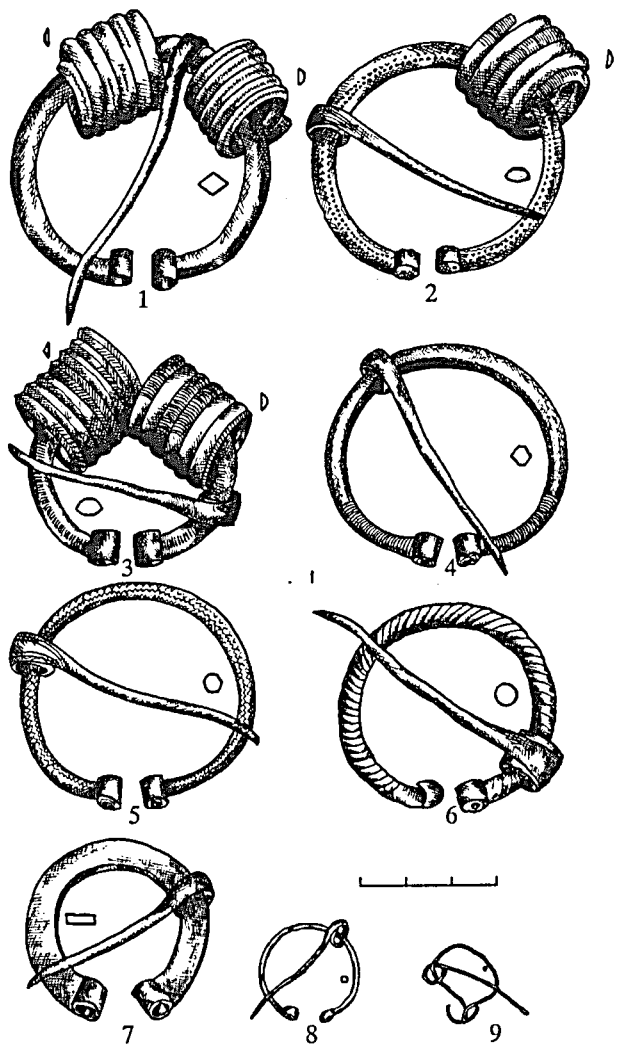
3.2.1.3.1. *Segių cilindriniais galais* Laivių kapinyne yra daugiausia (kapai Nr. 138, 145, 152, 155, 161, 162 (dvi), 163, 164 (trys), 177, 183, 193, 208, 211, 227, 231, 250, 276 (dvi), 290, 317 (keturios), 319, 324, 328 (dvi), 335, 336, 339 (dvi), 344, 346, 348 (dvi), 349, 356 (dvi), 358, 359, 362, 363, 368 (dvi), 370, 371, 348 (dvi) ir dvidešimt šešios rastos atsitiktinai (KVIM 1689:454), (EM 2:964, 965, 966, 2135–2146). Išskyrus dvi geležines (griautiniai kapai Nr. 211 ir 250), visos segės yra žalvarinės. Jų lankeliai skirtingo skerspjūvio, rasta apvalių, ovalių, pusapvalių, rombinių ir šešiakampių. Lankelių storis – 0,2–0,6 cm. Segės labai nevienodų dydžių – nuo 1,9 cm iki 5,8 cm skersmens. Jų lankelis dažnai yra puošiamas išilgai einančių zigzagų eilėmis (pav. 30:5), trikampių eilėmis (pav. 30:2) arba vien tik smulkių įkartelių eilute (pav. 30:3). Segė iš kapo Nr. 376 turėjo tordiruotą lankelį (pav. 30:6).

Išskirtinos dvi segės, ant kurių lankelių buvo užmauta po dvi žiedines įvijas. Abiejų segių tiek lankelis, tiek žiedinės įvijos yra puoštos suderintu raštu: segės iš kapo Nr. 139 lankelis puoštas zigzaginiu raštu, tokiu pat raštu puoštos ir abi žiedinės įvijos (pav. 30:1); segės iš kapo Nr. 152 lankelis puoštas skersinių

brūkšnelių eile, skersiniais ranteliais puoštos ir įvijos (pav. 30:3).

Pasaginės cilindriniais galais geležinės segės niekuo nesiskiria nuo žalvarinių. Jos yra tokio pat dydžio, lankelis – apvalaus skerspjūvio, tik smarkiai apnykusios.

Reikia paminėti Laivių kapinyne rastas trisdešimt visai mažyčių pasaginių cilindriniais galais segelių. Jos padarytos labai paprastai: paimta žalvarinė apvali vielutė, sulenkta, galai daugiau ar mažiau užlenkti, užsegamasis liežuvėlis padarytas irgi iš tokios pat vielos gabaliuko (pav. 30:8, 9). Šių segelių dydis 1–2,2 cm, jos rastos arba griautiniuose vaikų kapeliuose (Nr. 161, 162, 164, 208), arba degintiniuose vyrų kapuose. Vyrų kapuose šios segelės rastos drauge su kitomis di-

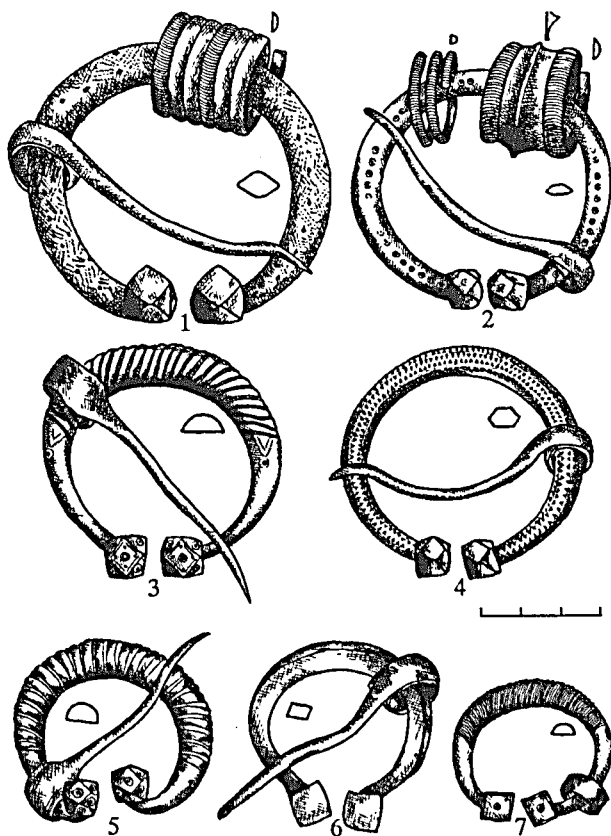

30 pav. Segės (pasaginės cilindriniais galais): 1 – kapas Nr. 139 (EM 2:184), 2 – kapas Nr. 145 (EM 2:195), 3 – kapas Nr. 152 (EM 2:245), 4 – kapas Nr. 227 (EM 2:927), 5 – kapas Nr. 183 (EM 2:505), 6 – kapas Nr. 276 (EM 2:310), 7 – kapas Nr. 231 (EM 2:1010), 8 – atsitiktinė (EM 2:2146), 9 – kapas Nr. 368 (EM 2:1434).

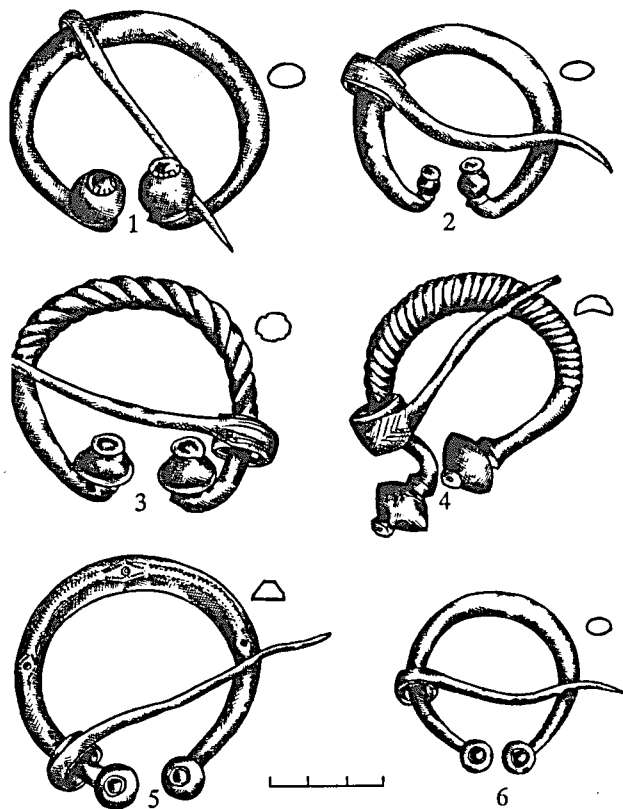
delėmis ir puošniomis segėmis. Tai rodytų, kad jos galėjo būti naudojamos vien praktiškai – drabužių, greičiausiai apatinių, susegimui.

Esama nuomonės, kad šios rūšies segelės laikytinos miniatiūriniais papuošalais, gamintais specialiai dėti į kapą (Nakaitė, 1964, p. 65).

3.2.1.3.2. *Pasaginių segių kampuotais galais* Laidvių kapinyne rasta dvylika (kapai Nr. 11, 226 (trys), 260, 312, 325, 363 ir keturios atsitiktinės (ŠAM 250:54, 71 ir EM 2:2147, 2148). Visos segės buvo griautiniuose vyrų kapuose, išskyrus vieną degintiniame kape Nr. 312, kurio įkapės netipiškos. Visos šio pogrupio segės yra žalvarinės. Keturių segių galai baigiasi kurtkampėmis galvutėmis (kapai Nr. 312, 325, 363 ir atsitiktinės), visų kitų – daugiakampėmis. Didžiausios segės skersmuo – 8,1 cm, mažiausios 3,8 cm. Segių lankelio skerspjūvis yra įvairus: pusapvalis, ovalus ir rombinis, maždaug 0,6–0,9 cm storio. Visų segių lankelis, išskyrus iš kapo Nr. 363, yra puoštas. Puošiama įvairiai: įkartelių ir rombelių kombinuotu raštu (pav. 31:1), trikampių eilėmis (pav. 31:4), susikertančiais įstri-

31 pav. Segės (pasaginės kampuotais galais): 1 – kapas Nr. 226 (EM 2:924), 2 – kapas Nr. 260 (ŠAM 250:32–34), 3 – atsitiktinė (EM 2:2148), 4 – kapas Nr. 312 (EM 2:711), 5 – atsitiktinė (ŠAM 250:71), 6 – kapas Nr. 363 (EM 2:1365), 7 – kapas Nr. 325 (EM 2:957).

32 pav. Segės (pasaginės aguoniniais galais): 1 – kapas Nr. 354 (EM 2:1513), 2 – kapas Nr. 349 (EM 2:1201), 3 – kapas Nr. 346 (EM 2:1177), 4 – kapas Nr. 330 (EM 2:1000), 5 – kapas Nr. 350 (EM 2:2187), 6 – kapas Nr. 362 (EM 2:1336).

žais brūkšneliais arba visas lankelis tordiruotas (pav. 31:3, 5). Kampuotieji galai puošiami taip pat arba akutėmis (kapai Nr. 226, 325), arba taškučiais (atsitiktinė ŠAM 250:54).

Dvi segės (kapas Nr. 226 ir atsitiktinai rasta) turėjo ant lankelio užmautas žalvarines įvijas (pav. 31:1, 2).

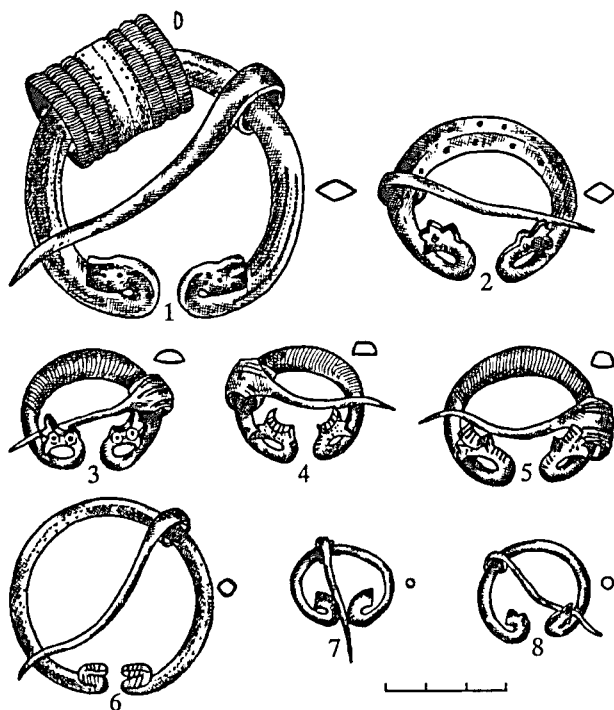
3.2.1.3.3. *Pasaginių segių aguoniniais galais* rasta nemažai (kapai Nr. 312, 330, 335 (dvi), 338, 339 (dvi), 320, 345, 346 (penkios), 349 (šešios), 350 (dvi), 351 (dvi), 354 (dvi), 355, 362 (dvi), 282 (dvi) ir atsitiktiniai fragmentai (EM 2:48, 332, 2074–2131, 2179–2182)).

Jų kapuose buvo net po kelias. Pasaginės aguoniniais galais segės rastos tik degintiniuose vyrų ir moterų kapuose. Segės žalvarinės, maždaug nuo 4,4 iki 7 cm skersmens. Segių lankeliai apvalūs, pusapvaliai, ovalūs arba nupjauto trikampio. Lankelis ties viduriu gana storas – nuo 0,5 iki 1 cm skersmens, į galus plonėja ir baigiasi aguoninėmis galvutėmis. Galvutės yra įvairių formų ir įvairių dydžių (pav. 32:1–6), o segės iš kapo Nr. 349 abi galvutės buvo nevienodo dydžio – viena didesnė, kita – visai mažytė (pav. 32:2). Laidvių kapinyne

aguoninės segės yra nepuošnios. Tik segės iš kapo Nr. 350 lankelis ties viduriu puoštas trimis iškiliais rombeliais, kurių viduryje yra po akutę, o tarpai tarp akučių puošti smulkių trikampių eilėmis (pav. 32:5). Tris iškilus rombelius ant lankelio turėjo ir segė iš kapo Nr. 346. Kita segė iš to paties kapo turėjo tordiruotą lankelį (pav. 32:3). Kelių segių aguoninės galvutės yra puoštos įkartėlėmis (kapai Nr. 350, 351 ir atsitiktinė).

3.2.1.3.4. *Pasaginių segių gyvuliniais galais* rasta dvylika (kapai Nr. 183, 205, 306 (dvi), 317 (dvi), 324 (dvi), 226, 328, 358, 363). Jos rastos griautiniuose ir degintiniuose tiek vyrų, tiek moterų kapuose. Visos segės žalvarinės, nedidelės – maždaug 2–4 cm skersmens. Tik viena (iš kapo Nr. 226) 6,6 cm skersmens. Ji išsiskiria iš kitų aptariamų segių dar ir tuo, kad ant jos lankelio yra užmauta žalvarinė žiedinė įvija. Visas lankelis puoštas smulkesnių ir stambesnių įkartėlių eilėmis. Gyvulinės galvutės labai suplokštėjusios, nedidelės, puoštos įspaudžiant keturis taškučius. Žiedinė įvija puošta skersiniais ranteliais (pav. 33:1).

Segių lankeliai skerspjūvyje įvairūs: apvalūs, ovalūs, pusapvaliai, rombiniai ar kampuoti. Daugumos lankelis yra tordiruotas. Dviejų segių lankeliai yra puošti (jau minėtos segės iš kapo Nr. 226 ir segės iš kapo Nr. 317) retomis duobutėmis, kurios eina dviem

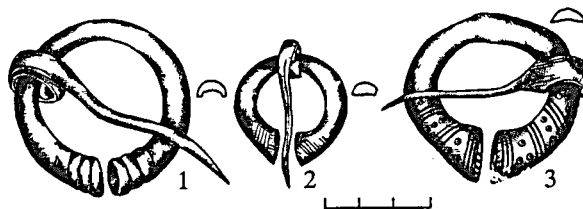
33 pav. Segės (pasaginės gyvuliniais galais): 1 – kapas Nr. 226 (EM 2:921), 2 – kapas Nr. 317 (EM 2:768), 3 – kapas Nr. 358 (EM 2:1267), 4 – kapas Nr. 306 (EM 2:672), 5 – kapas Nr. 306 (EM 2:673), 6 – kapas Nr. 183 (EM 2:515), 7 – kapas Nr. 324 (EM 2:947), 8 – kapas Nr. 324 (EM 2:946).

eilėmis (pav. 33:2). Segių gyvulinės galvutės labai nevienodos (pav. 33:1, 2, 3, 4), jos daugiausia puoštos akutėmis arba mažomis duobutėmis.

Segės iš kapų Nr. 324, 306 yra labai nedidelės: didžiausia – 2,7 cm skersmens, mažiausia – 2,2 cm skersmens. Visų trijų lankelis apvalaus skerspjūvio ir nestoras – 0,3 cm. Labai savotiški yra šių segių galai, – tai jau visai „išsigimusios“ gyvulinės galvutės. Jeigu segės iš kapo Nr. 324 gyvulinė galvutė dar truputį profiluota (pav. 33:8), kitų dviejų galai paprastai išploti ir užlenkti, tik savo išvaizda primena gyvulines galvutes (pav. 33:7).

3.2.1.3.5. *Pasaginių segių pastorintais galais* rasta vienuolika, kapuose Nr. 205, 294, 317 (trys), 351, 360 ir keturios atsitiktinės (EM 2:1232–2134 ir ŠAM 250:761). Jos buvo tiek griautiniuose, tiek degintiniuose kapuose.

Pasaginės pastorintais galais segės yra 3–5 cm skersmens, lankelis – pusapvalaus, išgaubto pusapvalio ar ovalaus pjūvio. Į galus lankeliai daugiau ar mažiau storėja, o plokštesni – platėja. Pagal lankelio puošimą galima išskirti tris grupes: a) visai nepuoštu lankeliu; b) patys pastorintieji galai puošti keliais ranteliais (pav. 34:1, 2); c) segės, kurių lankelis skerspjūvyje yra plokščias, į galus platėja, bet nestorėja, puoštas skersinių rantelių grupėmis, o tarpai tarp jų – įmuštomis akutėmis (pav. 34:3).

34 pav. Segės (pasaginės pastorintais galais): 1 – kapas Nr. 351 (EM 2:1206), 2 – kapas Nr. 205 (EM 2:715), 3 – kapas Nr. 360 (EM 2:1317).

Pasaginės segės pasirodo VIII a. pabaigoje, ypač mėgstamos IX–X a., o pavienės dar sutinkamos net XV a. kapuose (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 161).

Pasaginės segės buvo labiausiai mėgstamos baltų gentyse. Jos aptinkamos ne tik visoje Lietuvoje (skirtingų grupių ir pogrupių radimo vietos nurodytos LAA, 1978. T. 4, p. 48–66), bet ir visame Rytų Pabaltijyje, taip pat Rytų Vokietijoje, Lenkijoje, Skandinavijoje, iš dalies – Suomijoje ir Vidurio Rusijoje iki Okos (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 160; Tautavičius, 1996, p. 222).

3.2.1.4. *Plokštinių (plokštelinių) segių* Laivių kapinyne rasta įvairių. Jas pagal formą suskirstysime

į penkis (šiam darbe) pogrupius: plokštinės apskritinės, aštuoniukės formos, S raidės formos, pailgo keturkampio formos – kiauriaraštės, plokštinės kryžinės. Visų aptariamų segių yra vienodas užsegimas: lietinė užkaba ir smeigiamoji adata, esanti kitoje segės pusėje.

3.2.1.4.1. *Plokštines apskritines seges* apibūdinsime pirmiausia. Jų rasta tik trys, kapai Nr. 53, 108, 111, visos iš griautinių kapų. Segės žalvarinės, maždaug 5 cm skersmens, azūrinės, viduryje susidaro tarsi svastika, o pakraščiais eina maždaug 1 cm pločio juostelė, kuri yra puošta arba akutėmis (kapas Nr. 111, 35 pav. 35:2), arba aplink einančiu grioveliu ir įkartelių eile (kapas Nr. 108). Segės iš kapo Nr. 53 svastikos galai baigiasi keturiomis gyvulinėmis stilizuotomis galvutėmis, o pakraščio juostelės nėra.

Panašių segių yra žinoma ir daugiau, visos jos iš Vakarų Lietuvos (LAA, T. 4, 1978, p. 67).

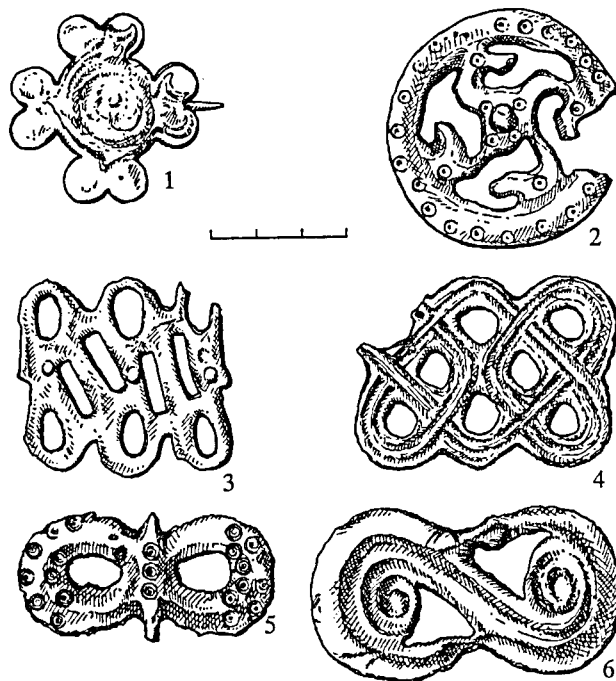
3.2.1.4.2. *Dvi aštuoniukės formos plokštinės segės*, rastos atsitiktinai (EM 2: 2150, 2151, pav. 35:5). Jos abi segės žalvarinės, viena – 5 cm ilgio ir 2 cm pločio, kita – 5,7 cm ilgio ir 2,6 cm pločio. Paviršius puošta be jokios tvarkos išdėstytomis akutėmis.

3.2.1.4.3. *S raidės formos plokštinė žalvarinė segė* terasta viena, taip pat atsitiktinai (EM 2:2152). Ji yra 7 cm ilgio ir 3,8 cm pločio. S raidės galai baigiasi stilizuotomis gyvulinėmis galvutėmis (pav. 35:6).

3.2.1.4.4. *Pailgo keturkampio formos kiauraraštės plokštinės segės* rastos keturios (viena iš griautiniame kape Nr. 168, kitos trys atsitiktinės (EM 2:2153, ŠAM 250:60 ir viena neinventorinta saugoma IEM)). Visos žalvarinės, 4–5 cm ilgio ir 3,5–4 cm pločio. Viduryje tarsi pynimo raštas (pav. 35:3, 4), kuris skiriamas IV baltiškojo pintinio rašto tipui (Bliujienė, 1999, p. 119).

3.2.1.4.5. Savo išvaizda kiek išsiskiria *plokštinės kryžinės segės* (jų rasta aštuonios, visos iš degintinių kapų Nr. 321 (dvi), 334, 363 (trys), 365. Jos labai primena kryžinių smeigtukų galvutes. Skirtingai nuo kitų plokštinių segių, jos yra neazūrinės, lygiu paviršiumi, kuris daugiausia buvo dengtas sidabro (?) plokštele, puošta iš smulkių įkartelių sudarytais koncentriniais ratais (pav. 35:1). Jos visos labai panašaus dydžio – maždaug 4–4,5 cm skersmens.

Visos plokštinės segės yra būdingos pačiai Vidurinio geležies amžiaus pabaigai arba Vėlyvojo geležies amžiaus pradžiai – VIII–X a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 167; Tautavičius, 1996, p. 219–222). Anks-tyvesnės – iš IX a. – yra plokštinės azūrinės segės, ypač apskritinės bei S raidės formos, kurios dar išlaikiusios gyvulinius galus. Jos ir randamos tik griautiniuose kapuose. Vėlyvesnės, manoma, iš X–XI a., yra plokštinės kryžinės segės, kurios Laviuose rastos tik degintiniuose kapuose.

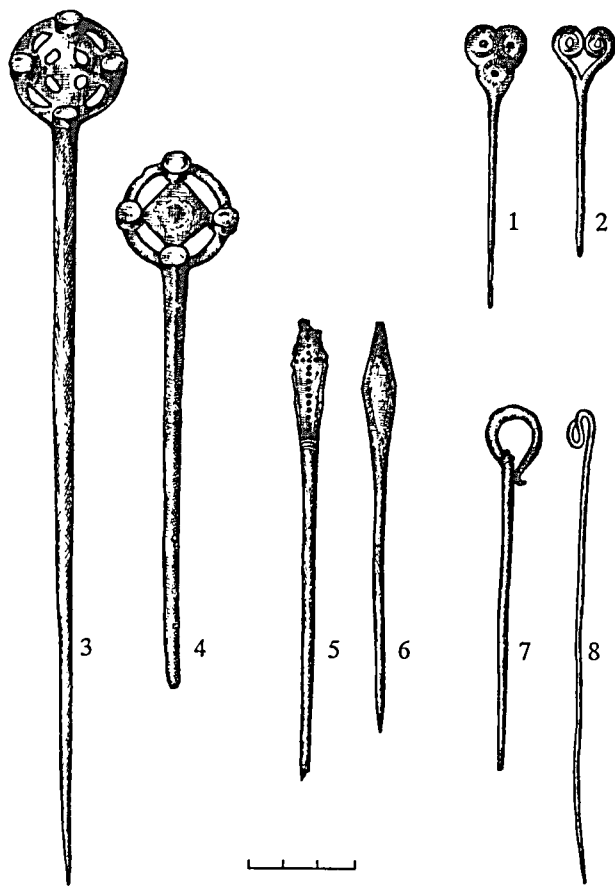
35 pav. Segės (plokštelinės): 1 – kapas Nr. 363 (EM 2:1350), 2 – kapas Nr. 111 (EM 2:64), 3 – kapas Nr. 168 (EM 2:410), 4 – atsitiktinė (EM 2:2153), 5 – atsitiktinė (EM 2:2150), 6 – atsitiktinė (EM 2:2152).

Plokštinės segės randamos tik vakariniuose Lietuvos rajonuose (LAA, 1978. T. 4, p. 67–69). Latvijoje jos aptinkamos Kuršo ir Žiemgalos srityje (LA, 1974, lent. 48 ir 58).

3.2.2. *Smeigtukai*. Didelę papuošalų dalį sudaro smeigtukai. Jie (šiam darbe) pagal buvimo kape vietą yra skirstomi į dvi pagrindines grupes: 1) smeigtukai – krūtinės papuošalai, taip pat vartoti ir susegti drabužiui krūtinės bei kaklo srityje; 2) smeigtukai galvos apdangalui bei šukuosenai susegti. Pastarieji randami tik moterų kapuose, šalia galvos arba virš galvos.

3.2.2.1. *Smeigtukai – krūtinės papuošalai*. Pagal galvučių formą juos dar galima suskirstyti į kelias grupes: lazdeliniai smeigtukai, kryžiniai smeigtukai, smeigtukai trikampė galvute, smeigtukai sraiginėmis galvutėmis.

3.2.2.1.1. *Lazdelinių smeigtukų* rasta tik septyni (kapai Nr. 43, 88, 121, 163 ir trys atsitiktiniai (EM 2:2183–2185)). Visi yra iš griautinių kapų, žalvariniai, išskyrus du geležinius (kapai Nr. 43 ir 121). Smeigtukai yra nedideli, 7–13 cm ilgio, padaryti iš nestoros apvalios vielos, kurios vienas galas nusmailintas, o antaras sulenktas į kilpelę. Vienu smeigtukų galvutės yra apvalios ir didelės, maždaug 1,5–2 cm skersmens (pav. 36:7), kitų pailgos ir labai mažos (pav. 36:8).

36 pav. Smeigtukai (lazdeliniai, rateliniai, sraiginėmis bei rombinėmis galvutėmis): 1 – kapas Nr. 107 (EM 2:51), 2 – kapas Nr. 57 (KVIM 1689:213), 3 – kapas Nr. 211 (EM 2:791), 4 – kapas Nr. 225 (EM 2:917), 5 – kapas Nr. 221 (EM 2:905), 6 – kapas Nr. 107 (EM 2:83), 7–8 – atsitiktiniai (EM 2:2184–2185).

Tiek geležiniai, tiek žalvariniai smeigtukai niekuo nesiskiria, tai rodytų, kad jie yra vienalaikiai.

Lazdeliniai smeigtukai, rasti Lietuvos teritorijoje net iš pirmųjų šimtmečių po Kr., buvo plačiai naudojami visą pirmąjį tūkstantmetį ir antrojo tūkstantmečio pradžioje (Kuncienė, LAA, 1978. T. 4, p. 75).

Laivių lazdeliniai smeigtukai rasti kapuose drauge su žalvarinėmis pasaginėmis vyniotais galais segėmis ir su plokščiais apvaliais kabučiais, pagal kuriuos galima datuoti IX a.

IX–XII a. lazdeliniai smeigtukai randami visoje Lietuvoje, išskyrus rytinę dalį, tiek laidojimo paminkluose, tiek piliakalniuose (LAA, 1978. T. 4, p. 77).

Jie laikomi būdingais Rytų Pabaltijui, ypač baltams (Moora, 1938, p. 168).

3.2.2.1.2. *Kryžinių smeigtukų* Laivių kapinyne rasta bene daugiausia, tačiau geriau išlikusių tik šeši (kapai Nr. 67, 211, 221, 282 (du)), o kitų – tik dalys (ka-

pai Nr. 206, 275 (IEM 2:307), 322 (IEM 2:929), 333, 360, 372 ir du rasti atsitiktiniai (EM 2:1967 ir neinventorintas)). Kryžiniai smeigtukai buvo griautiniuose ir degintiniuose tiek vyrų, tiek moterų kapuose. Visi jie padaryti iš žalvario, gana dideli – dauguma apie 20 cm ilgio, o vienas (kapas Nr. 349) siekia net 32 cm. Smeigtukų adatos yra rombinio arba daugiakampio skerspjūvio, o į galą suapvalėjusios. Adatoje prie pat kryžmos beveik visi kryžiniai smeigtukai turi iškilį ataugėlę, kurioje yra skylutė įverti grandinėlei, nes dažnai kryžiniai smeigtukai kapuose randami po du – matyt, jie buvę sujungti grandinėėmis. Laiviuose sujungtų grandinėėmis išlikusių smeigtukų nerasta, nors kape Nr. 282 buvo du kryžiniai smeigtukai. Smeigtukas iš kape Nr. 211 turėjo įvertą gana ilgą – 22 cm dvigubų grandelių grandinėle. Kadangi šiame kape kryžinis smeigtukas tėra vienas, gali būti, kad prie grandinės buvo koks nors kabutis, kuris neišliko.

Daugiau ar mažiau skirtingos yra smeigtukų galvutės (pagal jas skirstoma į potipius). Tai iš dalies priklauso ir nuo laikotarpio. Pavyzdžiui, smeigtukas iš griautinio kape Nr. 67 turi palyginti, nedidelę kryžmą, kurios viduryje yra rombo formos sidabru (?) dengtas plotelis, kryžmų galai ties viduriu puošti ranteilais, o galiukai baigiasi nedideliais apskritimais, puoštais koncentriniais ratais. Šis smeigtukas kape buvo drauge su žalvarine tuščiavidure gaubto trikampio pjūvio, smarkiai plėtėjančiais galais apyranke. Pagal ją ir kryžinis smeigtukas skirtinas VIII–IX a.

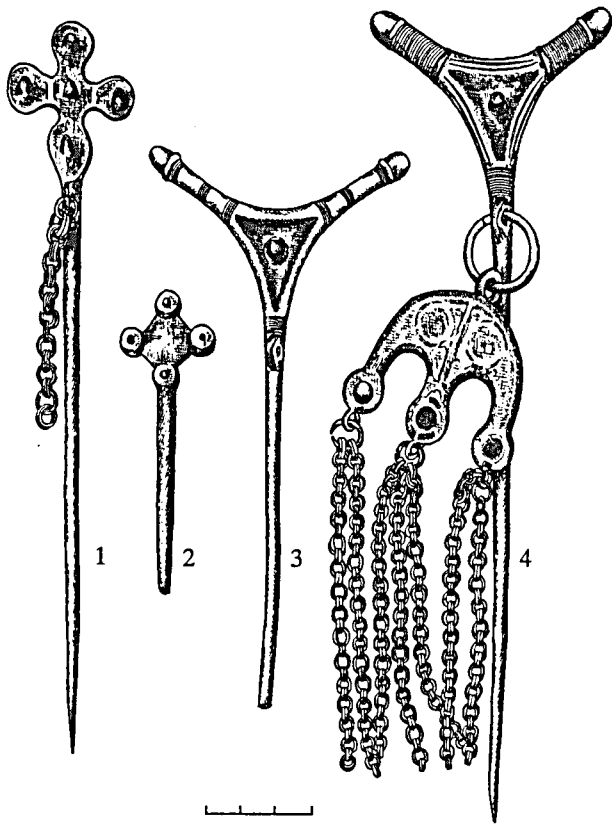
Kitas išskirtinas neįprastos formos smeigtukas yra iš kape Nr. 221. Šio smeigtuko galvutė yra plokščia, rombo formos, visi keturi jos kampai baigiasi apskritimėliais su įstatytais mažomis mėlyno stiklo akutėmis (pav. 37:2).

Likusieji kryžiniai smeigtukai turi gana dideles kryžmas – 8–9 cm skersmens. Visi keturi kryžmų galai baigiasi apskritomis plokštelėmis. Vienų kryžinių smeigtukų galvutės yra padengtos sidabro (?) plokštelėmis, kurios, savo ruožtu, yra ornamentuotos penkiais koncentriniais ratais, kitų galvutės puoštos penkiais žalvariniais arba sidabriniais (?) konusėliais (pav. 37:1).

Pastarieji kryžiniai smeigtukai O. Kuncienės yra priskiriami IV grupei (LAA, 1978. T. 4, p. 84). Jie pasirodė IX a. ir išsilaikė iki XI a. Šios grupės smeigtukai yra paplitę Vakarų Lietuvoje (Kretingos, Klaipėdos, Šilutės, Šilalės r.), nors randami ir Vidurio bei Šiaurės Lietuvoje (LAA, 1978. T. 4, p. 84–85).

Jų taip pat nemažai randama ir Latvijoje (LA, 1974, lent. 50, 52).

3.2.2.1.3. *Smeigtukai trikampe galvute* rasti tik trys (vienas griautiniame kape Nr. 33, antras – degintiniame moters kape ir trečio, atsitiktinio, rasta tik galvutė (KVIM 1689:437). Visi trys žalvariniai ir gana

37 pav. Smeigtukai (kryžinėmis ir trikampėmis galvutėmis): 1 – kapas Nr. 211 (EM 2:792), 2 – kapas Nr. 221 (EM 2:904), 3 – kapas Nr. 33 (KVIM 1689:103), 4 – kapas Nr. 269 (EM 2:6).

ilgi (15–21 cm), jie priklauso IV grupei. Smeigtukas, rastas atsitiktinai, turi gana didelę (8,5x9,8 cm) galvutę. Viršuje yra ilgos atšakos, kurios baigiasi plokščiomis buoželėmis. Atšakos prie buoželių turi po du rantelius. Ranteliai ir susidaręs tarp jų plotelis puošti sietelinu raštu. Tokiu raštu, atrodo, buvo puošta ir dalis adatos. Pačiame trikampės galvutės viduryje yra neaukštas spurgelis, aplink kurį iš įdubimų sudaryta rozetė.

Smeigtuko iš griautinio kapo Nr. 33 galvutė paprastesnė. Jos galai irgi baigiasi dviem buoželėmis, o viduryje yra trikampsis įdubimas (pav. 37:3).

Degintiniame kape Nr. 269 rastasis smeigtukas turi 7,3 cm skersmens galvutę, galai baigiasi suplotomis buoželėmis, o atšakos puoštos ranteliais. Pats trikampsis taip pat puoštas įbrėžtų ilgų griovelių grupėmis. Šio smeigtuko galvutės apačioje yra padaryta iškilė ataugėlė su skylute, prie kurios prikabinatas pusemėnų formos 5,5 cm skersmens žalvarinis pakabutis. Kabučio visas paviršius dengtas puošta balto metalo plokštele. Kabučio galuose ir viduryje dar buvo įstatytos penkios mėlyno stiklo akys. Visos trys kabučio

plokštelės baigiasi kilpelėmis, į kurias įvertos dvigubų grandinėlių eilės (pav. 37:4).

Pagal kitas drauge kapuose rastas įkapes, kaip antai žalvarines gaubtas trikampo pjūvio tuščiavidures platėjančiais galais apyrankes, lankines žieduotąsias seges, apskritinį žalvarinį kabutį ir kt., minėtus trikampe galvute smeigtukus galima priskirti VIII a. pabaigos – IX a. papuošalams.

Panašų kaip Laiviuose trikampe galvute smeigtukų turime tik iš vakarinių Lietuvos sričių – Kretingos ir Klaipėdos r. (LAA, 1978. T. 4, p. 80–81).

Iš kaimyninių kraštų jų rasta Latvijoje (LA, 1974, lent. 52), Estijoje (Šnore, LAM, I, 1930, lent. XVI:3), panašūs sutinkami Gotlande, Suomijoje (Bliujienė, 1999, p. 139).

3.2.2.1.4. *Smeigtukų sraiginėmis galvutėmis* rasta taip pat trys: du – griautiniuose vaikų kapuose, vienas – griautiniame moters kape (kapai Nr. 57, 58, 68). Visi trys smeigtukai yra žalvariniai. Šios grupės smeigtukai savo dydžiu ir pagaminimo būdu labai primena lazdelinius smeigtukus. Skirtumas tik tas, kad jų vienas galas šakojasi į dvi dalis, o abi atšakos yra suplotos ir susuktos į sraigines įvijas arba į vidų (pav. 36:2), arba į išorę. Tie smeigtukai, kurių sraiginės įvijos susuktos į vidų, primena širdies formos galvutes. Smeigtukai neilgi – 7,10 cm. Galvučių, suktų į vidų, skersmuo yra 1,8–2,5 cm, suktų į išorę – 3 cm.

Smeigtukai rasti kapuose su juostinėmis, nežymiai platėjančiais ir išgaubtais galais apyrankėmis, pagal kurias ir šie smeigtukai datuojami – IX a.

Panašių smeigtukų yra Vakarų ir Vidurio Lietuvoje, taip pat Užnemunėje (LAA, 1978. T. 4, p. 87–88).

3.2.2.2. *Smeigtukai galvos apdangalui* susegti rasti trejopomis galvutėmis: ratelinėmis, plokščiomis, bei rombinėmis galvutėmis.

3.2.2.2.1. *Rateliniai smeigtukai* Laiviuose rasti tik du, kapai Nr. 211, 225, abu griautiniuose moterų kapuose, virš galvos. Smeigtukai ilgi: vienas yra 20,3 cm, antras 24,5 cm. Abu žalvariniai, jų galvutės apvalios. Smeigtuko iš kapo Nr. 211 galvutė yra 3 cm skersmens, kiauraraštė su einančiomis aplink dviem eilėmis pailgų skylių, o virš galvutės yra keturios kryžmai išdėstytos iškilios 0,8 cm ilgio apvalios ataugėlės (pav. 36:3). Smeigtuko adata yra rombinio skerspjūvio, tik pačiame gale apvali.

Antro smeigtuko (kapas Nr. 225) galvutė yra padaryta iš rombo formos plokštelės, apjuostos lankeliu. Ant lankelio, priešakinėje pusėje, ties plokštelės kampais pritvirtintos keturios gana aukštos – 1,6 cm – apvalios ataugėlės. Smeigtuko rombinė vidurinė dalis ir ataugėlių apskritimėliai, atrodo, buvę padengti balto metalo plokštelėmis. Bendras galvutės skersmuo yra 3,5 cm (pav. 36:4).

Rateliniai smeigtukai žinomi tik Šiaurės Vakarų Lietuvoje (Klaipėdos, Kretingos, Plungės r.). Rasta jų Rytprūsijoje, Linkūnuose (Engel, 1931, p. 322).

Rateliniai smeigtukai rasti kartu su kryžiniais smeigtukais, pasaginėmis cilindriniais galais segėmis ir kitais papuošalais, leidžiančiais juos datuoti IX–X a.

3.2.2.2.2. *Smeigtukai plokščiomis galvutėmis*. Šiai grupei priklauso visi likusieji Laiviuose rasti smeigtukai. Jiems bendra tai, kad jų galvutės yra suplotos, skiriasi tik forma.

Vienų smeigtukų galvutės yra iškarpytos. Tokie gerai išlikę rasti tik du (atsitiktiniai radiniai (EM 2:639, 640)). Trijų rasta tik galvučių dalys (kapai Nr. 7, 8 ir

atsitiktinis (EM 2:1861)).

Visi smeigtukai yra žalvariniai. Abu atsiktiniai rasti smeigtukai ilgi – 41 ir 43 cm ilgio. Adatos apvalaus skerspjūvio, 0,5–0,6 cm storio. Vieno galvutė padaryta išplojant adatos galą, kito adata prie galvutės pritvirtinta dviem žalvarinėmis vinutėmis. Visų smeigtukų galvutės yra apskritos, 2,5–3 cm skersmens ir aplink turi aštuonias neilgas ataugėles (pav. 38:1). Galvutės buvo dengtos balto metalo plokštelėmis (liko menki pėdsakai).

Tokie milžiniški smeigtukai negalėjo būti naudojami drabužio susegimui. Jais, kaip ir rateliniais smeigtukais, buvo prisegamas galvos apdangalas. Tą mintį patvirtina ir tyrinėjame Siraičių (Telšių r.) kapinyne griautiniame kape rastas panašus smeigtukas, kuris buvo virš mirusiosios galvos (Butėnienė, 1959, p. 170). Analogiškų smeigtukų rasta Klaipėdos ir Kretingos rajonų kapinynuose, ypač daug Palangoje (LAA, 1978. T. 4, p. 9–10).

Greičiausiai tuo pačiu tikslu buvo naudoti ir

kiti keturi smeigtukai, rasti Laiviuose – degintinis moters kapas Nr. 364, atsitiktinis (EM 2:2186) ir tik galvutės kapuose Nr. 315, 348.

Kape Nr. 364 rastasis smeigtukas yra žalvarinis, jo adata yra apvalaus skerspjūvio, 20,2 cm ilgio, perlenda per galvutę. Smeigtuko galvutė viršuje visai plokščia, apačioje išgaubtai siaurėja į vidurį ir atrodo kaip vinies galvutė. Jos skersmuo yra 1,7 cm. Viršutinė galvutės dalis puošta pačiame pakraštelyje smulkių įkartelių eilute, o link vidurio, dviem eilėmis įmuštų trikampių (pav. 38:2).

Atsitiktiniai rastasis smeigtukas yra visai paprastas. Jo adata, kurios likusi tik maža dalis, buvusi geležinė, o galvutė yra žalvarinė ir nepuošta.

Panašūs smeigtukai rasti ir jau minėtame Siraičių kapinyne (Butėnienė, 1959, p. 170).

3.2.2.2.3. *Smeigtukai rombinėmis galvutėmis* Laiviuose rasti šeši (kapai Nr. 12, 54, 107, 118, 221 (du)). Šios grupės smeigtukai yra žalvariniai ir labai nedideli. Jų ilgis (su galvute) yra 10–12 cm. Galvutė padaryta, išplojant vieną adatos galą į rombinę plokštelę. Vienų galvutės puoštos pakrašteliu einančia smulkių įkartelių eilute (pav. 36:6), kitų – mažais, kryžmai susikertančiais, išpaustais rutuliukais (pav. 36:5), dar kitų visa galvutė puošta keturkampėmis duobutėmis (kapas Nr. 12).

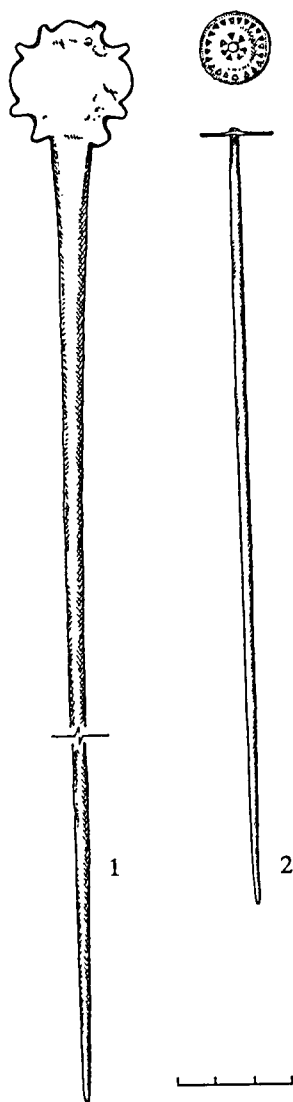
Tokios formos smeigtukai rasti: vienas Gudeliuose (KVIM 1690:14) ir du Palangoje (kapai Nr. 327, 334; LNM AR 396:2456, 2507).

Vienas žalvarinis smeigtukas, rastas kape Nr. 107, kurio galvutė yra išplota kaip ir smeigtukų rombine galvute, tik jo galvutės forma daugiau primena trikampį, kuris sudarytas, sudedant vieną prie kito tris apskritimus (pav. 36:1). Tuose apskritimėliuose yra po vieną nedidelę skylutę (rodo buvus po stiklo akutę?). Galvutės paviršius dengtas balto metalo plokštele, kuri puošta trimis koncentriniais ratais. Galvutė nedidelė, 2x2 cm, o paties smeigtuko ilgis yra 8,5 cm.

Smeigtukai galvos apdangalams susegti datuoti VIII a. antrąja puse – X a. pradžia.

3.2.3. *Kabučiai ir grandinėlės*. Kabučiai ir grandinėlės dažnai yra jungiamos su smeigtukais arba segėmis. Rasti Laivių kapinyne kabučiai galėjo būti kabinami tik prie trikampių arba kryžinių smeigtukų, nes yra ašelės jų tvirtinimui. Laiviuose rasti penkių formų kabučiai: pusbėnūlio, trikampio, klevo sėklos pavidalo, apskriti ir vienas gintarinis kabutis–amuletas.

3.2.3.1. *Pusbėnūlio formos kabučiai*. Prie trikampio smeigtuko iš kapo Nr. 269 ir buvo išlikęs žalvarinis pusbėnūlio formos kabutis su įvertomis grandinėlių eilėmis. Tokių pusbėnūlio formos kabučių paskirai rasta dar trys (kapai Nr. 333, 363 ir atsitiktinis (EM

38 pav. Smeigtukai (plokščiomis galvutėmis): 1 – atsitiktinis (EM 2:639), 2 – kapas Nr. 364 (EM 2:1334).

2:2155)). Kadangi jie yra degintinių kapų, ugnyje apsilūdę. Dažnai šios rūšies kabučiai būna padengti sidabro plokštele.

3.2.3.2. Rasta gana daug *žalvarinių trikampių kabučių* (kapai Nr. 209, 310, 321, 334, 339, 341, 362, 364 ir šeši atsitiktiniai (EM 2:1847–1851)). Šie kabučiai nedideli – 1,3–2,2 cm aukščio, apatinė dalis 1,5–2 cm pločio. Viršutinė dalis vienu smailėdama baigiasi tiesiu nukirtimu ir turi nedidelę skylutę (pav. 39:4, 7), kiti viršuje turi tarsi pusiau apvalią galvutę, kurioje yra skylutė užkabinimui (pav. 39:5). Apatinėje dalyje, ties viduriu, beveik visi trikampiai kabučiai turi trikampę (arba) raktos skylutės formos išėmą (pav. 39:3, 4, 5, 7), tik vieno kabučio (iš kapo Nr. 341) visa apatinė briauna iškarpyta danteliais (pav. 39:6). Kabučių paviršius kartais yra puošiamas paskiromis akutėmis (pav. 39:4, 5), smulkių įkartelių eilėmis (kapas Nr. 362), dar kitų – stambiu sietelinu raštu (kapas Nr. 341, pav. 39:6).

3.2.3.3. *Klevo sėklos pavidalo žalvariniai kabučiai* rasti šeši. Kapai Nr. 197, 335 (du), trys atsitiktiniai (EM 2:1844–1846). Jie taip pat nedideli – 2,5–3,5 cm ilgio,

2–2,4 cm aukščio. Viršuje yra skylutė įvėrimui (pakabinimui), suplota priešinga kryptimi nei visas kabučio korpusas (pav. 39:8). Kai kurių paviršius puoštas smulkių įkartelių raštu (kapas Nr. 335).

Laivių kapinyne tiek trikampiai, tiek klevo sėklos formos kabučiai rasti pavieniui arba su mažais grandinėls gabaliukais, todėl jų prikabinimo vieta neaiški. Tačiau iš kitų kapinynų archeologinės medžiagos matyti, kad šie kabučiai buvo pritvirtinti prie grandinėlių galų. Grandinėls buvo kabinamos prie didesnių pusbėnelio ar kitokios formos kabučių, o šie prikabinami prie smeigtukų.

3.2.3.4. Savo išvaizda išsiskiria septyni kabučiai rasti kapuose Nr. 26, 43, 81, 92, 93, 269 ir atsitiktinis (KVIM 1689:453), vadinamieji *apskritieji kabučiai*. Jie yra padaryti iš 7,6–7,9 cm skersmens apskritos žalvarinės plokštelės su lietine kilpele, į kurią yra įvertos dvi didesnės grandelės. Pagal kilpeles kabučiai skirstomi į tipus. Laiviuose rasti skiriami – I tipui (Bliujienė, 1995, p. 52). Remiantis kitų kapinynų tyrimų duomenimis, galima teigti, kad kabučių paviršius greičiausiai dengtas sidabro plokštele. Daugumos kabučių paviršius smarkiai apnykęs (pav. 39:1, 2). Tik vienas kabutis (iš kapo Nr. 92) yra gerai išsilaikęs. Iš jo matyti, koku raštu buvo puošiamas sidabro plokštelė. Tai iš smulkių įkartelių padarytas kryžius, kurio galuose ir viduryje dar įstatyta po mėlyno stiklo akį. Tuščiuose lankeliuose įmušta po tris akutes. Aplink kabučio pakraščiu, taip pat eina smulkių įkartelių – kryžiukų raštas.

Apskritieji kabučiai rasti tik griautiniuose moterų kapuose, išskyrus kapą Nr. 269, kuris yra degintinis. Pagal griautinių kapų aprašymus, dauguma kabučių buvo juosmens srityje (kapai Nr. 26, 92, 93). Jie buvo nešiojami prikabininti prie kokios nors medžiaginės juostos.

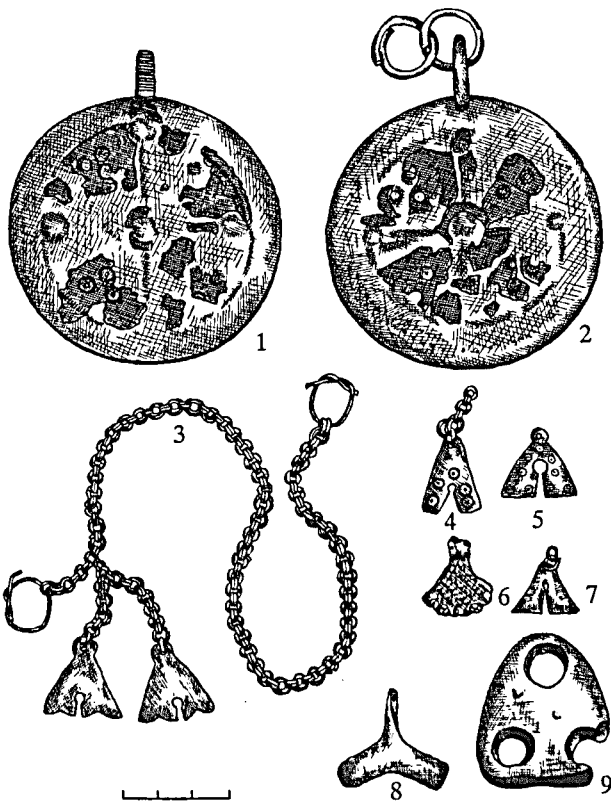
Vienas apskritinis kabutis rastas virš galvos (kapas Nr. 43), čia jis įdėtas kaip dovana mirusiajam.

Apskritųjų kabučių, nešiotų juosmens srityje, rasta Genčių I, Gintališkės, Kiauleikių, bei Palangos kapinyuose (Kretingos r.). Paprastai jie VIII–IX a. sutinkami tik kuršiškuose kapinyuose.

Tačiau iš Andulių kapinyne rastų šios rūšies kabučių matome, kad jie buvo kabinami ir prie smeigtukų (Gaerte, 1929, p. 317, pav. 257:a).

Visų rūšių Laivių kapinyne rastus kabučius, sprendžiant iš smeigtukų trikampėmis ir kryžinėmis galvutėmis, prie kurių jie buvo kabinami, datuotini VIII–X a.

Apskritieji kabučiai, kadangi jų daugiausia rasta griautiniuose kapuose kartu su VIII–IX a. papuošalais, kaip antai išgaubtomis, tuščiavidurėmis, smarkiai plėtėjančiais trikampiais galais apyrankėmis, lankinėmis žieduotomis segėmis, yra kiek ankstyvesni.

39 pav. Kabučiai: 1 – kapas Nr. 26 (KVIM 1689:87), 2 – kapas Nr. 93 (KVIM 1689:378), 3 – kapas Nr. 321 (EM 2:821), 4 – kapas Nr. 197 ((EM 2:628), 5 – kapas Nr. 362 (EM 2:1341), 6 – kapas Nr. 341 (EM 2:1161), 7 – kapas Nr. 334 (EM 2:1033), 8 – kapas Nr. 339 (EM 2:1122), 9 – kapas Nr. 28 (KVIM 1689:92).

3.2.3.5. Reikėtų paminėti moters kape Nr. 28 rastą *gintarinį kabutį – amuletą*. Jis buvo padėtas virš mirusiosios galvos. Kabučio forma – apvaliais kampais trikampis, vienas kampas išlūžęs. Visuose trijuose kampuose buvo po skylutę. Kabutis yra 4,4 cm ilgio ir 3,9 cm pločio (pav. 39:9). Datuojamas VIII–IX a. (LLM, 1958, p. 333).

3.2.3.6. Daugelyje kapų rasta ilgesnių ar trumpesnių *grandinėlių* gabalų. Tai kapai Nr. 28, 91, 93, 154, 197, 209, 269, 304, 310, 321, 322, 324, 332, 335, 338, 339, 341, 352, 353, 258, 363, 364, 365, 366, 368, 369 ir atsitiktinės (KVIM 1689:1829–1832), (EM 2:1829–1842) ir (ŠAM 250:49). Visos grandinės padarytos iš plonos žalvarinės apvalaus arba trikampio skerspjuvio vielutės. Grandinėlių rasta iš viengubų, dvigubų ir trigubų grandelių.

Rasta viena ilgesnė grandinė, padaryta iš apvalios žalvarinės vielos įvijų. Įvijų trijų apvijų (šių įvijų yra iš viso aštuoniolika, jų skersmuo yra 2,3 cm). Įvijų paviršiuje puoštose ranteliais. Grandinė baigiasi iš trigubos tokio pat storio vielos padarytu trikilpiu. Bendras grandinės ilgis yra 32 cm. Kadangi ši grandinė rasta atsitiktinai, tai yra neaišku, kaip ji buvo nešiojama. Sunku pasakyti ir iš kokio ji laikotarpio.

Panašių grandinėlių, prikabinėtų prie smeigtukų su trikampe galvute, rasta tyrinėjant VIII–XII a. Palangos plokštiniame kapinyne.

3.3. Rankų papuošalai

Laivių plokštiniame kapinyne rastus rankų papuošalus sudaro apyrankės ir žiedai.

3.3.3. *Apyrankės*. Apyrankių rasta daugelyje griautinių ir degintinių kapų. Jos buvo nešiojamos po vieną, dvi, o kartais ir po tris (kapas Nr. 321). Visos apyrankės yra žalvarinės. Labai didelė apyrankių dalis, ypač juostinių, yra sulaužytos, ir rasti tik fragmentai. Jų gausiausia buvo moterų kapuose.

Laivių kapinyne rastos apyrankės nėra vienodos, todėl jas aptarsime suskirstę į atskiras grupes: įvijines, platėjančiais galais trikampio pjūvio, masyvias storgales, gyvuliniais galais, juostines apyrankės.

3.3.3.1. *Įvijinių apyrankių* gana dažna įkapė daugelyje kapų. Jų daugiausia yra iš griautinių kapų Nr. 15 (dvi), 29, 47, 50, 68, 84, 124, 127, 128, 135, 162 (dvi), 163, 164 (dvi), 168, 183, 208 (dvi), 211, nors dalis yra ir iš degintinių kapų – Nr. 305, 321 (trys), 363 (dvi), 365, atsitiktinė (EM 2:2018) ir šešios saugomos Kretingos muziejuje. Įvijinės apyrankės rastos vyrų, moterų ir vaikų kapuose (pav. 40a).

Visos įvijinės apyrankės padarytos iš žalvarinės juostelės, kuri yra įvairaus skerspjuvio (remiantis juostelės skerspjuviu apyrankės priimta skirstyti į du tipus): pusapvalio (kapai Nr. 29, 47, 321, 363), ovalaus (kapai Nr. 164, 183) ir trikampio (kapai Nr. 15, 68, 84

ir kt.). Apvijų skaičius labai įvairus: nuo dviejų (kapas Nr. 124) iki dešimties (kapas Nr. 363). Pačios apyrankės skersmuo priklauso nuo mirusiojo rankos storio: vaikų kapuose rastų įvijinių apyrankių skersmuo – 3,2–3,4 cm, suaugusių – 7–8 cm. Apyrankių, kurių įvijų skaičius yra didelis, abiejuose galuose skersmuo nevienodas, pritaikytas prie riešo storėjimo.

Didžiosios dalies įvijinių apyrankių paviršius yra nepuoštas, kitų puošti tik patys galai, dar kitų – po tris kraštines apvijas. Puošiama įvairiai: rantelių grupėmis (kapas Nr. 50), ištaisai einančiais skersiniais ranteliais (kapas Nr. 68), akutėmis (kapas Nr. 363), trikampėliais (kapas Nr. 366) bei sietelinium raštu (kapas Nr. 162).

Lietuviškos (baltiškos) ornamentikos tyrinėtoja A. Bliujienė kai kuriose įvijinėse apyrankėse išvelgia stilizuoto roplio motyvą (Bliujienė, 1996, p. 163).

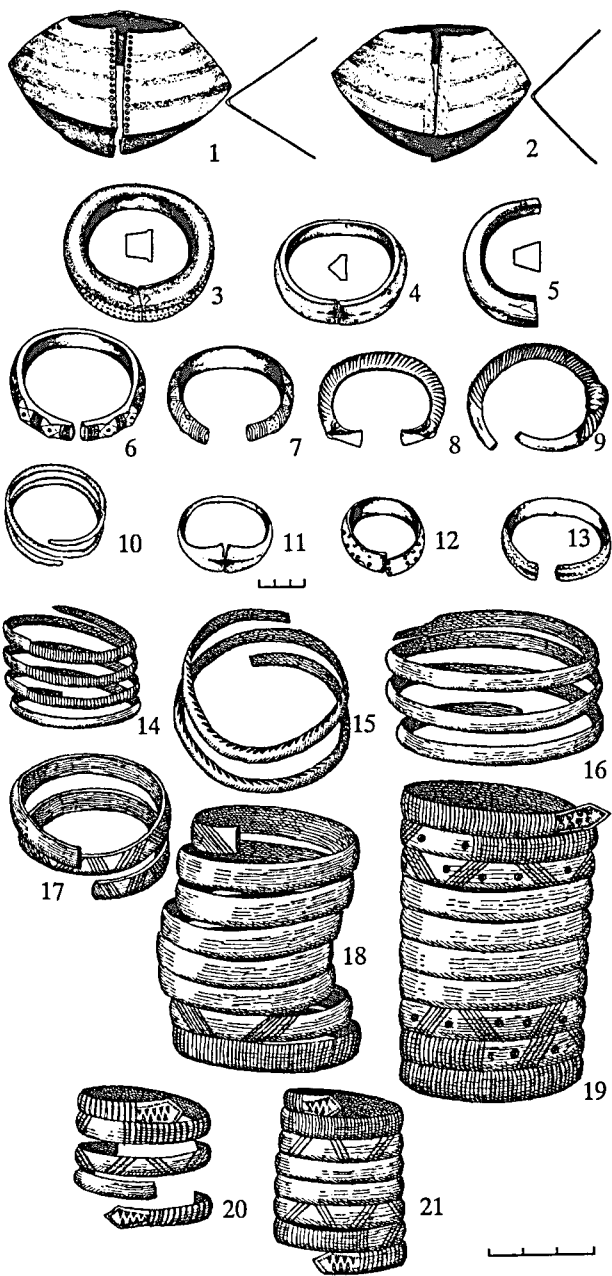
Kaip minėta, dauguma Laivių įvijinių apyrankių yra iš griautinių kapų ir rastos drauge su VIII–IX a. archeologine medžiaga, kaip antai ankstyva kryžine sege, lankine lietine ilgakoje sege, smeigtukais įvijinėmis galvutėmis ir kt., todėl ir dalį apyrankių tenka skirti VIII–IX a. (kapai Nr. 50, 84, 68). Kitos įvijinės apyrankės yra jau iš degintinių kapų (kapai Nr. 321, 363, 365, 366), jos rastos drauge su plokštelinėmis kryžinėmis segėmis, kurios skirtinos X a. Įvijinė apyrankė iš kapo Nr. 183 rasta net su XI–XII a. skirtina pasagine gyvuliniais galais sege.

Vėlyvajame geležies amžiuje įvijinės apyrankės gausiai randamos Vakarų, Vidurio bei Vidurio Šiaurės Lietuvoje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 178; LAA, 1978. T. 4, p. 94, 95). Jos buvo labai mėgiamos ir Latvijoje (LA, 1974, lent. 62, 66).

3.3.3.2. *Platėjančiais galais trikampio pjūvio apyrankių* Laivių kapinyne daugiau rasta griautiniuose kapuose, išskyrus dvi iš degintinio kapo Nr. 269. Iš viso rasta aštuonios, kapuose Nr. 33, 67 (dvi), 74, 91 (dvi), 269 (dvi). Septynios apyrankės buvo moterų kapuose, viena – vyro.

Šių apyrankių lankelis ties viduriu yra siauras, pailgo keturkampio arba pusapvalio pjūvio, bet į galus labai staigiai platėja, tampa tarsi plona skardele tuščia-vidurio trikampio pjūvio. Galai šiek tiek nesueina, jų plotis yra 4,8–5 cm. Visų apyrankių galai iš abiejų pusių yra puošti: vienų – smulkių taškučių cilėmis (kapas Nr. 91), kitų – dviem poromis skersinių linijų, o tarp jų kryputės cilute ir išilgai iš smulkių įkartėlių padarytomis nevienodo ilgio linijomis, kurios baigiasi trimis didesniais taškučiais (kapas Nr. 74). Dar kitos apyrankės puoštose įkartėlių cilėmis ir akutėmis (kapas Nr. 67).

Kiek skirtingai padarytos dvi apyrankės iš degintinio kapo Nr. 269. Jos yra tiesiog iškirstos iš žalvarinės skardos. Skirtingai nuo ankstyvesnių, jos ties apy-

40 pav. Apyrankės: 1, 2 – kapas Nr.269 (EM 2:1-5), 3 – kapas Nr. 185 (EM 2:537), 4 – atsitiktinė (KVIM 1689:452), 5 – atsitiktinė (KVIM 1689:451), 6 – kapas Nr. 210 (EM 2:798), 7 – kapas Nr. 349 (EM 2:1192), 8 – kapas Nr. 282 (EM 2:328), 9 – kapas Nr. 167 (EM 2:392), 10 – kapas Nr. 183 (EM 2:514), 11 – kapas Nr. 92 (KVIM 1689:365), 12 – kapas Nr. 317 (EM 2:754), 13 – atsitiktinė (ŠAM 250:51), 14 – kapas Nr. 168 (EM 2:409), 15 – kapas Nr. 183 (EM 2:514), 16 – kapas Nr. 211 (EM 2:784), 17 – kapas Nr. 321 (EM 2:838-840), 18, 19 kapas Nr. 363 (EM2:1361, 1362), 20, 21 – kapas Nr. 366 (EM 2:1404, 1405).

rankės viduriu yra trikampiškai gaubtos, tik siauresnės, o į galus plėtėja taip pat (pav. 40:1, 2). Abi

aprankės buvo sulūžusios į gabalus (restauruotos). Jų paviršius ties galais yra ornamentuotos: palei briauną akučių eilute, o išilgai – smulkių įkartėlių eilėmis.

Platėjančiais tuščiaviduriais trikampaiais galais apyrankės yra skiriamos VIII a. ir IX a. pradžia ar net X–XI a. (LAB, 1961, p. 345; LAA, 1978. T. 4, p. 93, Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 179–180). Ankstyvesnės, iš VIII a., yra visos apyrankės, rastos griautiniuose kapuose, nes jos dar yra lietinės, o ne iškirstos iš skardos. Abi apyrankės iš degintinio kapo Nr. 269 yra vėlyvesnės, jas galima skirti IX a.

Šio tipo apyrankės būdingos kuršiams ir lamatiečiams, o Latvijos Kurše jų rasta vos kelios (Tautavičius, 1996, p. 252–253).

Tai pačiai grupei galima priskirti ir Lavių kapinyne griautiniuose vaikų kapuose rastas šešias (kapai Nr. 58, 60, 68, 79, 84, 92) apyrankes, kurių lankelis irgi yra plokščias, ties viduriu siauresnis, o į galus plėtėja, tik ne taip smarkiai, kaip aukščiau aprašytųjų. Galuose jos būna arba nedaug išgaubto trikampio (kapas Nr. 58, 92; pav. 40:11), arba plono keturkampio (kapas Nr. 60), arba nežymaus pusapvalio skerspjuvio (kapas Nr. 68). Jų galų plotis yra 0,9–1,8 cm. Šios apyrankės nepuoštos, išskyrus vieną – iš kapo Nr. 68, kurioje yra įbrėžta po du griovelius prie pačių galų.

Sprendžiant pagal kitas įkapes, rastas drauge su šiomis apyrankėmis (įvijinėmis galvutėmis smeigtukai, lankinės ilgakojės segės, apskritiminiai kabučiai), jas galima skirti IX a.

3.3.3.3. *Masyvios storagalės apyrankės* rastos penkios, kapuose Nr. 185, 357 ir atsitiktinės (KVIM 1689:451, 452, 460), iš jų tik dvi sveikos, o kitų tik dalys (pav. 40:4–5). Šios apyrankės gana sunkios, lankelis storas, o į galus dar nežymiai storėja. Apyrankių lankelio skerspjuvis gana įvairus: trapezinis, šešiakampis bei nežymiai išgaubtai pusapvalis. Apyrankių galai beveik sueina, galų storis 1,6–1,7 cm. Visų apyrankių lankeliai puošti taškučių eilėmis, iš taškučių sudarytais trikampaiais bei įmuštų trikampių eilėmis (pav. 40:3).

Lavių kapinyno storagalės apyrankės yra sunku datuoti, nes jos rastos daugiausia atsitiktinai. Tik vieną, iš kapo Nr. 185, galima priskirti IX–X a., nes ji buvo kape drauge su lankine aguonine segė. Kitos storagalės apyrankės turėtų būti kiek ankstyvesnės, nes jos yra lengvesnių formų.

Storagalės apyrankės plačiausiai buvo nešiojamos vakariniuose Lietuvos rajonuose, tačiau pavieniai egzemplioriai randami visoje Lietuvoje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 180; LAA, 1978. T. 4, p. 96, 97, Bliujienė, 1999, p. 164).

Storagalės apyrankės buvo nešiojamos ir Latvijoje, ypač Latgaloje (Шноре, Зариня, Дайра, 1957, таб., V:8, 11, 14), Estijoje, Suomijoje, net Švedijoje (Tallgren, 1925, p. 98).

3.3.3.4. *Apyrankių gyvuliniais galais* rasta 17. Daug dėmesio savo darbuose skyrusios gyvulinėmis apyrankėms L. Vaitkunskienė ir B. Vaska suskirstė jas į tipus, aprašė jų ornamentiką (Vaitkunskienė, 1978, p. 97–101; Vaska, 1994, p. 113–119). Pagal apyrankių galvučių formą yra išskiriamos šešios grupės (tipai). Laiviuose rasta šių tipų gyvulinių segių: trikampiais snukučiais (kapai Nr. 272, 282, 345); smailiais snukučiais (kapas Nr. 167); vienodo pločio galais ir lankeliu (kape Nr. 218). Daugiausia rasta siaurėjančių į galus apyrankių (kapuose Nr. 282, 343, 349, 354) atsitiktinai rastos (Kr. KM Nr. 5190–5194). Jos buvo griautiniuose ir degintiniuose kapuose. Tai pačios puošniausios apyrankės, nes jų visų lankelis yra puoštas. Visoms apyrankėms būdinga, kad jų lankelis smarkiai nesueina, o baigiasi daugiau ar mažiau ryškiais gyvulio galvutės formos galais. Vienų apyrankių gyvulinis „snukutis“ siaurėja (kapai Nr. 167, 349, 354, pav. 40:9), kitų – plėtėja (kapai Nr. 272, 282, 345, pav. 40:8). Visų „ausytės“ labai žemos ir vos atsiskiria nuo lankelio. Apyrankių lankelis neplatus, siekia 1,2–1,6 cm pločio ir įvairaus skerspjūvio: vienų yra pusapvalis (kapai Nr. 210, 343, 349, 354), kitų – plokščio trikampio (kapai Nr. 345, 354), dar kitų – apvalaus (kapai Nr. 167, 272 ir 282). Apvalaus lankelio paviršius yra tordiruotas, į galus lygus ir baigiasi gyvuline galvute (kapai Nr. 167, 282, pav. 40:8, 9).

Apyrankių, kurių lankelis lygus, visas paviršius gražiai puoštas. Puošama įvairiai: skersinių rantelių grupėmis (kapas Nr. 354), įkartelių eilėmis ir zigzagais, sudarytais įmušant duobutes (kapas Nr. 349, pav. 40:7), pynimo raštu ir trikampėliais (kapas Nr. 345) ir pan. Kiekviena apyrankė puošama skirtingai.

Apyrankės gyvuliniais galais buvo nešiojamos nuo X a. iki XIII a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 182).

Jų ypač gausu pajūrio rajonų kapinynuose (LAA, 1978, p. 99–101).

Gyvulinių apyrankių randama Latvijoje (LA, 1974, lent. 48, 57, 62, 66), Estijoje (Tallgren, 1925, p. 96), jos būdingos ir slavams (Гуревич, 1947, с. 74).

3.3.3.5. *Juostinių apyrankių* Laivių kapinyne aptikta daugelyje kapų. Tai Nr. 1, 26, 57, 97, 203, 213, 289, 290, 293, 295, 296, 301, 304, 306, 308, 310 (dvi), 317, 323, 324, 334, 341, 348, 358, 360 (dvi), 363, 371, 372, atsitiktinės (ŠAM 250:51, 70) ir fragmentai (EM 2:2019–2073). Tačiau didžioji dalis apyrankių yra sulaužytos arba apsilydžiusios ir išlikę tik nedideli fragmentai. Tų fragmentų kape rasta po kelis ir, spren-

džiant pagal lankelio plotį, matyti, kad jie ne tos pačios apyrankės. Vadinasi, mirusysis palaidotas ne su viena apyranke.

Iš išlikusių keturių sveikų (dvi rastos atsitiktinai ŠAM 250:51, 70, o po vieną aptikta – griautiniame kape Nr. 1 ir degintiniame kape Nr. 317) bei didesnių gabalų matyti, kad Laiviuose juostinės apyrankės buvo gana įvairios tiek paties lankelio forma, tiek ornamentu. Vienų lankelis buvo siauras, tik 0,7–0,9 cm, kitų – platesnis, 1,3–1,5 cm. Vienų galai nežymiai siaurėja (kapai Nr. 310, 293, 348), kitų – lygūs (kapai Nr. 304, 308, 317). Apyrankių lankeliai labai įvairaus skerspjūvio: pusapvaliai (kapai Nr. 296, 310, 317, 348), siauro keturkampio (kapai Nr. 308, 324), netaisyklingo rombinio (atsitiktinis radinys ŠAM 250:70) ir su iškiliumi ranteliu per vidurį (kapas Nr. 57 ir atsitiktinis radinys ŠAM 250:51). Pastarosios, ypač iš kapo Nr. 57, šiek tiek primena rankogalines apyrankes, tik jos yra gerokai siauresnės – 1–2 cm pločio. Kape Nr. 57 rastoji apyrankė buvo visai nepuošta, o atsitiktinė yra puošta abipus rantelio įbrėžta išilgai einančia krypote (pav. 40:13). Kitų apyrankių lankeliai taip pat buvo įvairiai puošti: akutėmis (kapas Nr. 317, pav. 40:12), eglute (kapas Nr. 324), skersinių rantelių grupėmis ir sieteliniu raštu (kapas Nr. 304), pynimo bei akučių kombinuotu raštu (kapai Nr. 348 ir 310), skersinių rantelių ir trikampėlių išilginėmis eilėmis (atsitiktinė ŠAM 250:70) ir pan. Viena apyrankė buvo tordiruotu lankeliu (kapas Nr. 1).

Juostinės apyrankės kapuose rastos drauge su apskritimoniais kabučiais, smeigtukais įvijinėmis galvutėmis, kryžiniais smeigtukais, smeigtukais plokščiomis apskritomis galvutėmis, pasaginėmis segėmis vyniotais, aguoniniais bei gyvuliniais galais ir pan. Remiantis šiais radiniais, Laivių juostinės apyrankės skirtinos IX–XII a.

Lietuvoje juostinės apyrankės buvo paplitusios jau I–IV a., ypač madingos V–VI a. (Tautavičius, 1996, p. 247). Nuo Vėlyvojo geležies amžiaus juostinės apyrankės jau daugiau būdingos Vakarų Lietuvai, nors pavieniai egzemplioriai randami visoje Lietuvoje (LAA, 1978, T. 4, p. 102–104). Latvijoje jos žinomos iš kuršių kapų (LA, 1974; lent. 48).

3.3.4. *Žiedai*. Žiedų rasta gana daug ir po vieną, ir po du, o kartais – net po penkis kape (kapas Nr. 60).

Visi žiedai yra žalvariniai. Jie rasti ir griautiniuose, ir degintiniuose tiek vyrų, tiek ir moterų bei vaikų kapuose.

Žiedus aptarsime suskirstę į kelias grupes: įvijinius, pastorintus priekine dalimi, paplatintus priekine dalimi.

3.3.4.1. *Įvijinių žiedų* Laiviuose rasta gausiausiai, net 123 vienetai (kapai Nr. 1, 2, 6 (keturi), 7 (trys),

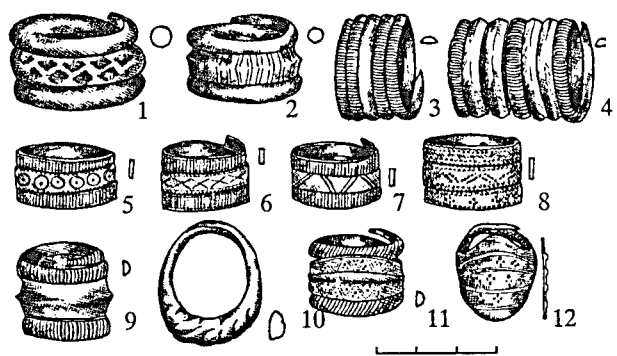

8 (trys), 11, 12 (du), 14, 15 (du), 18 (du), 20, 26, 28, 29, 38, 42, 39, 43 (trys), 45, 46, 48, 48 (du), 50, 51 (keturi), 52, 56, 54 (du), 57, 58, 59 (du), 60 (penki), 62, 66, 67, 68, 68, 69, 72, 73, 74, 79, 83, 84, 86, 91 (du), 92, 93, 94, 96, 97, 99 (du), 107 (du), 110 (du), 113, 118 (du), 119 (du), 122 (du), 133, 137, 154 (du), 167, 169, 171, 175, 186, 187, 218, 221, 225, 226, 230, 247 (du), 254, 257, 274, 302, 315, 324, keturiolika atsitiktinių (KVIM 1689: 445–449; EM 2: 960–963, 1734, 1741; (ŠAM 250:58, 72, 73)). Tačiau dalis įvijinių žiedų, gali būti, yra ne žiedai, o tik įvijios, kuriomis buvo sutvirtinami ir puošiami iečių, peilių, ylių ir kitų įrankių bei ginklų mediniai kotai. Įvijios buvo veriamos ant antkaklių ir segių lankelių. Tačiau nustatyti, ypač degintiniame kape, ar čia yra įvijinis žiedas ar paprasta įvija, labai sunku. Visi įvijiniai žiedai padaryti iš žalvarinės, daugiausia apvalaus arba pusapvalio skerspjūvio vielos. Nedidelė dalis įvijinių žiedų yra iš trikampio arba plokščio keturkampio pjūvio vielos, o vienas žiedas – iš rombinio pjūvio vielos (kapas Nr. 48). Įvijų skaičius labai įvairus: nuo 3 iki 7. Įvijios galuose siaurėja. Dauguma žiedų yra suvyti labai tankiai. Jų skersmuo priklauso nuo to, kam buvo skirti šie papuošalai: vaikų ir moterų kapuose rastų žiedų skersmuo yra iki 1,7–1,9 cm, vyrų kapuose net – 3–3,2 cm. Didesnė dalis žiedų yra nepuošti, tačiau yra ir pagražintų, daugiausia skersiniais ranteliais. Ranteliais puošiamos arba visos įvijios ištiesai (kapas Nr. 6), arba viena puošiamą, dvi – ne (kapas Nr. 62), arba dvi puošiamos, dvi – ne (kapas Nr. 226), arba puošiamos tik kraštinės (kapas Nr. 133). Kai kurių įvijinių žiedų vietoje skersinių rantelių tėra įbrėžti tik trumpi grioveliai iš abiejų vielos pusių, bet jie viršuje nesusiečia (kapas Nr. 107). Gražiausiai puošti yra iš keturkampės plokščios vielos padaryti žiedai. Jie visi yra tik iš trijų pilnų apvijų, ir jos visos viršuje puoštos: dažniausiai kraštinės apvijos skersiniais ranteliais, o vidurinė apvija akutėmis (pav. 41:5), dviguba laužyta linija (krypute) (pav. 41:7, 8) rombeliais bei sietelinium raštu.

3.3.4.1.1. Atskirą grupelę sudaro *įvijiniai žiedai, suplota, gana plačia vidurine apvija*. Tokių žiedų yra rasta devyniolika, kapuose Nr. 1, 4 (du), 7, 8, 21, 120, 167, 169, 171, 180, 201, 206, 222, 224, 265, 321 (du) ir trys atsitiktiniai (EM 2:1740 ir 1742 ir (ŠAM 250:63)). Šie žiedai daugiausia yra trijų apvijų. Dvi kraštinės apvijos, kaip ir visų įvijinių žiedų, yra iš apvalios arba pusapvalės vielos, o vidurinioji yra gana plati ir padaryta iš suploto trikampio skerspjūvio arba plokščios skardelės, tik per vidurį eina iškilus rantelis (pav. 41:2). Vidurinė apvija žiedo viršuje yra plačiausia, o į apačią siaurėja ir pereina į apvalią arba pusapvalią vielą. Vienas įvijinis žiedas (kapas Nr. 8) turi net dvi tokias išplotas apvijas, tik jos yra kiek

siauresnės. Šiame žiede išplotosios apvijos yra perskirtos dviejų pusapvalės vielos įvijų. Dauguma iš šios rūšies įvijinių žiedų yra visai nepuošti arba skersiniais ranteliais puoštos tik kraštinės apvijos, o paplatintoji dalis nepuošiama. Tik kelių žiedų ir vidurinioji dalis puošta įkartėlių eilute (kapas Nr. 67) arba sietelinium raštu (kapas Nr. 120).

3.3.4.1.2. Išskirtini septyni (kapai Nr. 114, 120 (trys), 129, 185, 217) *įvijiniai žiedai pastorinta priekine dalimi*. Jų priekinė dalis yra kartu ir pastorinta, ir paplatinta. Pastorėja dėl to, kad viršuje visų apvijų viela yra gerokai storesnė, o paplatėja dėl padidėjusio apvijų skaičiaus, nes viršutinėje dalyje šie žiedai turi tris

41 pav. Žiedai: 1 – kapas Nr. 110 (EM 2:62), 2 – atsitiktinis (ŠAM 250:73), 3 – atsitiktinis (EM 2:960), 4 – kapas Nr. 171 (EM 2:439), 5 – atsitiktinis (EM 2:962), 6 – atsitiktinis (EM 2:963), 7 – kapas Nr. 324 (EM 2:949), 8 – atsitiktinis (EM 2:1741), 9 – kapas Nr. 224 (EM 2:913), 10 – atsitiktinis (EM 2:1728), 11 – kapas Nr. 321 (EM 2:813), 12 – atsitiktinis (EM 2:1737).

arba keturias apvijas, o apačioje tik vieną arba dvi. Šios rūšies įvijiniai žiedai labai sunkūs ir masyvūs, gana dideli. Jie visi rasti tik griautiniuose vyrų kapuose. Aptariamų žiedų įvijios yra įvairaus skerspjūvio, daugiausia į viršų smarkiai ištęsto trikampio (kapas Nr. 120, 185), bet yra ir apvalaus (kapai Nr. 114, 120) ir net rombinio (kapas Nr. 120). Žiedų paviršius nepuoštas, išskyrus vieną – iš kapo Nr. 120, kuris viršutinėje dalyje puoštas skersinių rantelių grupėmis.

Įvijiniai žiedai buvo mėgiamas rankų papuošalas per visą pirmąjį po Kr. tūkstantmetį ir antrojo tūkstantmečio pradžioje. Jie plačiai paplitę visoje Lietuvoje, bei kitose baltų gentyse (Moora, 1938, p. 462).

Žiedai pastorinta priekine dalimi padaryti iš žalvarinės vielos, kuri viršutinėje dalyje yra labai smarkiai pastorinta, galai smailėja ir plonėja ir truputį sukeisti. Žiedų pastorinta priekine dalimi Laiviuose buvo nedaug (kapai Nr. 202, 207 (trys), 272, 290, 317, 324, 325, 362, 366 ir atsitiktiniai (EM 2:1727–1732)).

Jie visi, išskyrus du (kapai Nr. 362, 366), yra iš degintinių kapų. Visi žiedai padaryti iš pusapvalio pjūvio vielos. Jų pastorintoji dalis yra 0,7–0,9 cm storio ir daugiau ar mažiau puošta. Daugelio viršutinė dalis yra puošta vijimo imitacija, kartais susidarę iškilūs ranteiliai puošti smulkiomis įkartėlėmis (pav. 41:10). Žiedai, kurių pastorintoji dalis yra lygi, puošti įkartėlių eilėmis ir akučių grupėmis.

Žiedai pastorinta priekine dalimi būdingi Vėlyvojo geležies amžiaus antrajai pusei, X–XII a.

Žiedų paplatinta priekine dalimi. Laiviuose aptikta tik keli (kapai Nr. 338, 371 ir keturi atsitiktiniai (EM 2:1733, 1735–1737). Jie žalvariniai, iš apvalios arba pusapvalės vielos, galai sukeisti, priekinė dalis suplota į skardelę ir labai smarkiai paplatinta – plačiausioje vietoje iki 2,3–2,5 cm. Paplatintoji dalis yra ištęsto ovalo formos. Ji visa gražiai puošiama: pintiniu raštu, įmuštų taškučių ir trikampių eilėmis arba ruoželių ir įmuštų rombėlių ornamentu (pav. 41:12).

Išsiskiria du žiedeliai – atsitiktiniai (EM 2:1735) ir iš kapo Nr. 371 (EM 2:1465), – kurių priekinė dalis taip pat yra paplatinta, tik mažiau, bet pats žiedelis jau neturi sukeistų galų, o yra iš vientisos grandelės. Priekinė dalis puošiama arba keliais skersiniais ranteiliais iš abiejų pusių (kapas Nr. 371), arba šiaip be jokios tvarkos įbrėžtais pavieniais grioveliais (atsitiktinis EM 2:1735).

Žiedai paplatinta priekine dalimi yra žinomi Rytų Pabaltijyje, Skandinavijoje (Bliujienė, 1999, p. 180).

Laiviuose rasti šios grupės žiedai datuoti XI–XII a.

4. Raitelio ir žirgo aprangos reikmenys

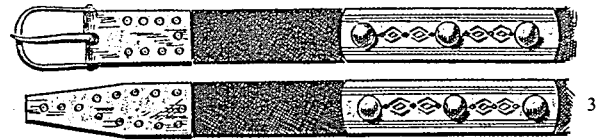
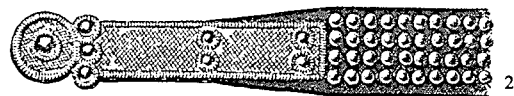
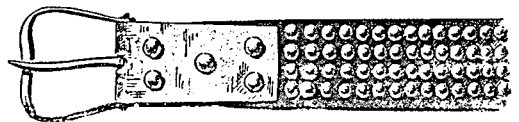
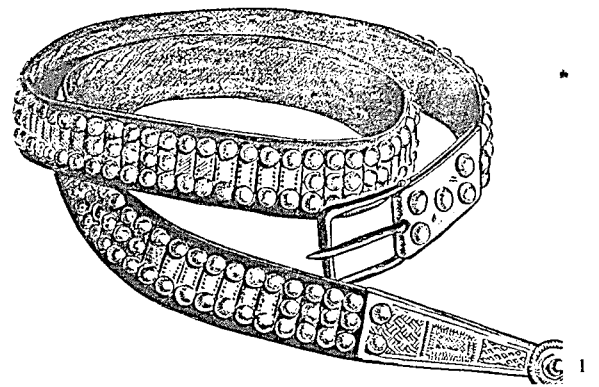
Raitelio aprangai priskyrėme diržus jų sagtis bei apkalus, įvairios formos pentinus. Žirgui – žąslus (natūralaus dydžio ir miniatiūros), balno kilpas, sagtis.

4.1. Diržai

Diržų fragmentų rasta beveik kiekviename vyro kape. Tačiau kiek geriau išlikusių diržų rasta tik keliuose griautiniuose kapuose. Iš visų degintinių ir daugumos griautinių kapų išliko tik paskiri diržų apkalai ir geriau ar blogiau išsilaikiusios diržų sagtys.

Diržai buvo puošiami įvairių formų žalvario apkalukais. Pastebėti keli puošimo būdai.

Vienas būdas (pav. 42:1), kada puošiama kūgeliais ir keturkampėmis pailgomis plokštelėmis. Taip puoštą diržą yra iš griautinio kapo Nr. 99 (KVIM 1689:415). Juo mirusysis nebuvo sujuostas. Diržas suvyniotas dviem apvijomis ir įdėtas į medinę dėžutę, kuri buvo padėta ant mirusiojo maždaug pilvo srityje. Jis odinis, visas paviršius apkaltas žalvarinėmis skardelėmis ir trimis eilėmis kūgelių (1 cm skersmens ir 0,5 cm aukščio). Diržo galo apkalas padengtas sidabrine plokštele, puošta metalo plastiniu bū-

42 pav. Diržai (rekonstrukcijos: 1 – kapas Nr. 99, 2, 3 – kapas Nr. 60. (Pagal: 1, 3 – Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, pav. 50; 48, 2–LLM, pav. 542.)

du. Diržas turi paprastą keturkampę žalvarinę sagtį (pav. 42:1).

Labai panašaus diržo dalys yra iš kapo Nr. 60 (KVIM 1689:241, 242). Diržo galo apkalas taip pat padengtas sidabrine plokštele, išraižyta sietelininiu raštu, o diržo paviršius apkaltas keturiomis – penkiomis eilėmis kūgelių (pav. 42:2). Diržo plotis apie 1,7 cm.

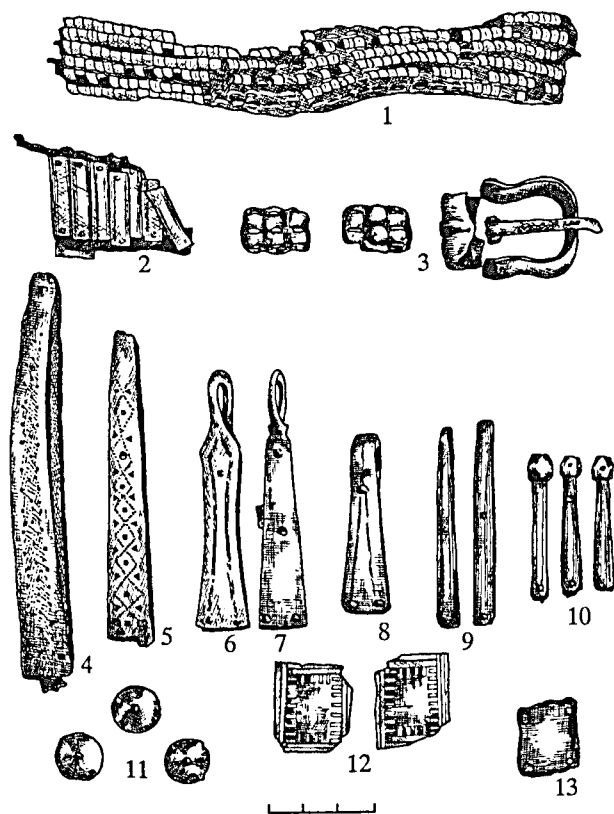
Tame pačiame kape buvo rasti ir antro diržo gabaliukai (pav. 42:3) – du didesni iš galų ir vienas iš vidurinės dalies (KVIM 1689:243–247). Šis diržas yra siauresnis, – tik apie 1,5 cm pločio. Galo apkalas ir apkalas, esantis prie sagties, yra puošti nedidelėmis akutėmis, kurios eina viena eilute palei pakraščius. Diržo vidurio apkalai yra puošti įbrėžtų rombėlių eilute, o tarpuose – po vieną konusėlį. Šio diržo sagtelė taip pat nedidelė, žalvarinė, keturkampė.

Konusėliais puoštų diržų būta ir kituose kapuose Nr. 94, 233, 244, 340, 282, ir atsitiktiniai radiniai (EM 2:1662–1668).

Kita dalis Lavių diržų buvo puošta vien tik žalvarinėmis keturkampėmis pailgomis plokštelėmis. Kiek

geriau išlikusių fragmentų turime iš kelių griautinių kapų Nr. 3, 217, 218, 219, 230, 266. Šios žalvarinės plonytės keturkampės plokštelės padengdavo diržo paviršių ištisai. Prie diržo jos būdavo pritvirtinamos smulkiomis žalvarinėmis vinutėmis (pav. 43:2). Pačios plokštelės neilgos – 2,5–3 cm ilgio ir 0,4–0,5 cm pločio.

Keliuose kapuose (Nr. 153, 195) rasti diržai, puošti visiškai skirtingu būdu: visas paviršius perpintas plonytėmis žalvarinėmis vielutėmis, einančiomis išilgai diržo penkiomis arba šešiomis eilėmis (pav. 43:1, pav. 44).

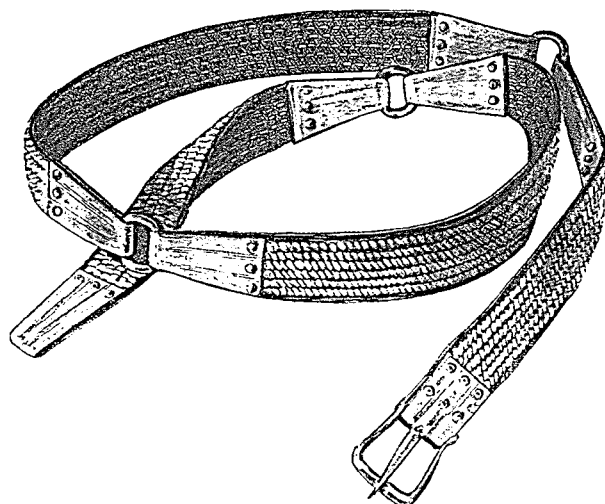

43 pav. Diržų dalys (1–3) ir jų apkaustai (4–13): 1 – kapas Nr. 195 (EM 2:622), 2 – kapas Nr. 175 (EM 2:436), 3 – kapas Nr. 51 (KVIM 1689:176), 4 – kapas Nr. 139 (EM 2:188), 5 – kapas Nr. 153 (EM 2:252), 6–8 – kapas Nr. 282 (EM 2:338,339), 9 – kapas Nr. 171 (EM 2:429–430), 10 – kapas Nr. 167 (EM 2:397–399), 11 – kapas Nr. 233 (EM 2:1243–1245), 12 – kapas Nr. 218 (EM 2:873–874), 13 – kapas Nr. 139 (EM 2:189).

Be minėtų puošimo būdų, keliuose kapuose Nr. 139, 170, 171, 175, 177, 233, 261, 354, 358 rasti išstetos trapeccijos formos žalvariniai apkalai (pav. 43:4–9). Jie yra dvigubi ir prie diržo buvo pritvirtinti keliomis žalvarinėmis vinutėmis. Apkalų ilgis įvairus: vieni 5–6 cm ilgio ir plačiajame gale 0,5 cm pločio (kapai Nr. 171,

175, 354), kiti yra net 12 cm ilgio ir 1–1,5 cm pločio (kapai Nr. 139, 233). Jų paviršius dažniausiai puoštas įbrėžtais išilginiais grioveliais, o apkalų iš kapo Nr. 139 visas paviršius buvo puoštas įstrižais brūkšneliais ir trikampėliais. Diržų su tokiais apkalais bent kiek didesnio gabalo nėra rasta, todėl neaišku, kaip jais papuošti diržai atrodė. Kadangi šie apkalai yra pakankamai dideli ir sunkūs, jais tikriausiai diržas buvo papuoštas tik keliose vietose.

Savotiški diržo apkalėliai – kabučiai rasti kapuose Nr. 96, 167, 190, 203, 262 ir atsitiktinai rasti aštuoni (EM 2:638 ir 1691–1697) tik jau ne prie diržo, o nukritę atskirai. Jie žalvariniai – apvaliomis arba keturkampėmis galvutėmis, o priešingas galas perskeltas per pusę ir prikabinamas prie paties diržo kraštelio šiek tiek platėja. Toks apkalas prie diržo buvo pritvirtinamas žalvarine vinute. Apkaliukų ilgis 3,8–4,7 cm (pav. 43:10).

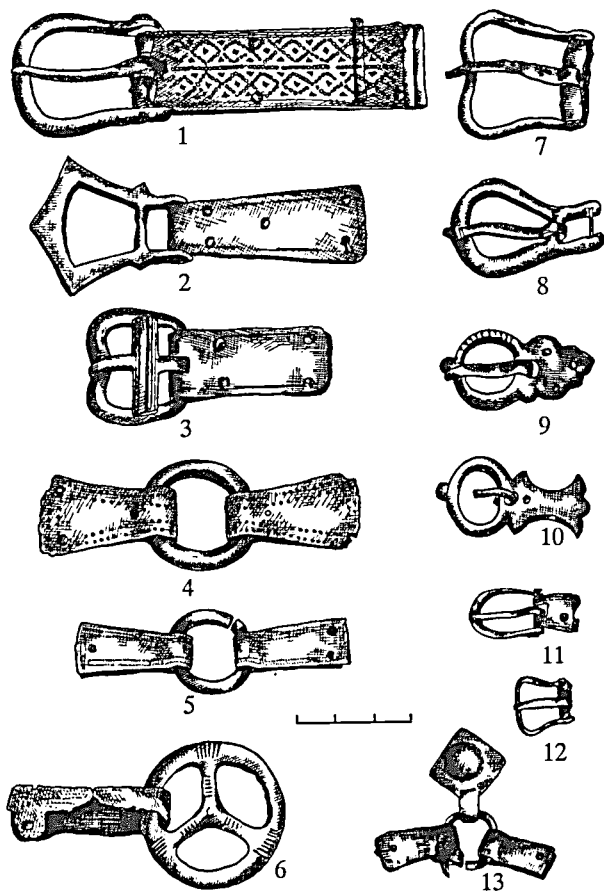

44 pav. Diržas, perpintas žalvarinių vielučių eilėmis. (Pagal: Volkaite-Kulikauskienę, 1997, pav. 51.)

Visi diržai buvo susegami sagtimi, jų Laivių kapuose rasta daug. Tai kapai Nr. 2, 10, 11, 13, 49 (dvi), 51, 54, 77, 96, 109, 110, 117, 125, 135, 136, 139, 145, 152, 153, 163, 167 (dvi), 175, 185 (dvi), 193, 194, 216 (dvi), 217, 220, 223, 229, 257, 260, 268, 281, 282, 335, 351, 354, 364 (dvi), 370, 371 (dvi) ir 13 atsitiktinių (EM 2:1698–1703, 1705–1711). Visos jos yra žalvarinės, tik skiriasi savo forma.

Didžiąją dalį sudaro keturkampės diržų sagtys. Jų priešakinės dalys šiek tiek skiriasi: vienu lygios, tik nežymiai nuapvalintais kampais (kapai Nr. 2, 110, 217, 268, 351, pav. 45:1, 12), kitų yra visai apvalios (kapai Nr. 51, 139, 167, 175, 194, 370; pav. 45:8–11), trečių viduryje yra įlinkimas, kampai nuapvalinti (kapai Nr. 145,

153) (pav. 45:7). Šios diržų sagtys turi tiktai vieną skersinį, išskyrus sagtį iš kapo Nr. 354, kuri turi du skersinius. Sagtys gana vienodo dydžio: 3–4 cm ilgio ir 2,5–3,5 cm pločio (kas leidžia spėti buvusį diržų plotį), lankelis yra keturkampio arba plokščio keturkampio, o kai kurių – apvalaus skerspjūvio. Daugumos sagčių paviršius nepuoštas, o ant kai kurių yra įmušta viena (kapas Nr. 193) arba dvi eilės (kapas Nr. 145) trikampių, išilgai įbrėžtų griovelių (kapai Nr. 167, 217) arba krypučių (kapas Nr. 51). Tokiu pat raštu puošiamas ir užsegamasis liežuvėlis.

45 pav. Diržų sagtys (1–3 ir 7–12) ir skirstikliai (4–6 ir 13): 1 – kapas Nr. 260 (ŠAM 250:35), 2, 8–11 – atsitiktinės (EM 2:1700, 1006, 1710, 1711, 1701), 3 – kapas Nr. 254 (ŠAM 250:19), 4 – kapas Nr. 335 (EM 2:1045), 5 – kapas Nr. 203 (EM 2:681), 6 – kapas Nr. 324 (EM 2:954), 7 – kapas Nr. 153 (EM 2:255), 12 – kapas Nr. 175 (EM 2:483), 13 – kapas Nr. 363 (EM 2:1372).

Keletas diržo sagčių yra apvalios, o priešakinėje dalyje ties viduriu turi ilgesnes ar trumpesnes ataugėles. Šios sagtys turi arba du skersinius (kapas Nr. 364), arba dalis sagties, kuri būna pritvirtinta prie diržo, yra prailginta ir įvairiai iškarpyta: vienu tarsi tulpės moty-

vas (pav. 45:10), kitų – keturkampis su ataugėlėmis arba tarsi iškarpytas nuapvalintais kampais lapas (pav. 45:9).

Daugumos sagčių paviršius nepuoštas, išskyrus kelias, kurios turi įbrėžtus skersinius griovelius (pav. 45:9). Šios rūšies diržų sagtys yra labai nedidelės – 3–3,5 cm ilgio (su visa prailgintąja dalimi) ir 1,5–2 cm pločio.

Trys Laivių kapinyne rastos sagtys yra penkiakampės – degintinis kapas Nr. 282 ir dvi atsitiktinai rastos (EM 2:1700, 1705). Jos visos yra vienodo dydžio: 4 cm ilgio ir 3 cm pločio plačiausioje vietoje. Lankelis yra iš pailgo keturkampio skerspjūvio vielos. Visos turi po du skersinius, nepuoštos, tik vienos sagties prailgintas vidurinis skersinis ir baigiasi trikampiėmis ataugėlėmis (pav. 45:2).

Įdomi sagtis rasta kape Nr. 254, ji keturkampė, nuapvalintais kampais, priekinė dalis ties viduriu įlenkta ir puošta dviem grupelėmis (po tris) įbrėžtų griovelių. Sagties užsegamasis liežuvėlis yra savotiškos kryžinės formos (pav. 45:3). Visos sagties dydis 3x2,5 cm.

Dalis diržų, atrodo, nebuvo vientisi, o sudaryti iš kelių gabalų. Diržo gabalai buvo sujungti vadinamaisiais skirstikliais. Diržų skirstiklių arba jų dalių rasta kapuose Nr. 203, 204, 209, 308, 317, 324, 325, 335, 338, 254, 361, 363, 268, 369, 371 ir atsitiktinai rasti (EM 2:337–339, 1683–1690, 1704, 1714–1726). Skirstikliai sudaryti iš grandies, į kurią įkabinti dažniausiai du nežymios trapecijos formos dvigubi apkalai. Į juos buvo dedamas odinio diržo galas. Apkale diržas būdavo pritvirtinamas žalvarinių kniedžių pagalba (pav. 45:4–5). Kiek skirtingas skirstiklis rastas kape Nr. 324. Jo grandis su pertvarėlėmis, kurios sudaro lyg tris gardelius apkalams (išliko, deja, tik vienas). Pastarasis skirstiklis galėjo būti naudojamas žirgo aprangoje, nes kapo įkapių komplekte rasti ir žąslai. Visi jie yra žalvariniai, dauguma nepuošti, tik ant kelių apkalų matosi įbrėžtinių griovelių ar taškučių eilės (kapai Nr. 203, 209, 324, 363, pav. 45:4, 6). Skirstiklis iš kapo Nr. 363 dar turi prikabinimą žalvarinį keturkampį kabutį (pav. 45:13).

Pačių diržų liekanų daugiausia aptikta Vakarų Lietuvos plokštiniuose kapinyuose, o diržų sagčių bei jų apkalų yra iš visos Lietuvos teritorijos, pradedant pirmaisiais amžiais po Kr. Tai, kad dauguma diržų yra iš Vakarų Lietuvos, galima paaiškinti tuo, jog čia ilgiausiai išsilaikė paprotys mirusiųjų nedeginti.

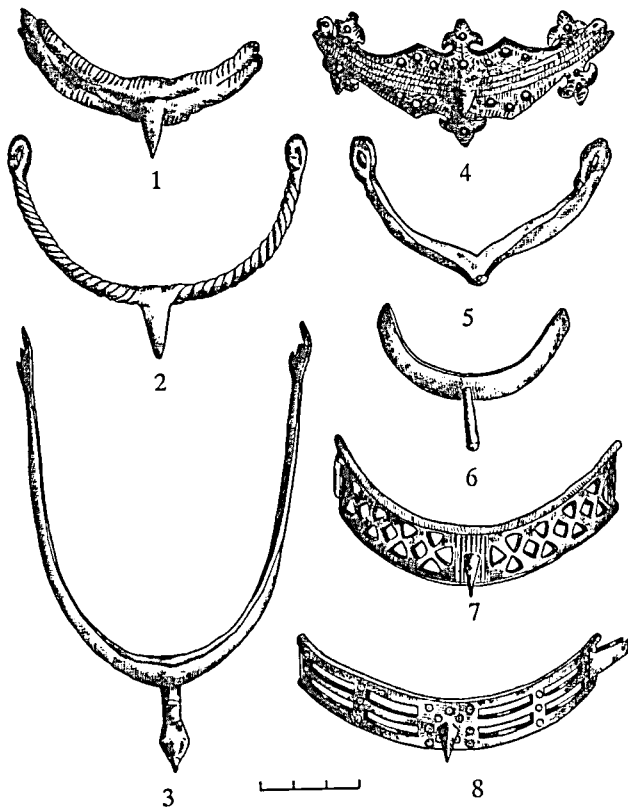
4.2. Pentinai

Neatskiriamas raitelio atributas – pentinai. Jie Lietuvoje žinomi nuo I–II a. po Kr. (Michelbertas, 1986, p. 177).

Laivių kapinyne daugelyje kapų buvo tik po vieną pentiną, išskyrus tris kapus (kapai Nr. 184, 195 ir 355), kur buvo po du pentinus, dviejuose pirmuosiuose iš skirtingos medžiagos: vienas žalvarinis, antras – geležinis, paskutiniajame – abu žalvariniai. Rastieji pentinai gerokai apnykę, ypač geležiniai.

Didesnės dalies pentinų yra tiesus lankelis. Pagal lankelį, ir ypač jo puošimą, pentinus galima suskirstyti į kelias grupes.

4.2.1. *Geležinių tiesiu lankeliu pentinų* rasta kapuose Nr. 80, 107, 113, 137, 138, 182, 194, 195, 223, 238. Jų lankelis yra iš pailgo keturkampio skerspjūvio geležinės sulenktos lazdelės, kurios storis yra 0,5–0,8 cm. Patys galai baigiasi sulenкта kilpele. Viduryje visi pentinai turi ilgą keturkampės prizmės pavidalo spyglį (pav. 46:5). Dažniausiai pentinai nedideli – lankelio skersmuo yra 7–7,9 cm. Tik vienas (iš kapo Nr. 238), buvo kiek didesnis – 10,4 cm skersmens lankeliu.

46 pav. Pentinai: 1 – kapas Nr. 226 (EM 2:920), 2 – kapas Nr. 190 (EM 2:571), 3 – kapas Nr. 362 (EM 2:1325), 4 – kapas Nr. 263 (ŠAM 250:40), 5 – kapas Nr. 182 (EM 2:499), 6 – kapas Nr. 195 (EM 2:1945), 7 – kapas Nr. 317 (EM 2:773), 8 – kapas Nr. 171 (EM 2:427).

4.2.2. Rasti keli tokie pat ir *žalvariniai pentinai* (kapai Nr. 151, 175, 190, 226). Nuo geležinių pentinų žalvariniai skiriasi tuo, kad jų lankelis visas tordiruotas (pav. 46:2). Vienas žalvarinis pentinas (pav. 46:1)

ir pagamintas kiek kitaip. Jo lankelis sudarytas iš trijų storų žalvarinių vielų. Vielos tarpusavyje tvirtai sujungtos, jų galai taip pat baigiasi kilpelėmis. Abi kraštinės vielos tordiruotos, vidurinė yra lygi. Bendras lankelio plotis yra 1,7 cm.

4.2.2.1. Rasti penki *žalvariniai tuščiaviduriai pentinai tiesiu lankeliu* (kapai Nr. 21 (du), 51, 156, 184). Jų lankelis ypač nežymiai išlenktas, į galus siaurėjantis, o viduryje irgi turi prizmės pavidalo spyglį. Gaila šie pentinai labai sunykę, likę tik smulkūs fragmentai.

4.2.3. Puošniausi rasti Laiviuose yra *juostiniai, kiauraraščiai pentinai*. Jų rasta penki (kapai Nr. 153, 171, 263, 317 ir atsitiktinis (KVIM 1689:441)). Trys iš jų (kapai Nr. 153, 171 ir atsitiktiniai rastas) yra iškarpyti beveik vienodai. Jie turi aštuonias išilgines iškarpas (po keturias abiejose lankelio pusėse) ir dvi skersines galuose. Tarp iškarpymų likusios plokštumos ornamentuojamos įvairių skaičiumi akučių ir įbrėžtais grioveliais. Šių pentinų lankelio plotis yra 1,6–1,8 cm. Pentino skersmuo yra apie 9–10 cm. Prie vieno pentino (kapas Nr. 153) kape buvo rasta ir mažytė žalvarinė (1,8x1,8 cm) keturkampė apvaliais kampais sagtelė. Ja, be abejo, buvo susegamas pentino dirželis. Pentinas iš kapo Nr. 171 viename gale turi žalvarinį apkaliuką nuo odinio dirželio. Šiuo dirželiu pentinas buvo pritvirtinamas prie apavo (pav. 46:8).

Skirtingai puoštas pentinas iš kapo Nr. 317. Jo visas lankelis yra iškarpytas vienodo dydžio trikampaiais ir rombeliais. Lankelio pakraščiais eina trikampių eilės, o tarp jų, per vidurį, rombelių eilutė. Likę tarp kiaurymių ploteliai dar puošti smulkiu sietelinio raštu (pav. 46:7).

Puošnus pentinas aptiktas kape Nr. 263. Tai gausiai iškarpytais lankelio pakraščiais dirbinys, kuris ties viduriu platesnis – siekia 4 cm, o į galus siaurėja.

Pentino pakraščiai ties viduriu ir į galus (trijose vietose) iškarpyti trilapiu ornamentu, o pats lankelio paviršius puoštas smulkių rantelių eilutėmis ir skylutėmis, kurios daugiausia grupuojamos po tris. Pentino galai baigiasi žalvariniais nitais, kuriais pentinas buvo tvirtinamas (pav. 46:4).

Kapuose Nr. 354, 361 ir penki rasti atsitiktiniai (EM 2:1945, 2174–2177) žalvariniai pentinai yra labai maži. Galbūt tai miniatiūriniai, pagaminti specialiai dėti į kapą dirbiniai. Šie pentinai pagaminti iš plonos 0,6–1,2 cm pločio skardelės, kai kurie į galus siaurėja. Viduryje turi neilgą, tiesų, lyg vinutę žalvarinį spyglį, o galuose – skylutes dirželiui įverti. Jų skersmuo vidutiškai 4–7 cm (pav. 46:6).

Degintiniame kape Nr. 362 (EM 2:1325) rastas vienas geležinis pentinas, pagamintas iš plokščios keturkampės lazdelės, smarkiai sulenktu lankeliu, atrodo net kiek suspaustas (pritaikytas prie apavo formos(?)).

Tai gana didelių matmenų – 14 cm ilgio ir 8,5 cm pločio gaminys, ties viduriu turintis 3,2 cm ilgio pastorintą smailia viršūne spyglį. Pentino galai platėdami baigiasi „iškarpymu“ lyg trimis atšakomis (pav. 46:3).

Šio pentino lankelio formos pakitimas (jo išlenkimas) sietinas su kario–raitelio apavo patobulėjimu. Pentinas chronologiniu atžvilgiu vėlyvesnis. Jis rastas degintiniame kape drauge su vėlyvomis pasaginėmis vyniotais ir aguoniniais galais segėmis, skirtinomis XI–XII a.

Su IX–X a. papuošalais – žalvarinėmis plokštelinėmis gyvulinėmis segėmis bei žalvariniais plokščia galvute smeigtukais – rasti geležiniai juostiniai tiesiu lankeliu pentinai. X–XI a. priskiriami žalvariniai kiauraraščiai juostiniai pentinai (Tautavičius, 1996, p. 156).

Ankstyviausi Laiviuose rasti pentinai laikytini juostiniai tuščiaaviduriai. Šie dirbiniai rasti tik griautiniuose kapuose, tačiau tiksliau datuoti sunku, nes drauge nebuvo datuotinių įkapių. Remiantis kitų Lietuvos kapinynų medžiaga juos datuosime IX–X a. po Kr.

Pentinai nėra retas radinys. Šiuo metu Lietuvoje priskaičiuojama apie 90 radimviečių, kuriose aptikta apie 300 žalvarinių ir geležinių pentinų (Tautavičius, 1996, p. 152). Savaiame suprantama, pentinai gerai žinomi ir kitų šalių tyrinėtojams, todėl jie tipologizuojami, aptariami įvairiais aspektais (Jahn, 1921; Perchavko, 1978, p. 113–126).

Įdomu tai, kad Laiviuose iš 34 kapų, kuriuose aptikti pentinai, tik keturiuose kapuose (kapai Nr. 21, 153, 195, 355) – po dvejus pentinus. Ši tendencija (nešioti po vieną pentiną) pastebima ir kituose kapinyuose, tai buvo madinga VI–X a. (Bikavėnai, Palanga).

4.3. Žirgo aprangos (žirgo balnojimo) reikmenys

Nors Laivių plokštiniame kapinyne nerasta palaidota nė vieno žirgo, tačiau atskiruose vyrų kapuose susiduriama su žirgo balnojimo reikmenimis. Pagal tų laikų tikėjimą kamanos ir balnas galėjo mirusiajam atstoti žirgą, – tik tuo galima paaiškinti jų dėjimo į kapą prasmę. Tą pačią mintį patvirtina ir cilėje kapų rasti miniatiūriniai žasleliai, pagaminti specialiai kaip įkapės.

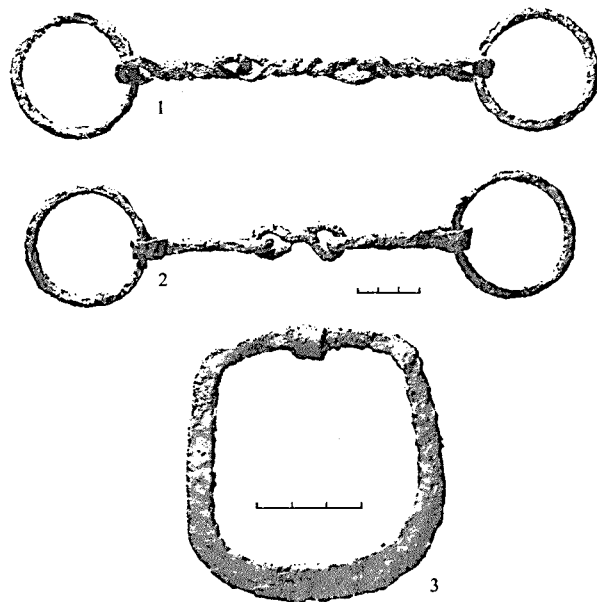
Žirgo balnojimo reikmenimis Laivių kapinynas nėra turtingas. Išskyrus žaslus, balno kilpas ir kelias geležines diržų sagtis, daugiau nieko nerasta.

4.3.1. *Žaslių* rasta vyrų raitelių kapuose Nr. 13, 58, 62, 74, 98, 99, 105, 170, 184, 189, 193, 324, 361, 362 ir dvejį rasti atsitiktinai (EM 2:1927, 1935). Dauguma žaslių yra sunykę ir likę tik jų dalys, dažniausiai tik grandys. Visi žaslai buvo geležiniai.

Žaslių būta dvinarių (kapai Nr. 170 ir 362) arba trinarių (kapai Nr. 74, 98, 99, 184). Dvinarių žaslių ilgis yra apie 24–26 cm, grandinių skersmuo 4,7–6,7 cm.

Keista, tačiau trinariai žaslai daugiausia labai sunykę, tik poroje kapų, (Nr. 74 ir 98), buvo rasti sveiki.

Kape Nr. 74 rastųjų žaslių nareliai yra suvyti iš dviejų geležinių apvalių, storų vielų. Visi trys nareliai yra beveik vienodo ilgio, jų bendras ilgis yra 18 cm. Grandys vidutinio dydžio – 6,4 cm skersmens (pav. 47:1). Kape Nr. 98 rastieji trinariai žaslai yra padaryti kiek kitaip. Nareliai yra iš pailgo keturkampio pjūvio geležinės lazdelės. Kraštinių narelių ilgis yra apie 7 cm, o vidurinis visai trumpas – tik 4 cm. Grandys yra 6 cm skersmens (pav. 47:2).

47 pav. Žaslai: 1 – kapas Nr. 74 (KVIM 1689:290), 2 – kapas Nr. 98 (KVIM 1689:402). Sagtis: 3 – kapas Nr. 107 (EM 2:74).

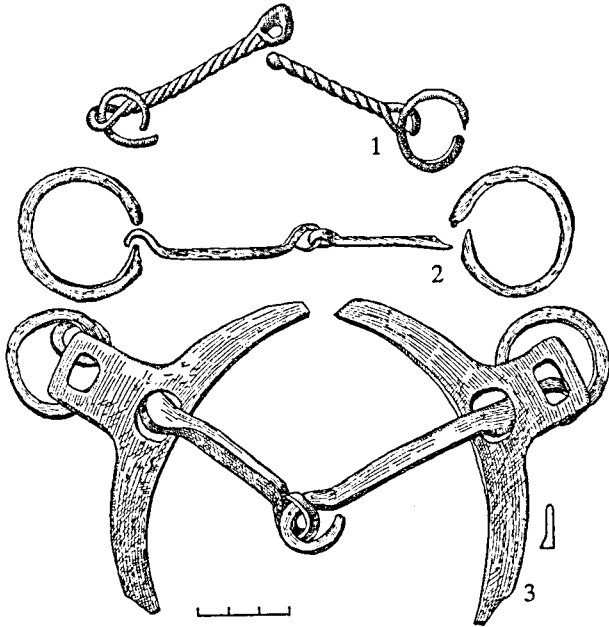
Kape Nr. 361 ir atsitiktinai (EM 2:1927) buvo rasti geležiniai dvinariai žaslai su skersinukais (laužtukais). Atsitiktinai rastieji yra sulūžę ir aptiktos tik jų dalys. Žaslai iš kapo Nr. 361 gerai išlikę. Bendras jų ilgis yra 24,5 cm. Žaslių su skersinukais grandys yra mažesnės, tik 3–7 cm skersmens. Išlenkti skersinukai primena pusbėnelį. Ties viduriu yra keturkampė plokštelė su dviem skylutėmis: apatinė apvali skirta žaslių narelio įvėrimui, viršutinė keturkampė – grandies įvėrimui. Bendras skersinuko ilgis yra 11 cm (pav. 47a:2).

Be natūralaus dydžio žaslių, Laivių kapinyne susidurta ir su miniatiūriniais žaslais – kapai Nr. 276, 317, 361, 362, 363 ir rasti atsitiktinai (EM 2:1928, 1929, 1933, 1934). Miniatiūriniai žasliukai labai sunykę, tik dviuose kapuose Nr. 317, 361 (pav. 47:3, pav. 47a:1) buvo geriau išlikę. Miniatiūriniai, kaip ir normalaus dydžio žaslai, visi geležiniai ir visi buvę dvinariai. Vieni nareliai yra viengubi (kapai Nr. 317, 362, 363), kitų suvyti iš dviejų nestorų vielų (kapas Nr. 361). Minia-

tiūrinių žąslelių ilgis yra apie 15–18 cm. Grandžių dydis 3–4,5 cm. Kape Nr. 361 rastųjų žąsliukų grandyje buvo įvertas žalvarinis skirstiklis su odos liekanomis apkalų viduje, matyt, į kapą buvo įdėta ne tik žąsliukai, bet ir mažos kamanėlės.

Laiviuose ankstyvesnieji žąslai buvo su didelėmis grandimis. Žąslai su skersinukais yra vėlyvesni ir aptinkami tik turtingesniuose kapuose.

Ši žirgo aprangos dalis Lietuvos laidojimo paminkluose sutinkama nuo pirmųjų amžių po Kr. iki XIV a. (Michelbertas, 1986, p. 178).

47a pav. Žąslai miniatiūriniai (1, 2) ir su (3) skersinukais (laužtukais): 1 – kapas Nr. 317 (EM 2:756,757,760), 2, 3 – kapas Nr. 361 (EM 2:2202, 2195).

4.3.2. *Balno kilpų* (pav. 48) Laiviuose rasta tik trijuose degintiniuose vyrų raitelių kapuose (kapai Nr. 361, 362, 370).

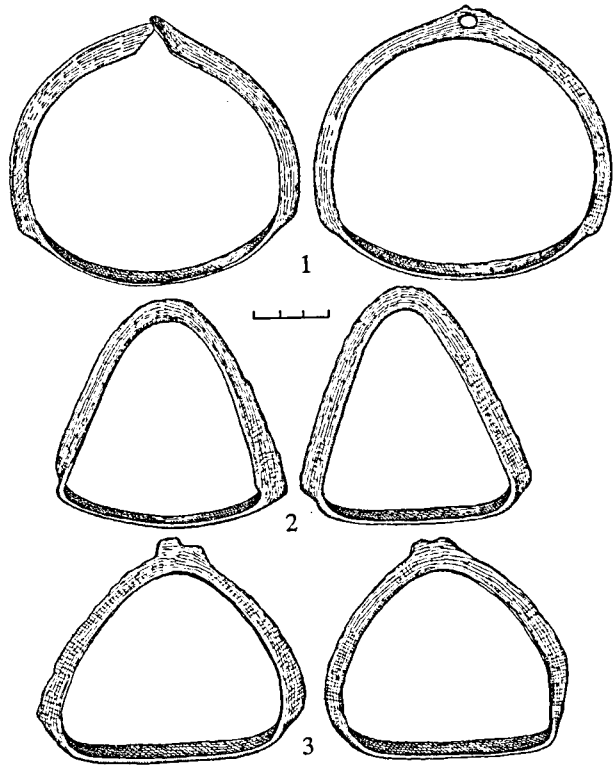
Jos rastos poromis, visos geležinės, nepuoštos. Rastųjų kilpų pagrindas (pamina) yra išgaubtas. Pagrindo plotis – 1,3–2,3 cm. Lankeliai kiek skirtingo skerspjuvio: balno kilpų iš kapo Nr. 361 lankelis yra apvalus ir 1 cm skersmens, o balno kilpų iš kapų Nr. 362 ir 370 – plokščias, 0,7–1 cm skersmens. Viršutinioji dalis visų yra išplota ir kiek paaukštinta, baigiasi apvaliai ir turi nedidelę apvalią skylutę.

Balno kilpos nedidelių matmenų, plotis 9,5–12,7 cm, aukštis 9–11,5 cm.

Laivių balno kilpas archeologas J. Antanavičius skyrė VII tipui (Antanavičius, 1976, p. 76).

Jos aptiktos kartu su XI–XII a. radiniais.

Žirgo balnojimo reikmenims skirtinos geležinės sagtys, kuriomis greičiausiai buvo susegami balnų

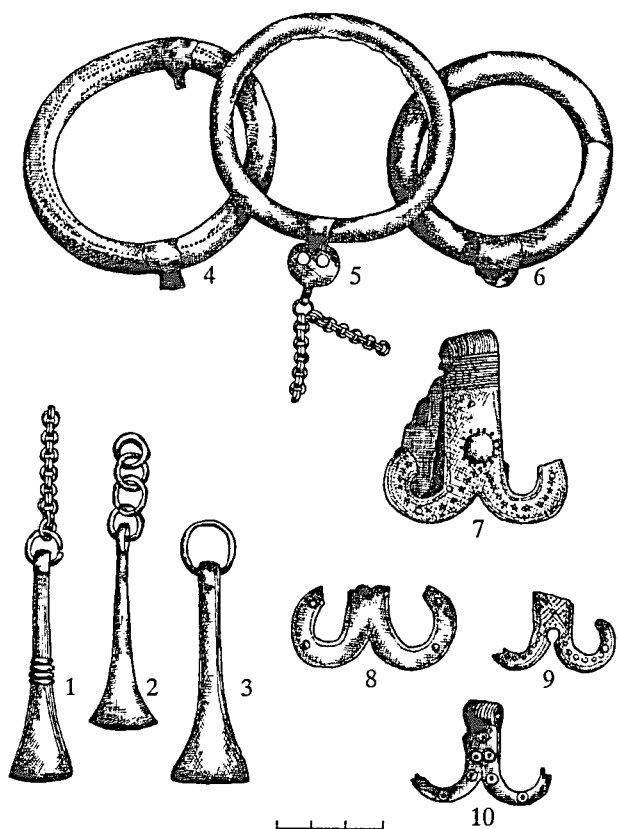
48 pav. Balno kilpos: 1 – kapas Nr. 361 (EM 2:2193,2194), 2 – kapas Nr. 362 (EM 2:1323, 1324), 3 – kapas Nr. 370 (EM 2:1443, 1444).

diržai bei kamanos. Visos šios sagtys yra labai paprastos, sulenktos iš keturkampės arba apvalios geležinės juostelės. Vienos yra keturkampės, nuapvalintais kampais (kapai Nr. 107, 361, 370), kitos apvalios (kapai Nr. 134, 368, 372). Jų dydis įvairus, mažiausios 2,5x1,8 cm, didžiausios 8,2x7,2 cm. Dauguma labai sunykusios (pav. 47:4).

5. Buitinė medžiaga ir keramika

5.1. Geriamųjų ragų žalvariniai apkalai

Ragų apkalų rasta daugiau kaip 120 kapų (lent. Nr. 6). Šie dirbiniai aptikti griautiniuose ir degintiniuose tiek vyrų, tiek moterų bei vaikų kapuose. Daugelyje kapų buvo įdėta po du geriamuosius ragus, o dviejuose kapuose (kapai Nr. 192, 218) – net po tris. Nemaža dalis apkalų labai sunykę ir išlikę tik fragmentai, o pačio rago liekanų neaptikta visai. Geriamųjų ragų apkalai dažniausiai yra visai paprasti, tai yra žalvarinė juostelė, kuria buvo aplenkiamas rago pakraštys. Sandūra buvo aplenkiamą kita žalvarine skardele, kuri pritvirtinama prie rago žalvarine vinute (pav. 49:4–6). Poros apkalų ši skardele yra šiek tiek didesnė ir puošni. Pavyzdžiui, kape Nr. 366 rastųjų apkalų skardele toliau yra apskrita, 1,7 cm skersmens,

49 pav. Pincetai: 1 – kapas Nr. 55 (KVIM 1689:197), 2 – kapas Nr. 216 (EM 2:844), 3 – kapas Nr. 220 (EM 2:892). Geriamųjų ragų apkalai ir jų dalys: 4 – kapas Nr. 335 (EM 2:1040), 5 – kapas Nr. 366 (EM 2:1409), 6 – kapas Nr. 160 (EM 2:272), 7 – kapas Nr. 242 (EM 2:1483), 8 – atsitiktinis (EM 2:1676), 9 – atsitiktinis (EM 2:1674), 10 – atsitiktinis (EM 2:1675).

ir turi dvi apvalias skylutes, baigiasi tarsi kabliuku, už kurio yra užkabinta didesnė žalvarinė grandis, o į ją įvertos dvi eilės dvigubos vielos mažų grandelių grandinėlės (pav. 49:5). Kape Nr. 242 rasto apkalas skardelė yra ne žalvarinė, bet sidabrinė ir taip pat prailginta, o gale perskelta į dvi dalis ir patys galai užriesti. Šios skardelės ilgis 5 cm. Paviršius puoštas mažesnių bei didesnių duobučių eilėmis ir įbrėžtais grioveliais (pav. 49:7). Deja, šio geriamojo rago pats pakraštys sunykęs. Tikriausiai jis irgi buvo sidabrinis. Panašus apkalas buvo ir kape Nr. 158, tik ne sidabrinis, o žalvarinis.

Geriamųjų ragų apkalai labai panašūs, skiriasi tik skersmeniu, kuris priklauso nuo rago storio ir yra atitinkamai nuo 4 iki 10 cm. Vaikų kapuose dažniausiai ir geriamieji ragai buvo mažesni.

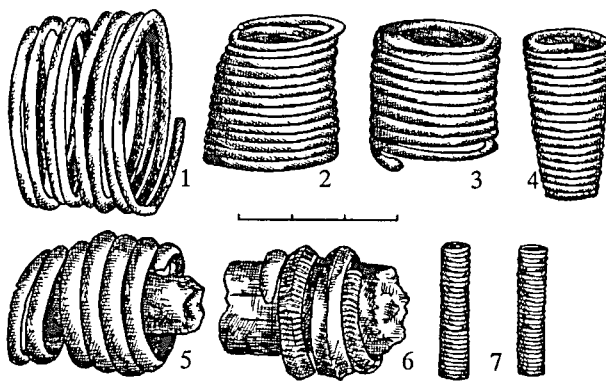
Chronologiškai rastieji apkalai pasiskirstę: VIII–IX a. (kapai Nr. 18, 26, 35, 43, 55, 57, 58, 62, 84, 91, 92, 94, 118, 221, 269), IX–X a. (kapai Nr. 8, 195, 227),

X–XI a. (99, 120, 133, 152, 170, 178, 184, 216, 217, 311), XI–XII a. (kapai Nr. 120, 229, 242, 272, 317, 335, 363–363a.).

Geriamieji ragai, kapuose pasirodę pirmąisiais šimtmečiais po Kr., buvo dažnos įkapės visą pirmąjį tūkstantmetį ir antrojo tūkstantmečio pradžioje. Tačiau gausiausiai jų randama Vakarų Lietuvos plokštinuose kapinyuose, nuo VII–IX a., skirtinuose kuršiams (Simniškytė, 1998, p. 213–234).

5.2. Žalvarinės žiedinės įvijos

Žalvarinių žiedinių įvijų arba jų dalių (rasta daugiau kaip 230 vienetų) (lent. 6, pav. 50:1–7). Tai masiškas radinys.

50 pav. Įvijos: 1 – kapas Nr. 362 (EM 2:1346), 2 – kapas Nr. 160 (EM 2:345), 3 – atsitiktinė (EM 2:1501), 4 – kapas Nr. 365 (EM 2:1393), 5 – kapas Nr. 129 (EM 2:135), 6 – kapas Nr. 152 (EM 2:242), 7 – atsitiktinės (EM 2:1500).

Jų rasta beveik kiekviename, tiek griautiniame, tiek degintiniame kape, nežiūrint mirusiojo lyties. Įvijų skaičius kapuose įvairus. Daugiausia būna viena, dvi, trys, bet yra atskirų kapų, kur buvo rasta penkios (kapai Nr. 211, 326), šešios (kapai Nr. 167, 192) ir net aštuonios (kapas Nr. 215) įvijos. Iš tokio didelio skaičiaus viename kape randamų įvijų galima daryti prielaidą, kad jomis buvo puošiami darbo įrankių ir ginklų mediniai kotai. Keliose žiedinėse įvijose dar buvo rasta ir medžio liekanų (kapai Nr. 1, 129, 183, 266, pav. 50:5). Priklausomai nuo to, kokio storumo kotas buvo puošiamas įvija, yra įvairus ir įvijų skersmuo. Siauriausios įvijos yra 0,8–1,4 cm skersmens, plačiausios įvijos skersmuo yra 3,3 cm. Šia įvija kape Nr. 190 buvo apvyniotas medinis dalgio kotas.

Apvijų skaičius irgi nėra vienodas, daugiausia 3–6, septynios, nors yra keturiolika (kapas Nr. 282), penkiolika (kapas Nr. 265) ir net dvidešimt trys (kapas Nr. 281). Įvijų, ypač kurių apvijų skaičius yra didesnis, skersmuo abiejuose galuose nėra vienodas.

Visos žiedinės įvijos yra labai panašios, pagamintos iš nestoros apvalaus, pusapvalaus arba trikampio pjūvio žalvarinės vielos. Dauguma visai nepuoštos, kai

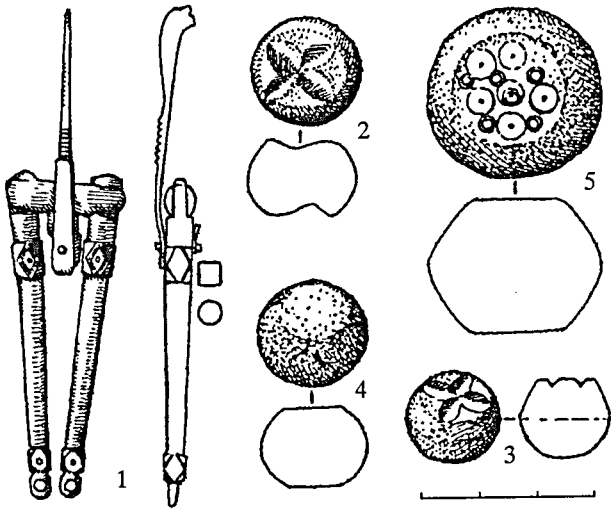

kurios puoštos ranteliais (arba visa ištisai, arba tik kraštinės ir vidurinė apvija). Viena įvija iš kapo Nr. 207, puošta susikertančia kryptute. Įvija iš kapo Nr. 345 padaryta kiek skirtingai. Ji yra iš apvalios žalvarinės vielos, ant kurios viršaus dar labai tankiai apvyniota kita plonytė žalvarinė vielutė.

Žalvarinės žiedinės įvijos dažna įkapė Lietuvos laidojimo paminkluose.

5.3. Svarstyklės ir svareliai

Žalvarinių svarstyklių fragmentai rasti viename iš turtingiausių Lavių kapinyno palaidojime (degintiniame vyro kape Nr. 361, EM2:2217). Gaila, kad svarstyklių išliko tik fragmentai. Tai sulankstomos kojelės (pav. 51:1) su skylutėmis galuose, prie kurių būdavo prikabinamos lėkštelės skirtos dėti sveriamą medžiagą ir svarelius. Aptikti pavieniai žalvarinių lėkštelių gabaliukai.

51 pav. Svarstyklės ir svareliai: 1 – kapas Nr. 361 (EM 2:2217), 2 – kapas Nr. 366 (EM 2:1407), 3 – kapas Nr. 353 (EM 2:1215, 2227), 4 – kapas Nr. 364 (EM 2:1377), 5 – kapas Nr. 344 (EM 2:1163).

Svarelių rasta keturiuose taip pat degintiniuose palaidojimuose (kapai Nr. 344, 353, 364, 366) ir vienas atsitiktiniai (EM 2:1915). Visi svareliai yra žalvariniai, statinaitės formos, tik skirtingas jų dydis. Skersmuo svyruoja nuo 1,6 cm iki 2,8 cm, o aukštis – tarp 1,3–2,3 cm. Svarelių galuose įmušti įvairūs ženklai: svarelyje iš kapo Nr. 344 įmušta vienuolika įvairaus dydžio akučių (pav. 51:5), o kituose svareliuose yra iškiristas kryžiukas (pav. 51:2–4). Manoma, kad šie ženklai svareliuose turėjo tam tikrą mato prasmę (Kuncienė, 1972, p. 171, 172).

Svarstyklės ir svareliai kapuose buvo aptikti su antro tūkstantmečio pradžios papuošalais – pasaginėmis cilindriniais, aguoniniais ir kampuotais galais segėmis, plokštelinėmis kryžinėmis segėmis ir smcigtukais plokščia galvute.

Kapų su svarstyklėmis ir svareliais daugiausia rasta Vakarų Lietuvoje prie Baltijos jūros, – pagrindinio tranzitinio prekybos kelio. Pavienių aptikta šiaurinėje, rytinėje ir Vidurio Lietuvoje (Kuncienė, 1981, p. 51).

5.4. Žalvariniai pincetai

Paminėtini iš atskirų radinių, rastų Lavių kapuose, pincetai. Jų rasta keturiuose griautiniuose kapuose Nr. 49, 55, 216 ir 220 (pav. 49:1–3). Trys pincetai aptikti vyrų kapuose, vienas (kapas Nr. 220) moters kape (pav. 49:3). Visi pincetai yra vienodi: siaura ir ilga kojėlė, sulenkta įkilpą, žnyplės yra trikampės. Pincetui suspausti, kad žnyplės neprasižiotų, yra užmautas žiedelis. Pincetai tarp savęs šiek tiek skiriasi tik dydžiu: jų ilgis 5,7–6,5 cm, žnyplių plotis yra 1,9–2,7 cm. Prie visų pincetų yra išlikusi trumpesnė ar ilgesnė grandinė, su kuria jie buvo prikabinami arba prie diržo arba (kapas Nr. 49) prie segės.

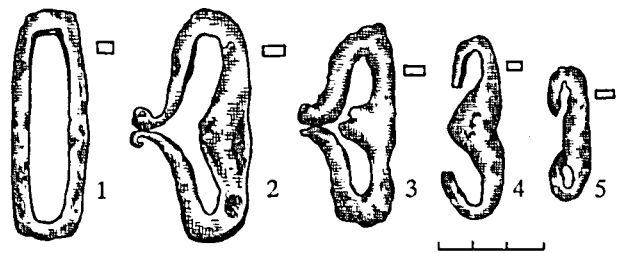
Dėl pincetų paskirties nėra vieningos nuomonės. Ankstesnėje literatūroje vyravo nuomonė, kad pincetai laikytini vyro tualetu reikmeniu. Tačiau paskutiniuoju metu, remiantis tuo, kad jie yra randami ir moterų kapuose, išsakoma nuomonė, kad pincetai yra buvę įrankiai ypač kruopščiam darbui atlikti, juvelyriniam darbams ar naudojami medicinoje.

Žalvariniai pincetai žinomi jau iš pirmųjų amžių po Kr. archeologinių paminklų (LAB, 1961, p. 240).

Lavių pincetus sunku datuoti, nes kapuose jie buvo drauge su kitais sunkiai datuotiniais dirbiniais, tik pincetą iš kapo Nr. 49 galima datuoti VIII–IX a., nes jis rastas drauge su šiam laikotarpiui būdinga žalvarine lankine ilgakoje lietine užkaba sege.

5.5. Skiltuvai

Laviuose rasta keletas skiltuvų (kapai Nr. 55, 325, 354, 355, 361, 372 ir trys atsitiktiniai (EM 2:1923, 1924, 1925)). Skiltuvai rasti tik vyrų kapuose, jie geležiniai. Pagal formą taip pat gana vienodi (pav. 52:2–5). Visi, išskyrus vieną, rastą atsitiktiniai, turi platesnį iškilų pagrindą ir užlenktus paplonintus galus. Dirbiniai šiek tiek skiriasi dydžiu, jų ilgis maždaug 5–7 cm. Vienas skiltuvas, iš kapo Nr. 355 yra visai mažytis, tik 3,8 cm ilgio. Skiltuvas iš kapo Nr. 354 yra daugiau suspaustas ir į jo galus įverta po nedidelę žalvarinę grandelę.

52 pav. Skiltuvai: 1 – atsitiktinis (EM 2:1923), 2 – kapas Nr. 361 (EM 2:2199), 3, 4 – atsitiktiniai (EM 2:1924, 1925), 5 – kapas Nr. 355 (EM 2:1224).

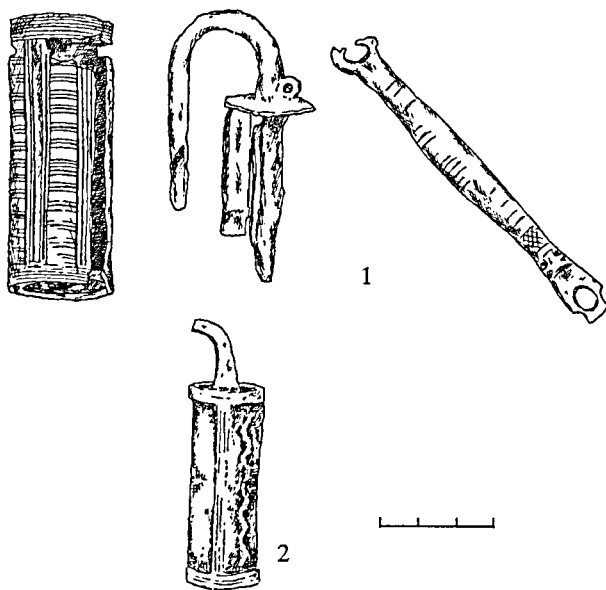
Skiltuvai, rastas atsitiktinai (EM 2:1923), yra kitokios formos. Jis yra uždaras, keturkampis, 6,3 cm ilgio ir 2,1 cm pločio, su išpjova viduryje (pav. 52:1).

Kapuose skiltuvai buvo rasti kartu su X–XII a. papuošalais – žalvarinėmis pasaginėmis aguoniniais, keturkampiais bei daugiakampiais galais segėmis, žalvariniais kryžiniais smeigtukais, žalvarinėmis juostinėmis apyrankėmis ir pan.

Abiejų rūšių geležiniai skiltuvai randami visoje Lietuvoje tiek laidojimo paminkluose, tiek piliakalniuose bei prie jų buvusiose gyvenvietėse.

5.6. Raktai ir spynos

Vykstant socialiniams kuršių visuomenės pokyčiams, didėjant gyventojų turbinei diferencijacijai pasidarė aktualu apsaugoti turtą. Tuo tikslu ir buvo naudotos geležinės cilindrinės spynos ir raktai. Laiviuose spynų ir raktų rasta dviejuose degintiniuose vyrų kapuose Nr. 301 (tik spyna), 361 – spyna ir raktas. Šios įkapės skirtinos pirmiesiems II tūkstantmečio šimtmečiams (pav. 53).

53 pav. Raktas ir spynos: 1 – kapas Nr. 361 (EM 2:2205), 2 – kapas Nr. 301 (EM 2:644).

Abi spynos yra panašios, cilindrinės, jų ilgis 6,4–6,8 cm. Spynos iš kapo Nr. 361 paviršius buvo puoštas išilginių ir skersinių rantelių grupėmis.

Raktas, rastas kape Nr. 361, yra 10,6 cm ilgio, galvutė – nuapvalinta ir atitinka spynos išpjovą.

Raktų ir spynų daugiausia rasta piliakalniuose (Nemenčinė, Vilniaus r.; Aukštadvaris, Trakų r.), nors žinomi ir iš kitų, taip pat kuršiškų (Bandužių) kapinynų, (kapai Nr. 40, 42, 51) (Stankus, 1995, p. 83, 84, pav. 69:12–15).

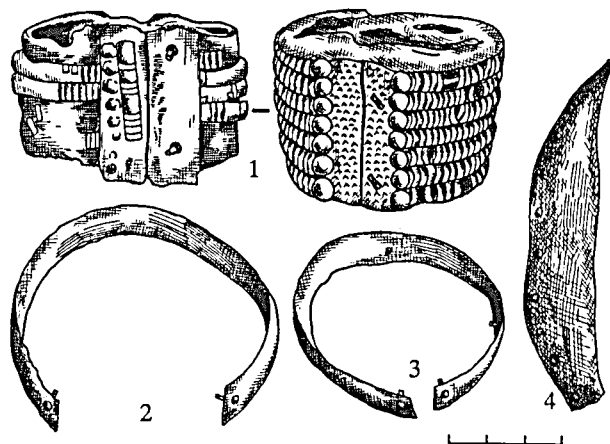
Cilindrinų spynų (ir raktų) gaminimo centru laikoma Kijevo sritis, kur XI–XII a. jos labai paplitusios (Ры-

баков, 1948, c. 218–223). Tikėtina, kad jų pavyzdžiu tokios pat spynos gamintos ir Lietuvos teritorijoje.

5.7. Dėžutės

Dėžučių Laivių plokštiniame kapinyne rasta keletoje kapų – Nr. 33, 43, 57, 67, 118, 120, 197, 202, 214, 215, 232, 269, 354, 361, dviejų dalys rastos atsitiktinai (KVIM 1689:456, 457). Dauguma dėžučių yra iš moterų griautinių kapų. Dėžutės buvo gaminamos iš beržo tošies ir turtingai išpuošiamos žalvariu. Dviejuose kapuose (kapai Nr. 43 ir 118) dėžutės yra kiek geriau išlikusios, kituose kapuose likę tik atskiri fragmentėliai. Sprendžiant pagal išsilaikiusias dėžutes, matyti, kad jos buvo apvalios, nedidelės, maždaug 5,5–6,3 cm skersmens ir 4 cm aukščio. Virš tošies buvo dedamos siauros odinės juostelės, apvyniotos plona žalvarine viela. Odinės juostelės pritvirtintos žalvarinėmis vinutėmis prie užsegamųjų plokštelių. Dėžutė susegama šone. Susegimą sudaro dvi žalvarinės puoštos plokštelės. Kape Nr. 120 rastos dėžutės žalvarinės plokštelės buvo padengtos sidabru. Plokštelės buvo sukabinamos dviem kabliukais (pav. 54:1).

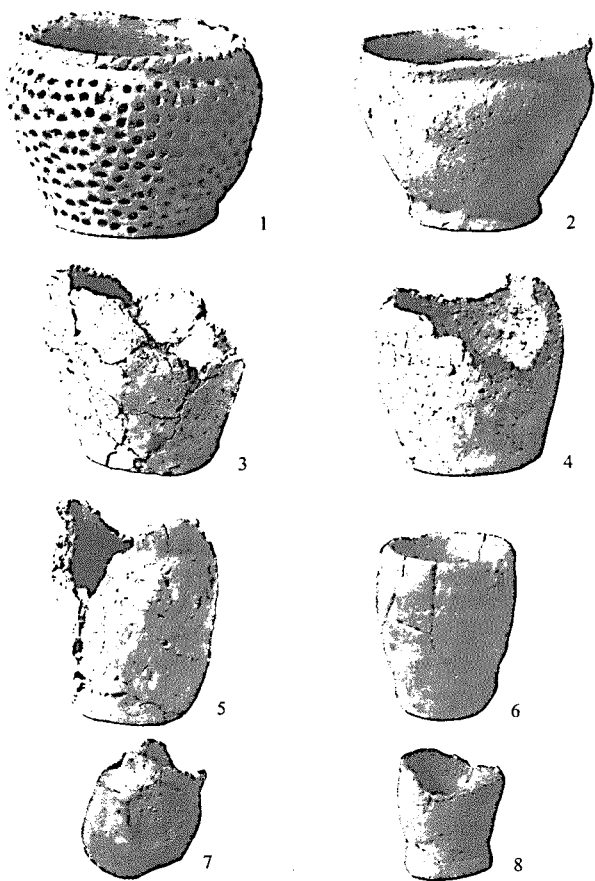
Kitos dėžutės, rastos kapuose Nr. 349, 354, 359 ir atsitiktinai (EM 2:1585–1602, 1678), atrodo, buvo paprastesnės. Jos vienoje arba dviejose vietose buvo sutvirtinamos paprastomis žalvarinėmis juostelėmis, tarsi lankeliais. Deja, tokių dėžučių nėra išlikusių visų, aptikti tik apkaliukai (pav. 54:2–4).

54 pav. Dėžutės ir jų apkalai: 1 – kapas Nr. 118 (EM 2:78), 2, 3 – kapas Nr. 354 (EM 2:1518–1519), 4 – kapas Nr. 209 (EM 2:742).

Tošinės dėžutės aptinkamos tik Vakarų Lietuvos kapinyuose (Kurmaičiai, Kretingos r.; Lazdininkai, Kretingos r.; Jazdai, Kretingos r.; Gintališkė, Plungės r.; Dimitrava, Kretingos r.), jau pirmųjų amžių po Kr. kapuose. Dėžučių dėjimo į kapą paprotys ypač įsigalėjo IX–XII a.

Nemažai jų rasta Kurše ir buvusiuose Rytprūsiuose (LAB, 1961, p. 241), o aptiktos Gotlande, bylotų apie papročių panašumą (Žulkus, 1999, p. 10).

55 pav. Puodeliai: 1 – kapas Nr. 97 (KVIM 1689:394), 2 – kapas Nr. 54 (KVIM 1689:187), 3 – kapas Nr. 67 (KVIM 1689:269), 4 – kapas Nr. 62 (KVIM 1689:254), 5 – kapas Nr. 124 (EM 2:116), 6 – kapas Nr. 98 (KVIM 1689:403), 7 – atsitiktinis (KVIM 1689:443), 8 – kapas Nr. 79, 80 (KVIM 1689:314).

5.8. Moliniai miniatiūriniai puodeliai

Jie rasti kapuose Nr. 18, 21, 32, 35, 42, 44, 50, 54, 59, 61, 62, 67, 79, 80, 92, 94, 97, 98, 108, 117, 120, 121, 124, 128, 131, 134, 137, 163, 170, 245, 246, 248, 249, 251, 255, 247 ir vienas atsitiktinai (KVIM 1689:443). Jie pasitaikė vyrų ir moterų kapuose, daugumoje – griautiniuose palaidojimuose.

Visi puodeliai yra maži – miniatiūriniai, lipdyti rankomis.

Puodelius pagal formą galima suskirstyti į kelias grupes, tai: tiesiomis, į viršų platišiomis sienelėmis, tarsi kibirėlio formos (pav. 55:4–6), daugiau ar mažiau profiliuotomis *S* raidės formos sienelėmis (kapai Nr. 54, 97), platišiomis sienelėmis ir siauru stačiu kakleliu (pav. 55:2–3).

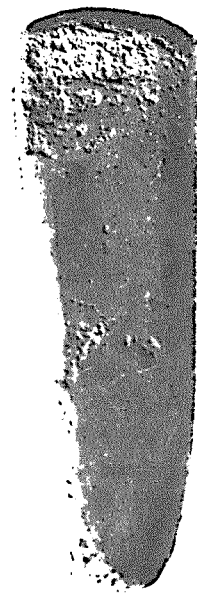
Visi jie yra pagaminti labai atmetinai, kai kurių kreivi šonai, netaisyklingas dugnelis, paviršius nenu-

lygintas, be to, išdegti prastai. Molis blogos kokybės, su žvyro priemaiša. Jų dydis gana įvairus: aukštis nuo 3,5 iki 5,9 cm, skersmuo petelių srityje nuo 3,5 iki 8 cm.

Visi puodeliai mažai ornamentuoti, išskyrus vieną (kapas Nr. 97, pav. 55:1), kurio visas paviršius puoštas įspaustomis duobutėmis. Puošama ir nago įspaudų eilute petelių srityje (kapas Nr. 21) arba nago įspaudai palikti ant angos briaunos (kapai Nr. 67 ir 97, pav. 55:1).

Miniatiūrinių puodelių paskirtis tiksliai nenustatyta (Tautavičius, 1996, p. 270). Greičiausiai jie turi atstoti didelį puodą ir yra pagaminti specialiai dėti į kapą.

Miniatiūriniai moliniai puodeliai yra būdinga įkapė Vakarų Lietuvos kapinyuose. Pradedant pirmaisiais amžiais po Kr., randami dar I tūkstantmečio pabaigos ir II tūkstantmečio pradžios archeologiniuose paminkluose (Nakaitė, 1964, p. 66), nors žinomi ir Vidurio Lietuvoje – Kalniškiuose (Raseinių r.) V–VI a. kapuose.

CHRONOLOGINĖ IR ETNINĖ LAIVIŲ KAPINYNŲ PRIKLAUSOMYBĖ

Baigiamosios pastabos

Beveik visas Laivių plokštėnis kapinynas priklauso VIII–XIII a. laikotarpiui, tačiau paskiri radiniai leidžia manyti, kad kapinyne buvo laidojama ir anksčiau.

1949 m., tęsiant kapinyno tyrinėjimus, pačiame žvyruobės pakraštyje (E perkasoje), 25 cm gilumoje, rasta žalvarinė laiptelinė segė (EM 2:2149), kuri priskirtina III–IV a.

Šiaurės rytiniame žvyruobės krante buvo rastas griautinis kapas Nr. 191 (kapas beveik visai suardytas, likę tik kojų kaulai), kuriame buvo įdėtas V a. priskirtinas geležinis įmovinis kirvis.

Dar du įmoviniai geležiniai kirviai yra datuoti V–VI a. (ŠAM 250:50, 52).

Visos minėtos ankstyvosios įkapės yra rastos toje kapinyno dalyje, kurios būta žvyruobės pakraščiuose. Tikriausiai kaip tik ankstyvųjų kapų rajonas buvo suardytas imant žvyrą, dar prieš pradėdant kapinyno tyrinėjimus.

Nedaugelį kapų, tik aštuonis griautinius, sprendžiant iš rastųjų įkapių, galima priskirti VIII a. (lent. 3). Šiuose kapuose aptinkamos žalvarinės apyrankės platėjančiais tuščiaviduriais trikampaiais galais (kapai Nr. 33, 67, 74, 92), VIII a. būdinga žalvarinė laiptelinė segė (kapas Nr. 3) bei geležiniai įmoviniai kirviai (kapai Nr. 74, 249).

Kiek vėlyvesnių, VIII–IX a. priskirtinų griautinių kapų, daugiau – dvidešimt. Šio laikotarpio kapams būdingi papuošalai: apskritiminiai kabučiai (kapai Nr. 26, 43, 93), žalvarinė sukeistais pastorintais galais antkaklė (kapas Nr. 46), žalvarinės lankinės ilgakojės (kapai Nr. 50, 79, 91) bei žalvarinės lankinės gyvuline kojele segės (kapai Nr. 99, 217). Šio laikotarpio kapuose jau atsiranda ir tokių ginklų, kaip vienaasmeniai kalvijai be skersinių rankenos srityje (kapas Nr. 105).

Šešiasdešimt aštuoni griautiniai kapai yra iš IX–X a. Šiuose kapuose mirusieji buvo papuošti žalvarinėmis pasaginėmis keturkampiais galais segėmis (kapas Nr. 11), žalvarinėmis apskritiminėmis prošvaistinėmis segėmis (kapai Nr. 53, 108, 113, 168, 231), žalvariniais lazdeliniais smeigtukais (kapai Nr. 88, 163), žalvariniais rateliniais smeigtukais (kapai Nr. 211, 225) bei žalvariniais smeigtukais kryžinėmis galvutėmis (kapai Nr. 7, 206, 211, 221). IX–X a. kapuose randama ir geležinių miniatiūrinių kapliukų / skaptukų (kapai Nr. 89, 262).

Laiviuose dar X–XI a. mirusieji buvo laidojami ir nedeginti. Šiam laikotarpiui skirtinų kapų – 40, bet jų įkapės gerokai skiriasi nuo ankstyvesnių. Vyrų kapuose yra gražūs žalvariniai prošvaistiniai pentinai (kapai Nr. 151, 153, 171, 175, 263), kovos kirviai (kapas Nr. 120), geležiniai įmoviniai trikampe plunksna ietigaliai (kapas Nr. 83) bei žeberklinio tipo ietigaliai (kapai Nr. 205, 229, 233). Turtingesnių vyrų kapuose randami dviašmeniai kalvijai arba jų dalys (kapai Nr. 205, 210, 216, 229). Iš papuošalų paminėtinos žalvarinės pasaginės cilindriniais ir kampuotais galais segės (kapai Nr. 175, 260, 263 ir kt.).

Labai didelę Laivių griautinių kapų dalį – 98 sunku datuoti, kadangi daugelyje kapų nėra kuriam nors trumpesniam laikotarpiui būdingų įkapių. Įkapės juose paprastai sudaro žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, įvairios įvijos, peiliai, ylos, adatos ir kiti panašūs daiktai, kurie buvo naudoti palyginti ilgą laikotarpį. Aišku tik tai, kad šiuos kapus galima skirti pagrindiniam griautinių kapų laikotarpiui, t. y. VIII–XI a.

Palyginti nedaug griautinių kapų (24) buvo visai be įkapių. Dalis šių kapų greičiausiai irgi yra jas turėję, bet, kadangi yra apardyti arba perkasti, įkapės galėjo būti sunaikintos.

VIII a. pab. – IX a. Laivių plokštiniame kapinyne randami jau degintiniai kapai. Tiesa, minėtajam lai-

kotarpiui skirtini tik tokie keturi (kapai Nr. 268, 269, 270, 275). Jie visi yra vienoje kapinyne dalyje, pietinėje ir pietrytinėje, įsimaišę tarp griautinių kapų.

Pirmieji degintiniai kapai mažai skiriasi nuo griautinių kapų – jiems buvo iškasama tokio pat gylio ir dydžio duobė. Tik mirusysis buvo sudeginamas kitur, (ne laidojimo vietoje) be įkapių, degintiniai kauliukai supilami į karštą, o įkapės išdėliojamos prie jų taip, kaip prie nedeginto mirusiojo. Šiek tiek skiriasi kapas Nr. 270, nes jo duobė yra apvali, bet įkapės sudėtos dugne ir yra visai neapdegusios. Šiuose kapuose ir aptinkami VIII–IX a. būdingi papuošalai: lankinės žieduotosios ir gyvuline kojele segės (kapai Nr. 269, 270), žalvarinės apyrankės, platėjančiais trikampaiais tuščiaviduriais galais (kapas Nr. 269), žalvariniai trikampėmis ir kryžinėmis galvutėmis smeigtai (kapai Nr. 269, 275), žalvariniai apskritiminiai kabučiai (kapas Nr. 269).

Vėliau degintinių kapų gausėja. IX–X a. priskirtinų degintinių kapų jau yra dvylika. Šių kapų duobės dar pailgos ir tokio pat gylio, kaip griautinių kapų. Tačiau šiuose kapuose įkapės jau neišdėliojamos taip kaip prie nedeginto mirusiojo ir nebededamos į medinį karštą. Jos sudedamos tik į mažą medinę arba tošinę dėžutę, o kartais (kapas Nr. 333) į papuošalą. Į dėžutę būdavo sudedama didžioji dalis įkapių, kurios nepalietos ugnies. Kitos smulkesnės įkapės kartais būna apdegusios ir yra ne kapo duobės dugne, o įvairiose sampilo vietose. Šiems kapams būdingi žalvariniai smeigtukai plokščiai (kapai Nr. 349, 364) arba kryžine (kapas Nr. 372) galvute bei plokštelinės kryžinės segės (kapai Nr. 321, 363, 365, 366).

Kadangi X–XI a. dar buvo laidojami ir nedeginti mirusieji, tai griautinio kapo įtaka šiek tiek jaučiama ir šio laikotarpio degintiniuose kapuose. Kapo duobė nėra tokia taisyklinga kaip griautinio kapo, bet dažniausiai dar pailga (kapai Nr. 281, 350, 351, 370 ir kt.) arba apvali, didelė (kapas Nr. 335). Didžioji dalis įkapių dar nelietos ugnies arba mažai apdegusios ir sudėtos kapo duobės dugne ant nejudintos žemės. Kai kurios smulkesnės įkapės – geriamieji ragai, įvairios įvijos, dalis papuošalų – ugnyje apsilydę arba specialiai sulaužytos ir įmestos užkasant duobę.

X–XI a. degintiniai kapai išsiskiria savo įkapių gausa ir turtingumu. Iš papuošalų paminėtina: žalvarinės vytinės antkaklės kilpiniais galais (kapai Nr. 303, 312), žalvarinės pasaginės segės cilindriniais (kapai Nr. 334, 370), kampuotais (kapas Nr. 325), aguoniniais (kapai Nr. 308, 346) galais bei gyvuliniais galais juostinės apyrankės (kapai Nr. 281, 282). Degintiniuose vyrų kapuose buvo geležiniai kovos kirviai (kapas Nr. 335), trikampe plunksna geležiniai įmoviniai ietigaliai (kapai Nr. 325, 335), geležinės balno kilpos (kapas Nr. 335).

XI–XII a. Laivių plokštiniame kapinyne daugėja degintinių kapų, jų rasta – 41, o XII a. datuotinių griautinių palaidojimų nerasta visai.

Aptariamo periodo degintiniai kapai paprastai yra didesnėse apvaliose arba ovalo formos giliose duobėse. Visos įkapės šiuose kapuose jau daugiau ar mažiau apdegusios. Dauguma įkapių, ypač papuošalų, yra sulaužyta. Įkapės supiltos kartu su laužo likučiais įvairiose kapo duobės vietose ir gyliuose. Ypač gausu šiuose kapuose degėsių, kurie buvo atnešti kartu su įkapėmis iš laužavietės. Degintiniai kauliukai taip pat išbirstomi visame sampile (kapo užpilde). Išimtį sudaro degintinis kapas Nr. 361, kurio beveik visos įkapės sudėtos duobės dugne ant sudegintų kauliukų, o įkapės apdegusios, bet nesusilydžiusios.

XI–XII a. kapuose aptikta: žalvarinės masyvios gyvuliniais galais apyrankės (kapas Nr. 343), žalvarinės pasaginės daugiakampiais ir pastorintais galais segės (kapai Nr. 294, 261), žalvarinės pasaginės vėlyvos aguoniniais galais segės (kapai Nr. 320, 339, 362), žalvariniai žiedai paplatinta priekine dalimi (kapas Nr. 371). Šiuose kapuose aptinkami gražūs damaskinio plieno įmoviniai ietigaliai (kapai Nr. 359, 361), miniatiūriniai geležiniai darbo įrankiai (kapas Nr. 361).

XII–XIII a. skirtinų kapų rasta tikrai devyni. Šiuo laikotarpiu degintiniai kapai buvo įrengiami labai paprastai. Duobutė iškasama labai negili ir nedidelė, todėl jie smarkiai nukentėjo nuo vėlyvesnės žmonių ūkinės veiklos. Iki mūsų dienų išliko tik paskiri, kiek gilesnėse duobutėse buvę kapai. Į tokią nedidelę kapo duobutę buvo supilami visi su įkapėmis sudeginto mirusiojo likučiai.

XII–XIII a. kapuose įkapės ypač smarkiai susilydžiusios ir sulaužytos. Dažniausiai randami tik papuošalų fragmentai: žalvarinės pasaginės gyvuliniais galais segės (kapas Nr. 306), žalvarinės juostinės gyvuliniais galais apyrankės (kapas Nr. 272) bei žalvariniai pastorinta ir paplatinta priekine dalimi žiedai (kapas Nr. 272).

Iš 106 degintinių kapų 17 kapų keblu datuoti, kadangi juose nerasta jokio aiškiai datuotino dirbinio arba bent jo dalies. Negalima remtis ir kapo forma, nes jie yra suardyti, kasant duobes kitiems kapams.

Dviejuose degintiniuose kapuose įkapių nerasta.

Taigi Laivių kapinyne mirusieji buvo laidoti gana ilgai – nuo IV a. iki XIII a. Ypač gausu kapų iš VIII–XII a.

Iš aukščiau aptartos laidosenos, įkapių matome, kad Laivių kapinynas kaip amžinojo poilsio vieta buvo naudojama ilgą laiką. Tai truko apie tūkstantį metų (IV–XIII a.). Kyla klausimas, kokių gyventojų čia gyventa.

Deja, pačios ankstyviausios kapinyno dalies archeologams jau nepavyko iširti, nes ji buvo sunaikin-

ta žmonių ūkinės veiklos. Daugiau medžiagos yra pradant VIII a.

Lietuvos pajūryje VI–VII a. atsiranda dvi etnokultūrinės sritys: Lamata ir kuršiai (Tautavičius, 1996, p. 85).

Remiantis kitų dabar jau tyrinėtų to paties regiono kaip ir Laivių kapinynų (Andulių, Genčių, Kiauleikių; Bandužių) medžiaga, atitinkamai besikeičiančia bėgant amžiams pastebimi tam tikri panašumai tiek laidosenoje, tiek įkapėse. Šiuo metu yra tirti 25 kapinynai Lietuvoje, skirtini kuršiams (Bliujienė, 1999, p. 198).

Laivių kapinyno medžiaga (įkapės ir laidosena) leidžia teigti, kad tai tipiškas kuršiams laidojimo paminklas.

Aptarus Laivių kapinyno laidoseną, pagrindines radinių grupes, jų paplitimą baltiškosiose žemėse ar kaimyniniuose Baltijos jūros regiono kraštuose, norėtųsi pabandyti apžvelgti ir konkrečią kuršių bendruomenę, kuri paliko šį archeologinį paminklą.

Remiantis ištirtų 373 kapų medžiaga bei pavieniais (atsitiktiniais) radiniais, galima tvirtinti, kad kapinyno chronologinės ribos, kaip minėta, gana plačios. Jos apima dalį Senojo geležies amžiaus laikotarpio (III–IV a., žalvarinė laiptelinė segė LNM EM 2:2149) ir tęsiasi iki pat Vėlyvojo geležies amžiaus ar net siekia Vėlyvuosius viduramžius (kriauninis peilis, LNM EM 2:1436). Pats kapinynas užėmė apie 26 850 m² plotą.

Kiek gyventojų buvo Laivių kuršių bendruomenėje paskirais amžių tarpsniais? Kiekybinį kapų pasiskirstymą pagal laikotarpį, lytį bei laidojimo būdą matome iš 7 lentelės.

Atsižvelgiant į kapinyno chronologinius rėmus, kyla klausimas, ar kapai išsidėstę chronologiškai nuosekliai. Ištirtoje kapinyno dalyje galima atsekti kai kuriuos palaidojimų išsidėstymų nuoseklumus.

Pats anksčiausias griautinis kapas (apardytas) Nr. 191 buvo aptiktas šiaurės rytiniame kapinyno pakraštyje (pav. 2a). Šis kapas rastas visai paskirai nuo pagrindinės palaidojimų dalies. Rytinėje – šiaurės rytinėje paminklo dalyje aptiktas ir vienas iš ankstyvesnių (datuojamas VIII–IX a.) degintinis kapas Nr. 268 (pav. 2a). Jis buvo pačiame griautinių kapų rajono pakraštyje (visi kiti degintiniai kapai išsidėstę V–ŠV kapinyno dalyje).

Griautiniai palaidojimai užėmė ištirto kapinyno rytinę ir vakarinę dalį bei centrą. Chronologiškai ankstyvesnė (VIII–X a.) būtų vakarinė dalis, vidurinė kiek vėlyvesnė (IX–X a.).

Vakarinėje, o iš dalies jau vidurinėje dalyje (ties G perkasa, pav. 2a) griautiniai kapai „persipina“ su degintiniais palaidojimais, datuojamais XI–XII a.

Vien tik degintiniai kapai buvo rasti pačiame V–ŠV paminklo pakraštyje, chronologiškai vėlyviausi (XII–XIII a.) – vakarinėje dalyje.

Tikslesniam ir išsamesniam kapų chronologiniam pasiskirstymui nustatyti trūksta duomenų, nerasta (neišliko (?)) 1940 m. tyrimų planų, taip pat trūksta ir 1950 m. tirtų I, H perkasų vakarinės dalies planų.

Kaip kuršių bendruomenė, gyvenusi dabartinėse Laiduvių apylinkėse, keitėsi lyčių ir amžiaus atžvilgiu bėgant amžiams? Į šį klausimą atsakyti būtų paprasčiau, jei turėtume antropologinę Laiduvių medžiagą. Deja, tiriant kapinyną dar nebuvo kreipiamas dėmesys į rastą antropologinę medžiagą. Taip pat, kaip matyti iš kapų aprašymų, palaidotų žmonių kaulai buvo labai sunykę, dažnai išlikę tik menki fragmentai (galūnių ar kaukolės).

Remiantis turimais duomenimis, galima teigti, kad VIII a. datuotinių palaidojimų rasta tik 8, iš jų vyrų – 2 (25%), moterų – 3 (37,5%) ir nenustatytos lyties – 3 (37,5%).

VIII–IX a. skirtinų palaidojimų (griautinių ir degintinių) rasta 24, iš jų 12 – vyrų (50%), 9 – moterų (37,5%), nenustatytos lyties – 3 (12,5%).

Vien IX a. datuojamų palaidojimų buvo taip pat 8, iš jų skirtinų vyrams nebuvo, moterų kapų 2 (25%), likusieji 6 (75%) – nenustatytos lyties.

Gausiausia aptariama visuomenė buvo IX–X a. Iš šio laikotarpio rasta 80 kapų (degintinių ir griautinių). Iš jų 30 vyrų (41,2%), 21 moterų (26,2%) ir nenustatytos lyties – 28 palaidojimai (35%).

Kiek mažiau buvo X–XI a. skirtinų palaidojimų. Aptiktas 61 šio periodo kapas: 34 vyrų (55,7%), moterų 8 (13,1%) ir nenustatytos lyties – 19 (31,1%).

Net 98 kapai datuoti VIII–XI a. (dėl sunkiai datuotinių įkapių), iš jų 29 vyrų (29,5%), moterų taip pat 29 (29,5%), o nenustatytos lyties buvo 40 palaidojimų (40,8%).

Pasikeitus laidojimo papročiams, t. y. perėjus tik prie kremacijos, pastebimas gyventojų sumažėjimas. XI–XII a. datuojamų palaidojimų rasta 41 degintinis kapas. Iš jų 7 skirtini vyrams (17,1%), moterų taip pat 7 kapai, deja, didelis nenustatytos lyties palaidojimų skaičius – net 27 (65,8%).

Vėlyvojo geležies periodo pabaigoje XII–XIII a. ši kuršių bendruomenė labai sumažėjo. Rasti tik 9 kapai: po tris vyrų ir moterų bei nenustatytos lyties.

Gyventojų skaičiaus svyravimai, be abejo, susiję su bendra aptariamo regiono situacija. Gyventojų padidėjimas IX–XI a. sietinas su vikingų plačiąja prasme (vikingavimu – vikinginiu gyvenimo būdu) klestėjimu. Ir atvirkščiai, XII–XIII a. rodo krašto smukimą, sumenkus vikingų įtakai. Smarkūs pokyčiai regione sutapo su vokiečių karinių ordinų bei pirklų atėjimu.

Tiek istorikui, tie archeologui svarbūs klausimai yra apie visuomenės socialinius santykius, užsiėmimą, verslus. Iš Lietuvos teritorijoje (ta pati situacija ir pas mūsų kaimynus) esančių kuršiškų paminklų geriausia

(daugiausia) pažįstama laidojimo paminklai. Ką gali pasakyti Laiduvių kapinyno tyrimų medžiaga apie šios konkrečios kuršių bendruomenės užsiėmimą, verslus amžių tėkmėje.

Į aukščiau pateiktus klausimus bandysime atsakyti skirstydami rastą į dvi pagrindines grupes, tai darbo įrankiai ir ginklai.

Neabejotinai ginklams yra skiriami ietigaliai. Tokių kapų kuriuose aptikta ietigaliai, buvo 44 (11,7%). Daugiausia ietigalių rasta X–XI a. datuojamuose kapuose – 17 kapų (38,6%). Kokie dar ginklai naudoti kartu su ietimis? Tai kovos kirviai, rasti trijuose kapuose (Nr. 120, 335, 361), taip pat keturi kalavijai arba jų dalys.

Įkapių komplektą kartu su ietigaliais sudarė ir darbo įrankiai. Tai dalgiai (jų aptikta 12-oje kapų 29,2%), penki skapteliai / kapliukai (11,3%). Pagarbą darbo įrankiams, užsiėmimui (žemdirbystei) rodytų dalgio buvimas įkapių komplekte, išsiskiriančiame savo turtingumu ir, be abejo, padėtimi tuometinėje visuomenėje (kapas Nr. 361).

Turbūt tik du kapus (Nr. 120, 335), datuojamus X–XI a., būtų galima skirti kariams, nes juose, be ginklų (ietigalių, kovos kirvių) bei papuošalų, nerasta jokių darbo įrankių. O kape Nr. 120 rasti žąslai leistų teigti šį karį buvus raiteliu. Raitelių kategorijai priklausytų ir mirusysis, palaidotas kape Nr. 229, nes čia aptiktas pentinas, taip pat kalavijo makštų galo apkalas byloja apie jo, kaip kario, profesionalumą.

Neabejotinai karių elitui (raitelių) ir bendruomenės įtakingajam skirtinas mirusysis iš kapo Nr. 361. Jame, be kitų įkapių, randame ir balno kilpas, pentiną, žąslus, kalaviją, taip pat, kaip bebūtų keista, ir dalgį.

Taigi tokie įkapių komplektai (lent. 8) leistų teigti, kad bent šioje konkrečioje kuršių bendruomenėje sunku išskirti profesionalius karius arba jų būta nedaug. Greičiausiai dauguma kuršių vyrų buvo „universalūs“. Jie buvo ne tik kariai, bet užsiėmė žemdirbyste bei kitais ūkio darbais.

Darbo įrankiams skiriamų dalgių aptikta 18-oje kapų (lent. 10), t. y. 4,8% visų ištirtų palaidojimų. Šie žemdirbiški įrankiai įkapių kompleksuose įvairavo su papuošalais, skapteliais (kapliukais) bei ietigaliais (9 kapai) ar įvairios paskirties kirviais (6 kapai). Kapų, kurių įkapių komplekte būtų tik darbo įrankiai (dalgiai) ir įvairūs papuošalai, t. y. nebuvo ginklų, terasta – 9 (2,4%). Tačiau ir dalyje „žemdirbiškų“ kapų aptikta raitelio atributų, tai žąslai ar ypač charakteringi pentinai (kapai Nr. 190, 317, 370), balno kilpos (kapai Nr. 370).

Taigi kaip matyti iš aptartos turimos medžiagos, kalbėti vien apie žemdirbių sluoksnį šioje bendruomenėje, kaip ir vien apie karių, deja, negalime.

Išskyrėme dar vieną radinių grupę, charakteringą tam tikrai Laivių bendruomenės narių daliai – pentinus (lent. 9). Kapų, kuriuose rasti pentinai, buvo 33 (8,8% visų ištirtų kapų). Didžioji dauguma (12 kapų) šios grupės radinių aptikta palaidojimuose, datuojamuose IX–X a. Tačiau tik keturiuose kapuose aptiktos pentinų poros, likusiuose – po vieną. Komplekte su žaslais pentinai aptikti 7 kapuose, o su balno kilpomis tik dviejuose. Kape Nr. 370 aptikta tik pentinas ir dvi balno kilpos.

Reikia pažymėti, kad kapai su balnakilpėmis kiek vėlyvesni – XI–XII a., galbūt šis faktas rodytų jų išpopuliarėjimą ar jojimo būdo pasikeitimą.

Dažniausiai sutinkamas ginklas kapuose su pentiniais buvo ietis (8 kapai). Nemažai kapų su kalaviju (turint omenyje jo retumą Laivių kapinyne) – trys, su kovos peiliais – du kapai ir tik vienas – su kovos kirviu (lent. 9). Įdomu tai, kad nei viename šios grupės palaidojime neaptikta kapliuko / skaptuko, galbūt tai specifinis amatininkų įrankis.

Kuršių bendruomenė, palikusi dabartinį Laivių kapinyną, neišsiskiria iš kitų to meto savo bendragenčių paminklų tiek laidosenos raida (Žulkus, 1999, p. 3), tiek savo gyvenimu bei užsiėmimais (Mickevičius, 1992, p. 65).

LAIVIŲ PLOKŠTINIO KAPINYNŲ KAPŲ APRAŠYMAS

Griautinis kapas Nr. 1 (pav. 57)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm, kryptis – PR 140°. Griaučiai sunykę, išlikę tik kairės kojos šlaunikaulis. Duobės sampilė buvo smulkių angliukų.

Įkapės: prie kairės kojos, šlaunikaulio vidinėje pusėje, buvo žalvarinis įvijinis penkių apvijų žiedas, ties kapo viduriu – dvi siauros žalvarinės įvijelės, užvertos ant odinės juostelės. Mirusysis ant dešinės rankos turėjęs žalvarinę apyrankę. Įvairiose kapo vietose rastos trys žalvarinės žiedinės įvijos ir du gabaliukai žalvarinių apkaliukų.

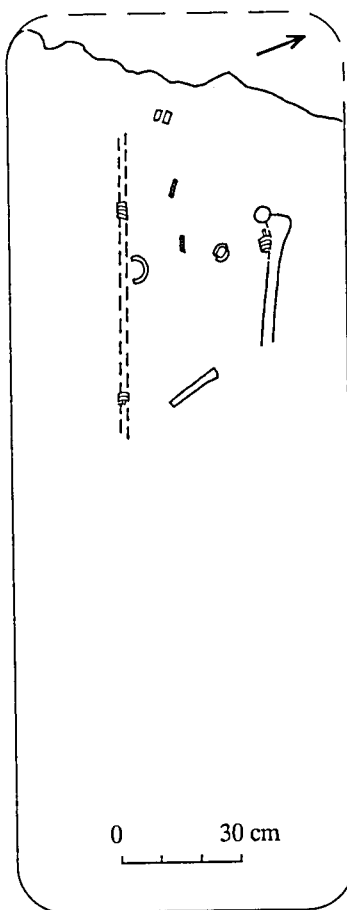
Griautinis kapas Nr. 2 (pav. 58)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm, kapo duobės kryptis PR 140° – ŠV 320°. Griaučiai visai sunykę, kapas apardytas.

Įkapės: ant dešinės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas, ties kapo viduriu buvo žalvarinė diržo sagtis ir diržo apkalų likučiai. Kojų link buvo žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 3 (pav. 59)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapo duobė išryškėjo 40 cm gilumoje, 150x75 cm dydžio. Griaučiai buvo 75 cm gilumoje. Griaučiai visai sunykę. Kryptis – PR 140°. Kapas apardytas.

57 pav. Griautinis kapas Nr. 1.

Žalvarinis įvijinis žiedas su piršto kauliuku viduje rastas kapo pietrytinėje dalyje. Be to, įvairiose kapo vietose buvo smulkių apkaliukų fragmenteliai bei siaurų žalvarinių spiralių su siūlo liekanom viduje.

Griautinis kapas Nr. 5 (pav. 61)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kryptis duobės Š–P. Kapo duobės dydis – 150x70 cm. Griaučiai visiškai sunykę, kapas apardytas.

Įkapės: 5 žalvarinės įvijos suvertos ant odos dirželių.

Griautinis kapas Nr. 6 (pav. 62)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 135°. Duobės kontūras – 280x80 cm dysdžio. Griaučiai sunykę, likę tik dantų, kaukolės ir dešiniojo šlaunikaulio liekanos. Sprendžiant pagal žiedų padėtį kape, mirusiojo rankos buvo ištiestos palci šonus.

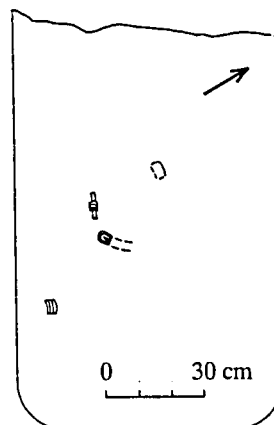
Sampilė buvo smulkių angliukų.

Įkapės: kojūgalyje, prie pat centrinės kapo linijos buvo žalvarinė laiptelinė segė. Netoli segės žalvarinė įvijelė, užverta ant odinės juostelės.

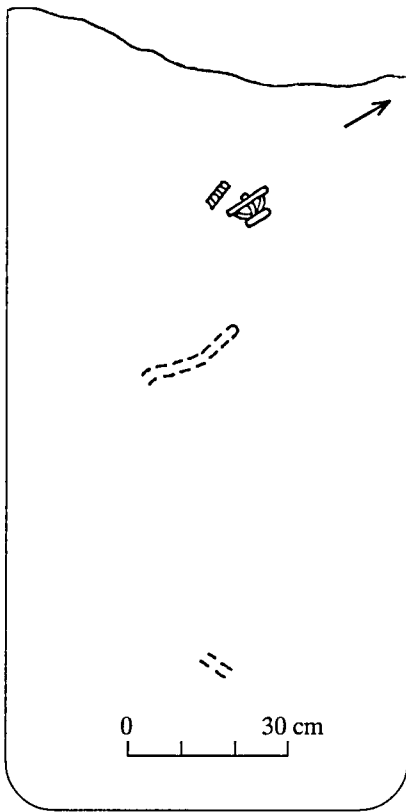
Griautinis kapas Nr. 4 (pav. 60)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm. Duobės kryptis – PR 140° – ŠV 320°. Kapo kontūrų dydis 270x80 cm. Griaučiai visiškai sunykę. Duobės dugne buvo stambių anglių.

Įkapės: ties kapo viduriu – atrodo kaklo vietoje buvo žalvarinės vytinės antkaklės dalys, kiek žemiau žalvarinės lankinės ilgakojės segės dalis. Dar žemiau žalvarinė žiedinė įvija su medžio liekana viduje.

58 pav. Griautinis kapas Nr. 2.

59 pav. Griautinis kapas Nr. 3.

Įkapės: ant abiejų rankų – po vieną žalvarinį įvijinį žiedą. Dvi žiedinės žalvarinės įvijos rastos ant medžio gabaliuko prie dešinės kojos kelio. Dešinio šlaunikaulio vidinėje pusėje pėdsakai žalvarinės siauros įvijėlės, užvertos ant virvutės.

Griautinis kapas Nr. 7 (pav. 63)

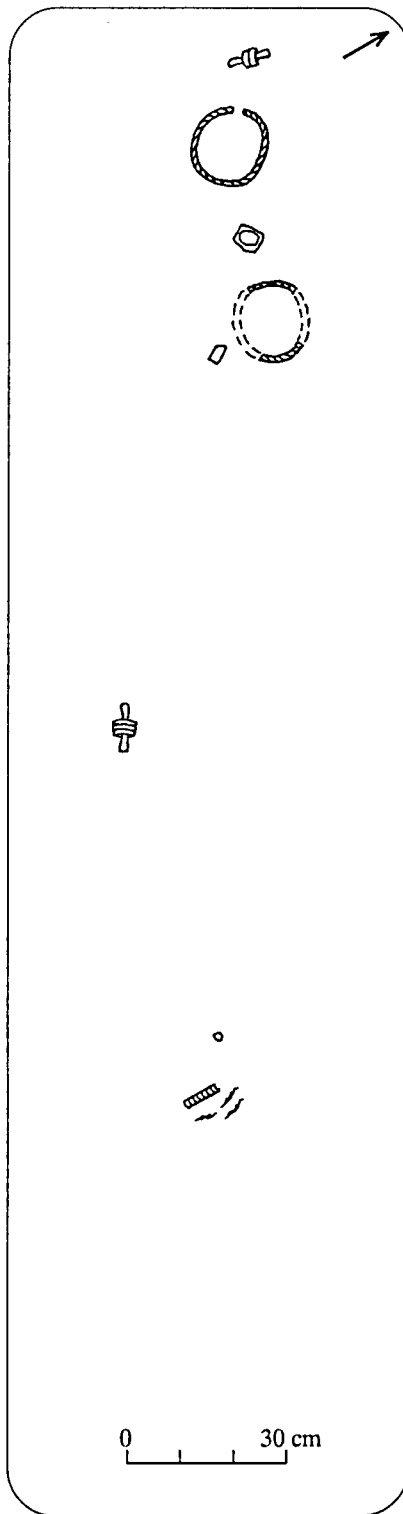
Palaidota moteris. Gylis 70 cm. Kryptis duobės – PR 140° – ŠV 320°. Griaučiai visai sunykę ir kapas apardytas. Įkapės ne savo pirmąją vietoje.

Įkapės: trys žalvarinės žiedinės įvijos, žalvarinio kryžinio smeigtuko galvutė, žalvarinė adata ir žalvarinis puodelis.

Griautinis kapas Nr. 8 (pav. 64)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobės dydis 280x90 cm. Griaučiai sunykę, išlikę tik dantų ir kaukolės likučiai.

Visame duobės kontūre ir dugne buvo pavienių anglių.

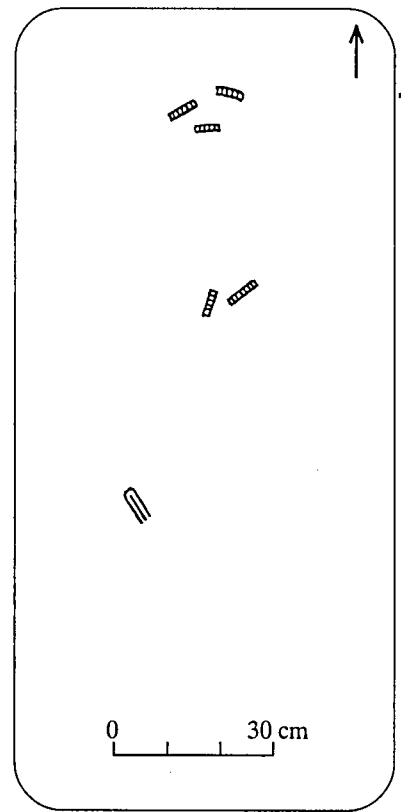

60 pav. Griautinis kapas Nr. 4.

je pėdsakai žalvarinio pentino. Įkapės labai sunykę.

Griautinis kapas Nr. 10 (pav. 66)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Kapas apardytas, likę tik kojų kaulai.

61 pav. Griautinis kapas Nr. 5.

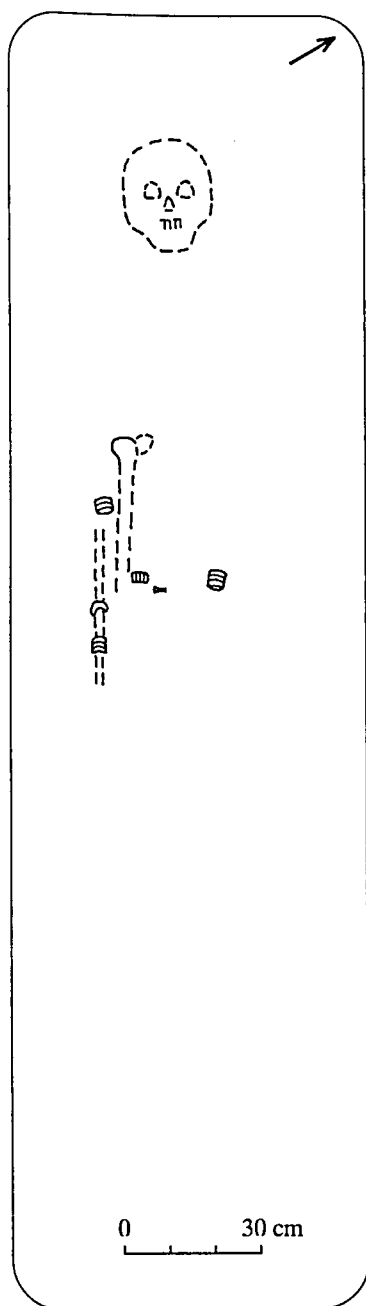
Įkapės: virš galvos geriamojo rago žalvariniai apkalai, gintarinis verpstukas, geležinė adata ir dvi žalvarinės žiedinės įvijos. Dešinio peties vietoje likučiai žalvarinės plokštinės kryžinės segės. 40 cm žemiau dantų pėdsakų likučiai žalvarinio kryžinio smeigtuko. Ant abiejų rankų buvo po žalvarinį įvijinį žiedą.

Griautinis kapas Nr. 9 (pav. 65)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 300x100 cm. Griaučiai sunykę, išlikę tik kaukolės pėdsakai ir kulno kaulas. Visame duobės kontūre ir dugne buvo daug anglių.

Įkapės: 90 cm atstume nuo kaukolės kojų link buvo dvi žalvarinės žiedinės įvijos (su medinio koto? liekanom viduje). Kojūgaly-

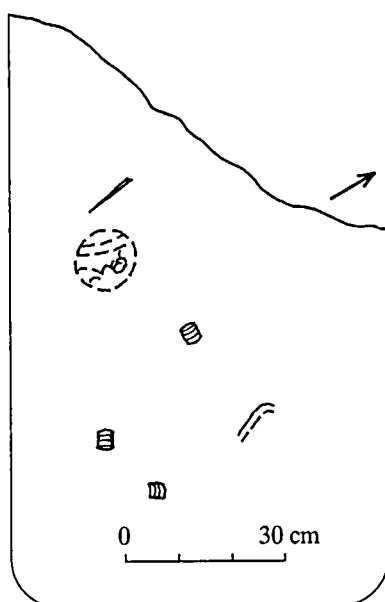
62 pav. Griautinis kapas Nr. 6.

dugne pastebėta daug anglių. Duobės dugnas apvalus, buvęs skobtinis karstas.

Įkapės: ties kapo viduriu žalvarinė pasaginė daugiakampiais galais segė. Ties mirusiojo dešiniuoju šonu būta kažkokio įrankio medinio koto, kurio liekanos išlikę žalvarinėje žiedinėje įvijoje. Prie dubens kaulų surasti odinio diržo likučiai.

Griautinis kapas Nr. 12 (pav. 68)

Palaidota moteris. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobės dydis – 280x60 cm. Griaučiai vi-

63 pav. Griautinis kapas Nr. 7.

Įkapės: prie kairės kojos šlaunikaulio, vidinėje pusėje, buvo geležinis peilis. Prie šlaunikaulių ir dubens kaulo išlikę likučiai odinio diržo, apkalto žalvarinėm plokštelėm, ir žalvarinė diržo sagtis.

Griautinis kapas Nr. 11 (pav. 67)

Palaidotas vyras. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 180x60 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik dalys: stuburkaulio, dubens kaulų ir kairiojo šlaunikaulio.

Kapo duobės

sai sunykę, išlikę tik dantų pėdsakai ir dešinės rankos pirštų kaulai.

Duobės dugne buvo smulkių anglių.

Įkapės: ant dešinės rankos piršto buvo du žalvariniai įvijiniai žiedai. Kiek žemiau dantų pėdsakų – krūtinės srityje buvo žalvarinis, plokščia, rombo pavidalo galvute smeigtukas ir geležinė adata.

Griautinis kapas Nr. 13 (pav. 69)

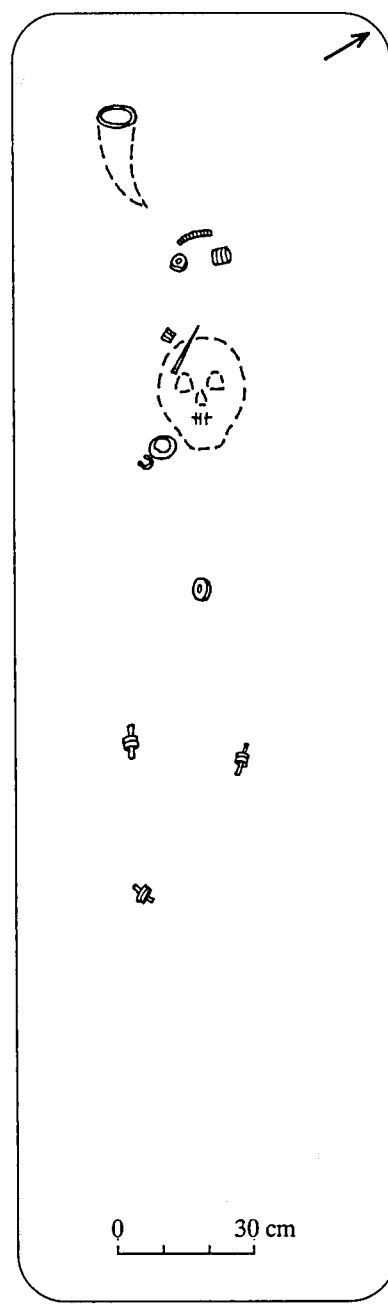
Palaidotas vyras. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 280x70 cm. Griaučiai visiškai išnykę.

Visame kapo dugne pastebėta daug anglių.

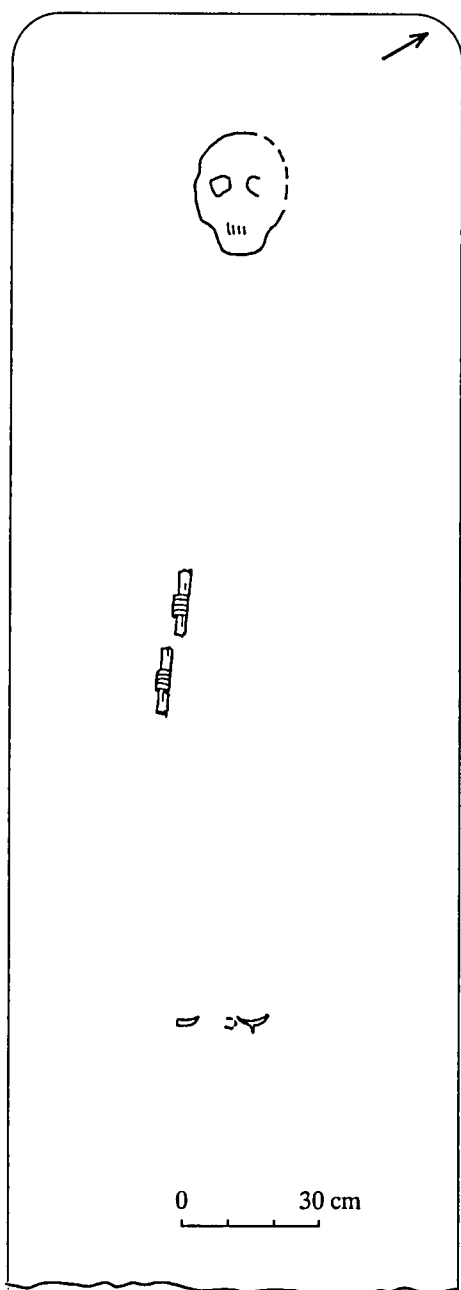
Įkapės: mirusiojo galvos srityje buvo geležinis peilis ir geležinių trinarių žąslų dalys. Ties kapo viduriu – maždaug mirusiojo juosmens srityje rasta likučiai odinio diržo ir dalis žalvarinių apkalų bei sagties.

Griautinis kapas Nr. 14 (pav. 70)

Laidota moteris. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 270x85 cm. Griaučiai sunykę,

64 pav. Griautinis kapas Nr. 8.

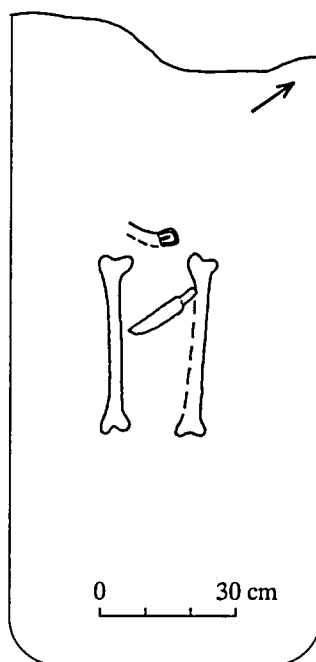
65 pav. Griautinis kapas Nr. 9.

išlikę tik dantų pėdsakai ir kairiosios rankos piršto kauliukai.

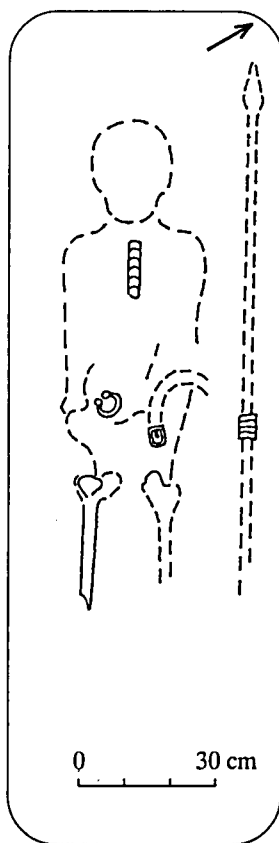
Įkapės: mirusiojo galvūgalyje du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai ir geležinė adata. Ant kairės rankos buvęs žalvarinis įvijinis žiedas. Dešinėje kapo pusėje, maždaug ties kapo viduriu, buvo žalvarinė žiedinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 15 (pav. 3:2)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės

66 pav. Griautinis kapas Nr. 10.

67 pav. Griautinis kapas Nr. 11.

dydis – 270x85 cm. Karstas, atrodo, buvęs ažuolinis. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai. Pagal kaulų likučius, atrodo, kad mirusiojo rankos buvo ištiestos palei šonus.

Įkapės: galvūgalyje buvo likučiai žalvarinio geriamojo rago. Ant abiejų rankų po žalvarinę įvijinę apyrankę ir po žalvarinį žiedą. Dešinės kojos šlaunikaulio išorinėje pusėje buvo geležinis peilis. Prie peilio likučiai odinio diržo. Prie dešinės kojos kulno buvo geležinės ylos likučiai. Be to, kape buvo dviejų žalvarinių įvijų likučiai.

Griautinis kapas Nr. 16 (pav. 71)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 270x80 cm. Griaučiai visiškai sunykę, radiniai taip pat.

Įkapės: pietrytinėje kapo dalyje buvo likučiai trijų žalvarinių plokštinių segių. Pačiame kapo viduryje rasti likučiai žalvarinio puodelio, kiek žemiau žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 17 (pav. 72)

Palaidotas berniukas. Gylis – 80 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 200x100 cm. Griaučiai visiškai sunykę.

Duobės dugne pastebėta smulkių angliukų.

Įkapės: maždaug mirusiojo galvos dešinėje pusėje buvo įdėti du geležiniai įmoviniai ietigaliai.

Griautinis kapas Nr. 18 (pav. 73)

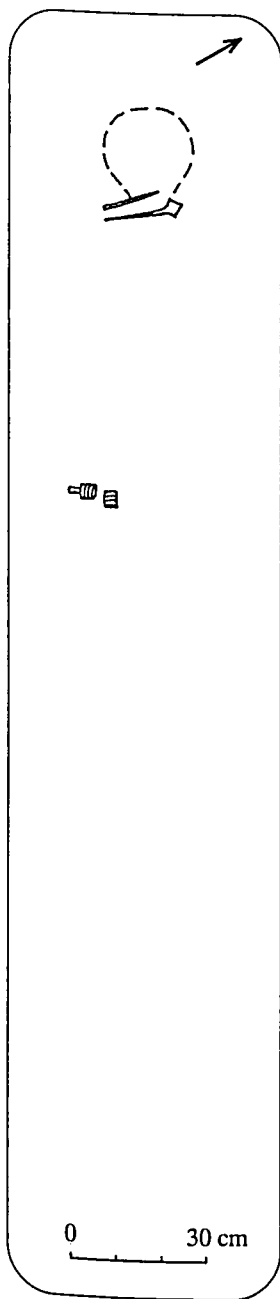
Palaidota moteris. Gylis – 90 cm. Kryptis – PR 140°. Duobės kontūras neišryškėjo. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai.

Duobės dugne pastebėta anglių.

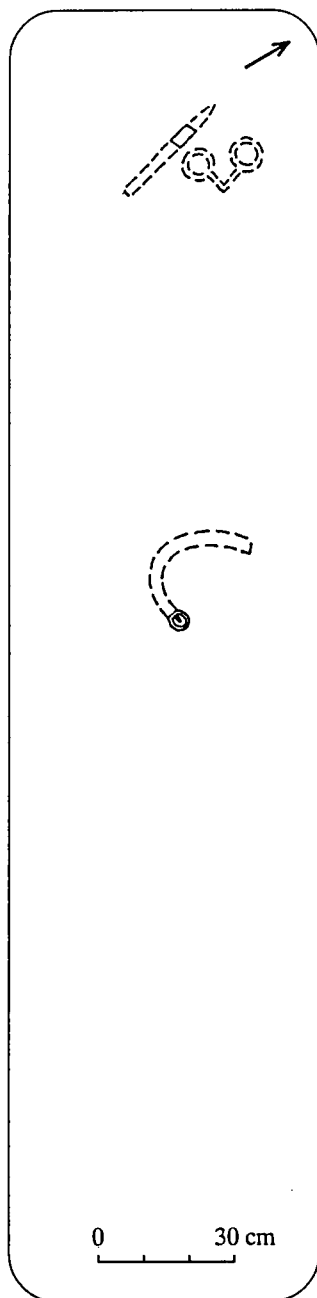
Įkapės: gale mirusiosios galvos buvo padėta tošinė dėžutė, miniatiūrinis molinis puodelis, kuriame buvo įdėtas žalvarinis įvijinis žiedas, prie jų buvo geležinė adata, kiek žemiau antras žalvarinis įvijinis žiedas. 10 cm žemiau nuo kaukolės buvo geležinis peilis. Galvūgalyje apnykęs žalvarinis geriamojo rago apkalas.

Griautinis kapas Nr. 19 (pav. 74)

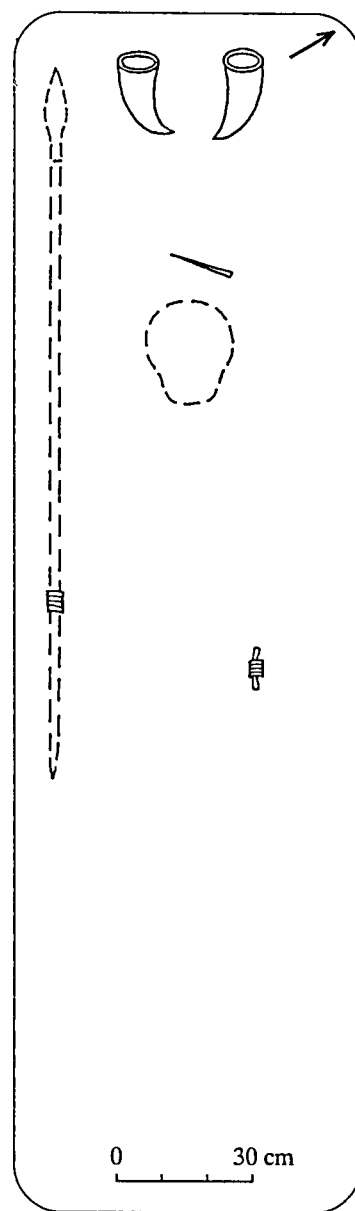
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gy-

68 pav. Griautinis kapas Nr. 12.

69 pav. Griautinis kapas Nr. 13.

70 pav. Griautinis kapas Nr. 14.

lis – 75 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobės dydis – 270x80 cm. Duobės kontūre pastebėta smulkių anglių. Dalis griaučių sunykę, likę tik pėdsakai šlaunikaulių ir blauzdikaulių.

Įkapės: ant kairiosios rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 20 (pav. 75)

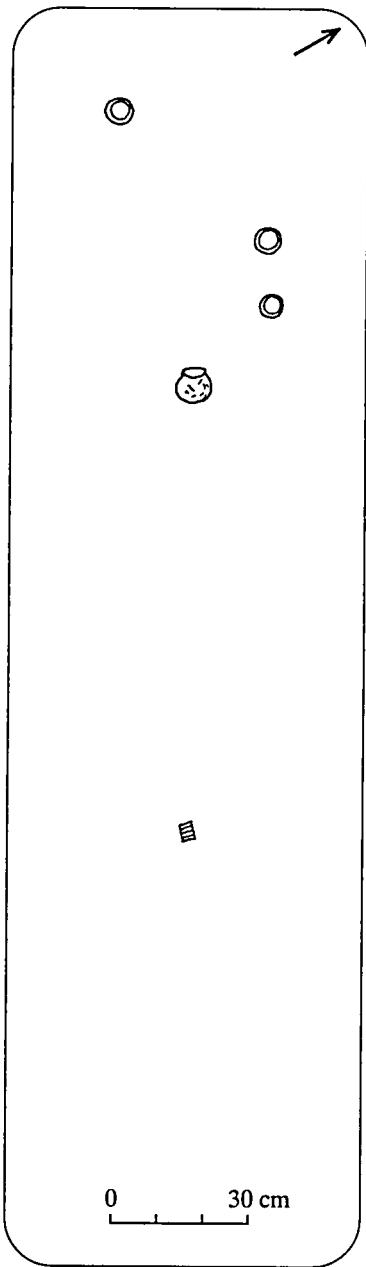
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 280x75 cm. Duobės kon-

tūre buvo smulkių anglių. Dalis griaučių sunykę, likę tik kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje buvo žalvariniai geriamojo rago apkalo likučiai, ant kairės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas, kiek žemiau žalvarinė žiedinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 21 (pav. 76)

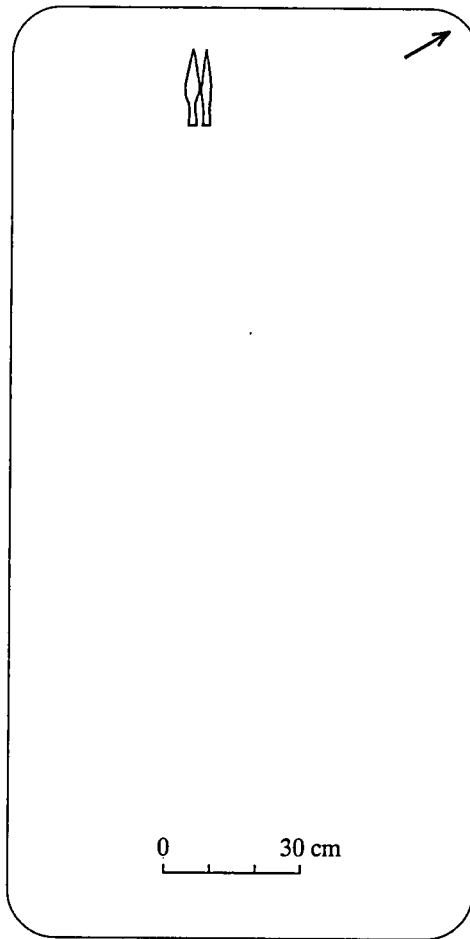
Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Duobės dydis – 270x80 cm. Visame duobės sampile

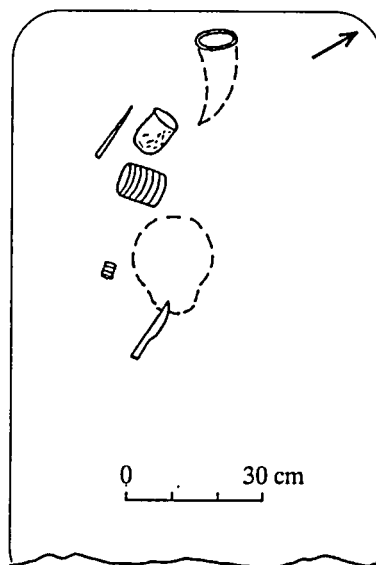
71 pav. Griautinis kapas Nr. 16.

buvo smulkių angliukų. Dalis griaučių sunykę, likę tik pirštų kaulai žieduose.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, kiek žemiau molinis miniatiūrinis puodelis, mirusiojo dešinėje buvo skersai kapą įdėtas geležinis įmovinis ietigalis, ant mirusiojo dešinės rankos buvo žalvarinis įvijinis žiedas, kojūga-

72 pav. Griautinis kapas Nr. 17.

73 pav. Griautinis kapas Nr. 18.

lyje buvo du žalvariniai pentiniai. Įvairiose kapo vietose buvo dvi žalvarinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 22 (pav. 77)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 260x90 cm. Duobės dugne buvo anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: kojų srityje rasta žalvarinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 23 (pav. 78)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobės dydis – 250x80 cm. Duobės dugne buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje liekanos dviejų geriamųjų ragų žalvarinių apkalų, nuo kaukolės truputį į dešinę buvo žalvarinė įvijėlė, kitos įvijėlės liekanos pastebėtos dubens kaulų vietoje. Įkapės visai sunykę.

Griautinis kapas Nr. 24 (pav. 79)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 90 cm. Kapo duobės kryptis – PR 140°. Kapo duobės didžioji dalis nuardyta. Griaučiai visiškai sunykę arba nubyrėję į graužduobę.

Įkapių nerasta.

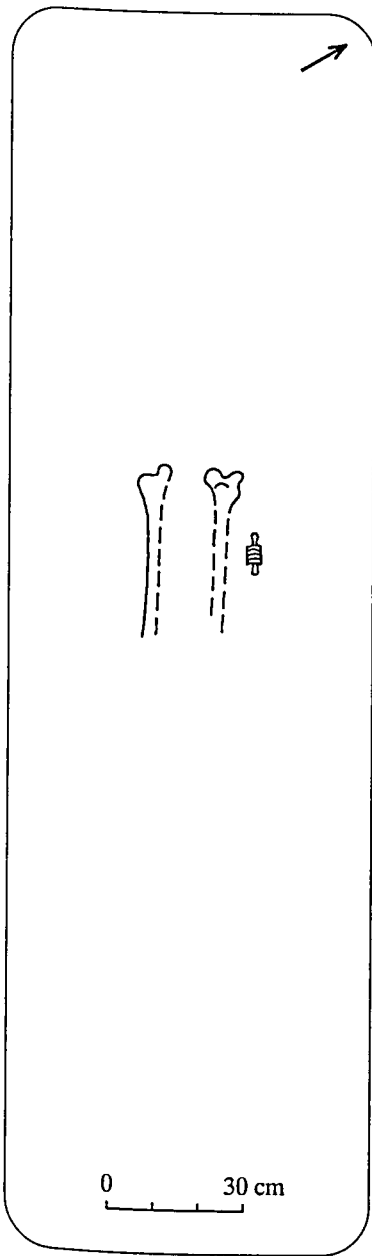
Griautinis kapas Nr. 25 (pav. 80)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm. Duobės kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 270x70 cm. Duobės dugne pastebėta truputis suodžių. Griaučiai sunykę.

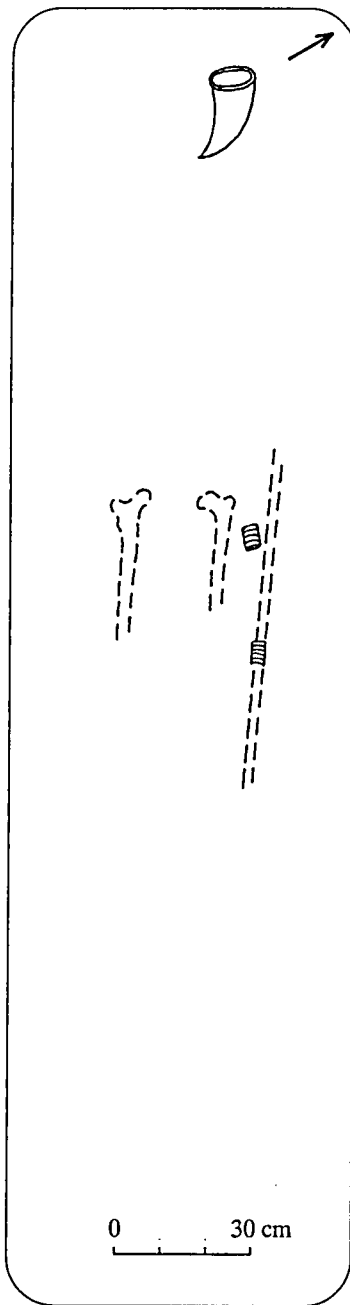
Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 26 (pav. 81)

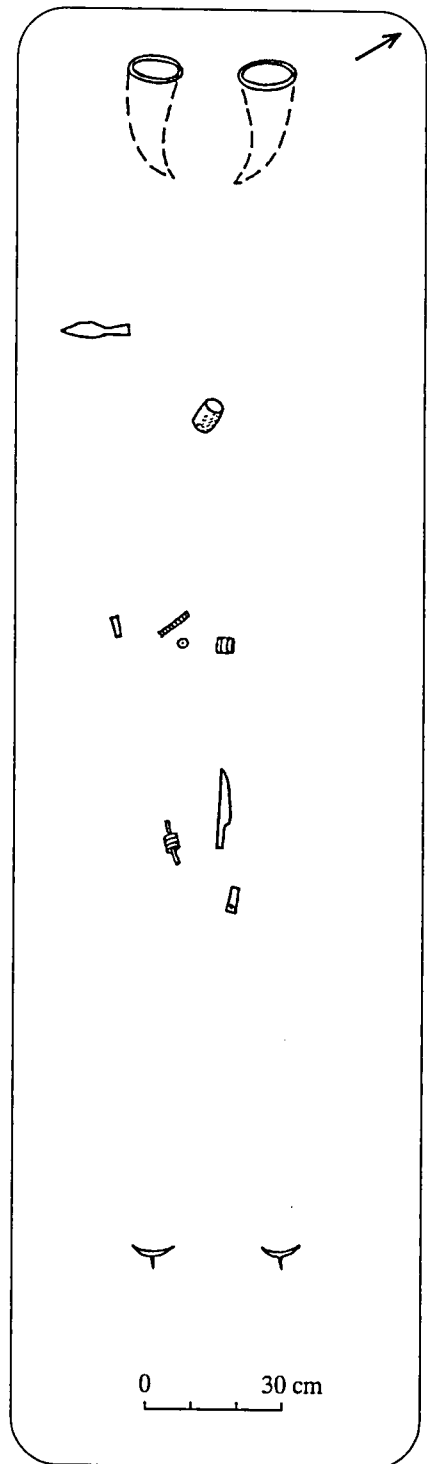
Palaidota moteris. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 280x80 cm. Duobės sumpile ir dugne buvo smulkių anglių. Griaučiai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

74 pav. Griautinis kapas Nr. 19.

75 pav. Griautinis kapas Nr. 20.

76 pav. Griautinis kapas Nr. 21.

Įkapės: galvūgalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir gintarinis verpstelis. Ant kairės rankos buvo žalvarinė apyrankė ir įvijinis žiedas. Ant kairiojo šlaunikaulio buvo rastas žalvarinis apskritas kabutis.

Griautinis kapas Nr. 27 (pav. 82)

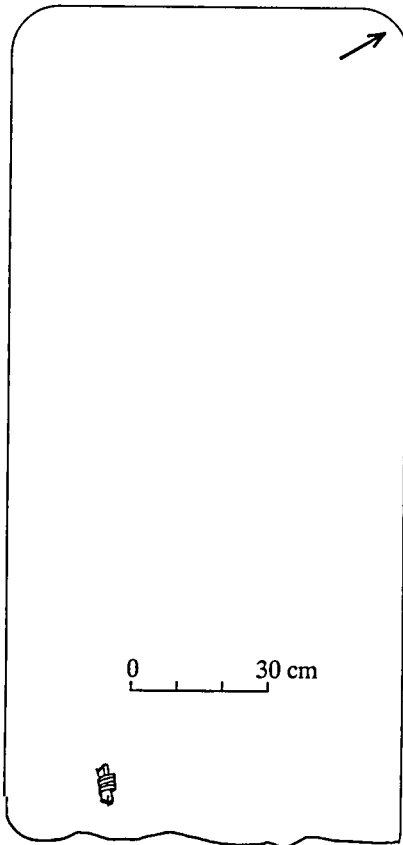
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Duobės kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 170x60 cm. Griaučiai visiškai sunykę. Duobės sampile buvo smulkių angliukų.

Įkapių nerasta.

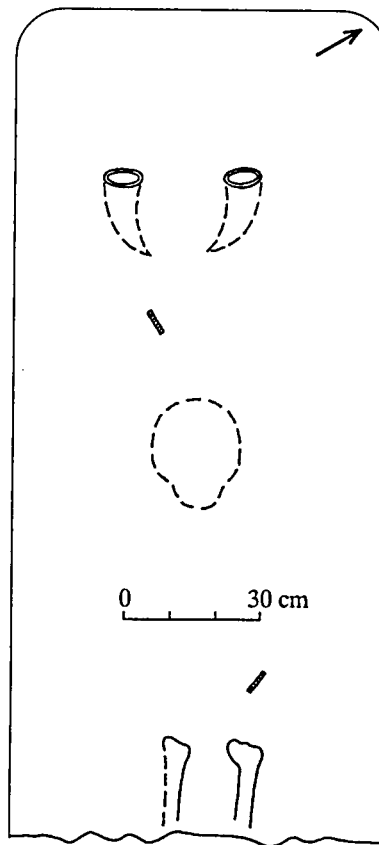
Griautinis kapas Nr. 28 (pav. 83)

Palaidota moteris. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 140°. Duobės kontūro dydis – 260x80 cm. Visame sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai visai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

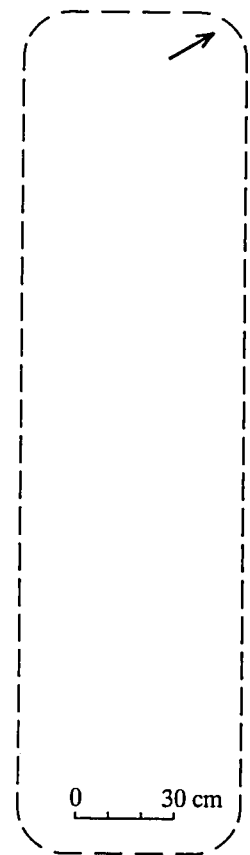
Įkapės: galvūgalyje paprastoje tošinėje dėžutėje buvo sudėta: žalvarinis įvijinis žiedas, dvi žalvarinės

77 pav. Griautinis kapas Nr. 22.

78 pav. Griautinis kapas Nr. 23.

79 pav. Griautinis kapas Nr. 24.

įvijos ir žalvarinio grandinėlio gabaliukas. Prie pat dėžutės buvo padėtas gintarinis amuletas, kiek žemiau, dar galvos srityje, buvo gintarinis verpstukas.

Griautinis kapas Nr. 29 (pav. 84)

Palaidota moteris. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 250x70 cm dydžio. Duobės sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik dantų ir kojų kaulų pėdsakai. Sprendžiant pagal radinius, rankos buvo ištiestos palei šonus.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir gintarinis verpstukas. Ant dešinės rankos buvo žalvarinė įvijinė apyrankė ir įvijinis žiedas. Tarp kojų prie kairiojo šlaunikaulio buvo dalis geležinio peilio.

Griautinis kapas Nr. 30 (pav. 85)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kapo duobės kryptis – PR 140°, dydis – 270x60 cm. Griaučių nebuvo jokios žymės.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 31 (pav. 86)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kapo duobės kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 280x80 cm. Duobės sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 32 (pav. 87)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobė – 280x70 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: maždaug mirusiojo kojūgalyje buvo likę molinio puodelio ir gintarinis kūgelis.

Griautinis kapas Nr. 33 (pav. 88)

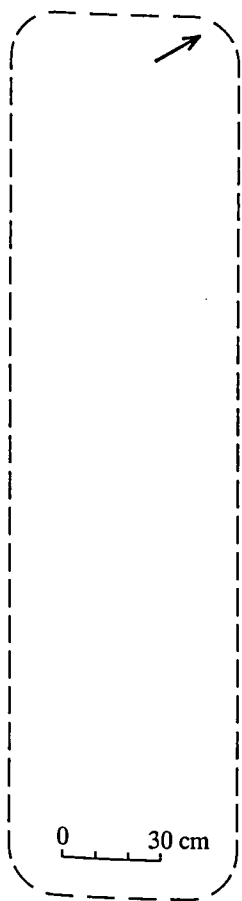
Palaidota moteris. Gylis – 58 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 290x60 cm. Visame duobės sampile ir dugne buvo daug anglių. Griaučiai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

Įkapės: virš mirusiosios galvos buvo padėta puošni tošinė dėžutė. Po galva būta geležinės adatos. Krūtinės srityje buvo žalvarinis smeigtukas, po juo geležinis peiliukas. Ant dešinės rankos buvo žalvarinė trikampiškai plėtėjančiais tuščiaviduriais galais apyrankė.

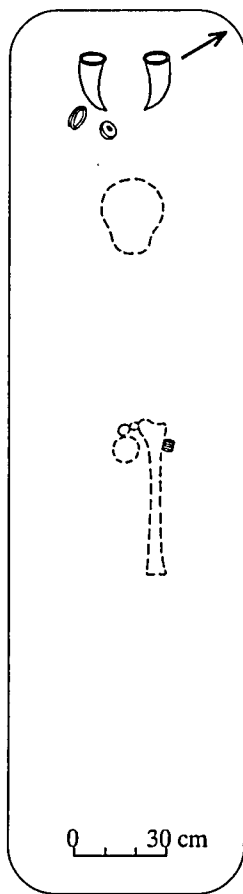
Griautinis kapas Nr. 34 (pav. 89)

Vaiko kapas. Gylis – 60 cm. Kapo duobės kryptis – PR 140°, kapo duobės dydis – 170x60 cm. Griaučių nelikę jokio pėdsako.

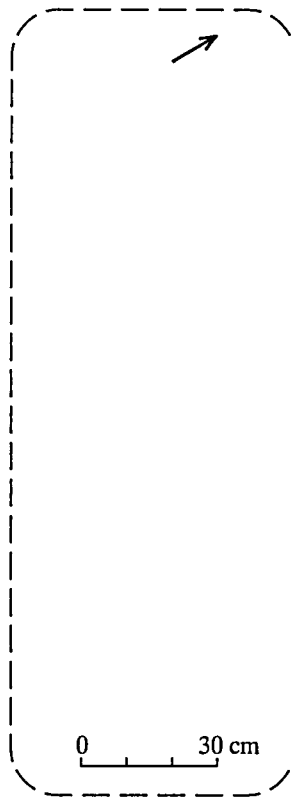
Įkapės: pietrytiniame kapo gale, 30 cm žemiau ties duobės viduriu buvo geležinis peiliukas ir gele-

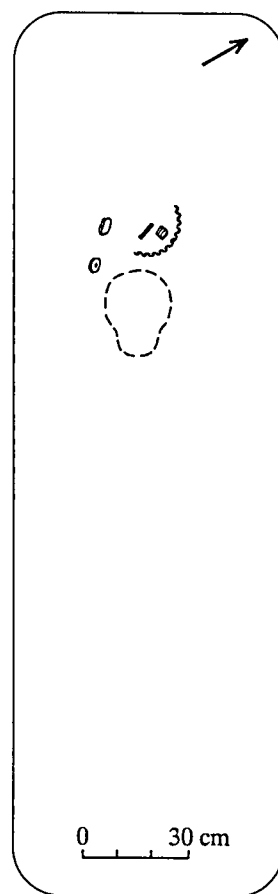
80 pav. Griautinis kapas Nr. 25.

81 pav. Griautinis kapas Nr. 26.

82 pav. Griautinis kapas Nr. 27.

83 pav. Griautinis kapas Nr. 28.

žinio ietigalio dalis, kiek žemiau žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 35 (pav. 90)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė 300x60 cm dydžio. Griaučių neišlikę jokių pėdsakų.

Įkapės: galvūgalyje buvo geriamojo rago žalvariniai apkalai, kiek žemiau – molinio puodelio likučiai, 4 žalvarinės žiedinės įvijos ir geležinė adata. Kapo dešinėje pusėje 60 cm atstumu nuo duobės pietrytinio galo padėtas geležinis įmovinis ietigalis. 100 cm nuotoliu nuo duobės pietrytinio galo buvo žalvarinė lankinė gyvuline kojele segė.

Griautinis kapas Nr. 36 (pav. 91)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 67 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 250x60 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: viršugalvyje buvo geriamojo rago žalvariniai apkalai. Krūtinės srityje buvo gintarinis kūgelis.

Griautinis kapas Nr. 37 (pav. 92)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 280x60 cm. Visame kapo sampile

buvo anglių. Griaučiai visiškai sunykę, likę tik kaukolės žymės.

Įkapės: mirusiosios galvūgalyje buvo įdėtas gintarinis verpstukas ir žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 38 (pav. 93)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobės dydis – 300x60 cm, sampile buvo šiek tiek smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai.

Įkapės: kairėje kaukolės pusėje buvo įdėta geležinė adata ir geležinė yla. Ant dešinės rankos buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

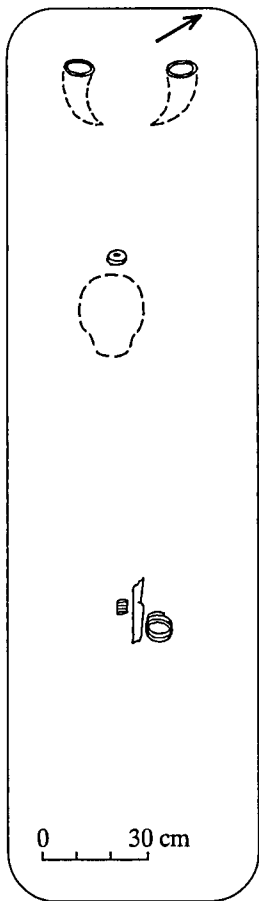
Griautinis kapas Nr. 39 (pav. 94)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 270x80 cm dydžio, sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai ir dešniosios kojos šlaunikaulis.

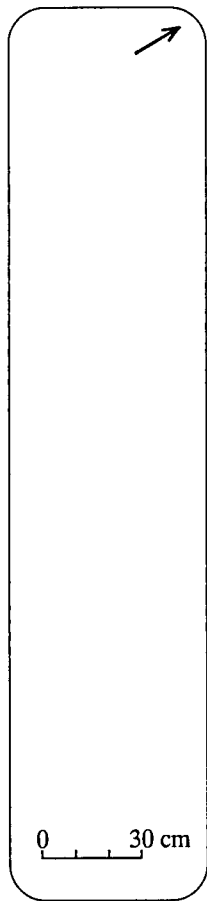
Įkapės: ant dešinės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 40 (pav. 95)

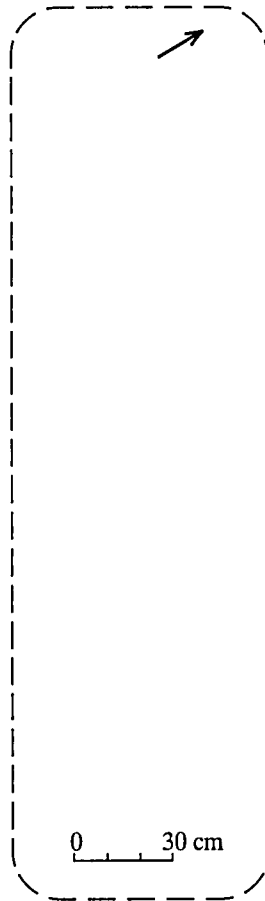
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis –

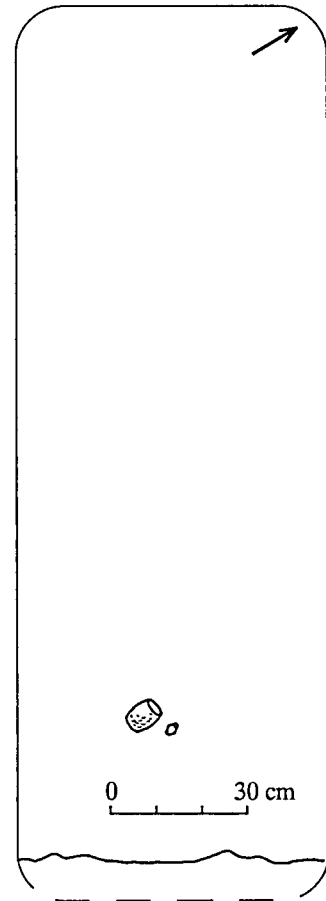
84 pav. Griautinis kapas Nr. 29.

85 pav. Griautinis kapas Nr. 30.

86 pav. Griautinis kapas Nr. 31.

87 pav. Griautinis kapas Nr. 32.

PR 145°. Kapo duobės dydis – 270x70 cm. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų pėdsakai.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 41 (pav. 96)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 280x70 cm, sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik rankų ir kojų kaulų pėdsakai. Sprendžiant iš griaučių likučių, mirusiojo rankos buvo ištiestos palei šonus, kojos irgi ištiestos, tarpas tarp kojų per kelius – 8 cm.

Įkaps: ant kairiojo šono ties alkūnės kaulu buvo įstrižai kapo padėtas geležinis peilis.

Griautinis kapas Nr. 42 (pav. 97)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobė – 200x70 cm dydžio. Griaučiai labai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai.

Įkaps: galvūgalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir miniatiūrinio molinio puodelio liekanos. Prie puodelio buvo labai sunykusios yla ir adata, kiek toliau gintarinis verpstukas. Ant kairės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas. Be to,

kape buvo žalvarinė skardelė ir maža žalvarinė žiedinė įvijėlė.

Griautinis kapas Nr. 43 (pav. 98)

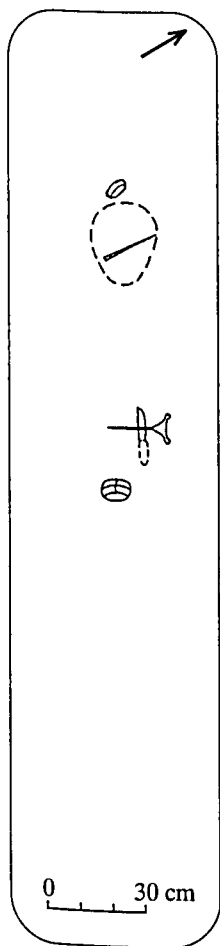
Palaidota moteris. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė 240x80 cm dydžio, sampile buvo smulkių anglių. Sprendžiant pagal duobės dugną, atrodo, buvęs skobtinis karstas. Griaučiai sunykę, likę tik kai kurių kaulų pėdsakai. Mirusiosios rankos ištiestos palei šonus.

Įkaps: galvūgalyje geriamojo rago žalvarinis apkalas ir tošinės dėžutės likučiai. Prie dėžutės rasta geležinė adata ir geležinio apkalo pėdsakai. Be to, kaklo aparata, sudaryta iš mėlyno stiklo karolių bei žalvarinių įvijų ir prie kaukolės pėdsakų buvo žalvarinio kabučio likučiai. Mirusioji ant abiejų rankų turėjo po žalvarinį įvijinį žiedą. Krūtinės vietoje buvo netvarkingai išmėtyta keturios stiklinės akutės žalvariniuose rėmeliuose. Be to, kape rasta dvi žalvarinės žiedinės įvijos.

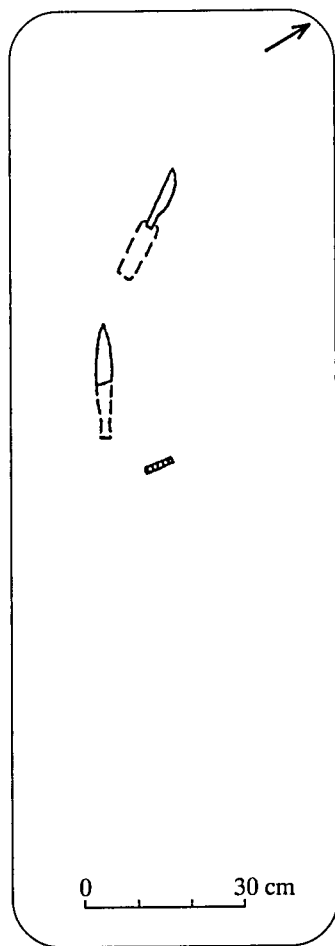
Griautinis kapas Nr. 44 (pav. 99)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 250x100 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai.

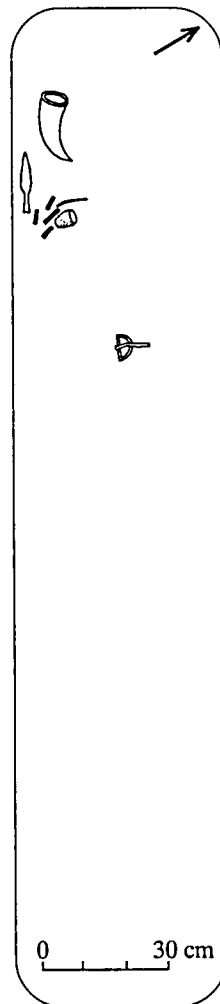

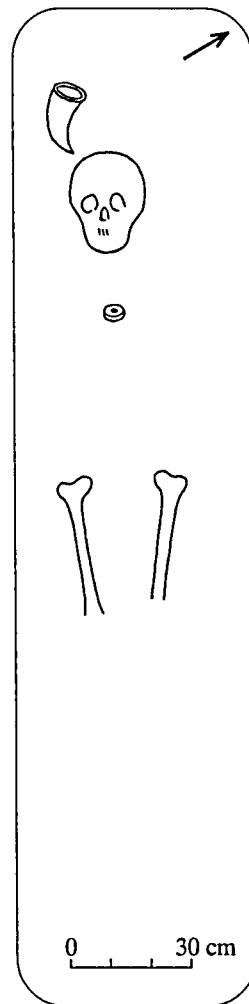
88 pav. Griautinis kapas Nr. 33.

89 pav. Griautinis kapas Nr. 34.

90 pav. Griautinis kapas Nr. 35.

91 pav. Griautinis kapas Nr. 36.

Įkapės: galvūgalyje buvo molinis puodelis ir geriamojo rago žalvarinis apkalas. Prie kaukolės dešinėje pusėje buvo geležinis peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 45 (pav. 100)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 280x100 cm. Kapo duobės sumpile buvo smulkių angliukų. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: pačiame kapo duobės viduryje rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 46 (pav. 101)

Palaidota moteris. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 270x65 cm dydžio. Duobės sumpile buvo suodžių ir smulkių degėsių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: mirusiajai ant kaklo buvo uždėta žalvarinė užkeistais galais antkaklė. Prie pat antkaklės dešinėje pusėje buvo geležinė adata. 15 cm žemiau ties kapo viduriu rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 47 (pav. 102)

Palaidotas vyras. Gylis – 95 cm. Kryptis – PR 140°.

Kapo duobės dydis – 270x120 cm, sumpile buvo gausiai anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje būta geriamojo rago, kurio išlikęs žalvarinis apkalas, kiek žemiau – žalvarinė žiedinė įvija. Ant dešinės rankos būta žalvarinės įvijinės apyrankės. Ties kapo viduriu rasta odinio diržo, apkalto žalvarinėm plokštelėm ir žalvariniais kūgeliais, liekanos. Žemiau diržo buvo gintarinis kūgelis ir geležinio peilio viršūnė.

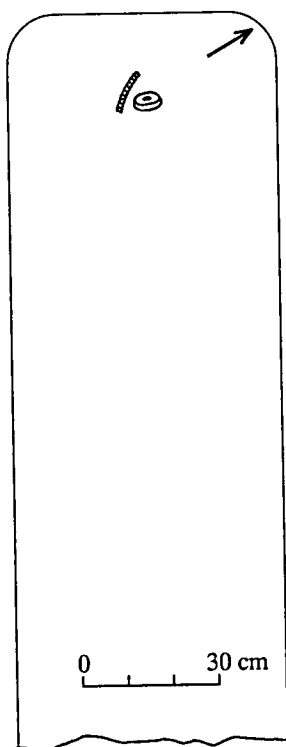
Griautinis kapas Nr. 48 (pav. 103)

Palaidotas vyras. Gylis – 80 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobė – 270x80 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: juosmens vietoje buvo geležinė diržo sagtis ir dalelė žalvarinio diržo apkalo, kiek giliau po jais buvo mažytė geležinė grandelė. Ant kairės rankos buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 49 (pav. 104)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm. Kryptis –

92 pav. Griautinis kapas Nr. 37.

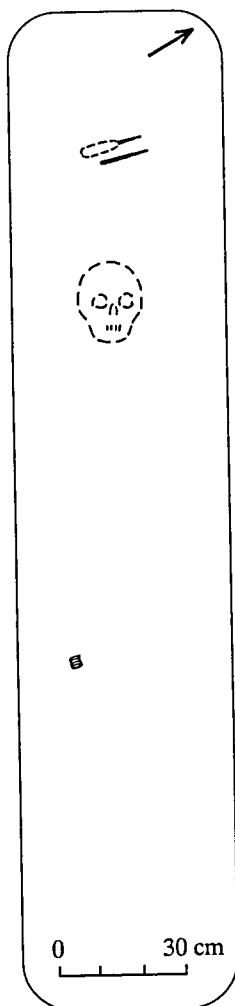
PR 140°. Kapo duobė – 270x80 cm dydžio. Visame kapo sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje rasta žalvarinis įvijinis žiedas, pakaklėje rasta žalvarinė žiedinė įvija. Dešinėje klubo vietoje rastas žalvarinis diržo sagties ir apkalos likučiai. 115 cm atstumu nuo dantų pėdsakų kojų link prie pat centrinės kapo linijos buvo žalvarinė lankinė gyvuline kojele segė su prikabintu žalvariniu pincetu. 20 cm žemiau buvo maža žalvarinė sagtelė.

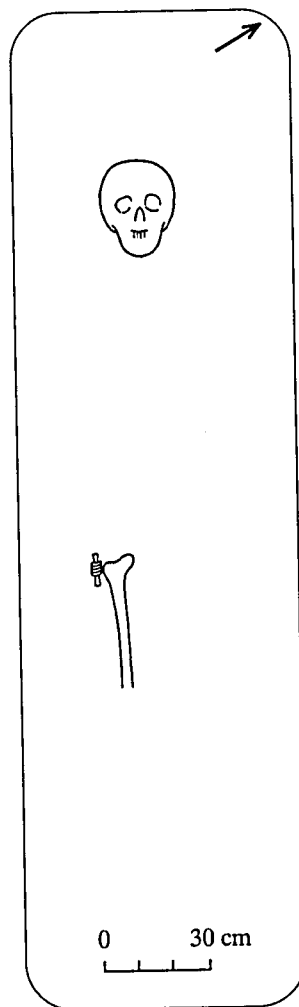
Griautinis kapas Nr. 50 (pav. 105)

Palaidota mergaitė. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 220x80 cm. Duobės sampile buvo truputis smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik dantų ir kai kurių kaulų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje likučiai molinio miniatiūrinio puodelio, prie jo buvo gintarinis verpstukas. Ant kaklo būta aparos, sudarytos iš žalvarinių įvijų ir dviejų mėlyno stiklo karolių. Krūtinės srityje rasta žalvarinė lankinė ilgakojė segė. Mergaitė ant dešinės rankos turėjo žalvarinę įvijinę apyrankę ir įvijinį žiedą. Maždaug juosmens srityje buvo rastas geležinis pei-

93 pav. Griautinis kapas Nr. 38.

94 pav. Griautinis kapas Nr. 39.

liukas, kojų srityje žalvarinė žiedinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 51 (pav. 106)

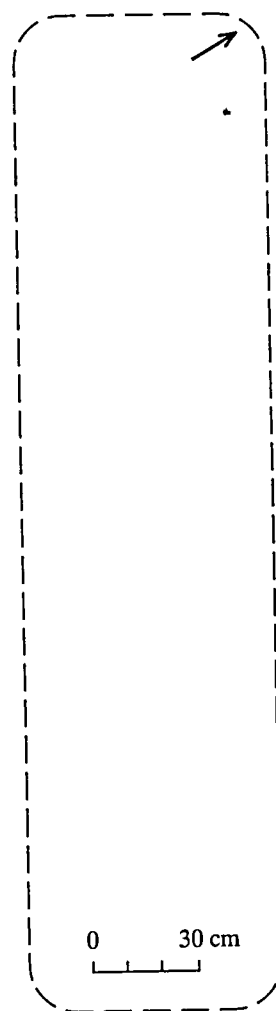
Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 260x100 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Kape buvo rasti du geležiniai peiliai, vienas maždaug juosmens srityje, kitas kiek aukščiau. Juosmens srityje rasta ir odinio diržo likučiai, apkalti dviem sidabriniais kugelių eilutėmis. Tėn pat rastas ir smiltainio akmens galąstuvus. Ant kairės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas. Kojūgalyje buvo žalvarinis pentinas. Įvairiose kapo duobės vietose buvo rastos 4 žiedinės įvijios.

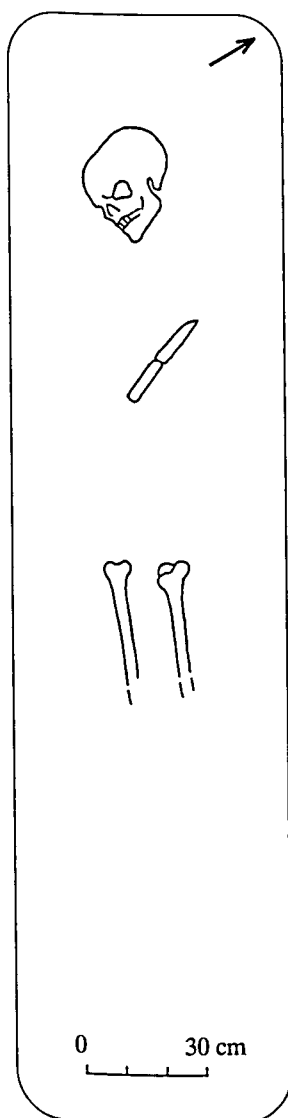
Virš kapo sampile rasta dar viena žalvarinė įvija ir gintarinis kugelis.

Griautinis kapas Nr. 52 (pav. 107)

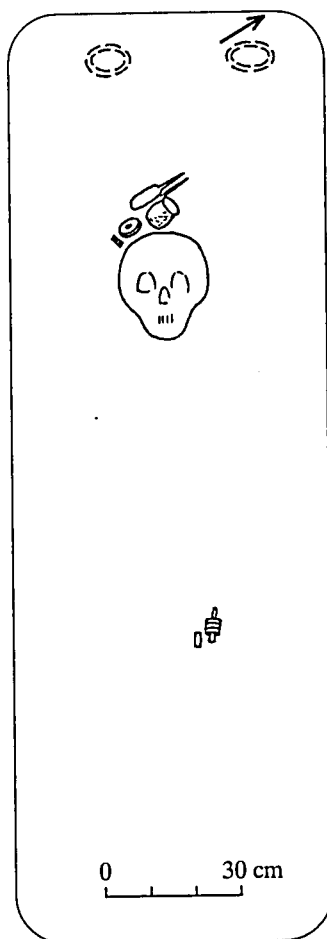
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 77 cm. Kryptis –

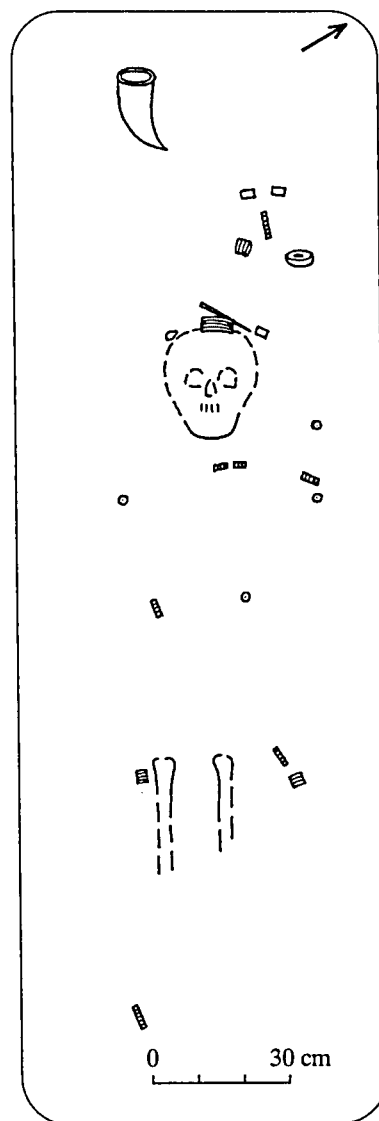
95 pav. Griautinis kapas Nr. 40.

96 pav. Griautinis kapas Nr. 41.

97 pav. Griautinis kapas Nr. 42.

98 pav. Griautinis kapas Nr. 43.

PR 140°. Kapo duobė – 260x90 cm dydžio. Visame duobės sampile buvo smulkių suodžių, o protarpiais ir stambių anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, ant mirusiojo dešinės rankos būta žalvarinio įvijinio žiedo, maždaug klubų vietoje buvo geležinių peilio makštų (?) likučiai.

Griautinis kapas Nr. 53 (pav. 108)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 35 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 250x100 cm dydžio. Sampile buvo smulkių anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

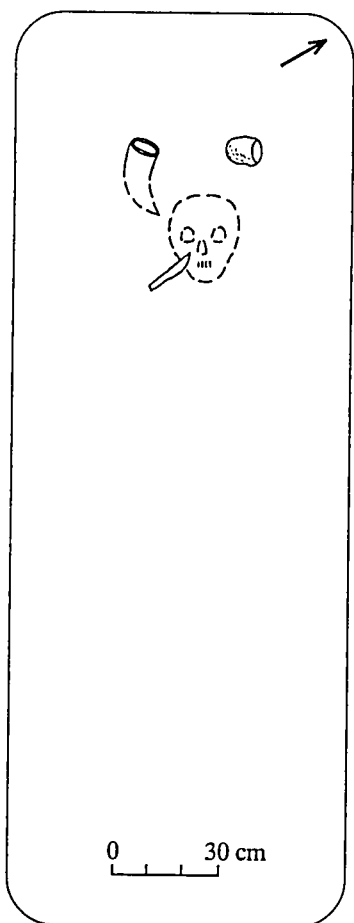
Įkapės: galvūgalyje gintarinis kūgelis, ties kapo duobės viduriu neaiškaus geležinio dirbinio liekanos.

25 cm gilumoje sampile rasta žalvarinė apskritinė prošvaistinė segė.

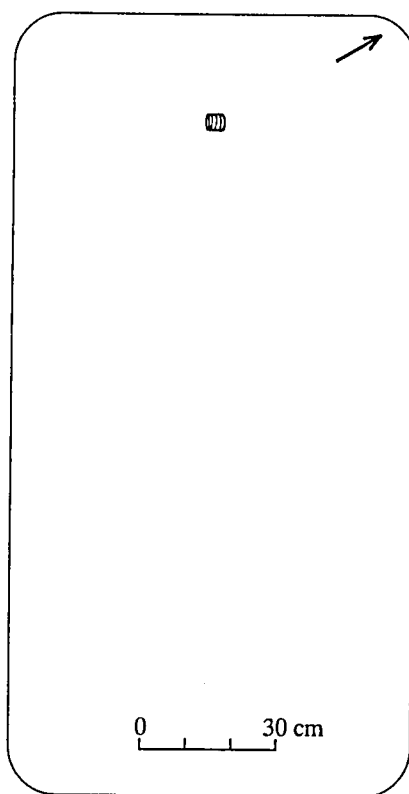
Griautinis kapas Nr. 54 (pav. 109)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 270x65 cm dydžio. Visame sampile buvo daug smulkių anglių. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų pėdsakai.

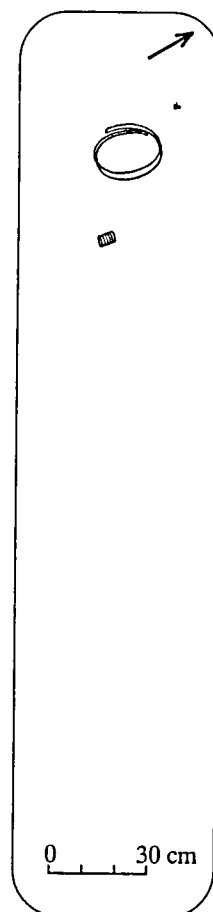
Įkapės: 10 cm virš griaučių rastas žalvarinis plokščia rombine galvute smeigtukas, mirusiojo galvūgalyje buvo molinis puodelis, puodelyje įdėtas žalvarinis įvijinis žiedas, daugiau į dešinę taip pat galvūgalyje buvo padėtas geležinis pjautuvas(?), o prie jo smiltainio akmens galąstuvėlis. 22 cm atstumu nuo dantų pėdsakų žemyn buvo žalvarinė diržo sagtis, dar 20 cm žemiau

99 pav. Griautinis kapas Nr. 44.

100 pav. Griautinis kapas Nr. 45.

101 pav. Griautinis kapas Nr. 46.

geležinis peilis. Mirusysis ant kairės rankos turėjo žalvarinį įvijinį žiedą. Prie kairės kojos blauzdikaulio buvo plona žalvarinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 55 (pav. 110)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobės dydis – 250x70 cm. Visame sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik kai kurių kojų kaulų ir kaukolės fragmentai.

Įkapės: galvūgalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, dešinėje galvos pusėje būta dviejų geležinių ietigalių. Maždaug juosmens srityje buvo geležinis skiltuvas, žalvarinis pincetas ir geležinis peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 56 (pav. 111)

Palaidota moteris. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 230x60 cm dydžio, sampile buvo truputį smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik dantų pėdsakai ir dešinės kojos šlaunikaulis.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir tošinėje dėžutėje sudėti: gintarinis verpstukas, žalvarinė žiedinė įvija ir geležinė yla. Prie dešinės kojos šlaunikaulio buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 57 (pav. 112)

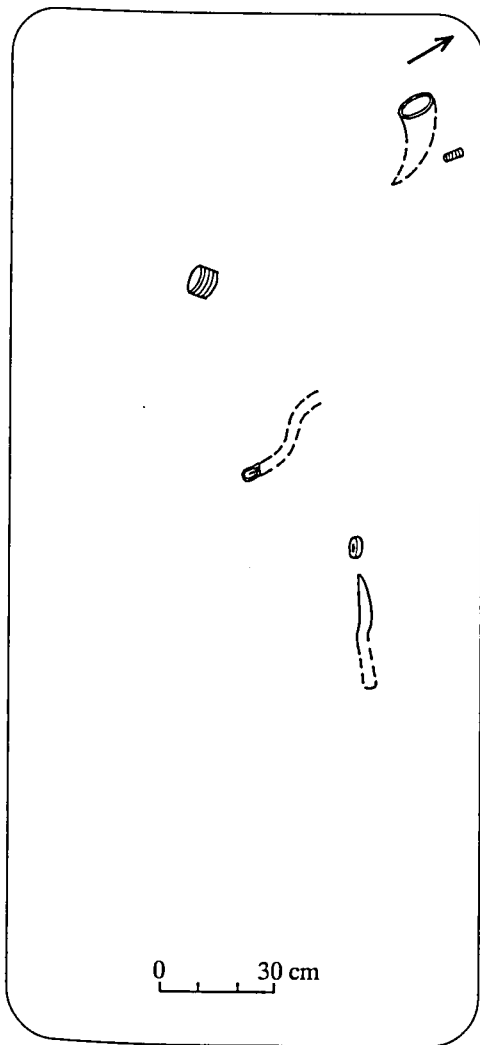
Palaidota moteris. Gylis – 30 cm. Kryptis – PR 170°. Kapo duobės dydis – 280x60 cm. Griaučiai labai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir dvi tošinės dėžutės. Viena dėžutė puošni ir tuščia, antroji nepuošta ir joje buvo įdėti: žalvarinė juostinė apyrankė, gintarinis verpstukas ir geležinė adata. Krūtinės vietoje buvo žalvarinis smeigtukas ir žiedinė įvija. Ant dešinės rankos piršto būta žalvarinio įvijinio žiedo. Kojų link rasta dar dvi žalvarinės žiedinės įvijios.

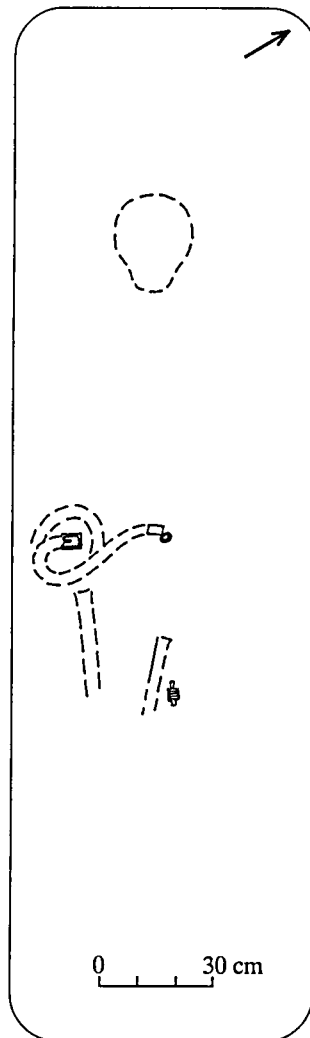
Griautinis kapas Nr. 58 (pav. 113)

Palaidotas vaikas. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobė 180x50 cm dydžio, virš griaučių buvo storas anglies sluoksnis. Griaučiai sunykę, likę tik paskiri fragmentai. Sprendžiant iš griaučių likučių rankos buvo ištiestos palei šonus.

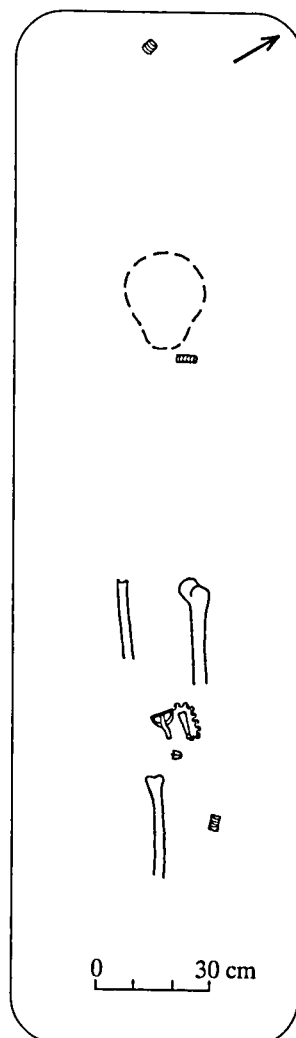
Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, kaukolės kairėje pusėje likučiai geležinių žąslų, dešinėje pusėje – gintarinis kugelis ir žalvarinis

102 pav. Griautinis kapas Nr. 47.

103 pav. Griautinis kapas Nr. 48.

104 pav. Griautinis kapas Nr. 49.

įvijinis žiedas. Krūtinės vietoje žalvarinis smeigtukas įvijine galvute ir žalvarinė žiedinė įvija. Kiek žemiau – geležinis peiliukas. Ant dešinės rankos būta žalvarinės apyrankės ir žalvarinio įvijinio žiedo. Dubens kaulo vietoje buvo trys žalvarinės žiedinės įvijios.

Griautinis kapas Nr. 59 (pav. 114)

Palaidotas vaikas. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 280x60 cm dydžio. Visame sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik šlaunikaulių pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje geriamojo rago žalvarinis apkalas, miniatiūrinis molinis puodelis, du žalvariniai įvijiniai žiedai ir žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 60 (pav. 115)

Palaidotas vyras. Gylis – 100 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 200x100 cm. Griaučiai sunykę

ir likučiai suardyti, matyti kapas perkastas. Visame kapo sampile buvo gausu anglių.

Įkapės: dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, pusė žalvarinės apyrankės, 4 žalvariniai įvijiniai žiedai, fragmentai peilio makštų bei geležinio peilio, žalvarinis kūgelis, gintarinis kūgelis, puošnaus, sidabrinėm plokštelėm puošto, diržo likučiai. Visos įkapės išmėtytos be jokios tvarkos.

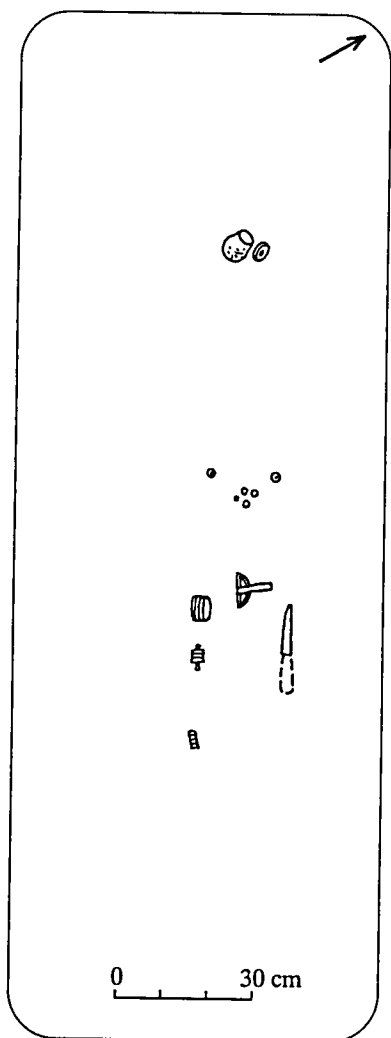
Griautinis kapas Nr. 61 (pav. 116)

Palaidota moteris. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 270x70 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje likučiai molinio puodelio ir pėdsakai geležinės adatos.

Griautinis kapas Nr. 62 (pav. 3:1)

Palaidotas vyras. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 250x60 cm dydžio. Visame kapo sampile

105 pav. Griautinis kapas Nr. 50.

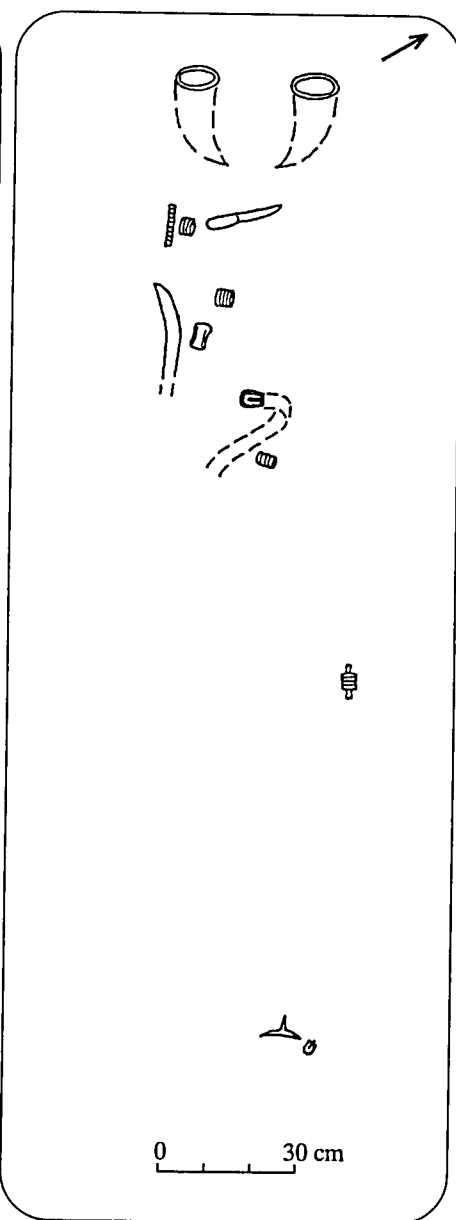
buvo smulkių anglių. Griaučiai apnykę, likę tik paskiri kaulai. Mirusysis gulėjo aukštiekninkas, rankos ištiestos palei šonus. Griaučių ilgis – 160 cm.

Įkapės: galvūgalyje buvo smiltainio akmens galąstuvus, geležinis skiltuvus ir titnago gabaliukas. Dešinėje galvos pusėje šiek tiek aukščiau galvos buvo du geležiniai įmoviniai ietigaliai ir geležinis lenktas peilis. Virš galvos dar buvo ir geležiniai žąslai, gintarinis karolis, molinis puodelis bei geriamojo rago žalvariniai apkalai.

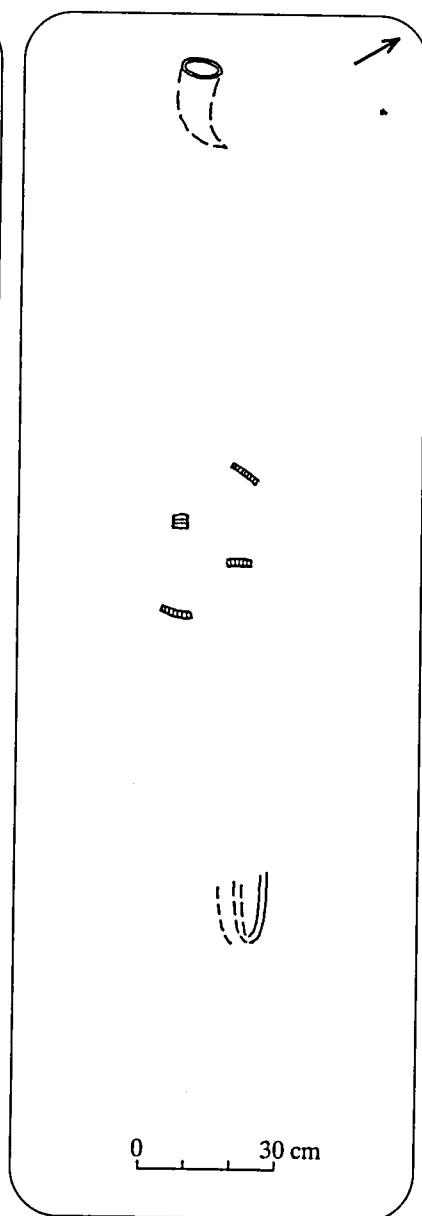
Abiejų rankų vienas iš pirštų buvo papuoštas žalvariniu įvijiniu žiedu.

Griautinis kapas Nr. 63 (pav. 117)

Palaidotas vyras. Gylis – 35 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo dydis – 250x60 cm. Duobės dugne buvo smulkių anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

106 pav. Griautinis kapas Nr. 51.

107 pav. Griautinis kapas Nr. 52.

Įkapės: dešinėje galvos pusėje būta geležinio įmovinio ietigalio. 55 cm atstume nuo pietrytinio kapo galo buvo geležinio peiliuko dalis ir žalvarinis įvijinis žiedas.

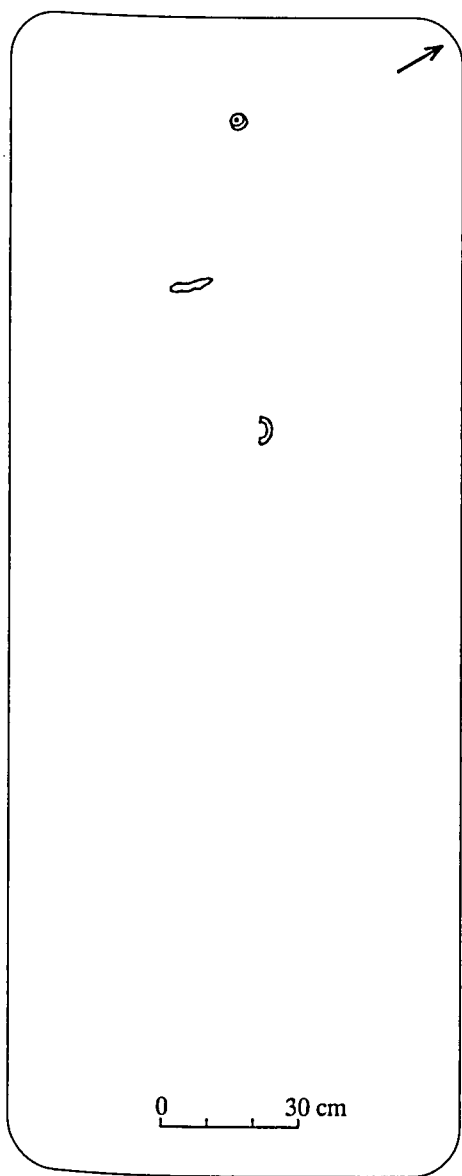
Griautinis kapas Nr. 64 (pav. 118)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 290x80 cm dydžio. Sampilė buvo smulkių anglių. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų pėdsakai.

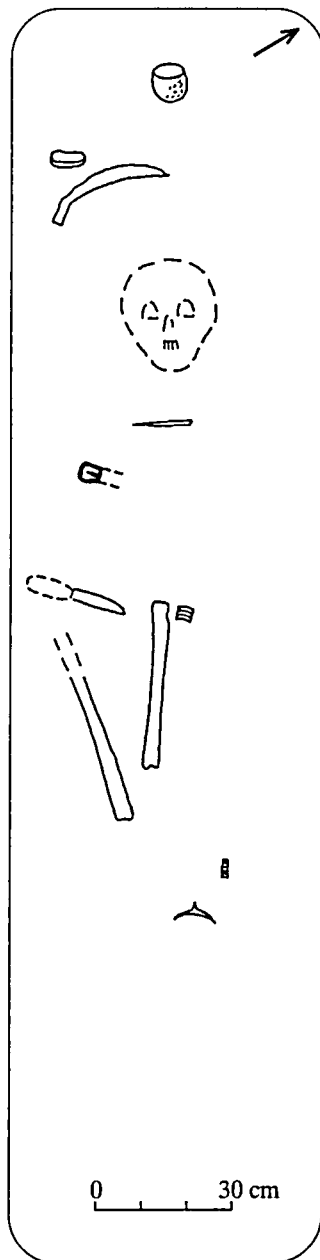
Įkapės: virš šlaunikaulių buvo geležinis peilis ir likučiai geležinės diržo sagties.

Griautinis kapas Nr. 65 (pav. 119)

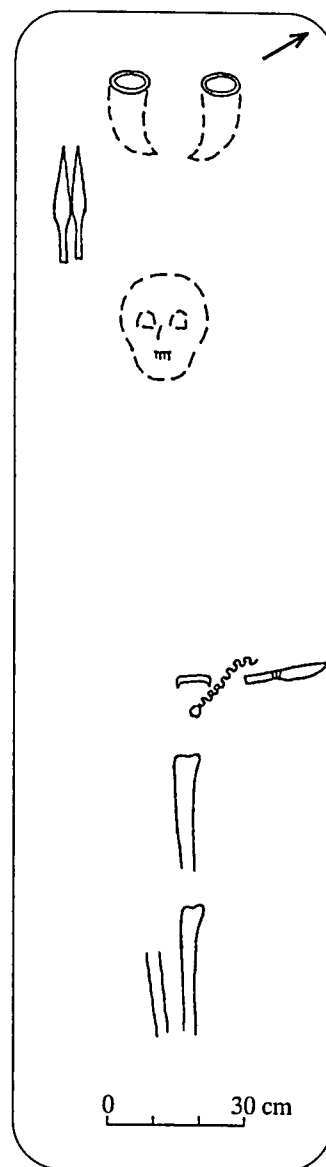
Palaidotas vaikas. Gylis – 45 cm. Kryptis – PR 140°.

108 pav. Griautinis kapas Nr. 53.

109 pav. Griautinis kapas Nr. 54.

110 pav. Griautinis kapas Nr. 55.

Kapo duobė – 230x80 cm dydžio. Sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai sunykę, likę tik dantų ir kojų kaulų fragmentai.

Įkapės: juosmens vietoje pastebėta smulkių žalvarinių įvijėlių.

Griautinis kapas Nr. 66 (pav. 120)

Palaidotas vaikas. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 140°.

Kapo duobės kontūras neaiškus. Griaučiai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

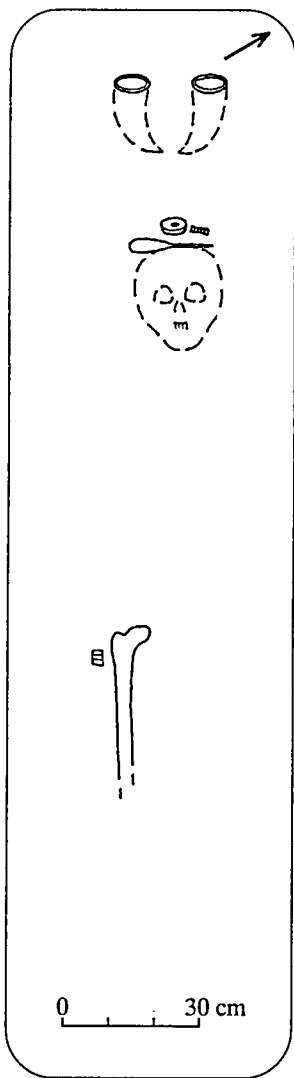
Įkapės: galvūgalyje likučiai geriamojo rago žalvarinio atkalo, prie dantų pėdsakų – du stikliniai karo-

liai, ant abiejų rankų pirštų buvo po vieną žalvarinį įvijinį žiedą.

Griautinis kapas Nr. 67 (pav. 121)

Palaidota moteris. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobė – 250x60 cm dydžio. Griaučiai labai sunykę, likę tik kaukolės ir kai kurių kaulų dalys. Mirusioji buvo palaidota aukštelninka, rankos ištiestos palei šonus.

Įkapės: galvūgalyje buvo molinis puodelis, prie jo gintarinis verpstukas ir tošinės dėžutės užsegamosios dalies žalvarinės plokštelės. Virš kaukolės – kaktos

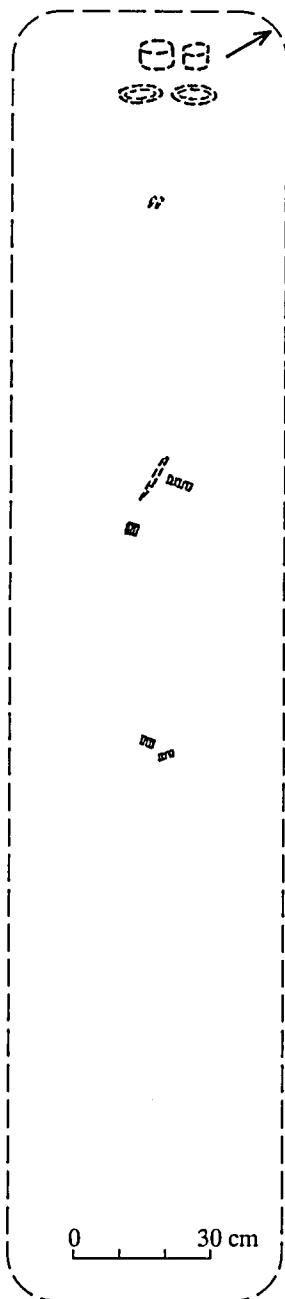
111 pav. Griautinis kapas Nr. 56.

srityje rasta sunykusios žalvarinės įvijos likučiai. Ant krūtinės buvo žalvarinis kryžinis smeigtukas. Prie kairės rankos alkūnės – geležinis peilis. Ant abiejų rankų riešų po vieną žalvarinę apyrankę. Ant kairės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

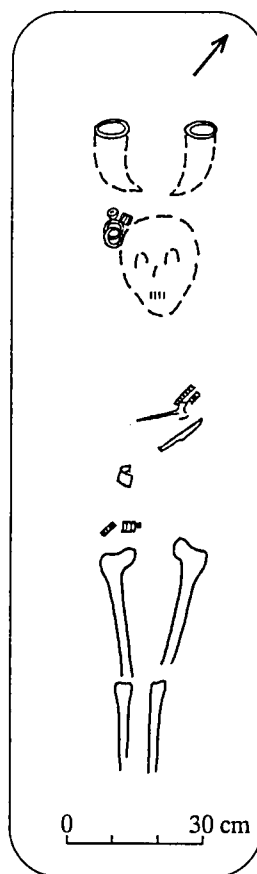
Griautinis kapas Nr. 68 (pav. 122)

Palaidotas vaikas. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 190x40 cm. Griaučiai apnykę, likę tik paskirų kaulų dalys. Skeletas guli aukštieklinis, kaukolė pasvirusi į kairę, rankos ištiestos palei šonus. Griaučių ilgis – 120 cm.

Įkapės: galvūgalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, krūtinės srityje žalvarinis smeigtukas

112 pav. Griautinis kapas Nr. 57.

113 pav. Griautinis kapas Nr. 58.

ir žalvarinė žiedinė įvija. Ant abiejų rankų buvo po juostinę apyrankę. Prie kairiosios rankos žastikaulio buvo geležinis peilis. Prie kairės kojos šlaunikaulio – žalvarinė žiedinė įvija. Apie 5 cm virš kelių sąnarių ant abiejų šlaunikaulių buvo eilutė plonų žalvarinių įvijėlių ir du gintariniai karoliai – visa tai greičiausiai puošė drabužį.

Griautinis kapas Nr. 69 (pav. 123)

Palaidotas vaikas. Gylis – 30 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobė 150x50 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: pačiame kapo viduryje žalvarinis įvijinis žiedas ir dvi plonos žalvarinės įvijėlės.

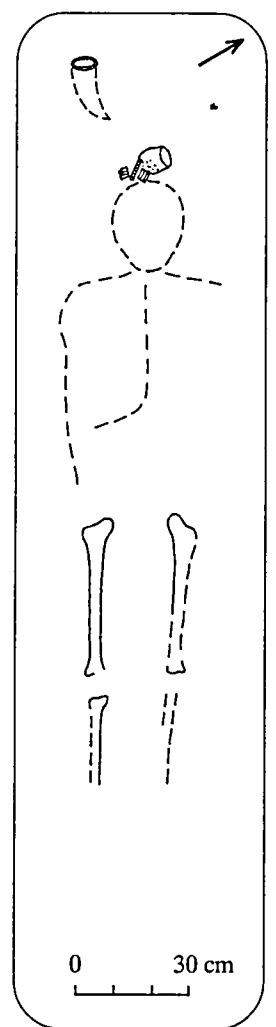
Griautinis kapas Nr. 70 (pav. 124)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 150° – ŠV 330°. Kapo duobė – 200x80 cm dydžio. Griaučiai visai sunykę.

Įkapių nerasta.

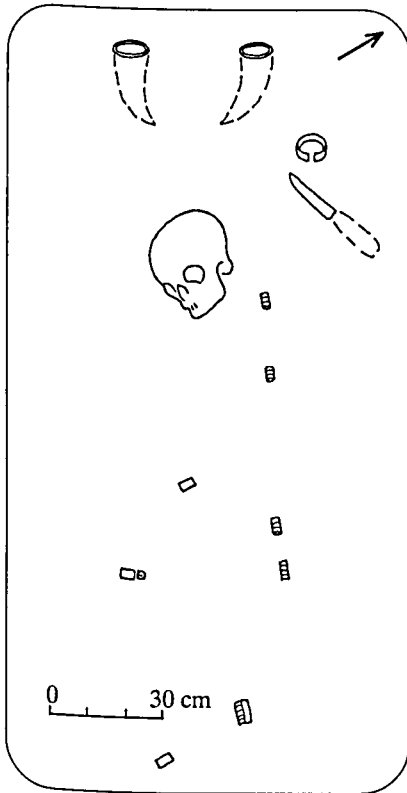
Griautinis kapas Nr. 71 (pav. 125)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis duobės PR 150° – ŠV 330°. Kapo duobė – 260x80 cm dydžio. Griaučiai sunykę.

114 pav. Griautinis kapas Nr. 59.

115 pav. Griautinis kapas Nr. 60.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas.

Griautinis kapas Nr. 72 (pav. 126)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 280x80 cm. Visame duobės sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai visai sunykę.

Įkapės: viršugalvyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas. Ties kapo viduriu buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 73 (pav. 127)

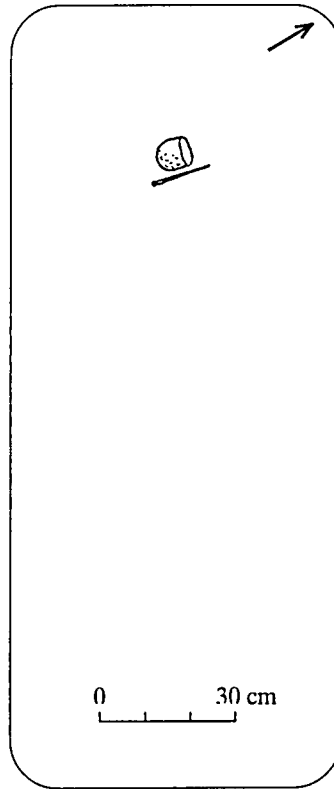
Mirusiojo lytis nenustatyta. Kryptis – PR 140°. Sampile buvo smulkių degėsių. Griaučiai visai sunykę.

Įkapės viršugalvyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, ties kapo viduriu – žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 74 (pav. 128)

Palaidotas vyras. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobė – 350x100 cm dydžio. Griaučiai labai sunykę, likę tik kaukolės ir kai kurių kaulų dalys.

Įkapės: kaukolės dešinėje pusėje buvo geležiniai trinariai žąslai. Po smakru buvo gintarinis karolis. Dešinės rankos žastikaulio išorinėje pusėje buvo geležinis dalgis, po žastikauliu buvo geležinis įmovinis kirvis ir smiltainio akmens galąstuvus. Ant kairės rankos riešo buvo žalvarinė apyrankė platėjanciais tuščiajūriais trikampiiais galais, ant tos pat rankos piršto buvo žalvarinis žiedas. Virš dubens kaulų rasta puošnaus odinio diržo, apkalto žalvariniais kūgeliais, liekanos. Kiek žemiau, ties kapo viduriu, buvo geležinis peiliukas.

116 pav. Griautinis kapas Nr. 61.

Griautinis kapas Nr. 75 (pav. 129)

Palaidota moteris. Gylis – 40 cm.

Kryptis – PR 145°. Duobės kontūras neaiškus. Griaučiai visai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje buvo gintarinis verpstukas, žalvarinė žiedinė įvija ir geležinė yla. Juosmens vietoje žalvarinių įvijų likučiai – drabužių papuošimui.

Griautinis kapas Nr. 76 (pav. 130)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20 cm.

Kryptis – nenustatyta, duobės kontūras neaiškus. Griaučiai visai sunykę, likę tik kaukolės pėdsakai.

Įkapės: prie kaukolės rasta sulaužyta, tordinuotu lankeliu, su kilpele ir kabliuku galuose antkaklė. Ten pat buvo ir žalvarinė dviejų kryžių segė.

Griautinis kapas Nr. 77 (pav. 131)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm.

Kryptis – nenustatyta. Duobė ne visai taisyklingos apskritos formos. Griaučiai visiškai sunykę. Visame duobės plote buvo degėsių.

Įkapės: pietrytinėje duobės da-

lyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. 15 cm atstume nuo ragų į duobės vidurį buvo žalvarinė žiedinė įvija. Pačiame duobės viduryje buvo geležinis peilis, prie jo odinio diržo, apkalto žalvariniais apkalais, liekanos.

Griautinis kapas Nr. 78 (pav. 132)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis duobės – PR 150°. Kapo duobė 220x70 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: pietrytiniame kapo duobės gale buvo geležinis pjautuvus (?) ir dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai.

Dvigubas griautinis kapas Nr. 79–80 (pav. 133, 134)

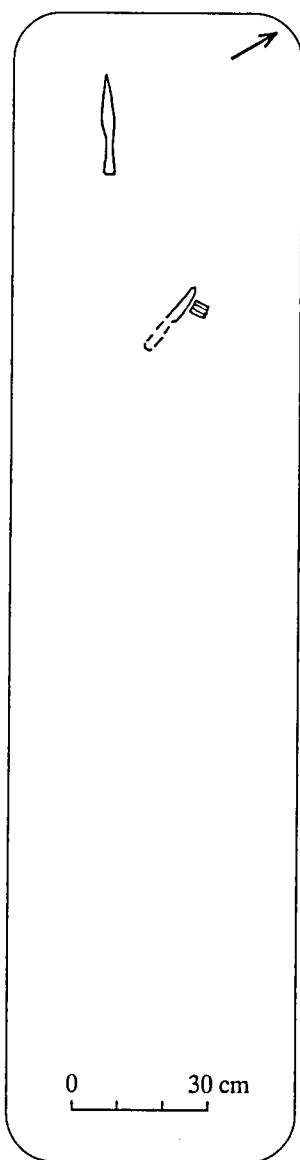
Palaidotas vyras ir vaikas. Gylis – 40 cm. Abiejų kryptis – PR 145°. Kapo duobė – 230x150 cm dydžio. Griaučiai gulėjo lygiagrečiai, tarpas tarp jų – 30 cm.

Vyro griaučiai visai sunykę, likę tik atskirų kaulų žymės.

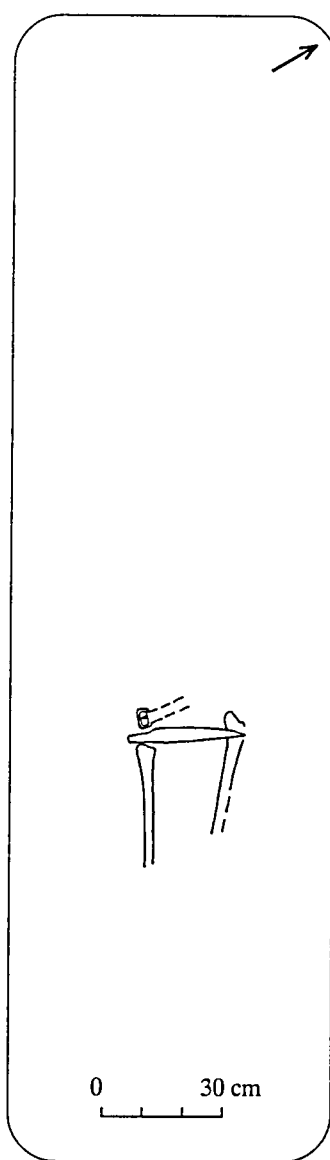
Įkapės: galvūgalyje mažas molinis puodelis, dešiniojo klubo vietoje buvo geležinis peilis, prie dešinės kojos kulno geležinis pentinas.

Vaiko griaučiai išlikę geriau. Kaukolė pakrypusi į kairį šoną, kojos ištiestos ir per kelius suglaustos, rankos ištiestos palei šonus. Griausių ilgis – 133 cm.

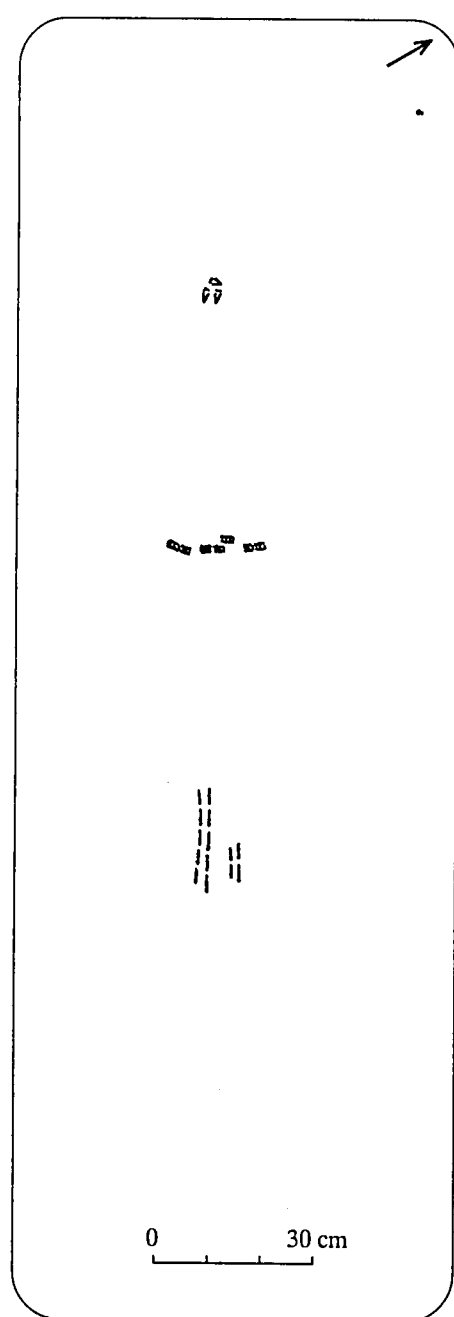
Įkapės: galvūgalyje miniatiūrinis molinis puodelis ir dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Ant

117 pav. Griautinis kapas Nr. 63.

118 pav. Griautinis kapas Nr. 64.

119 pav. Griautinis kapas Nr. 65.

dešinės rankos žalvarinė sunykusi juostinė apyrankė platėjančiais galais, virš krūtinės žalvarinė lankinė ilgakojė segė, ant kairės rankos piršto žalvarinis įvijinis žiedas. Juosmens srityje buvo šešios siauros žalvarinės įvijos – drabužių papuošimas.

Griautinis kapas Nr. 81 (pav. 135)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Kapo kryptis ir dydis nežinomas, nes kapas suardytas. Griaučiai sunykę.

Įkapės: žalvarinė sidabruota lankinė žieduotoji segė ir žalvarinis apskritinis kabutis rastas nepirminėje vietoje.

Griautinis kapas Nr. 82 (pav. 136)

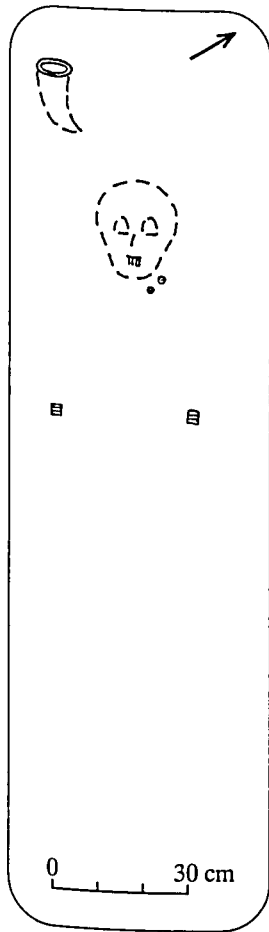
Palaidotas vaikas. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 140°.

Kapo duobė – 200x60 cm dydžio. Griaučiai sunykę. Duobės dugnas apvalus, atrodo, būta skobtinio karsto.

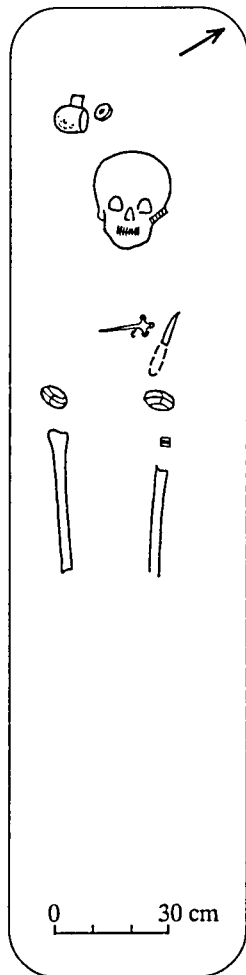
Įkapės: pačiame duobės viduryje buvo geležinis pjautuvėlis (?) ir žalvarinė žiedinė įvija, kiek žemiau geležinio apkalo dalis.

Griautinis kapas Nr. 83 (pav. 137)

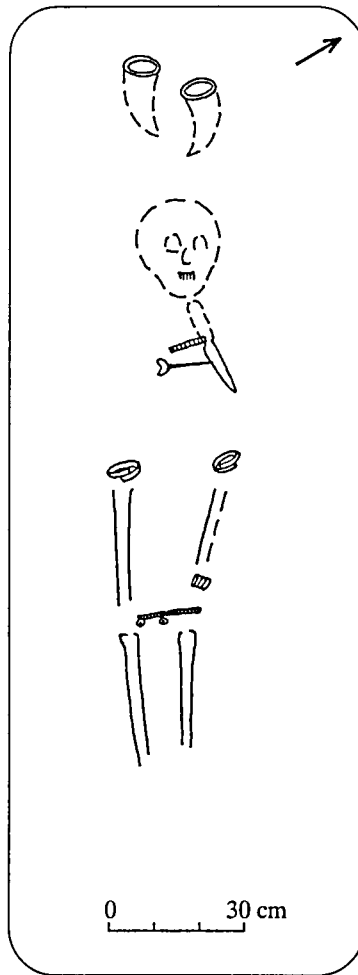
Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė 300x80 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik dantų ir blauzdikaulių pėdsakai.

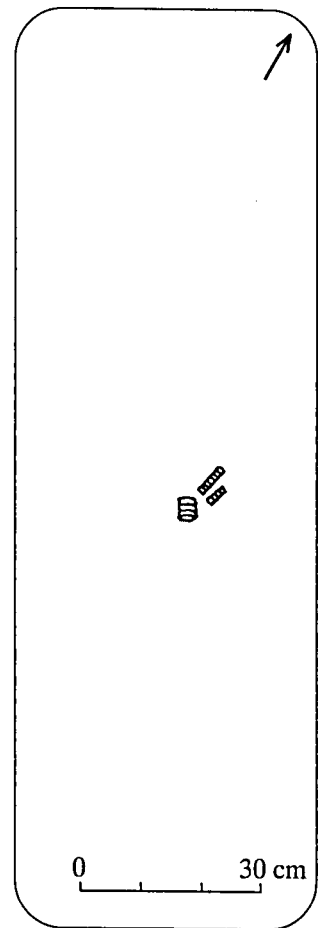
120 pav. Griautinis kapas Nr. 66.

121 pav. Griautinis kapas Nr. 67.

122 pav. Griautinis kapas Nr. 68.

123 pav. Griautinis kapas Nr. 69.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir dešinėje pusėje vienas šalia kito du geležiniai įmoviniai ietigaliai. Prie dantų pėdsakų vienas gintarinis karolis, ant dešinės rankos piršto žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 84 (pav. 138)

Palaidotas vaikas. Gylis – 30 cm. Kryptis – ŠR 50°. Kapo duobė – 200x70 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės dalys.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir žalvarinė įvijinė apyrankė. Ant kaklo būta tordinuotu lankeliu antkaklės. Dešiniojo peties vietoje buvo žalvarinė kryžinė segė. Po kaklu, ant krūtinės, guli geležinis peiliukas ir daugiau į kairę pusę antra žalvarinė įvijinė apyrankė. Ant dešinės rankos piršto žalvarinis įvijinis žiedas. Įvairiose kapo duobės vietose buvo trys žalvarinės žiedinės įvijios.

Griautinis kapas Nr. 85 (pav. 139)

Palaidotas vaikas. Gylis – 35 cm. Kryptis – PR 140°.

Kapo duobė – 160x50 cm dydžio. Griaučiai visai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje geriamojo rago žalvarinis apkalas. Ties kapo viduriu buvo žalvarinis įvijinis žiedas, siaura žalvarinė žiedinė įvijėlė ir žalvarinė grandelė.

Griautinis kapas Nr. 86 (pav. 140)

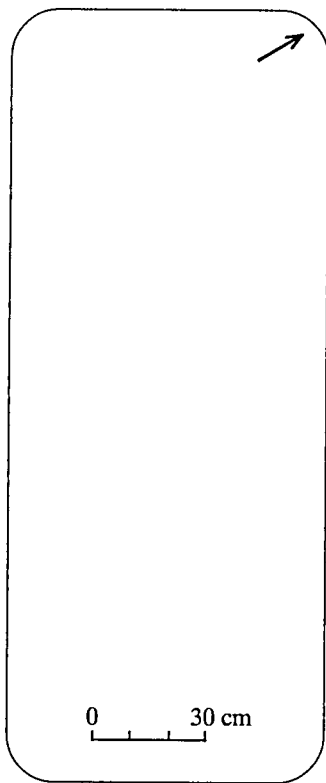
Palaidota moteris. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 135°. Kapo duobė – 190x50 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės ir kai kurių kaulų pėdsakai.

Įkapės: mirusiajai ties dešiniu šonu buvo įdėta geležinė yla. Ant kairės rankos piršto likučiai dviejų žalvarinių įvijinių žiedų, ant kairės rankos piršto buvo vienas žalvarinis įvijinis žiedas. Juosmens vietoje daugiau į kairę buvo siaura žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 87 (pav. 141)

Palaidotas vaikas. Gylis – 60 cm. Duobės kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 200x60 cm dydžio. Duobės samplė buvo smulkių angliukų. Griaučiai visai sunykę.

Įkapių nerasta.

124 pav. Griautinis kapas Nr. 70.

Griautinis kapas Nr. 88
(pav. 142)

Palaidotas vaikas. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 200x60 cm, sampilė pastebėta anglių. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės dalys.

Įkapės: pakaklėje ant krūtinės buvo žalvarinis lazdelinis smeigtukas.

Griautinis kapas Nr. 89
(pav. 143)

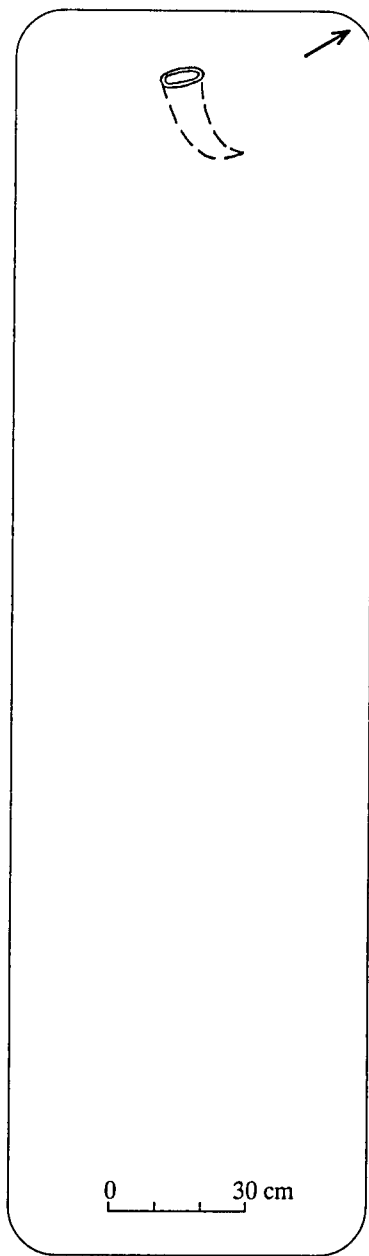
Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 250x80 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik dantų pėdsakai.

Įkapės: galvūgalyje buvo geležinis įmovinis kirvis, krūtinės vietoje – geležinė adata ir plona žalvarinė įvija.

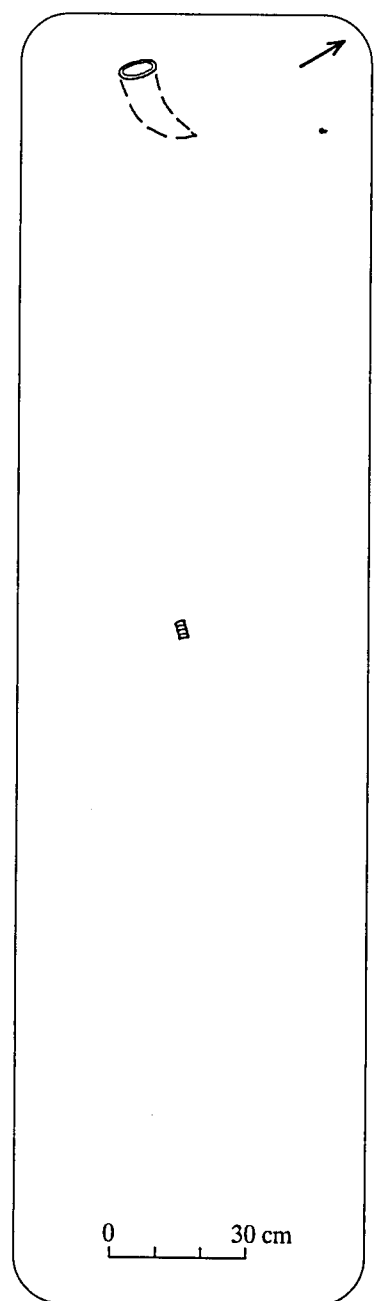
Griautinis kapas Nr. 90 (pav. 144)

Palaidotas vyras. Gylis – 75 cm. Kapo duobės kryptis – PR 120° – ŠV 300°, dydis – 270x70 cm. Griaučiai visai sunykę. Kapas apardytas, įkapės išjudintos iš savo pirmykštės vietos, išskyrus geriamąjį ragą.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas (galvūgalyje), du žalvariniai įvijiniai žiedai, žalvarinė antkaklės dalis, smiltainio akmens galastuvas ir dalis geležinio apkalo.

125 pav. Griautinis kapas Nr. 71.

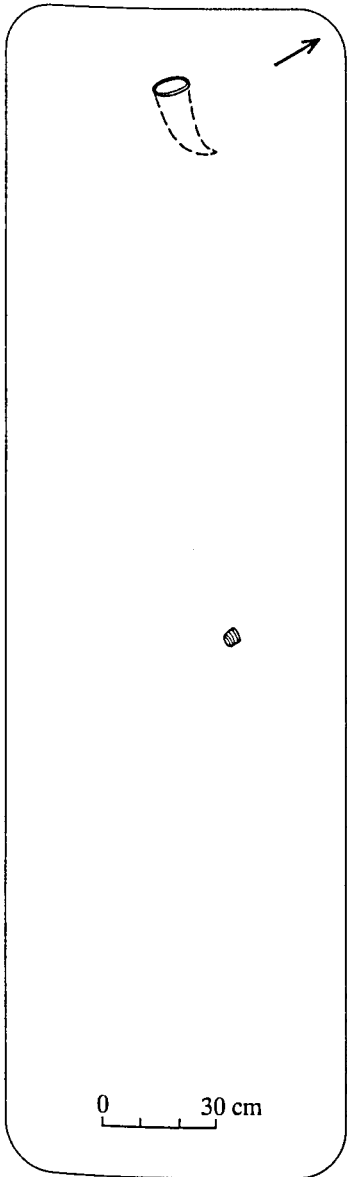

126 pav. Griautinis kapas Nr. 72.

Griautinis kapas Nr. 91 (pav. 145)

Palaidota moteris. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobės dydis – 210x80 cm. Griaučiai labai sunykę, likę tik kaukolės ir kai kurių kaulų dalys. Mirusiosios rankos ištiesios palei šonus.

Įkapės: galvūgalyje geriamojo rago žalvarinis apkalas, gintarinis verpstukas, žalvarinė lankinė žieduotoji segė ir dvi siauros žalvarinės įvijos. Ant abiejų rankų riešų buvo po žalvarinę platėjančiais trikampiais gaubtais galais apyrankę ir ant abiejų rankų pirštų po

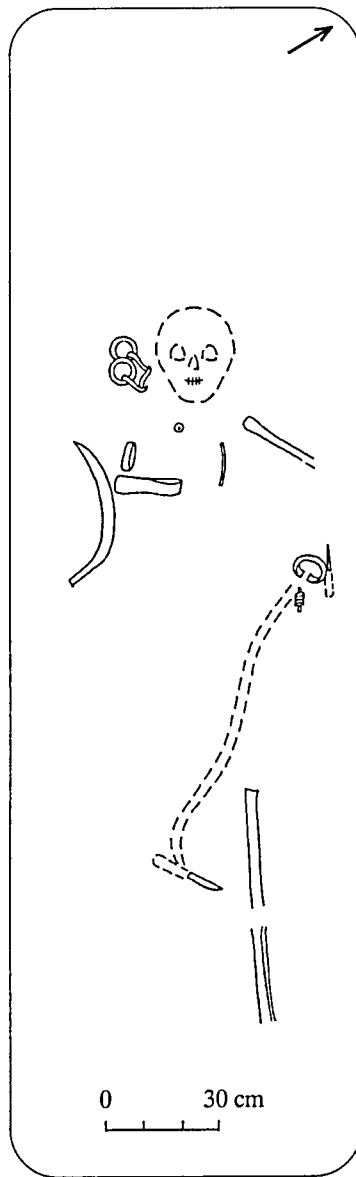
127 pav. Griautinis kapas Nr. 73.

vieną žalvarinį įvijinį žiedą. Maždaug pilvo srityje viršūnėmis į viršų vienas šalia kito guli geležinis peilis ir geležinė yla, žemiau nuo jų žalvarinio grandinėlio gabaliukas.

Griautinis kapas Nr. 92 (pav. 146)

Palaidota moteris. Gylis – 58 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė – 270x80 cm dydžio. Visame sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai labai sunykę, likę tik kai kurių kaulų žymės.

Įkapės: galvūgalyje buvo padėta tošinė dėžutė, kurioje buvo: molinis miniatiūrinis puodelis, apvara, sudaryta iš žalvarinių pasidabruotų įvijų ir vieno žalvarinio įvijinio karolio, žalvarinis įvijinis žiedas ir dvi žalvarinės žiedinės įvijos. Ten pat buvo dar žalvarinė pla-

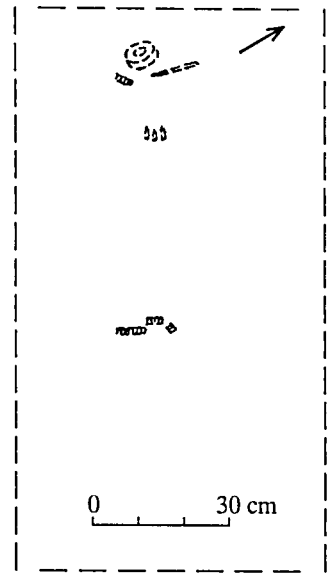
128 pav. Griautinis kapas Nr. 74.

sėje buvo geležinė adata, kairėje – siaura žalvarinė įvijja. Prie kairiojo šono gulėjo gintarinis verpstukas. Ant abiejų rankų būta po žalvarinį įvijinį žiedą. Ant kairės kojos šlaunikaulio ir dubens kaulo sąnario buvo žalvarinis apskritinis kabutis. Krūtinės ir pilvo srityje – keli gabaliukai žalvarinio grandinėlio.

Griautinis kapas Nr. 94 (pav. 148)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo dydis – 260x80 cm. Virš griaučių pastebėta smulkių angliukų. Griaučiai labai sunykę, išlikę tik dantų ir kojų kaulų pėdsakai. Rankos buvo ištiestos palei šonus.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, likučiai molinio puodelio. Puodelyje buvo įdėta žalvarinė žiedinė įvijja. Pačiame duobės

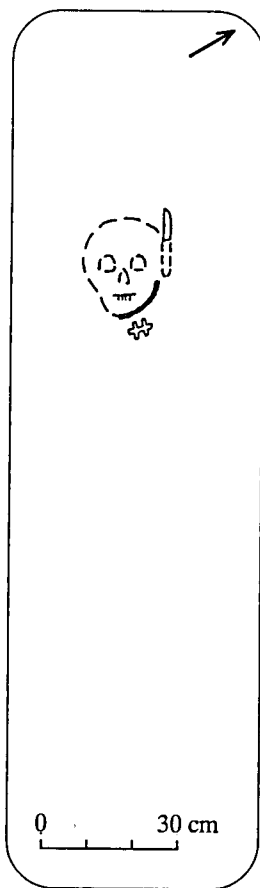
129 pav. Griautinis kapas Nr. 75.

tėjančiais galais apyrankė ir gintarinis verpstukas. Dar aukščiau minėtų radinių, pačiame duobės gale, buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Maždaug kelių srityje buvo likučiai žalvarinio apskritinio kabučio ir dvi žalvarinės įvijos. Ties kojų riešais buvo dvi siauros žalvarinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 93 (pav. 147)

Palaidota moteris. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 300x80 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik paskirų kaulų dalys. Rankos buvo ištiestos palei šonus, kojos ištiestos, tarp kelių – 5 cm tarpas.

Įkapės: krūtinės dešinėje pu-

130 pav. Griautinis kapas Nr. 76.

pėdsakai odinio diržo, apkalto žalvariniais kūgeliais. Kojūgalyje likučiai žalvarinio pentino.

Griautinis kapas Nr. 95 (pav. 149).

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 300x90 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų dalys.

Įkapės: galvūgalyje žalvarinio geriamojo rago apkalto likučiai. Ant kairės rankos būta žalvarinio įvijinio žiedo. Prie dubens kaulų dešinėje pusėje rasta geležinės ylos žymės.

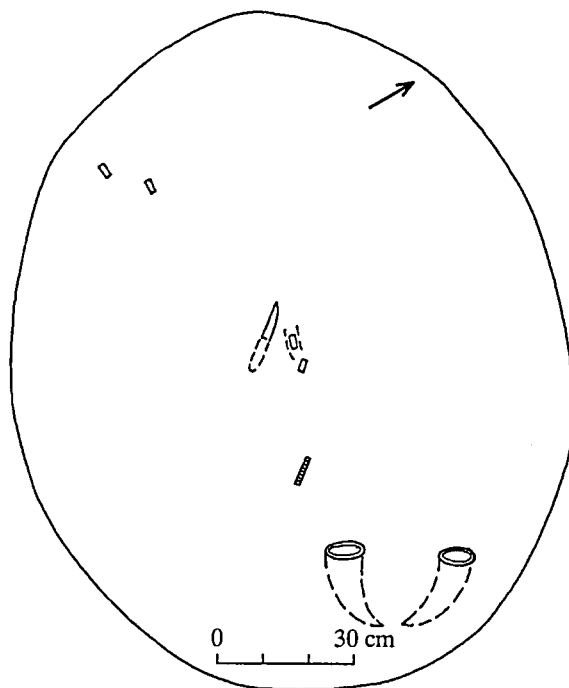
Griautinis kapas Nr. 96 (pav. 150)

Palaidotas vyras. Gylis – 45 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 300x70 cm dydžio. Griaučiai visai sunykę, likę tik kai kurių kaulų pėdsakai.

Įkapės: ant kairės rankos piršto buvo užmautas žalvarinis įvijinis žiedas. Tarp kojų, 20 cm žemiau dubens, žalvarinė diržo sagtis.

Griautinis kapas Nr. 97 (pav. 151)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobė – 230x55 cm dydžio. Duobės sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai labai sunykę, likę tik kojų kaulų pėdsakai ir dantys.

131 pav. Griautinis kapas Nr. 77.

pakraštyje, dešinėje pusėje, buvo geležinis įmominis ietigalis. Ant dešinės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas. Juosmens vietoje likę

Įkapės: galvūgalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas ir tošinėje dėžutėje sudėti: molinis puodelis, gintarinis verpstukas ir žalvarinė žiedinė įvija, kiek toliau likučiai geležinės ylos. Ant kairiosios rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas. Kojūgalyje juostinė žalvarinė apyrankė.

Griautinis kapas Nr. 98 (pav. 152)

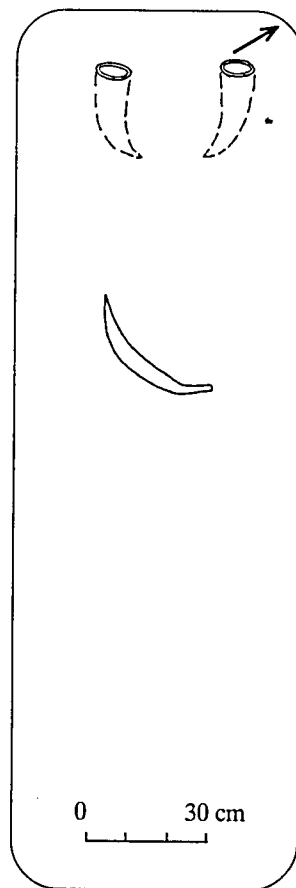
Palaidotas vyras. Gylis – 68 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobė 270x70 cm dydžio. Visame kapo duobės sampile buvo smulkių angliukų. Griaučiai visai sunykę.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Maždaug galvos dešinėje pusėje buvo padėti geležiniai trinariai žąslai, kairėje pusėje sudėti į tošinę dėžutę buvo – molinis puodelis, žalvarinis įvijinis žiedas ir žalvarinė siaura spiralė. Kojūgalyje buvo likučiai žalvarinio pentino ir neaiškios paskirties žalvarinio dirbinio.

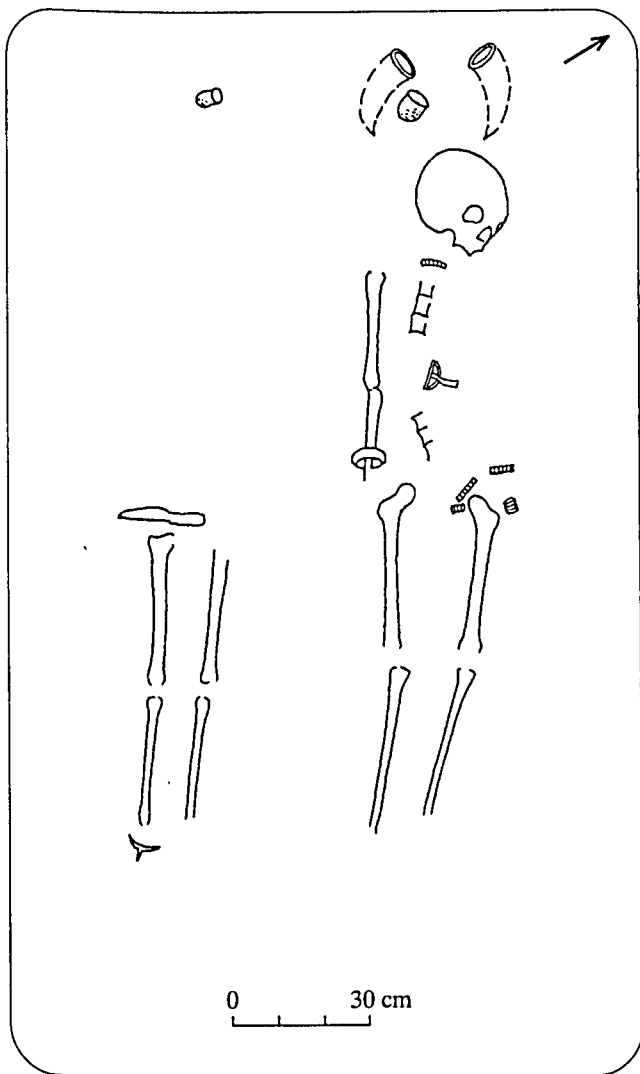
Griautinis kapas Nr. 99 (pav. 153)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 120°. Kapo duobė 250x90 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

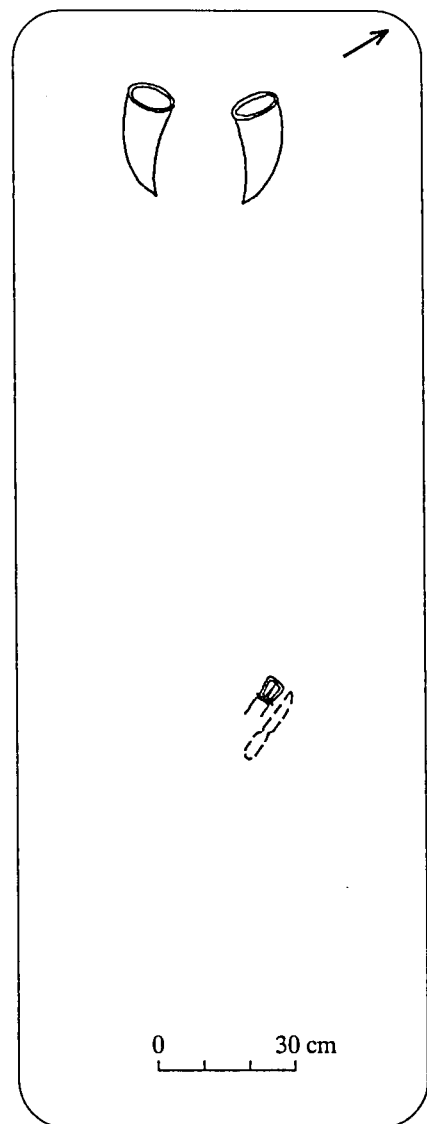
Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai. Maždaug mirusiojo galvos dešinėje pusėje buvo sudėta visa cilė įkapių, netoli viena kitos: trinariai geležiniai žąslai, geležinis įmominis kirvis,

132 pav. Griautinis kapas Nr. 78.

133 pav. Griautinis kapas Nr. 79.

134 pav. Griautinis kapas Nr. 80.

smiltainio akmens galąstuvus, geležinis lenktas peiliukas ir du žalvariniai įvijiniai žiedai. Krūtinės srityje, ties kapo viduriu, guli žalvarinė lankinė gyvuline kojle segė. Dubens srityje, medinėje dėžutėje, buvo padėtas labai puošnus odinis diržas, apkaltas žalvarinėmis ir sidabrinėmis skardelėmis ir kūgeliais. Po diržu rastas antras geležinis peilis.

Griautinis kapas Nr. 100

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm. Duobės kryptis – PR 130° – ŠV 310°. Duobės dydis – 180x60 cm, dugne buvo smulkių anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 101

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm. Duobės kryptis – PR 100° – ŠV 280°. Kapo duobė 260x60 cm

dydžio, dugne buvo smulkių anglių. Griaučiai visai sunykę.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 102 (1)

Kapo kontūrai išryškėjo 40 cm gilumoje. Išlikusių kontūrų ilgis 150 cm, plotis – 65 cm. Kryptis – PR 140°.

Įkapių nerasta.

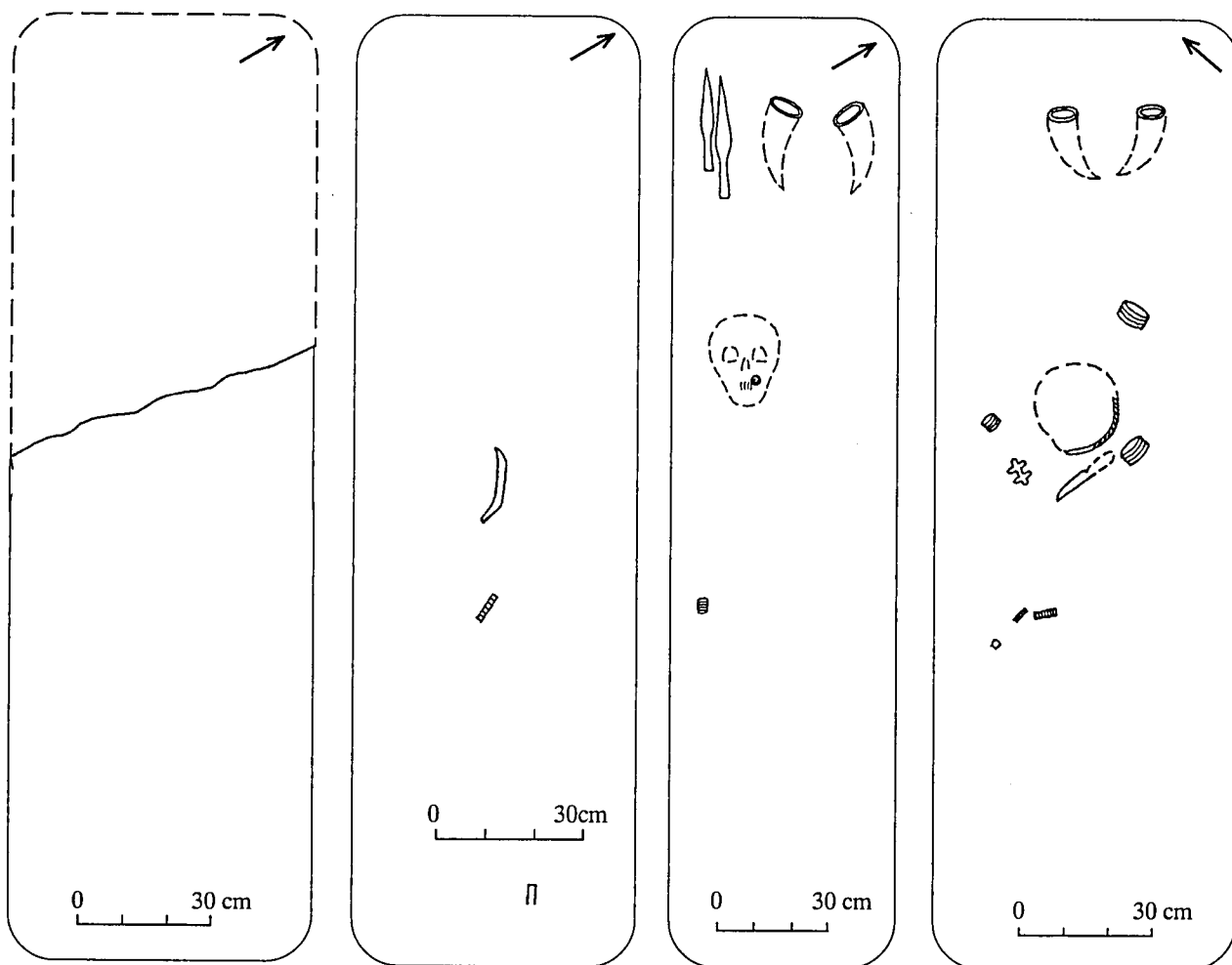
Griautinis kapas Nr. 103 (2)

Kapas suardytas, lytis neaiški. Kapo kontūrai išryškėjo 40 cm gilumoje. Išlikusių kontūrų ilgis 175 cm, plotis – 65 cm. Kapo kryptis – PR 140°.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 104 (3)

Suardytas, lytis neaiški. Kapo kontūrai išryškėjo

135 pav. Griautinis kapas Nr. 81.

136 pav. Griautinis kapas Nr. 82.

137 pav. Griautinis kapas Nr. 83.

138 pav. Griautinis kapas Nr. 84.

40 cm gilumoje. Išlikusių kontūrų ilgis 180 cm, plotis – 65 cm. Kapo kryptis – PR 140°.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 105 (4)

Palaidotas vyras. Duobės kontūrai išryškėjo 60 cm gilumoje. Žemė tamsesnė, maišyta. Kapo duobės kontūrai – 240 cm ilgio ir 80 cm pločio. 65 cm gilumoje buvo mirusiojo griaučiai. Kapo kryptis nenurodyta. Mirusysis gulėjęs aukštelininkas, ištiestomis kojomis, rankų padėtis neaiški. Išlikę tik 23 cm ilgio blauzdikaulių fragmentai, kiti kaulai sunykę.

Įkapės: dešiniame mirusiojo šone, maždaug liemens srityje, 26 cm atstumu nuo blauzdikaulio išlikusio fragmento galo galvos link, išilgai kapo duobę buvo geležinis labai sunykęs dirbinys ir medžio liekanos. Jis priminė kalaviją medinėse makštyse ir išsiskyrė 38 cm ilgio juostele. Atrodo, kad jis buvęs vienaašmenis ir ašmenys atsukti į kapo vidų. Nuo kalavijo galo 13 cm atstumu galvos link, taip pat kapo

duobės kairiame šone aptikta geležinių žaslų dalis. 6 cm į šoną nuo kairės kojos blauzdikaulio, arčiau pėdos galo rasta geležies liekanų su audinio pėdsakais. Virš kairės kojos blauzdikaulio galo ir pėdos pradžios pastebėta medžio ar žievės fragmentai ir prie jų nežymios žalvario liekanos.

Prie kairės kojos blauzdikaulio galo, kiek aukščiau kulno pastebėta organinės medžiagos ir žalvario dulkių (apavo organinės medžiagos liekanos?).

Prie kairės kojos, kairėje pusėje, aptikta sunykusio geležinio pentino liekanos.

Griautinis kapas Nr. 106 (5)

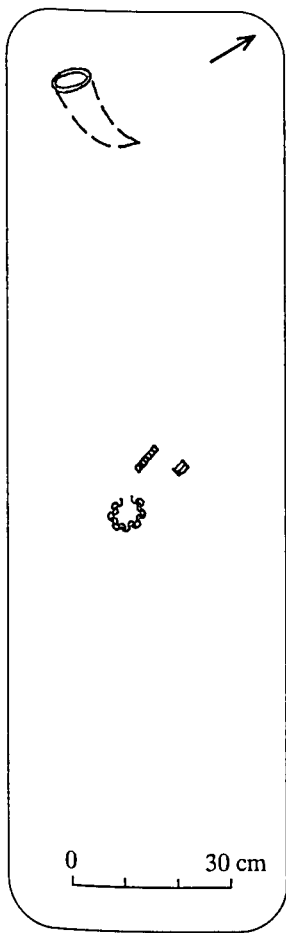
Palaidotas vaikas. Kapo kontūrai išryškėjo 40 cm gylėje. Kontūrų ilgis – 140 cm, plotis – 70 cm, kryptis – PR 140°. Apie buvusį kapą sprendžiama iš tamsesnės žemės kontūrų. Kaulai visai sunykę.

Įkapės: 50 cm gilumoje rasta žalvarinės vielos įvija.

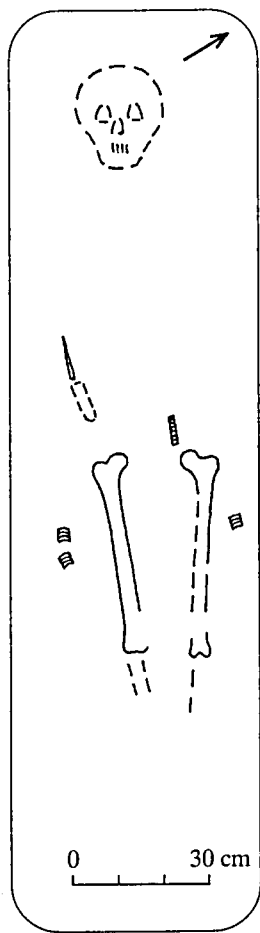
Griautinis kapas Nr. 107 (6)

Palaidota moteris. Kapas apardytas, kadangi

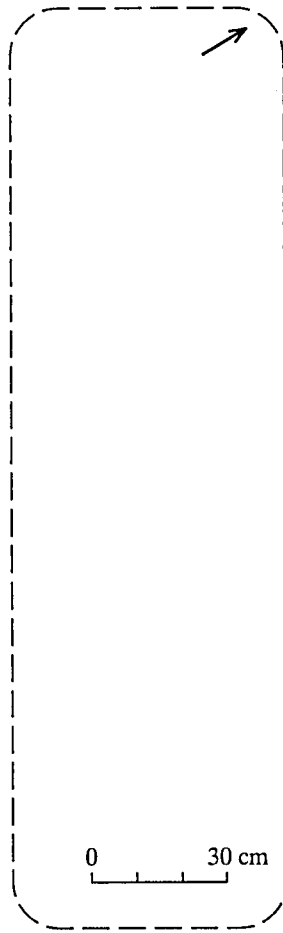

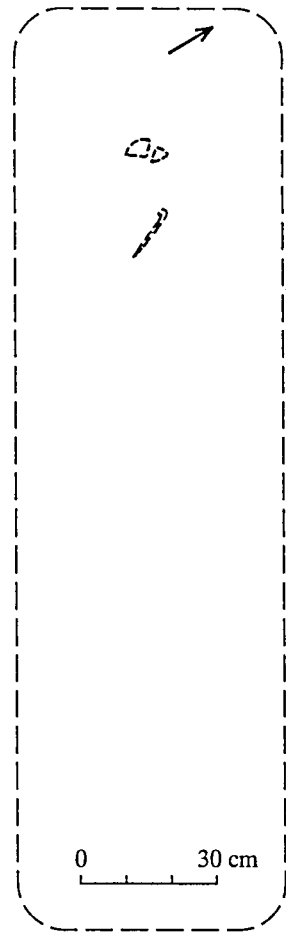
139 pav. Griautinis kapas Nr. 85.

140 pav. Griautinis kapas Nr. 86.

141 pav. Griautinis kapas Nr. 87.

142 pav. Griautinis kapas Nr. 88.

kaukolė buvo rasta virš dešiniojo šlaunikaulio 33 cm aukščiau kojų kaulų, kurie buvo natūralioje padėtyje. Duobės kontūrai išryškėjo 52 cm gilumoje. Griaučiai buvo 85 cm gilumoje. Mirusysis gulėjo ištiestomis kojomis, aukštielninkas, PR 140° kampu pakrypęs. Griaučiai labai sunykę.

Įkapės: prie šlaunikaulio geležinio peiliuko fragmentas, virš dešinės kojos šlaunikaulio prie dubens kaulų buvo neaiškios paskirties žalvarinė plokštelė. Krūtinės ir kaklo srityje rasta du baltos masės karoliukai su rusvom dėmelėmis, vienas visai mažas gintarinis karoliukas ir žalvarinis plokščia beveik trikampė galvute (sudaryta iš trijų apskritimėlių) smeigtukas. Virš dešiniojo šlaunikaulio galo aptikta dar rankos kaulo fragmentas ir prie jo žalvarinės juostinės platėjančiais galais apyrankės fragmentas ir nežymus organinės medžiagos kiekis. Be to, įvairiose kapo vietose rasta šešios žalvarinės žiedinės įvijos arba jų dalys.

Griautinis kapas Nr. 108 (7)

Kapo duobė išryškėjo 45 cm gilyje, jos dydis

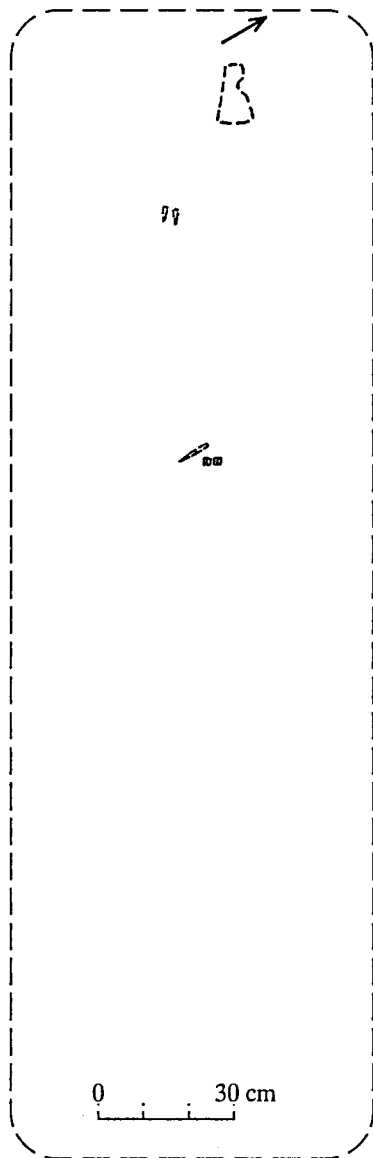
220x76 cm. Žemė maišyta kiek tamsesnė. Kaulų liekanų jokių nerasta. Sprendžiant pagal radinių išdėstymą mirusysis plaidotas galva PR 140° kryptimi. Radiniai rasti 80 cm gilumoje.

Įkapės: pietų-rytų kapo gale rasta dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, jie nedideli 4 cm skersmens. Prie ragų apkalų rasta žalvarinė įvija. Toje pačioje kapo dalyje buvo ir molinis miniatiūrinis puodelis. Jis gulėjo ant šono. Pačiame kapo viduryje buvo rasta žalvarinė apskritiminė plokštelinė segė su svastikos ženklu viduryje.

Griautinis kapas Nr. 109 (8)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapo duobė išryškėjo 70 cm gilyje. Kapo duobės dydis – 220x70 cm. Kaulų, išskyrus vieną nedidelį fragmentėlį, nerasta. Kryptis neaiški.

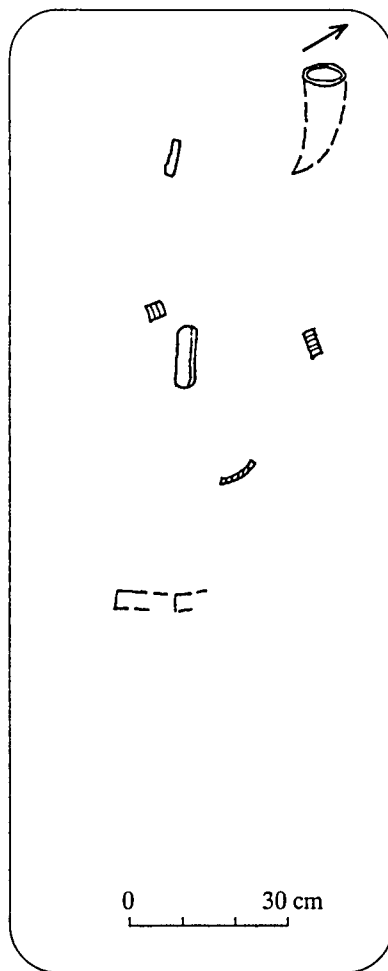
Įkapės: kapo duobės šiaurės rytų kampe rasta tošinės dėžutės liekanų. Prie išlikusio kaulo fragmento maždaug kapo duobės viduryje rasta žalvarinės įvijos fragmentas.

143 pav. Griautinis kapas Nr. 89.

Įkapės: duobės kontūrų dydis – 300x105 cm. Kaulų rasti tik paskiri nedideli fragmentai.

Įkapės: duobės viduryje gulėjo žalvarinės geldelės formos apkalas. Į kairę nuo jo arčiau duobės pietų krašto buvo standžiai suvytas, trijų apvijų, įvijinis žiedas. Nuo žiedo 42 cm į vakarus buvo žalvarinis diržo sagties rėmelis. Dar 17 cm vakarų link rasta žalvarinės plokštelės likučiai. 16 cm atstume į vakarus gulėjo antras masyvus įvijinis žiedas iš 2,5 apvijų. Ties juo tik labiau kapo duobės vidaus link gulėjo žalvarinės diržo sagties liežuvėlis ir apkaustų fragmentai. Duobės kontūrų šiaurės vakarų gale, arčiau kairiojo duobės krašto, pastebėta tamsesnės žemės tarsi su organinėmis liekanomis dėmės. 22 cm dar toliau kapo duobės galo link aptikti kojos kaulo fragmentai, prie jų organinės

144 pav. Griautinis kapas Nr. 90.

Griautinis kapas Nr. 110 (9)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapas išryškėjo 55–60 cm

medžiagos likučiai ir smulkūs plonos žalvarinės skar-delės fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 111 (10)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm. Duobės dydis 240x80 cm. Kryptis – PR 140°. Griaučiai beveik visai sunykę. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestomis kojomis.

Įkapės: gale galvos geriamojo rago žalvarinis apkalas. Duobės viduryje žalvarinė apskrita plokštelinė ažūrinė segė, kurios stipinėliai primena stilizuotus žalčiukus. Kojų vietoje buvo geležinis peiliukas su medžio liekanomis.

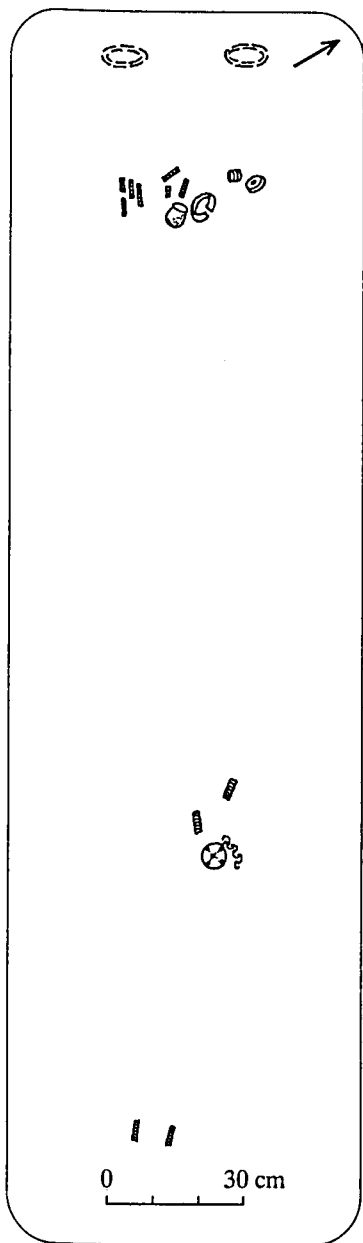
Griautinis kapas Nr. 112 (10a)

Neaiškios lyties, suardytas. Griaučiai pasirodė 40 cm gilyje, labai sunykę. Sprendžiant iš griaučių liekanų, mirusysis buvo palaidotas aukštiekninkas, ištiestomis kojomis, galva PR 140° kampu. Rankų padėtis neaiški.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 113 (11)

Palaidotas vyras. Gylis – 45 cm. Duobės dydis –

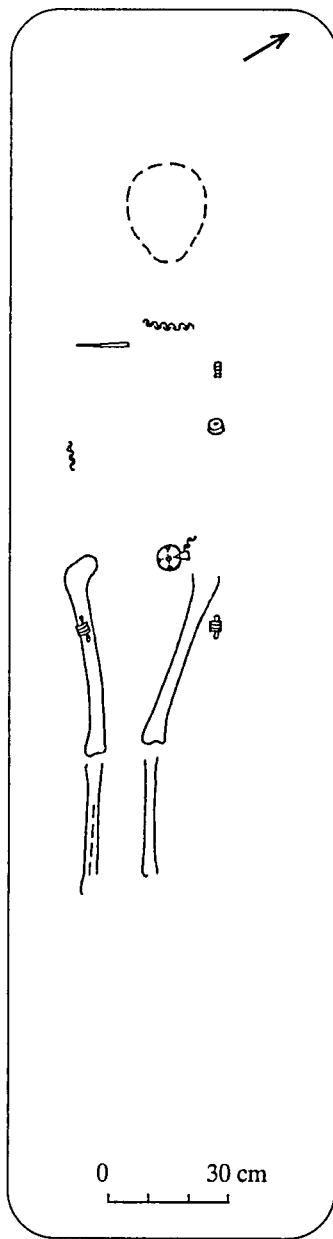
146 pav. Griautinis kapas Nr. 92.

200x80 cm. Kaulai labai sunykę, išlikę tik blauzdikauliai ir šlaunikauliai. Atstumas tarp kelių 11 cm. Kryptis – PR 130°. Kapo duobės dugne nežymūs degėsių pėdsakai ir organinės medžiagos, tarsi žolių ar šiaudų likučiai.

Įkapės: galvos vietoje – geriamojo rago žalvarinis apkalas, prie kairios kojos blauzdikaulio geležinis pentinas, prie dešinės kojos šlaunikaulio penkių apvijų žalvarinis žiedas, dešinėje šlaunikaulio pusėje žalvarinis apkaliukas, o prie kairio šlaunikaulio geležinis nedidelis sunykęs peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 114 (12)

Palaidotas vyras. Gylis – 110 cm. Duobės dydis –

147 pav. Griautinis kapas Nr. 93.

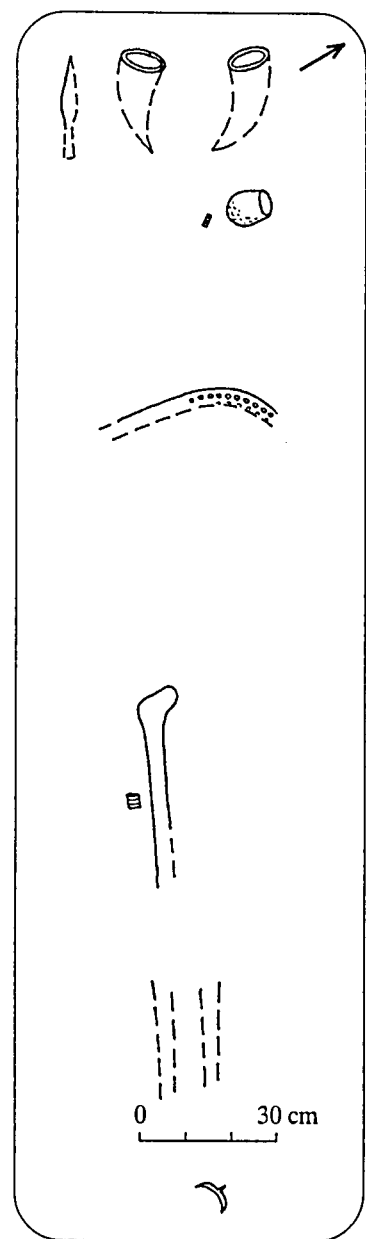
260x80 cm. Kryptis – PR 140°. Kaulai sunykę, likę tik fragmentai kaukolės ir rankų kaulų.

Įkapės: prie rankų kaulų buvo geležinio peilio fragmentai ir žalvarinė plokštelė.

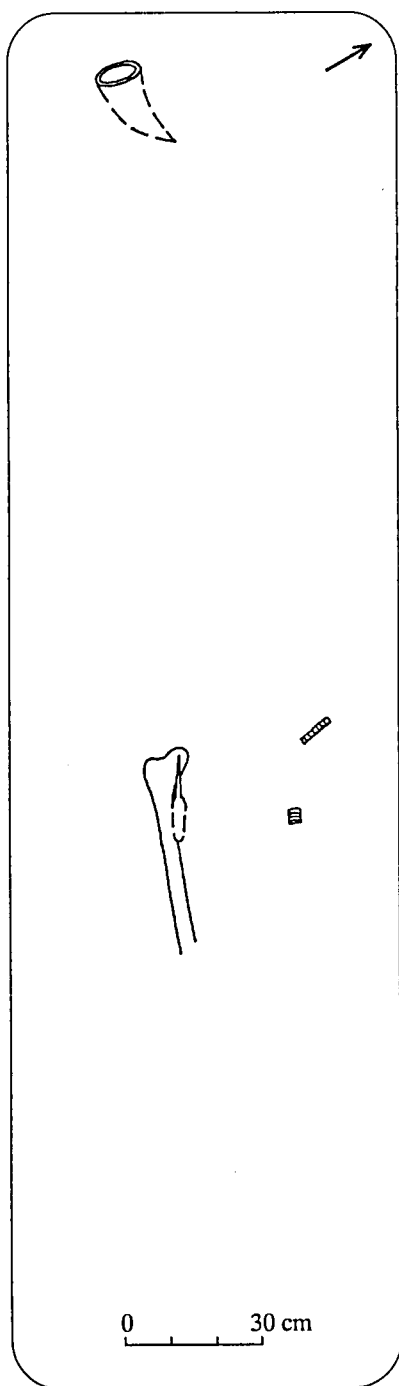
Dvigubas griautinis kapas Nr. 115–115a (12a)

Mirusiųjų lytys nenustatytos. Gylis – 75 cm. Abiejų kryptis – PR 140°, atstumas vieno nuo kito 20 cm. Mirusiojo (kape Nr. 115) griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų fragmentai, mirusiojo (kape Nr. 115a) likę tik blauzdikaulių fragmentai.

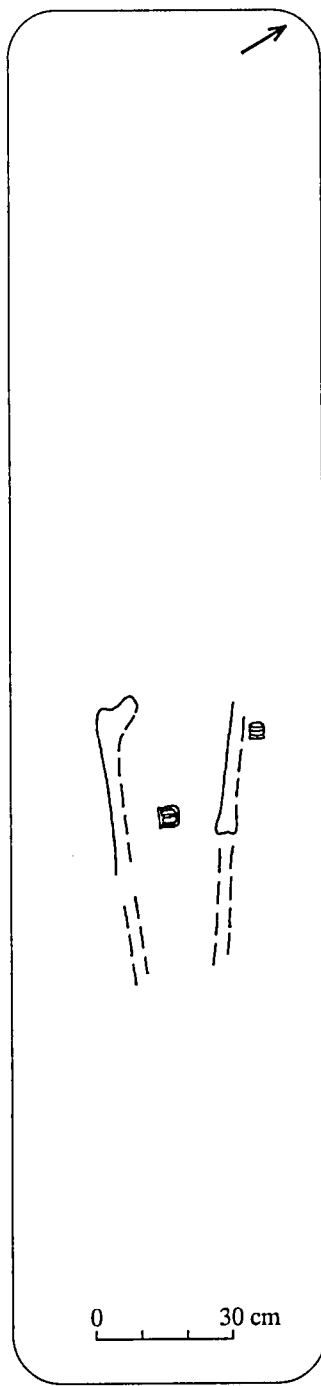
Įkapės: prie mirusiojo (kape Nr. 115) galvos – buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, prie mirusiojo

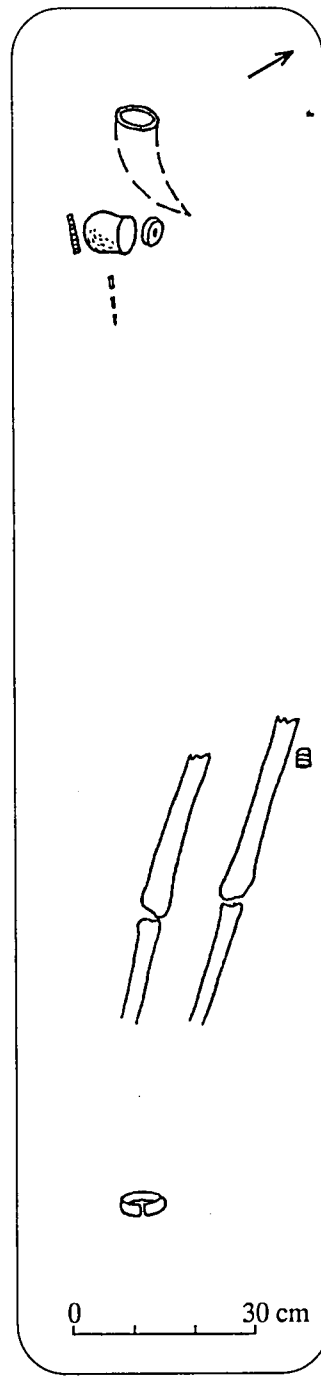
148 pav. Griautinis kapas Nr. 94.

149 pav. Griautinis kapas Nr. 95.

150 pav. Griautinis kapas Nr. 96.

151 pav. Griautinis kapas Nr. 97.

(kape Nr. 115a) juosmens vietoje žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 116 (13)

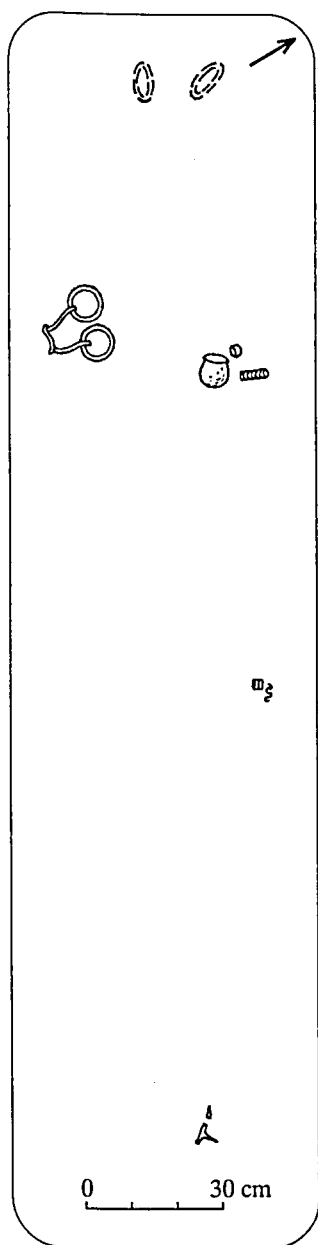
Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm, duobės dydis 180x80 cm. Kaulai visai sunykę. Kryptis neaiški.

Įkapės: rytiniame duobės gale (greičiausiai galvūgalyje) buvo geležinis įmovinis nedidelis ictiga-

lis, ties kapo duobės viduriu geležinė pusapvalė sagtis ir prie jos kita geležinė keturkampės formos sagtis.

Griautinis kapas Nr. 117 (14)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kaulai sunykę, likę tik paskiros dubens ir kojų kaulų dalys. Kryptis – PR 140°.

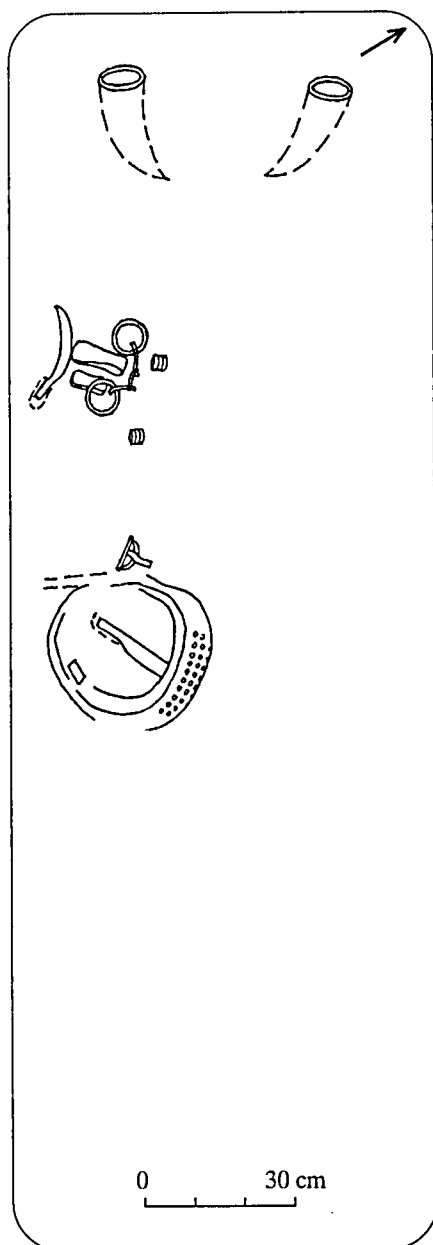
152 pav. Griautinis kapas Nr. 98.

Įkapės: galvūgalyje – geriamojo rago žalvarinis apkalas, miniatiūrinis molinis puodelis, dubens kaulų srietyje – žalvarinių iškilųjų apkalėlių ir įvijos fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 118 (15)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm, duobės kontūrų dydis – 220x80 cm. Kryptis – PR 140°. Kaulai sunykę, aptikti tik paskiri kaukolės fragmentai.

Įkapės: galvūgalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, krūtinės vietoje rasta 3 žalvariniai įvijiniai žiedai, keli mėlyno stiklo, vienas gintarinis plokščias ir vienas gintarinis statinės pavidalo karolis bei kelios siauros įvijos užvertos ant organinės medžiagos

153 pav. Griautinis kapas Nr. 99.

Kaulai sunykę, pastebėti tik nežymūs kaukolės fragmentai ir apatinio žandikaulio dalys.

Įkapės: gale galvos buvo gintarinis plokščias karolis, žalvarinė žiedinė įvija, geležinės ylos (?) fragmentas. Ties kapo viduriu buvo du žalvariniai įvijiniai žiedai. Kaklo vietoje buvo žalvarinės vytinės antkaklės gabaliukas ir du balti raudonomis dėmelėmis karoliukai.

Griautinis kapas Nr. 123 (21)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kapo duobės dydis – 220x80 cm. Duobės sampilo žemė tamsi su gausiu degusių kiekiu. Kaulų visiškai nepastebėta.

siūlo. Kapo viduryje rasta žalvariu apkaustyta beržo tošies dėžutė, šalia jos gulėjo geležinė yla. Ryškinant kapo kontūrus aptiktas žalvarine rombine galvute smeigtukas.

Griautinis kapas Nr. 119 (16)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm, kapo duobės dydis – 170x60 cm. Kryptis neaiški. Kaulai sunykę, likę tik keli paskiri dantys ir vieno piršto kauliukas žiede.

Įkapės: kapo duobės viduryje, arčiau kraštų buvo du žalvariniai įvijiniai žiedai.

Griautinis kapas Nr. 120 (17)

Palaidotas vyras. Gylis – 50–70 cm. Kryptis – PR 140°. Kapas suardytas, kaulų likę tik paskiros dalys.

Įkapės: geležiniai trinariai žąslai, geležinis įmovinis kovos kirvis, geležinio peiliuko fragmentai, prie kurių išlikę tarsi medinių makštų pėdsakai, du geležiniai ietigaliai, du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir vienas rago šono trikampės formos žalvarinis apkalas, miniatiūrinis molinis puodelis, tošinės dėžutės fragmentai ir trys įvijiniai žalvariniai žiedai bei grandelė.

Griautinis kapas Nr. 121 (18)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm, kryptis – PR 140°. Kaulai visai sunykę. Žemė duobės kontūrų riboje buvo tamsi su smulkių angliukų liekana.

Įkapės: galvos vietoje nedidelio geriamojo rago žalvarinis apkalas, miniatiūrinis molinis puodelis, žemiau buvo atskirai įvairiose kapo vietose padėtos trys geležinės ylos, žalvarinė tūtelė, geležinis peilis, geležinis lazdelinis smeigtukas.

Griautinis kapas Nr. 122 (20)

Palaidota moteris. Gylis – 85 cm.

Įkapės: duobės rytiniame gale buvo geriamojo rago žalvarinio apkalos fragmentai, duobės viduryje žalvarinis įvijinis iš siauros plokščios juostelės žiedas, puodų šukės ir atskiros įvijos.

Griautinis kapas Nr. 124 (22)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kryptis – PR 140°. Duobės kontūrai nebuvo ryškūs, galbūt sudarytas kapas.

Įkapės: du miniatiūriniai moliniai puodeliai, gintarinis karolis ar verpstukas, žalvarinė įvija, geležinis peiliukas, dvi žalvarinės įvijinės apyrankės, keli paskirų įvijų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 125 (23)

Palaidotas vaikas. Gylis – 70 cm, duobės dydis – 140x50 cm, kryptis – PR 130°. Kaulai visiškai sunykę. Mirusiojo kojų vietoje buvo 6 cm ilgio ir 2 cm pločio anglis.

Įkapės: duobės rytinėje dalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, ties duobės viduriu buvo visa eilė žalvarinių nedidelio diametro įvijelių ir diržo nedidelis žalvarinis apkalėlis.

Griautinis kapas Nr. 126 (24)

Palaidotas vaikas. Gylis – 45 cm, duobės dydis – 120x50 cm, kryptis – PR 140°. Kape nei kaulų, nei degėsių nerasta.

Įkapės: žalvarinės vielos įvijėlė.

Griautinis kapas Nr. 127 (25)

Palaidotas vaikas. Gylis – 70 cm, duobės dydis – 140x50 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: žalvarinio nežinomos paskirties dirbinio kūgelis ir siauros žalvarinės juostelės fragmentai, greičiausiai apyrankės dalys.

Griautinis kapas Nr. 128 (26)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm, duobės dydis – 200x60 cm, kryptis – PR 140°. Kaulai neišlikę, tik vietomis susidurta su jų nežymiais fragmentais.

Įkapės: galvos srityje buvo žalvarinė žiedinė įvija ir molinis miniatiūrinis puodelis, dešinėje kapo duobės pusėje, maždaug rankų vietoje, rasta žalvarinė įvijinė apyrankė, kairėje mirusiojo pusėje, maždaug kairės kojos kelio vietoje buvo geležinis peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 129 (27)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm, duobės dydis – 200x75 cm. Kaulai neišlikę, tik žiede piršto kauliukas.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas, geležinio dalgio fragmentas, geležinė įmova, tarsi ietigalio, žiedinė įvija su medžio liekana, žalvarinis įvijinis žiedas ir neaiškios paskirties žalvarinės plokštelės.

Griautinis kapas Nr. 130 (28)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm, duobės dydis – 120x64 cm. Kaulai visai sunykę. Kryptis – PR 140°.

Įkapės: galvos srityje geriamojo rago žalvarinis apkalas, ties kapo viduriu geležinis peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 131 (29)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm, duobės dydis – 212x72 cm. Kaulai neišlikę.

Įkapės: galvos srityje – geriamojo rago žalvarinis apkalas, miniatiūrinis molinis puodelis, nedidelio diametro žalvarinė įvija ir geležinė ylos ar smeigtuko adatos dalis; kojų srityje buvo geležinis peiliukas ir žalvarinė žiedinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 132 (30)

Palaidotas vaikas. Gylis – 70 cm. Kapo duobės kontūrai buvo labai nežymūs. Kaulai visai sunykę.

Įkapės: geležinis peiliukas, dvi geležinės ylos, žalvarinis diržo apkalėlis.

Griautinis kapas Nr. 133 (31)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 160°. Kaulai sunykę, likę tik paskiri kojų kaulų fragmentai.

Įkapės: galvos srityje, jos dešinėje pusėje, buvo du geležiniai įmoviniai ietigaliai, gulėję vienas virš kito, maždaug ties kapo viduriu buvo žalvarinis įvijinis žiedas ar žiedinė įvija, kojų galų link buvo kita žalvarinė įvija, neaišku kurioje kapo vietoje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas.

Griautinis kapas Nr. 134 (32)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm, kryptis – PR 140°. Duobės dydis – 230x60 cm. Kaulai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų dalys.

Įkapės: dešinėje mirusiojo pusėje, žemiau kojos kelio, buvo žalvarinė įvija su medžio liekana viduje, ties klubais buvo geležinė diržo sagtis, kaukolės dešinėje pusėje šone gulėjo geležinis miniatiūrinis kapliukas / skaptukas, toliau geležinis dalgelis, miniatiūrinis molinis puodelis, geležinis įmovinis ietigalis ir žalvarinės grandelės fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 135 (33)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 92 cm, kryptis – PR 140°. Kontūrai kapo neryškūs, kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: 2 žalvarinės juostinės apyrankės, viena nuo kitos 19 cm atstumu, žemiau jų žalvarinio grandinėlės fragmentai ir žalvarinė diržo sagtis.

Griautinis kapas Nr. 136 (34)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm, duobės dydis – 200x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, kiek žemiau geležinė yla, žalvarinė nedidelė įvija ir žalvarinis diržo liežuvelis.

Griautinis kapas Nr. 137 (35)

Palaidotas vyras. Gylis – 85 cm, kryptis – PR 150°. Kaulai sunykę, išskyrus kojų kaulų ir kaukolės fragmentus.

Įkapės: galvos srityje miniatiūrinis molinis puodelis, geriamojo rago žalvarinis apkalas, kiek žemiau geležinio peilio liekanos, maždaug kapo viduryje, dešinėje duobės pusėje buvo žalvarinis įvi-

jinis žiedas, kojų srityje dešinėje pusėje buvo geležinis pentinas.

Griautinis kapas Nr. 138 (36)

Palaidotas vyras. Gylis 60–70 cm, kryptis – PR 125°, duobės dydis – 200x65 cm. Kaulai sunykę.

Įkapės: prie dešinės kojos geležinis pentinas, arčiau kapo rytinės dalies buvo geležinis peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 139 (37)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm, kryptis – PR 90°, duobės kontūrų dydis – 240x90 cm. Kaulai sunykę, likę tik kaukolės ir kojų kaulų fragmentai.

Įkapės: kaukolės kairėje pusėje buvo geležinis įmominis ietigalis, kiek žemiau kaukolės taip pat kairėje mirusiojo pusėje buvo geležinis gana siauras dalgis, geležinis miniatiūrinis kapliukas / skaptukas, du žalvariniai trapezinių formos apkalai, kapo duobės viduryje buvo nedidelis statinaitės formos gintarinis karolis, žalvarinė pasaginė segė cilindriniais galais, ant segės lankelio užmauta dvi žiedinės įvijos, tarp abiejų įvijų buvo žalvarinė diržo plokštelė, keturkampės formos, kiek žemiau segės buvo žalvarinė diržo sagtis ir žalvarinis apkalas, toliau žalvarinė žiedinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 140 (38)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm, duobės dydis – 250x100 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: neaiškios paskirties geležinis radinys.

Griautinis kapas Nr. 141 (39)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm, kryptis – PR 150°. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapių jokių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 142 (40)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm, kapo duobės dydis – 190x70 cm, kaulai visiškai sunykę. Kryptis – pietryčių.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 143 (41)

Palaidota moteris. Gylis – 40 cm. Kryptis – šiaurės. Kaulai visiškai sunykę, likęs tik vienas dantis.

Įkapės: 20 cm ilgumo karolių bei įvijų eilė. Karoliai nedideli, vieni jų mėlyno stiklo, kiti gintariniai, jie buvę ant mirusiosios kaklo.

Griautinis kapas Nr. 144 (42)

Palaidotas vaikas. Gylis – 45 cm, duobės dydis – 145x65 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 145 (43)

Palaidotas vaikas. Gylis – 60 cm, duobės dydis – 250x90 cm. Kaulai sunykę, likę tik kojų kaulų dalys.

Įkapės: dešinėje galvos pusėje buvo du geležiniai įmominiai ietigaliai ir žalvarinė nedidelio diametro įvija; dešinės rankos vietoje buvo žalvarinis įvijinis plates-

niu viduriu žiedas; virš dešinės kojos blauzdikaulio gulėjo žalvarinės įvijos, suvertos ant odinio dirželio; prie dešinės kojos, vidinėje pusėje buvo pasaginė žalvarinė segė su žalvarine įvija; virš kairės kojos blauzdikaulio, skersai jo gulėjo trys eilės žalvarinių gana ilgų ir siaurų įvijų, sunertų ant odinio dirželio, virš įvijų buvo 24 cm ilgio ir 6 cm pločio tarsi skiedros fragmentas; prie pat kairės kojos blauzdikaulio, vidaus pusėje gulėjo žalvarinių įvijų eilė, žalvarinis siauras ir plokščias apkalas; skersai kojų buvo geležinis peiliukas, kiek žemiau jo buvo žalvarinis ilgas siauras apkalas. Įvairiose kapo vietose buvo trys žalvarinės įvijos. Virš kojų buvo odinio diržo liekanos su įvairių apkalų fragmentais bei žalvarinė diržo sagtis.

Griautinis kapas Nr. 146 (44)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm, kontūrų dydis – 220x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: kapo duobės viduryje geriamojo rago žalvarinis apkalas, įvairiose kapo vietose rastos trys žalvarinės įvijos, arčiau kojų buvo geležinės ylos fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 147 (45)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Duobės kontūrai neryškūs. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas.

Griautinis kapas Nr. 148 (46)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm, duobės dydis – 170x60 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: duobės pietryčių kampe rasta žalvarinio grandinėlio fragmentas, duobės šiauriniame kampe – gintarinis karoliukas.

Griautinis kapas Nr. 149 (47)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm, duobės dydis – 120x80 cm, kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: žalvarinio žiedo fragmentas, dvi žalvarinės įvijos, vienoje odos dirželis. Duobės pietryčių kampe geriamojo rago žalvarinis apkalas, pačiame duobės viduryje žalvarinis apkaustas keturkampės formos ir geležinio smeigtuko fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 150 (49)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm, duobės dydis – 220x105 cm, kryptis – PV 230°. Kaulų tik neaiškios žymės.

Įkapės: aštuonios žalvarinės vielos įvijos.

Griautinis kapas Nr. 151 (50)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm, duobės dydis – 230x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: kapo pietinėje dalyje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai vienas nuo kito 27 cm atstume. Kapo duobės viduryje buvo trys žalvarinės įvijos, viena jų užmauta ant odinio dirželio. Kojūgalyje aptikta neaiškios paskirties geležinio dirbinio dalis, 40 cm atstu kapo vidaus link buvo žalvarinis pentinas, kurio lankelis tordiruotas, o galai užsibaigia kilpomis.

Griautinis kapas Nr. 152 (51)

Palaidotas vyras. Gylis – 55 cm, duobės dydis – 220x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje išilgai kapo kryptčiai buvo padėti du geležiniai įmoviniai ietigaliai, lygiagrečiai vienas kito, prie jų buvo žalvarinis geriamojo rago apkalas ir geležinio peiliuko fragmentas. 18 cm žemyn, kojų link buvo geležinis miniatiūrinis dalgelis, šalia dalgelio buvo geležinis miniatiūrinis kapliukas / skaptukas. Ties duobės viduriu įvairiose vietose buvo: žalvarinis įvijinis žiedas, dvi žalvarinės įvijos su medžio liekana viduje, žalvarinė diržo sagtis ir žalvarinė cilindriniais galais pasaginė segė, o ant jos lankelio buvo užmauta žalvarinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 153 (52)

Palaidotas vyras. Gylis – 40–50 cm. Kaulai sunykę, likę tik vienos kojos kaulo dalis. Kryptis – pietryčių.

Įkapės: kapo duobės viduryje buvo žalvarinis pentinas, ažūrinis, prie pat pentino buvo žalvarinė sagtelė (pentino pritvirtinimui); kojų srityje buvo kitas žalvarinis pentinas. Įvairiose kapo vietose buvo: žalvarinė diržo sagtis, diržo apkalas, žalvarinė žiedinė įvija ir penkios mažos žalvarinės įvijėlės.

Griautinis kapas Nr. 154 (53)

Palaidota moteris. Gylis – 60 cm, duobės dydis 200x90 cm. Duobės sampile gausu smulkesnių ir stambenių angliukų. Kaulai sunykę, tik žiede likęs piršto kauliukas.

Įkapės: duobės viduryje buvo žalvarinis įvijinis žiedas praplatinta viduriniąja įvija, arčiau galvos buvo geležinės stambios ylos fragmentai. Įvairiose kapo duobės vietose buvo pavienių mažų žalvarinių grandelių.

Griautinis kapas Nr. 155 (54)

Palaidotas vaikas. Gylis – 40 cm, kryptis – PR 160°, kapo duobės dydis – 145x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: ties kapo duobės viduriu rasta žalvarinė pasaginė segė cilindriniais galais.

Griautinis kapas Nr. 156 (55)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm, kryptis – PR. Duobės dydis – 260x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: geležinės ylos fragmentas ir žalvarinės vielos gabaliukas.

Griautinis kapas Nr. 157 (56)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 35 cm.

Įkapės: geležinio peilio fragmentas ir neaiškaus geležinio dirbinio fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 158 (57)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 35 cm, duobės dydis – 240x70 cm.

Įkapės: duobės pietryčių kampe geriamojo rago žalvarinis apkalas, duobės vidurio link paskiri žalvarinės įvijos fragmentai ir žalvarinio apkalėlio cilindriuko pavidalo fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 159 (63)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 80 cm. Kapas suardytas.

Įkapės: dviejų žalvarinių vielų suvytos antkaklės fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 160 (78)

Palaidotas vaikas. Gylis – 65 cm, kryptis – ŠV, kontūrų dydis – 150x70 cm. Kapas apardytas.

Įkapės: du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, keramikos šukė ir vaikiška apyrankėlė, vyta iš trijų įvijų plonos žalvarinės vielos.

Griautinis kapas Nr. 161 (79)

Palaidotas vaikas. Gylis – 35 cm, kryptis – pietų 180°, duobės dydis – 70x40 cm. Kapas apardytas, išlikusi tik dalis kaulų.

Įkapės: šlaunikaulių srityje buvo žalvarinis iš dviejų vielų susuktas žiedelis ir žalvarinė pasaginė segė į šonus atlenktais galais.

Griautinis kapas Nr. 162 (81)

Palaidotas vaikas. Gylis – 40 cm, kryptis – PR 170°, kapo kontūrai neryškūs. Kaulai labai apnykę.

Įkapės: dvi trijų įvijų plonos žalvarinės vielos apyrankėles, vienoje išlikęs rankos kauliukas, dvi pasaginės atrietais į viršų galais vaikiškos segės.

Griautinis kapas Nr. 163 (81a)

Palaidotas vaikas. Gylis – 90 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: miniatiūrinis geležinis kapliukas, žalvarinė diržo sagtis, įvijinės žalvarinės apyrankės viena įvija, miniatiūrinė pasaginė žalvarinė segė, miniatiūrinis molinis puodelis ir žalvarinis lazdelinis smeigtukas.

Griautinis kapas Nr. 164 (82)

Palaidotas vaikas. Gylis – 45 cm, kryptis – PR 170°, kapo duobės dydis – 70x40 cm. Išlikę kojų kaulai, šonkaulių dalis ir dešinės rankos, gulėjusios nežymiai sulenktos per alkūnę dalys.

Įkapės: ant abiejų rankų buvę po vieną įvijinę žalvarinę apyrankę, krūtinės srityje buvo trys miniatiūrinės pasaginės atlenktais galais žalvarinės segės.

Griautinis kapas Nr. 165 (83)

Palaidotas vaikas. Gylis – 45 cm, kryptis – PR 110°, duobės dydis – 70x35 cm. Kaulai apnykę.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 166 (89)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–60 cm, duobės dydis – 225x60 cm. Kapas perkastas, vėlyvesniu degintiniu kapu, todėl smarkiai suardytas. Kaulų nėra, išskyrus kojų kaulų dalis.

Įkapės: geriamojo rago žalvarinis apkalas, miniatiūrinis geležinis kirvukas ir keturios žalvarinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 166a (95)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm. Kapo duobės dydis – 190x80 cm. Kryptis – PR. Kaulai sunykę.

Įkapės: galvos srityje buvo geležinis įmovinis ietigalis, padėtas išilgai kapo duobės ir dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai.

Griautinis kapas Nr. 167 (96)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm, duobės dydis – 210x60 cm, kryptis – PR 160°. Kaulai sunykę, likę tik paskiri fragmentai. Kapas apardytas.

Įkapės: galvos srityje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas; šiaurinėje dalyje be jokios tvarkos buvo: septynios žalvarinės įvijos, žalvariniai diržo apkalai, dvi žalvarinės diržo sagtys, smulkių įvijų grupė, masivi žalvarinė apyrankė, geležinis peiliukas ir žalvarinė pasaginė segė su gana stambiu liežuvėliu.

Griautinis kapas Nr. 168 (97)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm, duobės dydis – 120x50 cm. Kaulai sunykę.

Įkapės: arčiau kapo duobės pietinės dalies buvo žalvarinė plokštelinė segė, sudaryta iš trijų S formos sujungtų ženklų, kiek žemiau, kojų link buvo peilio makštys, apkaustytos plona žalvarine skardele, ant abiejų rankų būta po žalvarinę įvijinę apyrankę, įvairiose kapo duobės vietose buvo keturios didesnio diametro žalvarinės įvijos ir kelios mažo skersmens žalvarinės įvijėlės su siūlų fragmentais viduje.

Griautinis kapas Nr. 169 (98)

Palaidota moteris. Gylis – 50 cm, duobės dydis – 230x60 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: žalvarinės adatos fragmentas, geležinė yla, trys žalvarinės žiedinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 170 (99)

Palaidotas vyras. Gylis – 80 cm, kryptis – PR 160°. Kapo duobės dydis – 250x90 cm. Kaulai visiškai sunykę. Kapo duobės dugne rasta 40x30 cm plote medžio lentos 1 cm storio liekanos. Lenta tarsi apdegsi.

Įkapės: mirusiojo galvos srityje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, kiti visi radiniai buvo duobės centre ant dugno ir labai arti vienas kito, tai: dvinariai geležiniai žąslai, miniatiūrinis molinis puodelis, žalvarinė antkaklė tordiruotu lankeliu su kabliuku ir ašele galuose, žalvarinė lankinė gyvulinė segė su plokščia ilga kojele, žalvarinė pasaginė daugiakampėm galvutėm segė, mažas gintarinis karoliukas, trapecinės ir keturkampės formos žalvariniai apkalai, dvi žalvarinės įvijos ir trys siauros žalvarinės įvijėlės.

Griautinis kapas Nr. 171 (100)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm, kryptis – PR 160°. Kapo duobės dydis – 280x80 cm. Kaulų likę tik paskiros dalys. Po kaulais vietomis rasta lentų liekanų, galbūt tai karsto liekanos.

Įkapės: galvos srityje dešinėje pusėje buvo žalvarinė įvija iš plokščios vielos, ant kairės rankos piršto buvo žalvarinis įvijinis žiedas, virš šlaunikaulių gerai išlikęs odinis diržas, po diržu buvo peilio makštys,

puoštos apkaustant jas plona žalvarine skardele ir žalvarinis pentinas, prie dešinės kojos, lygiagrečiai kojai gulėjo geležinis durklas ar peilis, medinėse makštyse, kurių išlikę tik fragmenteliai. Įvairiose kapo duobės vietose buvo paskiri žalvariniai apkalai ir žalvarinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 172 (101)

Palaidota moteris. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 160°, kapo duobės dydis – 250x75cm. Kaulai sunykę.

Įkapės: galvos srityje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, kapo viduryje buvo gintarinių karolių ir žalvarinės juostelės fragmentai, kiek žemiau dvi žalvarinės įvijos ir žalvarinė adata, maždaug kojų srityje penkių apvijų žalvarinė įvija ir geležinė yla.

Griautinis kapas Nr. 173 (102)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm, kryptis – PR 100°, duobės dydis – 210x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje buvo žalvarinis geriamojo rago apkalas.

Griautinis kapas Nr. 174 (104)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm, kryptis – PR 160°. Kapo duobės dydis – 130x60 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai.

Griautinis kapas Nr. 175 (103)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm, kryptis – pietų-rytų. Kapo duobės dydis – 210x80 cm. Kaulai sunykę, išlikęs tik kairės kojos blauzdikaulio fragmentas.

Įkapės: prie kairės kojos buvo žalvarinis pentinas, prie pentino išlikę fragmentai vilnonio audinio, pilvo srityje buvo dvi diržo sagtys, įvijinis žiedas, du žalvariniai diržo apkalai ir puodo šukė. Įvairiose kapo duobės vietose buvo rasta: du įvijiniai žalvariniai žiedai, keli apkaliukai bei mėlyno stiklo rantytas karolis.

Griautinis kapas Nr. 176 (105)

Palaidota moteris. Gylis – 40 cm, duobės dydis – 180x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, nutolę viens nuo kito 32 cm, dvi žalvarinės plonos skirtingos vielos įvijos, o kiek toliau – į beržo tošies dėžutę sudėti ar bent suvynioti į tošį trys žalvariniai įvijiniai žiedai ir plokščias gintarinis verpstelis, kiek toliau nuo jų buvo žalvarinė adata. Įvairiose kapo duobės vietose buvo puodo šukių. Prie duobės rytinio krašto buvo geležinė yla.

Griautinis kapas Nr. 177 (106)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm, kryptis – PR 140–150°, kapo duobės dydis – 170x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: du žalvariniai trapecinės formos diržo apkalai ir žalvarinė įvija su medžio liekana viduje.

Griautinis kapas Nr. 178 (107)

Palaidotas vyras. Gylis – 50–60 cm, kapo duobės dydis – 270x75 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: kojų srityje buvo žalvarinė pasaginė daugiakampiais galais segė ir geležinis pentinas, kapo galvos srityje buvo dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir žalvarinis įvijinis žiedas. Įkapės buvo nevienodame gylyje.

Griautinis kapas Nr. 179 (108)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm, kryptis – PR 150°, duobės dydis – 160x55 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, žalvarinės grandinės fragmentai, dvi žalvarinės įvijios ir žalvarinės adatos dalis.

Griautinis kapas Nr. 180 (109)

Palaidotas vaikas. Gylis – 50 cm, kryptis – PR 170° – ŠV 350°, kapo duobės dydis – 140x70 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: žalvarinis įvijinis žiedas praplatinta priešakine dalimi.

Griautinis kapas Nr. 181 (110)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm, kryptis – PR 170°, kapo duobės dydis – 155x65 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: du fragmenteliai diržo su žalvarinių apkalėlių liekanom.

Griautinis kapas Nr. 182 (111)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm, kryptis – PR 160°, kapo duobės dydis – 250x60 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, kojų srityje geležinis pentinas, ties kapo viduriu buvo geležinis peiliukas, geležinės ylos fragmentas, odinio diržo fragmentėlis bei žalvarinių įvijų dalys.

Griautinis kapas Nr. 183 (112)

Palaidotas vaikas. Gylis – 50 cm, kryptis – PV 220°, kapo duobės dydis – 110x60 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: miniatiūrinis geležinis dalgelis, geležinis peiliukas, žalvarinė įvija su medžio liekana ir pasaginė segė gyvuliniais galais, ant kurios lankelio užmauta žalvarinė įvijinė apyrankė.

Griautinis kapas Nr. 184 (113)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm, kryptis – PR 170°, kapo duobės dydis – 280x95 cm. Kaulai sunykę, likę tik menki kojų kaulų fragmentai.

Įkapės: į dešinę nuo galvos buvo padėti lygiagrečiai du geležiniai įmoviniai ietigaliai ir du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, kojų srityje rasta geležinė grandis ir geležiniai trinariai žąslai, išorinėje dešinio blauzdikaulio pusėje buvo žalvarinės sagties fragmentai ir kažkokių žalvarinių apkaustėlių fragmentai, prie kairiojo blauzdikaulio iš išorės pusės aptiktas odinio

dirželio fragmentas, puoštas žalvariu, po tuo pačiu blauzdikauliu lyg žalvarinio pentino fragmentas. Be to, įvairiose kapo vietose rasta: žalvarinių įvijų fragmentų, paskirų žalvarinių mažų grandelių, žalvarinių apkaustėlių bei peiliuko makštelės puoštos žalvarinėm skardelėm.

Griautinis kapas Nr. 185 (114)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 160°. Kapo duobės dydis – 280x120 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik kojų kaulų dalys. Kapo dešinė pusė apardyta.

Įkapės: galvos srityje buvo du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, atstumas tarp ragų 6 cm, į dešinę nuo ragų išilgai kapo padėti du geležiniai ietigaliai, maždaug ties kapo viduriu buvo geležinis įmovinis miniatiūrinis kirvukas plačiais ašmenimis, ant mirusiojo kairės rankos buvusi žalvarinė masyvi apyrankė, o ant kairės rankos piršto buvęs žalvarinis įvijinis žiedas. Mirusysis turėjęs puošnų diržą, kurio papuošimus sudaro trapecinės formos apkalai ir daugybė žalvarinių vinių su konusinėm galvutėm apkaliukų. Be to, buvo žalvarinė diržo sagtis. Rasta vienas paskiras gintarinis karolis.

Griautinis kapas Nr. 186 (115)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75 cm, duobės kontūrų dydis – 230x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: žalvariniai geriamojo rago apkalai, geležinio peiliuko fragmentas ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 187 (116)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm, kapo duobės dydis – 160x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje geriamojo rago žalvarinis apkalas ir žalvarinės grandinės fragmentas, ties kapo viduriu buvo įvijinis žalvarinis žiedas ir geležinio neišskios paskirties dirbinio fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 188 (117)

Palaidota moteris. Gylis – 50 cm. Kryptis – pietryčių. Kapo duobės dydis – 200x80 cm. Kaulų nerasta.

Įkapės: gale galvos du geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, vienas nuo kito nutolę 24 cm. Ties kapo duobės viduriu rasta žalvarinio įvijinio žiedo fragmentai, geležinė yla ir žalvarinės ylos ar smeigtuko fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 189 (118)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 100°. Kapo duobės dydis – 220x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: gale galvos buvo du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, vienas nuo kito nutolę 8 cm, kiek žemiau kojų link buvo žalvarinis apkalėlis ir medinio koto liekanos, dar 20 cm žemiau rasta geležinių žąslų grandis ir jų fragmenteliai bei gintarinis karoliukas.

Griautinis kapas Nr. 190 (119)

Palaidotas vyras. Gylis – 50–60 cm. Kapo duobės dydis – 280x80 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje, dešinėje pusėje buvo geležinis dalgis, 57 cm atstumu nuo dalgio žemyn rasta dvi žalvarinės įvijos su medžio liekanom, tai – dalgio koto papuošimai, kojūgalyje ratas žalvarinis pentinas tor-diruotu lankeliu, prie jo prilipęs plonos eglutės raštu austas audinys. Įvairiose kapo vietose rasta dar šešios žiedinės žalvarinės įvijos ir apkaliukų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 191 (120)

Palaidotas vyras. Gylis – 26 cm. Kapas suardytas, likę tik kojų kaulų dalys.

Įkapės: prie dešinės kojos blauzdikaulio statmenoje padėtyje rastas geležinis įmovinis kirvis.

Griautinis kapas Nr. 192 (121)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobės dydis – 260x75 cm. Kaulai neišlikę, kontūrų ribose matėsi paskiri degėšiai.

Įkapės: galvos srityje buvo trijų geriamųjų ragų sunykę žalvariniai apkalai, atstumas tarp ragų 10 ir 14 cm, kapo viduryje įvairiose vietose buvo šešios žalvarinės įvijos arba jų dalys ir dvigubo nupjauto kūgio gintarinis karolis. Pačiame kapo dugne buvo geležinės ylos fragmentas ir beržo tošies fragmentėlis.

Griautinis kapas Nr. 193 (122)

Palaidotas vyras. Gylis – 80 cm, kryptis – PR 145°, kapo duobės dydis – 285x120 cm. Kaulai sunykę, likę tik šlaunikauliai ir nežymios blauzdikaulių dalys. Kars-tas buvęs skobtinis ir išklotas beržo tošimi, kuri dar buvusi pabarstyta anglimis.

Įkapės: jos nevienodame gylyje. 65 cm gylyje krūtinės vietoje, buvo du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, 25 cm atstumu vienas nuo kito, 70 cm gylyje po ragais, rasta žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė. Prie griaučių ištiestas išilgai nuo rankos pirštų palei šlaunikaulį buvo diržas, apkaltas keturkampiais žalvariniais apkalėliais su žalvarine sagtimi, prie pat diržo buvo gintarinis dvigubo nupjauto kūgio karolis ir pusė geležinių žąslų. Įvairiose kapo vietose buvo žalvarinių įvijų dalys bei smulkūs apkaliukai.

Griautinis kapas Nr. 194 (123)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 160°. Kapo duobės dydis – 260x80 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik šlaunikauliai ir kairiojo dubens kaulas. Duobės kontūrų ribose ypač daug degėsių.

Įkapės: galvūgalyje du geriamųjų ragų žalvariniai apnykę apkalai, atstumas tarp jų – 28 cm. Tarp šlaunikaulių – žalvarinė diržo sagtis ir keturkampės plokštelės, diržo apkalai. Diržas gulėjęs palci šoną. Kairės kojos gale buvo geležinis pentinas ir žalvarinė spiralė. Rastos trys žalvarinės žiedinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 195 (124)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 170°. Kapo duobės dydis – 260x80 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik blauzdikaulių kaulai.

Įkapės: dešinės kojos kulno srityje buvo geležinis pentinas. Prie kairiojo blauzdikaulio juostinis žalvarinis pentinas. Blauzdikaulių viršuje buvo padėtas odinis diržas su žalvarine sagtimi, paviršius buvęs apkaltas žalvarinėm keturkampėm pailgom plokštelėm. Kairiojo šlaunikaulio srityje padėtas medinėje dėžutėje ant-ras platus dvigubas odinis diržas, perpintas žalvarinių įvijų išilginėmis eilėmis su žalvarine sagtimi.

10 cm aukščiau virš mirusiojo kapo duobės sampile buvo dar visa eilė radinių: galvos srityje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir du geležiniai imoviniai ietigaliai, maždaug šlaunų vietoje gražus vienašmenis geležinis kalavijas su skersiniais ir buožele rankenos srityje. Kalavijas buvęs medinėse makštyse. Visame kapo duobės sampile gausu įvairių žalvarinių papuošalų fragmentėlių, kaip antai: vytinės iš trijų vielų antkaklės, įvairių įvijų, apkalėlių, diržo dalių ir panašiai.

Griautinis kapas Nr. 196 (125)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm, kryptis – PR 160°, kapo duobės dydis – 120x65 cm. Kaulų nepastebėta. Rasti nežymūs degėsių kiekiai.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 197 (126)

Palaidota moteris. Gylis – 40–50 cm. Kryptis – PR 160°. Kaulų nerasta, tik paskiri degėšiai. Kapas apardytas.

Įkapės: gale galvos buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas ir tošinė dėžutė, apkalta plonytėmis žalvarinėmis vielutėmis lenktais galais, kurioje buvo žalvarinės adatos fragmentai. Kiti dirbiniai, kaip: žalvarinė plokštelė, klevo sėklos formos žalvarinis kabutis, žalvarinio smeigtuko adata bei įvijinis žalvarinis žiedas buvo duobės kontūrų įvairiose vietose.

Griautinis kapas Nr. 198 (127)

Palaidotas vyras. Gylis – 40–50 cm. Kryptis – PR 158°. Kapo duobės dydis – 237x70 cm. Kaulų visai nerasta. Kapas apardytas.

Įkapės: diržo fragmentėlis puoštas smulkiais konusėliais, geležinis 12 cm ilgio suktas tarsi virbas, žalvarinis geriamojo rago apkalas, įvairių įvijų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 199 (128)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis – VP 260°. Kapo duobės dydis – 270x70 cm. Kaulai visiškai sunykę. Duobėje gana daug degėsių.

Įkapės: dviejų geriamųjų ragų žalvarinių apkalų pėdsakai, žalvarinių įvijų dalys bei žalvariniai diržo apkalų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 200 (129)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kryptis – ŠV 270°. Kapo duobės dydis – 280x75 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik kairiosios kojos blauzdikaulio liekanos.

Įkapės: 8 įvijų žalvarinė spiralė ir dviejų įvijų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 201 (130)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm, kryptis – PV 260°, kapo duobės dydis – 250x90 cm. Kaulai visiškai sunykę. Kapas apardytas.

Įkapės: geležinis peilis, žalvarinis įvijinis žiedas praplatinta priekine dalimi, žalvarinė žiedinė įvija ir žalvarinis trapecinės formos apkaliukas.

Griautinis kapas Nr. 202 (131)

Palaidotas vyras. Gylis – 50–60 cm. Kryptis – PV 260°. Kapo duobės dydis – 255x85 cm. Kaulai visiškai sunykę. Gausu degėsių.

Įkapės: galvos srityje išilgai kapą buvo geležinis plačia plunksna įmovinis icigalis. Ties kapo viduriu buvo padėta tošinė dėžutė, kurioje buvo žalvarinių įvijų apvara ir žalvarinis praplatinta priekine dalimi žiedas. Kojų srityje buvo geležinis pentinas, geležinis kovos peilis ir žalvarinė žiedinė įvija. Taip pat rasta žalvarinės lankinės aguoniniais galais segės fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 203 (139)

Palaidotas vyras. Gylis – 45–50 cm. Kryptis – PR 180°. Kapo duobės dydis – 260x140 cm. Kaulai sunykę, likę tik paskiri fragmentai. Kapas suardytas.

Įkapės: žalvarinis įvijinis žiedelis, smulki žalvarinė įvijėlė, apkalai ir žalvarinis diržo skirstiklis, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas, geriamojo rago žalvarinių apkalų fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 204 (144)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 45 cm. Kryptis – PV 210°. Kapo duobės dydis – 320x115. Kaulai sunykę. Kapas suardytas kasant vėlesniam degintiniam kapui duobę.

Įkapės: žalvarinis diržo apkalėlis, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas, žalvarinis miniatiūrinis verpstukas.

Griautinis kapas Nr. 205 (144a)

Palaidotas vyras. Gylis – 85 cm. Kryptis – PV 220°. Kapo duobės dydis – 250x105 cm. Kaulai sunykę. Kapas perkastas.

Įkapės: žalvarinis kalavijo makštų apkalas, žalvarinė pasaginė segė gyvuliniais galais ir žalvarinė pasaginė mažytė segė pastorintais galais.

Griautinis kapas Nr. 206 (146)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis – PV 230°, kapo duobės dydis – 200x80 cm. Kaulai sunykę, išlikęs tik vienas šlaunikaulis.

Įkapės: ties duobės viduriu rasta žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas, žalvarinio kryžminio smeigtuko fragmentas ir žalvarinis kabutis. Netoli šlaunikaulio buvo žalvarinė pasaginė segė aguoniniais galais ir žalvarinis įvijinis žiedas praplatinta vidurine apvija.

Griautinis kapas Nr. 207 (147)

Palaidota moteris. Gylis – 65 cm. Kryptis – ŠV 270°. Kapo duobės dydis – 250x140 cm. Kapas suar-

dytas. Kaulų tik paskiri netvarkingai išsimėtę fragmentėliai.

Įkapės: žalvarinių miniatiūrinių juostų audimo įrankių atskirai išmėtytos dalys, geležinis peiliukas, trys žalvariniai pastorinta viduriniąja dalimi žiedeliai ir vienuolikos įvijų žalvarinė spiralė.

Griautinis kapas Nr. 208 (148)

Palaidotas vaikas. Gylis – 50 cm. Kryptis – PV 230°. Kapo duobės dydis – 125x60 cm. Griaučių ilgis – 57 cm. Kaulai apnykę.

Įkapės: ant kaklo buvo trys plonos žalvarinės vielutės, ant vienos iš jų užverti trys spalvoto stiklo karoliukai (du iš jų dvigubiniai); ant rankų buvo užmautos dvi įvijinės apyrankės; krūtinės vietoje buvo žalvarinė pasaginė miniatiūrinė segė cilindriniais galiukais.

Griautinis kapas Nr. 209 (149)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55–60 cm. Kryptis – ŠR 35°. Kapo duobės dydis – 250x90 cm. Rasta pavieniai sunykę kaulai ir gerai išlikusi kaukolė. Kapas suardytas.

Įkapės: žalvarinis diržo skirstiklis, žalvariniai apkaliukai, žalvarinė grandinė su trikampiiais kabučiais, geležinė grandelė ir žalvarinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 210 (154)

Palaidotas vyras. Gylis – 65–70 cm. Kapo duobės dydis – 260x130 cm. Kapas suardytas.

Įkapės: geležinis siauras peiliukas, kuris turėjęs medinį kotą, apvyniotą žalvarine vielute, geležinis kalavijo rankenos skersinis, žalvarinė masyvi juostinė apyrankė, žalvarinės vytinės antkaklės du fragmentai, žalvarinė yla ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 211 (155)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PV 190°. Griaučių ilgis – 153 cm. Griaučiai išlikę gerai, tik dešinioji pusė suardyta. Galva pakrypusi ant kairiojo šono, kairioji ranka ištiesta palei šoną. Laidota skobtiniame karste.

Įkapės: gale galvos dėžutė su žalvarinių miniatiūrinių juostų audimo įrankių dalimi, žalvarinis įvijinis žiedas, žalvarinė įvija; pačiame viršūgalvyje žalvarinis ratelinis smeigtukas; ant kaklo geležinė antkaklė, apvyniota žalvarine plokščia viela; prie apatinio žandikaulio – geležinė pasaginė segė cilindriniais galais; ant kairės rankos petikaulio buvo žalvarinis kryžinis smeigtukas; alkūnės srityje – geležinis nedidelis peiliukas; ant kairės rankos riešo užmata žalvarinė įvijinė apyrankė, ant pirštų du įvijiniai žiedai; vienas įvijinis žiedas buvo užmautas ir ant kairės kojos piršto. Kapo duobėje rasta 3 stikliniai karoliukai. Be to, kairėje galvos pusėje buvo geležinis icigalis plačia plunksna.

Griautinis kapas Nr. 212 (157)

Palaidotas vyras. Gylis – 75x95 cm. Kapas visai suardytas.

Įkapės: daug organinės medžiagos, tarsi medžio, perpintas žalvarinėmis vielutėmis, du geležiniai ietigaliai, geležinis miniatiūrinis kirvukas, geležinis miniatiūrinis pjautuvėlis, žalvarinio grandinėlio fragmentai ir dalys diržo žalvarinių apkalų.

Griautinis kapas Nr. 213 (159)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kryptis – ŠV 310°, kapo duobės dydis – 245x120 cm.

Kaulų nerasta. Kapas suardytas.

Įkapės: du gabalai žalvarinės juostinės apyrankės.

Griautinis kapas Nr. 214(161)

Palaidota moteris. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobės dydis – 240x85 cm. Kaulų nerasta.

Įkapės: galvos srityje žalvariniai geriamųjų ragų apkalų fragmentai, tošinės dėžutės žalvarinių apkalų fragmentai, kapo viduryje – gintarinis karolis ir žalvarinės įvijos fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 215 (162)

Palaidotas vyras. Gylis – 95 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobės dydis – 270x90 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik šlaunikaulio ir blauzdikaulio kaulų dalys.

Įkapės: ties duobės viduriu buvo geriamojo rago žalvarinių apkalų fragmentai. Galvos srityje buvo du geležiniai įmoviniai ietigaliai, padėti išilgai kapo ir tošinė dėžutė. Joje buvo įdėti 3 žalvariniai įvijiniai žiedai. Šlaunikaulių srityje rasta 12 cm ilgio diržo fragmentas, apkaltas žalvarinėmis plokštelėmis. Įvairiose kapo vietose rastos dar 3 žalvarinės įvijos.

Griautinis kapas Nr. 216 (163)

Palaidotas vyras. Gylis – 50x70 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobės dydis – 270x100 cm. Kaulai sunykę, tik kapo viduryje rasta kaukolė. Kapas suardytas.

Įkapės: virštutinėje kapo dalyje buvo rasta: du geležiniai įmoviniai ietigaliai ir geležinė kalavijo rankena, kiek žemiau – du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, geležiniai žašlai, geležinis miniatiūrinis dalgelis, geležinis kapliukas / skaptukas. Įvairiose kapo duobės vietose žalvarinių diržo apkalukų, dvi žalvarinės diržo sagtys, pinceto formos žalvarinis kabutis su grandinėlio fragmentu ir trys žalvariniai įvijiniai žiedai.

Griautinis kapas Nr. 217 (164)

Palaidotas vyras. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobės dydis – 260x95 cm. Griaučių likusi tik dalis, būtent: dešiniojo šlaunikaulio, dubens kaulų fragmentai bei dešinysis blauzdikaulis ir kairiojo šlaunikaulio dalys.

Įkapės: galvos srityje – dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, krūtinės srityje buvo žalvarinės lankinės gyvulinės segės fragmentas, kiek žemiau žalvarinis įvijinis žiedas. Dubens srityje buvo įdėtas medinėje dėžutėje susuktas ratu odinis diržas, papuoštas išilginėmis žalvarinėmis plokštelėmis. Dėžutė buvusi išklota vilnoniu trynyčiu. Prie pat diržo buvo žalvari-

nis įvijinis žiedas su išlikusiu viduje piršto kauliuku. Pietinėje diržo dalyje buvo padėtas geležinis peilis.

Griautinis kapas Nr. 218 (165)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobės dydis – 270x100 cm. Kaulų nerasta.

Įkapės: galvos srityje buvo trijų žalvarinių geriamųjų ragų apkalai bei jų fragmentai, vieni dar su rago liekanomis, du geležiniai įmoviniai ietigaliai, truputį žemiau buvo geležinis miniatiūrinis dalgelis, geležinis miniatiūrinis kapliukas, dar žemiau – žalvarinis įvijinis žiedas, diržo apkalų fragmenteliai ir geležinis peiliuko fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 219 (166)

Palaidotas vyras. Gylis – 75 cm. Kryptis – PR 180°. Kapo duobės dydis – 300x100 cm. Kaulai sunykę, išlikę tik šlaunikaulių fragmentai.

Įkapės: galvos srityje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, žemiau rasta žalvarinių žiedinių įvijų fragmentai ir žalvarinės lankinės segės lankelio dalis. Ant šlaunikaulių buvo odinis diržas, apkaustytas žalvarinėm plokštelėm.

Griautinis kapas Nr. 220 (167)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 170°. Kapo duobė – 300x100 cm dydžio. Kapo duobės kontūrų ribose buvo angliukai, kurie daugiausia kapo duobės viduryje. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: gale galvos buvę du geriamieji ragai su žalvariniais apkalais, ties kapo viduriu buvo žalvarinio peiliuko fragmentas su išlikusio medinio koto liekanomis, žalvarinis pinceto formos kabutis, žalvarinio įvijinio žiedo dalis ir žalvarinės diržo apkalų dalys.

Griautinis kapas Nr. 221 (168)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 160°. Kapo kontūrų dydis – 215x90 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: galvos srityje buvo du žalvariniai geriamųjų ragų apkalai, kiek žemiau – žalvarinis įvijinis žiedelis ir žalvariniai peilio apkalai. Maždaug krūtinės srityje buvo netoli vienas kito rasti trys žalvariniai smeigtukai, vienas nežymiai praplatinta galvute, antras – kryžinis ir trečias rombine galvute. Ten pat buvo ir mažo gintarinio karoliuko fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 222 (169)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 145°. Kapo duobė – 205x80 cm dydžio. Kaulai visai sunykę. Kapo sampile buvo paskiri smulkūs angliukai.

Įkapės: galvos srityje buvo žalvarinis geriamojo rago apkalas, kiek žemiau – žalvarinė įvija. Ties kapo viduriu buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 223 (170)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 150°. Kapo duobė – 245x90 cm dydžio. Kaulai sunykę, išlikę tik kairysis šlaunikaulis ir abu blauzdikauliai.

Įkapės: virš galvos buvo žalvarinis geriamojo rago apkalas ir žalvarinė septynių įvijų spiralė. Kiek žemiau buvo 5 cm ilgio smulki įvija. Prie pat dešiniojo šlaunikaulio buvo smulkios žalvarinės įvijėlės fragmenteliai. Ant šlaunikaulių rasta žalvarinė diržo sagtis ir diržo apkalų bei odos fragmentai. Ant dešinės kojos buvęs geležinis pentinas.

Griautinis kapas Nr. 224 (171)

Palaidotas vaikas. Gylis – 40 cm. Kryptis – PR 140°. Kapo duobės dydis – 190x55 cm. Kaulai sunykę.

Įkapės: trijų įvijų žalvarinis žiedas ir smulkios žalvarinės įvijėlės fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 225 (172)

Palaidota moteris. Gylis – 55 cm. Kryptis – PV 215°. Kontūrų dydis – 240x90 cm. Sampilė vietomis buvo smulkūs angliukai. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: ties kapo viduriu buvo žalvarinis ratelinis smeigtukas, prie smeigiamosios adatos pasilikę nedideli gabaliukai vilnonio audinio. Kiek žemiau buvo žalvarinis įvijinis žiedas ir žalvarinė adata.

Griautinis kapas Nr. 226 (173)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis – PV 255°. Kapo duobė – 230x100 cm dydžio. Galvos srityje buvo pastebėta smulkių degėsių. Kaulai sunykę, likę tik šlaunikaulio ir blauzdikaulio liekanos.

Įkapės: galvos srityje rasta sudėtos į vieną vietą: antkaklė žalvarinė tordiruotu į galus nežymiai plonėjančiu lankeliu, daugiakampiais į viršų atriestais galiukais (buoželėmis) ir keturios žalvarinės pasaginės segės. Kiek žemiau nuo šių įkapių buvo žalvarinis įvijinis žiedas. Ant šlaunikaulio liekanų buvo rastas ratu susuktas uždėtas odinis diržas – labai sunykęs, apkalas žalvarinėm skersinėm plokštelėm. Prie blauzdikaulio rastas žalvarinis pentinas.

Griautinis kapas Nr. 227 (174)

Palaidotas vyras. Gylis – 30 cm. Kryptis duobės – ŠV 270°. Kapo dydis – 255x120 cm. Kaulai visiškai sunykę. Kapas suardytas.

Įkapės: geležinis įmovinis ietigalis, žalvarinis geriamojo rago apkalas ir žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė.

Griautinis kapas Nr. 228 (177)

Palaidotas vyras. Gylis – 45 cm. Kryptis – PV 265°. Kapo duobė – 270x70 cm. Griaučiai visiškai sunykę. Dalis kapo perkasta, kasant degintiniui kapui duobę.

Įkapės: galvos srityje du geležiniai įmoviniai ietigaliai, sudėti vienas šalia kito ir geležinis dalgelis. Kiek žemiau – žalvarinė žiedinė įvija. Kojų srityje pusė geležinio pentino.

Griautinis kapas Nr. 229 (187)

Palaidotas vyras. Gylis 65–80 cm. Kryptis – PV 245°. Kapo dydis – apie 250x110 cm. Kapas apardytas,

nes kaulai ir radiniai buvo ne pirmą kartą savo vietoje, o visame duobės sampilėje.

Įkapės: geležiniai įmoviniai ietigaliai, geležinis žeberklas, kalavijo makštų žalvarinis apkalas, žalvarinė diržo sagtis, žalvarinė įvija ir geriamojo rago žalvarinis apkalas.

Griautinis kapas Nr. 230 (188)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kryptis – PV 240°. Kapo duobė – 225x100 cm dydžio. Kontūrų ribose maišėsi angliukai ir pavieniai degintiniai kauliukai. Kapas apardytas. Kaulai neišlikę.

Įkapės: dviejų žalvarinių plonų vielų antkaklė, kurios vienas galas baigiasi kabliuku, kitas kilpele, dviejų įvijų žalvarinis žiedas, smarkiai praplatintu viduriu ir kitas, paprastas įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 231 (189)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75–85 cm. Kryptis – PV 250°. Kapo duobė – 200x130 cm dydžio. Kapas apardytas. Kaulai sunykę.

Įkapės: žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė, žalvarinė miniatiūrinė plokštelinė segė, žalvarinio grandinėlio fragmentas, žalvarinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 232 (194)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kapo duobė – 168x80 cm dydžio, kryptis – PV 210°. Duobės ribose buvo gausu stambių anglių ir paskiri degintiniai kauliukai, matyti kapas perkastas. Griaučių nerasta.

Įkapės: galvos srityje buvo geležinis dalgelis.

Griautinis kapas Nr. 233 (216)

Palaidotas vyras. Gylis – 100 cm. Kryptis – PV 220°. Kapo duobė – 210x90 cm dydžio. Griaučiai labai sunykę ir apardyti, kasant viršų buvusiam degintiniam kapui duobę.

Įkapės: galvos srityje geležinis viena užbarzda įtvėriamasis žeberklas, kotas tordiruotas. 15 cm žemiau, kojų link, žalvarinė įvija su medžio liekana viduje. Juosmens srityje rasta žalvariniai diržo apkalėliai.

Griautinis kapas Nr. 234 (231)

Palaidota moteris. Gylis – 85 cm. Kryptis – ŠV 310°. Griaučiai išlikę gerai, rankos ištiestos palei šonus, galva pakreipta į pietus. Kapas vėlyvas, tik dar su pagoniško laidojimo papročiu.

Įkapės: gale kojų geležinis peilis su kaulinėmis kriaunomis ir geležinis raktas.

Griautinis kapas Nr. 235 (236)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 245°. Kapo duobė – 250x80 cm dydžio. Griaučiai išlikę blogai.

Įkapės: gale galvos geriamojo rago žalvarinis apkalas, kiek žemiau – žalvarinė plokščios ornamentuotos skardos apkalas ir kojų link žalvarinė įvija.

Griautinis kapas Nr. 236 (237)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kryptis –

PR 160°. Kapo duobė – 240x85 cm dydžio. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: gale galvos dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai, dugnu aukštyrė buvo padėtas miniatiūrinis molinis puodelis, kiek žemiau, matyti, kaklo srityje, buvo išsibarstę 7 nedideli mėlyno stiklo karoliukai, dar žemiau – žalvarinė 7 cm ilgio viela užaštrintais galais ir neaiškios paskirties 5 cm ilgio geležinė viršūnė.

Griautinis kapas Nr. 237 (238)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–55 cm. Kryptis – ŠV 338°. Kapo duobė – 240x65 cm dydžio. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: gale galvos buvo geriamųjų ragų žalvarinių apkalų dalys, kiek žemiau – gintarinis karolis ir žalvarinės įvijos fragmentas, ties kapo viduriu rasta neaiškios paskirties geležinio dirbinio fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 238 (239)

Palaidotas vyras. Gylis – 75 cm. Kryptis – ŠV 320°. Kapo duobės dydis – 250x90 cm. Kaulai visiškai sunykę.

Įkapės: virš galvos buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, šone galvos geležinis įmovinis ietigalis ir kojų vietoje geležinio pentino fragmentai.

Griautinis kapas Nr. 239 (240)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–60 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 220°. Kontūrų dydis – 320x100 cm. Griaučių nelikę visai.

Įkapės: galvos srityje geriamojo rago žalvarinių apkalų fragmentėliai.

Griautinis kapas Nr. 240 (241)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–60 cm. Duobės kryptis – ŠV 320°. Duobės dydis – 270x110 cm. Šiaurinėje kapo dalyje buvo daug anglių.

Nei griaučių, nei įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 241 (242)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–115 cm. Kapo duobė pakrypusi pietryčių kryptimi. Duobės dydis – 232x122 cm. Kontūrų ribose buvo negausūs degėsių kiekiai. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: geležinės ylos fragmentas ir geležinis labai sunykęs peiliukas.

Griautinis kapas Nr. 242 (243)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 320°. Kapo dydis – 185x110 cm. Griaučiai visiškai sunykę.

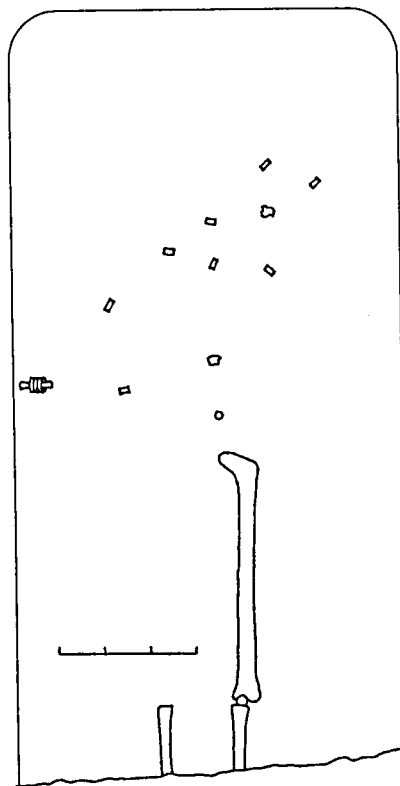
Įkapės: galvos srityje rasta geriamojo rago žalvarinis apkalas, žemiau sunykęs geležinio peilio fragmentelis ir žalvarinė įvija su viduje išlikusiu medinio koto gabalėliu.

Griautinis kapas Nr. 243 (244)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60–80 cm. Kapo kontūrai neryškūs, maždaug – 130x110 cm dydžio. Kapo kontūro ribose buvo negausūs anglių kiekiai. Nei griaučių, nei įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 244(A) (pav. 154)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 105°. Kapo dalis nukasta imant žvyrą, išlikusios kapo duobės dydis – 170x90 cm. Dalis kaulų išlikusi, kaip antai: dešinės kojos blauzdikaulis ir šlaunikaulis, kairės kojos blauzdikaulis ir dešinės rankos piršto kaulas.

154 pav. Griautinis kapas Nr. 244.

Įkapės: žalvarinis įvijinis žiedas, žalvariniai diržo apkalai, surūdijusio geležinio peiliuko fragmentėliai.

Griautinis kapas Nr. 245 (B)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapas visai suardytas, likę tik kaukolės dalys.

Įkapės: miniatiūrinis molinis puodelis ir žalvarinės vielos du gabaliukai, galbūt antkaklės dalys.

Griautinis kapas Nr. 246 (1)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapo kontūras neišryškėjo, griaučių nerasta. Rastos tik paskiros įkapės.

Įkapės: pusė molinio miniatiūrinio puodelio ir puodo šukė.

Griautinis kapas Nr. 247 (2)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 310°. Sampilė buvo smulkių anglių. Kapo duobės dydis neaiškus. Griaučiai sunykę.

Įkapės: žalvarinė žiedinė įvijėlė ir du žalvariniai įvijiniai žiedai.

Griautinis kapas Nr. 248 (3)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 310°. Duobės dydis neaiškus. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolės fragmentai.

Įkapės: prie kaukolės buvo geležinio dirbinio fragmentas. Neaišku, kurioje kapo vietoje rasta miniatiūrinis molinis puodelis ir žalvarinė žiedinė įvijėlė.

Griautinis kapas Nr. 249 (4)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 315°. Kapo duobės dydis neaiškus, nes dalis kapo nukasta. Griaučiai sunykę.

Įkapės: kapo pietrytinėje dalyje, galvos srityje buvo: geležinis įmovinis kirvis, geležinis įmovinis ietigalis, molinis puodelis, akmeninis verpstukas, geležinis dalgis ir akmeninis galąstuvus. Šiaurės vakarinėje kapo dalyje buvo žalvarinės įvijos fragmentas ir neaiškus geležinio dirbinio dalis.

Griautinis kapas Nr. 250 (5)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55–85 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV 305°. Duobės dydis neaiškus, nes dalis kapo nugriauta ir iš viso kapas apardytas. Griaučių nėra.

Įkapės: pusė geležinės pasaginės segės, žalvarinė vielutė ir geležinė yla.

Griautinis kapas Nr. 251 (6)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kryptis – PR 125°. Kapo duobės dydis – 200x80 cm. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulų dalys.

Įkapės: galvos srityje rasta kelios miniatiūrinio molinio puodelio šukės.

Griautinis kapas Nr. 252 (7)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 65 cm. Kapas nuardytas, likusi tik dalis. Kryptis – PR 150°. Kaulų dalis likusi.

Įkapės: prie kairiojo šlaunikaulio rasta geležinė sagtis.

Griautinis kapas Nr. 253 (8)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kryptis – PR 160°. Kapo duobė – 210x100 cm. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: geležinė sagtelė ir žalvarinis įvijinis žiedelis.

Griautinis kapas Nr. 254 (9)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm. Kryptis – PR 165°. Kapo duobė – 300x90 cm dydžio. Griaučiai sunykę, likę tik paskirų kaulų dalys.

Įkapės: galvūgalyje geriamojo rago žalvarinio apkalos dalis, geležinis įmovinis ietigalis. Ties kapo viduriu buvo žalvarinė diržo įvijėlė ir geležinio dirbinio fragmentas.

Griautinis kapas Nr. 255 (10)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV–PR, dydis – 270x70 cm. Griaučiai sunykę, likę tik atskirų kaulų dalys.

Įkapės: galvūgalyje buvo miniatiūrinio molinio puodelio liekanos. Klubų vietoje buvo geležinė ovalinė sagtelė. Skersai kairiojo šlaunikaulio buvo geležinis peilis. Kojūgalyje žalvarinės vielutės fragmentas. Be to, rastas neaiškus geležinio dirbinio fragmentas ir žalvarinis keturkampis apkaliukas.

Griautinis kapas Nr. 256 (11)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 55 cm. Kapo duobės dydis neaiškus, kryptis ŠV–PR. Rasti tik kaukolės likučiai.

Įkapių nerasta.

Griautinis kapas Nr. 257 (12)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 45 cm. Kapo duobės kryptis – ŠV – PR. Duobės dydis neaiškus. Griaučiai sunykę, likę tik kaukolė, dalis krūtinės kaulų ir kojų kaulai.

Įkapės: galvūgalyje dviejų geriamųjų ragų žalvariniai apkalai ir molinio puodelio fragmentai. Kiek žemiau, kaukolės kairėje, griaučių pusėje, buvo du žalvariniai apkaliukai. Krūtinės srityje – žalvarinė sankabėlė. Prie dešinio šlaunikaulio buvo žalvarinis įvijinis žiedas, antras toks pat žiedas buvo dubens kaulų srityje.

Griautinis kapas Nr. 258 (13)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Duobės kryptis – ŠV–PR, dydis nežinomas. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulai.

Įkapės: akmeninis verpstukas.

Griautinis kapas Nr. 259 (14)

60 cm gilumoje rasta tik suirusi kaukolė. Daugiau nieko nerasta.

Griautinis kapas Nr. 260 (15)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis duobės – ŠR–PV. Kapo duobė – apie 220x100 cm dydžio. Sample buvo ypač gausu degėsių ir stambių anglių. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: šiaurinėje kapo dalyje buvo geležinio lazdelinio smeigtuko dalis ir žalvarinė pasaginė segė, ant kurios lankelio užverti du žalvariniai įvijiniai žiedai. Ties kapo duobės viduriu buvo žalvarinė diržo sagtis.

Griautinis kapas Nr. 261 (16)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Duobės kryptis – V–R. Kapo duobės dydis neaiškus, nes paeina po kapu Nr. 260. Griaučiai sunykę visai.

Įkapės: rytinėje kapo dalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, tošinė dėžutė, puošta žalvarinėm įvijom – labai sunykusi. Ties kapo duobės viduriu buvo geležinio peilio fragmentas, žalvarinis dvigubas gana ilgas apkalas ir žalvarinės įvijos dalis.

Griautinis kapas Nr. 262 (17)

Palaidotas vyras. Gylis – 40 cm. Kryptis duobės – R–V. Kapo duobė – 230x90 cm dydžio. Griaučiai sunykę visiškai.

Įkapės: kapo vakarinėje dalyje buvo neaiškaus žalvarinio dirbinio fragmentas ir geležinis miniatiūrinis kirvelis. Kapo rytinėje dalyje – geriamojo rago žalvarinis apkalas, žalvarinė įvijėlė ir neaiškaus geležinio dirbinio fragmentėlis.

Griautinis kapas Nr. 263 (18)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kryptis duobės – R–V. Kapo duobė – 250x100 cm dydžio. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: rytiniame kapo gale buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas, neaiškaus žalvarinio dirbinio fragmentėlis ir žalvarinė žiedinė įvija. Duobės vakarinėje dalyje – žalvarinis pentinas.

Griautinis kapas Nr. 264 (19)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Kryptis duobės – V–R. Duobės dydis neaiškus. Griaučiai sunykę, likę tik kojų kaulai.

Įkapės: kapo duobės rytinėje dalyje buvo geriamojo rago žalvarinis apkalas ir žalvarinė žiedinė įvija, antra žalvarinė žiedinė įvija buvo prie kairės kojos kaulo.

Griautinis kapas Nr. 265 (20)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Kapo duobės kryptis – R–V, dydis – apie 300x100 cm. Griaučiai visiškai sunykę.

Įkapės: kapo duobės pačioje rytinėje dalyje buvo dvi žalvarinės žiedinės įvijos ir gintarinis karoliukas, ties kapo viduriu buvo žalvarinis įvijinis žiedas.

Griautinis kapas Nr. 266 (21)

Palaidotas vyras. Gylis – 65 cm. Kryptis kapo – R–V. Kapo duobės dydis neaiškus. Griaučiai visiškai sunykę. Dalis kapo nugriauta kasant žvyrą.

Įkapės: geležinio peilio dalis, žalvarinės grandinės gabaliukas, žalvarinė žiedinė įvija ir odinio diržo liekanos.

Griautinis kapas Nr. 267 (22)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30 cm. Duobės kryptis – R–V. Kapo didžioji dalis nugriauta kasant žvyrą. Griaučių nėra.

Įkapės: dvi žalvarinės žiedinės įkapės.

Degintinis kapas Nr. 268 (1)

Palaidotas vyras. Gylis – 60 cm. Kapo duobės dydis – 250x90 cm, kryptis PR 140° – VŠ 320°. Kapą sudaro švariai išrinkti sudegę kaulai, kurie buvo supilti į karsto vidurį, anglių nepastebėta. Įkapės sudėtos taip, kaip prie nedeginto mirusiojo ir neapdegusios.

Įkapės: galvos srityje buvo du žalvariniai geriamų ragų apkalai, prie kaulų, t. y. karsto viduryje buvo padėtas labai sunykęs diržas, kurio išlikę tik žalvariniai apkalai, prie diržo buvęs geležinis peiliukas taip pat labai sunykęs.

Degintinis kapas Nr. 269

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Išlikęs kapo dydis – 123x53 cm; dalis kapo nuvirtusi į žvyr-

duobę. Visas kapas koncentravosi duobės dugne. Čia buvo supilti švariai išrinkti iš laužavietės degėsiai ir degintiniai kaulai. Įkapės neapdegusios ir išdėliotos tokia tvarka kaip griautiniame kape.

Įkapės: galvos srityje buvo padėta geriamas ragas su žalvariniu apkalu ir maža tošinė dėžutė, kurioje buvo įdėta sidabrinė lankinė žieduotoji segė, krūtinės vietoje buvo padėta žalvarinis trikampis dviem buoželiniais galais smeigtukas su atauga viduryje, kurio kilpoje įverta grandelė, prie kurios pritvirtinta pakabėlė ir žalvarinių grandinėlių eilės, kiek žemiau – žalvarinis apskritas kabutis. Rankų vietoje buvo po vieną žalvarinę platėjančiais trikampaiais gaubtais galais apyrankę. Tarp apyrankių, kapo viduryje, virš degintų kaulų, kiek skersai kapo, buvo padėtas geležinis peiliukas. Be to, nuvirtusiame žvyre rasta žalvarinis įvijinis žiedas.

Degintinis kapas Nr. 270 (19)

Gylis – 65 cm. Duobė apvali, 60 cm skersmens, persunkta degėsiais, pelenais ir medžio anglimi. Degėsių storis 10–12 cm.

Įkapės: žalvarinė lankinė segė gyvuline kojele, diržo liekanos su žalvariniais apkalais, įvijinės žalvarinės apyrankės fragmentas, geriamojo rago žalvarinių apkalų liekanos ir medžio liekanos.

Radiniai degimo žymių neturi.

Degintinis kapas Nr. 271 (58)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50 cm. Kapo duobė – apvali, 80 cm skersmens. Žemė tamsi, lipni, su degėsiais. Kapo duobė skerspjūvyje piltuvėlio formos, smaigalis baigiasi 120 cm gilumoje. Degintinių kaulų nerasta.

Įkapės: susilydžiusio stiklo fragmentas ir menkas susilydžiusio žalvario gabalėlis.

Degintinis kapas Nr. 272 (59)

Mirusiojo lytis nenustatyta. 25–30 cm gilumoje, kontūrai neaiškūs. Žemėje gausu stambių degėsių ir degintinių bei ugnies nepaliestų kaulų fragmentų. Kapas perkastas. Radiniai įvairioje gilumoje.

Įkapės: du žalvarinių geriamų ragų apkalai, žalvarinis juostinės gyvulinės apyrankės fragmentas, žalvarinis žiedas pastorintu viduriu. Įkapės apdegusios.

Kapai Nr. 273 ir 274 (60 ir 61)

Abu kapai perkasti vienas per kitą. Atrodo, kad vienas buvęs griautinis, kitas degintinis. Kontūrų dydis – maždaug 290x120 cm. Gylis – 60–90 cm.

Įkapės: žalvarinis įvijinis žiedas ir smulkių žalvarinių kruopelyčių.

Degintinis kapas Nr. 275 (62)

Palaidota moteris. Gylis – 90 cm. Kontūrai – 250x86 cm dydžio, kapo kryptis – PV 200°. Degintinis kapas išlaikęs griautinio kapo formą. Duobės kampai apvaliniai. Sudegę kaulai gana stambūs, jie koncentruojasi šiaurinėje kapo dalyje.

Įkapės: galvos vietoje žalvarinė adata, dvi keturkampės žalvarinės plokštelės su skylutėmis kampuose ir apdegusio žalvarinio kryžminio smeigtuko dalis.

Degintinis kapas Nr. 276 (64)

Palaidotas vyras. Gylis – 50 cm, kapo duobės dydis – 230x150 cm. Kapas apardytas laidojant vėlyvą griautinį mirusįjį.

Įkapės: žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė, žalvarinė miniatiūrinė segelė, gintarinis nešlifluotas karolis, geležinis įmovinis ietigalis, geležinis peilis, geležinių miniatiūrinių žąslių fragmentai, žalvarinė įvija ir žalvarinių diržo apkalų dalys.

Degintinis kapas Nr. 277 (65)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Kontūrų dydis – 250x100 cm. Kryptis – ŠR 80° – PV 260°. Kontūrų ribose buvo pelenų, medžio anglies, degintinių kauliukų ir žalvarinių dirbinių fragmentėlių.

Kapas suardytas.

Degintinis kapas Nr. 278 (66)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Kapo duobės dydis – 190x70 cm. Kapas suardytas. Tuoj po velėna buvo pelenų, degintinių kaulų ir įvairių žalvarinių papuošalų fragmentėlių, apnaikintų ugnies.

Degintinis kapas Nr. 279 (67)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Kapo kontūrų dydis – 200x85 cm. Kryptis – PV 225° – ŠR 45°. Kontūrų ribose buvo pelenų, medžio anglių, degintinių kaulų ir apdegusių žalvarinių dirbinių likučių. Kapas suardytas.

Degintinis kapas Nr. 280 (68)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40 cm. Kapo duobės dydis – 200x140 cm. Kryptis ŠR 20° – PV 200°. Duobės ribose buvo pelenai, anglis, degintiniai kaulai ir ugnyje ištirpusių žalvarinių dirbinių liekanos. Kapas suardytas.

Degintinis kapas Nr. 281 (69)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kapo duobė užapvalintais galais, jos dydis – 230x70 cm. Kapas koncentravosi kontūrų viduryje, maždaug 63x45 cm plotelyje. Kapą sudarė stambių sudegusių kaulų krūvelė ir virš kaulų netvarkingai sudėtos įkapės.

Įkapės: trys žalvarinės įvijos, žalvarinė sagtis, žalvarinio apkalo fragmentas, geležinis peiliukas, odos fragmentėlis, apsiūlėtas žalvarine viela ir gintarinis karoliukas.

Degintinis kapas Nr. 282 (70)

Palaidotas vyras. Gylis – 90 cm. Kontūrų dydis neaiškus. Žemė duobės ribose buvo permaišyta su degėsiais, degintinių kauliukų nerasta. Kapą sudarė pačiame dugne, ant nejudinto žyvro išdėliotos be kokios nors tvarkos įkapės. Atrodo, įkapės neapdegusios.

Įkapės: dvi žalvarinės juostinės gyvuliniais galais apyrankės, dvi žalvarinės pasaginės aguoninėmis gal-

vutėmis segės, du žalvariniai kryžminiai smeigtukai, puošnus labai sunykęs odinis diržas, kurio visas paviršius buvo puoštas balto metalo konusėliais. Diržas buvo susuktas ir įdėtas į kapą. Diržo sagtis žalvarinė penkiakampė. Be to, rasta žalvarinė standžiai suvyta įvija.

Degintinis kapas Nr. 283 (71)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–40 cm. Duobės kontūrai aiškios formos neturėjo. Kontūrų ribose buvo smulkių angliukų ir degintinių kauliukų, kontūrų viduryje buvo didelis akmuo. Atrodo, kapas perkastas vėlyvo griautinio vaiko kapo, nes rasta pavieniai nedeginti vaiko kaulai.

Įkapės: molinis plokščias verpstukas ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių papuošalų fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 284 (72)

Nuėmus velėną išryškėjo 30 cm skersmens tamsios žemės dėmelė. Joje buvo keli sudegusių kauliukų fragmentai ir atskiri angliukai.

Įkapės: geležinė yla ir molinio puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 285 (73)

Palaidotas vaikas. Gylis – 20–40 cm. Duobė apvali, 50 cm skersmens, gilyn siaurėjo. Duobės kontūrų ribose buvo degėsių ir smulkių degintinių kauliukų. Kapas apardytas laidojant vėlyvesnius nedegintus vaikus.

Įkapių nerasta.

Degintinis kapas Nr. 286 (74)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20 cm, duobė – 30 cm skersmens. Žemė tamsi su degėsiais ir smulkiai sudegusiais kaulais. Maišytos žemės sluoksnelis tik 8 cm storio.

Įkapės: sudegusios žalvarinės sagties liežuvėlis ir plonos žalvarinės vielos smeigtukas.

Degintinis kapas Nr. 287 (75)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20–40 cm. Duobė apvali – 80 cm skersmens, gilyn susiaurėjo iki 40 cm skersmens. Tarp degėsių rasta degintinių kauliukų.

Įkapės: žalvarinio diržo sagtelė ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 288 (75a)

Palaidotas vyras. Gylis – 35–65 cm. Kapo duobė – ovalinės formos, 90x80 cm dydžio. Duobės sampilą sudaro: pelenai, medžio anglis, sraigų kiaukutai ir degintiniai kauliukai. Įkapės buvo įvairiose duobės vietose ir gilumose, apdegę.

Įkapės: žalvarinė apdegusi skardelė, maži geležiniai žąsleliai, žalvarinė įvijėlė, žalvarinis karoliukas, žalvarinis žiedas praplatinta priekine dalimi, žalvarinė diržo sagtis, miniatiūrinis žalvarinis pentinas ir molinio puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 289 (76)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapo duobė beformė, 35 cm skersmens. Gylis neaiškus. Duobės kontūre:

degėšiai, smulkūs sudegę kauliukai, sraigų kiautai ir nedegintų kaulų fragmentai, matyti, kad kapas perkastas.

Įkapės: dvi juostinės žalvarinės apyrankės, apdegusios.

Degintinis kapas Nr. 290 (80)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 25 cm. Kapo kontūrų dydis – 160x70 cm. Kryptis – PR–ŠV. Kapo kontūrų pietų-rytų dalyje buvo 55 cm dydžio ir 10 cm storio pelenų, anglių ir degintinių kauliukų krūvelė ir joje bei šalia jos buvo įkapės.

Įkapės: pasaginė žalvarinė cilindriniais galais segė, pasaginės žalvarinės segės dalis, žalvarinė juostinės apyrankės dalis, žalvarinis žiedas pastorinta priešakine dalimi, žalvarinis apkalėlis ir molinio puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 291 (84)

Palaidotas vyras. Gylis – 15–20 cm. Kapą sudarė išsklaidytų sudegusių kaulų krūvelė, o 15 cm nuo jų buvo padėtos įkapės.

Įkapės: geležinis įmovinis ietigalis ir žalvarinio įvijinio žiedelio fragmentas.

Degintinis kapas Nr. 292 (85)

Palaidotas vaikas. Kapas buvo 25 cm gilumoje. Jį sudarė 25x30 cm skersmens ovalinė 7 cm gylio duobutė, pripildyta pelenų, anglių, degintinių kauliukų.

Įkapės: keli susilydę žalvariniai gabalėliai.

Degintinis kapas Nr. 293 (86)

Palaidotas vaikas. Gylis – 20 cm. Kapo duobė – 30 cm skersmens. Duobutė negili, tik 8 cm gilumo, joje buvo gausu degintinių kauliukų, stambių anglių bei degėsių.

Įkapės: žalvario, susilydžiusio nuo ugnies, fragmentėliai ir maža molinio puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 294 (87)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 15–25 cm. Kapas – 50 cm skersmens. Kapo duobutė gilyn siaurėja, joje buvo nepaprastai gausu degėsių – anglių. Anglys gana stambios, 3–4 cm ilgio ir 2 cm storio. Degintinių kauliukų negausu.

Įkapės: žalvarinė pasaginė pastorintais galais segė.

Degintinis kapas Nr. 295 (88)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 26–35 cm. Kapo duobės dydis – 150x100 cm. Kryptis iš šiaurės rytų į pietų vakarus. Duobės ribose susidurta su paskirais sudegusiais kauliukais ir degėšiais.

Įkapės: žalvarinė įvija, žalvarinis žiedelis ir žalvarinė juostinė apyrankė.

Degintinis kapas Nr. 296 (90)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 30–37 cm. Kapo duobė 50–45 cm skersmens. Duobelė negili, gana lygiu, lėkštu dugnu, joje buvo gausu anglių ir suodžių bei degintinių kauliukų.

Įkapės: žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, žalvarinės pasaginės segės liežuvelis, žalvarinės įvijinio fragmentai ir susilydžiusio žalvario gabaliukai.

Degintinis kapas Nr. 297 (91)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 30–60 cm. Kapo duobė – ovalinės formos, 175x85 cm dydžio, einanti iš šiaurės į pietus. Žemėje gausu pelenų, suodžių, degėsių. Degėsių sluoksnis siekia 30 cm storį, duobės dugnas viduryje labiau įdubęs.

Įkapės: keletas sudegusių žalvarinių dirbinių fragmentėlių.

Degintinis kapas Nr. 298 (92)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 35–45 cm. Kapo kontūrų dydis – 220x60 cm, kryptis iš pietvakarių į pietryčius. Kapo ribose rasta degintinių kauliukų bei degėsių.

Įkapės: žalvarinis įvijinis žiedas, žalvarinių įvijų dalys ir žalvarinė plokštelė su viename pakraštyje iškirstais danteliais.

Degintinis kapas Nr. 299 (93)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 70 cm. Kapo duobės dydis – 190x70 cm. Rasta degėsių ir pavieniai smulkūs deginti kauliukai.

Įkapės: žalvarinės iš dviejų vielų laisvai vytos antkaklės fragmentas ir puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 300 (94)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 45–65 cm. Kapo duobės dydis – 125x75 cm. Kapas perkastas, nes tarp degėsių ir degintinių kauliukų maišosi nedeginti kaulai.

Įkapės: žalvarinė įvija, geležinis miniatiūrinis kirvelis, žalvarinės juostelės fragmentas bei nuo ugnies susilydžiusio žalvario fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 301 (132)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20–30 cm. Kapo duobutė – netaisyklingos apskritos formos, 50x60 cm skersmens. Kape buvo gausu degėsių ir degintinių kauliukų.

Įkapės: geležinė konusinė spynelė (?), žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas. Radiniai buvę ugnyje.

Degintinis kapas Nr. 302 (133)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 20–40 cm. Kapo duobės dydis – 300x110 cm. Duobėje žemė labai tamsi, gausu anglių ir degintų kauliukų. Įkapės nuo ugnies apsilydę. Manoma, kad čia buvęs vietoje degintas kapas.

Įkapės: žalvarinė įvija, žalvarinis įvijinis žiedas, žalvarinės vytinės antkaklės fragmentas, apdegę žalvarinės peilio makštys.

Įkapės buvo įvairiose kapo vietose ir gyliuose.

Degintinis kapas Nr. 303 (134)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20–30 cm. Kapo duobė – pailgos formos, 75x55 cm dydžio. Kapo duobėje buvo gausu degėsių ir degintų kauliukų. 20–25 cm gilumoje kapo viduryje buvo sudėtos įkapės.

Įkapės: žalvarinės dviejų vielų vytinės antkaklės fragmentai, žalvariniai karoliai ir nuo ugnies susilydę žalvario gabaliukai.

Degintinis kapas Nr. 304 (135)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 15–25 cm. Kapo duobė apvalios formos, 60x70 cm skersmens. Kape susidurta su gausiais degėsiais, degintais kauliukais ir ugnies deformuotais žalvario dirbiniais.

Įkapės: žalvarinės grandinės iš dvigubų grandelių, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, žiedo ar žiedinės įvijos fragmentas ir keramikos šukė.

Degintinis kapas Nr. 305 (136)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Duobės kontūrai išryškėjo 30–35 cm gilumoje. Jie tada užėmė 235x110 cm plotą. 35 cm gilumoje sumažėjo iki 110x120 cm skersmens labai juodos žemės dėmės. Duobė skersiniame pjūvyje buvo katilo formos ir 110 cm prieitas nejudintas smėlis. Kadangi žemėje labai gausu degėsių, degintų kauliukų ir beveik visi radiniai smarkiai apdege, manoma, kad čia mirusysis buvo sudegintas vietoje. Įkapės buvo įvairiose kapo duobės gilumose ir įvairiose vietose.

Įkapės: keletas žalvarinės juostinės apyrankės fragmentų, du maži keramikos fragmentėliai bei žalvarinių įvijų dalys.

Degintinis kapas Nr. 306 (137)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 25–35 cm. Kapo duobės dydis – 240x70 cm, kryptis – PV 205°. Kapo kontūrų ribose žemė tamsios spalvos su gausiu degėsių kiekiu, angliukais ir degintiniais kauliukais.

Įkapės: dvi žalvarinės pasaginės gyvuliniais galais segės, žalvarinės trijų vielų vytos antkaklės fragmentas, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas. Radiniai visi ugnies paliesti.

Degintinis kapas Nr. 307 (137a)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 25–75 cm. Kapo duobė – ovalios formos, 250x120 cm skersmens. Kapo duobėje labai gausu degėsių ir degintų kauliukų. Radiniai visi smarkiai nuo ugnies apsilydę, rasti įvairiose vietose ir gyliuose.

Įkapės: žalvarinio smeigtuko adata, dviejų žalvarinių juostinių apyrankių fragmentai, geležinė grandelė ir keramikos fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 308 (138)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 25–40 cm. Kapo duobė – netaisyklingo apskritimo formos, 145x105 cm dydžio. Duobės ribose visą laiką žemė tamsios spalvos, su degėsiais, degintiniais kauliukais ir apdegusiais žalvariniais daiktais bei jų fragmentais.

Įkapės: žalvarinis diržo skirstiklis, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas, žalvarinė įvijėlė, žalvarinės trijų vielų vytos antkaklės fragmentas, žalvarinio diržo apkalėlis ir žalvarinių dirbinių, nuo ugnies susilydžiusių, dalys.

Degintinis kapas Nr. 309 (140)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60–75 cm. Kapo duobė apvali – 145x125 cm dydžio, pjūvyje dubens

formos. Visoje gilumoje buvo angliukai, deginti kauliukai ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių fragmentėliai.

Įkapių nerasta.

Degintinis kapas Nr. 310 (142)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–90 cm. Kapo duobė 40 cm gilumoje buvo 200x115 cm dydžio: gilyn nežymiai siaurėjo ir trumpėjo. Degėsių ir degintų kauliukų bei radinių buvo visame kapo duobės sampile. Įkapės daugumoje sulaužytos ir apdegę. Pagal įkapes, kaip antai: ietigalį ir juostų audimo įrankius, atrodo, – kad čia yra du kapai, perkasti vienas per kitą.

Įkapės: geležinis įmovinis ietigalis, geležinis peiliukas, dvi geležinės ylos, žalvarinė adata, po visą kapą išsimėtę juostų vijimo įrankiai, du žalvariniai įvijiniai žiedai, žalvarinė pasaginė daugiakampiais galais segė, keli fragmentai žalvarinių juostinių apyrankių.

Degintinis kapas Nr. 311 (143)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–40 cm. Kapo duobė – apvali, 60 cm skersmens. Visoje duobėje ir įvairiuose gyliuose tarp degėsių buvo negausiai degintų kauliukų ir susilydžiusio žalvario gabaliukų.

Įkapės: žalvarinės juostinės apyrankės fragmentas.

Degintinis kapas Nr. 312 (143a)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 45–55 cm. Kapo duobė – apvaliai pailgos formos, 125x90 cm dydžio, gilyn siaurėjo. Kapo kontūrų ribose labai gausu degėsių, visai smulkučių degintų kauliukų, ugnyje sutirpusių žalvarinių gabaliukų. Silpnai ugnies paliestos įkapės buvo tvarkingai sudėtos kapo vakarinėje dalyje, 50 cm gilumoje, 20x30 cm plotelyje.

Įkapės: žalvarinė pasaginė segė aguoniniais galais, žalvarinė vytinė iš trijų vielų antkaklė su kilpiniais galais, geriamo rago žalvarinis apkalas ir žalvarinė pasaginė daugiakampiais galais segė.

Degintinis kapas Nr. 313 (147)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60 cm. Kapo duobės kontūrai – neaiškios formos, maždaug 230x160 cm dydžio. Duobės ribose buvo negausiai degėsių ir degintų kauliukų. Įkapės išblaškytos po visą kapo duobę. Atrodo, kad kapas paviršiuje apardytas.

Įkapės: geležinės grandies fragmentas, dvi žalvarinės apvalios vielos deformuotos grandelės (galbūt apyrankės), žalvarinis įvijinis žiedas, du žalvariniai apdegę žiedeliai.

Degintinis kapas Nr. 314 (150)

Palaidota moteris. Gylis – 15–35 cm. Kapo duobė – pustumėnulis formos, 120 cm ilgio ir 45 cm pločio. Joje gausu stambių medžio anglių, pelenų ir smulkių degintų kauliukų. Įkapės bei jų dalys buvo visame kapo sampile ir už kapo duobės ribų maišytoje žemėje. Atrodo, kad kapas yra apardytas.

Įkapės: žalvarinė žiedinė įvija, juostų vijimo įrankių dalys ir žalvarinių dirbinių, nuo ugnies susilydžiusių, fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 315 (151)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–80 cm. Kapo duobė – pusmėnulio formos, 120 cm ilgio ir 40 cm pločio, nes dalis kapo nukasta. Kapo duobės ribose gausu stambių anglių ir randama pavienės degintų kauliukų liekanos. Rasta ir nedegintų žmogaus kaulų.

Įkapės: žalvarinių juostų vijimo miniatiūrinių įrankių dalys, žalvarinė įvija ir nuo ugnies deformuotų žalvarinių dirbinių liekanos.

Degintinis kapas Nr. 316 (151a)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 15–35 cm. 15 cm gilumoje kapo duobė buvo pusmėnulio formos 120x45 cm dydžio, kasant gilyn mažėjo. Skerspjūvyje paaiškėjo, kad duobė buvo dubens pavidalo. Žemė tamsi su degintais kauliukais ir įkapėmis visame sampile.

Įkapės: įvijinis žalvarinis žiedas ir žalvarinė plokštelė.

Degintinis kapas Nr. 317 (152)

Palaidotas vaikas. Gylis – 70–80 cm. Kapo duobė – 200x100 cm dydžio, pakrypusi PV 280° kryptimi. Duobėje gausu degėsių ir degintų smulkių kauliukų. Visi apdegę kapo priedai buvo 80 cm gilumoje, rytinėje duobės dalyje. Tarp įkapių buvo ir degintų kauliukų. Atrodo, kad visos įkapės buvo sudėtos ant pakloto medžio, nes po radiniais buvo rasta jo liekanų, galbūt tai būta medinio karsto.

Įkapės: žalvarinis geriamo rago apkalas, geležinis miniatiūrinis dalgelis, miniatiūriniai geležiniai dvinariai žąsliukai, žalvarinis pentinas, du miniatiūriniai geležiniai pentiniai kirvukai, juostinė žalvarinė apyrankė, žalvarinis diržo skirstiklis ir maža žalvarinė sagtelė, žalvarinės antkaklės dalys ir 9 žalvarinės pasaginės segės: dvi iš jų gyvuliniais galais, trys – pastorintais ir keturios – cilindriniais galais, taip pat žalvarinis žiedas pastorinta priekine dalimi.

Degintinis kapas Nr. 318 (153)

Palaidota moteris. Gylis – 65–100 cm. Kapo duobė – 140x70 cm dydžio. Kontūrų ribose gausu degėsių, degintų kauliukų ir nedegintų žmogaus kaulų, matyti, kapas perkastas. Įkapės apdegusios, rastos įvairiose kapo vietose ir gyliuose.

Įkapės: juostų vijimo miniatiūrinių įrankių dvi žalvarinės keturkampės plokštelės su skylutėmis kampuose ir susilydžiusio žalvario gabalas.

Degintinis kapas Nr. 319 (156)

Palaidota moteris. Gylis – 40–60 cm. Kapo duobė – 240x80 cm dydžio, pakrypusi PV 220° kryptimi. Kapo duobės ribose buvo negausiai degėsių ir pavieniai deginti kauliukai. Įkapės apdegusios ir išmėtytos visame kapo sampile. Graičiausiai kapas apardytas, nes rasti keli nedeginti kaulai.

Įkapės: maža žalvarinė pasaginė segė vyniotais galais, du susilieję žalvariniai karoliukai, du mėlyno stiklo sulipę karoliukai, žalvarinė trapecinės formos skardelė – iš miniatiūrinių vijimo įrankių ir nuo ugnies susilydžiusių žalvario ir geležies dirbinių dalys.

Degintinis kapas Nr. 320 (158)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–115 cm. Kapo duobė – apie 250x125 cm dydžio. Visame kapo sampile buvo gausu degėsių, kartais pavieniai deginti kaulai ir retai nuo ugnies susilieję žalvariniai gabalėliai.

Įkapės: žalvarinis miniatiūrinis verpstukas ir žalvarinės pasaginės segės lankelio fragmentas.

Degintinis kapas Nr. 321 (160)

Palaidota moteris. Gylis – 100 cm. Kapo duobė gana didelė, bet neaiškios formos ir neišsiskyrė iš aplinkinės žemės. Degėsių, angliukų bei degintų kauliukų buvo labai nedaug. Pats kapas koncentravosi 1 m gylyje jau ant nejudinto graužo. Atrodo, kad kapo priedai ir deginti kauliukai buvo supilti į kokią nors dėžutę, nes po dirbiniais buvo ištaisai medžio fragmentai. Šioje dėžutėje įkapės apdegusios. 20 cm atstume nuo dėžutės–karstelio buvo kita dėžutė, kurioje įkapės ugnies nepaliestos. Ši dėžutė buvo įdėta kaip dovana.

Įkapės: pirmoje dėžutėje buvo: miniatiūriniai juostų vijimo įrankiai, geležinis peiliukas, geležinė yla, įvijinis žalvarinis žiedas praplatinta priekine dalimi, žalvarinis grandinėlis su trikampaiais kabučiais, dviejų žalvarinių įvijinių apyrankių fragmentai, žalvarinės vytinės antkaklės fragmentai, kryžinė plokštelinė segė pasidabruotu paviršiumi, pasaginė daugiakampiais galais segė, septynių įvijų žalvarinis žiedelis ir trijų įvijų žalvarinis žiedelis.

Antroje dėžutėje buvo: žalvarinė antkaklė, žalvarinė įvijinė apyrankė, dvi plokštelinės kryžinės segės pasidabruotu paviršiumi, žalvarinis įvijinis žiedelis ir nedidelis gintarinis karoliukas.

Degintinis kapas Nr. 322 (175)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 30–65 cm. Kapas – ovalo formos, 125x90 cm dydžio, einant gilyn siaurėjo. Visame sampile buvo degėsiai, pavieniai angliukai ir deginti kauliukai. Kapo priedai ugnies apnaikinti.

Įkapės: apdegęs žalvarinio kryžminio smeigtuko fragmentas, apdegusios grandinėlės ir smulkių įvijų fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 323 (176)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis 20–90 cm. Kapo duobė – netaisyklingos formos, maždaug 170x100 cm dydžio. Žemė duobės ribose labai tamsi, visame sampile buvo degėsiai, deginti ir nedeginti kaulai bei įkapės. Kapas perkastas.

Įkapės: žalvarinis žiedelis, juostinės apyrankės fragmentas, žalvarinės grandinėlės fragmentas, dalis miniatiūrinių juostų audimo įrankių ir apie 30 puodų šukių.

Degintinis kapas Nr. 324 (178)

Palaidotas vyras. Gylis 20–75 cm. Kapo duobė – 275x160 cm dydžio, kryptis PV 260°. Duobė visą laiką nežymiai siaurėjo, dugne turėjo užapvalintus kampus. Kontūrų ribose visame gylyje buvo gausu degėsių ir degintų žmogaus kaulų. Įkapės nuo ugnies daugiausia susilydę, sulaužytos ir buvo rastos visame kapo sampile ir įvairiuose gyliuose.

Įkapės: geležinis peiliukas, apdege žalvariniai diržo apkalai ir diržo skirstiklis, du įvijiniai žalvariniai žiedai, vytinės antkaklės fragmentai, trys dalys juostinių žalvarinių apyrankių, dvi pasaginės miniatiūrinės gyvuliniais galais segės, viena pasaginė miniatiūrinė cilindriniais galais segė, geležinių dvinarių žaslų pusė, geležinė sulinkusi yla, daug nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių gabaliukų ir gausiai visame sampile puodo šukių.

Degintinis kapas Nr. 325 (179)

Palaidotas vyras. Gylis – 25–40 cm. Kapo duobė – dubens formos, dydis nežinomas. Visame kapo sampile buvo degėsiai, pavieniai angliukai, deginti kauliukai bei įkapės, sudėtos be jokios tvarkos.

Įkapės: geležinis skiltuvas, per jį perkištas 13 cm ilgio geležinis peiliukas, prie pat peiliuko ir skiltuvo buvo geležinis įtveriamasis ietigalis, žalvarinė keturkampiais galais segė, smarkiai apdeges žalvarinis pastorintu viduriu žiedelis ir nuo ugnies susilydžiusių dirbinių dalys.

Degintinis kapas Nr. 326 (181)

Palaidota moteris. Gylis – 35–95 cm. Kapo duobė – 145x155 cm dydžio, didžiulio dubens pavidalo gana plokščiu dugnu. Žemė gana tamsios spalvos su anglių ir degėsių priemaiša. Deginti kauliukai buvo visame sampile, tačiau gausiau buvo rasti kapo dugne. Įkapės apdegę ir buvo visame kapo sampile.

Įkapės: penki žalvariniai įvijiniai žiedai, trys miniatiūrinės žalvarinės pasaginės segės cilindriniais galais, keli žalvariniai, gintariniai ir mėlyno stiklo karoliai, jie buvo išsimėtę visame kapo sampile, žalvarinis miniatiūrinis verpstukas ir keramikos fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 327 (182)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–45 cm. Kapo duobė – 100x75 cm dydžio, pakrypusi PR 140° kryptimi. Skerspjūvyje duobė buvo negilaus dubens formos. Žemė labai tamsios spalvos, gausu degėsių ir degintų kauliukų visame sampile.

Įkapės: geriamo rago žalvarinis apkalas, žalvarinės įvijėlės fragmentas ir puodų šukelės.

Degintinis kapas Nr. 328 (183)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–70 cm. Kapo duobė ovalo formos, kasant gilyn – negilaus dubens formos, 135x110 cm dydžio. Degėsiai, gana stambūs deginti kauliukai ir įvairūs radiniai bei jų dalys buvo visame kapo sampile. Radiniai apdege.

Įkapės: dvi žalvarinės pasaginės miniatiūrinės segės cilindriniais galais, viena pasaginė segė gyvuliniais galais, žalvarinės apyrankės fragmentas ir įvairių žalvarinių papuošalų maži fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 329 (184)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–75 cm. Duobė – dubens formos, kontūrai labai neryškūs ir neaiškios formos. Kapo ribose buvo pavieniai angliukai ir deginti kauliukai, kurie buvo visame sampile. Įkapės taip pat buvo įvairiose kapo vietose ir gyliuose.

Įkapės: juostų vijimo įrankių dalis (plokštelė ir šluotelė), žalvarinis diržo apkaliukas, geležinė yla, geriamo rago žalvarinio apkalos fragmentas ir kelios puodo šukės.

Degintinis kapas Nr. 330 (186)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20–30 cm. Kapas buvęs dubens pavidalo. Kadangi kapas visai žemės paviršiuje, jis dirbant žemę apardytas ir kontūrai neišsiskyrė. Degintiniai gana stambūs kaulai, daugiau koncentravosi prie įkapių, kurios buvo 20–30 cm gilumoje.

Įkapės: 9 įvijų žalvarinė smarkiai apdegusi apyrankė ir žalvarinė pasaginė aguoniniais galais segė.

Degintinis kapas Nr. 331 (190)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60–90 cm. Kapo duobė – netaisyklingos formos, 230x140 cm dydžio, kryptis – PV 240°. Deginti kauliukai gausiau buvo randami arčiau žemės paviršiaus, giliau buvo gausu degėsių ir atskiri nedeginti kaulai. Matyti, kad kapas perkastas. Įkapės apdegusios, rasta įvairiose kapo vietose ir gyliuose.

Įkapės: pintinės žalvarinės antkaklės fragmentai, žalvarinis trikampio formos apkalėlis, žalvarinio grandinėlio gabaliukas, apdegusi žalvarinė diržo sagtelė ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 332 (191)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 20–30 cm. Duobė – 75x80 cm dydžio, gilyn siaurėjanti. Kapo sampile gausu anglių ir degintų kauliukų. Deginti kauliukai koncentravosi daugiau duobės viršutinėje dalyje. Įkapės buvo įvairiose sampilo vietose.

Įkapės: smulkios įvijėlės, žalvarinio grandinėlio fragmentas ir nuo ugnies susilydžiusio žalvario gabaliukai.

Degintinis kapas Nr. 333 (192)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–40 cm. Kapo duobė – dubens formos, 65x70 cm dydžio. Gausiai anglių buvo duobės dugne, degintiniai kauliukai pagrin dinai koncentravosi 30 cm gylyje tarp kaklo papuošalo, sudaryto iš penkių apvijų geležinių virbų, ant kurių užmauti dvigubi ir trigubi mėlyno stiklo karoliai, o į šio papuošalo vidurį supilti degintiniai kauliukai ir degėsiai. Kitos įkapės buvo įvairiose kapo vietose.

Įkapės: minėtas kaklo papuošalas, geležinių ir žalvarinių sneigtukų adatos, žalvarinio kryžinio smeigtuko fragmentas ir juostų vijimo įrankių plokštelė.

Degintinis kapas Nr. 334 (193)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 50–80 cm. Duobė – 175x145 cm dydžio, pjūvis netaisyklingo dubens formos. Degintini kauliukai, angliukai ir įkapės buvo visame kapo sampile.

Įkapės: žalvarinė plokštelinė kryžinė segė, žalvarinis trikampis kabutis, geležinės sagties fragmentas, mėlyno stiklo rantytas karolis, kelios žalvarinės įvijos.

Degintinis kapas Nr. 335 (195)

Palaidotas vyras. Gylis – 30–105 cm. Kapo duobė – labai didžiulė, netaisyklingos formos, apie 5x3x2 m dydžio. Kapo duobės užpilde visą laiką buvo labai gausu degėsių, daugumas įkapių taip pat apdegę arba sulaužytos. Degintiniai kauliukai buvo visame sampile, lygiagrečiai rasta ir nedegintų kaulų, taigi atrodo, kad kapas perkastas. Kadangi duobė didelė ir labai gausu degėsių, manoma, kad šis mirusysis buvo degintas vietoje.

Įkapės: žalvarinė adata, geležinė yla, geležinis kovos kirvis, geležinis trikampe plunksna įmovinis ietigalis, geležinis peiliukas, kuris buvo įdėtas į odines makštis, apkaltas žalvariniais apkaustais, dviejų geriamų ragų žalvariniai apkaustai, žalvarinė diržo sagtis, antkaklių, apyrankų bei segių fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 336 (196)

Palaidotas vyras. Kapas išsiskyrė tik 105 cm gylyje, o 140 cm gylyje jau buvo nejudintas smėlis. Kapo forma nei dydis neaiškus.

Įkapės: geležine keturkampe (rombo formos) plunksna įmovinis ietigalis, žalvarinės segės lankelio fragmentas ir žalvarinė grandelė.

Degintinis kapas Nr. 337 (197)

Palaidotas vyras. Gylis – 85 cm. Kapo duobė pailga, dydis nežinomas. Kapas perkastas. Įkapės buvo viename gylyje (85 cm) netoli viena kitos. Tarp radinių gausu degėsių.

Įkapės: geležinis kovos peilis žalviu apkaustytoje makštyse, geležinis kovos kirvis, žalvarinė vytinė kilpiniais galais antkaklė.

Degintinis kapas Nr. 338 (198)

Palaidota moteris. Gylis 20–105 cm. Kapo duobė labai didžiulė ir neišsiskyrė iš kitų kapų, tik darant skerspjuvį nustatyta, kad duobė buvusi dubens pavidalo su plokščiu dugnu, virš 3 m ilgio. Visame sampile labai gausu degėsių, tačiau gausiausiai degėsių buvo kapo dugne. Deginti kauliukai ir įkapės buvo visame kapo sampile. Įkapės visos daugiau ar mažiau ugnies paliestos ir daugumoje sulaužytos.

Įkapės: geležinė yla, apdegęs žalvarinis žiedas, juostų vijimo žalvarinis peiliukas ir daug žalvarinių papuošalų fragmentėlių.

Degintinis kapas Nr. 339 (199)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 35–130 cm. Kapo duobė – dubens formos, 330x200 cm dydžio. Visame kapo sampile buvo degėšiai, deginti kauliukai ir įkapės. Gausiausiai degėsių buvo duobės dugne. Įkapės apdegusios, sulaužytos ir didelė dalis nuo ugnies susilydžiusios.

Įkapės: žalvarinių miniatiūrinių juostų audimo įrankių įvairios dalys, dvi žalvarinės įvijos, nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 340 (200)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–40 cm. Kapo duobė – 60x80 cm dydžio. Kapo ribose buvo degėšiai, deginti kauliukai ir įkapės. Kadangi kapelis buvo negiliai nuo žemės paviršiaus, ariant buvo smarkiai apardytas.

Įkapės: žalvarinis kūginis diržo apkalėlis, žalvarinis miniatiūrinis verpstukas ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių papuošalų gabaliukai.

Degintinis kapas Nr. 341 (201)

Palaidota moteris. Gylis – 30–100 cm. Kapo duobė išryškėjo galutinai tik 85 cm gylyje, užimdama 185x100 cm plotą. Visame kapo sampile gausu degėsių, degintų kauliukų ir žalvarinių dirbinių fragmentėlių bei nuo ugnies susilydžiusių žalvario gabaliukų. Duobės pagrinde 5–10 cm storio susidurta su anglių sluoksniu.

Įkapės: du žalvarinių apyrankių fragmentai, žalvarinis apkalas, žalvariniai miniatiūriniai juostų vijimo įrankiai, balto metalo trikampis kabutis.

Degintinis kapas Nr. 342 (202)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 25–45 cm. Kapo duobė – 65x45 cm dydžio. Visame kapo sampile degėšiai ir deginti kauliukai, kurių ypač gausu maždaug 35 cm gylyje. Manoma, kad kapas apardytas, kadangi buvo labai negiliai.

Įkapių nerasta.

Degintinis kapas Nr. 343 (203)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–95 cm. Kapo dalis nukasta preperuojant kapą Nr. 341. Išlikę kontūrai sudarė puslankį. Duobė – 100x90 cm dydžio. Visame sampile buvo degėšiai ir deginti kauliukai. Duobės dugne degėsių buvo gausiau.

Įkapės: vakarinę duobės ribą juosė 85–90 cm ilgio iš trijų žalvarinių vielų suvyta viela, greičiausiai paruošta žaliava antkaklei. Masyvi, žalvarinė apyrankė gyvuliniais galais.

Degintinis kapas Nr. 344 (204)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–130 cm. Kapo duobė galutinai atsiskyrė tik 100 cm gylyje, nes aukščiau susiliejo su kitais kapais. 100 cm gylyje duobė buvo 260x110 cm dydžio. Duobės ribose visą laiką buvo gausūs anglių kiekiai. Degintų kauliukų

tik pavieniai. Įkapės visame kapo sampile, apdegusios.

Įkapės: žalvarinė įvija, maža žalvarinė įvijėlė, žalvarinis svorelis, žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė.

Degintinis kapas Nr. 345 (205)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapas išsiskyrė tik 100 cm gilumoje. Kapo dugnas – 130 cm gylyje. Degėsiai ir deginti kauliukai bei įkapės buvo visame kapo sampile, ypač stambūs anglys ir dideli deginti kaulai buvo 90–95 cm gilumoje. Kapo dugne taip pat buvo apie 20 cm storio anglių sluoksnis.

Įkapės: žalvarinės pasaginės segės aguoninė galvutė, du žalvariniai apkaliukai, žalvarinė įvija, žalvarinis apvalus karolis ir žalvarinė juostinė apyrankė gyvuliniais galais.

Degintinis kapas Nr. 346 (206)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 45–110 cm. Kapo duobė – pailgos netaisyklingos formos, 200x160 cm dydžio. Degėsiai, angliukai ir deginti kauliukai buvo visame kapo sampile, kiek gausiau degėsių buvo pačiame kapo dugne.

Įkapės: dalis įkapių, kaip antai žalvarinė pasaginė aguoniniais galais segė, žalvarinė miniatiūrinė pasaginė segelė buvo ugnies paliestos ir rastos kapo sampile, o kitos įkapės buvo jau ant nejudintos žemės, pačiame kapo duobės dugne ir jos ugnies nepaliestos, tai: žalvarinė pasaginė aguoninė segė, vijimo imitacija puoštu lankeliu ir 60 cm atstume nuo jos trys žalvarinės pasaginės aguoniniais galais segės.

Degintinis kapas Nr. 347 (207)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–90 cm. Kapas neišsiskyrė ir duobės dydis neaiškus. Skerspjūvyje išryškėjo, kad kapas buvęs negilaus dubens formos, ne labai lygiais šonais ir dugnu. Visame plote maišėsi degėsiai ir smulkūs deginti kauliukai bei nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių gabaliukai.

Įkapės: geležinis įmovinis ietigalis ir žeberklinio tipo geležinis ietigalis.

Degintinis kapas Nr. 348 (208)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–100 cm. Kapo dydis – maždaug 160x100 cm. Kapas perkastas, nes duobė yra tarsi kryžiaus pavidalo. Be to, rasti drauge su degintais ir atskiri nedeginti žmogaus kaulai. Visame kapo sampile žemė buvo tamsi su anglių priemaiša. Įkapės apdegusios ir buvo visame kapo sampile.

Įkapės: dvi žalvarinės miniatiūrinės pasaginės sagelės cilindriniais galais, žalvarinės pasaginės segės aguoninės galvutės, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, plokštelinio žalvarinio smeigtuko galvutė, dvigubas žalvarinis karolis, žalvarinis šukų pavidalo apkaliukas ir iš miniatiūrinių juostų vijimo įrankių žalvarinis verpstukas. Be to, keli keramikos fragmentėliai.

Degintinis kapas Nr. 349 (209)

Palaidotas vyras. Gylis – 40–100 cm. Kapo duobė – 200x100 cm dydžio. Visoje duobėje buvo degėsiai ir negausūs deginti kauliukai. Didesni degėsių kiekiai koncentravosi arčiau žemės paviršiaus, maždaug 60–65 cm gylyje.

Įkapės: dalis įkapių – geležinis žeberklas ir nuo ugnies sulinkęs geležinis įmovinis ietigalis, – buvo 60 cm gylyje, kitos įkapės – septynios žalvarinės pasaginės aguoninėmis galvutėmis segės, dvi žalvarinės masyvinės apyrankės ir žalvarinis kryžinis smeigtukas, – buvo padėtos pačiame kapo dugne, jau ant nejudinto graužo. Pastarieji papuošalai buvo ne vienoje krūvelėje, bet išdėlioti visame duobės dugne.

Degintinis kapas Nr. 350 (210)

Palaidotas vyras. Gylis – 30–100 cm. Kapo duobė visa nebuvo atidengta, o nuimta darant aplink esančių degintinių kapų skerspjūvius. Žemė visame sampile maišyta su degėsiais, angliukais ir degintiniais kauliukais.

Įkapės: geležinis įmovinis ietigalis su skylute įmojuje, kurioje įverta žalvarinė viela, buvo rastas 70 cm gylyje. Žalvarinė vytinė antkaklė kilpiniais galais, dvigubu lankeliu, jos viduje buvo sudėta žalvarinė pasaginė aguoniniais galais segė ir įvijinis žalvarinis žiedas. 20 cm atstumu nuo antkaklės buvo dar viena žalvarinė pasaginė aguoniniais galais segė, visi šie papuošalai ugnies nepalieti ir buvo padėti 100 cm gilumoje ant nejudinto graužo.

Degintinis kapas Nr. 351 (211)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 60–115 cm. Kapo duobė – 200x180 cm dydžio. Visoje kapo duobėje buvo gausu degėsių, degintinių kauliukų ir nuo ugnies susilydžiusių žalvario gabaliukų.

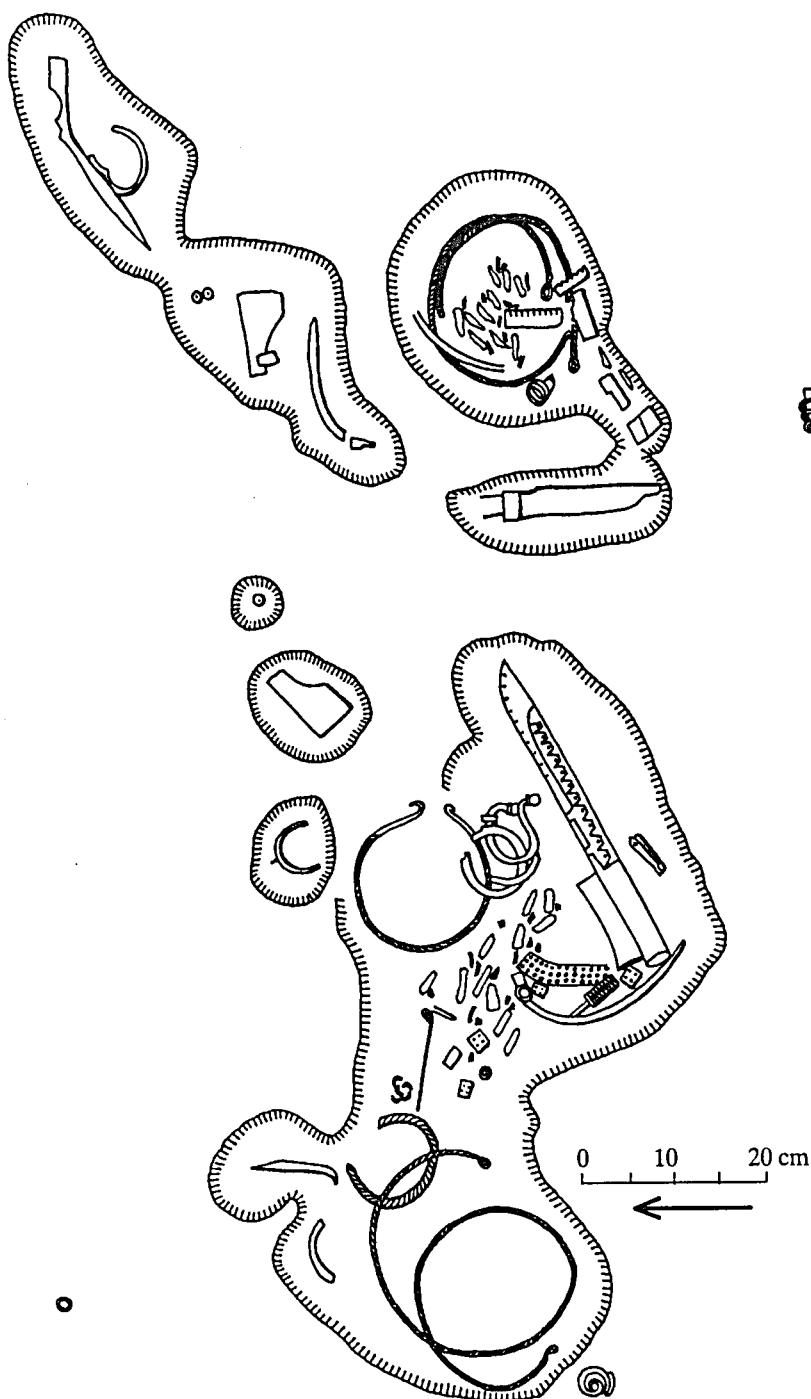
Įkapės: žalvarinė diržo sagtis, žalvariniai apkalėliai, žalvarinė pasaginė pastorintais galais segė, dvi žalvarinės pasaginės aguoniniais galais segės ir visi šie papuošalai buvo 110–115 cm gylyje siauroje (120x30 cm) tamsesnės žemės juostoje, kurioje prie pat radinių dar buvo išlikęs nedegintas kaulas. Tai rodo, kad čia anksčiau buvęs griautinis kapas, vėliau perkastas. 100 cm gylyje atskirai buvo rasta žalvarinė sulūžusi iš plonos vielos vytinė įvijinė antkaklė.

Degintinis kapas Nr. 352 (212)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80–160 cm. Kapo duobės dydis nežinomas. Degėsiai ir degintiniai kauliukai buvo visame kapo sampile, o duobės dugne jų buvo gausiau.

Įkapės: 90 cm gylyje buvo žalvarinė grandinėlė, miniatiūrinis verpstukas, žalvarinė įvija, geležinio peiliuko viršūnė ir daug organinės medžiagos. Atrodo, kad viskas buvo sudėta į tošinę dėžutę, ar suvyniota į organinę medžiagą. Paskirai 110 cm gylyje buvo įmesta žalvarinė pasaginė aguoniniais galais segė.

155 pav. Degintinis (dvigubas) kapas Nr. 354–354a.

Degintinis kapas Nr. 353 (213)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–80 cm. Kapo duobė beformė, 230x200 cm dydžio. Visame duobės sampile buvo gausu degusių, degintų ir nedegintų kaulų ir nuo ugnies apsilydžiusių žalvario gabaliukų. Manoma, kad čia buvo net trys (du degintiniai ir vienas griautinis) kapai perkasti vienas per kitą.

Įkapės: be žalvario papuošalų fragmentėlių rasta 50 cm gilyje žalvarinis svorelis, kuris greičiausiai buvęs įdėtas į tošinę dėžutę.

Dvigubas degintinis kapas Nr. 354–354a (214) (pav. 155)

Palaidoti vyras ir moteris. Gylis – 70–100 cm. Kapo duobė apvali, kontūrų dydis nežinomas. Žemė buvo su degėsiais ir degintiniais kauliukais. Įkapės visos buvo nedegintos ir sudėtos kapo dugne ant nedujinto graužo, be jokios tvarkos. Daugumas įkapių, atrodo, buvo suvyniotos į kažkokį plaušinį arba įdėtos į kelias tošines dėžutes. Abiejų mirusiųjų įkapės sumaišytos.

Įkapės: geležinis deformuota įmova ietigalis, 3 miniatiūriniai geležiniai kirvukai, 3 geležiniai miniatiūriniai dalgeliai, 3 geležiniai kovos peiliai su žalvariu apkaustytomis makštėmis, žalvarinis miniatiūrinis pentinas, geležinis peiliukas, žalvarinės adatos fragmentas, juostų vijimo žalvariniai įrankėliai (dvi šluotelės ir 3 plokštelės), odinio diržo apkalų dalys, dvi žalvarinės vytinės antkaklės ir vienos vytinės antkaklės fragmentas, 2 žalvarinės įvijos, 4 gintariniai karoliukai, 2 žalvarinės pasaginės aguoniniais galais segės ir 2 juostinės žalvarinės gyvuliniais galais apyrankės.

Degintinis kapas Nr. 355 (215)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–105 cm. Kapo duobė pusapvali, smulkūs degintiniai kauliukai ir nedegintų kaulų dalys. Sprendžiant pagal degintus ir nedegintus kaulus ir įkapes būdingas vyro ir moters kapui, atrodo, kad kapas yra perkastas. Dauguma įkapių sulaužytos ir nuo ugnies deformuotos. Įkapės rastos įvairiose kapo vietoje ir gyluose.

Įkapės: geležinis žeberklas viena užbarzda, du žalvariniai pentinai, diržo apkaliukai, juostų vijimo įrankių dalys, žalvarinė vytinė antkaklė nulaužytais galais ir žalvarinių įvijų fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 356 (217)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–115 cm. Kapo duobė neišryškėjo ir neišsiskyrė. Visame sampile

degintiniai ir nedegintiniai kaulai ir degėsiai. Įkapės apdegusios ir dalis sulaužytų, rastos visame kapo sampile. Kapas perkastas.

Įkapės: žalvarinė įvija, dvi žalvarinės miniatiūrinės atlenktais galais segutės, žalvarinis adatos gabaliukas ir žalvarinio diržo apkalėlis.

Degintinis kapas Nr. 357 (218)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–100 cm. Kapo duobė susiliejo su kitais degintiniais kapais. Duobės ribose visame sampile buvo žemė tamsi su degėsiais ir įkapėmis, nors pagrindiniai kapo likučiai: degintiniai kauliukai ir degėsiai koncentravosi pačiame kapo dugne 10–15 cm storio sluoksnyje.

Įkapės: žalvarinė įvija, žalvarinių apkalų fragmentai, žalvarinės apyrankės dalis ir nuo ugnis susilydę žalvario gabaliukai.

Degintinis kapas Nr. 358 (219)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 30–95 cm. Kapo duobės dydis nežinomas, nes kapas neišsiskyrė iš kitų degintinių kapų. Degėsiai, anglys, deginti kauliukai ir atskiri radiniai buvo visame kapo sampile.

Įkapės: geležinis miniatiūrinis kirvukas, žalvarinė grandinė, žalvarinis pailgas apkaliukas ir puodo šukė.

Degintinis kapas Nr. 359 (220)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–125 cm. Kapo kontūrų dydis nežinomas. Kadangi kapo duobė buvo labai didžiulė, manoma, kad čia buvo du perkasti vienas per kitą kapai. Degėsiai ir degintiniai kauliukai buvo visame kapo sampile. Įkapės taip pat buvo įvairiame gylyje.

Įkapės: geležinis peiliukas, trys geležiniai ietigaliai, žalvarinė antkaklė, dvi žalvarinės įvijos, žalvarinis miniatiūrinis verpstelis ir žalvariniai apkaliukai.

Degintinis kapas Nr. 360 (221)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Kapas apardytas laidojant vėlyvą nedegintą mirusįjį, išlikęs nesuardytas tik pats degintinio kapo dugnas, 105 cm gylyje. Duobė – apvalios formos, 200x140 cm dydžio. Pačiame kapo dugne buvo ir visas degintinis kapas, kurį sudarė drauge su įkapėmis ar jų dalimis supilti angliukai ir deginti kauliukai. Tas viskas turėjo būti sudėta į tošinę dėžutę ar šiaip ant kokios nors organinės medžiagos, nes drauge su kapo liekanomis buvo gausu organinės medžiagos – tarsi tošies liekanų.

Įkapės: žalvarinė pasaginė praplatintais galais segė, dvi žalvarinės pasaginės atlenktais galais segės, žalvarinė pasaginė gyvuliniais galais segė, keturi sulaužytos antkaklės fragmentai, geležinis dalgelis, du geležiniai peiliai, geležinė adata ir įvairūs žalvarinių papuošalų fragmenteliai.

Degintinis kapas Nr. 361 (222)

Palaidotas vyras. Kapo kontūrai galutinai išsiskyrė tik 125 cm gylyje. Duobė buvo griautinio kapo for-

mos, pakrypusi šiaurės-rytų kryptimi, 250x90 cm dydžio. 105–125 cm gilumoje koncentravosi visi kapo priedai. Laužo likučiai ir deginti kauliukai buvo supilti pačiame karsto viduryje, o virš jų sudėtos įkapės: papuošalai, darbo įrankiai ir ant jų viršaus uždėtas kalavijas, kojų gale turėjo būti padėtas balnas, galvos gale geležinis kirvis bei ietigalis.

Įkapės: geležinis kirvis, trys geležiniai ietigaliai, geležinis dviašmenis kalavijas, geležiniai žąslai, geležinis peiliukas, geležinis skiltuvas, geležinis dalgelis, dvi geležinės balno kilpos, geležinis pentinas, geležiniai miniatiūriniai žąsleliai, geležinis raktas su cilindrine spyna, septynios žalvarinės pasaginės segės, žalvariniai diržo apkalai, gintariniai atskiri karoliukai bei žalvarinių svastyklių fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 362 (223) (pav. 156)

Palaidotas vyras. Kapui buvo iškasta didžiulė 345x339 cm dydžio apvali duobė. Joje buvo deginti ir nedeginti kaulai ir paskiros įkapės, kaip antai geležinių miniatiūrinių žąslelių fragmentas, žalvarinė deformuota segė, žalvarinė pasaginė vyniotais galais segė, gintarinis karoliukas ir žalvarinė įvija. 35 cm gylyje išsiskyrė labai tamsios žemės ovalo formos duobė, 230x130 cm dydžio. Ši duobė baigėsi 140 cm gylyje. Visoje duobėje buvo degėsiai ir degintiniai kauliukai, įkapės koncentravosi 110 cm gylyje.

Įkapės: žalvarinė sagtis, geležinis pentinas, dvinariai žąslai, žalvarinė dviejų plonų vielų vytinė antkaklė kilpiniais galais, dvi žalvarinės pasaginės segės aguoniniais galais, dvi geležinės sagtys, dvi geležinės balno kilpos ir žalvarinė įvija.

Dvigubas degintinis kapas Nr. 363–363a (224) (pav. 157)

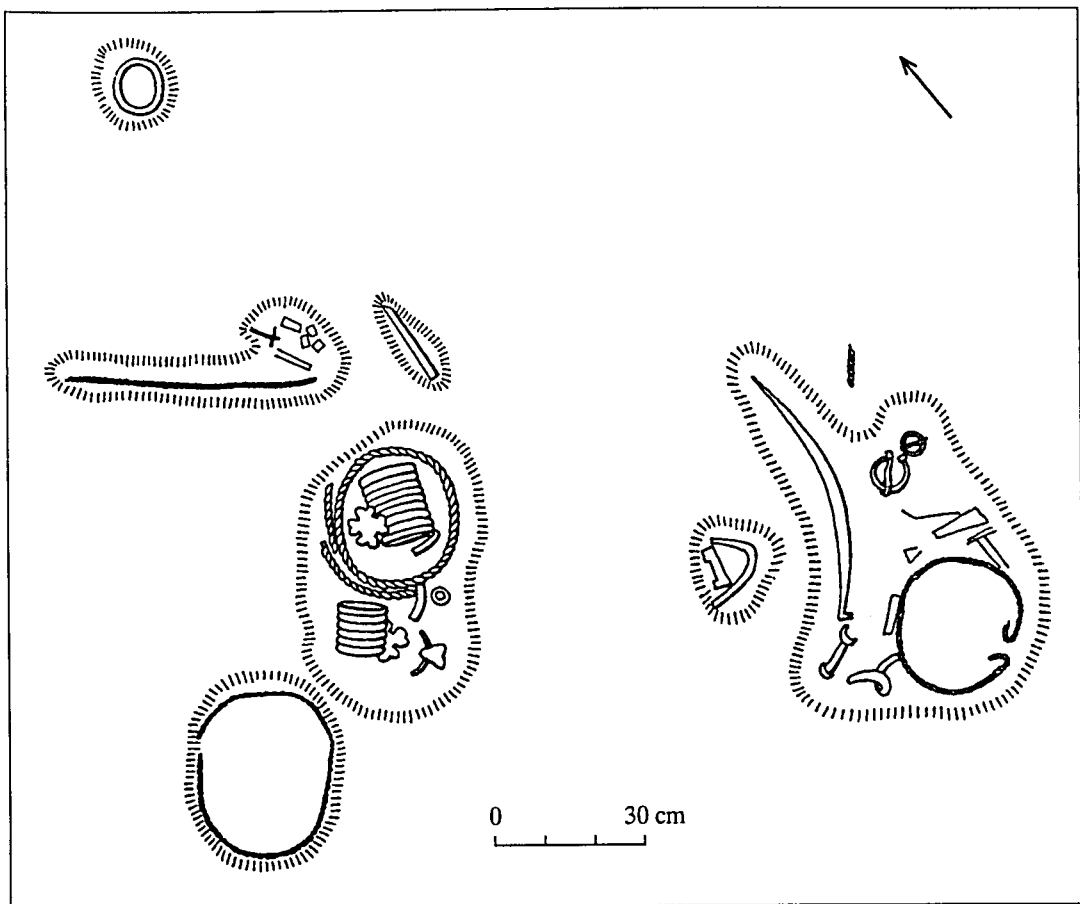
Palaidota moteris ir vyras. Gylis – 70–90 cm. Kapo duobė ovalo formos, 155x130 cm dydžio.

Moters kapas. 90 cm gylyje, pačiame duobės dugne koncentravosi visas kapas – 20x30 cm dydžio plotelyje. Degintini kauliukai ir dalis degėsių švariai išrinkti ir supilti drauge tarp įkapių.

Įkapės: vytinė žalvarinė trigubos vielos įvijinė antkaklė. Jos viduje įdėta žalvarinė įvijinė apyrankė, šalia antkaklės buvo antra įviji-

156 pav. Degintinis kapas Nr. 362.

157 pav. Degintinis (dvigubas) kapas Nr. 363–363a.

nė apyrankė, trečia tokia pat apyrankė buvo sulaužyta į dalis, dvi žalvarinės plokštelinės kryžinės segės, viena žalvarinė pasaginė vyniotais galais segė, žalvarinės vielutės įvijinis žiedelis, gintarinis ir kalkakmenio karoliukas, žalvarinė grandinė, prie kurios buvo padėtas juostų vijimo žalvarinių įrankių visas komplektas ir geležinis peiliukas. Įkapės neapdegę.

Vyro kapas. 25 cm atstumu nuo moters kapo, tame pačiame gilyje, 32x40 cm plotelyje buvo vyro kapas. Jį sudarė taip pat neapdegusios įkapės ir švariai išrinkti deginti kauliukai ir angliukai.

Įkapės: geležinis dalgelis, geležiniai miniatiūriniai žašlai, žalvariniai diržo apkalėliai ir diržo skirstiklis, paprasta žalvarinės vielos sukabinama antkaklė, dvi žalvarinės pasaginės segės, viena rombiniais galais, kita – gyvuliniais galais ir žalvarinis grandinėlis.

Dalis įkapių buvo rasta 80 cm gilyje arčiau žemės paviršiaus, kaip antai geriamo rago žalvarinis apkalas, žalvarinė dvigubos vielos vytinė antkaklė, geležinė yla ir žalvarinis apkaliukas. Šios įkapės į duobę buvo metamos jau užpilant mirusiojo palaikus gal kaip pašali-

nių žmonių dovanos. Kuriam mirusiajam jos priskirtinos, neaišku.

Degintinis kapas Nr. 364 (225)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 40–100 cm. Kapo duobė – pailga, 230x120 cm dydžio, pakrypusi ŠR kryptimi 60° kampu. Visame kapo sampile buvo degintiniai kauliukai, angliukai ir pavienės įkapės. 70 cm gilyje degintinio kapo ribose rasta nedegintas vėlyvesnis vaiko kapas, kuriam kasant duobę šis kapas apardytas.

Įkapės: žalvarinis svorelis, žalvarinio miniatiūrinio verpstelio plokštelė, dvi žalvarinės diržo sagtys, žalvarinis geriamo rago apnykęs apkalėlis, žalvarinis apvalia plokšteline galvute smeigtukas ir žalvarinė įvijėlė.

Degintinis kapas Nr. 365 (226)

Palaidota moteris. Gylis – 100 cm. Kapo forma ir dydis nežinomas. Įkapės buvo sudėtos maždaug 50x30 cm plotelyje arba į tošinę dėžutę, arba padėtos ant šiaip kokios organinės medžiagos, kurios liekanų gana gausiai buvo po įkapėmis. Drauge buvo supilti ir degintini kauliukai.

Įkapės: mažytė žalvarinė įvija, gana storos žalvarinės vielos vytinės antkaklės fragmentai, žalvarinės

juostinės apyrankės fragmentai, žalvarinė dobilo lapo formos plokštelinė segė, žalvarinė penkių įvijų apyrankė, plonos žalvarinės vielos vytinė sulūžusi antkaklė, žalvarinė grandinė, du gintariniai beformiai karoliukai, žalvarinė adata, žalvariniai juostų vijimo įrankėliai ir geležinis peiliukas.

Degintinis kapas Nr. 366 (227)

Palaidota moteris. Gylis – 80 cm. Kapo dydis nežinomas. Visas kapas koncentravosi duobės dugne, 25x15 cm plotelyje. Didžioji papuošalų dalis, anglių liekanos ir gana stambūs deginti kauliukai buvo sudėti greičiausiai į tošinę dėžutę arba suvnioti į tošį.

Įkapės: dėžutėn buvo įdėta žalvarinė vytinė antkaklė, sulaužyta į dalis, žalvarinė įvijinė apyrankė, antra įvijinė apyrankė sulaužyta į dalis ir žalvarinė plokštelinė kryžinė segė. Šalia dėžutės buvo žalvarinė plonytės vielos vytinė kilpiniais galais antkaklė, žalvarinio geriamo rago apkalas ir juostų vijimo įrankiai.

Degintinis kapas Nr. 367 (228)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 75–100 cm. Kapo duobė – 160x140 cm dydžio. Žemė visą laiką buvo labai tamsios spalvos, perpildyta gausiu degėsių kiekiu, kurioje taip pat buvo daug degintų ir nedegintų kaulų. Įkapės taip pat buvo visame kapo sampile. Tačiau pa-

kės fragmentai, žalvarinis miniatiūrinis verpstelis, žalvarinis apvalus karolis, šukų pavidalo žalvarinis apka-liukas ir žalvarinio grandinėlio fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 368 (229)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80–125 cm. Kapo duobė – 250x135 cm dydžio. Žemė visą laiką buvo tamsios spalvos, gausu degėsių ir anglių, taip pat buvo deginti ir nedeginti kaulai. Kapas perkastas. Įkapės negausios, visame kapo sampile. Įkapės: juostų vijimo įrankėlių žalvarinis ornamentuotas peiliukas, geležinė sagtis ir nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinių fragmentėliai.

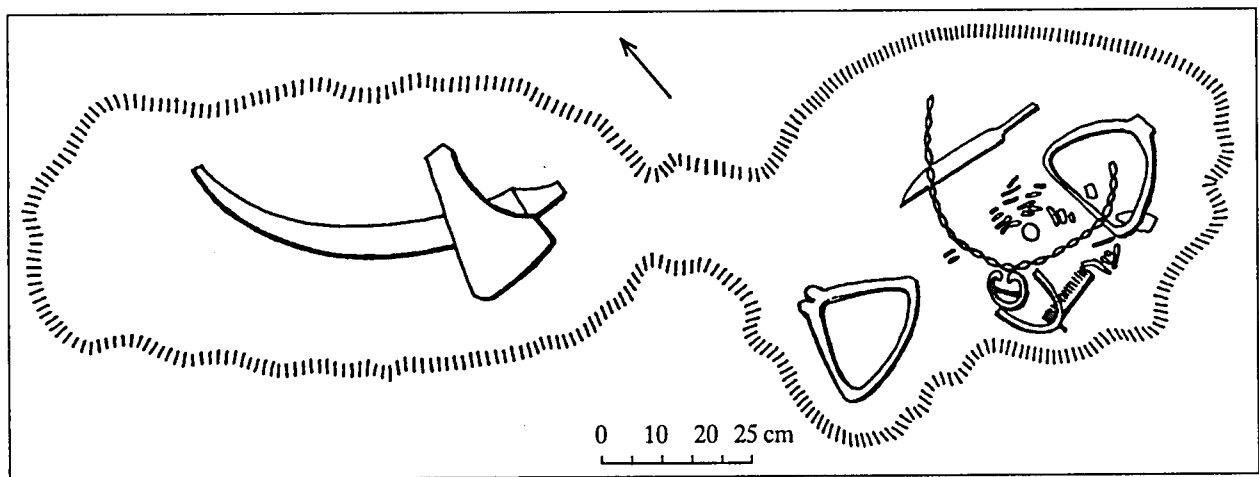
Degintinis kapas Nr. 369 (230)

Mirusiojo lytis nenustatyta. Gylis – 80–130 cm. Kapo duobės dydis nežinomas. Kapas perkastas laidojant vėlyvesnį nedegintą mirusįjį. Degėsiai, deginti ir nedeginti kaulai ir radiniai buvo visame kapo sampile.

Įkapės: geležinis peilis, geležinės antkaklės fragmentas, žalvarinis diržo skirstiklis, žalvarinės vielos šluotelė nuo juostų audimo miniatiūrinių įrankių, žalvarinės grandinės fragmentai.

Degintinis kapas Nr. 370 (232) (pav. 158)

Palaidotas vyras. Kapas buvo 100–105 cm gilyje, anksčiau buvo perkasti vienas per kitą griautiniai vėlyvų laikų kapai, kuriems kasant duobes buvo suardyta

158 pav. Degintinis kapas Nr. 370.

čiame kapo dugne, jau nejudintame grauže, rasta keletas nuo ugnies susilydžiusių žalvarinių dirbinėlių fragmentų ir keletas švariai išrinktų stambių degintinių kaulų. Matyti, kad pats degintinis kapas buvo kapo dugne, o vėliau kapas perkastas laidojant nedegintą mirusįjį.

Įkapės: žalvarinės plonos vytinės antkaklės dalys, geležinė diržo sagtis, žalvarinės juostinės apyran-

ir šio degintinio kapo viršutinė dalis. Kapo duobės dydis neaiškus. Kapą sudarė labai daug degintinių stambių kaulų ir anglių, virš kurių buvo sudėtos įkapės. Viskas buvo pačiame kapo dugne.

Įkapės: geležinis kirvukas, geležinis dalgis, žalvarinė vytinė plonos vielos antkaklė, geležinis peiliukas, žalvarinė pasaginė cilindriniais galais segė, žalvarinis

juostinis pentinas, dvi geležinės balno kilpos ir žalvarinė sagtis be skersinio ir liežuvėlio.

Degintinis kapas Nr. 371 (234)

Palaidotas vyras. Kapo gylis – 90–130 cm. Kapo duobė neišsiskyrė, nes perkasta laidojant nedegintus mirusiuosius. Visame kapo sampile buvo degėsiai, angliukai, deginti kauliukai, atskiri nedeginti kaulai ir įkapės.

Įkapės: geležinis miniatiūrinis kirvukas, juostinės žalvarinės apyrankės fragmentai, dvi žalvarinės ir viena geležinė sagtis, žalvarinis susilydęs skambaliukas su grandinėlio gabaliuku, žalvarinė įvija, žalvarinės plonytės vielos pasaginė sagelė, žalvarinio diržo apkalai.

Degintinis kapas Nr. 372 (235)

Palaidotas vyras. Gylis – 70–140 cm. Kapo kontūrai – didžiulio dubens formos, apie 315 cm skersmens. Visame kapo duobės sampile buvo degėsiai, angliukai, deginti ir nedeginti kauliukai ir įkapės. Manoma, kad čia galėjo būti du deginti kapai, perkasti vienas per kitą ir dar vėliau perkasta laidojant nedegintą mirusįjį.

Įkapės: žalvarinio kryžinio smeigtuko kryžma, žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, žalvariniai dir-

žo apkalėliai, žalvarinė plonos vielos vytinė antkaklė, geležinis miniatiūrinis kirvukas, geležinis miniatiūrinis dalgelis ir geležinis skiltuvas.

Degintinis kapas Nr. 373 (375)

Palaidota moteris. Kapo gylis – 50–115 cm. Kapo viršutinė dalis apardyta vėlyvesnių palaidojimų. Kapo duobė – 150x180 cm, beveik apskrita. Kapo duobės užpildas tamsios spalvos su smulkiais angliukais ir ne-gausiais degintais kauliukais. Įkapės apdegę ir pasiskirstę per visą duobės gylį.

Įkapės: žalvarinio smeigtuko galvutė, dvi pasaginės žalvarinės segės, žalvarinės vytinės antkaklės dalys, žalvarinių įvijinių apyrankių dalys (7 vienetai), žalvariniai juostų vijimo įrankėliai (adata ir plokštelė), keturi žalvariniai pailgi apkaliukai, žalvarinės vielos gabalas ir geležinis įtveriamas tiesia nugarėle peilis.

Kapo užpildo žemėse (apie 35–40 cm gylyje) dar buvo aptikta: žalvarinės diržo sagties dalis, žalvarinis žiedas praplatinta priekine dalimi ir užkeistais galais. Dviejų geležinių kriauninių peilių dalys, dvi geležinės kaltinės vyns ir žiestos keramikos fragmentai.

Griautinių kapų numeracija

1 lentelė

Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.
1	1	44	44	87	87	27	129	100	171	161	214	12	257
2	2	45	45	88	88	28	130	101	172	162	215	13	258
3	3	46	46	89	89	29	131	102	173	163	216	14	259
4	4	47	47	90	90	30	132	104	174	164	217	15	260
5	5	48	48	91	91	31	133	103	175	165	218	16	261
6	6	49	49	92	92	32	134	105	176	166	219	17	262
7	7	50	50	93	93	33	135	106	177	167	220	18	263
8	8	51	51	94	94	34	136	107	178	168	221	19	264
9	9	52	52	95	95	35	137	108	179	169	222	20	265
10	10	53	53	96	96	36	138	109	180	170	223	21	266
11	11	54	54	97	97	37	139	110	181	171	224	22	267
12	12	55	55	98	98	38	140	111	182	172	225		
13	13	56	56	99	99	39	141	112	183	173	226		
14	14	57	57	100	100	40	142	113	184	174	227		
15	15	58	58	101	101	41	143	114	185	177	228		
16	16	59	59	1	102	42	144	115	186	187	229		
17	17	60	60	2	103	43	145	116	187	188	230		
18	18	61	61	3	104	44	146	117	188	189	231		
19	19	62	62	4	105	45	147	118	189	194	232		
20	20	63	63	5	106	46	148	119	190	216	233		
21	21	64	64	6	107	47	149	120	191	231	234		
22	22	65	65	7	108	49	150	121	192	236	235		
23	23	66	66	8	109	50	151	122	193	237	236		
24	24	67	67	9	110	51	152	123	194	238	237		
25	25	68	68	10	111	52	153	124	195	239	238		
26	26	69	69	10a	112	53	154	125	196	240	239		
27	27	70	70	11	113	54	155	126	197	241	240		
28	28	71	71	12	114	55	156	127	198	242	241		
29	29	72	72	12a	115-	56	157	128	199	243	242		
30	30	73	73		115a	57	158	129	200	244	243		
31	31	74	74	13	116	63	159	130	201	A	244		
32	32	75	75	14	117	78	160	131	202	B	245		
33	33	76	76	15	118	79	161	139	203	1	246		
34	34	77	77	16	119	81	162	144	204	2	247		
35	35	78	78	17	120	81a	163	144a	205	3	248		
36	36	79	79	18	121	82	164	146	206	4	249		
37	37	80	80	20	122	83	165	147	207	5	250		
38	38	81	81	21	123	89	166	148	208	6	251		
39	39	82	82	22	124	95	166a	149	209	7	252		
40	40	83	83	23	125	96	167	154	210	8	253		
41	41	84	84	24	126	97	168	155	211	9	254		
42	42	85	85	25	127	98	169	157	212	10	255		
43	43	86	86	26	128	99	170	159	213	11	256		

Degintinių kapų numeracija

2 lentelė

Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.	Senas Nr.	Naujas Nr.		
I	268	68	280	85	292	135	304	151a	316	183	328	200	340	212	352	224	363-
-	269	69	281	86	293	136	305	152	317	184	329	201	341	213	353		363a
19	270	70	282	87	294	137	306	153	318	186	330	202	342	214	354-	225	364
58	271	71	283	88	295	137a	307	156	319	190	331	203	343		354a	226	365
59	272	72	284	90	296	138	308	158	320	191	332	204	344	215	355	227	366
60	273	73	285	91	297	140	309	160	321	192	333	205	345	217	356	228	367
61	274	74	286	92	298	142	310	175	322	193	334	206	346	218	357	229	368
62	275	75	287	93	299	143	311	176	323	195	335	207	347	219	358	230	369
64	276	75a	288	94	300	143a	312	178	324	196	336	208	348	220	359	232	370
65	277	76	289	132	301	147	313	179	325	197	337	209	349	221	360	234	371
66	278	80	290	133	302	150	314	181	326	198	338	210	350	222	361	235	372
67	279	84	291	134	303	151	315	182	327	199	339	211	351	223	362	-	373

Griautinių kapų chronologija

3 lentelė

Laikotarpis	Kapų numeriai	Kapų skaičius
Va.	191	1
VIII a.	3, 33, 67, 74, 76, 84, 92, 249	8
VIII-IX a.	17, 26, 28, 35, 43, 46, 49, 50, 55, 60, 62, 79, 81, 91, 93, 94, 99, 105, 133, 217	20
IX a.	12, 53, 54, 57, 58, 68, 88, 163	8
IX-X a.	1, 4, 7, 8, 11, 16, 63, 89, 106, 107, 108, 110, 111, 113, 115, 115a, 118, 124, 125, 126, 127, 128, 138, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 155, 161, 164, 168, 170, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 202, 206, 211, 214, 215, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 262	68
X-XI a.	83, 109, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 134, 139, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 166, 166a, 167, 171, 172, 173, 174, 175, 189, 190, 205, 208, 210, 212, 216, 229, 232, 233, 241, 242, 248, 260, 263	40
VIII-XI a.	2, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 29, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 56, 59, 61, 64, 65, 66, 69, 72, 73, 75, 77, 78, 80, 82, 85, 86, 90, 95, 96, 97, 98, 114, 129, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 146, 150, 159, 160, 162, 169, 176, 179, 187, 188, 201, 203, 204, 207, 209, 213, 230, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 244, 245, 246, 247, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 261, 264, 265, 266, 267	98
Kapai be įkapių	24, 25, 27, 30, 31, 40, 70, 71, 87, 100, 101, 102, 103, 104, 112, 140, 141, 144, 165, 196, 240, 243, 256, 259	24

Degintinių kapų chronologija

4 lentelė

Laikotarpis	Kapų numeriai	Kapų skaičius
VIII-IX a.	268, 269, 270, 275	4
IX-X a.	317, 321, 333, 348, 352, 354, 354a, 360, 363, 363a, 364, 365, 366, 372	12
X-XI a.	276, 281, 282, 290, 303, 308, 312, 322, 325, 334, 335, 336, 337, 341, 346, 347, 349, 350, 351, 357, 370	21
XI-XII a.	288, 289, 291, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 302, 304, 305, 307, 310, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 338, 339, 340, 343, 344, 345, 356, 359, 361, 362, 367, 369, 371	41
XII-XIII a.	272, 284, 286, 287, 301, 306, 309, 358, 373	9
Neaiškūs (nedatuoti)	271, 274, 277, 278, 279, 280, 283, 292, 293, 297, 313, 323, 331, 353, 355, 368	16
Kapai be įkapių	285, 342	2

Laidosenos duomenys

5 lentelė

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
1	Gr. k.	70	-	-	+	Fr.	V	PR 140
2	Gr. k.	65	-	-	-	S, Ap.	?	PR 140
3	Gr. k.	70	150x75	-	+	S, Ap.	?	PR 140
4	Gr. k.	80	270x80	-	+	S	?	PR 140
5	Gr. k.	70	150x70	-	-	S, Ap.	?	S-P
6	Gr. k.	65	280x80	-	-	S	?	PR 135
7	Gr. k.	70	-	-	-	S, Ap.	M	PR 140
8	Gr. k.	70	280x90	-	+	Fr.	M	PR 130
9	Gr. k.	65	300x100	-	+	S	V	PR 140
10	Gr. k.	55	-	-	-	Fr., Ap.	?	PR 140
11	Gr. k.	55	180x60	+	+	S	V	PR 140
12	Gr. k.	65	280x60	-	+	S	M	PR 135
13	Gr. k.	55	280x70	-	+	S	V	PR 140
14	Gr. k.	75	270x85	-	-	Fr.	M	PR 140
15	Gr. k.	65	270x85	+	-	Fr.	?	PR 140
16	Gr. k.	75	270x80	-	-	S	?	PR 140
17	Gr. k.	80	200x100	-	+	S	V	PR 140
18	Gr. k.	90	?	-	+	Fr.	M	PR 140
19	Gr. k.	75	270x80	-	+	Fr.	?	PR 135
20	Gr. k.	65	280x75	-	+	Fr.	?	PR 140
21	Gr. k.	70	270x80	-	+	Fr.	V	PR 140
22	Gr. k.	75	260x90	-	+	S	?	PR 140
23	Gr. k.	80	250x80	-	+	Fr.	?	PR 135
24	Gr. k.	90	?	-	-	S	?	PR 140
25	Gr. k.	75	270x70	-	+	S	?	PR 140
26	Gr. k.	50	280x80	-	+	S	M	PR 140
27	Gr. k.	60	170x60	-	+	S	?	PR 140
28	Gr. k.	60	260x80	-	+	Fr.	M	PR 140
29	Gr. k.	75	250x70	-	+	Fr.	M	PR 140
30	Gr. k.	60	270x60	-	-	S	?	PR 140
31	Gr. k.	60	280x80	-	+	S	?	PR 140
32	Gr. k.	55	280x70	-	+	Fr.	?	PR 145
33	Gr. k.	58	290x60	-	+	Fr.	M	PR 130
34	Gr. k.	60	170x60	-	+	S	?	PR 140
35	Gr. k.	70	300x60	-	-	S	V	PR 140
36	Gr. k.	67	250x60	-	-	Fr.	?	PR 140
37	Gr. k.	70	280x60	-	-	Fr.	M	PR 140
38	Gr. k.	70	300x60	-	+	Fr.	M	PR 140
39	Gr. k.	65	270x80	-	+	Fr.	?	PR 140
40	Gr. k.	65	270x70	-	-	Fr.	?	PR 145
41	Gr. k.	60	280x70	-	+	Fr.	?	PR 140
42	Gr. k.	70	200x70	-	-	Fr.	M	PR 135
43	Gr. k.	65	240x80	?	+	Fr.	M	PR 130
44	Gr. k.	30	250x100	-	-	Fr.	?	PR 140
45	Gr. k.	70	280x100	-	+	S	?	PR 140
46	Gr. k.	75	270x65	-	+	S	M	PR 140
47	Gr. k.	95	270x120	-	+	S	V	PR 140

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
48	Gr. k.	80	270x80	--	--	Fr.	V	PR 145
49	Gr. k.	80	270x80	--	+	Fr.	?	PR 140
50	Gr. k.	55	220x80	--	+	Fr.	M	PR 140
51	Gr. k.	70	260x100	--	--	S	V	PR 140
52	Gr. k.	77	260x90	--	+	S	?	PR 140
53	Gr. k.	35	250x100	--	+	S	?	PR 140
54	Gr. k.	60	270x65	--	+	Fr.	?	PR 140
55	Gr. k.	65	250x70	--	+	Fr.	V	PR 135
56	Gr. k.	40	230x60	--	+	Fr.	M	PR 140
57	Gr. k.	30	280x60	--	--	Fr.	M	PR 170
58	Gr. k.	40	180x50	--	+	Fr.	?	PR 150
59	Gr. k.	70	280x60	--	+	Fr.	?	PR 140
60	Gr. k.	100	200x100	--	+	Fr., Ap.	V	PR 140
61	Gr. k.	40	270x70	--	--	S	M	PR 130
62	Gr. k.	55	250x60	--	+	Fr.	V	PR 140
63	Gr. k.	35	250x60	--	+	S	V	PR 140
64	Gr. k.	50	290x80	--	+	Fr.	V	PR 140
65	Gr. k.	45	230x80	--	+	Fr.	?	PR 140
66	Gr. k.	60	?	--	--	Fr.	?	PR 140
67	Gr. k.	50	250x60	--	--	Fr.	M	PR 150
68	Gr. k.	40	190x40	--	--	Fr.	?	PR 140
69	Gr. k.	30	150x50	--	--	S	?	PR 150
70	Gr. k.	50	200x80	--	--	S	?	PR 150
71	Gr. k.	50	260x80	--	--	S	?	PR 150
72	Gr. k.	30	280x80	--	+	S	?	PR 150
73	Gr. k.	?	?	--	+	S	?	PR 140
74	Gr. k.	75	350x100	--	--	Fr.	V	PR 150
75	Gr. k.	40	?	--	--	Fr.	M	PR 145
76	Gr. k.	20	?	--	--	Fr.	?	?
77	Gr. k.	65	?	--	+	S	?	?
78	Gr. k.	50	220x70	--	--	S	?	PR 150
79	Gr. k.	40	230x150	--	--	Fr.	V	PR 145
80	Gr. k.	40	230x150	--	--	S	?	PR 145
81	Gr. k.	30	?	--	--	S	?	?
82	Gr. k.	60	200x60	?+	--	S	?	PR 140
83	Gr. k.	60	300x80	--	--	Fr.	V	PR 130
84	Gr. k.	30	200x70	--	--	Fr.	?	ŠR 50
85	Gr. k.	35	160x50	--	--	S	?	PR 140
86	Gr. k.	50	190x50	--	--	S	M	PR 135
87	Gr. k.	60	200x60	--	+	S	?	PR 130
88	Gr. k.	50	200x60	--	+	Fr.	?	PR 130
89	Gr. k.	60	250x80	--	--	Fr.	?	PR 130
90	Gr. k.	75	270x70	--	--	S, Ap.	V	PR 120
91	Gr. k.	50	210x80	--	--	Fr.	M	PR 130
92	Gr. k.	58	270x80	--	+	Fr.	M	PR 140
93	Gr. k.	60	300x80	--	--	Fr.	M	PR 130
94	Gr. k.	65	260x80	--	+	Fr.	V	PR 130

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėšiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
95	Gr. k.	50	300x90	--	--	Fr.	?	PR 130
96	Gr. k.	45	300x70	--	--	Fr.	V	PR 130
97	Gr. k.	70	230x55	--	+	Fr.	M	PR 130
98	Gr. k.	68	270x70	--	+	S	V	PR 140
99	Gr. k.	70	250x90	--	--	S	V	PR 120
100	Gr. k.	75	180x60	--	+	S	?	PR 130
101	Gr. k.	75	260x60	--	+	S	?	PR 100
102	Gr. k.	40	150x65	--	--	S	?	PR 140
103	Gr. k.	40	175x65	--	--	S, Ap.	?	PR 140
104	Gr. k.	40	180x65	--	--	S, Ap.	?	PR 140
105	Gr. k.	60	240x80	--	--	Fr.	V	?
106	Gr. k.	40	140x70	--	--	S	?	PR 140
107	Gr. k.	85	?	--	--	Fr., Ap.	M	PR 140
108	Gr. k.	80	220x76	--	--	S	?	PR 140
109	Gr. k.	70	220x70	--	--	Fr.	?	?
110	Gr. k.	60	300x105	--	--	Fr.	?	?
111	Gr. k.	40	240x80	--	--	Fr.	V	PR 140
112	Gr. k.	40	?	--	--	Fr., Ap.	?	PR 140
113	Gr. k.	45	200x80	--	+	Fr.	V	PR 130
114	Gr. k.	110	260x80	--	--	Fr.	V	PR 140
115	Gr. k.	75	?	--	--	Fr.	?	PR 140
115a	Gr. k.	75	?	--	--	Fr.	?	PR 140
116	Gr. k.	60	180x80	--	--	S	V	?
117	Gr. k.	70	?	--	--	Fr.	?	PR 140
118	Gr. k.	75	220x80	--	--	Fr.	?	PR 140
119	Gr. k.	75	170x60	--	--	Fr.	?	?
120	Gr. k.	70	?	--	--	Fr.	V	PR 140
121	Gr. k.	80	?	--	+	S	?	PR 140
122	Gr. k.	60	?	--	--	Fr.	M	?
123	Gr. k.	60	220x80	--	+	S	?	?
124	Gr. k.	55	?	--	--	S, Ap.	?	PR 140
125	Gr. k.	70	140x50	--	+	S	?	PR 130
126	Gr. k.	45	120x50	--	--	S	?	PR 140
127	Gr. k.	70	140x50	--	--	S	?	?
128	Gr. k.	65	200x60	--	--	Fr.	?	PR 140
129	Gr. k.	70	200x75	--	--	Fr.	V	?
130	Gr. k.	70	120x64	--	--	S	?	PR 140
131	Gr. k.	75	212x72	--	--	S	?	?
132	Gr. k.	70	?	--	--	S	?	?
133	Gr. k.	70	?	--	--	Fr.	V	PR 160
134	Gr. k.	70	230x60	--	--	Fr.	V	PR 140
135	Gr. k.	92	?	--	--	S	?	PR 140
136	Gr. k.	55	200x80	--	--	S	?	?
137	Gr. k.	87	?	--	--	Fr.	V	PR 150
138	Gr. k.	70	200x65	--	--	S	V	PR 125
139	Gr. k.	60	240x90	--	--	Fr.	V	PR 90
140	Gr. k.	70	250x100	--	--	S	?	?

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
141	Gr. k.	40	?	-	-	S	?	PR 150
142	Gr. k.	80	190x70	-	-	S	?	PR ?
143	Gr. k.	40	?	-	-	Fr.	M	Š?
144	Gr. k.	45	145x65	-	-	S	?	?
145	Gr. k.	60	250x90	-	-	Fr.	V	?
146	Gr. k.	50	220x70	-	-	Fr.	?	?
147	Gr. k.	65	?	-	-	S	?	?
148	Gr. k.	55	170x60	-	-	S	?	?
149	Gr. k.	80	120x80	-	-	S	?	?
150	Gr. k.	40	220x105	-	-	Fr.	?	PV 230
151	Gr. k.	40	230x80	-	-	S	V	?
152	Gr. k.	55	220x80	-	-	S	V	?
153	Gr. k.	50	?	-	-	Fr.	V	PR ?
154	Gr. k.	60	200x90	-	+	Fr.	M	?
155	Gr. k.	40	145x80	-	-	S	?	PR 160
156	Gr. k.	55	260x70	-	-	S	?	PR ?
157	Gr. k.	35	?	-	-	?	?	?
158	Gr. k.	35	240x70	-	-	?	?	?
159	Gr. k.	80	?	-	-	Fr., Ap.	?	?
160	Gr. k.	?	150x70	-	-	Fr., Ap.	?	SV ?
161	Gr. k.	35	70x40	-	-	S	?	P 180
162	Gr. k.	40	?	-	-	S, Ap.	?	PR 170
163	Gr. k.	90	?	-	-	S	?	?
164	Gr. k.	45	70x40	-	-	Fr.	?	PR 170
165	Gr. k.	45	70x35	-	-	Fr.	?	PR 110
166	Gr. k.	?	225x60	-	-	Fr., Ap.	?	?
166a	Gr. k.	40	190x80	-	-	S	V	PR ?
167	Gr. k.	40	210x60	-	-	Fr., Ap.	V	PR 160
168	Gr. k.	50	120x50	-	-	S	V	?
169	Gr. k.	50	230x60	-	-	S	M	?
170	Gr. k.	80	250x90	?+	+	S	V	PR 160
171	Gr. k.	70	280x80	?+	-	Fr.	V	PR 160
172	Gr. k.	60	250x75	-	-	S	M	PR 160
173	Gr. k.	60	210x70	-	-	S	?	PR 100
174	Gr. k.	30	130x60	-	-	S	?	PR 160
175	Gr. k.	60	210x80	-	-	S	V	PR 100
176	Gr. k.	40	180x70	-	-	S	M	?
177	Gr. k.	60	177x70	-	-	S	?	PR 140
178	Gr. k.	60	270x75	-	-	S	V	?
179	Gr. k.	50	160x55	-	-	S	?	PR 150
180	Gr. k.	50	140x70	-	-	S	?	PR170
181	Gr. k.	40	155x65	-	-	S	?	PR 170
182	Gr. k.	60	250x60	-	-	S	V	PR 160
183	Gr. k.	50	110x60	-	-	S	?	PV 220
184	Gr. k.	50	280x95	-	-	Fr.	V	PR 170
185	Gr. k.	65	280x120	-	-	Fr., Ap.	V	PR 160
186	Gr. k.	75	230x80	-	-	S	?	?

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
187	Gr. k.	70	160x80	–	–	S	?	?
188	Gr. k.	50	200x80	–	–	S	M	PR ?
189	Gr. k.	40	220x80	–	–	S	V	PR 100
190	Gr. k.	60	280x80	–	–	S	V	?
191	Gr. k.	26	?	–	–	Fr.	V	?
192	Gr. k.	70	260x75	–	+	S	M	PR 150
193	Gr. k.	80	285x120	+	+	Fr.	V	PR 145
194	Gr. k.	65	260x80	–	+	Fr.	V	PR 160
195	Gr. k.	60	260x80	–	–	Fr.	V	PR 170
196	Gr. k.	40	120x65	–	+	S	?	PR160
197	Gr. k.	50	?	–	+	S, Ap.	M	PR 160
198	Gr. k.	50	237x70	–	–	S, Ap.	V	PR 158
199	Gr. k.	60	270x70	–	+	S	V	PV 260
200	Gr. k.	55	280x75	–	–	Fr.	?	ŠV 270
201	Gr. k.	60	250x90	–	–	S, Ap.	V	PV 260
202	Gr. k.	60	255x85	–	+	S	V	PV 260
203	Gr. k.	50	260x140	–	–	S, Ap.	V	PR 180
204	Gr. k.	45	320x115	–	–	S, Ap.	?	PV 210
205	Gr. k.	85	250x105	–	–	S, Ap.	V	PV 220
206	Gr. k.	50	200x80	–	–	Fr.	?	PV 230
207	Gr. k.	65	250x140	–	–	Fr., Ap.	M	ŠV 270
208	Gr. k.	50	125x60	–	–	Fr.	?	PV 230
209	Gr. k.	60	250x90	–	–	Fr., Ap.	?	SR 35
210	Gr. k.	70	260x130	–	–	S, Ap.	V	?
211	Gr. k.	70	?	+	–	Geras	M	PV 190
212	Gr. k.	95	?	–	–	S, Ap.	V	?
213	Gr. k.	55	245x120	–	–	S, Ap.	?	ŠV 310
214	Gr. k.	70	240x85	–	–	S	M	PR 150
215	Gr. k.	95	270x90	–	–	Fr.	V	PR 145
216	Gr. k.	70	270x100	–	–	Fr., Ap.	V	PR 150
217	Gr. k.	70	260x95	–	–	Fr.	V	PR 145
218	Gr. k.	65	270x100	–	–	S	V	PR 150
219	Gr. k.	75	300x100	–	–	Fr.	V	PR 180
220	Gr. k.	60	300x100	–	+	S	V	PR 170
221	Gr. k.	60	215x90	–	–	S	?	PR 160
222	Gr. k.	60	205x80	–	+	S	?	PR 145
223	Gr. k.	60	245x90	–	–	Fr.	V	PR 150
224	Gr. k.	40	190x55	–	–	S	?	PR 140
225	Gr. k.	55	240x90	–	+	S	M	PV 215
226	Gr. k.	65	230x100	–	+	Fr.	V	PV 225
227	Gr. k.	30	225x120	–	–	S, Ap.	V	ŠV 270
228	Gr. k.	45	270x70	–	–	Fr., Ap.	V	PV 265
229	Gr. k.	65–80	250x110	–	–	Fr., Ap.	V	PV 245
230	Gr. k.	65	225x100	–	+	Fr., Ap.	?	PV 240
231	Gr. k.	75–85	200x130	–	–	Fr., Ap.	?	PV 250
232	Gr. k.	50	168x80	–	+	S, Ap.	?	PV 210
233	Gr. k.	100	210x90	–	–	Fr., Ap.	V	PV 220

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
234	Gr. k.	85	?	-	-	Geras	M	ŠV 310
235	Gr. k.	50	250x80	-	-	Fr.	?	PV 245
236	Gr. k.	50	240x85	-	-	S	?	PR 160
237	Gr. k.	55	240x65	-	-	S	?	ŠV 338
238	Gr. k.	75	250x90	-	-	S	V	ŠV 320
239	Gr. k.	50-60	320x100	-	-	S	?	ŠV 220
240	Gr. k.	50-60	270x110	-	+	S	?	ŠV 320
241	Gr. k.	50-115	232x122	-	+	S	?	PR ?
242	Gr. k.	80	185x110	-	-	S	?	ŠV 320
243	Gr. k.	60-80	130x110	-	+	S	?	?
244	Gr. k.	50	170x90	-	-	Fr.	V	PR 105
245	Gr. k.	?	?	-	-	Fr., Ap.	?	?
246	Gr. k.	?	?	-	-	S	?	?
247	Gr. k.	50	?	-	+	S	?	ŠV 310
248	Gr. k.	40	?	-	-	Fr.	?	ŠV 310
249	Gr. k.	60	?	-	-	Fr.	V	ŠV 315
250	Gr. k.	55-85	?	-	-	S	?	ŠV 305
251	Gr. k.	70	200x80	-	-	Fr.	?	PR 125
252	Gr. k.	65	?	-	-	Fr., Ap.	?	PR 150
253	Gr. k.	60	210x100	-	-	S	?	PR 160
254	Gr. k.	50	300x90	-	-	Fr.	V	PR 165
255	Gr. k.	50	?	-	-	Fr.	?	PR-ŠV
256	Gr. k.	55	?	-	-	Fr.	?	PR-ŠV
257	Gr. k.	45	?	-	-	Fr.	?	PR-ŠV
258	Gr. k.	60	?	-	-	Fr.	?	PR-ŠV
259	Gr. k.	60	?	-	-	Fr.	?	?
260	Gr. k.	60	220x100	-	+	S	V	PV-ŠR
261	Gr. k.	40	?	-	-	S	?	V-R
262	Gr. k.	40	230x90	-	-	S	V	V-R
263	Gr. k.	60	250x100	-	-	S	V	V-R
264	Gr. k.	30	?	-	-	Fr.	?	V-R
265	Gr. k.	30	300x100	-	-	S	?	V-R
266	Gr. k.	65	?	-	-	S	V	V-R
267	Gr. k.	30	?	-	-	S	?	V-R
268	Deg. K.	60	250x90	+	-	+	V	PR 140
269	Deg. k.	60	123x53	-	+	+	?	?
270	Deg. k.	65	60x60	-	+	-	?	?
271	Deg. k.	50-120	80x80	-	+	-	?	?
272	Deg. k.	30	?	-	+	+	?	?
273	Deg. k.	60-90	290x120	-	-	-	?	?
274	Deg. k.	90	290x120	-	-	-	?	?
275	Deg. k.	90	250x86	-	-	+	M	PV 200
276	Deg. k.	50	230x150	-	-	-	V	?
277	Deg. k.	40	250x100	-	+	+	?	ŠR 80
278	Deg. k.	40	190x70	-	+	+	?	?
279	Deg. k.	40	200x85	-	+	+	?	ŠR 45
280	Deg. k.	40	200x140	-	+	+	?	ŠR 20

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
281	Deg. k.	70	230x70	-	-	+	?	?
282	Deg. k.	90	?	-	+	-	V	?
283	Deg. k.	30-40	?	-	+	-	?	?
284	Deg. k.	?	30x30	-	+	+	?	?
285	Deg. k.	20-40	50x50	-	+	+	?	?
286	Deg. k.	20	30x30	-	+	+	?	?
287	Deg. k.	20-40	80x80	-	+	+	?	?
288	Deg. k.	35-65	80x90	-	+	+	V	?
289	Deg. k.	?	35 skersm.	-	+	+	?	?
290	Deg. k.		180x70	-	+	+	?	ŠV-PR
291	Deg. k.	15-20	?	-	+	+	V	?
292	Deg. k.	25	25x30	-	+	+	?	?
293	Deg. k.	20	30 skersm.	-	+	+	?	?
294	Deg. k.	15-20	50 skersm.	-	+	+	?	?
295	Deg. k.	26-35	150x100	-	+	+	?	ŠR-PV
296	Deg. k.	30-37	50 skersm.	-	+	+	?	?
297	Deg. k.	30-60	175x85	-	+	+	?	Š-P
298	Deg. k.	35-45	220x60	-	+	+	?	??
299	Deg. k.	70	190x70	-	+	+	?	?
300	Deg. k.	45-65	125x75	-	+	+	?	?
301	Deg. k.	20-30	50x60	-	+	+	?	?
302	Deg. k.	20-40	300x110	-	+	+	?	?
303	Deg. k.	20-30	75x55	-	+	+	?	?
304	Deg. k.	15-25	60x70	-	+	+	?	?
305	Deg. k.	30-35	235x110	-	+	+	?	?
306	Deg. k.	25-35	240x70	-	+	+	?	PV 205
307	Deg. k.	25-75	250x120	-	+	+	?	?
308	Deg. k.	25-40	145x105	-	+	+	?	?
309	Deg. k.	60-75	145x125	-	+	+	?	?
310	Deg. k.	40-90	200x115	-	+	+	?	?
311	Deg. k.	30-40	60 skersm.	-	+	+	?	?
312	Deg. k.	45-55	125x90	-	+	+	?	?
313	Deg. k.	60	120x45	-	+	+	?	?
314	Deg. k.	15-35	120x45	-	+	+	M	?
315	Deg. k.	50-80	120x45	-	+	+	?	?
316	Deg. k.	15-35	120x45	-	+	+	?	?
317	Deg. k.	70-80	200x100	?+	+	+	V	PV 280
318	Deg. k.	65-100	140x70	-	+	+	M	?
319	Deg. k.	40-60	240x80	-	+	+	M	PV 220
320	Deg. k.	50-115	250x125	-	+	+	?	?
321	Deg. k.	100	?	?+	+	+	M	?
322	Deg. k.	30-65	125x90	-	+	+	?	?
323	Deg. k.	20-90	170x100	-	+	+	?	?
324	Deg. k.	20-75	275x160	-	+	+	V	PV 260
325	Deg. k.	25-40	?	-	+	+	V	?
326	Deg. k.	35-95	145x155	-	+	+	M	?
327	Deg. k.	30-45	100x75	-	+	+	?	PR 140

5 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	Laidojimo būdas	Palaidojimo gylis (cm)	Duobės dydis (cm)	Karstas	Anglys (degėsiai)	Palaidojimo išlikimas	Lytis	Palaidojimo kryptis
328	Deg. k.	50-70	135x110	-	+	+	?	?
329	Deg. k.	30-75	?	-	+	+	?	?
330	Deg. k.	20-30	?	-	+	+	?	?
331	Deg. k.	60-90	230x140	-	+	+	?	PV 240
332	Deg. k.	20-30	75x80	-	+	+	?	?
333	Deg. k.	30-40	65x70	-	-	-	?	?
334	Deg. k.	50-80	175x145	-	+	+	?	?
335	Deg. k.	30-105	500x300x200	-	+	+	V	?
336	Deg. k.	105	?	-	+	+	V	?
337	Deg. k.	85	?	-	+	+	V	?
338	Deg. k.	20-105	300x?	-	+	+	M	?
339	Deg. k.	35-130	320x200	-	+	+	?	?
340	Deg. k.	30-40	60x80	-	+	+	?	?
341	Deg. k.	30-100	185x100	-	+	+	M	?
342	Deg. k.	30-100	185x100	-	+	+	?	?
343	Deg. k.	40-95	100x90	-	+	+	?	?
344	Deg. k.	30-130	260x110	-	+	+	?	?
345	Deg. k.	100-130	?	-	+	+	?	?
346	Deg. k.	45-110	200x160	-	+	+	?	?
347	Deg. k.	30-90	?	-	+	+	?	?
348	Deg. k.	30-100	160x100	-	+	+	?	?
349	Deg. k.	40-100	200x100	-	+	+	V	?
350	Deg. k.	30-100	?	-	+	+	V	?
351	Deg. k.	60-115	200x180	-	+	+	?	?
352	Deg. k.	80-160	?	-	+	+	?	?
353	Deg. k.	30-80	230x200	-	+	+	?	?
354	Deg. k.	70-100	?	-	+	+	V	?
354a	Deg. k.	70-100	?	-	+	+	M	?
355	Deg. k.	30-105	310x183	-	+	+	?	?
356	Deg. k.	40-115	?	-	+	+	?	?
357	Deg. k.	40-100	?	-	+	+	?	?
358	Deg. k.	30-95	?	-	+	+	?	?
359	Deg. k.	40-125	?	-	+	+	?	?
360	Deg. k.	?-105	200x140	-	+	+	?	?
361	Deg. k.	?-125	250x90	+	+	+	V	Š-R
362	Deg. k.	?-140	345x339	-	+	+	V	?
363	Deg. k.	70-90	155x130	-	+	+	M	?
363a	Deg. k.	70-90	155x130	-	+	+	V	?
364	Deg. k.	40-100	230x120	-	+	+	?	SR 60
365	Deg. k.	100	?	-	?	+	M	?
366	Deg. k.	80	?	-	+	+	M	?
367	Deg. k.	75-100	160x140	-	+	+	?	?
368	Deg. k.	80-125	250x135	-	+	+	?	?
369	Deg. k.	80-130	?	-	+	+	?	?
370	Deg. k.	100-105	?	-	+	+	V	?
371	Deg. k.	90-130	?	-	+	+	V	?
372	Deg. k.	70-140	?x315	-	+	+	V	?
373	Deg. k.	50-115	150x180	-	+	+	M	?

Kapų inventorius

6 lentelė

Kapo Nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	*20
Kirvis																				
Peilis										1			1		1			1		
Yla															1					
Ietigalis																	2			
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas										1	1		1		1					
Sagtis		1								1			1							
Skirstiklis																				
Pentinas									1											
Žaslai													1							
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galąstuvus																				
Adata							1	1				1		1					1	
Verpstukas								1												
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė				1																
Segė			1	1				1			1					3				
Apyrankė	1														2					
Žiedas	1	1		1		2		2				2		1	2	1		2	1	1
Įvija	3	1	1	1		3	3	2	2		1			1	2					1
Smeigtukas							1	1				1								
Karolis (karolių apvara)																				
Keramika																				P
Geriamojo rago apkalai								1						2	1			1		1
Apkalai (neaiškios paskirties)	2	1																		
Dėžutė																			1	
Kabutis																				
Grandinėlė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)							1									1				
Grandis																				
Apkalas (diržo)																				
Įvijų apvara	1				5															
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
Kirvis																				
Peilis									1				1	1						
Yla																		1		
Ietigalis	1													1	1					
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas																				
Sagtis																				
Skirstiklis																				
Pentinas	2																			
Žašlai																				
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galąstuvus																				
Adata													1		1			1		
Verpstukas						1		1	1								1			
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė																				
Segė								1	2				1		1					
Apyrankė						1			1				1							
Žiedas	1					1		1	1					1	1			1	1	
Įvija	2	1	2					2	2					1	4	1	1			
Smeigtukas													1							
Karolis (karolių apvara)																				
Keramika	P											P			P					
Geriamojo rago apkalai	2		2			2			2						1	1				
Apkalai (neaiškios paskirties)																				
Dėžutė								1					1							
Kabutis						1														
Grandinėlė								1												
Amuletas								1												
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys													1			1				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)				+	+		+			+										+
Grandis																				
Apkalas (diržo)																				
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

Kapo Nr.	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Kirvis																				
Peilis	1			1			1			1	2			1	1			1		1
Yla		1														1				
Ietigalis															2					
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas							1				1									1
Sagtis								1	2					1						
Skirstiklis																				
Pentinas											1									
Žąslai																		1		
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galastuvas											1			1						
Adata		1	1															1		
Verpstukas										1						1	1			
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė						1														
Segė									1	1			1	1						
Apyrankė							1			1				1			1	1		1
Ziedas		1	2	1	1	1		1	1	1	1	1		2		1	1	2	2	4
Įvija		2	2	1			1		1	1	5			1		1	3	4	1	
Smeigtukas														1			1	1		
Karolis (karolių apvara)			1A							1A										
Keramika		P		P						P				P					P	
Geriamojo rago apkalai		2	1	1			1				2	1			2	2	2	2	1	2
Apkalai (neaiškios paskirties)			+										+							
Dėžutė			1													1	2			
Kabutis			1																	
Grandinėlė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys							1				1		1					1		1
Pincetas									1						1					
Skiltuvas															1					
Pjautuvas														1						
Neaiškios paskirties dirbinys													1							1
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)																				
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				1
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
Kirvis														1						
Peilis		1	1	1			1	1						1			1		1	
Yla															1					
Ietigalis		2	1																	
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas				1										1			1			
Sagtis																				
Skirstiklis																				
Pentinas																			1	
Žaslai		1												1						
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis														1						
Galastuvas		1												1						
Adata	1																			
Verpstukas							1								1					
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė																1				
Segė																1				1
Apyrankė							2	2						1						1
Žiedas			1			2	1		1			1		1						1
Įvija					+		1	2	2						1		1			6
Smeigtukas							1	1												
Karolis (karolių apvara)		1K				2K		2K						1K						
Keramika	P	P					P												P	P
Geriamojo rago apkalai		1				1		2			1	1					2	2		2
Apkalai (neaiškios paskirties)																				
Dėžutė							1													
Kabutis																				
Grandinė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas		1																		
Pjautuvas																			1	
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta										+				+						
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)																				
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

Kapo Nr.	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
Kirvis									1										1	
Peilis				1							1								2	
Yla						1					1				1		1			
Ietigalis			2											1						
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas														1					1	
Sagtis															1					
Skirstiklis																				
Pentinas														1				1		
Žašlai																		1	1	
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galastuvas										1									1	
Adata									1				1							
Verpstukas											1	1	1				1			
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė				1						1										
Segė	1			1							1								1	
Apyrankė				2							2	1					1			
Žiedas			1	1	1	3				2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	
Įvija		1		3	1	1			1		2	6	1	1			1	1		
Smeigtukas																				
Karolis (karolių apvara)			1K										1A							
Keramika													P		P			P	P	
Geriamojo rago apkalai			2	2	1					1	1	2		2	1		1	2	2	
Apkalai (neaiškios paskirties)		1								1										
Dėžutė												1					1	1	1	
Kabutis	1											1	1							
Grandinėlė											1		+							
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																			1	
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas			1																	
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta									+											+
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis					1															
Apkalas (diržo)																				
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	115a	116	117	118	119
Kirvis																				
Peilis							1				1		1	1						
Yla																			1	
Ietigalis																	1			
Kalavijas					1?															
Kovos peilis																				
Diržas																				
Sagtis										1							2			
Skirstiklis																				
Pentinas					1								1							
Žašlai					1															
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galastuvas																				
Adata																				
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė																				
Segė								1			1									
Apyrankė							1													
Ziedas										2			1	1		1		3	2	
Ivija						1	6	1	1									+		
Smeigtukas							1												1	
Karolis (karolių apvara)							3K												1A	
Keramika								P										P		
Geriamojo rago apkalai								2			1		1		1			1	1	
Apkalai (neaiškios paskirties)										1			1					+		
Dėžutė									1										1	
Kabutis																				
Grandinėlė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys					2		1			2				1						
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta	+	+	+	+									+							
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)										+										
Ivijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svarčiai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139
Kirvis	1																			
Peilis	1	1			1				1		1	1	1					1	1	
Yla		3	1										2				1			
Ietigalis	2													2	1					1
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas																				
Sagtis															1	1	1			1
Skirstiklis																				
Pentinas																		1	1	
Žaslai	1																			
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)															1					1
Dalgis										1					1					1
Galastuvas																				
Adata																				
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė			1																	
Segė																				1
Apyrankė					2			1?	1							2				
Žiedas	3		2	1						1				1					1	
Įvija			1	+	1	+	1		1	1		2		1	1			1		3
Smeigtukas		1																		
Karolis (karolių apvara)			3K																	1K
Keramika	P	P		+	2P				P			P			P			P		
Geriamojo rago apkalai	2	1		1		1				1	1	1		1			2	1		
Apkalai (neaiškios paskirties)																				2
Dėžutė	1																			
Kabutis																				
Grandinė																1				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys					1															
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys		1						1		2		1								
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis	1															+				
Apkalas (diržo)						1							1							1
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

Kapo Nr.	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159
Kirvis																				
Peilis						1							1					1		
Yla							1								1		1			
Ietigalis						2							2							
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas						2														
Sagtis													1	2						
Skirstiklis																				
Pentinas												1		2						
Žaslai																				
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)													1							
Dalgis													1							
Galastuvas																				
Adata																				
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė																				1
Segė						1							1			1				
Apyrankė																				
Žiedas			1			1				1			1		1					
Įvija						5	3			2	8	3	3	6						+
Smeigtukas											+									
Karolis (karolių apvara)				1A					1K											
Keramika																				
Geriamojo rago apkalai			1				1	1		1		2	1							1
Apkalai (neaiškios paskirties)						1														1
Dėžutė						+														
Kabutis																				
Grandinėlė									1						1					
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys	1									1		1					1	1		
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta			+		+															
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)															1					
Įvijų apvara						2														
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	160	161	162	163	164	165	166	166a	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178
Kirvis							1													
Peilis									1				1							
Yla											1			1				1		
Ietigalis								1												
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas													1							
Sagtis				1					2								2			
Skirstiklis																				
Pentinas													1				1			1
Žaslai												1								
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)				1																
Dalgis																				
Galastuvas																				
Adata											1			1				1		
Verpstukas																		1		
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė													1							
Segė		1	2	1	3				1	1		2								1
Apyrankė	1		1	1	2				1	2										
Žiedas		1											1				3	3		1
Įvija							4		7	4	3	5	3	3				2	1	
Smeigtukas				1																
Karolis (karolių apvara)												1K		1A			1K			
Keramika	+			P								P					+	+		
Geriamojo rago apkalai	2						1	2	1			1		2	1	2		2		2
Apkalai (neaiškios paskirties)												2	+				+			
Dėžutė																		1		
Kabutis																				
Grandinėlė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta						+														
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)									+								2		2	
Įvijų apvara																				
Peilio makštys										1			1							
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198
Kirvis							1						1							
Peilis				1	1			1												
Yla				1					1					1						
Ietigalis						2	2										2			
Kalavijas																	1			
Kovos peilis																				
Diržas			1	1			1								1	1	2			1
Sagtis						1														
Skirstiklis																				
Pentinas				1		1						1				1	2			
Žaslai						1					1				1					
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis					1							1								
Galąstuvus																				
Adata	1																			1
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė																		1		
Segė					1										1					
Apyrankė					1		1													
Žiedas		1					1	1	1	1					2					1
Įvija	2			+	1							8		6	+	4	+			+
Smeigtukas																				1
Karolis (karolių apvara)							1K				1K			1K	1K					
Keramika																				
Geriamojo rago apkalai	2			1		2	2	1	1	2	2			3	2	2	2		1	1
Apkalai (neaiškios paskirties)						+					1	+			+		+			
Dėžutė																		1		1
Kabutis																				1
Grandinėlė	1								1											
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				1
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys									1	1										1
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																			+	
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis						1														
Apkalas (diržo)																	+			
Įvijų apvara																				
Peilio makštys						1														
Svarstyklės																				
Svarčiai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218
Kirvis														1						
Peilis			1						1			1	1						1	1
Yla												1								
Ietigalis				1									1	2			2	2		2
Kalavijas							+											+		
Kovos peilis				1?																
Diržas																	1		1	
Sagtis																		2		
Skirstiklis					1						1									
Pentinas				1																
Žaslai																		1		
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																		1		1
Dalgis																		1		1
Galąstuvus																				
Adata																				
Verpstukas					1															
Juostų vijimo įrankiai									1				1							
Antkaklė												1	1							
Segė				+			2	1		1			1						1	1
Apyrankė					1	1		1		2		1	1		1					
Žiedas			1	1	1			1	3			1	4				3	3	2	1
Įvija	+	3	1	1	1				1			1	1			1	3			
Smeigtukas								1					2							
Karolis (karolių apvara)										1A			3K			1K				
Keramika																				
Geriamojo rago apkalai	2				1											1	1	2	2	3
Apkalai (neaiškios paskirties)			1																	
Dėžutė				1									1			1	1		1	
Kabutis								1			1							1		
Grandinėlė											1			1				1		
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvus																				
Įjautuvus															1					
Neaiškios paskirties dirbinys																				
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis											1									
Apkalas (diržo)	+				+	1					+			+				+		+
Įvijų apvara				1																
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238
Kirvis																				
Peilis		1														1				
Yla																				
Ietigalis									1	2	1									1
Kalavijas											+									
Kovos peilis																				
Diržas	1				1			1												
Sagtis												1								
Skirstiklis																				
Pentinas					1			1		1										1
Žašlai																				
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis											1				1					
Galastuvas																				
Adata								1												
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė									1				1							
Segė									4	1				2						
Apyrankė																				
Žiedas		1	1	1		1	1	1				2								
Įvija	+			1	2	+				1	1		1		1		1		1	
Smeigtukas			3				1													
Karolis (karolių apvara)			1K															7K	1K	
Keramika																		P		
Geriamojo rago apkalai	2	2	2	1	1				1		1						1	2	1	1
Apkalai (neaiškios paskirties)			+														1			
Dėžutė																				
Kabutis		1																		
Grandinėlė														1						
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys																			2	1
Žeberklas												1				1				
Raktas																	1			
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)		+														+				
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svarčiai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258
Kirvis												1								1
Peilis			1	1		1											1			
Yla			1									1								
Ietigalis											1					1				
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas																				
Sagtis														1	1		1			
Skirstiklis																				
Pentinas																				
Žaslai																				
Balno kilpa																				
Kaplus (skaptas)																				
Dalgis												1								
Galastuvas												1								
Adata																				
Verpstukas												1								1
Juostų vijimo įrankiai																				
Antkaklė							1?													
Segė												1								
Apyrankė																				
Žiedas						1			2						1				2	
Įvija				1					1	1	1					1				
Smeigtukas																				
Karolis (karolių apvara)																				
Keramika								P	P		P	P		P			P		P	
Geriamojo rago apkalai	1			1												1				2
Apkalai (neaiškios paskirties)																	1			2
Dėžutė																				
Kabutis																				
Grandinėlė																				
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys											1	1	1			1	2			1
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta		+			+														+	
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)							+													
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278
Kirvis				1																
Peilis			1					1		1	1							1		
Yla																				
Ietigalis																		1		
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas								1		1		1								
Sagtis		1																		
Skirstiklis																				
Pentinas					1															
Žąslai																			1	
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galastuvas																				
Adata																		1		
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai																		+		
Antkaklė																				
Segė		1									1	1							2	
Apyrankė											2	1		1						
Ziedas		2					1				1			1	1					
Įvija			1	1	1	2	2	1	2										1	
Smeigtukas		1									1							1		
Karolis (karolių apvara)							1K												1K	
Keramika																				
Geriamojo rago apkalai			1	1	1	1				2	1	1		2						
Apkalai (neaiškios paskirties)			1																	
Dėžutė			1								1									
Kabutis											1									
Grandinė								1			1									
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys				2	1								2		+	+			+	+
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta		+																		
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)																			+	
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																				
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	
Kirvis																					
Peilis			1																		
Yla						1															
Ietigalis													1								
Kalavijas																					
Kovos peilis																					
Diržas				1																	
Sagtis			1					1	1	1											
Skirstiklis																					
Pentinas										1											
Žaslai										1											
Balno kilpa																					
Kaplys (skaptas)																					
Dalgis																					
Galastuvus																					
Adata																					
Verpstukas					1																
Juostų vijimo įrankiai																					+
Antkaklė																					
Segė				2								2				1		1			
Apyrankė				2							2	1					1	1			
Žiedas										1		1	1				1				1
Įvija			3	1						1							1	+			+
Smeigtukas				2																	
Karolis (karolių apvara)			1K							1K											
Keramika										+		+			+						
Geriamojo rago apkalai																					
Apkalai (neaiškios paskirties)			+									1									
Dėžutė																					
Kabutis																					
Grandinėlė																					
Amuletas																					
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																					
Pincetas																					
Skiltuvus																					
Pjautuvus																					
Neaiškios paskirties dirbinys	+	+			+			+	+	1					+	+				+	
Žeberklas																					
Raktas																					
Skambaliukas																					
Įkapių nerasta								+													
Puodelis (žalvarinis)																					
Grandis																					
Apkalas (diržo)																					
Įvijų apvara																					
Peilio makštys																					
Svarstyklės																					
Svareliai																					

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318
Kirvis		1																	1	
Peilis												1								
Yla												2								
Ietigalis												1								
Kalavijas																				
Kovos peilis																				
Diržas																				
Sagtis																				1
Skirstiklis										1										1
Pentinas																				1
Žašlai																				1
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				1
Galąstuvus																				
Adata												1								
Verpstukas																				
Juostų vijimo įrankiai												+				+	+			+
Antkaklė	1			1	1			1	1					1						1
Segė								2				1		2						9
Apyrankė			1			1	1?	1	2	1		+	+		2?					1
Žiedas				1								2			3				1	1
Ivija		1		1			+			1						1	1			
Smeigtukas									1											
Karolis (karolių apvara)					2K															
Keramika	+					+			+											
Geriamojo rago apkalai														1						1
Apkalai (neaiškios paskirties)																				
Dėžutė																				
Kabutis																				
Grandinėlė						1														
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys		2	1		+	1				+		+				+	+	1		1
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta											+									
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis									1						1					
Apkalas (diržo)										1										
Ivijų apvara																				
Peilio makštys				1																
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338
Kirvis																	1		1	
Peilis			1			1	1										1			
Yla			1			1					1						1			1
Ietigalis							1										1	1		
Kalavijas																				
Kovos peilis																			1	
Diržas																				
Sagtis													1			1	1			
Skirstiklis						1														
Pentinas																				
Žaslai						1														
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																				
Galastuvus																				
Adata																	1			
Verpstukas		1						1												
Juostų vijimo įrankiai	+		+		+						+				+					+
Antkaklė			2			1							1				+		1	
Segė	1	1	4			3	1	3		3		1				1	+	1		
Apyrankė			3		1	+				1		1					+			
Žiedas			4		1	2	1	5												1
Įvija				+					1						+		+			
Smeigtukas				1												+				
Karolis (karolių apvara)	4K		1K					K+							1A	1K				
Keramika					+	+		+	+		+									
Geriamojo rago apkalai									1		1									
Apkalai (neaiškios paskirties)													1							
Dėžutė			2																	
Kabutis			+													1				
Grandinėlė			1	1	1								1	1						
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas							1													
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys	+					+	+	+		+					+					+
Žeberklas																				
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta																				
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																			1	
Apkalas (diržo)						+					1									
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																	1		1	
Svarstyklės																				
Svareliai																				

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	354a	355	356	357
Kirvis																3				
Peilis															1	1				
Yla																				
Ietigalis									2		1	1				1				
Kalavijas																				
Kovos peilis																3				
Diržas																+				
Sagtis													1							
Skirstiklis																				
Pentinas																1		2		
Žaslai																				
Balno kilpa																				
Kaplys (skaptas)																				
Dalgis																3				
Galastuvas																				
Adata																1			1	
Verpstukas		1												1						
Juostų vijimo įrankiai	+		+							+						+		+		
Antkaklė					1							1	1			3		1		
Segė					1	1	6			3	7	2	3	1		2			2	
Apyrankė			2		1	1				1	2					2				1
Žiedas												1								
Įvija	2					2	1							1		2		+	1	1
Smeigtukas										1	1									
Karolis (karolių apvara)							1K			1K						4K				
Keramika										+										
Geriamojo rago apkalai																				
Apkalai (neaiškios paskirties)			1				2			1				+						+
Dėžutė															1?	1?	?			
Kabutis			1																	
Grandinėlė															1					
Amuletas																				
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																				
Pincetas																				
Skiltuvas																				
Pjautuvas																				
Neaiškios paskirties dirbinys	+	+														+				+
Žeberklas												1							1	
Raktas																				
Skambaliukas																				
Įkapių nerasta					+															
Puodelis (žalvarinis)																				
Grandis																				
Apkalas (diržo)		1														+		+	1	
Įvijų apvara																				
Peilio makštys																3?				
Svarstyklės																				
Svareliai						1									1					

6 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	358	359	360	361	362	363	363a	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	I	II	%	
Kirvis	1			1										1	1	1		20	22	5	
Peilis		1	2	1		1			1				1	1			1	81	84	21,7	
Yla							1											35	38	9,3	
Letigalis		3		3														44	66	17,6	
Kalavijas				1														3	3	0,8	
Kovos peilis																		3	5	0,8	
Diržas																		30	31	8	
Sagtis					3			2			1	1		1	3		1	42	54	11,2	
Skirstiklis							1						1					7	7	1,8	
Pentinas				1	1									1				33	37	8,8	
Žaslai				2	1		1											20	21	5,6	
Balno kilpa				2	2									2				3	6	0,8	
Kaplys (skaptas)																		6	6	1,6	
Dalgis			1	1			1							1		1		18	21	4,8	
Galastuvas																		7	7	1,8	
Adata			1						1									27	27	7,2	
Verpstukas		1						1			1							27	27	7,2	
Juostų vijimo įrankiai						+			+	+		+	+				+	25	25	6,7	
Antkaklė		1	1		1	1	2		2	2	1		1	1		1	1	43	49	11,5	
Segė			4	7	2	3	2			1				1	1		2	88	154	23,5	
Apyrankė						3			2	2	1				1	1	+	77	100	20,6	
Žiedas						1											1	108	193	28,9	
Įvija		2			1				1						1			155	280	41,5	
Smeigtukas								1								1	1	32	36	8,5	
Karolis (karolių apvara)				?K		2K			2K		1K										
Keramika	+																	+	56	57	15
Geriamojo rago apkalai							1	1		1								126	177	33,7	
Apkalai (neaiškios paskirties)	1	+					1				1						4	39	47	10,4	
Dėžutė										1								29	31	7,7	
Kabutis																		14	14	3,7	
Grandinė	1					1	1		1		1		+		1			15	15	4,5	
Amuletas																		1	1	0,2	
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																		14	17	3,7	
Pincetas																		2	2	0,5	
Skiltuvas				1												1		5	5	1,3	
Pjautuvas								1					+					4	4	1	
Neaiškios paskirties dirbinys			+															67	75	17,9	
Žeberklas																		3	3	0,8	
Raktas				1														2	2	0,5	
Skambaliukas															1			1	1	0,2	
Įkapių nerasta																		17		4,5	
Puodelis (žalvarinis)																		2	2	0,5	
Grandis																		9	9	2,4	
Apkalas (diržo)				+			+								+	+		34	34	9,1	
Įvijų apvara																		4	4	1	
Peilio makštys																		8	10	2,1	
Svarstyklės				1														1	1	0,2	
Svareliai								1										3	3	0,8	

Chronologijos, kapų skaičius, laidojimo būdo ir lyčių suvestinė

7 lentelė

Laikotarpis	Kapų skaičius	%	Gr. kapų skaičius	Griautiniai kapai						Deg. kapų skaičius	Degintiniai kapai					
				Vyr. k.		Mot. k.		Neaiškūs			Vyr. k.		Mot. k.		Neaiškūs	
				Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%		Sk.	%	Sk.	%	Sk.	%
V a.	1	0,2	1	1	0,2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
VIII a.	8	2,1	8	2	0,5	3	0,8	3	0,8	–	–	–	–	–	–	–
VIII–IX a.	24	6,4	20	11	2,9	7	1,8	2	0,5	4	1	0,2	2	0,5	1	0,2
IX a.	8	2,1	8	–	–	2	0,5	6	1,6	–	–	–	–	–	–	–
IX–X a.	80	21,4	68	29	7,7	13	3,4	26	6,9	12	4	1,0	8	2,1	–	–
X–XI a.	61	16,3	40	24	6,4	6	1,6	10	2,6	21	10	2,6	2	0,5	9	2,4
VIII–XI a.	98	26,2	98	29	7,7	29	7,7	40	10,7	–	–	–	–	–	–	–
XI–XII a.	41	10,9	–	–	–	–	–	–	–	41	7	2,8	7	2,8	27	7,2
XII–XIII a.	9	2,4	–	–	–	–	–	–	–	9	3	0,8	3	0,8	3	0,8

Pastaba: į šią lentelę neįtraukti nedatuoti bei be įkapių kapai. Procentai skaičiuoti nuo visų kapų skaičiaus, t. y. – 373.

Kapų su ietigaliais suvestinė

8 lentelė

Kapo Nr.	17	21	34	35	55	62	63	83	94	116	120	133	134	139	145	152	166	184	185	195	202	211	
Laidojimo būdas	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.
Ivija		2	1	4					1			1		3	5	3				+	1	1	
Žiedas		1	1	1			1	1	1		3	1			1	1			1		1	4	
Geriamojo rago apkalai		2	1		2	1		2	2		2	1				1	2	2	2	2			
Dalgis													1	1		1							
Kaplys (skaptas)													1	1		1							
Žašlai						1					1							1					
Pentinas		1							1									1		2	1		
Balno kilpa																							
Diržas									1						1				1	2			
Sagtis										1			1	1	1	1		1					
Ietigalis	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1
Keramika				1		1			1		1		1										
Peilis			1		1	1	1				1					1						1	
Kovos peilis																					1?		
Adata				1																			
Segė				1											1	1					1	1	
Pincetas					1																		
Karolis (karolių apvara)						1K		1K						1K					1K			3K	
Galastuvas						1																	
Skiltuvas					1	1																	
Kirvis											1								1				
Dėžutė											1										1	1	1
Grandis											1		1					1					
Grandinėle																							
Apkalas (diržo)														1									
Apkalai (neaiškios paskirties)														2	1			+		+			
Ivijų apvara																2						1	
Peilio makštys																		1					
Apyrankė																			1			1	
Kalavijas																					1		
Antkaklė																					1	1	
Juostų vijimo įrankiai																						+	
Smeigtukas																						2	
Pjautuvas																							
Kabutis																							
Žeberklas																							
Verpstukas																							
Neaiškios paskirties dirbinys																							
Yla																							
Raktas																							
Svarstyklės																							
Datavimas	8-9	8-11	8-11	8-9	8-9	8-9	9-10	10-11	8-9	10-11	10-11	8-9	10-11	10-11	9-10	10-11	10-11	9-10	9-10	9-10	9-10	9-10	

8 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	212	215	216	218	227	228	229	238	249	254	276	291	310	325	335	336	347	349	350	354	359	361	%	
	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.		
Laidojimo būdas																								
Ivija		3				1	1	1	1	1	1									2	2		81	
Žiedas		3	3	1								1	2	1					1				68	
Geriamojo rago apkalai		1	2	3	1		1			1									1				70	
Dalgis			1	1		1		1	1											3		1	27,2	
Kaplys (skaptas)			1	1																			11,3	
Žaslai											1											1	11,3	
Pentinas						2	1	1												1		1	29,5	
Balno kilpa																						2	4,5	
Diržas		1																		1			15,9	
Sagtis			1				1	1							1								22,7	
Ietigalis	2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	
Keramika									1														13,6	
Peilis				1							1		1	1	1					1	1	1	34	
Kovos peilis																				3			9	
Adata													1		1					1			9	
Segė					1						2		1	1	1	1	7			2		7	63,6	
Pincetas																							2,2	
Karolis (karolių apvara)											1K									4K		1K	18,1	
Galastuvas									1														4,5	
Skiltuvas														1								1	9	
Kirvis	1														1					3		1	18,1	
Dėžutė		1																			1?		13,6	
Grandis																1							9	
Grandinėlė	1		1																				4,5	
Apkalas (diržo)	1		1	1							1									1		1	15,9	
Apkalai (neaiškios paskirties)																						1	13,6	
Į vijų apvara																							6,8	
Peilio makštys															1						3		11,3	
Apyrankė													1		1			2		2			18,1	
Kalavijas			1				1															1	9	
Antkaklė															1				1	3	1		18,1	
Juostų vijimo į rankiai													1								1		6,8	
Smeigtukas																		1					6,8	
Pjautuvas	1																						2,2	
Kabutis			1																				2,2	
Žeberklas							1											1					4,5	
Verpstukas								1		1											1		4,5	
Neaiškios paskirties dirbinys									1	1			1	1									9	
Yla													2		1								6,8	
Raktas																						1	2,2	
Svarstyklės																						1	2,2	
Datavimas	10-11	9-10	10-11	9-10	9-10	9-10	10-11	8-11	8-9	8-11	10-11	11-12	11-12	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11	10-11	9-10	11-12	11-12	

Kapų su pentiniais suvestinė

9 lentelė

Kapo Nr.	9	21	51	79	94	98	105	113	137	138	151	153	171	175	178	179	184	190
Laidojimo būdas	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.
Lytis	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.
I vija	2	2	5		1	1					3	6	3			1		8
Ietigalis		1			1												2	
Žiedas		1	1		1	1		1	1				1	3	1			
Keramika		1		1	1	1			1					1				
Geriamųjų ragų apkalai		2	2		2	2		1	1		2				2	1	2	
Peilis			2	1				1	1	1			1			1		
Diržas			1		1								1			1		
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys			1															
Galastuvas			1															
Žašlai						1	1											1
Dėžutė						1												
Neaiškios paskirties dirbinys						1	2				1							
Kalavijas							1											
Apkalai (neaiškios paskirties)								1					1	1				
Sagtis												2		2				1
Apkalas (diržo)												1		2				
Segė															1			
Apyrankė																		
Pentinai	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Peilio makštys													1					1
Karolis														1K				
Yla																1		
Grandis																		1
Dalgis																		1
Antkaklė																		
Kovos peilis																		
I vijų apvara																		
Kirvis																		
Skirstiklis																		
Adata																		
Juostų vijimo įrankiai																		
Žeberklas																		
Balno kilpos																		
Skiltuvas																		
Raktai ir spynos																		
Svarstyklės																		
Datavimas	9-11	8-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11	9-11

9 lentelės tęsinys

Kapo Nr.	194	195	202	223	226	228	238	263	288	317	354	355	361	362	370	%
Laidojimo būdas	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	
Lytis	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	
Ivija	4	1	1	2		1		1	1		2	1		1		60,6
Ietigalis		2	1			2	1						3			24,2
Žiedas			1		1				1	1						39,3
Keramika									1							21,2
Geriamųjų ragų apkalai	2	2		1			1	1		1						48,4
Peilis											1		1		1	30,3
Diržas	1	2		1	1						1?					27,2
Neaiškios paskirties gintaro dirbinys																3,0
Galastuvas																3,0
Žaslai									1	1			1	1		21,2
Dėžutė		1	1								?					12,1
Neaiškios paskirties dirbinys								2	1							15,1
Kalavijas		1											1			9,0
Apkalai (neaiškios paskirties)	1															18,1
Sagtis										1				3	1	18,1
Apkalas (diržo)	1										1	1	1			15,1
Segė			1		4				9	2			7	2	1	24,2
Apyrankė										1	2					6,0
Pentinai	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
Peilio makštys											3					9,0
Karolis									1K		4K		1K			12,1
Yla																3,0
Grandis		1														6,0
Dalgis						1				1	3		1		1	18,1
Antkaklė		1			1					1	3	1		1	1	21,2
Kovos peilis			1								3					6,0
Ivijų apvara			1													3,0
Kirvis										1	3		1		1	12,1
Skirstiklis										1						3,0
Adata											1					3,0
Juostų vijimo įrankiai											1	1				6,0
Žeberklas												1				3,0
Balno kilpos													2	2	2	9,0
Skiltuvas													1			3,0
Raktai ir spynos													1			3,0
Svarstyklės													1			3,0
Datavimas	9-10	9-10	9-10	9-10	9-10	9-10	8-11	10-11	11-12	9-10	9-10	?	11-12	11-12	10-11	

Kapų su dalgiais suvestinė

10 lentelė

Kapo Nr.	74	129	134	139	152	183	190	216	218	228	232	249	317	354	360	361	363a	370	%
Laidojimo būdas	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	D.	D.	D.	D.	D.	D.	
Lytis	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	V.	?	?	V.	V.	V.	
Kirvis	1											1	1	3		1		1	27,7
Peilis	1				1				1					1	2	1		1	27,7
Diržas	1													1					11,1
Žaslai	1							1					1			1	1		27,7
Dalgis	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	
Galastuvas	1											1							11,1
Apyrankė	1																		5,0
Žiedas	1	1			1			3	1				1						33,3
Įvija	1	1	1	3	3	1	8			1		1		2					55,5
Karolis (karolių apvara)	IK			IK										4K		IK			22,2
Geriamųjų ragų apkalai		1			1			2	3				1				1		33,3
Neaiškios paskirties dirbinys		2										1			1				16,6
Ietigalis			1	1	2			2	2	2		1		1		3			50,0
Kaplys (skaptas)			1	1	1			1	1										27,7
Keramika			1									1							11,1
Grandis			1																5,5
Sagtis			1	1	1			2					1					1	33,3
Apkalas (diržo)				1				1	1					1		1	1		33,3
Apkalas neaiškios paskirties				2			1								4		1		22,2
Segė				1	1	1							9	2		7	2	1	44,4
Apyrankė						1							1	2					16,6
Pentinas							1			1			1	1		1		1	33,3
Kalavijas								1											5,5
Kabutis								1											5,5
Grandinėlė								1									1		11,1
Verpstukas												1							5,5
Skirstiklis													1				1		11,1
Antkaklė													1	3	1		2	1	27,7
Kovos peilis														3					5,5
Adata														1	1				11,1
Juostų vijimo įrankiai														1					5,5
Dėžutė														1					5,5
Peilio makštys														3					5,5
Balno kilpos																2		2	11,1
Skiltuvas																1			5,5
Yla																	1		5,5
Raktas ir spyna																	1		5,5
Svarstyklės																1			5,5
Datavimas	8	8-11	10-11	10-11	10-11	9-10	10-11	10-11	9-10	9-10	10-11	8-9	9-10	9-10	9-10	11-12	9-10	10-11	

Lentelių paaiškinimai

1. Kapų numeracijos ir chronologinių lentelių paaiškinimai.

Griautiniai kapai Nr. 1–101 tyrinėti 1940 metais buvusio Kauno valstybinio dailės muziejaus, t. y. tyrinėti anksčiausiai, jų numeracija yra pagrindinė.

1948 m. žvalgomosios ekspedicijos metu ištirtas vienas degintinis kapas yra be seno numerio.

1949–1951 m. jungtinė Vilniaus universiteto ir Lietuvos istorijos instituto ekspedicija ištyrė šiuos palaidojimus:

1949 m. – griautinius kapus Nr. 102–191 ir degintinius kapus Nr. 270–300;

1950 m. – griautinius kapus Nr. 192–232 ir degintinius kapus Nr. 301–334 ;

1951 m. – griautinius kapus Nr. 233–243 ir degintinius kapus Nr. 335–372;

1952, 1956 m. – Šiaulių „Aušros“ muziejus ištyrė griautinius kapus Nr. 224–267.

1978 m. Lietuvos istorijos institutas žvalgomosios ekspedicijos metu ištyrė 1 degintinį kapą – Nr. 373.

Degintinių kapų chronologinė lentelė sudaryta remiantis kapų forma ir datuotinomis įkapėmis. Kadangi dalis kapų yra apardyta ir kapo formos negalima nustatyti, tokie kapai datuoti remiantis vien įkapėmis, ir priešingai – nesant kape datuotinių įkapių, – remtasi vien kapo forma.

2. 5-ojoje lentelėje vartotų trumpinimų paaiškinimas.

Lytis: M – moteris; V – vyras; ? – nenustatyta.

Laidojimo būdas:

Gr. k. – griautinis kapas. Deg. k. – degintinis kapas.

Palaidojimo (kaulų) išlikimas (griautiniuose kapuose):

Fr. – fragmentai. S – sunykęs. Ap. – apardytas.

Palaidojimo išlikimas (degintiniuose kapuose):

+ – geras; -- – blogas.

3. 6-ojoje lentelėje vartotų trumpinimų paaiškinimas.

Karolis: skaičius nurodo konkretų karoliukų skaičių.

K – karolis (K ir skaičius – kape rastų karoliukų skaičius).

A – apvara (A ir skaičius – kape rastų apvarų skaičius).

I – kapų skaičius su konkrečiomis įkapėmis.

II – įkapių skaičius konkrečiame kape.

% – skaičiuojami nuo kapų skaičiaus – 373.

4. Lentelės 8, 9, 10.

Kapas Nr. 354 – dvigubas (vyro ir moters).

Procentai (%) skaičiuoti tik nuo šiose lentelėse pateiktų kapų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Alseikaitė-Gimbutienė M., 1946 – Die Bestattung in Litauen in der vorgeschichtlichen Zeit. Tübingen, 1946.
- Antanavičius J., 1976 – Balno kilpos Lietuvoje X–XIV a. // MADA. Vilnius, 1976. T. 1 (54), p. 76.
- Baleniūnas Pr., 1940š– Laivių kapinyno, Kretingos r., tyrinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 761.
- Bliujienė A., 1995 – Apskriti kabučiai kuršių kultūroje VIII amžiaus pabaigoje – IX amžiuje // Lituanistica. 1995, Nr. 1 (21), p. 52, 68.
- Bliujienė A., 1999 – Vikingų epochos kuršių papuošalų ornamentika. Vilnius, 1999.
- Budrytė S., 1997 – Laivių „markapiai“ 1940 ir 1949 m. Laivių kapinyno tyrinėjimai // BA. 1997, Nr. 1 (10), p. 8–13.
- Budrytė S., 1998 – Laivių „markapiai“ 1940 ir 1949 m. Laivių kapinyno tyrinėjimai // BA. 1977, Nr. 1–2 (11–12), p. 17–23.
- Butėnienė E., 1959 – Siraičių X–XII a. senkapis // ILKI. Vilnius, 1959. T. 2, p. 170.
- Butėnienė E., 1964 – Laivių kapinyno laidosena // MADA. Vilnius, 1964. T. 1 (16), p. 83–99.
- Černiauskas M., 1952š – Laivių kapinyno, Kretingos r., 1952 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 8.
- Daugudis V., 1978š – Laivių k., Kretingos r., senkapio 1978 m. žvalgomųjų kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 622.
- Engel C., 1931 – Einfuzung in die Kultur des Memellandes. Memel, 1931.
- Eriec C. C., 1948 – Graf. Oxentierna, Die Urklimate der Goten. Leipzig, 1948.
- Gaerte W., 1929 – Urgeschichte Ostpreussens. Königsberg, 1929.
- Jakimowicz R., 1929 – Kultura Polski wczesnohistorycznej // Przegląd Archeologiczny. Poznań, 1929. Pod. 4, p. 145–146.
- Kazakevičius V., 1996 – IX–XIIa. baltų kalavijai. Vilnius, 1996.
- Kazakevičius V., 1996 – Topory Bojowe typu M. Chronologia i pochodzenia na ziemiach Bałtów // Słownikoznawstwo w Europie średniowiecznej. Wrocław, 1996. T. 2, p. 233–241.
- Kazakevičius V., 1998 – Iš vėlyvojo geležies amžiaus baltų ginklų istorijos (kalavijų makštų galų apkalai) // LA. Vilnius, 1998. T. 15, p. 287–332.
- Kazakevičius V., 1998 – Geležies amžius baltų ginklų ginkluotė. Habilitacinis darbas (tezės). Vilnius, 1998.
- Kulikauskas P., 1949š – Laiviai. 1949 m. tyrinėjimų dienoraštis // LIIR. F. 1, Nr. 6.
- Kulikauskas P., 1950š – Laiviai, Salantų vls. Kretingos aps. 1950 m. tyrinėjimų dienoraštis // LIIR. F. 1, Nr. 7.
- Kulikauskas P., 1951š – Laivių kapinyno (Salantų r.) 1951 m. archeologinių tyrinėjimų dienoraštis // LIIR. F. 1, Nr. 8.
- Kuncienė O., 1972 – Prekybiniai ryšiai IX–XIII amžiais // Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I–XIII a. Vilnius, 1972, p. 149–284.
- Kuncienė O., 1981 – Prekyba // Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII amžiuje. Vilnius, 1981. T. 2, p. 51–56.
- Mickevičius A., 1993 – Kuršiai IX–XII amžiuje ir skandinavai. Disertacija humanitarinių mokslų daktaro laipsniui įgyti. Vilnius, 1993.
- Michelbertas M., 1986 – Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1986.
- Moora H., 1938 – Die Eisenzeit in Lettland bis etwa 500 n. Chr. Tartu, 1938, p. 462.
- Moora H., 1952 – Pirmatnečjā kopienas iekharta un agrā feodālā sabiedrība Latvijas PSR teritorijā. Rīgā, 1952.
- Nakaitė L., 1956š – Laivių kapinyno, Kretingos r., 1956 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 759.
- Nakaitė L., 1964 – Miniatiūrinės IX–XII amžiaus įkapės Lietuvoje // MADA. Vilnius, 1964. T. 2 (17), p. 54–66.
- Navickaitė O., 1961 – Plokštinių kapinynų tyrinėjimai Lietuvoje 1948–1959 m. // ILKI. Vilnius, 1961. T. 3, p. 66–100.
- Nerman B., 1929 – Die Verbindungen zwischen Skandinavien und dem Ostbaltikum in der jüngeren Eisenzeit. Stockholm, 1929, p. 83–84.
- Simniškytė A., 1988 – Geriamieji ragai Lietuvoje // LA. 1998. T. 15, p. 185–238.
- Stankus J., 1970 – Geležinių įrankių gamybos technologija Lietuvoje IX–XIII amžiaus // MADA. Vilnius, 1970. T. 1 (32), p. 113–132.
- Stankus J., 1995 – Bandužių kapinynas // LA. Vilnius, 1995. T. 12.
- Šnore R., 1930 – Dzelzs laikmeta latviešu rotas adatas // Latviešu aizvēstures materiāli. Rīgā, 1930, tab. XVI:3.
- Tallgren A. M., 1925 – Zur Archäologie Eestis, III. Dorpat, 1925.
- Tatavičius A., 1996 – Vidurinis geležies amžius Lietuvoje (V–IX a.) Vilnius, 1996, p. 58–91.
- Varnas A., 1982 – Gricžės kapinynas // ATL 1980 ir 1981 metais. Vilnius, 1982, p. 75–78.
- Varnas A., 1984 – Gricžės plokštinis kapinynas // ATL 1982 ir 1983 metais. Vilnius, 1984, p. 108–111.
- Vaska B., 1994 – Ornamenti uz kuršu aprocēm ar zvērgalvu galiem // Arheologija un etnogrāfija. Rīga, 1994. T. 17, p. 113–119.
- Volkaitė-Kulikauskienė R., 1959 – Senovės lietuvių moterų galvos dangai ir jos papuošalai // ILKI. Vilnius, 1964. T. 2, p. 30–53.
- Volkaitė-Kulikauskienė R., 1964 – Nauji duomenys apie Vakarų Lietuvos moterų galvos dangą ankstyvojo feodalizmo laikotarpiu // MADA. 1964. T. 2, p. 41–51.

Volkaitė-Kulikauskienė R., 1964 – IX–XII amžiaus kalavijai Lietuvoje // ILKI. Vilnius, 1964. T. 4, p. 197–226.

Volkaitė-Kulikauskienė R., 1970 – Lietuviai IX–XII amžiaus. Vilnius, 1970.

Volkaitė-Kulikauskienė R., 1981 – Ginklai // Lietuvių materialinė kultūra IX–XII amžiuje. Vilnius, 1981. T. 2, p. 6–48.

Volkaitė-Kulikauskienė R., 1997 – Senovės lietuvių drabužiai ir jų papuošalai (I–XVI a.). Vilnius, 1997.

Žulkus Vl., 1999 – Kuršiai vakarinių baltų geležies amžiaus kultūroje ir visuomenėje. Habilitacinis darbas. Vilnius, 1999.

Антейн А. К., 1973 – Дамасская сталь в странах бассейна Балтийского моря. Рига, 1973, с. 60.

Гуревич Ф. Д., 1947 – Украшения со звериными головками из прибалтийских могильников // Краткие сообщения Института истории материальной культуры АН СССР. Москва, 1947, вып. 15.

Моора Х. А., Лиги Х. М., 1963 – К истории сельского хозяйства в Прибалтике в период образования феодальных отношений (XI–XIII вв.) // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. Вильнюс, 1964, с. 77–84.

Перхавко В. Б., 1978 – Появление и распространение шпор на территории Восточной Европы // СА 1978, № 3, с. 113–126.

Покровский Ф. В., 1895 – Курганы на границе современной Литвы и Белоруссии // Труды IX археологического съезда в Вильне, 1. Москва, 1895, с. 215–218.

Рыбаков Б. А., 1948 – Ремесло древней Руси. Москва, 1948, с. 218–223.

Шмидхельм М. Х., 1955 – Археологические памятники периода разложения родового строя на северо-востоке Эстонии (V в. до н. э. – V в. н. э.). Таллин, 1955, с. 195.

Шноре Э. Д., Зариня А. Э., Дайра И. В., 1957 –

Нукшинский могильник // Материалы и исследования по археологии Латвийской ССР. Рига, 1957. Т. 1.

SANTRUMPOS

- AMŠ – “Aušra” Museum in Šiauliai
IEM – buv. Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejus, dabar Lietuvos nacionalinis muziejus
Kr. KM – Kretingos muziejus
KVKM – buv. Kauno valstybinis kultūros muziejus, vėliau Kauno valstybinis istorijos muziejus (KVIM), dabar Vytauto Didžiojo karo muziejus
LIIR – Lietuvos istorijos instituto Rankraštynas
MAII – buv. Lietuvos TSR Mokslų akademijos istorijos institutas, dabar Lietuvos istorijos institutas
ŠAM – buv. Šiaulių „Aušros“ istorijos ir etnografijos muziejus, dabar Šiaulių „Aušros“ muziejus
TKM – buv. Telšių kraštotyros muziejus, dabar Žemaičių „Alkos“ muziejus Telšiuose
VVU – Vilniaus valstybinis universitetas, dabar Vilniaus universitetas
ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje
BA – Baltų archeologija
ILKI – Iš lietuvių kultūros istorijos
KA – Katalog der Ausstellung zur Konferenz Baltischer Archäologen in Rīgā, 1930
LA – Latvijas PSR archeologija
LA – Lietuvos archeologija
LAA – Lietuvos TSR archeologijos atlasas
LAB – Lietuvos archeologijos bruožai
LKS – Latviešu kultūra senatnē
LLM – Lietuvių liaudies menas
MADA – Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai
A serija
SM – Senatnē un Māksla
CA – Советская археология.

THE LAIVIAI CEMETERY

Eugenija Gintautaitė-Butėnienė,
Eugenijus Butėnas

Summary

LOCATION OF THE CEMETERY AND THE HISTORY OF ITS INVESTIGATION

The Laiviai cemetery is located in Kretinga district, Laiviai village (Western Lithuania) and is situated near the confluence of the rivers Bubinas and Salantas (Fig. 1).

The Laiviai cemetery was found during the dig of gravel so the part of the cemetery was destroyed.

For the first time the Laiviai cemetery has been started to investigate in 1940 by P. Baleniūnas, superior

of the Kaunas State Culture Museum that operated that time. 1250 m² area has been investigated in which 102 burials were found (101 primary burial and 1 cremation, Fig. 2). After the World War II the cemetery was investigated for the several years in turn (1948–1951). The Institute of History of Lithuania and Vilnius University fulfilled the works, leaders – R. and P. Kulikauskas. The area of 1844 m² has been investigated, where 143 primary burials and 103 cremations were uncovered.

In 1952 and 1956 Šiauliai "Aušra" Museum investigated 24 primary burials (leaders L. Nakaitė and J. Naudužas, M. Černiauskas), and in 1978 V. Daugudis, archaeologist of Institute of History of Lithuania, investigated one more cremation.

So the Laiviai cemetery was under investigation process for many years. During these investigations the area of 3268 m² was uncovered, which contained 374 burials (268 primary burials and 106 cremations, Fig. 2, 2a).

BURIAL RITES

As it was mentioned above, the Laiviai cemetery contains both primary burials and cremations.

Primary burials form the major part of the investigated burials in the Laiviai cemetery – in total 268 ones – were uncovered. The primary burials were situated in quite neat rows. Of course, it happened that part of the burial was destroyed during the burying of another buried individual, for instance, such burials are No. 204, 205, 230, etc. (Table 5).

The distance between the burials is different: sometimes it is some centimetres, but it happened to find 0.75 m, 1.0 m or 1.75 m, sometimes it reached an amazing 6 m.

The buried individuals were buried in the pits of a different depth. Many burials are in the depth of 60–80 cm, but some of them reach 90 cm (burials No. 18, 135, 163, 212, etc.), and the burial No. 114 was even in a depth of 110 cm. Some burials (No. 56, 58, 162, 72, 76, etc.) were found only in the depth of 30–40 cm. The children were buried in the shallow burials.

The soil of the pits of the burials distinguishes by the darker colour. The size of the pits is different. The biggest pits are of double burials (No. 79–80 and 150). They are approximately of a 230–150 cm.

The filling of the pits of the burials contains the major part of the charcoals and charred wood particles most often.

The site of the fire that is found in the primary burials undoubtedly has the relation to the burial rites. Since charred wood particles are found not only above the buried individual but also under him/her, it is possible to draw a conclusion that charred wood particles and charcoal were poured (or the fire burned) in the pit before the funeral. The charred wood particles above the buried individual or on the bottom of the burial pit are also found in other cemeteries in the Western Lithuania.

In the Laiviai cemetery a part of the buried individuals were buried in the coffins. In the burials No. 9, 96, 170 the fragments of the small plank coffins were found.

About the hollowed-out log coffins one can judge from the circular bottom of the burial. According to this feature and from the remaining wood particles it is possible to decide that the burials No. 43, 82, 144 and 193 contained the hollowed-out log coffin.

The skeletons of the buried individuals are preserved in the very poor conditions. There is no one burial, which contains the complete set of bones. The separate leg or arm bones mostly were found and sometimes the separate fragments of the cranium. The buried individuals were buried in quite a similar way – towards the southeast 140–170° direction. Only several burials were oriented towards south-west 230° direction (burials No. 204, 207, 230), the burials No. 199 and 121 were oriented towards 260° direction and the burials No. 239, 240 – towards north-west 320° direction. The buried individuals were buried on their backs, extended legs and more or less closed together near the zone of the knees and with the extended arms near the sides. Only in the burial No. 164 (of a child one) the right hand was bent in the zone of an elbow.

In the Laiviai cemetery the lay out of the burial items was regular, this means the following: the working tools and weapons put in the head zone and the ornaments – according to their regular place (Fig. 2:1). The characteristic burial items of the male burials are working tools and weapons. Working tools consisted mostly of one or two spearheads, and in the rare cases of an iron sword (burials No. 195, 216, etc.). The spearheads always are in the one or another side of the head, put along the buried individual. In the burial No. 216, in the head zone, the sword's hilt was put near the two spearheads (socketed ones), apparently the sword itself was badly destroyed. In the burial No. 195 a nice one edged sword with the cross-guard and a pommel in the zone of a hilt was found near the hips. The sword was put in the wooden scabbard. In the zone of head the working tools are put most often: of a natural (burials No. 34, 54, 190, 251) and miniature sizes: small scythes, hoes/adzes or axes (burials No. 139, 152, 216).

Near the heads of some buried individuals the whetstone sometimes is put (burials No. 54, 62) although these tools are found near the hips most often since they apparently had to be attached to the belt (burials No. 51, 90, 99, etc.).

At the end of the buried individuals one or two drinking horns were put in both male, female and children burials, with only the bronze mounting preserved, in some cases but quite rarely – miniature small clay pots (burials No. 21, 35, 54, 62, 94, 98, 134). In the burial No. 54 the bronze spiral ring was found in the pot, and in the burial No. 98 – miniature clay pot was found as well as the bronze spiral ring and the bronze spiral were put in the birch-bark box, only the fragments of the latter were preserved.

In the burial No. 62 near the head of the buried individual, the strike-iron was found besides other burial items.

The larger working tool that is usually found in the male burials is the iron socketed axe. They are only few ones, only in the burials No. 74, 89, 99, 191 and 249. The axe has not permanent place in the burials. For instance, in the burial No. 74 it was found under the humerus of

the right hand, in the burials No. 89 and 249 – near the head, in the burial No. 99 – near the right hip and in the burial No. 191 the axe was put vertically near the tibia of the right leg.

Quite frequent burial item in both male and female burials is the iron strike or bent knife. The male burials sometimes contain the two ones (burials No. 51 and 99). The knives apparently were attached to the belt because most often they are found above or near the femurs (Fig. 3:2). Only in the burial No. 114 the knife is found near the hand and in the burial No. 62 the bent knife is put together with the spearheads on the right side of the head. Part of the knives undoubtedly were put not as the working tools but as the weapons because they had a nice leather cases with bronze ornaments (burial No. 171).

The rarely found male burial item in the primary burials in the Laiviai cemetery is the iron riding bits. They were found in the burials No. 62, 74, 98, 99, 184 and 193. They also have no permanent location places in the burials: in the burial No. 74 they were put on the right side of the head, near the scythe, in the burials No. 99 and 193 they were found near the femurs and in the burial No. 184 – in the zone of the legs.

The burial item characteristic purely to the male burials is the iron and bronze spurs. They mostly were found one per right or left leg, only in the burials No. 21 and 94, one spur per each leg.

Almost all male burials contain the remains of the leather belts. The belts served both as the male ornament and the part of the clothing. They put according to their purpose – in the zone of a waist. It is clearly seen from the burials No. 99, 145, 195, 217 and 226 that the belt was considered as the ornament.

In the burial No. 145 one belt was found, ornamented with the bronze square oblong plates and was put above the tibia, the second one – wide double leather belt, intertwined with the oblong rows of the bronze spirals, with the bronze buckle rolled and put into the wooden box, which was found in the zone of the femurs. In the burial No. 217 also the rolled splendid belt was found which was put in the wooden box, that box stood in the zone of the pelvis. The wooden box also contained a thick wool inlay. Very splendid leather belt, which was also put in a rounded wooden box, was found in the burial No. 99. This belt was cross fit with the bronze plates and three rows of the small cones, the terminal of the belt is fit with the silver plate, ornamented with the metal plastic way.

The other male burials in the Western Lithuania also contain the leather belts put in the wooden boxes (Gintališkės, Plungė district; Kiauleikiai, Kretinga district).

In two male burials (burials No. 202 and 215) the non-characteristic finds to the male burials were found – boxes. They are quite similar in comparison with those found in the female burials, and made from the birch-bark. One of them (in the burial No. 215) was sewed around with the fibre threads. One box (in the burial No. 202)

contained bronze-spiralled necklace and bronze ring with the widened front section, in another (burial No. 215) – three bronze spiral rings were found. In the burial No. 215 the box was put near the head, near the spearheads, in the burial No. 202 – near the middle of the burial, apparently on top of the buried individual.

The male burials contained the birch-bark boxes also in the nearby Gintališkės (Plungė district) flat cemetery.

Besides all the burial items said above, both male and female burials contain the different bronze ornaments. They are situated according to their purpose: neck-rings – round the neck, brooches – on the breast zone, and the bracelets and rings – on the arms.

In many male burials the spirals of a different size were found. The working tools were ornamented with the spirals as well as the wooden hilts of the weapons. Besides this, the small spirals, stringed on the leather stripe, for instance, in the burial No. 145, were found even two necklaces stringed separately with the bronze spirals. The necklaces of the spirals, of course, were used as the ornaments.

The female burials contain more burial items. Their plenty is characterised not by the working tools but by the ornaments which in the female burials are more numerous and different (Fig. 3). Near the head the pins were found, they apparently were stuck into some head cover, also bronze spirals were found (burial No. 67), with which the head cover also was decorated. Neck-rings and beads were put round the neck. The beads were made of glass and amber and sometimes they contained the bronze spirals among them (burial No. 143). In the breast zone the brooches and pins characteristic to that period also were found, the clothing were fastened by those pins, also were available different pendants. The hands were decorated with the bronze rings and bracelets. In the burial No. 211 the toe of the female buried individual was decorated with the bronze spiral ring.

The working tools in the female burials are small – these are iron knives, iron awls, bronze and iron needles, miniature bronze the sash winding up devices and spindles.

The knives are found on the breast (burial No. 33) or near the side near the hand, approximately in an elbow zone (burials No. 67, 211). The awls, needles, sash winding up devices and spindles mostly are put at the bed-head. The exception is the burial No. 172 where the awl was found in the zone of legs, and the burials No. 12 and 93, where the iron needles were found on the breast. On the bed-head of the female buried individual the said tools were put near each other without any special lay out. In many cases (burials No. 18, 28, 57, 211, etc.) these tools and some ornaments (bracelets, rings, different spirals), sometimes miniature clay pot are put in the simple birch-bark box. Near such bigger box on the bed-head of the female buried individual the smaller birch-bark box is also available quite often (burials No. 18, 33, 43, 57 and 67), wrapped in the seven leather stripes which are also

wrapped in the bronze wire. On the side the box contains the nice clasp ornamented with the bronze fitting. These boxes usually are empty.

The female as well as the male burials contain the drinking horns with the bronze fittings on the bed-heads of the buried individuals. Mostly one drinking horn is found, sometimes two and even three ones (burial No. 192).

The burial No. 211 is different from others, which contained the socketed spearhead with the wide blade on the left side of the head of the female buried individual. Other supplements of the burial are characteristic purely to the female burial.

The separate story is about the children primary burials. The burial items consist of the ornaments adapted to the children and are the small ones. On the bed-heads of the children the drinking horns with the bronze upholsters, one or two, were also put.

The working tools and weapons are rarely found in the children burials. For instance, girl's burial contained characteristic burial items only in the burial No. 50. On the bed-head of the girl the clay miniature pot was put together with the spindle, near the side, near the arm – the iron knife was found. Other burial items consist of the children ornaments: miniature pennisular brooch, bracelet, ring and two amber beads.

The boy's burial sometimes contains the burial items characteristic to the male burials, but miniature ones, for instance, in the burial No. 58 the fragments of the iron riding bit on the bed-head were found as well as the iron knife on the breast, in the middle of the burial No. 82 the iron knife was found, and in the burial No. 17 the two iron socketed spearheads of a natural size were found near the head.

A part of the children burials as well as the of the mature adult ones contain no burial items at all.

In the Laiviai flat cemetery two double primary burials were found: the burial No. 79–80 and No. 115–115a.

The burial No. 79–80 is of a male and child. The child apparently was the adolescent one because his skeleton is 133 cm long. The burial contains few burial items. Near the skeleton of a child the following items were found: the bronze crossbow brooch with a long foot on his breast, the sash-like bracelet on his arm and on the finger of the left hand – bronze spiral ring, near the waist – six flat wires, bronze spirals. On the bed-head zone there was the miniature clay pot and two bronze mountings of the drinking horns. Near the male skeleton, on the bed-head the miniature clay pot was found, in the zone of hips, on the right side, across the burial the iron knife was put, on the right leg – an iron spur. This double burial is to be dated to the 9th century A.D. according to the crossbow cast brooch with the long foot.

The sex of the two buried individuals in the double burial No. 115–115a has not been determined because their skeletons were totally declined. The burial contained few burial items, and they were not characteristic to the

regular ones: on the bed-head of one buried individual only two drinking horns were put, the only bronze spiral ring is attributable to the second one.

The 106 cremations were investigated in the Laiviai flat cemetery. Majority of them was found in the north-west part of the cemetery in which the not cremated buried individuals were buried previously, so the primary burials are very often trenched by the cremations, the burial items are mixed. Besides this, it happens that two burial pits are trenched one across another, their sides are merged so it is impossible to distinguish their outlines from the top. This is especially visible in the big pits. The outlines of the cremations are not so defined and regular as those in the primary ones. The parts of the cremations are unearthed not deep, under the turf, and very often those burials were disturbed.

The distances between the burials are very different: some burials merged with another ones, in some cases there is a distance of some meters between them.

According to the location of the burial items and outlines of the burial pits all cremations of the Laiviai flat cemetery it is possible to divide into several groups.

Firstly, one should speak about those cremations, most early ones, according to the chronology point of view, the burial items of which are located the same way as near the not cremated buried individuals. These are the burials of the transitional character. Such burials are only five (No. 268, 259, 270, 275 and 361). Their pits are of the same size and shape as of the primary burial ones (Fig. 4). The depth of the pits is 60–80 cm. The burned bones and the charred wood particles are poured in the middle of the coffin or the burial pit and the burial items are put in the coffin according to their purpose. For instance, in the burial No. 269 the burial items were put in the following way: in the head zone the drinking horn was put as well as the small birch-bark box which contained the silver brooch decorated with ringlets, in the place of breast the bronze triangle pin with the knob-shaped terminals, in the place of arms – the bronze bracelet with the thickened triangle concaved terminals per each hand. Between the bracelets, in the middle of the burial, on top of the burned bones, across the burial the iron knife was put.

All burial items in the burials of such kind are not burned.

This fact shows that the custom to cremate the bodies emerged not at once, and that for a long time – up to the beginning of the 2nd millennium – the traditions of the primary burial were effective until the final turn to the custom of the cremation of the buried individuals.

Such cremations were found in the neighbouring cemeteries of Palanga, Gintailiškės, Lazdininkai and Rūdaičiai. They are characteristic only for the Western Lithuania. But one must stress that the cremations of this kind of the Laiviai cemetery are most ancient – attributable to the end of the 8th–9th centuries, and in other places such burials are from the 10th century.

Other group of the cremations is also close to the traditions of the primary burial, but they are of later period. The burial pit is oblong as that one of the primary burial but burned bones and the burial items are not situated in the area of the burial pit or in a coffin but are put in small wooden or birch-bark box. In the Laiviai cemetery twelve such burials were found (No. 317, 321, 333, 348, 352, 354, 354a, 360, 363, 363a, 364–366, 372). The burial pits are 80–100 cm deep. The soil of the earth-pile contains the additives of the charred wood particles and single burned bones. The bigger quantity of the charred wood particles is concentrated on the very bottom of the pit. It is also the cremation available, which consists of the part of the burned bones, charred wood particles and the burial items. Sometimes even two boxes are found. For instance, in the female burial No. 321 two boxes were put on the very bottom of the burial pit on the untouched sand layer. One box contained the burial itself, e.g. burned bones, charred wood particles and the burned burial items, and in the distance of 20 cm from the first box – small coffin – another box was put, in which the burial items are not burned and not broken. This box apparently was as a gift for the female buried individual because it contained only ornaments. But the first one contained the working tools as well: the iron knife and an awl.

Besides the cremations of the transitional period, in the Laiviai cemetery another burials were also found, later by the chronological point of view, dated to the 11th–12th centuries (Table 4). The majority of them consist of the burials available in the big pits, the burial items of which are scattered through the whole piled earth (Fig. 156). The size of the burials is very different – approximately from 125x75 cm up to 300x200 cm. The burial pits are mostly oblong but of course wider than those ones of the primary burials. On the surface they are often merged so it is very difficult to determine their actual size. The depth of the burial pits is approximately 60–150 cm, slightly tapers downwards and in the cross section seems like the huge flat-bottomed bowl. The soil in the whole piled earth is dark, contains a lot of the charred wooden particles. In many burials the layer of 10–15 cm rich in the charred wood particles is available on the very bottom of the pit and the clean sand is available under it. Apparently after digging the pit the bottom of it was covered by the pure charred wood particles brought from the bonfire and other charred wood particles with all burial supplements were poured through the whole filling piled earth of the pit while excavating the pit. The burned bones also are poured through the while filling of the pit.

The last group of the cremations (12th–13th centuries) consists of those burials the particles of the bonfire are poured in a small pit (Table 4). These burials were not deep, usually under the turf (burials No. 286 and 291) or in the depth of 15–40 cm (burials No. 294, 296) so they are disturbed or destroyed by ploughing the soil. The burial pits were usually oval-shaped,

approximately 60x80 cm (burial No. 340) or of the similar size, rounded ones (burial No. 311). The pit slightly narrows downwards and the bottom is convex. The burial items, charred wood particles and burned bones are found through the whole piled earth of the burial pit. The burial items are more or less burned, the major part of them is badly melted or broken. The charred wood particles and burned bones are very small. The exception is only the charcoal found in the burial No. 294, which was quite large (approximately 3–4 cm long and 2 cm thick).

About the situation of the burial items in the cremations it is difficult to state something because the strict order is missing except the very first cremations, where the burial items were situated the same way as in the primary burials.

It is difficult to determine the abundance of the burial items, since here they were mostly melted or broken. Besides this, there is a group of the burials in which, except the burned bones and charred wood particles, no burial items were found (burials No. 285, 309, 342). In the cremations the part of the broken burial items are found in other flat cemeteries of the Western Lithuania (Palanga and Girkliai, Kretinga district; Paulaičiai, Šilutė district; Jazdai, Kretinga district; Dimitravai, Kretinga district). The same phenomena is characteristic to the cremations of the Latvian Curonians from the 10th–13th centuries (LA, 1974, p. 195). It is quite difficult to say for what purposes the part of the burial items has been broken.

The only burial item which was neither burned nor broken during the whole period of the cremations are the drinking horns. They are found nearer the surface of the burial pit most often. So the drinking horns full of drink were apparently thrown down during the funeral.

The burial items are the same in the cremations, only their forms were changing.

The burial items. All the burial items found in the cemetery we will discuss after division of them into the following main groups: 1) working tools, 2) weapons, 3) ornaments, 4) belongings of the clothing of the rider and the riding horse, 5) other finds.

Following the order above we will shortly discuss the finds of each group.

1. Working tools

Axes. In Laiviai few axes were found and many of them are miniatures – made especially for inclusion into the burial. All of them are iron and found only in the male burials. The axes found in the cemetery one can divide into the two main groups: socketed and butt ones.

The socketed axes were found in the burials No. 74, 89, 99, 191, 249 (and two chance finds). All they are from the male primary burials, differs by their dimensions and dating. The length of the axes is different: 12.5–19.5 cm; diameter of the socket is 2.7–4.5 cm; length of the blades: 2.7–5.8 cm, and are dated to the 5th–9th centuries (Fig. 5).

The butt axes were found both of the natural size and the miniature ones. Only two axes were found of the

natural size (burials No. 360 and 370) and 11 miniature ones (burials No. 212, 317, 354, 358, 361, 371, 372 and two chance finds).

All butt axes were found in the cremations except one. The buried individual was provided with one axe except the double burial No. 371 where three axes were found. The axes of the natural size are also not big 10–13 cm long and with blades 6–7 cm wide, butts are tapered 1.9–2.5 cm, with the oval shaft holes (Fig. 6:7, 9).

The major part of the miniature butt axes was made very simply and in inaccurate manner. They are not big, 5–7 cm long, with blades 2–3 cm wide (Fig. 6:4–6, 8).

The found butt axes may be dated by to the 9th–12th centuries.

Hoes / adzes. There is no unified opinion regarding the purpose of these artefacts. In the older literature (Nakaitė, 1964, p. 55–56, Fig. 2:3) they are attributed to the miniature hoes, but the same finds of the same district Bandužiai cemetery these artefacts are attributed to the adzes (Stankus, 1995, p. 77, 79, Fig. 67:2, 7). In the Laiviai cemetery the hoes of the natural size were not found. There were found only thirteen miniature hoes / adzes (burials No. 99, 134, 139, 152, 163, 166, 185, 216, 218, 262, 300, 361). All they are manufactured in inaccurate manner and simply (Fig. 7). It seems that they have not been used for the working activities but only as the burial item. The artefacts are 5–9 cm long, blades are 2.9–4.4 cm wide. According to the burial items found together they are to be dated to the 9th–11th centuries.

Scythes. The quite number of scythes was found in the Laiviai cemetery (28 units). Many of them are badly declined and only the separate parts preserved. Besides this, the major part of the scythes (19 units) is miniature ones. All scythes of a natural size (9 units) were found only in the male primary burials. The miniature ones are mainly from the cremations. The scythes both of a natural and miniature sizes, were put in the burial only one per each except the double burial No. 354 where even three miniature scythes were found (Fig. 9). The scythes of a natural size are not very large: their length is 37–43 cm, and a blade is 2.5–3.7 cm wide. The inlay of all scythes ends in the bend. (Fig. 8: 1, 2).

Basing on another burial items available together with the scythes they are to be dated to the 8th century.

The miniature scythes are of a two types, ones are only 11–12 cm long and with the 1.0–1.2 cm wide blade, and others are even 20–23 cm long and with the 2 cm wide blade. The miniature scythes are to be dated to the 10th–12th centuries.

Knives. This is the most numerous group of the working tools. They were found both in the primary burials and in the cremations. The knives were the working tools of both men and women. In the burials one knife per each was found in most cases since there are some burials which contained two knives per burial (burial No. 99, 131, 211,

358, 359, 361). The major part of the knives is totally declined, only the single parts were found. The better-preserved knives are from the cremations.

One can see from the better preserved knives that the majority of them were small, 10–14 cm long (taking into account the hafted part as well). The back of the knives is straight, the blades of many are disappeared. So the burials contained the knives used for the daily use but not the ones manufactured specially as the burial item (Fig. 10, 11). Many of knives lack the decorations at all. Only three knives from the burials No. 359 and 370 (Fig. 12:3, 4) had the scratched cut ravines and short rows of cuts or the row of the sparse dots (from the burial No. 358) (Fig. 12:5). The knives were hafted into the wooden handles. For instance, the knife from the burial No. 111 (Fig. 11:2) also contains the preserved part of the wooden handle. The wooden handle was tied up by wrapping it into the bronze wire near the blade.

Some longer knives with the wide blades were also found (burials No. 21, 29, 64, 58, 202). The knives preserved better are from the burial No. 64 (Fig. 10:2). It is 28 cm long and 4 cm wide. The back of the knife is straight, the top is rounded as well as slightly tapered. These large knives perhaps were used for some special kind of work. They were found only in the primary burials – both in male, female and children ones.

Six knives or their parts with the slightly curved back and the hafted part more curved inwards were found in the burials No. 10, 13, 51, 62, 91, 99. Unfortunately, all knives of this kind are more or less declined. They used to be of a middle size approximately 15–20 cm long, the blade was 1.7–2.5 cm wide, hafted part quite short. They also had the wooden handles because near some of them the signs of wood preserved. Five knives are from the male primary burials and one from the girl's primary burial (No. 91).

The curved knives are found in the earlier burials according to the chronology point of view (7th–9th centuries).

Part of the knives had the leather sockets. The remains of leather preserved of only those sockets which were ferruled with the bronze plates (burials No. 52, 168, 171, 184, 221, 302). In major cases only the very ends of the sockets were ferruled (Fig. 12:1). The bronze ferrules are ornamented with the rows of cuts (burial No. 302) or the with the sieve shaped ornament (burial No. 171) (Fig. 12:2). The case of one knife was ferruled with the iron plates (burial No. 52) but they are very badly declined. The knives that had the leather sockets of course were worn on the belt or waist and maybe some of them served as the weapons.

Whetstones. For the whet of the axes, knives, scythes and other working tools and weapons the whetstones were used so they were put in the burials together with the other working tools. In Laiviai six whetstones were found. All they are from the primary burials. The whetstones were made from the sandstone (Fig. 48). Their shape is of an irregular square, sometimes one end is significantly tapered (burial No. 74), some of them are of the shape

of the extended square (burial No. 99). They are 7–11 cm long, 3–5 cm wide and 2–3 cm thick. The middle of them or in the both sides they are more whetted.

In the Laiviai cemetery the whetstones are found with the burial items dated to the 8th–9th centuries.

Awls and needles. Numerous awls in many burials were found in the Laiviai cemetery but they are very badly declined and only the small pieces of them are remained. The awls were in both primary burials and cemeteries. The awl is more female working tool and the majority of them were found exactly in the female burials. Only one awl used to be put in the female burial since there are also some burials containing two of them (burial No. 310) or even three (burial No. 121) ones. All found awls are iron ones (Fig. 7–11) except one made of bronze which was found by chance (EM 2:1870). This awl is not long – 5.3 cm, their inlay is square and tapers towards the end (Fig. 13:12).

The iron awls as stated above are very badly declined. One can judge from the better-preserved fragments that they have been made from the rounded rod of diameter of 0.5 cm and approximately 10–15 cm long. The awls were shaft-holed into the wooden handle, in some cases one can see their remains (burial No. 190, Fig. 13:7). As well as the awls the **needles** are more female working tools so the majority of them is also found in the female burials. Only three male burials contained the needle per each burial. Many needles are made of bronze, only eight of them are iron ones.

The needles are of a different length (from 3 up to 10 cm), made from the rounded wire – one end is tapered, the second one is flattened with the bigger or smaller hole (Fig. 13:1–6).

Spindles, as the working tools, are the most often burial item of the female burials. They were found in eighteen primary burials of the Laiviai cemetery. All spindles are made of amber, except two, which are made of sandstone (burials No. 249 and 158).

The spindles are the same from the shape point of view: all have a shape of a flat or higher roll (Fig. 14:1–7). They are not very regular round shaped – the stone ones are well polished and the majority of the amber ones are not polished at all. The surface of the amber spindles is very often ornamented with the small cavities situated in a shape of beams (Fig. 14:3), around in one row (Fig. 14:1) or without any order, chaotically (Fig. 14:2). The size of the spindles is different. Their diameter differs from 2.5–5 cm, the thickness is also different: very thin 0.4–0.7 cm are also available. The spindles were found together with the burial items dated to the 8th–10th century, so one can date them also to the same centuries.

Miniatures of the sash twisting implements consist of the four bronze plates the corners of which have a hole per each corner, bronze miniature spindle, small bronze knife, whisk of the bronze wires or like a miniature combs, sometimes an awl and needle (Fig. 15:17). In the Laiviai

cemetery a few complete sets are found, these are mainly only the plates or a spindle alone, or only the knife, etc. The miniatures of the sash twisting implements are found mainly in the cremations with the exception of three primary burials (No. 207, 211, 315).

The bronze square plates are all very similar. They are cut from the thin tin and have a hole per each corner. The different plates are from the burial No. 338. They all are silver-plated (?), the surface decorated with the pressed triangles containing three dots in the middle (Fig. 15:16).

The spindles are made very simply: through the small rounded plate the thin wire rod is passed through, one end of its is usually flat and has the loop for coupling (Fig. 15:1–3). In the burial No. 365 the spindle is made not from the rounded plate but from the square one which has the holes in the corners and in the middle the rod is passed through.

The bronze knives the purpose of which is for the fastening of the threads are small – 7–10 cm long, without the blades, tapered a little bit upwards. All of them have the hole for fastening at the end (Fig. 15:4–7). One knife (burial No. 368) was decorated with rows of small cuts.

The bronze plates of a shape of the small combs are of an unclear purpose (Fig. 15:8–14). Part of them are square (burials No. 298, 354), other are semi-circle shaped (burials No. 310, 355), the third ones are trapezium shaped (burials No. 319, 339, 370). Sometimes they have the well-cut teeth (burials No. 339, 254, 370), but the cut ravines are available instead of the teeth (burial No. 310, 319). All these plates of the small combs shape has one or two holes each for the hook, sometimes the part of the chain consisted of some rings passed through (burial No. 355). The latter ones maybe are not from the set of the set of the miniature sash twisting implements but the miniature comb, which were attached to the belt of waist. This presumption may be confirmed by the fact that the comb shaped plates were found along with the material characteristic to the male burials (spurs, stirrups, spearheads, etc.). The miniatures of the bronze comb are also found in another flat cemetery of Western Lithuania (Gintališkė, Plungė district; Pryšmančiai, Kretinga district, Palanga).

Miniatures of the sash twisting implements are purely female burial item. They are found only in the burials of Western Lithuania dated to the 9th–10th centuries.

2. Weapons

Battle-axes. Only four battle-axes were found. All four battle-axes are iron, and differ only by the shape. Two of them are similar (from the burials No. 337 and 361). Their butts are narrow and small and have the sprouts. The width of the butts including sprouts is 6.5–8.3 cm. The total length of the axe is 16 cm. The axes beneath the butts are very narrow and tightened – only 1.5 cm wide, with the sudden flare towards the blades, the blades themselves are bent, their width is 18–18.5 cm. The axe from the burial No. 361 has a so called cavity towards the blades and the

natural size (burials No. 360 and 370) and 11 miniature ones (burials No. 212, 317, 354, 358, 361, 371, 372 and two chance finds).

All butt axes were found in the cremations except one. The buried individual was provided with one axe except the double burial No. 371 where three axes were found. The axes of the natural size are also not big 10–13 cm long and with blades 6–7 cm wide, butts are tapered 1.9–2.5 cm, with the oval shaft holes (Fig. 6:7, 9).

The major part of the miniature butt axes was made very simply and in inaccurate manner. They are not big, 5–7 cm long, with blades 2–3 cm wide (Fig. 6:4–6, 8).

The found butt axes may be dated by to the 9th–12th centuries.

Hoes / adzes. There is no unified opinion regarding the purpose of these artefacts. In the older literature (Nakaitė, 1964, p. 55–56, Fig. 2:3) they are attributed to the miniature hoes, but the same finds of the same district Bandužiai cemetery these artefacts are attributed to the adzes (Stankus, 1995, p. 77, 79, Fig. 67:2, 7). In the Laiviai cemetery the hoes of the natural size were not found. There were found only thirteen miniature hoes / adzes (burials No. 99, 134, 139, 152, 163, 166, 185, 216, 218, 262, 300, 361). All they are manufactured in inaccurate manner and simply (Fig. 7). It seems that they have not been used for the working activities but only as the burial item. The artefacts are 5–9 cm long, blades are 2.9–4.4 cm wide. According to the burial items found together they are to be dated to the 9th–11th centuries.

Scythes. The quite number of scythes was found in the Laiviai cemetery (28 units). Many of them are badly declined and only the separate parts preserved. Besides this, the major part of the scythes (19 units) is miniature ones. All scythes of a natural size (9 units) were found only in the male primary burials. The miniature ones are mainly from the cremations. The scythes both of a natural and miniature sizes, were put in the burial only one per each except the double burial No. 354 where even three miniature scythes were found (Fig. 9). The scythes of a natural size are not very large: their length is 37–43 cm, and a blade is 2.5–3.7 cm wide. The inlay of all scythes ends in the bend. (Fig. 8: 1, 2).

Basing on another burial items available together with the scythes they are to be dated to the 8th century.

The miniature scythes are of a two types, ones are only 11–12 cm long and with the 1.0–1.2 cm wide blade, and others are even 20–23 cm long and with the 2 cm wide blade. The miniature scythes are to be dated to the 10th–12th centuries.

Knives. This is the most numerous group of the working tools. They were found both in the primary burials and in the cremations. The knives were the working tools of both men and women. In the burials one knife per each was found in most cases since there are some burials which contained two knives per burial (burial No. 99, 131, 211,

358, 359, 361). The major part of the knives is totally declined, only the single parts were found. The better-preserved knives are from the cremations.

One can see from the better preserved knives that the majority of them were small, 10–14 cm long (taking into account the hafted part as well). The back of the knives is straight, the blades of many are disappeared. So the burials contained the knives used for the daily use but not the ones manufactured specially as the burial item (Fig. 10, 11). Many of knives lack the decorations at all. Only three knives from the burials No. 359 and 370 (Fig. 12:3, 4) had the scratched cut ravines and short rows of cuts or the row of the sparse dots (from the burial No. 358) (Fig. 12:5). The knives were hafted into the wooden handles. For instance, the knife from the burial No. 111 (Fig. 11:2) also contains the preserved part of the wooden handle. The wooden handle was tied up by wrapping it into the bronze wire near the blade.

Some longer knives with the wide blades were also found (burials No. 21, 29, 64, 58, 202). The knives preserved better are from the burial No. 64 (Fig. 10:2). It is 28 cm long and 4 cm wide. The back of the knife is straight, the top is rounded as well as slightly tapered. These large knives perhaps were used for some special kind of work. They were found only in the primary burials – both in male, female and children ones.

Six knives or their parts with the slightly curved back and the hafted part more curved inwards were found in the burials No. 10, 13, 51, 62, 91, 99. Unfortunately, all knives of this kind are more or less declined. They used to be of a middle size approximately 15–20 cm long, the blade was 1.7–2.5 cm wide, hafted part quite short. They also had the wooden handles because near some of them the signs of wood preserved. Five knives are from the male primary burials and one from the girl's primary burial (No. 91).

The curved knives are found in the earlier burials according to the chronology point of view (7th–9th centuries).

Part of the knives had the leather sockets. The remains of leather preserved of only those sockets which were ferruled with the bronze plates (burials No. 52, 168, 171, 184, 221, 302). In major cases only the very ends of the sockets were ferruled (Fig. 12:1). The bronze ferrules are ornamented with the rows of cuts (burial No. 302) or the with the sieve shaped ornament (burial No. 171) (Fig. 12:2). The case of one knife was ferruled with the iron plates (burial No. 52) but they are very badly declined. The knives that had the leather sockets of course were worn on the belt or waist and maybe some of them served as the weapons.

Whetstones. For the whet of the axes, knives, scythes and other working tools and weapons the whetstones were used so they were put in the burials together with the other working tools. In Laiviai six whetstones were found. All they are from the primary burials. The whetstones were made from the sandstone (Fig. 48). Their shape is of an irregular square, sometimes one end is significantly tapered (burial No. 74), some of them are of the shape

of the extended square (burial No. 99). They are 7–11 cm long, 3–5 cm wide and 2–3 cm thick. The middle of them or in the both sides they are more whetted.

In the Laiviai cemetery the whetstones are found with the burial items dated to the 8th–9th centuries.

Awls and needles. Numerous awls in many burials were found in the Laiviai cemetery but they are very badly declined and only the small pieces of them are remained. The awls were in both primary burials and cemeteries. The awl is more female working tool and the majority of them were found exactly in the female burials. Only one awl used to be put in the female burial since there are also some burials containing two of them (burial No. 310) or even three (burial No. 121) ones. All found awls are iron ones (Fig. 7–11) except one made of bronze which was found by chance (EM 2:1870). This awl is not long – 5.3 cm, their inlay is square and tapers towards the end (Fig. 13:12).

The iron awls as stated above are very badly declined. One can judge from the better-preserved fragments that they have been made from the rounded rod of diameter of 0.5 cm and approximately 10–15 cm long. The awls were shaft-holed into the wooden handle, in some cases one can see their remains (burial No. 190, Fig. 13:7). As well as the awls the *needles* are more female working tools so the majority of them is also found in the female burials. Only three male burials contained the needle per each burial. Many needles are made of bronze, only eight of them are iron ones.

The needles are of a different length (from 3 up to 10 cm), made from the rounded wire – one end is tapered, the second one is flattened with the bigger or smaller hole (Fig. 13:1–6).

Spindles, as the working tools, are the most often burial item of the female burials. They were found in eighteen primary burials of the Laiviai cemetery. All spindles are made of amber, except two, which are made of sandstone (burials No. 249 and 158).

The spindles are the same from the shape point of view: all have a shape of a flat or higher roll (Fig. 14:1–7). They are not very regular round shaped – the stone ones are well polished and the majority of the amber ones are not polished at all. The surface of the amber spindles is very often ornamented with the small cavities situated in a shape of beams (Fig. 14:3), around in one row (Fig. 14:1) or without any order, chaotically (Fig. 14:2). The size of the spindles is different. Their diameter differs from 2.5–5 cm, the thickness is also different: very thin 0.4–0.7 cm are also available. The spindles were found together with the burial items dated to the 8th–10th century, so one can date them also to the same centuries.

Miniatures of the sash twisting implements consist of the four bronze plates the corners of which have a hole per each corner, bronze miniature spindle, small bronze knife, whisk of the bronze wires or like a miniature combs, sometimes an awl and needle (Fig. 15:17). In the Laiviai

cemetery a few complete sets are found, these are mainly only the plates or a spindle alone, or only the knife, etc. The miniatures of the sash twisting implements are found mainly in the cremations with the exception of three primary burials (No. 207, 211, 315).

The bronze square plates are all very similar. They are cut from the thin tin and have a hole per each corner. The different plates are from the burial No. 338. They all are silver-plated (?), the surface decorated with the pressed triangles containing three dots in the middle (Fig. 15:16).

The spindles are made very simply: through the small rounded plate the thin wire rod is passed through, one end of its is usually flat and has the loop for coupling (Fig. 15:1–3). In the burial No. 365 the spindle is made not from the rounded plate but from the square one which has the holes in the corners and in the middle the rod is passed through.

The bronze knives the purpose of which is for the fastening of the threads are small – 7–10 cm long, without the blades, tapered a little bit upwards. All of them have the hole for fastening at the end (Fig. 15:4–7). One knife (burial No. 368) was decorated with rows of small cuts.

The bronze plates of a shape of the small combs are of an unclear purpose (Fig. 15:8–14). Part of them are square (burials No. 298, 354), other are semi-circle shaped (burials No. 310, 355), the third ones are trapezium shaped (burials No. 319, 339, 370). Sometimes they have the well-cut teeth (burials No. 339, 254, 370), but the cut ravines are available instead of the teeth (burial No. 310, 319). All these plates of the small combs shape has one or two holes each for the hook, sometimes the part of the chain consisted of some rings passed through (burial No. 355). The latter ones maybe are not from the set of the set of the miniature sash twisting implements but the miniature comb, which were attached to the belt of waist. This presumption may be confirmed by the fact that the comb shaped plates were found along with the material characteristic to the male burials (spurs, stirrups, spearheads, etc.). The miniatures of the bronze comb are also found in another flat cemetery of Western Lithuania (Gintališkė, Plungė district; Prysmančiai, Kretinga district, Palanga).

Miniatures of the sash twisting implements are purely female burial item. They are found only in the burials of Western Lithuania dated to the 9th–10th centuries.

2. Weapons

Battle-axes. Only four battle-axes were found. All four battle-axes are iron, and differ only by the shape. Two of them are similar (from the burials No. 337 and 361). Their butts are narrow and small and have the sprouts. The width of the butts including sprouts is 6.5–8.3 cm. The total length of the axe is 16 cm. The axes beneath the butts are very narrow and tightened – only 1.5 cm wide, with the sudden flare towards the blades, the blades themselves are bent, their width is 18–18.5 cm. The axe from the burial No. 361 has a so called cavity towards the blades and the

sides of the axes from the burial No. 337 and along the blades are ornamented with the row of the driven in triangles (Fig. 16:4). Besides this, the latter axe has a small rounded hole 4.5 cm away from the blades.

Some another axe was found in the burial No. 335. It is of a small dimensions: the butt is 7.8 cm wide, the total length of the axe is 15.2 cm, the blades are 10.2 cm wide. Its blades are not long despite they are bent, and one end is cut straight. Besides this, the blades are ornamented with the row of the driven in triangles into which another three eyes are driven in. The sides of the axe are ornamented with the smaller triangles. (Fig. 16:3).

The socketed axe from the burial No. 120 is different by its shape, too. Their blades are characteristic to the battle-axes, e.g. they are fan shaped but unfortunately very crumbled off. The length of the preserved axe is 13 cm, the diameter of the socket – 3.3 cm, the width of the blades is 7.1 cm (Fig. 16:2).

The battle-axes are to be dated to the 9th–12th centuries.

Spearheads are the biggest part of the weapons found in the Laiviai cemetery. The spearheads are divided into two groups according to their way of haft into the handle: socketed and hafted. The found socketed spearheads are of different shapes of a blade.

The greatest number of the spearheads is found with an osier leaf shaped blade. They are found both in the primary burials and in the cremations.

The most spearheads of this group have the narrow blade and short socket. The ratio of the socket and the blade in most cases is 1:2, sometimes even 1:4 (burial No. 120). The smaller difference between the socket and the blade is in the shorter spearheads. The sizes of the shorter spearheads are 16–20 cm, of the longer ones – 25–33 cm. The socket of all the spearheads of this kind is rounded, the blade separates from the socket not suddenly but in a sloping way. The blade is narrow, a little bit wider in the middle and has the more visible or less prominent edge (Fig. 17:2–7).

Six spearheads of this group (burials No. 133, 211, 212, 253, 310 and one found by chance (AMŠ 250:37) slightly differs by its blade and socket ratio – the ratio is approximately 1:1. These spearheads are of a different length – from 16 cm up to 26 cm. Their blades are slightly wider and seems like the lanceolate (Fig. 17:3, 4, 7). According to the other burial items found in the burials, for instance: bronze pins with the flat triangle and rhombic head, bronze pins with the wheel-shaped head, bronze crossbow brooches with the poppyseed shaped terminals and bronze brooches with the wrapped and poppyseed shaped terminals – these spearheads are dated to the 8th–10th centuries.

The second group consists of the *sash-like (E type) spearheads*. They are also found both in the male primary burials and cremations. The following: burials contain the spearheads No. 145 (two), 139, 195 (two), 202, 216, 238,

291, 354, 276 and one found by chance (KVIM 1689:427). The spearheads of this type have hardly visible transition from the socket into the blade, the difference between the diameter of the blade and socket almost misses at all. The length of the spearheads is very different – from 15 up to 39 cm. The socket is very short (Fig. 18:5–7). The above said spearheads are a bit of a later period, approximately from the turn of the 1st–2nd centuries. In Laiviai burials they are found together with the bronze pennanular brooches with the poppyseed-shaped terminals and bronze sash-like bracelets with the zoomorphic terminals.

Three spearheads (burials No. 229, 359 and 361) from the Laiviai cemetery are of the so-called *Damascus steel*. The blades of two of them (burials No. 229 and 361) are more of a lanceolate shape, slightly prominent in the middle. The blades themselves are very thin and ornamented with the zigzags and waved pattern (Fig. 18:1). The blades are 4.5–5 cm wide. The ratio of the blade and socket of these spearheads is approximately 1:1. The spearheads are of quite large dimensions, the total length of the spearhead is 26.5 cm (burial No. 229) and 36 cm (burial No. 361).

The spearhead with the different shape and not ornamented blade is from the burial No. 359. This spearhead is smaller, its length with the socket is 18.5 cm, the ratio of the socket and the blade is approximately 1:2. The blade of this spearhead is thicker, with the pronounced midrib, tapered – 2.3 cm wide and jams immediately near the socket.

Hafted spearheads differ from the socketed ones by the fact that their blade ends not in the socket but in the high tange, which was hammered into the wooden shaft. One spearhead has the straight hafted part (Fig. 19:1), the hafted part of the two other ones ends in the stand-up bent (Fig. 19:2, 3). All three hafted spearheads have the narrow osier leaf shaped blade. The ratio of the hafted part and the blade is approximately 1, 5:1. The length of the spearheads including the tange is 16.5–29 cm. The spearheads said above are dated to the first centuries of the 2nd millennium.

In the Laiviai cemetery the eight *harpoon type* spearheads are found. All they are iron, have one outer bit per each, the tange of some of them (burials No. 233, 347, 349) is much longer than the blade by the approximate rate 1:2, 5. These spearheads are themselves longer, 24–26 cm long. Other spearheads (burials No. 355, 359) are shorter – 14–16 cm long, the ratio of their haft and blade is 1:1. The haft of part of the spearheads has a square section and even (burials No. 355, 356), the others have it at the beginning, beneath the outer bit, it is circular and torqued and even towards the very end (Fig. 19:4–9). The very end of the haft is bent very often as well as of the ones of the hafted spearheads.

The iron harpoon type spearheads according to the spearheads with the lanceolate and sash-like spearheads

are to be dated to the end of the 1st – the beginning of the 2nd millenniums.

The *swords* were the weapons of the rich professional warrior who had the exceptional status within the society. This weapon is found in the Laiviai cemetery put along the burial pit. All swords undoubtedly were worn in scabbards. The scabbards apparently were wooden ones because near the blades some wooden particles were found (burials No. 105, 195) and besides this, some chaps were found.

Only three well-preserved swords were found.

In Laiviai the most ancient sword if to judge according to the form is that one found by chance. This sword is iron, one-edged. It apparently had the wooden hilt because the 7 cm long tange is preserved, the surface of which contains some wooden particles. The back of the blade is straight and thicker, tapers towards the edges (the cross-section – high, narrow triangle). The edges of the sword are very crumbled off, the preserved, width of it near the middle is 4 cm. The total length of the sword including tange is 48.5 cm. The sword tapers towards the top but the top itself is rounded (Fig. 20:1). The swords of such shape were used in the 8th–9th centuries. The second sword was found in the primary burial No. 195 (Fig. 20:3). It is also one-edged but has the hilt with the cross and a pommel on top, and is attributable to the *B* type (Kazakevičius, 1996, p. 18–21). The total length of the sword including a hilt is 70 cm. The diameter of the pommel is 5.8 cm, height – 3.6 cm. The length of the cross which ends the hilt – 7.2 cm, 1.9 cm thick. The space between the pommel and the cross is 9.5 cm. The width of the edge of the sword is 4.2 cm. The third sword was found in the richest Laiviai cremation (No. 361). This sword is two-edged and has a splendid hilt. It is manufactured from the patterned (Damascus) steel, attributable to the *T* type (Kazakevičius, 1996, p. 48–51) and has the mark driven in. The hilt ends in the cross of a length of 8.8 cm and 1.5 cm thick, a pommel is on top which is divided into two parts, and has the second pommel 5.5 cm long and the cross (6.1 cm long and 2 cm thick). The pommel and both crosses are silver-plated (?) and ornamented (Fig. 20:2). The total length of this sword is 97 cm, the length of the hilt including all crosses 14.2 cm, the edge's width is 4.3 cm. It also used to have the wooden scabbard because the bronze chap is preserved which is slightly melted in the fire.

The sword from the burial No. 361, judging from another burial items (bronze pennanular brooches with the square and thickened terminals, spearhead of the Damascus steel, miniature iron working tools, iron lock with the key and the bronze balance), are attributable to at least 11th century so the sword is also from the same period.

The sword from the burial No. 195 is even more ancient, it is possible to attribute to the 8th–9th centuries because it is one-edged and found in the primary burial.

Battle knives were found only in the male burials. In the Laiviai cemetery they are found in three cremations. The knives were of a large dimensions – 37.5–40 cm long, width of a blade is 2.3–4 cm, with very sharp tops. They were worn in the leather cases, which had plenty of bronze bindings (Fig. 21:1–2). The knife case in the zone of the edges was ferruled with the bronze teeth plate, the top of the knife itself was ferruled with bronze in a totally closed manner, the handle was also upholstered by the bronze plates which were joined below by the joining bronze long double plate (Fig. 21:2). All bronze parts have numerous ornaments: rhombs, crosses, triangles and different dots and cavities. The battle knives were found in the burials dated to the 10th–11th centuries.

3. Ornaments

This is the most numerous group of finds in the Laiviai cemetery. We will discuss them by the following groups: neck ornaments, breast ornaments, hand ornaments. The neck ornaments consist of the neck-rings, necklaces and single beads.

44 *neck-rings* were found, it is possible to divide them into three types.

The only one *neck-ring with the thickened overlapped terminals* (primary burial No. 46) is made of bronze, from the rounded stick, which in the thickest places is 1.4 cm thick and in the thinnest place is 0.5 cm thick. The terminals are overlapped. The overlapped terminals at the beginning and at the end are ornamented with the rows of cuts. The total diameter of the neck-ring is 16.5 cm. It is to be dated to the 8th–10th centuries (Fig. 22:1).

The neck-rings with the moulded terminals were found in the cremations and the primary burials. The middle part of the neck-rings is mostly of the rhombic, sometimes square cross section not twisted or twisted in the rare cases (Fig. 22:2), the sides – always twisted, the bow itself tapers towards the terminals and ends in the loop-and-hook clasp. The exceptional neck-ring is from the burial No. 170. The whole bow of it is twisted, the terminals ends in the loop-and-hook clasp and on the bow four spirals are stringed which are made from the semi rounded wires, tapers towards the terminals, in some places decorated with the cut cross ravines. The diameter of the neck-ring is 15.2 cm, the diameter of the spirals is 3.2–3.4 cm (Fig. 22:3). They are to be dated to the end of the 7th–11th centuries.

The most numerous neck – rings are *plaited* ones (approx. 44 units) found in both the cremations and the primary burials. The bows of these neck-rings are plaited from two, three and sometimes from four or even six bronze wires. The plaited neck-rings have the different terminals. According to the shape of the terminals it is possible to divide them into the following groups: 1) plaited two wires neck-rings with loop-and-hook clasp; 2) plaited neck-rings with the loop terminals.

Plaited two wires neck-rings with loop-and-hook clasp. They were found only in the male cremations and are dated to the 10th–12th centuries (Fig. 22:4, Fig. 23:2).

Plaited neck-rings with the loop terminals are plaited mostly from three rounded bronze wires, and only two of them are plaited from the two wires (burials No. 312 and 321). The bow is 0.13–0.5 cm thick, both terminals ends in the single loops and are slightly overlapped. They all are quite similar. The terminals of some neck-rings are overlapped in such way which makes the two or three spirals (Fig. 23:3, 4). They are to be dated to the 10th–11th centuries.

Only five *necklaces* are found. They are from the female or children burials. The bigger part of the necklaces consists of the bronze thin semi circular or triangle cross section wires spirals and beads. The beads were mostly strung as the separating part among the separate spirals (Fig. 24: 1, 2, 4), only the burial No. 92 contained the necklace in the middle of which was one bronze bead (Fig. 24:3). The beads in the necklaces were from the different materials: amber, bronze and blue glass. The necklaces are of a different length: from 10–15 cm (burials No. 68, 143) up to 40 cm (burial No. 43). The necklace found in the cremation No. 326 apparently was made only of different beads, 14 of them were found: one small, truncated biconical – made of amber, one made of the bronze wire flattened to the sash, one fourfold of a blue glass, three small of a green glass and eight small beads of the yellow mass. Since they all were scattered all over it is unclear in what order they were strung.

Very interesting necklace was found in the burial No. 333 (EM 2:1021). It occupies some transitional place among the neck-rings and the bead necklaces. It was made of the iron spiral neck-lace of five coils, the terminals of which ends in the small loops and the whole bow is strung around the blue glass double and triple beads (Fig. 25). Since this necklace is from the cremation it is very badly melted. The diameter of the necklace is 16.5 cm.

The *single beads* are mostly found one per each burial. The male burials contained only few amber beads, which were not in the zone of a neck, but near the belt so their purpose was quite different – they served as the belt ornaments. The found beads were made from amber, bronze and glass.

42 units of amber beads were found. One burial contained one bead most often, only one burial No. 354 contained four beads. They were found in both primary burials and cremations. According to the shape it is possible to divide them into three groups, these are truncated biconical, conical and flat ones.

Only 6 *truncated biconical* beads were found. They are not big, 1.2–1.6 cm diameter and 0.7–1 cm thick. Some of them are polished but the majority is not polished at all (Fig. 26:19). The exceptional bead was found in the burial No. 265 – all its surface and the ends are ornamented with the scratched concentre rings.

7 *conical* amber beads were found. Sometimes both ends of the beads were cut (Fig. 26:17). They are bigger, the diameter of the wide end is approximately 2–3 cm,

from 1.5 up to 2.8 cm high. Sometimes their surface and the wide end are ornamented with the smaller or bigger cavities located chaotically. They all are polished. The beads of this kind were found only in the primary burials (this means they are the most ancient form of beads, from the 8th–10th centuries).

The flat amber beads make the biggest group of beads (twenty-eight units were found). Many of them are manufactured very simply (just cut amber piece with the hole), of an irregular form and not polished. They are of a different size: from 0.9 up to 3.2 cm diameter, mainly 0.3–0.8 cm thick, only one in the burial No. 214 was 1.4 cm thick. The edge of one bead (Fig. 26:26) and one side were ornamented with some irregularly located cavities. The flat amber beads were found in both primary burials and cremations.

14 units of bronze beads were found in Laivai. They were exceptionally only in the cremations. Many of them are slightly melted. The beads are of a middle size and different shapes: rounded (Fig. 26:11), rounded double or triple (Fig. 26: 10) and single angular or double.

The glass beads were found in both primary burials and cremations (27 units). The great majority of small rounded beads are made of the blue glass, some yellowish and light blue also happens among them. According to the shape the barrel-shaped (Fig. 26:7, 8) and notched also happens. Some beads were from the white mass, rounded, ornamented with the spots of the red enamel.

The *breast ornaments* are the most numerous part of the ornaments in the Laivai cemetery. The found breast ornaments consist of the brooches, pins, pendants and chains.

The found brooches is possible to divide into four main groups according to the shape.

Only five *ladder brooches* were found: two from the primary burials and three were found by chance. The most ancient brooch (3rd–4th centuries) was found by chance (Fig. 27:2). It has the wide, bent bow, which slightly tapers towards the foot, three not long ladders, not ornamented. The clasping part is casted. The brooch is 6.2 cm long, the upper ladder is 5.1 cm long, the lower – 4 cm. The rest three-ladder brooches are of a most later period and already degenerated ones. They have very concave body and quite long, wide ladders. The number of ladders is different: two, three and four. The brooch from the burial No. 84 has the extra square sprouts with the holes at the foot's end and on top of the axis. Besides this, the sprouts and the ends of the ladders of this brooch are ornamented with the cavities driven in (Fig. 27:4).

The different *crossbow brooches* were found: these are decorated with ringlets, with the zoomorphic foot, long footed with the casted clasp, poppyseed-shaped and ladder ones.

The *brooches with ringlets* only four were found. One of them was made of silver. It was found in the female burial No. 269. Other brooches with ringlets are made of bronze, only the spaces between the ringlets were silver-

plated which are decorated with the sieve shaped pattern (Fig. 27:1). The body of the brooch was made from the bronze bent tin, flared towards the foot; the rings are rounded, sometimes ornamented with the notches. These brooches are quite large: 12–13 cm long, foot is 3–4 cm wide.

They are dated to the 8th–9th centuries.

The brooch with *zoomorphic foot* only one was found in the Laivai cemetery (burial No. 99). This is the bronze brooch, which was found in the male primary burial. It is with the bent back and ends in the muzzle-of-a-beast-like shape. The bow is of an oval section and the terminals of the axis end in a shape like the flattened poppy heads. In the middle of the axis, near the back, the even square space is available, it is ornamented with the cut ravines on the edges. The length of the brooch is 10.9 cm, the axis is 10 cm long. It is to be dated to the 8th–9th centuries.

2 long footed brooches with the casted clasp were found (in the burials No. 50 and 79), both in the children primary burials. These brooches are not purely crossbow long footed but they occupy some transitional place among the crossbow zoomorphic and crossbow poppyseed-shaped brooches. The brooches are small, 7.2–8.5 cm long, the axis is 4.6–6.1 cm long. Their foot and the bow are of a concave triangle section. The bow is wide and large as well as this of the poppyseed-shaped brooches. The entire bow of the brooch from the burial No. 79 is ornamented with the scrapped ravines, the foot is also ornamented – at the very end and higher – with the groups of the cut ravines (Fig. 28:1). The foot of the brooch from the burial No. 50 is almost cut off from the body by the two ravines – this is very much like foot of the zoomorphic brooch (Fig. 28:2). The axis ends in the semi-rounded buds or poppy heads (burial No. 79).

These brooches as the transitional ones between the zoomorphic and crossbow poppyseed-shaped ones, are possible to attribute to the 8th–9th centuries.

The crossbow poppyseed-shaped brooches in Laivai flat cemetery were found only in the male primary burials, the only one exception is the girl's burial No. 91. All these brooches are made of bronze, the bow and the body is with the concave triangle section, quite wide and cross-notched. The foot and the head in the zone of the spiral contain the two sprouts each and the head of the brooch from the burial No. 91 ends in the muzzle-of-a-beast-like shape with two scrapped eyes (Fig. 28:3) – this is the example of the copying of the crossbow zoomorphic brooches. The number of the sprouts of the later poppyseed brooches increases and they are available not only on the foot itself but also on the bow on the both sides of the foot. Such is the brooch from the burial No. 170 (Fig. 29).

The axis of the brooches are iron and coiled with bronze wire, their terminals end in the small flattened poppy like heads. The poppy heads are notched along. The brooches are large, 16–17 cm long. Interesting brooch is from the burial No. 49. Its surface is different from the

other brooches, it is ornamented not with the cross notches but it is entirely rough. To the bow of the brooch the chain was attached consisting of the double bronze ringlets, on the end the bronze wide-ended pendant is available. The brooch is small, 8.1 cm long, the axis is 7.1 cm long, the pendant is 6.7 cm long, the width at the end is of a 2.7 cm. the brooches are to be dated to the 9th–10th centuries.

The only one crossbow ladder brooch was found in the primary male burial No. 3 (Fig. 28:4). The brooch is made of bronze and is flat. It has one ladder below, which is decorated with the six eyes and with the net pattern. The head is ornamented with five eyes. The axis and the bow are flat, ornamented with the rows of the cuts. The brooch is 5.3 cm long and 5.6 cm wide. It is to be dated to the 9th–11th centuries.

The plenty of pennanular brooches was found. They were found in both male, female and children burials. Many of them were found in the cremations. In most cases these brooches are made of bronze, only two are iron ones. The brooches are with the different terminals: cylindrical, angular, poppyseed, zoomorphic, and thickened ones.

The 76 units of the *brooches with cylindrical terminals* were found. Their bow is with the rounded, oval, semi oval, rhombic and hexagonal cross section. The bow is 0.2–0.6 cm thick. The brooches are very different in size – the diameter is from 1.9 cm up to 5.8 cm. The bow of the brooch often is decorated by the rows of the zigzags along the entire bow (Fig. 30:5), with the rows of the triangles (Fig. 30:2), and with the row of the small cuts (Fig. 30:3). The brooch from the burial No. 376 had the torqued bow (Fig. 30:6).

The two brooches must be highlighted, on the bows of which the two-ring axis was put on per each. Both the bow and the ring axis are decorated with the compatible pattern: the bow of the brooches from the burial No. 139 is decorated with the zigzag pattern, both ring axis are decorated with the same pattern (Fig. 30:1). The bow of the brooch from the burial No. 152 is decorated with the row of the cross lines, the axis also are decorated with the cross notches (Fig. 30:3).

12 brooches with the *angular terminals* were found. The diameter of the biggest brooch is 8.1 cm, of the smallest one–3.8 cm. The cross section of the bow of the brooches is different: semi circular, oval and rhombic, approximately 0.6–0.9 cm thick. The bow of all brooches, except those ones from the burial No. 363, is decorated. They are ornamented in different ways: with combined pattern of the cuts and rhombes (Fig. 31:1), rows of triangles (Fig. 31:4), intersected slanting lines or the entire bow is torqued (Fig. 31:3, 5). The angular terminals are ornamented also with the eyes (burials No. 226, 325), or the dots.

Approximately 30 *brooches with the poppyseed terminals* were found (excluding the fragments found by chance). These brooches are from the cremations. They were found in both male and female burials. The brooches

are made of bronze, approximate diameter from 4.4 up to 7 cm. The bows of them are different: rounded, semi rounded, oval and of a truncated triangle. The bow in the middle is quite thick – diameter from 0.5 up to 1 cm, tapered towards the terminals and ends in the poppy heads. The heads are of a different form and different sizes (Fig. 35:1–6).

12 brooches with *zoomorphic terminals* were found. They were both in the primary burials and cremations and both in male and female burials. All brooches are made of bronze, small, approximate diameter 2–4 cm. Only one brooch from the burial No. 226 has the diameter 6.6 cm. This brooch differs from other brooches of this sub group that its bow has the bronze ring axis. The entire bow is ornamented with the rows of small and bigger cuts. The zoomorphic heads are very flattened, small, ornamented with the pressed four dots. The ring axis is ornamented with the notches (Fig. 33:1). The bow of the brooches in the cross section is circular, oval, and semi circular, rhombic or angular. The bow of many brooches is torqued. The bows of the two brooches (already mentioned from the burial No. 226 and 317) are ornamented with the rare cavities, which are located in two rows (Fig. 33:2). The heads of the zoomorphic brooches are very different (Fig. 33:1–4), they are mostly ornamented with the eyes or small cavities.

11 brooches with the *thickened terminals* were found. They are found in the cremations and primary burials. The pennanular brooches with the thickened terminals have the diameter of 3–5 cm, the bow is semi circular, with the concave semi circular or oval section. The bow thickens towards the terminals more or less and the flattened one becomes flared. According to the ornamentation of the bow the brooches are divided into three groups: a) with not ornamented bow, b) the thickened terminals themselves are ornamented with some notches (Fig. 34:1, 2), c) the brooches with the bow with the flat cross section and flared terminals but not thickened ones, ornamented with the groups of the cross notches and the spaces between them – with the eyes driven in (Fig. 3).

The pennanular brooches appear at the end of the 8th century, they were especially favourite during the 9th–10th centuries and the single ones are found in the burials even from the 15th century.

The *flat brooches* are different according to the shape. The rounded brooches were found only three, all in the primary burials. The brooches are made of bronze, their diameter is approximately 5 cm, they are openworked, the symbol like the swastika forms in the middle and along the sides the sash of approximately 1 cm wide is available which is decorated either with the eyes (burial No. 111, Fig. 35:2) or the cut ravines and the row of cuts going around (burial No. 108). The terminals of the swastika of the brooch from the burial No. 53 ends in the four stylised zoomorphic heads and the side lacks the sash.

Two brooches found by chance are “*eight*” – *digit shaped* (Fig. 35:5). Both brooches are made of bronze, one is 5 cm long and 2 cm wide, another – 5.7 cm long and 2.6 cm wide. The surface is ornamented with chaotically located eyes.

One *S shaped flat bronze brooch* was found among those found by chance, it is 7 cm long and 3.8 cm wide. The ends of the letter *S* end in the stylised zoomorphic heads (Fig. 35:6).

The *oblong square shaped flat open-work brooches*: one is from the primary burial No. 168, another three are found by chance, all made of bronze, 4–5 cm long and 3.5–4 cm wide. The pattern similar to the woven one is in the middle (Fig. 35: 3, 4).

The eight *flat cruciform brooches* were found, all from the cremations. They are very similar to the heads of the cruciform pins. Differently from the other flat brooches they are not with open-work, their surface is even and silver-plated (?) which is decorated by the concentre circles made of the small cuts (Fig. 35:1). They all are of a very similar size, diameter is approximately 4–4.5 cm.

The flat brooches are dated to the 8th–10th centuries.

The *pins* according to their location place in the burial are divided into two main groups:

1) the pins – the breast ornaments which were also used for fastening the clothing in the breast and the neck zones; 2) the pins used to fasten the head cover or the coiffure. The latter ones are found exceptionally in the female burials near or above the head.

The pins – the breast ornaments. According to the shape of heads they are divided into several groups: crook-like pins, cruciform pins, the pins with the triangular head; the pins with the snail-like terminals on the head.

Only seven *crook-like pins* were found. All they are found in the primary burials, made of bronze, except two iron ones (burials No. 43 and 121). The pins are small, 7–13 cm long, made of the thin rounded wires, one terminal is tapered, and another one is bent into a loop. The heads of part of pins are circular and big, approximate diameter is 1.5–2 cm (Fig. 36:7), others are oblong and very small (Fig. 36:8). Both iron and bronze pins are absolutely the same, this shows that they are simultaneous and are dated to the 9th century.

The 14 units of *cruciform pins* were found. They were found in the primary burials and cremations both in male and female ones. All made of bronze, quite large, the majority of them are approximately 20 cm long, and one (burial No. 349) was even 32 cm long, the diameter of the cross-pieces is 8–9 cm. All four terminals of the cross-pieces ends in the rounded plates. The head of some cruciform pins is silver-plated (?) which is also ornamented with five concentre circles, the heads of others are ornamented with five bronze or silver-plated (?) conuses (Fig. 37: 1). The needles of the pins are with the rhombic or multi angular cross section and round towards the terminal. In the needle, near the cross-piece almost all

cruciform pins have the prominent sprout which contains the hole for the chain because the cruciform pins are found in the burials two per each, maybe they were connected by the chains. These pins are dated to the 8th–10th centuries.

The pins with the triangular head only three pieces are found (in the cremation, primary burial and one found by chance). They all are bronze and quite long – 15–21 cm, the diameter of the heads is 7.3–9.8 cm (Fig. 37:3, 4). They are dated to the end of 8th–9th centuries.

The pins with the snail-like terminals on the head are found also three pieces: two in the primary children burials, one in the female primary burial. All three pins are made of bronze. The pins of this group is very similar to the crook-like pins according to their size and the way of manufacture. The only difference is that one terminal splits into two parts and the both parts are flattened and rolled into the snail-like axis either inside (Fig. 36:2), or outside. The pins th snail-like axis of which are rolled inside are similar to the heart-like heads. The pins are short – 7–10 cm. The diameter of the head rolled inside is 1.8–2.5 cm, those rolled outside – 3 cm. they are dated to the 9th century.

The pins used to fasten the head cover. According to the shape of heads it is possible to divide them into three groups: with the wheel-shaped head, flat heads and rhombic heads.

Only two pins with wheel-shaped head were found in Laiviai – in the female primary burials above the head. The pins are long: one is 20.3 cm long, another 24.5 cm long. Both are made of bronze, their heads are circular. The head of the pin from the burial No. 211 is of a 3 cm diameter, gleam-like, with the two circular rows of the oblong holes, besides this, the four circular prominent sprouts of 0.8 cm long located above the head, in the cross way (Fig. 36:3). The needle of the pin is of a rhombic cross section, rounded only at the very end. The head of the second pin (burial No. 225) is made of the rhombic-shaped plate wrapped with the bow. On the bow, in the front side, near the corners of the plate, the four quite high – 1.6 cm and rounded sprouts are attached to. The rhombic and the middle part of the pin and the circles of the sprouts apparently were silver-plated (?). The total diameter of the head is 3.5 cm. These pins are dated to the 9th–10th centuries.

9 pins with the flat heads were found. Their heads slightly differs, ones are cut (Fig. 38:1), others are simply flat ones (Fig. 38:2). They are 20.2–43 cm long, made of bronze in most cases. The needles are of a circular cross section, 0.5–0.6 cm thick. The head of one pin is made by flattening of the needles-end, the needle of other fastened to the head by the two bronze needles. All heads of the pins are rounded, diameter 2.5–3 cm and have eight short sprouts around. The head of the other pin is totally flat on top, tapers towards the terminals downwards and looks like a nail's head. Its diameter is 1.7 cm. The upper part

of the head is ornamented with the row of small cut on the very edge and going towards the middle – by the driven in two rows of the small triangles (Fig. 38:2).

The six pins with the rhombic heads were found in Laiviai. All they are made of bronze and are quite small. Their length (including the head) is 10–12 cm. The head was made by the flattening of one terminal of the needle to the rhombic plate. The part of the heads are ornamented with the row of the small cuts (Fig. 36:6), another part – with the small intersected crosswise driven in balls (Fig. 36:5), the third ones have the heads ornamented with the square cavities. The head of the pin from the burial No. 107 is flattened the same way as this of pins with the rhombic head but the shape of the head is more similar to the triangle made from three circles put one near another (Fig. 36:1). These circles contain one small hole per each (maybe glass eyes fallen out?). The surface of the head is silver-plated which is decorated with the three concentric circles. The head is small, 2x2 cm and the length of the pin itself is 8.5 cm.

All flat pins are dated to the 9th–10th centuries.

The pendants and chains are connected with the pins or brooches. Those found in the Laiviai cemetery might be attached only to the triangle or cruciform shaped pins. According to their shape the pendants are divided into the following: **crescent shaped** (Fig. 37:4), 14 pendants of **triangle shape** were found (Fig. 39:3–7), 6 **maple seed shaped** pendants were found (Fig. 39:8) and 8 **rounded** pendants were found (Fig. 39:1, 2), the only one **pendant – amulet** was found (Fig. 39:9), it is made of amber and the rest ones are made of bronze. The pendants are to be dated to the 8th–10th centuries.

Besides the pendants, in 24 burials (and also those found by chance) the longer or shorter **chains** or their parts are also found. All chains are made of the thin bronze wire with the circular or triangle cross section. The chains were consisting of single, double or triple rings. The one chain must be highlighted which was made from the bronze spirals of three windings (eighteen spirals in total, their diameter is 2.3 cm). The surface of the spirals was decorated with the notches. The chain ends in the triple loop made of the triple wire. The total length of the chain is 32 cm. Since this chain was found by chance it is unclear where it used to be hitched and by which period it is possible to date.

Hands ornaments. They are (in this work) the **bracelets and rings**.

The found bracelets are divided into the several groups. The spiral bracelets (32 units) were found in both cremations and the primary burials and are independent from the age or sex. All spiral bracelets are made of the bronze sash, which is with the different cross section: semi circular, oval and triangle. The number of spirals is very different: from two ones (burial No. 124) up to ten. The diameter of the bracelet itself depends on the hand thickness of the buried individual: the diameter of the bracelets found in the children burials is 3.2–3.4 cm, found

in the mature adult burials – 7–8 cm. The diameter of the terminals of the bracelets containing numerous spirals is different, adapted to the wrist thickness.

The surface of the majority of the spiral bracelets is not decorated, of some of them only terminals are ornamented, the third ones are with the three side windings per each. The ornaments are also different: the groups of notches (burial No. 50), continuous cross notches (burial No. 68), eyes (burial No. 363), triangles (burial No. 366) and the sieve shaped pattern (burial No. 162).

As it was mentioned before, the majority of bracelets from Laiviai are found in the primary burials and found along with the archaeological material from the 8th–9th centuries, but some of them are also dated to the 10th–11th centuries.

The 8 bracelets with the flaring terminals with the triangle cross section were found (two in the cremation No. 269, others are from the primary burials). Seven bracelets were found in the female burials, one in the male burial. The bow of these bracelets in the middle is narrow with the oblong square or semi circular cross section, suddenly flare towards the terminals, becomes as the thin tin with the hollow triangle section. The terminals have the small space between them, their width is 4.8–5 cm. The terminals of all bracelets are ornamented from both sides. They are dated to the 8th–9th centuries (Fig. 40:1, 2). The six bracelets that found in the children primary burials are also attributable to this group (Fig. 40:11).

The 5 massive bracelets with thickened terminals were found. These bracelets are quite heavy, the bow is thick and thickens even more towards the terminals. The cross section of the bow of the bracelets is different: trapezium, hexagonal and the slightly concave semi circular. The terminals of the bracelets almost do not meet, the thickness of the terminals is 1.6–1.7 cm. The bow of the bracelets is ornamented: with the dot rows, triangles made of dots and rows of the driven in triangles (Fig. 40:3). They are to be dated to the (8th century ?) 9th–10th centuries.

The twelve bracelets with zoomorphic terminals were found. They were in the primary burials and cremations. These are the most splendid bracelets because their entire bow is ornamented. It is characteristic to all the bracelets that the terminals of the bow do not meet and the terminals end in more or less clear head of the beast. The “muzzle” of the part of the zoomorphic bracelets tapers, of the others – becomes wider. The “ears” of all of them are very low and only slightly separates from the bow. The bow of the bracelets is not wide, reaches 1.2–1.6 cm width and is with the different cross section. The bracelets with zoomorphic terminals were worn from the 10th up to the 13th centuries.

The sash-like bracelets were found in the broken or badly burned (melted) conditions. They were found in 26 burials (29 units) and two were found by chance. These bracelets were very different both by the bow shape and by the ornament. The bow of ones was very narrow, only

0.7–0.9 cm, others have the wider one – 1.3–1.5 cm. The terminals of ones are slightly tapered, the others are even. The bow of the bracelet is with the very different cross section: semi circular, narrow triangle, irregular rhombic and with the prominent notch in the middle (Fig. 40:2, 13). These bracelets are dated to the 9th–12th centuries.

The numerous rings were found, one, two or sometimes even five per each burial (burial No. 60). All rings are made of bronze, found both in the primary burials and cremations, both in the male, female and children burials. The found rings are divided into several groups according to their shape: spiral, thickened front part, wider front part.

The most numerous group in Laiviai is the spiral rings, found even in 78 burials (approx. 131 units or their parts). The part of the spiral rings apparently are not rings but only spirals with which the wooden hafts of the spears, knives, awls and other tools and weapons were made stronger or decorated. The spirals were stringed on the neck-rings and the bows of the brooches. But it is impossible to separate whether this is the spiral ring or the simply spiral especially in the cremated burials. All spiral rings are made of bronze, mostly from the wire with the circular or semi circular cross section. The part of the spiral rings are made of the wire with the triangle or flat square cross section, one ring was found made of the wire of the rhombic section (burial No. 48). The number of spirals is very different: from 3 up to 7. The spirals taper towards the ends. Many of these rings are plaited very tight. The diameter of rings depend on the finger of the buried individual: the diameter of the rings found in the children burials is up to 1.7–1.9 cm, in the male burials even 3–3.2 cm. the major part of the rings are not ornamented but there are also ornamented very nicely, mostly with the cross notches (Fig. 41:7, 8).

The nineteen spiral rings were found with the middle spiral flattened and wide. These rings are mostly with three windings. The two edge windings as well as of all spiral rings are made of the rounded or semi rounded wire while the middle winding is quite wide and made from the tin with the triangle cross section or the flattened one, in the middle the prominent notch is available (Fig. 41:2). Many of the spiral rings of this kind are not ornamented at all or only the side windings ornamented with the cross notches, the flaring part is not ornamented.

The seven spiral rings with the thickened front part were found. They thicken because the wire of the all windings is much more thicker, and flare because of the increased number of spirals, because the upper part of these rings contains three or four windings while in the lower part only one or two. The spiral rings of this kind are very heavy and massive, they are large and found only in the male burials. The spirals of the rings are with the different cross section. The spiral rings were favourite hand ornaments during the entire first millennium B.C.

and at the beginning of the second millennium. They are widely spread throughout Lithuania.

The rings with the thickened front part are made of the bronze wire, the upper part of which is very much thickened, the terminals are tapered and slightly crossed. They were found in nine burials (17 units). All rings are made of the wire with the semi circular section. The thickened part of the rings is 0.7–0.9 cm thick and more or less ornamented. The upper part of the majority of them is ornamented with the false plait, sometimes the prominent notches are ornamented with the small cuts (Fig. 41:10). The rings with the even thickened part are ornamented with the rows of cuts and groups of eyes.

The rings with the thickened front part are characteristic to the second part of the late Iron Age, the 10th–11th centuries.

The rings with the widened front part were found only six units. The rings are made of bronze from the rounded or semi rounded wire, with the overlapping terminals, the front part is flattened into a tin and widened very much – the widest place reaches up to 2.3–2.5 cm. The widened part is of an oblong oval shape. It is entirely ornamented (Fig. 41:12). Dated to the 10th–12th centuries.

4. The belongings of the clothing of the rider and the riding gear of the riding horse

In Laiviai the belts, buckles and spurs are attributable to the clothing of the rider. The different fittings of the buckles and the separating devices preserved (Fig. 45:1, 2, 4–10). The belts were not wide, ornamented with the fittings of different shape or interplaited with the bronze wires (Fig. 42–44). The buckles differ by their shape but all are made of bronze. The major part of them builds the regular square belt buckles. The front parts of these buckles also slightly differs: one are even, only with slightly rounded corners, others are completely rounded, the third ones have the bent in the middle, the corners are rounded (Fig. 45:7). The belt buckles of this kind have only one cross except the buckle from the burial No. 354, which has the two crosses. The buckles are of quite the same size: 3–4 cm long and 2.5–3.5 cm wide, the bow is with the square or flat square, some with the circular cross-section. The surface of many of buckles is not ornamented, only some of them are ornamented with one (burial No. 193) or two rows (burial No. 145) of driven in triangles and cut ravines scrapped along (burials No. 167, 217) or the rows of zigzags (burial No. 51). The same ornament has also the clasping tongue.

Some of the belt buckles are circular and the front part near the middle has the longer or shorter sprouts. These buckles have either two crosses (burial 364) or the part of the buckle attached to the belt is extended and cut in a different way: one has the tulip motive (Fig. 45:10), another are square with the sprouts or have the cut leaf with the rounded corners (Fig. 45:9). Many of the surfaces of the buckles are not ornamented except some ones, which have the scrapped, cross cut ravines (Fig. 45:9). The

belt buckles of this kind are very small, 3–3.5 cm long, 1.5–2 cm wide including the extended part.

Three buckles found in the Laiviai cemetery are **pentagonal**. They all are of the same size: 4 cm long and 3 cm wide in the widest part. The bow is made from the oblong square cross section wire. All have two crosses each, not ornamented, the middle cross of one is extended and ends in the triangle sprouts (Fig. 45:2). One buckle is square, with rounded corners, the front part is bent near the middle and ornamented with two groups (three per each group) cut ravines. The clasping tongue of the buckle is cruciform (Fig. 45:3). The size of the entire buckle is 3x2.5 cm.

The spurs considerably differ one from another in their bow and ornaments. They were made both of iron and bronze.

The iron spurs with the straight bow were found in ten burials (10 units). Their bow is made of the iron bent stick with the oblong square cross section the thickness of which is 0.5–0.8 cm. The terminals themselves end in the bent loop. All spurs have the spike of a long oblong square prism shape (Fig. 46:2, 5). In most cases the spurs are small, the diameter of a bow is 7–7.9 cm. Only one spur from the burial No. 238 was larger with the bow of diameter 10.4 cm. Some two identical bronze spurs were found. They differ from the iron ones in the bow which is entirely torqued (Fig. 46:2). One bronze spur (Fig. 46:1) is manufactured in a different way. Its bow consists of the three thick bronze wires. The wires are firmly interconnected their terminals end in the loops. All side wires are torqued, the middle one is even. The total width of the bow is 1.7 cm.

The five bronze spurs containing the bow are **hollow**. Their bow is slightly bent, tapered towards the terminals and in the middle also has the prism shaped spur. Unfortunately these spurs are badly declined.

The most splendid Laiviai spurs are 5 found sash-like openwork spurs. Three of them (burials No. 153, 191 and one found by chance) are cuts approximately in the same way—they have eight oblong cuts (four per each bow side) and two crosses in the terminals. The different number of the eyes and scrapped cut ravines ornaments the remained planes among the cuts. The width of the bow of these spurs is 1.6–1.8 cm. The diameter of the spur is approximately 9–10 cm. The small bronze square buckle with the rounded corners (1.8x1.8 cm) was found near the one spur (burial No. 153). It is obvious that with the help of this buckle the belt of the spur was used to clasp. The spur from the burial No. 171 has the bronze fitting from the leather belt in one terminal. This belt fastened the spur to the footwear (Fig. 46:8).

The spur from the burial No. 317 was also ornamented differently. Its entire bow is cut in the triangles and rhombs of the same size. The rows of the triangles go along the edges of the bow and among them, in the middle is the row of rhombs. The remaining spaces among the openings

are ornamented with the small sieve pattern (Fig. 46:7). The spur from the burial No. 263 is not openworked, but with **plenty cuts in edges of a bow**. It is wider near the middle – 4 cm, and tapers towards the terminals. The edges of the spur near the middle and towards the terminals (in three places) are cut with the trefoil ornament and the surface of the bow is ornamented with the rows of the small notches and holes, which are mostly grouping three per each group. The terminals of the spur ends in the iron heddles by which the spur was fastened (Fig. 46:4).

The separate group consists of some (9 units) very small bronze spurs. Maybe they are miniatures, manufactured specially for the putting into the burial purposes or maybe some larger ones were used in the real life. These spurs are made of the thin 0.6–1.2 cm wide tin, some of them taper towards the terminals. In the middle they have short, nail – like bronze spike and in the terminals the holes for the belt passing through. Their diameter is approximately 4–7 cm (Fig. 46:6).

One iron spur from the cremation No. 362 is manufactured from the flat square stick, the bow is very much bent and seems even slightly pressed (adapted to the foot-wear shape?) and of quite large dimensions – 14 cm long and 8.5 cm wide. In the middle it has the spike with the sharp 3.2 cm long top and thickened in its middle. The terminals of the spur flare and ends in three spurs (Fig. 46:3).

It is difficult to date all the spurs but part of them is attributable to the 9th–11th centuries.

The riding horse's riding gear belongings. They consist of the riding bit, stirrup, belt buckles.

The riding bits were found in the fourteen burials (16 units), all they are made of iron. The riding bits were with jointed mouthpiece (burials No. 170 and 362) or with three jointed mouthpieces (burials No. 74, 98, 99, 184).

The length of the riding bits is approximately 24–26 cm, the diameter of the rings 4.7–6.7 cm. The riding bits with three-jointed mouthpieces are very badly declined, only in a couple of burials No. 74 and 98 the better-preserved ones were found. In the burial No. 74 the segments of the riding bits are plaited from two rounded thick wires. All three segments are almost of the same length, the total length is 18 cm. The rings are of an average size and of a 6.4 cm diameter (Fig. 47:1). The riding bits with the three jointed mouthpiece found in the burial No. 98 are manufactured on a slightly different way. The segments are made from the iron stick with oblong square section. The length of the side segments is approximately 7 cm and the middle one is short, only 4 cm. The segments are of a 6 cm diameter (Fig. 47:2).

The iron riding bits with jointed mouthpiece found in the burial No. 361 and one found by chance (EM 2:1927) are with the cheek-pieces. The ones found by chance are broken and only fragments of them were found. The riding bits are well preserved from the burial No. 361. The total length of them is 24.5 cm. The rings of the riding

bits with the cheek-pieces are smaller, only of a diameter of 3–7 cm. The curved cheek-pieces remind the crescent shape. In the middle the square plate is available with two holes: the lower one is for the passing through of segment of the riding bits, the upper square one – for the passing through of the ring. The length of the cheek-pieces is 11 cm (Fig. 47a:2). Besides the riding bits of the natural size, the miniature ones were also found in four burials, and by chance (9 units, Fig. 47a:1). They all are made of iron and with the jointed mouthpiece. The segments of ones are from the single wire (burials No. 317, 362, 363), others are plaited from the two thin wires (burial No. 361, Fig. 47:3). The length of the miniature riding bits is approximately 15–18 cm. The size of the rings is 34.5 cm. In the ring of the small riding bits found in the burial No. 361 the bronze separating device containing the leather remains inside the fittings was passed through; apparently the burial contained not only the small riding bits but also the small bridle.

The riding bits are found in the burials dated to the first centuries A.D. The most ancient riding bits were with the large rings. The riding bits with the cheek-pieces are later and are found only in the rich burials more often.

The **stirrups** were found only in three male cremations. They were found in pairs, all are iron and not ornamented. The base of all stirrups is protuberant. The width of the base is 1.3–2.3 cm. The bow is of a different cross section: the bow of the stirrups from the burial No. 361 (Fig. 56:1) is rounded and of a diameter of 1 cm, and the bow of the stirrups from the burials No. 362 and 370 is flat and of a diameter of 0.7–1 cm (Fig. 56:2, 3). The upper part of all them is flattened and slightly risen, rounded at the end and has the small rounded hole. The stirrups are small – 9.5–12.7 cm wide and 9–11.5 cm high.

The stirrups are found together with the finds dated to the 11th–12th centuries.

With the help of the **iron buckles** the saddle belts and bridle were fastened. They were manufactured from the square or rounded iron sash. One part of the buckles is square with the rounded corners and others are rounded. The size of the buckles is different: the smallest one is 2.5x1.8 cm, the largest one is 8.2x7.2 cm (Fig. 47:4).

5. Household material.

The bronze fittings of the drinking horns were found in more than one hundred burials. They were both in the primary burials and in the cremations both in the male, female and children burials.

Many burials contained two drinking horns per each and in two burials (burials No. 192, 218) contained even three ones. Many fittings are badly declined and only fragments preserved, the remains of the horn are missing at all. The fittings of the drinking horns are usually simple, this is the bronze sash by which the edge of the horn was covered. The joint was covered by another bronze tin which was fastened to the horn by the bronze nail (Fig. 49:4, 6). The tin of the couple of fittings is a little bit larger and

more splendid. The fittings of the drinking horns are very similar and differ only in the diameter, which depends on the thickness of the horn and is from 4 up to 10 cm respectively. The children burials usually contain the smaller drinking horns.

The drinking horns were used mainly in the 7th–9th centuries.

The bronze ring spirals (Fig. 50) are very frequent burial item in Laiviai. They were found in almost every both primary burial and the cremation independently from the sex of the buried individual (above 150 units were found). The number of spirals is different in the burials. Mainly they are one, two, and three but there are some burials where five were found (burials No. 211, 326), six (burials No. 167, 192) and even eight (burial No. 215) spirals. One can see from such big number of the spirals in one burial that they served as the ornaments of the working tools and wooden hilts of the weapons. In some ring spirals the wooden particles were found, too (Fig. 50:5, 6). Depending on the thickness of the hilt, which was decorated by the spiral, the diameter of the spirals depends, too. The narrowest spirals are of a diameter of 0.8–1.4 cm, the widest one is of a 3.3 cm diameter. The number of windings is different: the 3–6–7 windings predominate since one can observe the 14, 15 or even 23 windings. All ring spirals are very similar, made of thin brass wire with the circular, semi circular or triangle cross section. The majority of them are not ornamented, only some of them are ornamented with the notches.

The scale and weights. The fragments of the bronze scale were found in Laiviai in only one male cremation (burial No. 361, Fig. 51:1). The small fragments are preserved only while the four cremations contained the weights, and one badly declined one was found by chance. All weights are barrel-shaped but of the different size. The diameter differs from 1.6 cm up to 2.8 cm and the height from 1.3–2.3 cm. The terminals of the weights contain the different marks driven in (Fig. 51:2, 3, 5).

The bronze tweezers were found in four primary burials. Three tweezers were in male burials and one (burial No. 220) in the female burial. All tweezers are similar: narrow and long foot bent into loop and the nippers are triangle. For the press of the tweezers in order the nippers not open the ringlet was pulled on. These finds differ in size: their length is 5.7–6.5 cm, the width of the tweezers is 1.9–2.7 cm. The longer or shorter chain is preserved near all the tweezers by which they were attached to the belt or (burial No. 49) to the brooch (Fig. 49:1–3). They are to be dated to the 8th–9th centuries.

Strike-irons were found only in the male burials and all they are made of iron (Fig. 52). In accordance to the shape they are quite the same. They have the wider protruded base and bent tapered terminals. They differ slightly in the size, their length is approximately 5–7 cm. One strike-iron from the burial No. 355 is very small, only 3.8 cm long. Only the strike-iron that found by chance

(EM 2:1923) is of a different shape. It is closed, square, 6.3 cm long and 2.1 cm wide, with the cut in the middle. The strike-irons were found in the burials together with the ornaments dated to the 10th–12th centuries.

Keys and locks were found only in two male cremations. Both locks are similar, cylindrical, 6.4–6.8 cm long. The surface of the lock from the burial No. 361 was ornamented with the groups of the longitudinal and cross notches.

The key found in the burial No. 361 is 10.6 cm long, its head is rounded and fits the lock cuts (Fig. 53).

These burial items are attributable to the first centuries of the 2nd millennium.

The boxes (Fig. 54) were found in fourteen burials, mainly in the female primary burials. The boxes were made of the birch-bark and with plenty of bronze ornaments. In two burials (burials No. 43 and 118) the boxes are preserved better, other burials contain only the separate fragments. Judging from the preserved boxes it is obvious that they were rounded, small, of an approximate diameter of 5.5–6.3 cm and 4 cm high. The narrow leather sashes were put above the birch-bark wrapped in the thin bronze wire. The leather sashes were fixed to the clasping plates by the bronze nails. The box was clasped on the side. The clasp consists of the two bronze ornamented plates. Other boxes apparently were simpler, they were fixed in one or two places by the simple bronze sashes like bows.

The clay pots were found in 36 burials. They were found in both male and female burials, majority of them in the primary burials. All pots are small miniature, modelled manually (Fig. 55).

It is possible to divide the pots according to their shape in some following groups: straight walls flared upwards, bucket-shaped, more or less profiled S shaped walls (burials No. 54, 97), flared walls and narrow upright neck.

All they are manufactured very inaccurately, the sides are curved, base is irregular, the surface uneven, besides this, they were poorly baked. The clay is of a poor quality with the significant admixture of the gravel. The size is different: from 3.5 up to 5.9 high, the diameter in the zone of the shoulders from 3.5 up to 8 cm.

All pots are small and ornamented except one (burial No. 97, Fig. 55:1), the surface of which is ornamented with the pressed cavities. Sometimes they are ornamented with the row of the nail pressings in the shoulders zone (burial No. 21) or the nail presses are left on the edge of the opening (burials No. 67 and 97).

The purpose of the miniature pots is not precisely determined (Tautavičius, 1996, p. 270). Maybe they had to be instead of the large pot and have been made specially for putting into the burial.

The miniature clay pots is the characteristic burial item in the cemeteries of Western Lithuania. Starting from the very first centuries A.D. they are found in the archaeological sites from the end of the 1st and the beginning of the 2nd millennium.

After the summary of the available archaeological material from the Laiviai cemetery we may draw the following conclusions about the chronological and ethnic dependence of the cemetery:

1) Almost entire Laiviai flat cemetery belongs to the period of the 8th–13th centuries but the single finds allow to presume that the cemetery was used earlier, too. The bronze ladder brooch found in 1949 is attributable to the 3rd–4th centuries. In the burial No. 191 (the burial is almost totally destroyed, only the leg bones preserved) which contained the iron socketed axe attributable to the 5th century. Another two iron socketed axes are dated to the 5th–6th centuries were found by chance.

2) The eight primary burials are possible to attribute to the 8th century according to the found burial items. These burials contained bronze bracelets with the flared hollow triangle terminals (burials No. 33, 67, 74, 92), the bronze ladder brooch characteristic to the 8th century (burial No. 3) and the iron socketed axes (burials No. 74, 249).

3) The bit later burials, attributed to the 8th–9th centuries, were found more – twenty. The characteristic ornaments to the burials of that period are the following: rounded pendants (burials No. 26, 43, 93), bronze neck-rings with the overlapping thickened terminals (burial No. 46), bronze crossbow long footed (burials No. 50, 79, 91) and bronze crossbow brooches with the zoomorphic foot (burials No. 99, 217). In the burials of this period the weapons such as one-edge swords without the crosses in the zone of a hilt appear (burial No. 105).

4) Sixty-eight primary burials are from the 9th–10th centuries. The buried individuals were adorned with the bronze pennanular brooches with the square terminals (burial No. 11), bronze circular gleam brooches (burials No. 53, 108, 113, 168, 231), bronze crook-like pins (burials No. 88, 163), bronze pin with a wheel – shaped head (burials No. 211, 225) and bronze pins with the cruciform heads (burials No. 7, 206, 211, 221). In the burials from the 9th–10th centuries one can find the iron miniature hoes / adzes (burials No. 89, 262).

5) The primary burials dated to the 10th–11th centuries in Laiviai were found even 40 but their burial items differ very much from the earlier ones. The male burials contain the nice bronze gleam spurs (burials No. 151, 153, 171, 175, 263), battle-axes (burial No. 120), iron socketed spearheads with triangle blade (burial No. 83) and harpoon type spearheads (burials No. 205, 229, 233). The burials of the richer males the two-edge swords or their parts were found (burials No. 205, 210, 216, 229). One can highlight the following ornaments: bronze brooches with cylindrical and angular terminals (burials No. 175, 260, 263).

6) The major part of the Laiviai primary burials is difficult to date because many burials contain no burial items characteristic to any shorter period. It is clear that these burials one attribute to the main period of the primary burials, e.g. the 8th–11th centuries. Some primary burials (24) contained no burial items at all. Part of these

burials apparently contained some but since they were disturbed or trenched the burial items might have been totally destroyed.

7) At the end of the 8th–9th centuries the new funeral form appears in Laiviai flat cemetery – cremations.

8) At the beginning the cremations are few, one can found only four (burials No. 268, 269, 270, 275) from the 8th–9th centuries. They all are available at the same part of the cemetery – south and southwest part, inserted among the primary burials. The very first cremations differs very slightly from the primary burials, they had the pits of the same size and depth. The buried individual was cremated in another place, without any burial items, the buried bones were poured into the coffin and the burial items were located the same way as near the not cremated burial individual (burial No. 270). Later the number of cremations increases. The twelve cremations dated to the 9th–10th centuries were found. The burial pits are still oblong and of the same depth as of the primary burials. But the burial items in these burials are not located the same way as in the primary burials and are not put in the wooden coffin but only in the small wooden or birch-bark box and sometimes (burial No. 333) into the ornament.

9) In the Laiviai cemetery two ways of funeral existed (primary burial and cremation, Tables 3, 4), so the influence of the primary burial as the ancient form of burial was slightly felt in the cremations of this period. The burial pit is not so regular as that of the primary burial but in most cases is still oblong (burials No. 281, 350, 351, 370, etc.) or the pit is rounded and large (burial No. 335). But the main burial items still untouched by the fire or burned a little and located on the pit's bottom on untouched soil. The cremations from the 10th–11th centuries distinguish in the plenty of the burial items. The ornaments found are the following: bronze plaited neck-rings with the loop ends (burials No. 303, 312), bronze pennanular brooches with the cylindrical (burials No. 334, 370), angular (burial No. 325), poppyseed (burials No. 308, 346) terminals and the sash-like bracelets with the zoomorphic terminals (burials No. 281, 282). The male cremations contained the iron battle-axes (burial No. 335), socketed iron spearheads with the triangle blade (burials No. 325, 335), iron stirrups (burial No. 335).

10) 41 cremations dated to the 11th–12th centuries were found (Table 4). They usually were established in the bigger rounded or oval deep pits. All the burial items in these pits are more or less burned. Many burial items, especially ornaments are broken. The burial items were poured along with the fire particles in different places and depths of the burial pit. The charred wood particles are numerous in such burials, which were brought together with the burial items from the bonfire. The cremated bones were also poured through the entire filling of the burial pit. The burial items consist of the following: massive bronze bracelets with the zoomorphic terminals (burial No. 343), bronze pennanular brooches with the multiangular and

thickened terminals (burials No. 294, 261), bronze penna-
nular late brooches with the poppyseed terminals (burials
No. 320, 339, 362), bronze rings with the flared front part
(burial No. 371). These burials contain the socketed
spearheads made of Damascus steel (burials No. 359, 361),
miniature iron working tools (burial No. 361), etc.

11) Only nine burials attributable to 12th–13th
centuries were found and only cremations. They
distinguished in their simple way of establishment. For
these burials very shallow and small pit was dug. Our days
reached only these single burials which had the deeper
pits. Into such pit all remains of the buried individual
burned along with the burial items were put. The burial
items in the burials dated to the 12th–13th centuries are
very badly melted and broken. Only the fragments of the
following ornaments are found: bronze pennaular brooch

with the zoomorphic terminals (burial No. 306), bronze
sash-like bracelets with the zoomorphic terminals (burial
No. 272) and the bronze rings with the thickened and
flared front part (burial No. 272).

12) From 106 cremations 17 burials are impossible to
date since they contained no artefacts or their parts
possible to date clearly. It also impossible to base on the
shape of the burials because they are destroyed while
excavation of the pits for another burials. Two cremations
contain no burial items at all.

13) In the Laiviai cemetery the buried individuals were
used to be buried for quite a long period – approximately
from the 4th up to the 13th centuries. Especially numerous
burials are from the 8th–12th centuries.

14) According to the burial rites and the burial items
the cemetery is attributable to the Curonians.

THE LIST OF TABLES

Table 1. Numeration of the primary burials.

Table 2. Numeration of the cremations.

Table 3. Chronology of the primary burials.

Table 4. Chronology of the cremations.

Table 5. Data of the burial rites.

Table 6. Inventory of the burials.

Table 7. Summary of the chronology, number of
burials, burial rites and sex.

Table 8. Summary of the burials containing
spearheads.

Table 9. Summary of the burials containing spurs.

Table 10. Summary of the burials containing scythes.

THE LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Laiviai hill-fort ("Pilalė").

Fig. 2. Situation plan of the cemetery.

Fig. 2a. Layout of the trenches and burials of the
cemetery.

Fig. 3. The primary burial No. 62 (1) and No. 15 (2).

Fig. 4. Cremation No. 361.

Fig. 5. Socketed axes: 1 – found by chance (AMŠ
250:52), 2 – burial No. 191 (EM 2:583), 3 – burial No. 249
(AMŠ 250:7) and 4 – found by chance (AMŠ 250:50).

Fig. 6. Butt axes: 1 – burial No. 372 (EM 2:1467), 2 –
burial No. 212 (EM 2:801), 3 – burial No. 358 (EM
2:1263), 4–5 – found by chance (EM 2:1921, 1922), 6, 8 –
burial No. 354 (EM 2:1507, 1509), 7 – burial No. 370 (EM
2:1446) and 9 – burial No. 360 (EM 2:1306).

Fig. 7. Socketed hoes / adzes: 1 – burial No. 218 (EM
2:869), 2 – burial No. 166 (EM 2:366), 3 – burial No. 262
(ŠAM 250:39) and 4 – burial No. 185 (EM 2:544).

Fig. 8. Scythes: 1 – burial No. 190 (EM 2:582), 2 –
burial No. 74 (KVIM 1689:292), 3 – burial No. 232 (EM
2:1039), 4 – burial No. 361 (EM 2:2196), 5 – burial No. 360
(EM 2:1307).

Fig. 9. Miniature scythes: 1, 3 – burial No. 354 (EM
2:1497, 1498), 2 – burial No. 152 (EM 2:240), 4 – burial
No. 372 (EM 2:1468), 5 – burial No. 212 (EM 2:803).

Fig. 10. Knives: 1 – burial No. 131 (EM 2:136), 2 –
burial No. 64 (KVIM 1689:261), 3 – burial No. 281 (EM

2:318), 4 – burial No. 41 (KVIM 1689:116), 5 – burial No.
211 (EM 2:782).

Fig. 11. Knives: 1 – burial No. 366 (EM 2:1411), 2 –
burial No. 111 (EM 2:63), 3 – burial No. 210 (EM 2:797)
and 4 – burial No. 369 (EM 2:1436).

Fig. 12. Knives and metal bindings of scabbards: 1 –
burial No. 335 (EM 23:1051), 2 – burial No. 171 (EM
2:442), 3 – burial No. 370 (EM 2:1447), 4 – burial No. 359
(EM 2:1284), 5 – burial No. 358 (EM 2:1264).

Fig. 13. Needles (1–6) and awls (7–12): 1 – burial
No. 225 (EM 2:916), 2–5 – found by chance (EM 2:1872–
1875), 6 – burial No. 359 (EM 2:1301), 7 – burial No. 190
(EM 2:577), 8 – burial No. 361 (EM 2:2218), 9 – burial
No. 310 (EM 2:684), 10–12 – found by chance (EM 2:1869,
1870 and not inventoried).

Fig. 14. Spindles: 1 – burial No. 92 (KVIM 1689:366),
2 – burial No. 43 (KVIM 1689:133), 3 – burial No. 75
(KVIM 1689:299), 4 – burial No. 56 (KVIM 1689:199), 5 –
burial No. 36 (KVIM 1689:109), 6 – burial No. 47 (KVIM
1689:147), 7 – burial No. 249 (AMŠ 250:10), 8 – burial
No. 258 (AMŠ 250:29), 9 – burial No. 26 (KVIM 1689:85).

Fig. 15. Miniatures of sash twisting implements: 1 –
burial No. 323 (EM 2:934), 2 – burial No. 321 (EM 2:817),
3 – burial No. 211 (EM 2:781), 4 – burial No. 366 (EM
2:1418), 5 – burial No. 359 (EM 2:1298), 6 – burial No.
321 (EM 2:814), 7 – burial No. 338 (EM 2:1112), 8 – burial

No. 355 (EM 2:1242), 9 – found by chance (EM 2:1880), 10 – burial No. 354 (EM 2:15634), 11 – burial No. 370 (EM 2:1454), 12 – burial No. 318 (EM 2:716), 13 – burial No. 354 (EM 2:1536), 14 – burial No. 348 (EM 2:1185), 15 – burial No. 354 (EM 2:1532, 1533), 16 – burial No. 338 (EM 2:1072–1075), 17 – found by chance (not inventoried).

Fig. 16. Battle-axes: 1 – burial No. 337 (EM 2:1069), 2 – burial No. 120 (EM 2:91), 3 – burial No. 335 (EM 2:1062), 4 – burial No. 361 (EM 2:2192).

Fig. 17. Socketed (lanceolate) spearheads: 1, 6 – burial No. 120 (EM 2:93 and 92), 2 – found by chance (AMŠ 250:79), 3 – burial No. 212 (EM 2:800), 4 – burial No. 211 (EM 2:783), 5 – burial No. 310 (EM 2:709), 7 – burial No. 253 (AMŠ 250:17).

Fig. 18. Socketed (sash-like, triangle shaped and Damascus steel) spearheads: 1 – burial No. 361 (EM 2:2190), 2 – burial No. 335 (EM 2:1061), 3 – burial No. 336 (EM 2:1065), 4 – burial No. 359 (EM 2:1283), 5 – burial No. 238 (EM 2:1482), 6 – burial No. 195 (not inventoried) and 7 – burial No. 145 (EM 2:193).

Fig. 19. Hafted spearheads: 1 – found by chance (EM 2:1918), 2 – burial No. 361 (EM 2:2191), 3 – burial No. 325 (EM 2:956), 4 – burial No. 233 (EM 2:1251), 5 – burial No. 349 (EM 2:1189), 6 – burial No. 347 (EM 2:1179), 7 – burial No. 229 (EM 2:1002), 8 – burial No. 355 (EM 2:1250) and 9 – burial No. 359 (EM 2:1286).

Fig. 20. Swords: 1 – found by chance (AMŠ 250:80), 2 – burial No. 361 (EM 2:2189), 3 – burial No. 195 (EM 2:622a).

Fig. 21. Battle knives: 1 – burial No. 337 (EM 2:1070), 2 – burial No. 354 (EM 2:1493).

Fig. 22. Neck-rings (with overlapping thickened terminals, with moulded bow and plaited): 1 – burial No. 46 (KVIM 1689:142), 2 – burial No. 354 (EM 2:417–420), 4 – burial No. 362 (EM 2:1333).

Fig. 23. Neck-rings (plaited): 1 – burial No. 337 (EM 2:1068), 2 – burial No. 350 (EM 2:2188), 3 – burial No. 312 (EM 2:713) and 4 – burial No. 321 (EM 2:831).

Fig. 24. Necklaces: 1 – burial No. 143 (EM 2:191), 2 – burial No. 68 (KVIM 1689:282), 3 – burial No. 92 (KVIM 1689:361), 4 – burial No. 43 (KVIM 1689:132).

Fig. 25. Necklace from the burial No. 333 (EM 2:1021).

Fig. 26. Beads: 1–4 – burial No. 208 (EM 2:735–737), 5–6 – burial No. 107 (EM 2:48, 49), 7–9 – burial No. 118 (EM 2:80–82), 10 – burial No. 348 (EM 2:1183), 11 – burial No. 367 (EM 2:1422), 12 – burial No. 345 (EM 2:1170), 13–14 – burial No. 303 (EM 2:659, 660), 15 – burial No. 74 (KVIM 1689:291), 16 – burial No. 53 (KVIM 1689:184), 17 – burial No. 58 (KVIM 1689:218), 18 – burial No. 32 (KVIM 1689:100), 19 – burial No. 212 (EM 2:805), 20 – burial No. 107 (EM 2:50), 21 – burial No. 192 (EM 2:584), 22 – burial No. 193 (EM 2:587), 23 – burial No. 118 (EM 2:79), 24 – burial No. 265 (AMŠ 250:44), 25 – burial No. 281 (EM 2:320), 26 – burial No. 214 (EM 2:855), 27 – burial No. 237 (EM 2:1479), 28 – burial No. 42 (KVIM 1689:120), 29 – burial No. 50 (KVIM 1689:159).

Fig. 27. Brooches (crossbow with ringlets and ladder ones): 1 – burial No. 269 (EM 2:28), 2 – found by chance (EM 2:2149), 3 – found by chance (KVIM 1689:439), 4 – burial No. 84 (KVIM 1689:331).

Fig. 28. Brooches (crossbow with long foot, with poppyseed terminals, ladder ones): 1 – burial No. 79 (KVIM 1689:311), 2 – burial No. 50 (KVIM 1689:161), 3 – burial No. 91 (KVIM 1689:360), 4 – burial No. 3 (KVIM 1689:20).

Fig. 29. Brooch from the burial No. 170 (EM 2:415).

Fig. 30. Brooches (pennanular with cylindrical terminals): 1 – burial No. 139 (EM 2:184), 2 – burial No. 145 (EM 2:195), 3 – burial No. 152 (EM 2:245), 4 – burial No. 227 (EM 2:927), 5 – burial No. 183 (EM 2:505), 6 – burial No. 276 (EM 2:310), 7 – burial No. 231 (EM 2:1010), 8 – found by chance (EM 2:2146), 9 – burial No. 368 (EM 2:1434).

Fig. 31. The brooches (with pennanular and angular terminals): 1 – burial No. 226 (EM 2:924), 2 – burial No. 260 (ŠAM 250:32–34), 3 – found by chance (EM 2:2148), 4 – burial No. 312 (EM 2:711), 5 – found by chance (AMŠ 250:71), 6 – burial No. 363 (EM 2:1365), 7 – burial No. 325 (EM 2:957).

Fig. 32. Brooches (pennanular with poppyseed terminals): 1 – burial No. 354 (EM 2:1513), 2 – burial No. 349 (EM 2:1201), 3 – burial No. 346 (EM 2:1177), 4 – burial No. 330 (EM 2:1000), 5 – burial No. 350 (EM 2:2187), 6 – burial No. 362 (EM 2:1336).

Fig. 33. Brooches (pennanular with zoomorphic terminals): 1 – burial No. 226 (EM 2:921), 2 – burial No. 317 (EM 2:768), 3 – burial No. 358 (EM 2:1267), 4 – burial No. 306 (EM 2:672), 5 – burial No. 306 (EM 2:637), 6 – burial No. 183 (EM 2:515), 7 – burial No. 324 (EM 2:947), 8 – burial No. 324 (EM 2:946).

Fig. 34. Brooches (pennanular with thickened terminals): 1 – burial 351 (EM 2:1206), 2 – burial No. 205 (EM 2:715), 3 – burial No. 360 (EM 2:1317).

Fig. 35. Brooches (flat ones): 1 – burial No. 363 (EM 2:1350), 2 – burial No. 111 (EM 2:64), 3 – burial No. 168 (EM 2:410), 4 – found by chance (EM 2:2153), 5 – found by chance (EM 2:2150), 6 – found by chance (EM 2:2152).

Fig. 36. Pins (with crook-like, wheel-shaped, snail-like and rhomb heads): 1 – burial No. 107 (EM 2:51), 2 – burial No. 57 (KVIM 1689:213), 3 – burial No. 211 (EM 2:791), 4 – burial No. 225 (EM 2:917), 5 – burial No. 221 (EM 2:905), 6 – burial No. 107 (EM 2:83), 7–8 – found by chance (EM 2:2184–2185).

Fig. 37. Pins (with cruciform and triangle shaped heads): 1 – burial No. 211 (EM 2:792), 2 – burial No. 221 (EM 2:904), 3 – burial No. 33 (KVIM 1689:103), 4 – burial No. 269 (EM 2:6).

Fig. 38. Pins (with flat heads): 1 – found by chance (EM 2:639), 2 – burial No. 364 (EM 2:1334).

Fig. 39. Pendants: 1 – burial No. 26 (KVIM 1689:87), 2 – burial No. 93 (KVIM 1689:378), 3 – burial No. 321 (EM 2:821), 4 – burial No. 197 (EM 2:628), 5 – burial No. 362 (EM 2:1341), 6 – burial No. 341 (EM 2:1161), 7 – burial

No. 334 (EM 2:1033), 8 – burial No. 339 (EM 2:1122), 9 – burial No. 28 (KVIM 1689:92).

Fig. 40. Bracelets: 1, 2 – burial No. 269 (EM 2:1–5), 3 – burial No. 185 (EM 2:537), 4 – found by chance (KVIM 1689:452), 5 – found by chance (KVIM 1689:451), 6 – burial No. 210 (EM 2:798), 7 – burial No. 349 (EM 2:1192), 8 – burial No. 282 (EM 2:328), 9 – burial No. 167 (EM 2:392), 10 – burial No. 183 (EM 2:514), 11 – burial No. 92 (KVIM 1689:365), 12 – burial No. 317 (EM 2:754), 13 – found by chance (AMŠ 250:51), 14 – burial No. 168 (EM 2:409), 15 – burial No. 183 (EM 2:514), 16 – burial No. 211 (EM 2784), 17 – burial No. 321 (EM 2:838–840), 18, 19 burial No. 363 (EM 2:1361, 162), 20, 21 – burial No. 366 (EM 2:1404, 1405).

Fig. 41. Rings: 1 – burial No. 110 (EM 2:62), 2 – found by chance (AMŠ 250:73), 3 – found by chance (EM 2:960), 4 – burial No. 171 (EM 2:439), 5 – found by chance (EM 2:962), 6 – found by chance (EM 2:963), 7 – burial No. 324 (EM 2:949), 8 – found by chance (EM 2:1741), 9 – burial No. 224 (EM 2:913), 10 – found by chance (EM 2:1728), 11 – burial No. 321 (EM 2:813), 12 – found by chance (EM 2:1737).

Fig. 42. Belts (reconstructions: 1 – burial No. 99, 2, 3 – burial No. 60. (in accordance to: 1, 3 – Volkaitė-Kulikauskienė R., 1997, Fig. 50, 48.2–LLM, Fig. 542).

Fig. 43. Fragments of belts (1–3) and their fittings (4–13): 1 – burial No. 195 (EM 2:622), 2 – burial No. 175 (EM 2:436), 3 – burial No. 51 (KVIM 1689:176), 4 – burial No. 139 (EM 2:188), 5 – burial No. 153 (EM 2:252), 6–8 – burial No. 282 (EM 2:338, 339), 9 – burial No. 171 (EM 2:429–430), 10 – burial No. 167 (EM 2:397–399), 11 – burial No. 233 (EM 2:1243–1245), 12 – burial No. 218 (EM 2:873–874), 13 – burial No. 139 (EM 2:189).

Fig. 44. Belt interplaited with the rows of brass wires (in accordance to Volkaitė-Kulikauskienė R., 1997, Fig. 51).

Fig. 45. Belt buckles (1–3 and 7–12) and separating items (4–6 and 13): 1 – burial No. 260 (AMŠ 250:35), 2, 8–11 – found by chance (EM 2:1700, 1006, 1710, 1711, 1701), 3 – burial No. 254 (AMŠ 250:19), 4 – burial No. 335 (EM 2:1045), 5 – burial No. 203 (EM 2:681), 6 – burial No. 324 (EM 2:954), 7 – burial No. 153 (EM 2:255), 12 – burial No. 175 (EM 2:483), 13 – burial No. 363 (EM 2:1372).

Fig. 46. Spurs: 1 – burial No. 226 (EM 2:920), 2 – burial No. 190 (EM 2:571), 3 – burial No. 362 (EM 2:1325), 4 – burial No. 263 (AMŠ 250:40), 5 – burial No. 182 (EM 2:499), 6 – burial No. 195 (EM 2:1945), 7 – burial No. 317 (EM 2:773), 8 – burial No. 171 (EM 2:427).

Fig. 47. Riding bits: 1 – burial No. 74 (KVIM 1689:290), 2 – burial No. 98 (KVIM 1689:402). Buckle: 3 – burial No. 107 (EM 2:74).

Fig. 47a. Miniature riding bits (1, 2) and with (3) with cheek-pieces: 1 – burial No. 317 (EM 2:756, 757, 760), 2, 3 – burial No. 361 (EM 2:2202, 2195).

Fig. 48. Whetstone: burial No. 51 (KVIM 1689:175).

Fig. 49. Tweezers: 1 – burial No. 55 (KVIM 1689:197), 2 – burial No. 216 (EM 2:844), 3 – burial No. 220 (EM 2:892). Mountings of the drinking horns and their fragments: 4 – burial No. 335 (EM 2:1040), 5 – burial No. 366 (EM 2:1409), 6 – burial No. 160 (EM 2:272), 7 – burial No. 242 (EM 2:1483), 8 – found by chance (EM 2:1676), 9 – found by chance (EM 2:1674), 10 – found by chance (EM 2:1675).

Fig. 50. Spirals: 1 – burial No. 362 (EM 2:1346), 2 – burial No. 160 (EM 2:345), 3 – found by chance (EM 2:1501), 4 – burial No. 365 (EM 2:1393), 5 – burial No. 129 (EM 2:135), 6 – burial No. 152 (EM 2:242), 7 – found by chance (EM 2:1500).

Fig. 51. Scale and weights: 1 – burial No. 361 (EM 2:2217), 2 – burial No. 366 (EM 2:1407), 3 – burial No. 353 (EM 2:1215, 2227), 4 – burial No. 364 (EM 2:1377), 5 – burial No. 344 (EM 2:1163).

Fig. 52. Strike-irons: 1 – found by chance (EM 2:1923), 2 – burial No. 361 (EM 2:2199), 3, 4 – found by chance (EM 2:1924, 1925), 5 – burial No. 355 (EM 2:1224).

Fig. 53. Key and locks: 1 – burial No. 361 (EM 2:2205), 2 – burial No. 301 (EM 2:644).

Fig. 54. Boxes and their fittings: 1 – burial No. 118 (EM 2:78), 2, 3 – burial No. 354 (EM 2:1518–1519), 4 – burial No. 209 (EM 2:742).

Fig. 55. Pots: 1 – burial No. 97 (KVIM 1689:394), 2 – burial No. 54 (KVIM 1689:187), 3 – burial No. 67 (KVIM–1689:269), 4 – burial No. 62 (KVIM 1689:254), 5 – burial No. 124 (EM 2:116), 6 – burial No. 98 (KVIM 1689:403), 7 – found by chance (KVIM 1689:443), 8 – burial No. 79, 80 (KVIM 1689:314).

Fig. 56. Stirrups: 1 – burial No. 361, (EM 2:2193, 2194), 2 – burial No. 362 (EM 2:1323, 1324), 3 – burial No. 370 (EM 2:1443, 1444).

Fig. 57–108. Primary burial No. 1–53.

Fig. 70–82. Primary burials No. 14, 16–27.

Fig. 109–133. Primary burials No. 54–78, primary burial (double) No. 79–80.

Fig. 96–108. Primary burials No. 41–53.

Fig. 134. Cremation No. 268.

Fig. 135–154. Primary burials No. 81–99, 244.

Fig. 155. Cremation (double) No. 354–354a.

Fig. 156. Cremation No. 362.

Fig. 157. Cremation (double) No. 363–363a.

Fig. 158. Cremation No. 370.

Translated from Lithuanian by Rasa Tolvaišaitė

МОГИЛЬНИК ЛАЙВЯЙ

Еугения Гинтаутайте-Бутенене, Еугениус Бутенас

Резюме

МЕСТОРАСПОЛОЖЕНИЕ МОГИЛЬНИКА И ИСТОРИЯ ЕГО ИЗУЧЕНИЯ

Могильник Лайвйяй находится в Кретингском районе, в деревне Лайвйяй (Западная Литва) и располагается у слияния речек Бубинас и Салантас (рис. 1). Могильник был обнаружен в ходе добычи гравия, поэтому часть могильника разрушена.

Исследования могильника Лайвйяй были начаты в 1940 г. (тогдашним Каунасским государственным музеем культуры), руководитель П. Баленюнас. Была изучена площадь 1250 кв.м., на которой было найдено 102 погребения (101 с трупоположением и 1 с трупосожжением, рис.2). После 2-ой мировой войны исследования могильника проводились несколько лет подряд (1948–1951). Работы велись институтом истории Литвы и Вильнюсским университетом, рук. Р. Куликаускаене и П. Куликаускас. Была исследована площадь 1844 кв. метров, на которой было вскрыто 143 погребения с трупоположением и 103 с трупосожжением.

В 1952-ом и 1956-ом году Шауляйский музей “Аушрос” исследовал 24 могилы с трупоположением (рук. Л. Накайте и Й. Наудужас, М. Черняускас), а в 1978 году археолог института истории Литвы В. Даугудис вскрыл еще 1 могилу с трупосожжением.

Таким образом, могильник Лайвйяй исследовался на протяжении многих лет. В ходе этих исследований была вскрыта площадь в 3268 кв. м, на которой было найдено 374 могилы (268 с трупоположением и 106 с трупосожжением, рис. 2, 2а).

СПОСОБ ЗАХОРОНЕНИЯ

Как уже говорилось ранее, могильник составляют могилы с трупоположением и с трупосожжением.

Погребения с трупосожжением составляют большую часть изученных захоронений могильника Лайвйяй – всего их открыто 268. Могилы с трупоположением были расположены относительно упорядоченными рядами. Правда, есть случаи, когда часть могилы разрушена при погребении другого умершего, напр., могилы № 204, 205, 230 и др. (таблица 5).

Расстояние между могилами различное: в некоторых случаях всего несколько сантиметров, но бывает и 0,75 м, 1 м, или 1,75 м, а иногда достигает 6 метров.

Умершие хоронились в ямах различной глубины. Большинство могил находится на глубине 60–80 см, однако некоторые достигают 90 см (могилы № 18, 135, 163, 212 и др.), а могила № 114 находилась на

глубине 110 см. Были найдены погребения (№ 56, 58, 162, 72, 76 и др.) на глубине всего 30–40 см. В большинстве случаев на небольшой глубине хоронили детей.

Земля могильных ям от окружающей почвы отличается более темным цветом. Размеры ям различные. Наибольшие ямы у двойных могил (№ 79–80 и 150). Их размер составляет 230x150 см.

В наполнении могильных ям часто бывает большее или меньшее количество угольков и гари.

Гарь, которую находят в могилах с трупоположением, без сомнения, имеет связь с погребальными обрядами. В связи с тем, что гарь находят не только над умершим, но и под ним, можно сделать вывод, что гарь и угольки рассыпали (или разжигали огонь?) в яме еще до погребения. Уголь и гарь над покойником или на дне ямы могилы находят в других могильниках Западной Литвы.

В могильнике Лайвйяй часть умерших хоронилась в гробах. В могилах № 9, 96, 170 были найдены небольшие фрагменты гробов из досок. О долбленных гробах чаще всего свидетельствует округлая форма дна могилы. Согласно этому признаку и остаткам кусков дерева, мы пришли к выводу, что в могилах № 43, 82, 144, 193 были долбленные гробы.

Останки умерших сохранились очень плохо. Нет ни одной могилы, где бы сохранились все кости. Чаще всего встречаются отдельные кости рук и ног, иногда фрагменты черепа. Умершие хоронились примерно в одном направлении – ЮВ 140–170°. Только отдельные могилы были ориентированы на ЮЗ под углом 230° (могилы № 204, 207, 230), могилы № 199, 121 ориентированы в направлении ЮЗ 260°, а могилы № 239, 240 – в направлении СЗ 320°. Умершие хоронились навзничь, с выпрямленными, более-менее сомкнутыми в коленях ногами и выпрямленными вдоль боков руками. Только в могиле № 164 (детская) правая рука была согнута в локте.

В могильнике Лайвйяй был устоявшийся порядок захоронения погребального инвентаря, а именно: орудия труда и оружие клались в области головы, а украшения – согласно своему предназначению (рис. 2:1). Характерным погребальным инвентарем для мужских могил являются орудия труда и оружие. Из орудий труда больше всего было найдено кос, топоров и ножей. Оружие чаще всего составляет один или два наконечника копий и, реже, железный меч (могилы № 195, 216 и др.). Наконечники копий всегда находились по одной или другой стороне головы, сложены вдоль умершего. В могиле № 216, в области

головы умершего, возле двух наконечников копий (втульчатых), была и ручка меча, – сам меч, видимо, пришел в негодность. В могиле № 195 красивый однолезвийный меч с перекладиной и набалдашником в области ручки был найден у бедер. Меч был вставлен в деревянные ножны.

В области головы чаще всего клались и орудия труда: в натуральную величину (могилы № 34, 54, 190, 251) и миниатюрные: косы, мотыги/добила или топоры (могилы № 139, 152, 216).

Возле головы умершего вместе с другим инвентарем иногда находили точильный брусок (могилы № 54, 62), хотя чаще всего этот инструмент находился у бедер, так как скорее всего он прикреплялся к ремню (могилы № 51, 90, 99 и др.).

У головы умершего как в мужских, так в женских и детских могилах поставлены один или два рога для питья, от которых сохранились только бронзовые оковки, несколько реж – миниатюрные глиняные горшочки (могилы № 21, 35, 54, 62, 94, 98, 134). В могиле № 54 в горшочке было найдено бронзовое спиральное кольцо, а в могиле № 98 – миниатюрный глиняный горшок, бронзовое спиральное кольцо и бронзовая спираль, предметы были сложены в берестяную коробочку, от которой сохранились лишь фрагменты.

В могиле № 62 над головой умершего, кроме прочего погребального инвентаря, было найдено и железное огниво.

Самое крупное орудие труда, которое было найдено в мужских могилах, это железный втульчатый топор. Их найдено не много, только в могилах № 74, 89, 99, 191 и 249. Топор не имеет постоянного места в могиле. Например, в могиле № 74 он находился ниже плечевой кости правой руки, в могилах № 89 и 249 – в конце головы, в могиле № 99 – возле правого бедра, а в могиле № 191 топор был положен перпендикулярно возле большой берцовой кости.

Довольно часто как в мужских, так и в женских могилах встречаются прямые и изогнутые железные ножи. В мужских могилах иногда их бывает по два (могилы № 51 и 99). Ножи чаще всего, наверное, были прикреплены к ремню, ибо их чаще всего находят либо вверху, либо рядом с бедренной костью (рис. 3: 2). Только в могиле № 114 нож был найден возле руки, а в могиле № 62 изогнутый нож был рядом с наконечниками копий по правой стороне головы. Часть ножей, без сомнения, клались в могилы не как инструменты труда, но как оружие, так у них были красивые кожаные, украшенные бронзой ножны (могила № 171).

Куда реже среди мужских захоронений с труположением в могильнике Лайвий встречаются удила. Они были найдены в могилах № 62, 74, 98, 99, 184, 193. Они также не имеют постоянного места в могиле: в могиле № 74 они были положены справа от головы, возле косы, в могилах № 99 и 193 найдены возле бедер, а в могиле № 184 – в области ног.

Железные и бронзовые шпory характерны только для мужских могил. Их чаще всего находили по одной возле правой или левой ноги, только в могилах № 21 и 94 возле каждой ноги находилось по шпору.

Практически во всех мужских могилах были найдены остатки кожаных ремней. Ремни употреблялись и как мужское украшение, и как часть костюма. Они клались согласно назначению – в области пояса. То, что пояс считался украшением, подтверждают находки в могилах № 99, 145, 195, 217 и 226.

В могиле № 145 один ремень, украшенный бронзовыми продолговатыми четырехугольными пластинками, был положен возле большой берцовой кости, а второй – широкий двойной кожаный ремень, переплетенный продольными рядами бронзовых спиралей и с бронзовой пряжкой – был скручен и вложен в деревянную коробку, которая найдена в области бедер. В могиле № 217 точно также скрученный нарядный кожаный ремень был вложен в деревянную коробочку, обнаруженную в области таза. Деревянная коробочка была выстлана изнутри толстой шерстяной тканью. Очень нарядный кожаный ремень, вложенный в овальную деревянную коробочку, найден в могиле № 99. Этот ремень был обшит поперек бронзовыми жестяными пластинками и тремя рядами конусов, а оковка конца ремня была даже покрыта серебряной пластинкой, орнаментированной методом металлопластики.

Кожаные ремни, вложенные в деревянные коробочки, встречаются и в других могильниках Западной Литвы (Гинталишке, Плу́нгского р-на; Кяулейкяй, Кретингского р-на).

В двух мужских погребениях (могилы № 202 и 215) были найдены предметы, не характерные для мужских захоронений – коробочки. Правда, по сравнению с коробочками из женских могил, они достаточно простые, изготовлены из березовой бересты. Одна из них (в могиле № 215) была обшита вокруг волокнистыми нитками. В одной коробочке (в могиле № 202) находилась бечевка из бронзовых спиралей и бронзовый перстень с расширенной передней частью, в другой (в могиле № 215) – три бронзовых спиральных кольца. В могиле № 215 коробочка была положена у головы, возле наконечников копий, в могиле № 202 – в центре могилы, видимо, на умершем.

Берестяные коробочки были найдены и в грунтовом могильнике Гинталишке (Плу́нгский р-н), который находится неподалёку.

Кроме выше названного погребального инвентаря, как в мужских, так и в женских могилах найдены различные бронзовые украшения. В могиле они распределены согласно своему назначению: шейные гривны – на шею, фибулы – в области груди, а браслеты и перстни – на руках.

В большинстве мужских могил были найдены спирали разных размеров. Ими украшались деревянные рукоятки орудий труда и оружия. Кроме того,

были найдены и мелкие спирали, накрученные на кожаный ремешок, напр., в могиле № 145 было даже две спирали. Без сомнений, ожерелье из спиралей использовали в качестве украшения.

В женских могилах погребального инвентаря значительно больше. Его обилие предопределили не орудия труда, а разнообразные украшения, которых в женских могилах найдено намного больше (рис. 3). Возле головы были найдены булавки, которыми скорее всего пристегивали какие-нибудь головные уборы, также бронзовые спирали (могила № 67) для украшения головных уборов. На шее обнаруживаются шейные гривны и бусы. Бусы встречаются стеклянные и янтарные, а иногда между ними вплетаются бронзовые спирали (могила № 143). В области груди найдены характерные для этого исторического периода фибулы и булавки, которыми застегивали одежду, а также разнообразные подвески. Руки украшали бронзовыми перстнями и браслетами. В могиле № 121 бронзовый спиральный перстень был надет и на палец левой ноги умершей.

Орудия труда в женских могилах мелкие – это железные ножи, железные шила, железные и бронзовые иголки, миниатюрные бронзовые приспособления для плетения поясных лент и пряслица.

Ножи находятся на груди (могила № 33) либо вдоль боков, возле руки, примерно в области локтя (могилы № 67, 211). Шила, иголки, приспособления для плетения поясных лент и пряслица чаще всего над головой умершей. Исключение составляют могилы № 172, в которой шило было найдено в ногах, и могилы № 12 и 93, в которых железные иголки найдены на груди. Над головой упомянутые орудия труда сложены рядом друг с другом без особого порядка. Очень часто (могилы № 18, 28, 57, 211 и др.) эти инструменты и пара украшений (браслеты, перстни, различные спирали), нередко и миниатюрный глиняный горшок, сложены в простую берестяную коробочку. Иногда над головы умершей, кроме этой большой коробочки, положена маленькая коробочка из бересты (могилы № 18, 33, 43, 57 и 67), чаще всего опоясанная семью кожаными ремешками, которые обкручены бронзовой проволокой. На боку коробочки застежка, нарядно украшенная бронзовой оковкой. Обычно такие коробочки пустые.

В женских могилах, как и в мужских, над головой умершего практически всегда находится бронзовая оковка рога для питья. Чаще всего по одному, реже по два, а иногда по три (могила № 192).

Из числа прочих выделяется могила № 211, в которой с левой стороны головы умершей был найден втульчатый наконечник копья с широким пером. Другие предметы этой могилы являются характерными для женского захоронения.

Про детские могилы с труположением приходится говорить отдельно. Их погребальный инвентарь в большинстве своем составляют маленькие, приспособ-

ленные для детей украшения. Над головой ребенка также один либо два рога для питья с бронзовой оковкой.

Орудия труда и оружие было найдено лишь в некоторых детских могилах. Например, погребальный инвентарь, характерный для женских могил, был найден только в могиле № 50. Над головой девочки был миниатюрный глиняный горшок и янтарное пряслице, а в боку, возле руки – железный ножик. Остальной погребальный инвентарь составляют детские украшения: миниатюрная подковообразная фибула, браслет, перстень и две янтарные бусины.

В могилах мальчиков иногда находится характерный для мужских могил инвентарь, только миниатюрный, например, в могиле № 58 над головой были найдены детали железных удил, а на груди железный ножик, в середине могилы № 82 была найдена миниатюрная коса, в могиле № 183 – миниатюрная железная коса и железный ножик, а в могиле № 17 два втульчатых наконечника копий в натуральную величину.

Часть детских могил, как и взрослых, вообще без погребального инвентаря.

В грунтовом могильнике Лайвья были открыты две двойные могилы с труположением: могила № 79–80 и № 115–115а.

Могила № 79–80 является захоронением ребенка и мужчины. Ребенок был, видимо, подросткового возраста, так как длина его останков – 133 см. В могиле инвентаря немного. Возле останков ребенка были найдены: на груди бронзовая арбалетовидная фибула с длинной ножкой, на руке – ленточный браслет, на пальце левой руки – бронзовый спиральный перстень, в области поясницы шесть бронзовых спиралей из плоских проволок. В изголовье находился миниатюрный глиняный горшочек и две оковки питьевых рогов. Возле останков мужчины, над головой, найден миниатюрный глиняный горшочек, в области бедер, с правой стороны, поперек могилы лежал железный нож, на правой ноге – железная шпора. Эта двойная могила по литой арбалетовидной фибуле датируется IX в. н.э.

Пол похороненных в двойной могиле № 115–115а не установлен, так как их останки практически не сохранились. Погребального инвентаря найдено мало, и они являются нехарактерными: возле головы одного умершего были оставлены два питьевых рога, а ко второму относится всего лишь бронзовый спиральный перстень.

В грунтовом могильнике Лайвья было изучено 106 могил с трупосожжением. Большинство из них найдено в северо-восточной части могильника, где раньше хоронились несожженные умершие, поэтому очень часто могилы с труположением перекопаны могилами с трупосожжением, их погребальный инвентарь перемешан между собой. Кроме того, случается, что две ямы могил с трупосожжением перекопаны одна через другую, их края слились, поэтому сверху нельзя отличить их контуры. Это

особенно заметно в больших ямах. Контуры могил с трупосожжением не так правильно очерчены, как могил с трупоположением. Часть могил с трупосожжением выкопана совсем неглубоко, под дерном, и часто эти могилы были повреждены при вспашке.

Расстояние между могилами неодинаково: одни могилы сливаются с другими, между другими промежутки по несколько метров.

По расположению инвентаря и по формам могильных ям, все могилы с трупосожжением грунтового могильника Лайвйя можно разделить на несколько групп.

В первую очередь, как о более ранних с хронологической точки зрения, надо говорить про те могилы с трупосожжением, в которых инвентарь расположен в том же порядке, что и возле несожженных покойников. Это погребения переходного характера. Таких могил найдено только пять (№ 268, 269, 270, 275 и 361). Их ямы такого же размера и формы, как и у могил с трупоположением (рис. 4). Глубина ям 60–80 см. Сожженные кости и гарь насыпаны в середине гроба или ямы, а погребальный инвентарь расположен по всему гробу, согласно назначению. Например, в могиле № 269 инвентарь распределен следующим образом: у середины головы питьевой рог и маленькая берестяная коробочка, в которой находилась серебряная кольчатая фибула, на груди бронзовая треугольная булавка с двумя круглыми головками, на руках – по бронзовому браслету с расширенными треугольными выпуклыми концами. Среди браслетов, на сожженных костях посередине и поперек погребения, лежал железный нож.

В могилах с трупосожжением такого типа погребальный инвентарь не тронут огнём.

Это свидетельствует о том, что обычай сжигания тел появился не сразу, и на протяжении долгого времени – до начала II тысячелетия – функционировали традиции трупоположения, пока не произошла окончательная переориентация на обычай сжигания умерших.

Подобные могилы с трупосожжением были найдены и в ближайших могильниках Паланга, Гинталишке, Лаздининкай и Рудайчяй. Они характерны только для Западной Литвы. Однако стоит подчеркнуть, что в могильнике Лайвйя захоронения этого вида являются наиболее ранними и относятся к концу VIII – началу IX веков. В других местах эти могилы относятся к X веку.

Другая группа могил с трупосожжением так же близка к традициям трупоположения, однако они относятся к более позднему периоду. Их ямы продолговатые, как и ямы могил с трупоположением, но сожженные кости и погребальный инвентарь уже не распределены по всей площади дна ямы или гроба, а сложены в маленькую деревянную или берестяную коробочку. В могильнике Лайвйя обнаружено 12 таких могил (№ 317, 321, 333, 348, 352, 354, 354а, 360, 363,

363а, 364–366, 372). Глубина могильных ям 80–100 см. Земля, которой засыпана могила, с примесью гари и отдельными сожженными костями. Большое количество гари собрано на самом дне захоронения. Это относится и к могиле с трупосожжением, которая состоит из части обожженных костей, гари и погребального инвентаря. Иногда встречаются две коробочки. Например, в женской могиле № 321 обе коробочки были положены на самое дно захоронения на нетронутый песок. В одной коробочке было само захоронение, т.е. обожженные кости, остатки гари и обожженный погребальный инвентарь, а на расстоянии 20 см от первой коробочки – маленького гробика лежала другая коробочка, в которой погребальный инвентарь не тронут огнем и не сломан. Эта коробочка, видимо, положена как подарок умершей, так как в ней находились только украшения. А в первой коробочке кроме украшений были и орудия труда: железный ножик и шило.

Кроме упомянутых могил с трупосожжением переходного характера, в могильнике Лайвйя обнаружены и другие захоронения с трупосожжением, более поздние с хронологической точки зрения, датируемые XI–XII веками (таблица 4). Большинство составляют захоронения в больших ямах, весь их погребальный инвентарь разбросан по всему наполнению ямы (рис. 156). Размер могильных ям очень разный – примерно от 125x75 см до 300x200 см. Большинство этих могильных ям продолговатые, только, конечно, они более широкие, чем ямы захоронений с трупоположением. На поверхности они часто сливаются с соседними, по этой причине трудно установить их настоящие размеры. Глубина ям захоронений составляет примерно 60–150 см, глубже слегка сужаются, а в поперечном разрезе выглядят как огромная миска с плоским дном. Земля всего наполнения темная, с большим количеством гари. В большинстве захоронений, обычно на самом дне находится слой, насыщенный гарью, толщиной в 10–15 см, за ним – чистый песок. Видимо, после того, как выкапывали яму, по ее дну разбрасывали чистую гарь, которую приносили с места сожжения, а останки вместе со всеми остальными предметами рассыпали по всему объему погребения в ходе закапывания ямы. Сгоревшие кости также разбросаны по всей могиле.

Последнюю (XII–XIII вв.) группу захоронений с трупосожжением составляют те могилы, в которых остатки костра засыпаны в маленькую ямку (таблица 4). Эти могилы были неглубокими, чаще всего сразу под дерном (могилы № 286 и 291), или на глубине 15–40 см (могилы № 294, 296), поэтому они частично или полностью разрушены при вспашке земли. Дно захоронений чаще всего было в форме небольшого овала, примерно 60x80 см (могила № 340), либо круга похожих размеров (могила № 311). В глубине ямка незначительно сужается, ее дно выпуклое. Погребальный инвентарь, гарь и сожженные кости встречаются

по всему объему захоронения. Инвентарь более-менее обгоревший, значительная его часть либо сильно расплавлена, либо сломана. Гарь и сожженные кости относительно мелкие. Исключение составляет уголь достаточно крупного размера (около 3–4 см в длину и 2 см в ширину), найденный в могиле № 295.

Про расположение погребального инвентаря в захоронениях с трупосожжением трудно что-либо сказать, так как не замечается устоявшегося порядка, за исключением ранних могил с трупосожжением, где погребальный инвентарь был расположен так же, как и в захоронениях с трупоположением.

Трудно установить и количество погребального инвентаря, так как в этих могилах он чаще всего либо расплавлен, либо поломан. Кроме того, есть группа захоронений, где, за исключением сожженных костей и гари, не было найдено никакого другого инвентаря (могилы № 285, 309, 342). В могилах с трупосожжением часть поломанного погребального инвентаря была найдена и в других грунтовых могильниках Западной Литвы (Паланга, Гиркалай, Кретингского района; Паулайчяй, Шилутского района, Яздай, Кретингского района; Димитравай, Кретингского района). С таким же явлением сталкиваются и в куршских могилах с трупосожжением X–XIII вв. на территории Латвии (LA. 1974, р. 195). С какой целью ломалась часть погребального инвентаря, сказать трудно.

Единственный элемент погребального инвентаря, который во всех захоронениях с трупосожжением не сжигали и не ломали – это питьевые рога. Их чаще всего встречают ближе к поверхности могильной ямы. Видимо, питьевые рога бросали в могилы во время погребального ритуала, и, возможно, с налитым в них напитком.

В захоронениях с трупосожжением погребальный инвентарь такой же, как и в могилах с трупоположением, однако его формы изменяются.

ПОГРЕБАЛЬНЫЙ ИНВЕНТАРЬ

Весь погребальный инвентарь, найденный в могильнике, можно разделить на следующие группы: 1) орудия труда; 2) оружие; 3) украшения; 4) снаряжение всадника и коня; 5) другие находки.

Придерживаясь ранее названного порядка, коротко и обсудим находки каждой группы.

1. Орудия труда

Топоры. В Лайвйяй топоров найдено не много, и в большинстве своем они миниатюрные – сделаны специально для погребения в могиле. Все они железные и обнаружены только в мужских могилах. Найденные в могильнике топоры можно разделить на две группы: втульчатые и проушные.

Втульчатые топоры обнаружены в могилах № 74, 89, 99, 191, 249 (и две случайные находки). Все они

из захоронений с трупоположением, различаются размерами и датированием. Длина топоров колеблется: 12,5–19,5 см, диаметр втулки: 2,7–4,5 см, ширина лезвия: 2,7–5,8 см, датируются V–IX вв. (рис. 5).*

Проушные топоры найдены как нормальных размеров, так и миниатюрные. Было найдено только два топора в натуральную величину (могилы № 369 и 370), а миниатюрных – 11 (могилы № 212, 317, 354, 358, 361, 371, 372 и две случайные находки).

Все проушные топоры, за исключением одного, найдены в захоронениях с трупосожжением. В могилах обычно по одному топорику, за исключением двойного захоронения № 371, в котором найдено три топорика.

Топоры нормального размера также небольшие – длина 10–13 см, ширина лезвия 6–7 см, обух узкий, 1,9–2,5 см, отверстие под рукоятку овальное (рис. 6:7, 9).

Большинство миниатюрных проушных топоров изготовлено очень просто и нестарательно. Они небольшие, длина 5–7 см, ширина лезвия 2–3 см (рис. 6:4–6, 8).

Мотыги/добила. По поводу назначения этих изделий нет единого мнения. Раньше (Nakaičė, 1964, р. 55–56, раб. 2:3) их причисляли к миниатюрным мотыгам, однако подобные изделия из этого региона из могильника Бандужяй относят к добилам (Stankus, 1995, р. 77, 79, раб. 67:2, 7). Мотыги нормального размера в могильнике Лайвйяй не были найдены. Обнаружено только тринадцать миниатюрных мотыг/добилов (захоронения № 99, 134, 139, 152, 163, 166, 185, 216, 218, 262, 300, 361). Все они изготовлены просто и нестарательно (рис. 7). Видимо, их не использовали для работы, а только как погребальный инвентарь. Изделия 5–9 см длиной, ширина лезвия 2,9–4,4 см. По найденному вместе с ними погребальному инвентарю они датируются IX–XI вв.

Косы. В могильнике Лайвйяй кос было найдено относительно много (28 ед.). Большинство из них сильно разрушено, сохранились лишь отдельные фрагменты. Кроме того, большая часть кос (19 ед.) являются миниатюрными. Все косы нормального размера (9 ед.) из мужских могил с трупоположением. Миниатюрные, в большинстве своем, из захоронений с трупосожжением. Коса как в натуральную величину, так и миниатюрная, в могиле одна, исключение составляет двойная могила № 354, в которой сразу три миниатюрные косы (рис. 9).

Косы нормального размера не очень большие: их длина 37–43 см, ширина клинка 2,5–3,7 см. Насадка рукоятки всех кос заканчивается загибом (рис. 8:1, 2).

Косы датируются VIII в. на основании других предметов погребального инвентаря, найденных вместе с ними.

Миниатюрные косы бывают двух видов. Одни длиной только 11–12 см, ширина клинка 1,0–1,12 см, а другие – длиной 20–23 см и с клинком шириной примерно 2 см.

Миниатюрные косы датируются X–XII вв.

Ножи. Это самая многочисленная группа орудий труда. Они встречаются как в погребениях с труположением, так и с трупосожжением. Ножи являлись и женским, и мужским орудием труда. В захоронениях, в большинстве случаев, было найдено по одному ножу, хотя есть несколько могил, где их было по два (могилы № 99, 131, 211, 358, 359, 361). Большинство ножей разрушено, найдены только отдельные фрагменты. Лучше сохранились ножи из погребений с трупосожжением.

По хорошо сохранившимся ножам видно, что большинство из них были небольшого размера, 10–14 см в длину (включая и вставную часть). Спинки ножей прямые, лезвия большинства из них очень сточены. Значит, в могилу клались ножи, которыми пользовались в повседневной жизни, а не специально изготовленные для погребального инвентаря (рис. 10, 11). Большинство ножей совсем без украшений. Только у трех ножей из захоронений № 359 и 370 (рис. 12: 3, 4) вдоль спинки начерченная канавка и ряд коротких насечек, либо ряд из редких точек (из захоронения № 358) (рис. 12: 5). Ножи вставлялись на деревянную рукоятку. Например, у ножа из захоронения № 11 (рис. 11:2) сохранилась часть деревянной рукоятки. Деревянную рукоятку стягивали возле самого клинка, обкручивая ее тонкой бронзовой проволокой.

Найдено несколько более длинных ножей с широкими клинками (захоронения № 21, 29, 64, 58, 202). Лучше сохранился нож из захоронения № 64 (рис. 10: 2). Он 28 см в длину и 4 см в ширину. Спинка ножа прямая, верхушка, незначительно заостряясь, округляется. Такие огромные ножи, видимо, использовались в какой-то специальной деятельности. Они были найдены только в могилах с труположением – как мужских, так женских и детских.

Шесть ножей, либо их фрагменты (захоронения № 10, 13, 51, 62, 91, 99) были найдены с незначительно выгнутой спинкой и чуть сильнее загнутой вовнутрь вставной частью. К сожалению, все ножи этого типа более или менее испорчены. Они были средних размеров, около 15–20 см длиной, ширина клинка 1,7–2,5 см, вставная часть достаточно короткая. У них также были деревянные рукоятки, так как возле некоторых сохранились следы древесины. Пять ножей происходят из мужских захоронений с труположением, один – из могилы с труположением девочки (могила № 91).

Изогнутые ножи найдены в более ранних (VIII–IX вв.) с хронологической точки зрения могилах.

У части ножей были кожаные ножны. Сохранилась только пара кожаных ножен, которые были оббиты бронзовыми пластинками, их остатки из захоронений № 52, 168, 171, 184, 221, 302. В большинстве случаев оббивались только наконечники (рис. 12: 1) ножен. Бронзовые пластинки оковки были декорированы линиями насечек (захоронение № 302),

либо сквозным узором (захоронение № 171) (рис. 12:2). Ножны одного ножа были оббиты железными пластинками (могила № 52), однако они плохо сохранились.

Ножи с кожаными ножнами, без сомнения, носились возле ремня или пояса и, возможно, некоторые из них выполняли функции оружия.

Точила. Для заточки топоров, ножей, кос и других орудий труда, а также оружия, употреблялись каменные точила, поэтому их в могилы клали вместе с другими орудиями труда. В могильнике Лайвйй их было найдено только шесть. Все они из мужских могил с труположением. Точила изготовлены из камня песчаника (рис. 48). Их форма – неправильного четырехугольника, иногда один конец намного уже (могила № 74), а некоторые имеют форму вытянутого четырехугольника (захоронение № 99). Они в длину 7–11 см, 3–4 см в ширину и толщиной 2–3 см. Они более сточены с одной или с обеих сторон по середине.

В могильнике Лайвйй точила были найдены среди погребального инвентаря, относящегося к VIII–IX вв.

Шила и иголки. В грунтовом могильнике Лайвйй шила найдены во многих погребениях, они также сильно разрушены, и в большинстве случаев сохранились лишь небольшие фрагменты. Шила были найдены как в захоронениях с труположением, так и с трупосожжением. Шило является орудием труда, более характерным для женщин, поэтому большинство из них было найдено в женских могилах. Чаще всего умершей клалось только одно шило, хотя встречаются могилы с двумя (захоронение № 310) и даже тремя (захоронение № 121) шилами.

Все найденные шила железные (рис. 13:7–11). Исключение составляет одно бронзовое, найденное случайно (ЕМ 2:1870). Это шило короткое – 5,3 см в длину, вставка рукоятки четырехугольная, к концу сужается (рис. 13:12).

Как отмечалось ранее, железные шила плохо сохранились. По лучше сохранившимся остаткам можно прийти к выводу, что их изготавливали из круглого стержня примерно 0,5 см диаметром и длиной 10–15 см. Шило укреплялось в деревянную рукоятку, кое-где видны ее остатки (могила № 190, рис. 13:7).

Так же как шила и иголки, являются в большей степени инструментом труда женщин, поэтому большинство их и было найдено в женских могилах. Только в трех мужских захоронениях обнаружено по иголке. Большинство иголок из бронзы, только 8 ед. из железа.

Иголки разного размера (от 3 до 10 см), изготовлены из круглой проволоки – один конец заостренный, другой расширенный, и в нем сделана большая или меньшая дырочка (рис. 13:1–6).

Пряслица – наиболее часто встречающееся орудие труда в женском погребальном инвентаре. В Лайвйй они были найдены в восемнадцати могилах. Все пряслица

изготовлены из янтаря, за исключением двух, сделанных из песчаника (захоронения № 249 и 258).

С точки зрения формы все найденные пряслица достаточно однообразны: формы плоского или высокого цилиндра (рис. 14:1–7). Они не являются правильно закругленными – каменные хорошо отшлифованы, а большая часть янтарных совсем не шлифованная. Поверхность янтарных пряслиц очень часто украшается дырочками, расположенными лучеобразно (рис. 14:3) вокруг одного ряда (рис. 14:1) или без какого-либо порядка, хаотично (рис. 14:2). Пряслица не одинакового размера. Их окружность колеблется между 2,5 и 5 см, ширина также разнообразна: есть и совсем тонкие, 0,4–0,7 см. Пряслица были найдены вместе с погребальным инвентарем VIII–X вв., следовательно, они датируются этими веками.

Миниатюрные инструменты для плетения поясных лент состоят из: четыре бронзовые пластинки, по углам которых по отверстию, бронзовое миниатюрное пряслице, маленький бронзовый ножик, метелка из бронзовой проволоки или словно миниатюрные гребенки, иногда шило или иголка (рис. 15:17). В могильнике Лайвий полных комплектов найдено очень мало, чаще всего бывают либо только пластинки и пряслице, либо только ножик и т.п. Большинство миниатюрных инструментов для плетения поясных лент найдено в захоронениях с трупосожжением, и только три в могилах с трупоположением (№ 207, 211, 315).

Все четырехугольные бронзовые пластинки очень похожи. Они вырезаны из тонкой жести и по углам имеют по отверстию. Отличаются пластинки из могилы № 338. Все они серебряные, поверхность украшена вдавленными треугольниками с тремя точками по середине (рис. 15:16).

Пряслица сделаны очень просто: через небольшую плоскую пластинку просунут нетолстый стержень проволоки, один конец которого чаще всего утоньшен, и сделана петля для сцепки (рис. 15:1–3). В захоронении № 365 пряслице изготовлено не из круглой пластинки, а из четырехугольной, с отверстиями по углам, и с протянутым через середину стержнем.

Бронзовые ножики, предназначенные для прибивания ниток, небольшие – 7–10 см длиной, без лезвий, сверху чуть сужаются. На конце у всех есть отверстие для подвешивания (рис. 15:4–7). Один ножик (захоронение № 368) был украшен рядами мелких насечек.

Назначение бронзовых пластинок в форме гребня не ясно (рис. 15:8–14). Часть из них четырехугольные (могилы № 298, 354), другие в виде полукруга (могилы № 310, 355), или трапециевидные (могилы № 319, 339, 370). У некоторых хорошо разделенные зубцы (захоронения № 339, 354, 370), однако у большинства на месте зубцов только нацарапанные канавки (могилы № 310, 319). Все пластинки в форме гребенки имеют по одному или по два отверстия для подвешивания, иногда еще вдет кусочек цепочки

из нескольких звеньев (захоронение № 355). Возможно, последние не из миниатюрного комплекта орудий для плетения поясных лент, а миниатюрные гребни, которые прикреплялись к ремню или ленте. Эту идею может подтвердить и тот факт, что пластинки гребенчатой формы были найдены и вместе с материалом, характерным для мужских могил (шпорами, стременами, наконечниками копий и т.п.). Миниатюры бронзовых гребней были найдены в мужских могилах и в других грунтовых могильниках Западной Литвы (Гинталишке, Плунгского района; Пришманчяй, Кретингского района; Паланга).

Миниатюры орудий для изготовления поясных лент являются исключительно женским погребальным инвентарем. Их находят только в Западной Литве в захоронениях IX–X вв.

2. Оружие

Боевые топоры. Найдено было только четыре боевых топора. Все четыре топора железные, отличаются только формой. Два из них похожи (из захоронений № 337 и № 361). Их проушины узкие и небольшие, имеют отростки. Площадь проушин с отростками 6,5–8,3 см. Общая длина топора – 16 см. Ниже проушины топоры очень узкие и зауженные – только 1,5 см шириной, в сторону лезвия они резко расширяются, сами лезвия изогнуты, их ширина 18–18,5 см. Топор из захоронения № 361 от лезвия в сторону проушины имеет выемку, а топор из могилы № 337 по краям и вдоль лезвия украшен рядом выбитых треугольников (рис. 16:4). Кроме того, у этого топора на расстоянии в 4,5 см от лезвия есть небольшое округлое отверстие.

Немного отличается топор, найденный в могиле № 335. Он небольших размеров: проушина – 7,8 см шириной, общая длина топора – 15,2 см, ширина лезвия – 10,2 см. Лезвие хоть и не изогнуто, тем не менее, небольшое, а один угол обрезан прямо. Кроме того, лезвие с обеих сторон украшено рядом выбитых треугольников, среди которых, в свою очередь, выбиты по три глазка. Меньшими треугольниками украшены и края топора (рис. 16:3).

Отличается своей формой и втульчатый топор из захоронения № 120. Его лезвие характерно для боевых топоров, т.е. в форме веера, только, к сожалению, он сильно обкрошился. Длина сохранившегося топора – 13 см, диаметр втулки – 3,3 см, ширина лезвия – 7,1 см (рис. 16:2).

Боевые топоры датируются IX–XII вв.

Наконечники копий составляют самую значительную часть оружия, найденного в могильнике Лайвий. Наконечники копий по принципу закрепления на рукоятке делятся на две группы: втульчатые и черешковые. Найдены втульчатые наконечники копий с перьями различных форм.

Больше всего наконечников копий с пером в форме ивового листа. Они встречаются как в захоронениях с труположением, так с трупосожжением.

Наконечники копий этой группы имеют длинное узкое перо и короткую втулку. Соотношение втулки и пера у большинства составляет 1:2, а иногда даже 1:4 (захоронение № 120). Меньшая разница между втулкой и пером у более коротких наконечников копий. Размеры более коротких наконечников копий 16–20 см, более длинных – 25–33 см. У всех наконечников этого вида втулка круглая, перо от втулки отделяется не резко, а постепенно. Перо узкое, в середине незначительно расширяется, и имеет более или менее заметное ребро (рис. 17:2–7).

Шесть наконечников копий (захоронения № 133, 211, 212, 253, 310 и один, найденный случайно (SAM 250:67), немного отличаются соотношением между пером и втулкой – соотношение составляет примерно 1:1. Эти наконечники копий также разных размеров – от 16 до 26 см. Их перья немного шире и больше напоминают лист лавра (рис. 17: 3, 4, 7). По найденному вместе с ними другому погребальному инвентарю, а именно: бронзовым булавам с плоской треугольной и ромбовидной головкой, бронзовым булавам с круглой головкой, бронзовым арблетовидным фибулами с головками в виде маковых коробочек, а также бронзовым подковообразным фибулам с закрученными концами и концами в виде маковых коробочек – наконечники копий этого типа можно отнести к VIII–X вв.

Вторую группу составляют ленточные наконечники копий (типа Е). Они встречаются как в мужских захоронениях с труположением, так и с трупосожжением. Захоронения № 145 (два), 139, 195 (два), 202, 216, 238, 291, 354, 276 и один найден случайно (KVIM 1689:427). У наконечников копий этого типа незаметный переход из втулки в перо, разницы между втулкой и пером в поперечном разрезе практически нет. Длина наконечников копий самая разная – от 15 до 39 см. Втулка короткая (рис. 18:5–7). Упомянутые наконечники копий являются более поздними, примерно стыка I–II тысячелетий. В могильнике Лайвьяй они найдены вместе с бронзовыми подковообразными фибулами с маковыми концами и бронзовыми ленточными зооморфными браслетами.

Три наконечника копий (захоронения № 229, 359 и 261) из могильника Лайвьяй изготовлены из так называемой дамасской стали. Перья двух из них (захоронения № 229 и 361) по форме больше напоминают лист лавра, чуть выпуклые по середине. Сами перья очень узкие и орнаментированы зигзагами и волнистым узором (рис. 18:1). Ширина перьев 4,5–5 см. Соотношение размеров пера и втулки у этих наконечников копий примерно 1:1. Наконечники копий достаточно больших размеров, общая длина наконечника копья – 26,5 см (захоронение № 229) и 36 см (захоронение № 361).

Наконечник копья из захоронения № 359 другой формы и размеров. Он меньше предыдущих, его длина с втулкой – 18,5 см, соотношение между втулкой и пером составляет 1:2. Перо этого наконечника толще, ромбического поперечного сечения, узкое – шириной 2,3 см, возле втулки резко обсекается.

Черенковые наконечники копий от втульчатых отличаются тем, что их перо заканчивается не втулкой, а высокой насадкой, которую вбивали в деревянную рукоятку. Один наконечник копья имеет прямую закрепляющую часть (рис. 19:1), у двух других закрепляющая часть заканчивается загибом под прямым углом (рис. 19:2, 3). У всех трех черенковых наконечников копий узкое перо в форме ивового листа. Соотношение между закрепляющей частью и пером составляет примерно 1,5:1. Длина наконечников копий с насадкой составляет 16,5–29 см.

Упомянутые наконечники копий датируются первыми веками II тысячелетия.

В могильнике Лайвьяй были найдены восемь наконечников копий гарпунного типа. Все они железные, имеют по одной зазубрине, насадка некоторых (захоронения № 233, 347, 349) значительно длиннее пера, соотношение примерно 1:2,5. Эти наконечники копий и сами длиннее, 24–26 см в длину. Остальные (захоронения № 355, 359) короче – 14–16 см, их оправа и перо соотносятся между собой 1:1. У одних наконечников копий оправа четырехугольная в разрезе и ровная (захоронения № 355, 359), у других – в начале, ниже зазубрины, круглая и тордированная, а в самом конце гладкая (рис. 19:4–9). Часто конец оправы, как и у черенковых наконечников, загнут.

Железные наконечники копий гарпунного типа, по найденным вместе с ними наконечникам копий с перьями в форме ивового листа и ленточным наконечникам, относятся к концу I – началу II тысячелетия.

Мечи – это оружие богатого воина, который находился в обществе на особом положении. В могильнике Лайвьяй мечи лежали вдоль могильной ямы.

Все мечи, без сомнения, носились в ножнах. Ножны, скорее всего, были деревянными, так как возле лезвия некоторых мечей были найдены остатки древесины (захоронения № 105, 195), и кроме того, был найден целый ряд оковок наконечников ножен.

Было найдено только три хорошо сохранившихся меча.

Самый ранний, судя по форме, меч из могильника Лайвьяй, был найден случайно. Это железный однолезвийный меч. Скорее всего, у него была деревянная рукоятка, так как осталась насадка длиной 7 см, на поверхности которой еще видны небольшие остатки древесины. Спинка клинка прямая и более толстая, в сторону лезвия утоньшается (поперечный разрез – высокий, узкий треугольник). Лезвие меча сильно

обкрошилось, сохранившаяся ширина по середине – 4 см. Общая длина меча вместе с насадкой – 48,5 см. Меч кверху заостряется, но сама верхушка круглая (рис. 20:1). Мечи такой формы использовались в VIII–IX вв. Второй меч был найден в захоронении с труположением № 195 (рис. 20:3). Он тоже является однолезвийным, имеет рукоятку с перекладиной и набалдашником на конце, относится к типу *B* (Kazakevčius, 1996, р. 18–21). Общая длина меча с ручкой составляет 70 см. Диаметр набалдашника – 5,8 см, высота – 3,6 см. Длина перекладины, которой заканчивается рукоятка, – 7,2 см, ширина 1,9 см. Промежуток между набалдашником и перекладиной – 9,5 см. Ширина клинка меча – 4,2 см. Третий меч был найден в богатой могиле с трупосождением из могильника Лайвяй (№ 361). Этот меч является двухлезвийным, с украшенной рукояткой. Он изготовлен из узорной дамаскской стали, относится к типу *T* (Kazakevčius, 1996, р. 48–51), на клинке выбит знак. Внизу ручка заканчивается перекладиной 8,8 см длиной и 1,5 см шириной, а сверху набалдашником, разделенным на две части второй, небольшой – 5,5 см длиной, головкой и перекладиной (6,1 см длиной и 2 см шириной). Набалдашник и обе поперечные планки покрыты серебром (?) и орнаментированы (рис. 20:2). Длина этого меча составляет 97 см, длина ручки со всеми поперечными планками 14,2 см, ширина клинка – 4,3 см. У этого меча также были деревянные ножны, так как сохранилась оплавленная огнем бронзовая оковка концов ножен.

Меч из захоронения № 361, судя по другим атрибутам погребального инвентаря (бронзовые подковообразные четырехугольные фибулы с утолщенными концами, наконечник копья из дамаскской стали, железные миниатюрные орудия труда, железный замок с ключом и бронзовые весы), датируемых не ранее XI века, соответственно, относится к этому же периоду.

Меч из захоронения № 195 является более ранним, его можно отнести к VIII–IX вв., так как он однолезвийный и обнаружен в захоронении с труположением.

Боевые ножи встречаются только в мужских могилах. В могильнике Лайвяй они были найдены в трех захоронениях с трупосождением. Ножи были достаточно больших размеров – 37,5–40 см длиной, ширина клинка 2,3–4 см, с очень острыми концами. Их носили в кожаных ножнах, богато оббитых бронзой (рис. 21:1–2). Ножны ножа из захоронения № 354 в области лезвия были оббиты зубчатыми бронзовыми жестяными пластинками, само острие ножа полностью оковано бронзой, рукоятка также оббита жестяными пластинками из бронзы, которые внизу соединены двойной длинной бронзовой соединяющей пластинкой (рис. 21:2). Все бронзовые детали богато орнаментированы: ромбами, крестиками, треугольниками и разнообразными точками и ямками. Боевые ножи найдены в захоронениях X–XI вв.

3. Украшения

Это самая многочисленная группа находок в могильнике Лайвяй. Рассмотрим их по группам: шейные украшения, нагрудные украшения, наручные украшения. Шейные украшения составляют шейные гривны, шейные ожерелья и единичные бусины. Найдены 44 *шейные гривны*, их можно разделить на следующие три типа.

С заходящими расширенными концами (захоронение с труположением № 46) найдена только одна шейная гривна. Она сделана из бронзового прута, который в самой толстой части 1,4 см шириной, а в самой узкой 0,5 см. Концы заходящиеся, они в начале и в конце украшены рядами насечек. Общий диаметр шейной гривны составляет 16,5 см.

Она датируется VIII–X вв. (рис. 22:1).

Шейные гривны *с тордированными дужками* были найдены как в могилах с труположением, так и с трупосождением. Центральная часть шейной гривны в поперечном сечении чаще всего ромбовидная, иногда четырехугольная, невитая или витая (реже) (рис. 22:2), края всегда закручены, сама дужка к концу утоньшается и заканчивается крючком и петелькой.

Выделяется шейная гривна из могилы № 170. Ее дужка вся витая, концы заканчиваются крючком и петелькой, а на дужку нанизаны четыре спирали, изготовленные из полуовальной проволоки, к концу утоньшается, для украшения местами начерчены поперечные канавки. Диаметр шейной гривны 15,2 см, диаметр спиралей 3,2–3,4 см (рис. 22:3).

Она датируется концом VII–XI веками.

Витых шейных гривен было найдено больше всего (~ 44 ед.), как в погребениях с труположением, так и с трупосождением. Дужки этих шейных гривен свиты из двух, трех, иногда четырех, и даже шести бронзовых проволок. Витые шейные гривны имеют неодинаковые концы. По форме концов их можно разделить на группы: 1) витые шейные гривны из двух проволок с крючком и петелькой на концах; 2) витые шейные гривны с концами в виде петелек.

1. Витые шейные гривны из двух проволок с крючком и петелькой на концах. Они были найдены только в мужских захоронениях с трупосождением и датируются X–XII веками (рис. 22:4, рис. 23:2).

2. Витые шейные гривны с концами в виде петелек свиты чаще всего из трех округлых бронзовых проволок, и только две свиты из двух проволок (захоронения № 312 и 321). Ширина дужки 0,13–0,5 см, оба конца заканчиваются одинарными петельками и немного скрещены. Они достаточно однообразны. Концы нескольких шейных гривен скрещены так, что составляют два или три витка (рис. 23:3, 4). Датируются X–XI веками.

Было найдено только пять *шейных ожерелий*. Они из женских и детских могил. Значительная часть шейных ожерелий изготовлена из тонких бронзовых

спиралей из проволоки, полукруглого либо треугольного сечения, и бусинок. Бусинки чаще всего нанизывались как разделяющая часть между отдельными спиральями (рис. 24:1, 2, 4), только в захоронении № 92 была одна бронзовая спиралевидная бусинка прямо по середине ожерелья (рис. 24:3). Бусинки в ожерелье из разных материалов: янтарные, бронзовые, из синего стекла. Ожерелья различной длины: от 10–15 см (захоронения № 68, 143) до 40 см (захоронение № 43). В захоронении с трупосожжением № 326 шейное ожерелье, видимо, было изготовлено исключительно из различных бусин, их найдено 14: одна небольшая, формы двойного усеченного конуса – янтарная, одна сделана из расплющенной бронзовой проволоки, одна четверная из синего стекла, три маленькие из зеленого стекла и восемь бусин из массы желтого цвета. В связи с тем, что все они были рассыпаны, то не ясно, в каком порядке они были нанизаны.

Интересное шейное ожерелье было найдено в захоронении № 333 (ЕМ 2:1021). Оно занимает переходное место между шейными гривнами и ожерельями из бусин. Изготовлено из железной шейной гривны с пятью витками спирали, концы заканчиваются маленькими крючками, а вся дужка унизана двойными и тройными бусинами из синего стекла (рис. 25). Так как оно было найдено в захоронении с трупосожжением, то оно сильно расплавилось. Диаметр ожерелья 16,5 см.

Отдельные бусины в захоронениях встречаются чаще всего по одной. В мужских могилах было найдено только несколько янтарных бусин, находились они не в области шеи, а возле ремня, значит, у них было совершенно другое назначение – они украшали ремень. Найденные бусины были изготовлены из янтаря, бронзы, стекла.

Янтарных бусин было найдено 42 единицы. В могилах они чаще всего были по одной, только в захоронении № 354 – четыре. Они найдены как в могилах с трупоположением, так с трупосожжением. По форме их можно разделить на три группы: двойного усеченного конуса, конусообразные и плоские.

Формы *двойного усеченного конуса* было найдено только 6 бусин. Они небольшие, 1,2–1,6 см диаметром и 0,7–1 см толщиной. Некоторые из них отшлифованы, но большинство из них не обработаны (рис. 26:19). Выделяется бусина, найденная в захоронении № 265 – вся ее поверхность и концы украшены начертанными концентрическими кругами.

Конусообразных янтарных бусин было найдено семь. Иногда оба конца бусины обрезаны (рис. 26:15, 16), у других в форме полукруга (рис. 26:17). Они крупные, диаметр широкого конца около 2–3 см, высота от 1,5 до 2,8 см. Иногда их поверхность и широкий конец украшены большими или меньшими ямочками, распределенными без какого-либо порядка. Все они отшлифованные. Бусины этого типа найдены только

в захоронениях с трупоположением (значит, они относятся к более ранней форме янтарных бусин, VIII–X вв.)

Самую большую группу составляют *плоские* янтарные бусины (их было найдено двадцать восемь). Большинство из них изготовлены очень просто (отколотый кусочек янтаря и проделанная в нем дырка), относительно неправильных форм и нешлифованные. Размер их самый разный: от 0,9 до 3,2 см в диаметре, чаще всего 0,3–0,8 см толщиной, только одна (захоронение № 214) была 1,4 см толщиной. Грань и одна сторона одной бусины (рис. 26:26) украшены несколькими хаотично расположенными ямочками. Плоские янтарные бусины встречаются как в захоронениях с трупоположением, так и с трупосожжением.

Бронзовых бус в могильнике Лайвйя было найдено 14 единиц. Они были исключительно в захоронениях с трупосожжением. Часть из них расплавилась в огне. Бусины среднего размера, различных форм: круглые (рис. 26:11), круглые двойные или тройные (рис. 26:10) и одинарные или двойные граненные.

Стеклянные бусы найдены как в захоронениях с трупоположением, так и с трупосожжением (27 единиц). Больше всего небольших круглых бусин из синего стекла, встречаются также желтоватые и светло-голубые. Стеклянные бусины бочкообразные (рис. 26:7, 8) и граненные. Несколько бусин изготовлены из белой массы, круглые, украшены точками красной эмали.

Нагрудные украшения являются самой многочисленной частью украшений, найденных в могильнике Лайвйя. Обнаруженные нагрудные украшения составляют: фибулы, булавки, подвески и цепочки.

Найденные фибулы по их форме можно разделить на четыре основные группы.

Перекладчатых фибул найдено только пять. Две в захоронениях с трупоположением и три были найдены случайно. Самая ранняя фибула (III–IV вв.) была найдена случайно (рис. 27:2). У нее широкая, немного изогнутая дужка, в сторону ножки незначительно сужается, три короткие перекладки, неукрашенная. Застегивающая часть литая. Фибула длиной 6,2 см, верхняя перекладка 5,1 см длиной, нижняя – 4 см. Оставшиеся три перекладчатые фибулы значительно более поздние, и уже выродившиеся. У них сильно выпуклая спинка и относительно длинные, широкие перекладки. Число перекладок не одинаковое: две, три и четыре. У фибулы из захоронения № 84 в конце ножки и вверху спирали четырехугольные отростки с отверстиями. Кроме того, отростки этих фибул и концы перекладок украшены выбитыми маленькими ямочками (рис. 27:4).

В могильнике Лайвйя были найдены различные *арбалетовидные фибулы*, это: кольцевидные, с зооморфными ножками, фибулы с длинными ножками и литыми держателями иглы, с головками в виде маковых коробочек и с перекладками.

Кольцевидных фибул было найдено только четыре. Одна из них была серебряная. Она найдена в женской

могиле с трупосожжением № 269. Другие кольцевидные фибулы изготовлены из бронзы, только щитки между кольцами покрыты серебряными пластинками, украшенными сквозным узором (рис. 27:1). Спинки фибул изготовлены из согнутой бронзовой жести, расширяются в сторону ножки, кольца круглые, иногда украшены кантами. Фибулы этого вида достаточно крупные: 12–13 см длиной, ширина ножки 3–4 см.

Датируются VIII–IX вв.

Фибула с зооморфной ножкой в могильнике Лайвйяй была найдена только одна (захоронение № 99). Это бронзовая фибула из мужской могилы с труположением. У нее выпуклая спинка и ножка, которая заканчивается как бы мордочкой животного. Дужка овальная в разрезе, а концы спирали заканчиваются словно расплюснутыми головками мака. В середине спирали, вдоль спинки, находится четырехугольный щиток, украшенный по краям прочерченными параллельными канавками. Длина фибулы 10,9 см, длина спирали 10 см. Датируется VIII–IX вв.

Фибулы с длинными ножками и литым держателем иглы найдены только две (в захоронениях № 50 и 79), обе в детских могилах с труположением. Эти фибулы не являются арбалетовидными с длинными ножками, они занимают среднее положение между арбалетовидными зооморфными и арбалетовидными с ножками в форме маковых головок. Фибулы небольшие, 7,2–8,5 длиной, длина спиралей 4,6–6,1 см, их ножка и дужка в разрезе имеют вид выпуклого треугольника. Дужка широкая и большая, также как у фибул с маковыми головками. Дужка фибулы из захоронения № 79 украшена прочерченными канавками, ножка также украшена – на самом конце и немного выше – группами канавок (рис. 28:1). Ножка фибулы из захоронения № 50 как бы отделена от спинки двумя канавками – это очень напоминает ножку зооморфной фибулы (рис. 28:2). Спираль заканчивается полукруглыми почковидными (захоронение № 50) или маковыми головками (захоронение № 79).

Эти фибулы, как переходные между зооморфными и арбалетовидными с маковыми головками, можно отнести к VIII–IX вв.

Арбалетовидные фибулы с маковыми головками в грунтовом могильнике Лайвйяй были найдены только в мужских могилах с труположением, исключение составляет захоронение девочки № 91. Все эти фибулы бронзовые, дужка и спинка выпуклого треугольного сечения, относительно широкие и поперечно окантованы. В области спирали на ножке и голове по два отростка, а головка фибулы из могилы № 91 заканчивается мордочкой животного и двумя начерченными глазками (рис. 28:3), это отражает следование зооморфным фибулам. Количество отростков у более поздних фибул увеличивается, они появляются не только на самой ножке, но и на дужке с обеих сторон ножки. Такова фибула из погребения № 170 (рис. 29).

Спираль фибул из железа и обернута бронзовой проволокой, их концы заканчиваются большими расплюснутыми, словно маковыми головками. Маковые головки полностью в продольных насечках. Фибулы относительно большие, длиной 16–17 см. Интересна и фибула из могилы № 49. Ее поверхность, в отличие от других фибул такого типа, украшена не продольными насечками, но полностью выпуклая. К дужке фибулы была подвешена цепочка из двойных бронзовых звеньев, на концах которых висел бронзовый пинцет с широким концом – подвеска. Фибула небольшая, длиной 8,1 см, длина спирали 7,1 см, длина подвески 6,7 см, ширина у окончаний 2,7 см. Фибулы датируются IX–X вв.

Арбалетовидная перекладчатая фибула найдена только одна, в погребении с труположением № 3 (рис. 28:4). Фибула бронзовая, плоская. Внизу одна перекладина, украшенная шестью глазками и сетчатым узором. Головка также украшена пятью глазками. Спираль и дужка плоские, украшены рядами насечек. Фибула 5,3 см длиной и 5,6 см шириной. Датируется она IX–XI веками.

Особенно много было найдено *подковообразных фибул*. Они встречаются как в мужских, так в женских и детских могилах. Большинство их найдено в могилах с трупосожжением. Чаще всего эти фибулы бронзовые, только две из них изготовлены из железа. Фибулы с различными концами: цилиндрическими, гранеными, маковидными, зооморфными и расширенными.

Фибул с цилиндрическими концами найдено 76 единиц. Их дужки в поперечном сечении: круглые, овальные, полуовальные, ромбовидные и шестигранные. Толщина дужек 0,2–0,6 см. Размеры фибул разные – от 1,9 см до 5,8 см в диаметре. Дужки фибул часто декорированы: у одних по всей длине дужки идут продольные зигзаги (рис. 30:5), у других – ряды треугольников (рис. 30:2), у третьих только ряд мелких насечек (рис. 30:3). У фибулы из погребения № 376 была тордированная дужка (рис. 30:6).

Выделяются две фибулы, на дужки которых были нанизаны по две кольцеобразные спирали. Как дужки, так и кольцеобразные спирали украшены согласованным узором: дужка фибулы из погребения № 139 украшена зигзагообразным узором, аналогично украшены и обе кольцеобразные спирали (рис. 30:1). Дужка фибулы из погребения № 152 украшена строчкой поперечных черточек, поперечными кантами украшены и спирали (рис. 30:3).

С гранеными концами было найдено 12 фибул. Диаметр наибольшей фибулы – 8,1 см, наименьшей – 3,8 см. В поперечном срезе дужки разнообразны: полуовальные, овальные и ромбовидные, примерно 0,6–0,9 см толщиной. Дужка всех фибул, за исключением одной из захоронения № 363, декорированная. Украшены они самыми различными способами: комбинированным узором из насечек и ромбиков (рис. 31:1), рядами треугольников (рис. 31:4), перекрещивающи-

мися по диагонали черточками, либо вся дужка является тордированной (рис. 31:3, 5). Граненные концы также украшались либо глазками (захоронения № 226, 325), либо точками.

С маковидными концами было найдено ~ 30 фибул (не считая случайно найденных фрагментов). Фибулы этого типа обнаружены только в захоронениях с трупосожжением. Они были и в мужских и в женских могилах. Фибулы бронзовые, примерно от 4,4 до 7 см в диаметре. Дужки фибул самые разные: круглые, полукруглые, овальные и срезанного треугольника. В середине дужка достаточно толстая – от 0,5 до 1 см в диаметре, к концам сужается и заканчивается маковидными головками. Головки разных форм и размеров (рис. 35:1–6).

Фибул с зооморфными концами найдено 12 ед. Они были как в могилах с труположением, так и с трупосожжением. Все фибулы бронзовые, небольшие, диаметром примерно 2–4 см. Только одна фибула из захоронения № 226 была 6,6 см диаметром. Эта фибула выделяется из своей подгруппы тем, что на ее дужку была навита бронзовая спираль. Вся дужка украшена рядами крупных и мелких засечек. Зооморфные головки сильно сплюснутые, небольшие, украшены четырьмя вдавленными точками. Кольцевидная спираль украшена поперечными кантами (рис. 33:1). Дужка фибул в поперечном сечении бывает: круглая, овальная, полуовальная, ромбовидная либо граненная. У большинства фибул дужка тордированная. У двух фибул – уже упомянутой фибулы из захоронения № 226 и фибулы из захоронения № 317 – дужки украшены редкими ямочками в два ряда (рис. 33:2). Зооморфные головки фибул очень отличаются (рис. 33:1–4), чаще всего они украшены глазками либо маленькими ямочками.

Было найдено 11 фибул *с расширенными концами*. Они обнаружены в могилах с трупосожжением и с труположением. Подковообразные фибулы с расширенными концами 3–5 см в диаметре, дужка в поперечном сечении полуовальная, выпуклого полуовала и овальная. Концы более или менее утолщаются, а у более плоских – расширяются. По пышности дужек их можно разделить на несколько групп: а) неукрашенные дужки, б) утолщенные концы украшены несколькими насечками (рис. 24:1, 2), в) фибулы, у которых дужка плоская в поперечном сечении и к концам расширяется, украшена группами поперечных насечек, а между ними – выбитыми глазками (рис. 3).

Подковообразные фибулы появились в конце VIII в., были особенно популярны в IX–X вв., а одиночные экземпляры встречаются и в погребениях XV в.

Плоские (пластинчатые) фибулы различаются по форме. Было найдено только 3 круглые фибулы, все из погребений с труположением. Они сделаны из бронзы, приблизительно 5 см в диаметре, ажурные, середина похожа на свастику, а по краям идет ленточка

шириною в 1 см, которая декорирована либо глазками (захоронение № 111, рис. 35:2), либо идущей вокруг линией из канавок и насечек (захоронение № 108). Концы свастики фибулы из могилы № 53 заканчиваются четырьмя стилизованными зооморфными головками, без окаймочной ленты.

Две случайно найденные фибулы имеют *форму восьмерки* (рис. 35:5). Обе фибулы бронзовые, одна длиной 5 см и шириной 2 см, другая – 5,7 см длиной и 2,6 см шириной. Поверхность украшена беспорядочно расположенными глазками.

Одна *пластинчатая фибула формы буквы S* также была найдена случайно. Она 7 см длиной и 3,8 см шириной. Концы буквы S заканчиваются стилизованными головками животных (рис. 35:6).

Пластинчатые ажурные фибулы в форме продолговатого четырехугольника: одна из погребения с труположением № 168, остальные три найдены случайно, все из бронзы, длиной 4–5 см и шириной 3,5–4 см. В центре словно плетеный узор (рис. 35:3, 4).

Было найдено восемь *пластинчатых крестовидных фибул*, все они происходят из могил с трупосожжением. В отличие от других плоских фибул, они не ажурные, их поверхность гладкая и чаще всего покрыта серебряной (?) пластинкой, которая была украшена концентрическими кругами из мелких насечек (рис. 35:1). Все они очень похожих размеров, примерно 4–4,5 см в диаметре.

Пластинчатые фибулы датируются VIII–X веками.

Булавки по месту нахождения в погребении разделяются на две группы: 1) булавки – нагрудные украшения, также использовались для застегивания одежды на груди или в области шеи; 2) булавки для закрепления головного покрытия или прически. Последние были найдены только в женских захоронениях возле головы либо над головой.

Булавки – нагрудные украшения. По форме головок их можно разделить на несколько групп: посоховидные булавки; крестообразные булавки; булавки с треугольной головкой; булавки со спиральной головкой.

Посоховидных булавок найдено только семь. Все они из захоронений с труположением, и изготовлены из бронзы, за исключением двух железных (захоронения № 43 и 121). Булавки небольшого размера, 7–13 см длиной, изготовлены из нетолстой круглой проволоки, один конец которой заострен, а другой согнут в петельку. У одних застежек головки круглые и большие, в диаметре примерно 1,5–2 см (рис. 36:7), у других продолговатые и очень маленькие (рис. 36:8). Железные и бронзовые застежки ничем не отличаются между собой, и это говорит о том, что они ровесники и датируются IX веком.

Крестовидных булавок было найдено 14 единиц. Они встречаются как в захоронениях с труположением, так и с трупосожжением, как в мужских, так и в женских могилах. Все они изготовлены из бронзы,

достаточно большие, большинство длиной около 20 см, а одна (из могилы № 349) достигает 32 см в длину, крестовины 8–9 см диаметром. Все концы крестовин заканчиваются круглыми пластинками. У одних крестовидных булавок головка покрыта серебряной (?) пластинкой, которая, в свою очередь, оранаментирована пятью концентрическими кругами, у других головки украшены пятью небольшими бронзовыми либо серебряными (?) конусами (рис. 37:1). Иглы булавок ромбического или многогранного поперечного сечения, а к концам округляются. На иголке, возле самой крестовины, у всех крестовидных булавок выпуклый отросток с отверстием для вдевания цепочки, ибо в захоронениях крестовидные булавки встречаются парами, видимо, они были соединены между собой цепочками. Эти булавки датируются VIII–X веками.

Было найдено только три *булавки с треугольными головками* (в погребении с труположением, одна в погребении с трупосожжением и одна была найдена случайно). Все они бронзовые и достаточно длинные – 15–21 см, диаметр головок 7,3–9,8 см (рис. 37:3, 4). Датируются они концом VIII–IX веками.

Спиральные булавки найдены только три: две – в детских погребениях с труположением, одна – в женской могиле с труположением. Все три булавки бронзовые. Булавки этой группы своими размерами и способом изготовления напоминают посоховидные булавки. Разница лишь в том, что у них один конец разветвляется на две части, а оба ответвления сплющены и скручены в винтообразные спирали либо вовнутрь (рис. 36:2), либо во внешнюю сторону. Булавки, у которых винтообразные спирали скручены вовнутрь, напоминают головки в форме сердца. Булавки недлинные – 7–10 см. Диаметр закрученных вовнутрь головок 1,8–2,5 см, закрученных во внешнюю сторону – 3 см. Они датируются IX веком.

Булавки для закрепления головных уборов. По форме головок выделяются три группы: колесообразные, с плоскими головками и ромбообразными головками.

Колесообразные булавки в могильнике Лайвйя были найдены только две – в женских захоронениях с труположением, над головой. Булавки длинные: одна длиной 20,3 см, вторая 24,5 см. Обе бронзовые с круглыми головками. У булавок из погребения № 211 головка диаметром 3 см, просвечивающаяся, вокруг идут два ряда продолговатых отверстий, кроме того, над головкой четыре расположенных крест–накрест выпуклых круглых отростка длиной 0,8 см (рис. 36:3). Игла булавки ромбического поперечного сечения, только в самом конце круглая. У второй булавки (захоронение № 225) головка изготовлена из ромбовидной пластинки, обвитой дужкой. На внешней стороне дужки, по углам пластинки прикреплены четыре относительно высоких – 1,6 см и круглых отростков. Внутренняя часть ромба булавки и окружности отростков, видимо, были покрыты серебряными пластин-

ками. Общий диаметр головок составляет 3,5 см. Эти булавки датируются IX–X веками.

Было найдено 9 булавок *с плоскими головками*. Их головки немного различаются, у одних они вырезанные (рис. 38:1), у других обычные – плоские (рис. 38:2). Длина их 20,2–43 см, чаще всего бронзовые. Иглы в поперечном разрезе круглые, 0,5–0,6 см толщиной. У одной головка сделана в расплющенном конце иглы, у другой игла к головке прикреплена двумя бронзовыми гвоздиками. У всех булавок головки круглые, 2,5–3 см в диаметре и имеют вокруг восемь коротких отростков. Головка у другой булавки сверху совершенно плоская, внизу выпукло сужается вовнутрь и выглядит как головка гвоздя. В диаметре они 1,7 см. Верхняя часть головки по самому краю украшена строчкой мелких насечек, а ближе к середине – двумя рядами выбитых треугольников (рис. 38:2).

В Лайвйя было найдено шесть булавок *с ромбовидными головками*. Все они бронзовые и очень небольшие. Их длина (с головкой) 10–12 см. Головка изготовлена из расплющенного в ромбовидную пластинку одного конца иглы. У одних булавок головки украшены строчкой мелких насечек (рис. 36:6), у других – маленькими, крест–накрест пересекающимися вдавленными шариками (рис. 36:5), у третьих вся головка украшена четырехугольными ямочками. Головка булавок из захоронения № 107 расплющена также, как и у булавок с ромбовидными головками, только форма ее головки больше напоминает треугольник из сложенных один к одному трех окружностей (рис. 36:1). В окружностях по небольшому отверстию. Поверхность головки покрыта пластинкой из белого металла и украшена тремя концентрическими кругами. Головка небольшая, 2х2 см, а длина самой булавки составляет 8,5 см.

Все плоские булавки датируются IX–X веками.

Подвески и цепочки соединяются с булавками или фибулами. Найденные в могильнике Лайвйя могли прикрепляться только к треугольным или крестовидным булавкам. По форме подвесок можно выделить: формы *полумесяца* (рис. 37:4), найдено 14 подвесок *треугольной* формы (рис. 39:3 – 7), шесть подвесок в форме *семян клена* (рис. 39:8) и 8 *круглых* подвесок (рис. 39:1, 2), подвеска–амулет найден только один (рис. 39:9), он янтарный, все остальные – бронзовые. Подвески датируются VIII–X в.

Кроме подвесок, в 24 захоронениях (и случайно) были найдены длинные и короткие кусочки цепочек. Все цепочки сделаны из тонкой, круглой или треугольной в поперечном разрезе бронзовой проволоки. Цепочки бывают из одинарных, двойных или тройных звеньев. Отдельно стоит упомянуть одну цепочку, которая сделана из бронзовой спирали трех витков (этих спиралей всего восемнадцать, их диаметр – 2,3 см). Поверхность спиралей украшена кантами. Цепочка заканчивается сделанным из тройной проволоки крючком–тройником. Общая длина цепочки

32 см. В связи с тем, что эта цепочка найдена случайно, то остается неясным, к чему она прикреплялась и какому хронологическому периоду принадлежит.

Наручные украшения в данной работе представлены браслетами и перстнями.

Найденные браслеты разделяются на несколько групп. **Спиралевидные браслеты** (32 единицы) были найдены как в захоронениях с трупосожжением, так и с труположением, вне зависимости от возраста и пола погребенных. Все спиральные браслеты изготовлены из бронзовой ленты, которая бывает разного поперечного сечения: полуовальной, овальной и треугольной. Количество оборотов различное: от двух (захоронение № 124) до десяти. Диаметр самого браслета зависит от толщины руки умершего: диаметр спиралевидных браслетов, найденных в детских могилах, составляет 3,2–3,4 см, взрослых – 7–8 см. У браслетов с многочисленными спиралями диаметр обоих концов различный, приспособленный к толщине запястья.

У большинства спиральных браслетов поверхность недекорированная, у других украшены только самые концы, у третьих – по три крайние спирали. Украшались браслеты самыми разными способами: группами кантов (захоронение № 50), сплошными поперечными кантами (захоронение № 68), глазками (захоронение № 363), треугольниками (захоронение № 366), а также сквозным узором (захоронение № 162).

Как было сказано ранее, большинство спиральных браслетов в могильнике Лайвйай найдено в захоронениях с труположением вместе с археологическим материалом VIII–IX вв., но некоторые датируются X–XI веками.

Браслетов треугольного поперечного сечения с расширенными концами было найдено 8 (два в захоронении с трупосожжением № 269, другие из захоронений с труположением). Семь браслетов было найдено в женских захоронениях, один – в мужском. Дужка этих браслетов в середине узкая, в сечении имеет форму удлиненного четырехугольника или полуовала, но к концам резко расширяется, становится больше похожей в сечении на полый треугольник. Концы немного не соединяются, ширина 4,8–5 см. У всех браслетов концы с обеих сторон декорированы. Они датируются VIII–IX веками (рис. 40:1, 2). К этой группе можно отнести и шесть браслетов из детских захоронений с труположением (рис. 40:11).

Было найдено пять **массивных браслетов** с утолщенными концами. Эти браслеты достаточно тяжелые, дужка толстая, к концам незначительно утолщается. Поперечный разрез дужки браслета встречается разнообразный: трапецевидный, шестиугольный, а также незначительно выпуклый полуовал. Концы браслетов почти соединяются, толщина концов 1,6–1,7 см. У всех браслетов дужка украшена: рядами точек, сложенными из точек треугольниками, а также рядами выбитых треугольников (рис. 40:3). Датируются (VIII в. ?) IX–X вв.

Браслетов с зооморфными концами было найдено двенадцать. Они были как в могилах с труположением, так и с трупосожжением. Это самые нарядные браслеты, так как вся их дужка декорирована. Для всех браслетов характерно, что их концы сильно не сходятся, концы завершаются более или менее выраженной головой зверя. У одних браслетов звериная “морда” сужается, у других – расширяется. У всех “ушки” очень маленькие и чуть выступают над дужкой. Дужка у браслета не широкая, достигает 1,2–1,6 см шириной, и самая разная в поперечном сечении. Браслеты с зооморфными концами носились с X по XIII в.

Ленточные браслеты чаще всего встречаются сложенными либо сильно обгоревшими (оплавившимися). Они обнаружены в 26 захоронениях (29 единиц) и две были найдены случайно. Эти браслеты различаются как формой дужки, так и орнаментом. В одних случаях дужка была узкая, только 0,7–0,9 см, в других – более широкая, 1,3–1,5 см. У одних концы незначительно сужаются, у других – ровные. Дужка браслета бывает разного поперечного сечения: полуовальная, узкого четырехугольника, неправильного ромба и с выпуклым кантом посередине (рис. 40:2, 13). Ленточные браслеты датируются IX–XII веками.

Перстней было найдено достаточно много, по одному, по два, а иногда и по пять в одном захоронении (могила № 60). Все перстни бронзовые, найдены и в захоронениях с труположением, и с трупосожжением, как в мужских, так в женских и детских могилах. Найденные перстни по их форме можно разделить на несколько групп: спиральные, с утолщенной передней частью, с расширенной передней частью.

Спиральных перстней в Лайвйай было найдено больше всего, в 78 захоронениях (~ 131 единица, либо их часть). Часть спиральных перстней, скорее всего, являются не перстнями, а только спиралями, которыми укреплялись и украшались деревянные ручки копий, ножей, шил и других инструментов и оружия. Спирали нанизывались на шейные гривны и дужки фибул. Однако различить, особенно в захоронении с трупосожжением, спиральный перстень и просто спираль – невозможно. Все спиральные перстни были изготовлены из бронзовой проволоки, чаще всего полуовальной или овальной в поперечном разрезе. Часть спиральных перстней изготовлена из бронзовой проволоки, треугольной либо плоской четырехугольной в поперечном разрезе, также был найден один перстень из ромбовидной в поперечном разрезе проволоки (захоронение № 48). Количество спиралей самое разное: от 3 до 7. Спирали по концам сужаются. Большинство этих перстней скручены очень плотно. Диаметр зависит от того, на чем пальце был перстень: диаметр перстней, найденных в детских могилах, до 1,7–1,9 см, в мужских погребениях – до 3–3,2 см. Значительная часть перстней неукрашена, однако есть

и красиво украшенные, чаще всего поперчными кантиками (рис. 41:7, 8).

Найдено девятнадцать спиральных перстней, у которых одна *спираль сплющена и достаточно широкая*. Эти перстни чаще всего состоят из трех спиралей. Две крайние спирали, как и у всех спиральных перстней, изготовлены из овальной или полуовальной проволоки, в то время как центральная спираль достаточно широкая и изготовлена из сплющенной, треугольного поперечного сечения, либо плоской жести, у которой только по середине идет выпуклый кант (рис. 41:2). Большинство спиральных перстней этого типа не украшены, либо поперчными кантами украшены только крайние спирали, а расширенная часть не декорирована.

Найдены семь спиральных перстней *с утолщенной и расширенной передней частью*. Утолщение в результате того, что вверху у всех ободков проволока значительно более толстая, а расширение из-за увеличившегося числа витков, так как в верхней части эти перстни имеют три или четыре витка, когда в то же время внизу один или два. Спиральные кольца этого типа очень тяжелые и массивные, они достаточно большие, все найдены только в мужских захоронениях с труположением. Ободки перстня разного поперечного сечения. Спиральные кольца были излюбленным украшением рук на протяжении всего первого и начала второго тысячелетия нашей эры. Они были широко распространены по всей Литве.

Перстни с утолщенной передней частью изготовлены из бронзовой проволоки, которая в верхней части очень сильно утолщена, концы заостряются и утоньшаются, немного скрещены. Они были найдены в девяти захоронениях (17 ед.). Все перстни изготовлены из проволоки, полуовальной в разрезе. У всех перстней утолщенная часть шириной 0,7–0,9 см и более или менее декорирована. У большинства верхняя часть украшена имитацией витков, иногда ее составляют выпуклые канты, украшенные мелкими насечками (рис. 41:10). Перстни с утолщенной гладкой частью украшены рядами насечек и группами глазков.

Перстни с утолщенной передней частью характерны для второй половины позднего железного века – X–XII вв.

Было найдено только шесть *перстней с расширенной передней частью*. Они бронзовые, из овальной либо полуовальной проволоки, концы перекрещены, передняя часть расплющена в пластинку и очень сильно расширена – в самой широкой части 2,3–2,5 см. Расширенная часть в форме вытянутого овала. Она целиком красиво украшена (рис. 41:12). Датируется X–XII вв.

4. Предметы экипировки всадника и коня

К предметам экипировки всадника в Лайвйя относятся ремни, пряжки ремней и шпоры.

Остатки ремней были найдены практически во всех мужских погребениях. Больше всего сохранилось пряжек, различных оковок и разделителей (рис. 45:1, 2, 4–10). Ремни были неширокими, украшены оковкой различной формы либо переплетены бронзовой проволокой (рис. 42–44).

Пряжки ремней различаются своей формой, однако все они бронзовые. Значительную часть составляют обычные четырехугольные пряжки ремней. Передняя часть этих пряжек также различается: у одних она ровная, только незначительно округлена углы, у других совсем круглая, у третьих прогнута внутри, а углы округлены (рис. 45:7). У пряжек этого типа обычно только одна перекладина, за исключением пряжки из захоронения № 354, у которой их две. Пряжки одинаковых размеров: 3–4 см длиной и 2,5–3,5 см шириной, дужка четырехугольного поперечного сечения, иногда круглого. У большинства пряжек поверхность не декорирована, некоторые из них украшены одним (захоронение № 193) или двумя рядами (захоронение № 145) выбитых треугольников, рядами начерченных продольных канавок (захоронения № 167, 217) либо зигзагов (захоронение № 51). Такими же узорами украшался и застегивающий язычок.

Несколько пряжек ремней *круглые*, а у передней части в центре большие или меньшие отростки. У этих пряжек либо две перекладины (захоронение № 364), либо часть пряжки, которая была прикреплена к ремню, удлинена и самыми разными способами вырезана: в одном случае это мотив тюльпанов (рис. 45:10), в другом четырехугольник с отростками либо лист с округленными углами (рис. 45:9).

У большинства пряжек поверхность не декорирована, исключение составляют несколько пряжек с начерченными поперчными канавками (рис. 45:9). Пряжки этого типа совсем небольшие: длиной вместе со всей удлинённой частью 3–3,5 см и шириной 1,5–2 см.

Три пряжки, найденные в могильнике Лайвйя, являются *пятиугольными*. Они все одинаковые по размерам: 4 см длиной и 3 см шириной в самой широкой части. Дужка изготовлена из четырехугольной в поперечном разрезе проволоки. У всех по две перекладины, не декорированные, только у одной пряжки удлинённая центральная перекладина заканчивается треугольными отростками (рис. 45:2) Одна пряжка четырехугольная, с закругленными углами, передняя часть посередине загнута и украшена двумя группами начерченных канавок (по три). Язычок застёжки пряжки своеобразной формы креста (рис. 45:3). Размер всей пряжки 3х2,5 см.

Шпоры различаются своей дужкой, а особенно украшениями. Они бывают как железные, так и бронзовые.

Железные *шпоры с прямой дужкой* найдены в десяти погребениях (10 ед.). Их дужка изготовлена из железного прута четырехугольного поперечного сече-

ния, толщина которого 0,5–0,8 см. Окончания заканчиваются загнутой петелькой. Внутри все шпоры имеют длинный шип в форме четырехугольной призмы (рис. 46:2, 5). Чаще всего шпоры небольшого размера, диаметр дужки 7–7,9 см. Только одна шпора из захоронения № 238 была немного больше – с диаметром дужки 10,4 см.

Была найдена пара таких же бронзовых шпор. От железных они отличаются тем, что их дужка полностью тордированная (рис. 46:2). Одна бронзовая шпора (рис. 46:1) изготовлена немного по-другому. Ее дужка составлена из трех толстых бронзовых проволок. Проволоки между собой крепко соединены, их концы также заканчиваются петельками. Обе крайние проволоки тордированные, внутренняя гладкая. Общая ширина дужки 1,7 см.

Пять железных шпор, так же с прямой дужкой, были полые. Их дужка особенно незначительно изогнута, а внутри они также имеют шип в форме призмы. К сожалению, эти шпоры плохо сохранились.

Самыми нарядными шпорами среди всех, найденных в могильнике Лайвйай, являются *ленточные ажурные*. Их было найдено пять. Три из них (захоронения № 153, 171 и случайная) вырезаны примерно одинаково – они имеют восемь продольных зарубок (по четыре с каждой стороны дужки) и две поперечные по концам. Промежуток между вырезами орнаментирован разным числом глазков и начерченными канавками. Ширина дужки этих шпор составляет 1,6–1,8 см. Диаметр шпоры составляет примерно 9–10 см. Возле одной шпоры (захоронение № 153) в могиле была найдена и маленькая бронзовая (1,8x1,8 см) четырехугольная застежка с закругленными углами. Ей, без сомнений, пристегивался ремешок шпоры. Шпора из захоронения № 171 на одном конце имеет оковку от кожаного ремешка. Этим ремешком шпора прикреплялась к обуви (рис. 46:8).

По-другому украшена шпора из захоронения № 317. Вся ее дужка изрезана треугольниками и ромбиками одинакового размера. По краям дужки идут ряды треугольников, а между ними, по центру, ряд ромбов. Оставшиеся между отверстиями участки украшены сквозным узором (рис. 46:7).

Шпора из захоронения № 263 уже не ажурная, но с *многочисленными вырезками по краям дужки*. По середине она более широкая – 4 см, а к концам сужается. Край шпоры по середине и по концам (в трех местах) вырезаны как будто орнаментом трехлистника, а сама поверхность дужки украшена рядами мелких кантов и отверстиями, которые чаще всего группируются по три. Концы шпоры заканчиваются бронзовыми деталями крепления шпоры (рис. 46:4).

Отдельную группу составляют несколько (9 ед.) очень маленьких бронзовых шпор. Возможно, они миниатюрные и изготовлены специально для погребения в могиле, а может быть, что одни – другие покрупнее и использовались в жизни. Эти шпоры изготовлены из

тонкой жести шириной 0,6–1,2 см, некоторые к концам сужаются. По центру короткий, похожий на гвоздь бронзовый шип, а по концам отверстия для укрепления ремня. Их диаметр в среднем 4–7 см (рис. 46:6).

Одна железная шпора из погребения № 362 изготовлена из плоского четырехугольного прута, дужка сильно загнута, кажется, несколько сплющена (приспособлена к форме обуви), достаточно больших размеров – 14 см в длину и 8,5 в ширину. В центре остроконечный шип 3,2 см длиной, утолщенный посередине. Концы шпоры, расширяясь, заканчиваются тремя отростками (рис. 46:3).

Датировать все шпоры сложно, однако часть их относится к IX–XI векам.

Детали снаряжения (седлания) коня. Они включают в себя удила, стремяна, пряжки ремней.

Удила были найдены в четырнадцати захоронениях (16 единиц), все изготовлены из железа. Удила были двухчастные (захоронения № 170 и 362) либо трехчастные (захоронения № 74, 98, 99, 184).

Длина двухчастных удил около 24–26 см, диаметр звеньев цепи 4,7–6,7 см. Трехчастные удила чаще всего очень плохо сохранились, только в нескольких захоронениях, № 74 и 98, были найдены удила хорошей сохранности. В захоронении № 74 петли найденных удил были свиты из двух толстых круглых железных проволок. Все три части примерно одинаковой длины, их общая длина 18 см. Звено среднего размера, 6,4 см в диаметре (рис. 47:1). Трехчастные удила из погребения № 98 изготовлены несколько иначе. Петли сделаны из четырехугольного в поперечном разрезе прута. Длина крайних петель около 7 см, а центральная часть короткая, только 4 см. Звено в диаметре 6 см (рис. 47:2).

Железные двухчастные удила из захоронения № 361 и одни удила, найденные случайно, – удила с мундштуком. Удила, найденные случайно, сломаны и остались только их части. Удила из погребения № 361 сохранились хорошо. Общая их длина 24,5 см. Звенья удил с мундштуком меньше, только 3–7 см в диаметре. Загнутые мундштуки по форме напоминают полумесяц. По середине четырехугольная пластинка с двумя отверстиями: нижняя круглая, она предназначалась для вдевания петли удил, верхняя четырехугольная – для вдевания кольца. Длина мундштука 11 см (рис. 47а:2).

Кроме удил натуральной величины, были найдены и миниатюрные – в четырех захоронениях и случайно (9 ед., рис. 47а:1). Все они железные и двухчастные. У одних петли изготовлены из одинарной проволоки (захоронения № 317, 362, 363), у других свиты из двух проволок средней толщины (захоронение № 361, рис. 47:3). Длина миниатюрных удил около 15–18 см. Величина звеньев 3–4,5 см. В захоронении № 361 в звеньях найденных миниатюрных удил был вдет бронзовый разделитель с остатками кожи внутри оковки, видимо, в могилу были положены не только удила, но и маленькая уздечка.

Удила встречаются в захоронениях уже первых веков нашей эры. Более ранние удила были с большими звеньями. Удила с мундштуками являются более поздними и чаще всего встречаются в более богатых захоронениях.

Стремена были найдены только в трех мужских захоронениях с трупосожжением. Они встречаются парами, сделаны из железа, не украшены. У всех стремян основа выпуклая. Ширина основы 1,3–2,3 см. Дужки разного поперечного сечения: дужка стремян из захоронения № 361 (рис. 56:1) круглая, 1 см в диаметре, а у стремян из погребений № 362 и 370 плоская, 0,7–1 см в диаметре (рис. 56:2, 3). У всех верхняя часть расплющена и немного вытянута, заканчивается закруглением с небольшим круглым отверстием. Стремена небольшие – ширина 9,5–12,7 см, а высота 9–11,5 см.

Стремена были найдены вместе с находками XI–XII вв.

Седелные ремни и уздечки пристегивались железными *застежками*. Они изготовлены из четырехугольной или круглой железной ленты. Одни застежки четырехугольные с закругленными углами, а другие круглые. Размер застежек самый разный: самая маленькая 2,5х1,8 см, самая большая 8,2х7,2 см (рис. 47:4).

5. Предметы быта

Бронзовая оковка питьевых рогов была найдена более чем в ста погребениях. Они встречаются как в погребениях с труположением, так и с трупосожжением, как в мужских, так в женских и детских захоронениях. В большинстве захоронений было оставлено по два питьевых рога, а в двух могилах (погребения № 192, 218) даже по три. Большинство оковок плохо сохранилось, и остались только фрагменты, остатков рогов не сохранилось совсем. Обшивки питьевых рогов обычно простые, это бронзовая лента, которой обвертывался край рога. Стык рога обвертывался другой бронзовой пластинкой, которая прикреплялась к рогу бронзовым гвоздиком (рис. 49:4, б). У нескольких оковок эта жестянка чуть больше по размерам и декорирована. Оковки питьевых рогов очень похожи, отличаются только диаметром, который зависит от толщины рога и бывает, соответственно, от 4 до 10 см. В детских захоронениях чаще всего и питьевые рога были меньше.

Питьевые рога чаще всего использовались в VII–IX веках.

Кольцеобразные бронзовые спирали (рис. 50) – очень частая находка в Лайвйяй. Они были найдены практически в каждом погребении как с труположением, так и с трупосожжением, независимо от пола погребенного (найденно свыше 150 ед.). Количество спиралей в погребении самое разное. Чаще всего бывает одна, две, три, но есть отдельные могилы, где было найдено пять (погребения № 211, 326), шесть (погребения № 167, 192)

и даже восемь (погребение № 215) спиралей. Судя по такому количеству спиралей в одном захоронении, видно, что ими украшались деревянные рукоятки орудий труда и оружия. На нескольких кольцевых спиралях осталась древесина (рис. 50:5, б). От ширины рукоятки зависел и диаметр спирали. Самые узкие спирали в диаметре имеют 0,8–1,4 см, у самой широкой 3,3 см. Число витков не одинаковое: преобладает 3–6–7 витков, хотя есть и спирали с 14-тью, 15-тью и даже 23-мя витками. Все кольцеобразные спирали очень похожи, изготовлены из средней круглой, полукруглой и треугольной в разрезе бронзовой проволоки. Большинство совсем не декорировано, только некоторые из них украшены кантиками.

Весы и грузики. Остатки бронзовых весов в могильнике Лайвйяй были найдены только в одном мужском погребении с трупосожжением (погребение № 361, рис. 51:1). Сохранились только отдельные фрагменты. В то же время гирьки были найдены в четырех погребениях с трупосожжением, и одна, плохо сохранившаяся, была найдена случайно. Все гирьки бронзовые, бочковидные, различаются только по размеру. Диаметр колеблется от 1,6 см до 2,8 см, а высота между 1,3 и 2,3 см. На концах гирек выбиты различные знаки (рис. 51:2, 3, 5).

Бронзовые пинцеты были найдены в четырех погребениях с труположением. Три пинцета из мужских погребений, один (погребение № 220) из женского. Все пинцеты очень похожие: узкая и длинная ножка согнута в петлю, а шипцы треугольные. Для сжимания пинцетов, чтобы шипцы не раскрывались, вдето кольцо. Эти находки различаются размерами: длина 5,7–6,5 см, ширина шипцов 1,9–2,7 см. У всех пинцетов сохранилась цепочка, подлиннее или покороче, которой они подвешивались к ремню, либо (погребение № 49) к фибуле (рис. 49:1–3). Датируются VIII–IX веками.

Огнива были найдены только в мужских могилах, все они железные (рис. 52). По своей форме также достаточно однообразные. Они имеют более выпуклое основание и загнутые утоншающиеся концы. Все немного отличаются по размерам, их длина примерно 5–7 см. Одно огниво, из погребения № 355, совсем маленькое, только 3,8 см длиной. Только огниво, найденное случайно (ЕМ2:1923), имеет немного другую форму. Оно закрытое, четырехугольное, 6,3 см длиной и 2,1 см шириной, с вырезкой посередине. В погребениях огнива были найдены вместе с украшениями X–XII веков.

Ключи и замки обнаружены только в двух мужских погребениях с трупосожжением. Оба замка похожи между собой, цилиндрические, их длина 6,4–6,8 см. Поверхность замка из погребения № 361 украшена группами продольных и поперечных кантиков.

Ключ, найденный в погребении № 361, длиной 10,6 см, головка закруглена и соответствует вырезке замка (рис. 53).

Этот погребальный инвентарь относится к первым векам II тысячелетия.

Коробочки (рис. 54) были найдены в четырнадцати погребениях, чаще всего в женских захоронениях с труположением. Коробочки изготавливались из березовой бересты и богато украшались бронзой. В двух погребениях (погребения № 43 и 118) коробочки сохранились чуть лучше, в других погребениях сохранились отдельные фрагменты. Судя по сохранившемуся коробочкам, видно, что все они были круглые, небольшие, примерно 5,5–6,3 см в диаметре и 4 см высотой. Поверх бересты надевались узкие полоски кожи, обкрученные тонкой бронзовой проволокой. Полоски кожи прикреплялись бронзовыми гвоздиками к застегивающим пластинкам. Коробочка застегивалась сбоку. Застежка состоит из двух декорированных бронзовых пластинок. Другие коробочки, видимо, были попроще, они в одном или двух местах укреплялись обычными бронзовыми лентами, словно дужками.

Глиняные горшки найдены в 36 погребениях. Они встречаются как в мужских, так и женских погребениях, чаще всего в погребениях с труположением. Все горшки маленькие – миниатюрные, слеплены руками (рис. 55).

По форме горшки можно разделить на несколько групп – горшки с прямыми, расширяющимися кверху стенками, формы ведра, более или менее профилированными стенками в форме буквы S (погребения № 54, 97), с расширяющимися стенками и узким прямым горлышком.

Все они изготовлены неаккуратно, у некоторых кривые бока, неправильное дно, поверхность не отшлифованная, кроме того, они плохо обожжены. Глина низкого качества, со значительной примесью песка. Их размеры достаточно разные: высота от 3,5 до 5,9 см, диаметр в области плечика от 3,5 до 8 см.

Все они мало орнаментированные, за исключением одного (погребение № 97, рис. 55:1), у которого вся поверхность украшена вдавленными ямочками. Иногда узор наносится ногтями в области плечика (погребение № 21), либо отпечатки ногтей оставлены на ребре отверстия (погребения № 67 и 97).

Назначение миниатюрных глиняных горшков точно не установлено (Tautavičius, 1996, p. 270). Скорее всего, они должны были представлять большой горшок и изготавливались специально для погребального инвентаря.

Миниатюрные глиняные горшки – характерный погребальный инвентарь в могильниках Западной Литвы. Они появляются в первых веках нашей эры, и встречаются в археологических памятниках конца I – начала II тысячелетия.

Рассмотрев материалы археологических исследований могильника Лайвяй, можем прийти к следующим выводам о хронологической и этнической принадлежности:

1) Практически весь грунтовый могильник Лайвяй относится к периоду VIII–XIII вв., однако отдельные находки позволяют считать, что в могильнике погребения происходили и раньше. В 1949 году была найдена бронзовая перекладчатая фибула, которая относится к III–IV векам.

В погребении № 191 (могила практически разрушена, сохранились только кости ног) был относящийся к V веку железный втульчатый топор. Еще два втульчатых топора, датируемые V–VI веками, были найдены случайно.

2) Восемь погребений с труположением, судя по найденному погребальному инвентарю, можно отнести к VIII веку. В этих погребениях были найдены бронзовые браслеты с расширенными полыми треугольными концами (погребения № 33, 67, 74, 92), характерная для VIII века перекладчатая фибула (погребение № 3) и железные втульчатые топоры (погребения № 74, 249).

3) Более поздних могил, относящихся к VIII–IX векам, было найдено больше – двадцать. Для погребений этого периода являются характерными следующие украшения: круглые подвески (погребения № 26, 43, 93), бронзовые шейные гривны с заходящимися утолщенными концами (погребение № 46), бронзовые арбалетовидные фибулы с длинной ножкой (погребения № 50, 79, 91) и бронзовые фибулы с зооморфной ножкой (погребения № 99, 217). В погребениях, относящихся к этому периоду, уже появляется такое оружие, как однолезвийный меч без перекладины в области рукоятки (погребение № 105).

4) Шестьдесят восемь погребений с труположением относятся к IX–X вв. В этих захоронениях умершие были украшены бронзовыми подковобразными фибулами с четырехугольными концами (погребение № 11), бронзовыми круглыми ажурными фибулами (погребения № 53, 108, 113, 168, 231), бронзовыми посоховидными булавками (погребения № 88, 163), бронзовыми колесобразными булавками (погребения № 211, 225) и бронзовыми булавками с крестообразными головками (погребения № 7, 206, 211, 221). В погребениях, относящихся к IX–X векам, находились также и железные миниатюрные мотыги/добила (погребения № 89, 262).

5) Погребений с труположением, датируемых X–XI веками, было найдено уже меньше – 40, однако их погребальный инвентарь значительно отличается от более ранних погребений. В мужских погребениях были найдены красивые ажурные бронзовые шпоры (погребения № 151, 153, 171, 175, 263), боевые топоры (погребение № 120), железные втульчатые наконечники копий с треугольным пером (погребение № 83), а также наконечники копий гарпунного типа (погребения № 205, 229, 233). В более богатых мужских погребениях были найдены двухлезвийные мечи либо их части (погребения № 205, 210, 216, 229). Из украшений стоит упомянуть бронзовые подковобразные

фибулы с цилиндрическими и гранеными концами (погребения № 175, 260, 263).

6) Значительную часть погребений с труположением в могильнике Лайвйя трудно датировать, так как в большинстве могил нет погребального инвентаря, характерного для конкретного периода. Ясно только то, что эти погребения можно отнести к основному периоду, к которому относятся захоронения с труположением, т.е. к VIII–XI в.

Сравнительно небольшое количество погребений с труположением (24 ед.) было вообще без погребального инвентаря. У части из них, скорее всего, он был, но так как могилы распаханы либо перекопаны, то погребальный инвентарь мог быть уничтожен.

7) В конце VIII, начале IX века в грунтовом могильнике Лайвйя появилась новая форма погребения – погребения с трупосожжением. В начале этих погребений было немного, к VIII–IX векам можно отнести четыре захоронения (погребения № 268, 269, 270, 275).

8) Все они находятся в одной части могильника – в южной и юго-западной, вперемешку с погребениями с труположением.

Первые погребения с трупосожжением мало отличаются от погребений с труположением, для них выкапывалась яма такой же глубины и размеров. Покойник сжигался в другом месте, без погребального инвентаря, обожженные кости ссыпались в гроб, а погребальный инвентарь размещался так же, как и возле не сожженного покойника (погребение № 270).

Позже количество погребений с трупосожжением растет. Погребений с трупосожжением IX–X веков уже двенадцать. Ямы этих погребений еще удлиненные и такой же глубины, что и у погребений с труположением. Однако в этих захоронениях погребальный инвентарь уже не распределяется так, как в погребениях с труположением, и больше не складывается в деревянный гроб, а только в маленькую деревянную или берестяную коробочку, а иногда (погребение № 333) в украшение.

9) В могильнике Лайвйя в X–XI вв. существовали два способа погребения (труположение и трупосожжение; таблицы 3, 4), таким образом, влияние погребения с труположением, как более ранней традиции, немного чувствуется в погребениях с трупосожжением этого периода. Яма погребения не является такой правильной, как в случае труположения, но чаще всего она еще вытянутая (погребения № 281, 350, 351, 370 и др.) либо круглая, большая (погребение № 335). Однако основные элементы погребального инвентаря еще не тронуты огнем, либо немного обгоревшие, и сложены на дне могилы на нетронутой земле.

Погребения с трупосожжением X–XI веков выделяются обилием погребального инвентаря. Из украшений заслуживают упоминания: бронзовые витые шейные гривны с петлевидными концами

(погребения № 303, 312), бронзовые подковообразные фибулы с цилиндрическими (погребения № 34, 370), гранеными (погребение № 325), макообразными (погребения № 308, 346) концами, а также ленточные браслеты с зооморфными концами (погребения № 281, 282). В мужских погребениях с трупосожжением находились железные боевые топоры (погребение № 335), треугольные железные втульчатые наконечники копий (погребения № 325, 335), железные стремяна (погребение № 335).

10) Погребений с трупосожжением X–XII вв. найдено 40 (таблица 4). Обычно устраивались в больших, круглых или овальных ямах. Весь погребальный инвентарь этих захоронений уже более или менее обгоревший. Большинство деталей погребального инвентаря, особенно украшения, сломаны. Погребальный инвентарь засыпан вместе с остатками костра в различных местах могильной ямы на разной глубине. Особенно много в этих погребениях гари, которая была принесена вместе с погребальным инвентарем с места сожжения. Обожженные кости также рассыпались по всему заполнению могильной ямы. Погребальный инвентарь состоит из: массивных бронзовых браслетов с зооморфными концами (погребение № 343), бронзовых подковообразных фибул с многогранными и расширенными концами (погребения № 294, 261), поздних бронзовых подковообразных фибул с макообразными головками (погребения № 320, 339, 362), бронзовых перстней с расширенной передней частью (погребение № 371). В этих погребениях встречаются втульчатые наконечники копий из дамасской стали (погребения № 359, 361), миниатюрные орудия труда из железа (погребение № 361) и т.п.

11) Погребений, относящихся к XII–XIII вв., найдено только девять, и только с трупосожжением, выделяются простотой своего устройства. Для этих могил вырывали яму неглубокую и небольшую. До наших дней сохранились только отдельные, более глубокие захоронения. В такую небольшую погребальную ямку ссыпали все останки кремнированного покойника вместе с погребальным инвентарем.

В погребениях XII–XIII вв. погребальный инвентарь особенно сильно расплавлен и поломан. Чаще всего встречаются фрагменты украшений: бронзовые подковообразные фибулы с зооморфными головками (погребение № 306), бронзовые ленточные браслеты с зооморфными концами (погребение № 272), а также бронзовые перстни с утолщенной и расширенной передней частью (погребение № 272).

12) Из 106 погребений с трупосожжением 17 датировать не представляется возможным, так как в них не было найдено ни одного ясно датированного изделия или хотя бы его части. Нельзя опираться и на форму могилы, так как они разрушены при выкопке ям для других погребений.

Два погребения с трупосожжением были вообще без погребального инвентаря.

13) В могильнике Лайвйя умершие хоронились на протяжении длительного периода времени – примерно с IV в. по XIII в. Особенно много погребений VIII–XII веков.

14) По способу захоронения и погребальному инвентарю могильник относится к куршам.

СПИСОК ТАБЛИЦ

Таблица 1. Нумерация погребений с труположением.

Таблица 2. Нумерация погребений с трупосожжением.

Таблица 3. Хронология погребений с труположением.

Таблица 4. Хронология погребений с трупосожжением.

Таблица 5. Данные о способе захоронения.

Таблица 6. Погребальный инвентарь.

Таблица 7. Сводная хронологии, количества погребений, способа захоронения и половой принадлежности.

Таблица 8. Сводная погребений с наконечниками копий.

Таблица 9. Сводная погребений со шпорами.

Таблица 10. Сводная погребений с косами.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Городище Лайвйя (“Пилале”).

Рис. 2. Ситуационный план могильника.

Рис. 2а. Схема расположения погребений и перемычек.

Рис. 3. Погребение с труположением № 62 (1) и погребение с труположением № 15 (2).

Рис. 4. Погребение с трупосожжением № 361.

Рис. 5. Втульчатые топоры: – случайный (ŠAM 250:52), 2 – погребение № 191 (EM 2:583), 3 – погребение № 249 (ŠAM 250:7) и 4 – случайный (ŠAM 250:50).

Рис. 6. Проушные топоры: 1 – погребение № 372 (EM 2:1467), 2 – погребение № 212 (EM 2:801), 3 – погребение № 358 (EM 2:1263), 4–5 – случайные (EM 2:1921, 1922), 6, 8 – погребение № 354 (EM 2:1507, 1509), 7 – погребение № 370 (EM 2:1446) и 9 – погребение № 360 (EM 2:1306).

Рис. 7. Втульчатые мотыги/добила: 1 – погребение № 218 (EM 2:869), 2 – погребение № 166 (EM 2:366), 3 – погребение № 262 (ŠAM 250:39) и 4 – погребение № 185 (EM 2:544).

Рис. 8. Косы: 1 – погребение № 190 (EM 2:582), 2 – погребение № 74 (KVIM 1689:292), 3 – погребение № 232 (EM 2:1039), 4 – погребение № 361 (EM 2:2196) и 5 – погребение № 360 (EM 2:1307).

Рис. 9. Миниатюрные косы: 1, 3 – погребение № 354 (EM 2:1497, 1498), 2 – погребение № 152 (EM 2:240), 4 – погребение № 372 (EM 2:1468), 5 – погребение № 212 (EM 2:803).

Рис. 10. Ножи: 1 – погребение № 131 (EM 2:136), 2 – погребение № 64 (KVIM 1689:261), 3 – погребение № 281 (EM 2:318), 4 – погребение № 41 (KVIM 1689:116) и 5 – погребение № 211 (EM 2:782).

Рис. 11. Ножи: 1 – погребение № 366 (EM 2:1411), 2 – погребение № 111 (EM 2:63), 3 – погребение № 210 (EM 2:797) и 4 – погребение № 369 (EM 2:1436).

Рис. 12. Ножи и обшивки ножен: 1 – погребение № 355 (EM 2:1051), 2 – погребение № 171 (EM 2:442), погребение № 370 (EM 2:1447), 4 – погребение № 359 (EM 2:1284) и 5 – погребение № 358 (EM 2:1264).

Рис. 13. Иголки (1–6) и шила (7–12): 1 – погребение № 225 (EM 2:916), 2–5 – случайные (EM 2:1872–1875), 6 – погребение № 359 (EM 2:1301), 7 – погребение № 190 (EM 2:577), 8 – погребение № 361 (EM 2:2218), 9 – погребение № 310 (EM 2:684), 10–12 – случайные (EM 2:1869, 1870 и неинвентаризованный).

Рис. 14. Пряслица: 1 – погребение № 92 (KVIM 1689:366), 2 – погребение № 43 (KVIM 1689:133), 3 – погребение № 75 (KVIM 1689:299), 4 – погребение № 56 (KVIM 1689:199), 5 – погребение № 36 (KVIM 1689:109), 6 – погребение № 47 (KVIM 1689:147), 7 – погребение № 249 (ŠAM 250:10), 8 – погребение № 358 (ŠAM 250:29), 9 – погребение № 26 (KVIM 1689:85).

Рис. 15. Миниатюры инструментов для изготовления поясных лент: 1 – погребение № 323 (EM 2:934), 2 – погребение № 321 (EM 2:817), 3 – погребение № 211 (EM 2:781), 4 – погребение № 366 (EM 2:1418), 5 – погребение № 359 (EM 2:1298), 6 – погребение № 321 (EM 2:814), 7 – погребение № 338 (EM 2:1112), 8 – погребение № 355 (EM 2:1242), 9 – случайный (EM 2:1880), 10 – погребение № 354 (EM 2:1534), 11 – погребение № 370 (EM 2:1454), 12 – погребение № 318 (EM 2:716), 13 – погребение № 354 (EM 2:1536), 14 – погребение № 348 (EM 2:1185), 15 – погребение № 354 (EM 2:1532, 1533), 16 – погребение № 338 (EM 2:1072–1075), 17 – случайный (неинвентаризованный).

Рис. 16. Боевые топоры: 1 – погребение № 337 (EM 2:1069), 2 – погребение № 120 (EM 2:91), 3 – погребение № 335 (EM 2:1062), 4 – погребение № 361 (EM 2:2192).

Рис. 17. Втульчатые наконечники копий (перо в форме листа ивы): 1, 6 – погребение № 120 (EM 2:93 и 92), 2 – случайный (ŠAM 250:79), 3 – погребение № 212 (EM 2:800), 4 – погребение № 211 (EM 2:783), 5 – погребение № 310 (EM 2:709), 7 – погребение № 253 (ŠAM 250:17).

Рис. 18. Втульчатые наконечники копий (ленточные, треугольной формы, из дамасской стали): 1 – погребение № 361 (EM 2:2190), 2 – погребение № 335 (EM 2:1061), 3 – погребение № 336 (EM 2:1065), 4 – погребение № 359 (EM 2:1283), 5 – погребение № 238 (EM 2:1482), 6 – погребение № 195 (неинвентаризованный) и 7 – погребение № 145 (EM 2:193).

Рис. 19. Черенковые наконечники копий: 1 – случайный (EM 2:1918), 2 – погребение № 361 (EM 2:2191), 3 – погребение № 325 (EM 2:956), 4 – погребение

№ 233 (ЕМ 2:1251), 5 – погребение № 349 (ЕМ 2:1189), 6 – погребение № 347 (ЕМ 2:1179), 7 – погребение № 229 (ЕМ 2:1002), 8 – погребение № 355 (ЕМ 2:1250) и 9 – погребение № 359 (ЕМ 2:1286).

Рис. 20. Мечи: 1 – случайный (ŠAM 250:80), 2 – погребение № 361 (ЕМ 2:2189) и 3 – погребение № 195 (ЕМ 2:622a).

Рис. 21. Боевые ножи: 1 – погребение № 377 (ЕМ 2:1070) и 2 – погребение № 354 (ЕМ 2:1493).

Рис. 22. Шейные гривны (с заходящимися утолщенными концами, тордированной дужкой и витые): 1 – погребение № 46 (KVIM 1689:142), 2 – погребение № 354 (ЕМ 2:417–420) и 4 – погребение № 362 (ЕМ 2:1333).

Рис. 23. Шейные гривны (витые): 1 – погребение № 337 (ЕМ 2:1068), 2 – погребение № 350 (ЕМ 2:2188), 3 – погребение № 312 (ЕМ 2:713) и 4 – погребение № 321 (ЕМ 2:831).

Рис. 24. Шейные ожерелья: 1 – погребение № 143 (ЕМ 2:191), 2 – погребение № 68 (KVIM 1689:132), 3 – погребение № 92 (KVIM 1689:361), 4 – погребение № 43 (KVIM 1689:132).

Рис. 25. Шейное ожерелье из погребения № 333 (ЕМ 2:1021).

Рис. 26. Бусы: 1–4 – погребение № 208 (ЕМ 2:735–737), 5–6 погребение № 107 (ЕМ 2:48, 49), 7–9 – погребение № 118 (ЕМ 2:80–82), 10 – погребение № 348 (ЕМ 2:1183), 11 – погребение № 367 (ЕМ 2:1422), 12 – погребение № 345 (ЕМ 2:1170), 13–14 – погребение № 303 (ЕМ 2:659, 660), 15 – погребение № 74 (KVIM 1689–291), 16 – погребение № 53 (KVIM 1689:184), 17 – погребение № 58 (KVIM 1689:218), 18 – погребение № 32 (KVIM 16889:100), 19 – погребение № 212 (ЕМ 2:805), 20 – погребение № 107 (ЕМ 2:50), 21 – погребение № 192 (ЕМ 2:584), 22 – погребение № 193 (ЕМ 2:587), 23 – погребение № 118 (ЕМ 2:79), 24 – погребение № 265 (ŠAM 250:44), 25 – погребение № 281 (ЕМ 2:320), 26 – погребение № 214 (ЕМ 2:855), 27 – погребение № 237 (ЕМ 2:1479), 28 – погребение № 42 (KVIM 1689:120), 29 – погребение № 50 (KVIM 1689:159).

Рис. 27. Фибулы (арбалетовидная кольчатая, перекладчатая): 1 – погребение № 269 (ЕМ 2:28), 2 – случайная (ЕМ 2:2149), 3 – случайная (KVIM 1689:439) и 4 – погребение № 64 (KVIM 1689:331).

Рис. 28. Фибулы (арбалетовидные с длинными ножками, с концами в виде маковых головок, перекладчатая): 1 – погребение № 79 (KVIM 1689:311), 2 – погребение № 50 (KVIM 1689:161), 3 – погребение № 91 (KVIM 1689:360) и 4 – погребение № 3 (KVIM 1689:20).

Рис. 29. Фибула из погребения № 170 (ЕМ 2:415).

Рис. 30. Фибулы (подковообразные с цилиндрическими концами): 1 – погребение № 139 (ЕМ 2:184), 2 – погребение № 145 (ЕМ 2:195), 3 – погребение № 152 (ЕМ 2:245), 4 – погребение № 227 (ЕМ 2:927), 5 – погребение № 183 (ЕМ 2:505), 5 – погребение № 276 (ЕМ 2:310), 7 – погребение № 231 (ЕМ 2:1010), 8 – случайная (ЕМ 2:2146), 9 – погребение № 368 (ЕМ 2:1434).

Рис. 31. Фибулы (подковообразные с гранеными концами): 1 – погребение № 226 (ЕМ 2:924), 2 – погребение № 260 (ŠAM 250:32–34), 3 – случайная (ЕМ 2:2148), 4 – погребение № 312 (ЕМ 2:711), 5 – случайная (РАМ 250:71), 6 – погребение № 363 (ЕМ 2:1365), 7 – погребение № 325 (ЕМ 2:957).

Рис. 32. Фибулы (подковообразные с концами в виде маковых головок): 1 – погребение № 354 (ЕМ 2:921), 2 – погребение № 349 (ЕМ 2:1201), 3 – погребение № 346 (ЕМ 2:1177), 4 – погребение № 330 (ЕМ 2:1000), 5 – погребение № 350 (ЕМ 2:2187), 6 – погребение № 362 (ЕМ 2:1336).

Рис. 33. Фибулы (подковообразные с зооморфными концами): 1 – погребение № 226 (ЕМ 2:1513), 2 – погребение № 317 (ЕМ 2:768), 3 – погребение № 358 (ЕМ 2:1267), 4 – погребение № 306 (ЕМ 2:672), 5 – погребение № 306 (ЕМ 2:673), 6 – погребение № 183 (ЕМ 2:515), 7 – погребение № 324 (ЕМ 2:947), 8 – погребение № 324 (ЕМ 2:946).

Рис. 34. Фибулы (подковообразные с утолщенными концами): 1 – погребение № 351 (ЕМ 2:1206), 2 – погребение № 205 (ЕМ 2:715), 3 – погребение № 360 (ЕМ 2:1317).

Рис. 35. Фибулы (пластинчатые): 1 – погребение № 363 (ЕМ 2:1350), 2 – погребение № 111 (ЕМ 2:64), 3 – погребение № 168 (ЕМ 2:410), 4 – случайная (ЕМ 2:2153), 5 – случайная (ЕМ 2:2150), 6 – случайная (ЕМ 2:2152).

Рис. 36. Булавки (посоховидные, с колесоподобными, спиральными, ромбическими головками): 1 – погребение № 107 (ЕМ 2:51), 2 – погребение № 57 (KVIM 1689:213), 3 – погребение № 211 (ЕМ 2:791), 4 – погребение № 225 (ЕМ 2:917), 5 – погребение № 221 (ЕМ 2:905), 6 – погребение № 107 (ЕМ 2:83), 7–8 – случайные (ЕМ 2:2184–2185).

Рис. 37. Булавки (с крестовидными и треугольными головками): 1 – погребение № 211 (ЕМ 2:792), 2 – погребение № 221 (ЕМ 2:904), 3 – погребение № 33 (KVIM 1689:103), 4 – погребение № 269 (ЕМ 2:6).

Рис. 38. Булавки (с плоскими головками): 1 – случайная (ЕМ 2:639), 2 – погребение № 364 (ЕМ 2:1334).

Рис. 39. Подвески: 1 – погребение № 26 (KVIM 1689:87), 2 – погребение № 93 (KVIM 1689:378), 3 – погребение № 321 (ЕМ 2:821), 4 – погребение № 197 (ЕМ 2:628), 5 – погребение № 362 (ЕМ 2:1341), 6 погребение № 341 (ЕМ 2:1161), 7 – погребение № 334 (ЕМ 2:1033), 8 – погребение № 339 (ЕМ 2:1122), 9 – погребение № 28 (KVIM 1689:92).

Рис. 40. Браслеты: 1, 2 – погребение № 269 (ЕМ 2:1–5), 3 – погребение № 185 (ЕМ 2:537), 4 – случайный (KVIM 1689:452), 5 – случайный (KVIM 1689:451), 6 – погребение № 210 (ЕМ 2:798), 7 – погребение № 349 (ЕМ 2:1192), 8 – погребение № 282 (ЕМ 2:328), 9 – погребение № 167 (ЕМ 2:392), 10 – погребение № 183 (ЕМ 2:514), 11 – погребение № 92 (KVIM 1689:365), 12 – погребение № 317 (ЕМ 2:754), 12 – случайный ŠAM 250:51, 14 – погребение № 168 (ЕМ 2:409), 15 –

погребение № 183 (ЕМ 2:514), 16 – погребение № 211 (ЕМ 2:784), 17 – погребение № 321 (ЕМ 2:838–840), 18, 19, погребение № 363 (ЕМ 2:1361, 1362), 20, 21 – погребение № 366 (ЕМ 2:1404, 1405).

Рис. 41. Перстни: 1 – погребение № 110 (ЕМ 2:62), 2 – случайный (ŠAM 250:73), 3 – случайный (ЕМ 2:960), 4 – погребение № 171 (ЕМ 2:439), 5 – случайный (ЕМ 2:962), 6 – случайный (ЕМ 2:963), 7 – погребение № 324 (ЕМ 2:949), 8 – случайный (ЕМ 2:1741), 9 – погребение № 224 (ЕМ 2:913), 10 – случайный (ЕМ 2:1728), 11 – погребение № 321 (ЕМ 2:831), 12 – случайный (ЕМ 2:1737).

Рис. 42. Ремни (реконструкции: 1 – погребение № 99, 2, 3, – погребение № 60. (по 1, 3 – R. Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, p. 50, 48.2–LLM, pav. 542).

Рис. 43. Части ремней (1–3) и их оковка (4–13): 1 – погребение № 195 (ЕМ 2:622), 2 – погребение № 175 (ЕМ 2:436), 3 – погребение № 51 (KVIM 1689:176), 4 – погребение (ЕМ 2:188), 5 – погребение № 153 (ЕМ 2:252), 6–8 – погребение № 282 (ЕМ 2:338, 339), 9 – погребение № 171 (ЕМ 2:429–430), 10 – погребение № 167 (ЕМ 2:397–399), 11 – погребение № 233 (ЕМ 2:1243–1245), 12 – погребение № 218 (ЕМ 2:873–874), 13 – погребение № 139 (ЕМ 2:189).

Рис. 44. Ремень, переплетенный рядами бронзовых проволок (по: R. Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, pav. 51).

Рис. 45. Пряжки ремней (1–3 и 7–12) и разделители (4–6 и 13): 1 – погребение № 260 (ŠAM 250:35), 2, 8–11 – случайные (ЕМ 2:1700, 1006, 1710, 1711, 1701), 3 – погребение № 254 (ŠAM 250:19), 4 – погребение № 335 (ЕМ 2:1045), 5 – погребение № 203 (ЕМ 2:681), 6 – погребение № 324 (ЕМ 2:954), 7 – погребение № 153 (ЕМ 2:255), 12 – погребение № 175 (ЕМ 2:483), 13 – погребение № 363 (ЕМ 2:1372).

Рис. 46. Шпоры: 1 – погребение № 226 (ЕМ 2:920), 2 – погребение № 190 (ЕМ 2:571), 3 – погребение № 362 (ЕМ 2:1325), 4 – погребение № 263 (ŠAM 250:40), 5 – погребение № 182 (ЕМ 2:499), 6 – погребение № 195 (ЕМ 2:1945), 7 – погребение № 317 (ЕМ 2:773), 8 – погребение № 171 (ЕМ 2:427).

Рис. 47. Удила: 1 – погребение № 74 (KVIM 1689:290), 2 – погребение № 98 (KVIM 1689:402). Застежка: 3 – погребение № 107 (ЕМ 2:74).

Рис. 47а. Удила миниатюрные (1, 2) и с мундштуком (3): 1 – погребение № 317 (ЕМ 2:756, 757, 760), 2, 3 – погребение № 361 (ЕМ 2:2202, 2195).

Рис. 48. Точильный камень: погребение № 51 (KVIM 1689:175).

Рис. 49. Пинцеты: 1 – погребение № 55 (KVIM 1689:197), 2 – погребение № 216 (ЕМ 2:844), 3 – погребение № 220 (ЕМ 2:892). Оковки питьевых рогов и их части: 4 – погребение № 335 (ЕМ 2:1040), 5 – погребение № 366 (ЕМ 2:1409), 6 – погребение № 160 (ЕМ 2:272), 7 – погребение № 242 (ЕМ 2:1483), 8 – случайный (ЕМ 2:1676), 9 – случайный (ЕМ 2:1674), 10 – случайный (ЕМ 2:1675).

Рис. 50. Спирали: 1 – погребение № 362 (ЕМ 2:1346), 2 – погребение № 160 (ЕМ 2:345), 3 – случайная (ЕМ 2:1501), 4 – погребение № 365 (ЕМ 2:1393), 5 – погребение № 129 (ЕМ 2:135), 6 – погребение № 152 (ЕМ 2:242), 7 – случайная (ЕМ 2:1500).

Рис. 51. Весы и гирьки: 1 – погребение № 361 (ЕМ 2:2217), 2 – погребение № 366 (ЕМ 2:1407), 3 – погребение № 353 (ЕМ 2:1215, 2227), 4 – погребение № 364 (ЕМ 2:1377), 5 – погребение № 344 (ЕМ 2:1163).

Рис. 52. Огнива: 1 – случайное (ЕМ 2:1923), 2 – погребение № 361 (ЕМ 2:2199), 3, 4 – случайные (ЕМ 2:1924, 1925), 5 – погребение № 35 (ЕМ 2:1224).

Рис. 53. Ключ и замки: 1 – погребение № 361 (ЕМ 2:2205), 2 – погребение № 301 (ЕМ 2:644).

Рис. 54. Коробочки и их оковки: 1 – погребение № 118 (ЕМ 2:78), 2, 3 – погребение № 354 (ЕМ 2:1518–1519), 4 – погребение № 209 (ЕМ 2:742).

Рис. 55. Горшочки: 1 – погребение № 97 (KVIM 1689:394), 2 – погребение № 54 (KVIM 1689:187), 3 – погребение № 67 (KVIM 1689:269), 4 – погребение № 62 (KVIM 1689:254), 5 – погребение № 124 (ЕМ 2:116), 6 – погребение № 98 (KVIM 1689:403), 7 – случайный (KVIM 1689:443), 8 – погребение № 79, 80 (KVIM 1689:314).

Рис. 56. Стремена: 1 – погребение № 361 (ЕМ 2:2193, 2194), погребение № 362 (ЕМ 2:1323, 1324), 3 – погребение № 370 ЕМ 2:1443, 1444).

Рис. 57. Погребение с труположением № 1.
Рис. 58. Погребение с труположением № 2.
Рис. 59. Погребение с труположением № 3.
Рис. 60. Погребение с труположением № 4.
Рис. 61. Погребение с труположением № 5.
Рис. 62. Погребение с труположением № 6.
Рис. 63. Погребение с труположением № 7.
Рис. 64. Погребение с труположением № 8.
Рис. 65. Погребение с труположением № 9.
Рис. 66. Погребение с труположением № 10.
Рис. 67. Погребение с труположением № 11.
Рис. 68. Погребение с труположением № 12.
Рис. 69. Погребение с труположением № 13.
Рис. 70. Погребение с труположением № 14.
Рис. 71. Погребение с труположением № 16.
Рис. 72. Погребение с труположением № 17.
Рис. 73. Погребение с труположением № 18.
Рис. 74. Погребение с труположением № 19.
Рис. 75. Погребение с труположением № 20.
Рис. 76. Погребение с труположением № 21.
Рис. 77. Погребение с труположением № 22.
Рис. 78. Погребение с труположением № 23.
Рис. 79. Погребение с труположением № 24.
Рис. 80. Погребение с труположением № 25.
Рис. 81. Погребение с труположением № 26.
Рис. 82. Погребение с труположением № 27.
Рис. 83. Погребение с труположением № 28.
Рис. 84. Погребение с труположением № 29.
Рис. 85. Погребение с труположением № 30.

